

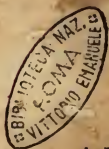
M. TVLLII. CICERONIS

EPISTOLAE

AD. ATTICVM . AD. BRVTVM

AD. Q. FRATREM

Cum correctionibus Paulli Manutij.

AL

DES

*Gerardinus
Corymbus*

Editio Paulli Manutij.

VENETIIS . ∞ DLXX

CAROLO. PISA V R I O

L E O N A R D I . F

P A V L L V S . M A N V T I V S

S . P . D

BENEFICIORVM , Carole Pisauri ,
non eadem omnium est ratio . multi ,
quid detur , spectare solent , sua quid-
que magnitudine metiuntur , nihil at-
tendunt praeterea : ego potius , quibus caussis , &
a quo homine detur , animaduerto ; ac , si quid in ali-
quem , aut in iae ipsum collatum est gratiae , tanti
soleo aestimare , quanti uidetur is , qui cōtulit , aesti-
mandus . hinc fit , ut , quae a patre tuo , viro sapien-
tissimo , & cum alijs laudibus ornato , tum uero
omnium , quos ego in uita nouerim , humanissimo ,
quae item a patruo , qui nuper magno bonorum o-
mnium maerore decessit , Ioanne Maria , Paphi
Episcopo , excellenti non minus doctrina , quam
bonitate , praedito , diuersis temporibus in me pro-
fecta sunt officia , ea quamquā summa non fuerint ,
(neque enim tulit occasio , neque rationes meae po-
stularunt) pro summis tamen acceperim , & ea-
rum rerum loco duxerim , quas qui possident , bea-
tissimi putantur . fons enim ille , unde manarunt ,
amor fuit , & cum amore iudicium , quod uterque
de me habuit : quod equidem , si potero , tuebor
officijs : studio certe , omniq. prorsus cura , atque

industria bonum uirum, meritorumq. memorem
praeſtabo. quod ſi liceret ingenium cum uoluntate
coniungere; ut alterum alteri reſponderet, & cu-
piditati uires aequarentur; illuſtrarem beneficia ue-
ſtra; ac fortasſe efficerem, ut gratia mihi a uobis
aliqua deberetur, gratiam perſoluenti. uerum ut,
hoc quidem ab infirmitate mea ſperari minime poſ-
ſe, non ſolum intelligo, uerum etiam ingenue con-
fiteor: ſic illud facile polliceor, uereq. affirmo; ſi
quid aut iam eſt in me facultatis, aut erit aliquan-
do, ūs, in quibus aſſidue uerſor, ſtudijs partum,
& uigilijs, uelle me id in omni me: uita, quan-
tumcumque erit, ſeruire totum ueſtrae laudi, tuae
praeſertim; quae cum a meis praeceptis, & conſi-
lijs originem duxerit, exornabo eam, tamquam o-
pus meum, quibus potero artibus, qua licebit in-
dustria; florentemq. pulcherrimis uirtutibus a-
lumnū diſciplinā meae cum inſpiciam, gratula-
bor utrique noſtrum pariter, fructumq. amoris &
ſtudiū ueteris in te mei ex tua gloria uberrimum
capiam. Actū quidem, mi Carole, cum tibi naſci
contigerit ex ea familia, in qua ſemper uerus bo-
nor, & ſplendor uirtutis enituit, nihil debes hu-
mile cogitare, nihil anguſtum, nihil obſcurum,
aut inane. excelsa petat animus tuus, ampla, il-
luſtria, plena dignitatis, & gloriae. quo te ſem-
per a tua prima pueritia mea uox incitauit; quo
pater tuus, cuius ad te cogitationes, curaeq. reſe-
runtur omnes, aſſiduāe cohortatur; quo denique te

uocant

vocant maiorum tuorum exempla ; quorum nomina nulla dies exstinguet , nulla obscurabit obliuio . non enim , si praestiteris ea , quae a te exspectantur , quae maxima sunt , nouum in tuam familiam decus inferes : antiqua renouabis , praeclaramq. consuetudinem retinebis in tua domo laudis expetendae , exercendarumq. artium optimarum : quibus instructos , utiles fuisse patriae ciues , sibi & familiae gloriosos , de tua gente multos , si annales euolueris , inuenies . Verum , quando te sacris addixisti , & illud vitae genus complexus es , quod est totum in laudabili ratione , totum in praeclaris cogitationibus , & factis constitutum ; non te libera uoluntas , ut alios , ad honestum , rectumq. ducit ; sed , quo te primum die ad religionem contulisti , eodem die legem ipse tibi imposuisti perpetuae continentiae ; exclusisti rerum inanium cupiditatem ; uelle ad solidam laudem omnia referre , uelle summi Dei gloriam in omni uita , id est tuam salutem spectare professus es . Quare non tibi monitores , quorum te moueat oratio , exspectandi : ipse te excita , ipse acue , & impelle . Multae sunt propositae adolescentibus uiae , fallaces , obliquae , insidiosae , oculis iucundae , specie quadam obiecta uoluptatis : in quibus errare quotidie uides , & labi ducem sequentes libidinem , non rationem , de tuis aequalibus quamplurimos . tu uiam uirtutis ingredere , simplicem , rectam , apertam , principio fortasse difficilem , atque asperam , exitu certe sa-

lutarem, & gloriosam. hanc, inquam, uiam, si-
gnatam, & impressam uestigijs proborum sancto-
rumq. uirorum, si uis ipse tibi carus esse, si uis ipse
tibi recte consulere, unam ingredi; aut, si ingres-
sus iam es, curre per eam celeri gradu ad ea, quae
te manent, praemia immortalitatis. Haec ego, pro
meo in te amore singulari, uetereq. erga parentem
tuum studio, scriptis tecum ago, quae sermonibus
& libentius agerem, & saepius, si liceret. sed,
quando te Patavij tua studia, a quibus abduci nō
debes, me Venetijs mearum rerum ratio, & uale-
tudinis detinet infirmitas: proficiscetur ad te mea
uox, his consignata litteris: quae tecum erit perpe-
tuo, ubicumque fueris, te prosequetur, quocumque
iueris. nec uero dubitavi, quin ea tibi paullo gra-
tior esset futura, coniuncta cum Ciceronis uoce, id
est cum ijs epistolis, in quibus cum Attico, fami-
liari suo, non minus grauitate, & sapienter, quam
elegantem, & splendide loquitur. fructum, ut spe-
ro, capies ex utraque non uulgarem. ego enim, ut
uelis optima, te hortor: Cicero uolentem adiuuat:
ornat enim eloquentia, consilijs instruit sapientis-
simis. nam disputat saepe in his epistolarū libris,
sermone perquam eleganti, de statu reip. de uitij
principum, unde fluunt exitia ciuitatum, de uicis-
situdine fortunae. qui tibi erit, accurate legenti,
sapientiae fons uberrimus. A me uero munuscu-
lum hoc habebis, meae in te uoluntatis & studiij ar-
gumentum. exiguum, inquires. fateor: sed uelim
spectes

*ſpectes animum , non rem : quam tamen ne ipſam
quidem debes contemnere : ſiquidem eiſmodi eſt ,
ut tuas , tuorumq. laudes , a me , non expreſſas ,
ſed tamquam tenui penicillo designatas , ſimul
cum benivolentia mea cunctis gentibus pateſa
ciat . Venerijs , ∞ D LIIX*

1. The first thing I noticed when I stepped
out of the plane was the fresh air. It felt like
I had been in a bubble for hours. The sun was
shining brightly, and the birds were singing.
I took a deep breath and felt a sense of
freedom. I was finally home.

2. The second thing I noticed was the smell of
the earth. It was a rich, dark, and comforting
smell. I had never smelled anything like it
before. It was like a warm blanket. I
took another deep breath and felt a sense of
peace. I was finally at home.

3. The third thing I noticed was the sound of
the water. It was a gentle, soothing sound.
I had never heard anything like it before. It
was like a lullaby. I took a third deep
breath and felt a sense of calm. I was finally
in my element.

4. The fourth thing I noticed was the sight of
the mountains. They were majestic and
imposing. I had never seen anything like
them before. They were like giants. I
took a fourth deep breath and felt a sense of
awe. I was finally in a new world.

5. The fifth thing I noticed was the feeling of
the sun on my face. It was warm and
comforting. I had never felt anything like
it before. It was like a hug. I took a
fifth deep breath and felt a sense of joy. I
was finally where I belonged.

M. TVLLII. CICERONIS
EPISTOLARVM. AD

T. POMPONIVM. ATTICVM

Liber primus.

Petrus Purissellus

CICERO. S. D. ATTICO

I

ETITIONIS NOSTRAE, quum
Ptibi summae curae esse scio, huiusmodi
ratio est, quod adhuc coniectura pro-
videri possit. Prensat unus P. Galba,
sine fuco, & fallacijs, more maiorum. negatur. ut
opinio est hominũ, non aliena rationi nostrae fuit
illius haec propterea prensatio. nam illi ita negant
uulgo, ut mihi se debere dicant. ita quiddam spero
nobis profici, cum hoc percrebescit, plurimos no-
stros amicos inueniri. nos autem initium prensandi
facere cogitamus eo ipso tempore, quo tuũ pue-
rum cum his litteris proficisci Cincius dicebat. In
campo, comitijs tribunicijs, ad XVI. Kal. Sext.
competitores, qui certi esse uidebantur, Galba,
& Antonius, & Q. Cornificius. puto te in hoc
aut risisse, aut ingemuisse ut frontem serias. sunt,
qui etiam Caesonium putent. Aquillium non ar-
bitramur; qui denegat, & iuravi morbum, &
illud suum regnum iudiciale opposuit. Catilina,
si iudicatum erit meridie non lucere, certus erit
competitor. de Aufidio, & Palicano, non puto
te expectare, dum scribam. de ijs, qui nunc pe-
tunt, Caesar certus putatur. Thermus cum Silan
contendere

contendere existimatur : qui sic inopes & ab amicis, & existimatione sunt, ut mihi uideatur non esse ἀδύνατον, Curium obducere. sed hoc praeter me nemini uidetur. nostris rationibus maxime conducere uidetur, Thermum fieri cum Caesare. nemo est enim ex ijs, qui nunc petunt, qui, si in nostrum annum reciderit, firmiter candidatus fore uideatur : propterea quod curator est uiae Flaminiae : quae cum erit absoluta, sane facile eum libenter nunc ceteri consuli acciderim. Petitorum haec est adhuc informata cogitatio. Nos in omni munere candidatio fungendo summam adhibebimus diligentiam : & fortasse, quoniam uidetur in suffragijs multum posse Gallia ; cum Romae a iudicijs forum refrixerit, excurreremus mense Septembri legati ad Pisonem, ut Ianuario reuertamur. Cum perspexero uoluntates nobilium, scribam ad te. cetera spero prolixa esse, his duntaxat urbanis competitoribus : illam manum, tu, mihi, cura, ut praestes, quoniam propius abes, Pompeij, nostri amici. nega me ei iratum fore, si ad mea comitia non uenerit. Atque haec huiusmodi sunt. Sed est, quod abs te mihi ignosci peruelim. Caecilius, auunculus tuus, a P. Vario cum magna pecunia fraudaretur, agere coepit cum eius fratre Caninio Satyro de ijs rebus, quas cum dolo malo mancipio accepisse de Vario diceret. una agebant ceteri creditores, in quibus erat Lucullus, et P. Scipio, & is, quem putabant magistrum fore, si bona uenirent, L. Pontius. uerum hoc ridiculum

cūlum est, de magistro nunc cognoscere. rogauit me Caecilius, ut adessem contra Satyrum. dies fere nullus est, quin hic Satyrus domum meam uenitet. obseruat L. Domitium maxime: me habet proximum. fuit et mihi, & Quinto fratri magno usui in nostris petitionibus. sane sum perturbatus, cum ipsius Satyri familiaritate, tum Domitij, in quo uno maxime ambitio nostra nititur. demonstrui haec Caecilio: simul & illud ostendi, si ipse unus cum illo uno contenderet, me ei satisfacturum fuisse: nunc in causa uniuersorum creditorum, hominum praesertim amplissimorum, qui sine eo, quem Caecilius suo nomine perhiberet, facile communem causam sustinerent, aequum esse, cum & officio meo consulere, & tempori. durius accipere haec mihi uisus est, quam uellem, & quam homines belli solent: & postea prorsus ab instituta nostra paucorum dicrum consuetudine longe refugit. Abs te peto, ut mihi hoc ignoscas, & me existimes humanitate esse prohibitum, ne contra amici summam estimationem miserrimmo eius tempore uenirem; cū is omnia sua studia, & officia in me contulisset. quod si uoles in me esse durior, ambitionem mihi putabis obstitisse, ego autem arbitror, etiam si id sit, mihi ignoscendum esse: ἐπεὶ οὐχ ἰεπνίον, & δὲ Κοῖνῃ. uides enim, in quo cursu simus, & quam omnes gratias non modo retinendas, uerum etiam acquirendas putemus. Spero tibi me causam probasse, cupio quidem certe. Hermathena tua ualde me delectat,

Et posita ita belle est, ut totum gymnasium illud
 ἐν ᾧ θύρεα esse uideatur. multum te amamus. L. Iu-
 lio Caesare, C. Marcio Figulo cos. Filiolo me au-
 ctum scito, salua Terentia.

CICERO. S. D. ATTICO

2

ABS TE tam diu nihil litterarū? Ego de meis
 ad te rationibus scripsi antea diligenter. hoc tem-
 pore Catilinam, competitorem nostrum, defende-
 re cogitamus. iudices habemus, quos uolumus, sum-
 ma accusatoris uoluntate. spero, si absolutus erit,
 coniunctiorem nobis fore in ratione petitionis: sin-
 aliter acciderit, humaniter feremus. Tuo aduentu
 nobis opus est maturo. nam prorsus summa homi-
 num est opinio, tuos familiares, nobiles homines,
 aduersarios honori nostro fore. ad eorum uolunta-
 tem mihi conciliandā maximo te mihi usui fore ui-
 deo. quare Ianuario ineunte, ut cōstituiisti, cura ut
 Romae sis. Auiā tuam scito desiderio tui mortuā
 esse, & simul, quod uerita sit, ne Latinae in officio
 non manerent, et in montem Albanum hostias non
 adducerent. eius rei consolationem ad te L. Saufe-
 ium missurum esse arbitror. Nos hic te ad men-
 sem Ianuarium expectamus: ex quodam rumore,
 an ex litteris tuis ad alios missis? nā ad me de eo ni-
 hil scripsisti. Signa, quae nobis curasti, ea sunt ad
 Caietā exposita. nos ea non uidimus. neque enim
 exeūdi Roma potestas nobis fuit. misimus, qui pro
 uectura solueret. te multum amamus, quod ea abs-

te

te diligēter, paruoq. curata sunt. Quod ad me saepe scripsisti de nostro amico placādo, feci, et expertus sum omnia: sed mirandum in modum est animo ab alienato; quibus de suspicionibus, etsi audisse te arbitror, tamen ex me, cum ueneris, cognoscēs. Sallustii praesentem restituere in eius ueterē gratiam non potui. hoc eo ad te scripsi, quod is me accusare de te solebat, in se expertus est illum esse minus exorabilem, meum studium nec tibi defuisse. Tulliolam C. Pisoni L. F. Frugi despondimus. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

3

CREBRAS expectationes nobis tui commoues. nuper quidem, cum te iam aduentare arbitramur, repente abs te in mensem Quintiliē reiecti sumus. nunc uero sentio, quod commodum tuo facere poteris, uenias ad id tempus, quod scribis. obieris Quinti fratris comitia; nos longo interuallo uiscris; Acutilianam controuersiam transegeris. hoc me etiam Paeduceus, ut ad te scribere, admonuit. putamus enim utile esse, te aliquando iam rem transigere. mea intercessio & est, & fuit parata. Nos hic incredibili ac singulari populi uoluntate de C. Macro transegimus. cui cum aequi fuissetus, tamen multo maiorem fructum ex populi estimatione, illo damnato, cepimus, quam ex ipsius, si absolutus esset, gratia cepissemus. Quod ad me de Hermathena scribis, per mihi gratū est. & ornamentum Academiae proprium meae; quod & Hermes commune omnium, & Minerva singulare est eius gymnasy.

gymnasij . quare uelim , ut scribis , ceteris quoque rebus quamplurimis eum locum ornes . Quae mihi antea signa misisti , ea nondum uidi . in Formiano sunt : quo ego nunc proficisci cogitabam . illa omnia in Tusculanum deportabo . Caietam , si quando abundare coepero , ornabo . Libros tuos conserua : & noli desperare , eos meos facere posse . quod si assequor , supero Crassum diuitijs , atque omnium uicos , & prata contemno . Vale .

CICERO . S . D . ATTICO

4

QUANTVM dolorem acceperim , & quanto fructu sim priuatus & forensi , & domestico , Lucij fratris nostri morte ; in primis pro nostra consuetudine tu existimare potes . nam mihi omnia , quae iucunda ex humanitate alterius , & moribus homini accidere possunt , ex illo accidebant . quare non dubito , quin tibi quoque id molestum sit ; cum & meo dolore moueare , & ipse omni uirtute , officioq . ornatissimum , tuiq . & sua sponte , & meo sermone amantem , affinem , amicumq . amiseris . Quod ad me scribis de sorore tua ; testis erit tibi ipsa , quātae mihi curae fuerit , ut Quinti fratris animus in eam esset is , qui esse deberet . quem cū esse offensorem arbitrarer , eas litteras ad eum misi , quibus & placarem ut fratrem , & monerem ut minorem , & obiurgarem ut errantem . itaque ex ijs , quae postea saepe ab eo ad me scripta sunt , confido ita esse omnia , ut & oporteat , & uelimus . De littera-

rum

rum missione, sine caussa abs te accusor. numquam enim a Pomponia nostra certior sum factus, esse cui litteras dare possem. porro autem neque mihi accidit, ut haberem, qui in Epirum proficisceretur: neque dum te Athenis esse audiebamus. De Acutiliano autem negotio quod mihi mandaras; ut primum a tuo digressu Romam ueni, conseceram: sed accidit, ut & contentione nihil opus esset; & ego, qui in te satis consilij statuerim esse, mallem Peduceum tibi consilium per litteras, quam me, dare. etenim cum multos dies aures meas Acutilio dedissem; cuius sermonis genus tibi notum esse arbitror; non mihi graue duxi scribere ad te de illius quaerimonijs, cum eas audire, quod erat subdiosum, leue putassem. sed abs te ipso, qui me accusas, unas mihi scito litteras redditas esse; cum & otij ad scribendum plus, & facultatem dandi maiorem habueris. Quod scribis, etiam si cuius animus in te esset offensior, a me recolligi oportere: quid dicas? neque id neglexi: sed est miro quodam modo affectus. ego autem, quae dicenda fuerunt de te, non praeterij: quid autem contendendum esset, ex tua putabam uoluntate statuere oportere: quam si ad me perscripseris, intelliges me neque diligentiore esse uoluisse, quam tu esses, neque negligentiore fore, quam tu uelis. De Tadiana re; mecum Tadius locutus est, te ita scripsisse, nihil esse iam, quod laboraret; quoniam hereditas usucapta esset, id mirabamur, te ignorare, de tutela legiti-

ma,

ma, in qua dicitur esse puella, nihil usucapi posse. Epiroticam emptionem gaudeo tibi placere. Quae tibi mandauit, & quae tu intelliges cōuenire nostro Tusculano, uelim, ut scribis, cures; quod sine molestia tua facere poteris. nam nos ex omnibus molestijs, & laboribus uno illo in loco cōquiescimus: quo fratrem quotidie exspectamus. Terentia magnos articulorum dolores habet, & te, sororem tuam, & matrem maxime diligit, salutemq. tibi plurimam adscribit, & Tulliola, deliciae nostrae. Cura, ut ualeas; & nos ames; & tibi persuadeas, te à me fraterne amari.

CICERO. S. D. ATTICO 5

NON committam posthac, ut me accusare de epistolarum negligentia possis. tu modo uideto, in tanto otio ut par mihi sis. Domum Rabirianā Neapoli, quam tu iam dimensam, et exaedificatā animo habebas, M. Fonteius emit HS CCCLXXX. id te scire uolui, si quid forte ea res ad cogitationes tuas pertineret. Q. frater, ut mihi uidetur, quo uolumus animo est in Pomponiam, & cum ea nunc in Arpinati praedio erat, & secum habebat hominem ~~χρησιμαστὴν~~ D. Turranium. Pater nobis decessit ad viii. kal. Dec. Haec habebam fere, quae te scire uellem. Tu, uelim, si qua ornamenta ~~γυμνασίου~~ reperire poteris, quae loci sint eius, quem tu non ignoras, ne praetermittas. Nos Tusculano ita delectamur, ut nobismet ipsis tum denique, cum
illo

illo uenimus, placeamus. Quid agas omnibus de rebus, & quid acturus sis, fac nos quamdiligentissime certiores. Apud matrem recte est; eaque nobis curae est. L. Cincio HS XX CD constitui me curaturum idibus Febr. tu, uelim, ea, quae nobis emisse, & parasse scribis, des operam, ut quam primum habeamus. & uelim cogites, id quod mihi pollicitus es, quemadmodum bibliothecam nobis conficere possis. omnem spem delectationis nostrae, quam, cum in otium uenerimus, habere uolumus, in tua humanitate positam habemus. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO. 6.

APUD te est, ut uolumus. mater tua, & soror a me, Quintoq. fratre diligitur. Cum Acutilio sum locutus. is sibi negat a suo procuratore quidquam scriptum esse; & miratur istam controuersiam fuisse, quod ille recusarat satisdari, amplius abs te non peti. Quod te de Tadiano negotio decidisse scribis; id ego Tadio & gratum esse intellexi, & magnopere iucundum. Ille noster amicus, & mehercule uir optimus, & mihi amicissimus, sane tibi iratus est. hoc, si, quanti tu aestimes, sciam; tum, quid mihi elaborandum sit, scire possim. L. Cincio HS CCLDCCCC pro signis Megaricis, ut tu ad me scripseras, curauit. Hermæ tui Penelici cum capitibus aeneis, de quibus ad me scripsisti, iam nunc admodum delectant. quare uelim, & eos, & signa, & cetera, quae tibi eius loci, &

noſtri ſtudiij, & tuae elegantiae eſſe uidebuntur, quamplurima, quamprimumq. mittas, & maxime quae tibi gymnaſij, xyſtiq. uidebuntur eſſe: nam in hoc genere ſic ſtudio efferimur, ut abs te ad inuandi, ab alijs prope reprehendendi ſimus. ſi Lentuli nauis non erit, quo tibi placebit, imponito. Tulliola, deliciolae noſtrae, tuum munuſculum flagitat, & me, ut ſponſorem, appellat. mihi autem abiurare certius eſt, quam dependere. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

7

NIMIVM raro nobis abs te litterae afferuntur: cum & multo tu facilius reperiās, qui Romam proficiſcantur, quam ego, qui Athenas; & certius tibi ſit, me eſſe Romae, quam mihi, te Athenis. itaque propter hanc dubitationem meā breuior haec ipſa epiſtola eſt; quod, cum incertus eſſem, ubi eſſes, nolebam illum noſtrum familiarē ſermonem in alienas manus deuenire. Signa Megarica, & Hermas, de quibus ad me ſcripſiſti, uehementer expeſto. quidquid eiſdem generis habebis, dignum Academia tibi quod uidebitur; ne dubitaris mittere; & arcae noſtrae conſidito. genus hoc eſt uoluptatis meae: quae γούρνα οἰσδὴν maxime ſunt, ea quaero. Lentulus naues ſuas pollicetur. peto abs te, ut haec cures diligenter. Chilius te rogat, & ego eiſdem rogatu, & μολοῖσθαι πάρετα. Vale.

CVM *essem in Tusculano, (erit hoc tibi pro illo tuo, Cum essem in Ceramico) ueruntamen cum ibi essem, Roma puer, a sorore tua missus, epistolā mihi abs te allatam dedit, nuntiauitque, eo ipso die post meridiem missuram qui ad te proficisceretur. eo factum est, ut epistolae tuae rescribere aliquid, breuitate temporis tam pauca cogerer scribere. Primum tibi de nostro amico placando, aut etiam plane restituendo polliceor. quod ego, etsi mea spōte ante faciebam, eo nunc tamen & agam studiosius, & contendam ab illo uehementius, quod tantam ex epistola uoluntatem eius rei tuam perspicere uideor. hoc te intelligere uolo, pergrauiter illū esse offensum: sed, quia nullam uideo grauem subesse causam, magnopere confido illum fore in officio, & in nostra potestate. Signa nostra, & Hermeraclos, ut scribis, cum commodissime poteris, uelim imponas, & si quod aliud *οικειον* eius loci, quem non ignoras, reperies, & maxime, quae tibi palaestrae, gymnasiūq. uidebuntur esse. etenim ibi sedens haec ad te scribebam; ut me locus ipse admoneret. Praeterea typos tibi mando, quos in tectorio atrio li possim includere, et putealia sigillata duo. Bibliothecam tuam caue cuiquam despondeas, quamuis acrem amatorem inueneris. nam ego omnes meas uindemiolas eo reseruo, ut illud subsidium senectuti parcm. De fratre, confido ita esse, ut semper*

uolui, & elaboravi. multa signa sunt eius rei, non minimum, quod soror praegnans est. De comitijs meis, & tibi me permisisse memini, & ego iam pridem hoc cōmunibus amicis, qui te expectant, praedico; et te non modo non accersam, sed prohibebo; quod intelligā multo magis interesse tua, te agere, quod agendum est hoc tempore, quam mea, te adesse comitijs. proinde eo animo te uelim esse, quasi mei negotij causa in ista loca missus esses. me autē eum et offendes erga te, et audies, quasi mihi, si qua par ta erūt, nō modo te praesēte, sed per te par ta sint. Tulliola tibi diē dat, sponfore non appellat. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

9

ET mea sponte faciebam antea, & post, duabus epistolis tuis per diligerenter in eandem rationē scriptis, magnopere sum commotus. eo accedebat hortator assiduus Sallustius, ut agerem quam diligentissime cum Luceio de uestra uetere gratia reconcilianda. sed, cum omnia fecissem, non modo eam uoluntatem eius, quae fuerat erga te, recuperare non potui, uerum ne causam quidem elicere immutatae uoluntatis, tametsi iactat ille quidem illud suum arbitrium, & ea, quae iam tum, cum aderat, offendere eius animum intelligebam. tamen habet quiddā profecto, quod magis in animo eius infederit: quod neque epistolae tuae, neque nostra legatio tā potest facile delere, quā tu praesens non modo oratione sed tuo uultu illo familiari tolles; si modo

modo tanti putabis id, quod, si me audies, et si humanitati tuae constare uoles, certe putabis. ac, ne illud mirere, cur, cum ego antea significarē tibi per litteras, me sperare illum in nostra potestate fore, nunc idem uidear diffidere; incredibile est, quanto mihi uideatur illius uoluntas obstinator, et in hac iracundia obfirmator. sed haec aut sanabuntur, cū ueneris; aut ei molesta erunt, in utro culpa erit. Quod in epistola tua scriptum erat, me iam arbitrari designatum esse; scito, nihil tam exercitum esse nunc Romae, quam cādidatos, omnibus iniquitatibus; nec, quando futura sint comitia, sciri. uerum haec audies de Philadelpho. Tu, uelim, quae Academiae nostrae parasti, quā primum mittas. mirū, quam illius loci non modo usus, sed etiam cogitatio delectat. Libros uero tuos caue cuiquā tradas. nobis eos, quemadmodum scribis, conserua. summum me eorum studium tenet, sicut odium iam ceterarū rerum: quas tu, incredibile est, quam breui tempore quanto deteriores offensurus sis, quā reliquisti.

C I C E R O . S . D . A T T I C O

10

TEVCRIS illa lentum sane negotium: neque Cornelius ad Terentiam postea rediit. opinor, ad Considium, Axium, Selicium confugiendū est. nam a Caecilio propinqui minore centesimis nūmū mouere nō possunt, sed, ut ad prima illa redeam, nihil ego illa impudentius, astutius, lentius uidi. libertū mitto: Tito mandari: οὐκέτις, atque ἀναβολαί.

sed nescio, an ταυτόματον ἡμῶν. nam mihi Pompeiani prodromi nuntiant, aperte Pompeium acturum, Antonio succedi oportere: eodemq. tempore aget praetor ad populum. res eiusmodi est, ut ego nec per bonorum, nec per popularem existimationem honeste possim hominem defendere; nec mihi liceat, quod uel maximum est. etenim accidit hoc, quod totum cuiusmodi sit, mando tibi, ut perspicias. Libertum ego habeo, sane nequam hominem, Hilarum dico, ratiocinatore, & clientem tuum. de eo mihi Valerius interpres nuntiat, Chiliusq. se audisse scribit haec; esse hominem cum Antonio; Antonium porro in cogendis pecuniis dictitare, partem mihi quaeri, & a me custodem communis quaestus libertum esse missum. non sum me diocriter commotus: neque tamen credidi: sed certe aliquid sermonis fuit. totum inuestiga, cognosce, perspice, & nebulonem illum, si quo pacto potes, ex istis locis amoue. huius sermonis Valerius auctorem Cn. Plancium nominabat. mando tibi plane, totum, uideas, cuiusmodi sit. Pompeium nobis amicissimum constat esse. diuortium Muciauehementer probatur. P. Clodium, Appij filium, te credo audisse, cum ueste muliebri deprehensum domi C. Caesaris, cum pro populo fieret, eumq. per manus seruulae seruatum, & educatum: rem esse insigni infamia: quod te moleste ferre certo scio. Quod praeterea ad te scribam, non habeo. & mehercule eram conturbatior. nam puer festiuus,

anagnostes noster, Sositheus decesserat, meq. plus, quam serui mors debere uidebatur, commouerat. Tu uelim saepe ad nos scribas. si rem nullam habebis; quod in buccam uenerit, scribito. Vale. kalendis Ian. M. Messalla, & M. Pisone cos.

CICERO. S. D. ATTICO

II

ACCEPI tuas tres iam epistolas, unam a M. Cornelio, quam a Tribus ei Tabernis, ut opinor, dedisti; alteram, quam mihi Canusinus tuus hospes reddidit; tertiam, quam, ut scribis, anchoris solutis de faselo dedisti. quae fuerunt omnes rhetorum. pure loquuntur, cum humanitatis sparsae sale, tum insignes amoris notis. quibus epistolis sum equidem abs te laceffitus ad scribendum; sed iccirco sum tardior, quod non inuenio fidelem tabellariū. quotus enim quisque est, qui epistolam paullo grauiorem ferre possit, nisi eam per lectionem releuarit? accedit eo, quod mihi non est notum, ut quisque in Epirum proficiscatur. ego enim te arbitror, caesis apud Amaltheam tuam uictimis, statim esse ad Sicyonem oppugnandum profectum. neque id ipsum tamen certum habeo, quando ad Antonium proficiscare, aut quid in Epiro temporis ponas. ita neque Achaicis hominibus, neque Epiroticis paullo liberiores litteras committere audeo. sunt autē post discessum a me tuum res dignae litteris nostris, sed non committendae eiusmodi periculo, ut aut interire, aut aperiri, aut intercipi possint. Primum

igitur scito, primum me non esse rogatum sententiam, praepositumque esse nobis pacificatorem. Allobrogum, idque admurmurante senatu, neque me inuito esse factum. sum enim & ab observando homine peruerso liber, & ad dignitatem in rep. retinendam contra illius uoluntatem solutus: & ille secundus in dicendo locus habet auctoritatem paene principis, & uoluntatem non nimis deuinctam beneficio consulis. Tertius est Catulus, quartus (si etiam hoc quaeris) Hortensius. Consul autem ipse paruo animo, & prauo, tantum cauillator genere illo moroso, quod etiam sine dicacitate ridetur, facie magis, quam facetijs, ridiculus, nihil agens cum rep. se iunctus ab optimatibus: a quo nil speres boni reip. quia non uult; nil metuas mali, quia non audet. eius autem collega & in me perhonorificus, & partium studiosus, ac defensor bonarum. quinimmo leuiter inter se dissident. Sed uereor, ne hoc, quod infectum est, serpat longius. credo enim te audisse, cum apud Caesarem pro populo fieret, uenisse eo muliebri uestitu uirum; idque sacrificium cum uirgines instaurassent, mentionem a Q. Cornificio in senatu factam: (is fuit princeps; ne tu forte aliquem nostrum putes) postea rem ex s. c. ad uirgines, & pontifices relatum, idque ab ijs nefas esse decretum: deinde ex s. c. consules rogationem promulgasse: uxori Caesarem nuncium remisisse. in hac causa Piso, amicitia P. Clodij ductus, operam dat, ut ea rogatio, quam ipse fert, & fert ex s. c. &

de religione, antiquetur. Messalla uehementer adhuc agit seuerè. boni uiri precibus Clodij remouentur a causa. operae comparantur. nosmet ipsi, qui Lycurgeti a principio fuissimus, quotidie demitigamur: instat, & urget Cato. Quid multa? uereor, ne haec, neglecta a nobis, defensa ab improbis, magnorum reip. malorum causa sit. Tuus autem ille amicus, (scin' quem dicam?) de quo tu ad me scripsisti, postea quam non auderet reprehendere, laudare coepisse, nos, ut ostendit, admodum diligit, amplectitur, amat, aperte laudat; occulte, sed ita, ut perspicuum sit, inuidet. nihil come, nihil simplex, nihil in τοῖς πολιτικοῖς honestum, nihil illustre, nihil forte, nihil liberum. Sed haec ad te scribam alias subtilius. nam neque adhuc mihi satis nota sunt: & huic terrae filio nescio cui committere epistolam tantis de rebus non audeo. Prouincias praetores nondum sortiti sunt. res eodem est loci, quo reliquisti.

Το ποδεῖαν, quam postulas, Miseni, & Puteolorum, includam orationi meae. ad 111. non. Decemb. mendose fuisse animaduerteam. Quae laudas ex orationibus, mihi crede, ualde mihi placebant: sed non audebam antea dicere: nunc uero, quod a te probata sunt, multo mihi ἀγνώτερα uidentur. in illam orationem Metellinam addidi quaedam. liber tibi mittetur; quoniam te amor nostri φιλοπρότης reddidit. Noni tibi quidnam scribam? quid?

quid? etiam. Messalla consul Autroniam domum
emit H S C C C C X X X V I I. quid id ad me? in-
quies. tantum, quod ea emptione et nos bene emis-
se iudicati sumus; et homines intelligere coeperunt,
licere amicorum facultatibus in emendo ad dignita-
tem aliquam peruenire. Teucris illa lentum nego-
tium, sed tamen est in spe. Tu ista confice: a nobis
liberiores epistolam expecta. Vale. VI. kal.
Febr. M. Messalla, & M. Pisone cos.

CICERO. S. D. ATTICO

12

VEREOR, ne putidum sit scribere ad te, quam
sim occupatus: sed tamen ita distinebar, ut uix
huic tantulae epistolae tempus habuerim, atque id
ereptum e summis occupationibus. Prima concio
Pompeij qualis fuisset, scripsi ad te antea, non iu-
cunda miseris, inanis improbis, beatis nō grata, bo-
nis nō grauis. itaque frigebat. tum Pisonis consulis
impulsu leuissimus tribunus pl. Fusius in concionē
prōduxit Pompeium. res agebatur in circo Flami-
nio: et erat in eo ipso loco illo die nundinarū πανύ-
γυρις. quaesivit ex eo, placeret ne ei, iudices a prae-
tore legi, quo consilio idem praetor uteretur. id au-
tem erat de Clodiana religione ab senatu constitu-
tum. tum Pompeius μάλ' ἀριστοκρατικῶς locutus est;
senatusq. auctoritatem sibi omnibus in rebus ma-
ximam uideri, semperq. uisam esse, respondit, & id
multis uerbis. Postea Messalla consul in senatu de
Pompeio quaesivit, quid de religione, & de pro-
mulgata

mulgata rogatione sentiret. locutus ita est in sena-
 tu, ut omnia illius ordinis consulta γυνώσκω lauda-
 ret: mihiq; ut aſedit, dixit, ſe putare, ſatis ab-
 ſe etiā de iſtis rebus eſſe reſponſum. Crasſus poſtea
 quam uidit illum excepiſſe laudem, ex eo, quod hi
 ſuſpicarentur homines ei conſulatum meum place-
 re, ſurrexit, ornatiffimeq; de meo conſulatu locutus
 eſt; ut ita diceret, ſe, quod eſſet ſenator, quod ciuis,
 quod liber, quod uiueret, mihi acceptum referre;
 quoties coniugem, quoties domum, quoties patriā
 uideret, toties ſe beneficiū meum uidere. Quid mul-
 ta? totum hunc locum, quem in Ariſtocratia ego
 uarie meis orationibus, quarum tu Ariſtarchus es,
 ſoleo pingere, de flamma, de ferro, (noſti illas λυ-
 κήδους) ualde grauiter pertexuit. Proximus Pom-
 peio ſedebam. intellexi hominem moueri; utrum
 Crasſum inire eam gratiam, quam ipſe praetermi-
 ſiſſet; an eſſet tantas res noſtras, quae tam libenti
 ſenatu laudarentur, ab eo praefertim, qui mihi lau-
 dem illam eo minus deberet, quod meis omnibus lit-
 teris in Pōpeiana laude perſtriētus eſſet? Hic dies
 me ualde Crasſo adiunxit: & tamen ab illo aper-
 te, recte quidquid eſt datum, libenter accepi. ego
 autem ipſe, dū boni, quo modo ἀνεπερπερασάμην *
 nouo auditori Pompeio, ſi unquam mihi ἐπιχειρή-
 ματα ſuppeditauerunt, illo tempore. Quid multa?
 clamores. etenim haec erat ὑπόθεσις de grauitate
 ordinis, de equeſtri concordia, de conſenſione Ita-
 liae, de immortalis reliquijs coniurationis, de mili-
 tate,

25 L. R. T. EPIST
tate, de otio. nosti iam in hac materia sonitus no-
stros: tanti fuerunt, ut ego eo breuior sim, quod
eos usque istinc exauditos putem. Romanae autem
res sic se habent. Senatus ἀπερος πᾶσι nil con-
stantius, nil seuerius, nil fortius. nam, cum dies ue-
nisset rogationi ex s. c. ferendae, cōcursabant bar-
batuli iuuenes, totus ille grex Catilinae, duce filio
la Curionis, & populum, ut antiquaret, rogabant.
Piso autem consul, lator rogationis, idem erat dis-
suasor. operae Clodianae potens occupabant. tabel-
lae ministrabātur, ita ut nulla daretur, Vti rogas.
hic tibi Rostra Cato aduolat, conuicium Pisoni con-
suli mirificum facit; si id est conuicium, uox ple-
na grauitatis, plena auctoritatis, plena denique sa-
lutis. accedit eodem etiam noster Hortensius, mul-
ti praeterea boni. insignis uero opera Fauonij fuit.
hoc concursu optimatum comitia dimittuntur: se-
natus uocatur. cum decerneretur frequenti senatu,
contra pugnante Pifone, ad pedes omnium sigil-
latim accedente Clodio, ut cōsules populum cohör-
tarentur ad rogationem accipiendam: homines ad
xv. Curioni nullum s. c. facienti assenserunt: fa-
cile ex altera parte ccc affuerunt. acta res est.
Fufius tertium concessit. Clodius cōciones miseras.
habebat, in quibus Lucillum, Hortensium, C. Pi-
sonem, Messallam consulem contumeliose laedebat,
me tantum comperiisse omnia criminabatur. Sena-
tus & de provincijs praetorū, & de legationibus,
& de ceteris rebus decernebat, ut ante, quam ro-
gatio

gatio lata esset, ne quid ageretur. Habes res Romanas. sed tamen etiam illud, quod ego non speraram, audi. Messalla consul est egregius, fortis, constans, diligens, nostri laudator, amator, imitator. ille alter uno vitio minus vitiosus, quod iners, quod somni plenus, quod imperitus, quod ἀπαρ-
 τóτατος, sed uoluntate ita καχέτης, ut Pompeium post illam concionem, qua ab eo senatus laudatus est, odisse coeperit. itaque mirum in modum omnes a se bonos alienauit. neque id magis amicitia Clodij adductus facit, quam studio perditarum rerum, atque partium. sed habet sui similem in magistratibus, praeter Fufium, neminem. bonis utimur tribunis pl. Cornuto uero pseudocatone. Quid quaeris? num ut ad priuata redeam? Τεῶντις promissa patrauit. tu mandata effice, quae recepisti. Quinctus frater, qui Argiletani aedificij reliquum dodrantem emit HS DCC XXV, Tusculanum uenditat, ut, si possit, emat Pacilianam domum. Cum Luccio in gratiam redi. uidero hominem. ualde petitur. renouabo operam. Tu, quid agas, ubi sis, cuiusmodi istae res sint, fac me quam diligentissime certiore. Idibus Febr. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO 13

ASIAM Quincto, suauissimo fratri, obtigisse au disti. nō enim dubito, quin celerius tibi hoc rumor, quam ullius nostrum litterae nuntiarint. nunc, quoniam et laudis audissimi semper fuimus, et praeter
 ceteros

ceteros φιλέωντες & sumus, & habemur, & multorum odia, atque inimicitias reip. causa suscepimus; παντοῖς ἀρετῆς μὴ μνησκειο; curaue, & effice, ut ab omnibus et laudemur, & amemur. His de rebus plura ad te in ea epistola scribam, quam ipsi Quinto dabo. Tu me, uelim, certiore facias, quid de meis mandatis egeris, atque etiam, quid de tuo negotio. nam, ut Brundisio profectus es, nulla mihi abs te sunt redditae litterae. ualde aueo scire, quid agas. Idibus Mar. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

14

QVAERIS ex me, quid acciderit de iudicio, quod tam praeter opinionem omnium factum sit: & simul uis scire, quo modo ego minus, quam soleam, proeliatus sim. respondebo tibi ὅτερον πρότερον, Ομυρικός. Ego enim, quam diu senatus auctoritas mihi defendenda fuit, sic acriter, & uehementer proeliatus sum, ut clamor, concursusq. maxima cum mea laude fierent. quod si tibi unquam sum uisus in rep. fortis, certe me in illa causa admiratus esses. cum enim ille ad conciones confugisset; in hisq. meo nomine ad inuidiam uteretur: dii immortales, quas ego pugnas, & quantas strages edidi: quos impetus in Pisonem, in Curionem, in totam illam manum feci: quo modo sum infectatus leuitatem senum, libidinem iuuentutis. saepe, ita me dii iuuent, te non solum auctorem consiliorum meorum, uerum etiam spectatorem pugnarum mirificarum

carum desideravi. postea uero quam Hortensius
excogitauit, ut legem de religione Fufius tribunus
pl. ferret; in qua nihil aliud a consulari rogatione
differebat, nisi iudicum genus; (in eo autem erant
omnia) pugnavitque, ut ita fieret; quod & sibi, &
alijs persuaserat, nullis illum iudicibus effugere pos-
se: contraxi uela, perspicuens inopiam iudicum;
neque dixi quidquā pro testimonio, nisi quod erat
ita notum, atque testatum, ut non possem praete-
rire. itaque, si causam quaeris absolutionis, (ut
iam ὅς τὸ ὁπότερον reuertar) egestas iudicum
fuit, & turpitudine. id autem ut accideret, commis-
sum est Hortensij consilio: qui, dum ueritus est, ne
Fufius ei legi intercederet, quae ex s. c. ferebatur,
non uidit illud, satius esse, illum in infamiae relin-
qui sordibus, quam infirmo iudicio committi: sed
ductus odio properauit rem deducere in iudicium;
cum illum plumbeo gladio iugulatum iri tamen di-
ceret. Sed iudicium, si quaeris, quale fuerit; incre-
dibili exitu, sic, uti nunc ex euentu ab alijs, a me
tamen ex ipso initio consilium Hortensij reprehen-
datur. nam ut reiectio facta est clamoribus maxi-
mis; cum accusator, tanquam censor bonus, ho-
mines nequissimos reijceret, reus, tanquam cle-
mens laniata, frugalissimum quenque secerneret;
ut primum iudices confederunt, ualde diffidere bo-
ni coeperunt. non enim unquam turpior in ludo ta-
lario confessus fuit. maculosi senatores, nudi equi-
tes, tribuni non tam aerarij, quam, ut appellantur,
aerati.

aerati. pauci tamen boni inerant, quos reiectione fugare ille non potuerat; qui macsti inter sui dissimiles, et macerentes sedebant, et cōtagione turpitudinis uehementē permoueabantur. hic, ut quaeque res ad consilium primis petitionibus referebatur, incredibilis erat seueritas, nulla uarietate sententiarum: nihil impetrabat reus: plus accusatori dabatur, quam postulabat: triumphabat (quid quae ris?) Hortensius se uidisse tantum: nemo erat, qui illum reum, ac non millies condemnatum arbitretur. me uero teste producto, credo te ex acclamatione Clodij aduocatorum audisse, quae consurrectio iudicum facta sit, ut me circumsteterint, ut aperte iugula sua pro meo capite P. Clodio ostentarent. quae mihi res multo honorificetior uisa est, quam aut illa, cum iurare tui ciues Xenocratem testimonium dicentem prohibuerunt; aut cum tabulas Metelli Numidici, cum haec, ut mos est, circumferrentur, nostri iudices aspicere noluerunt. multo haec, inquam, nostra res maior. itaque iudicum uocibus, cum ego sic ab his, ut salus patriae, defenderer, fractus reus, et una patroni omnes conciderunt. ad me autem eadem frequentia postridie conuenit, qua cum abiens consulatu sum domum reductus. Clamare praeclari Ariopagitae, se non esse uenturos, nisi praesidio constituto. refertur ad consilium: iuna sola sententia praesidium nō desiderauit. desertur res ad senatum: grauissime, ornatiissimeq. decernitur. laudantur iudices: datur negotium

gotium magistratibus . responsurum hominem nemo arbitrabatur . Επειτα νῦν μοι μῦσαι , ὅπως δὴ ἐπὶ τοῦ πῦρ ἔμπεσε . nosti Caluum , ex Nanneianis , illum laudatorem meum , de cuius oratione erga me honorifica ad te scripseram . biduo per unum seruum , & eum ex ludo gladiatorio , confecit totum negotium : accersuit ad se , promisit , intercessit , dedit . iam uero (o dii boni , rem perditam) etiam noctes certarum mulierum , atque adolescentulorum nobilium introductiones non nullis iudicibus pro mercedis cumulo fuerunt . ita , summo discessu bonorum , pleno foro seruorum , x x iudices ita fortes tamen fuerunt , ut summo proposito periculo , uel perire maluerint , quam perdere omnia . xxxi fuerunt , quos fames magis , quam fama , commouerit . quorum Catulus cum uidisset quendam , Quid uos , inquit , praesidium a nobis postulabatis ? an , ne nummi uobis eriperentur , timebatis ? Habes , ut breuissime potui , genus iudicij , & causam absolutionis . Quaeris deinceps , qui nunc sit status reip. et qui meus . Reip. statum illum , quem tu meo consilio , ego diuino confirmatum putabam , qui bonorum omnium coniunctione , & auctoritate consilii mei fixus , & fundatus uidebatur , nisi quis nos deus respexerit , elapsum scito esse de manibus uno hoc iudicio : si iudicium est , triginta homines populi R. leuissimos , ac nequissimos , nummulis acceptis , ius , & fas omne delere , & , quod omnes non modo homines , uerum etiam pecud's factum esse

sciebant, id, Caluum, & Plautium, & Spongiam, et ceteras huiusmodi quisquiliis statuere, nūquam esse factum. sed tamen, ut te de rep. consolet, non ita, ut sperarunt mali, tāto imposito reip. uulnere, alacris exultat improbitas in uictoria, nam plane ita putauerunt, cum religio, cum pudicitia, cum iudiciorum fides, cum senatus auctoritas concidisset, fore, ut aperte uictrix nequitia, ac libido poenas ab optimo quoque peteret sui doloris, quem improbissimo cuique inusserat seueritas consulatus mei. Idem ego ille, (non enim mihi uideor insolenter gloriari, cum de me apud te loquor, in ea praesertim epistola, quam nolo alijs legi) idem, inquam, ego recreaui afflictos animos bonorum, unumquenque confirmans, et excitans. insectandis uero, exagitandisq. nummarijs iudicibus, omnem omnibus studiosis, ac fautoribus illius uictoriae *παρρησίαν* eripui: Pisonem consulem nulla in re consistere unquam sum passus: desponsam homini iam Syriam ademi: senatum ad pristinam suam seueritatem reuocaui, atque abiectum excitavi: Clodium praesentem fregi in senatu, cum oratione perpetua, plenissima grauitatis, tum altercatione eiusmodi, ex qua licet pauca degustes. nam cetera non possunt habere eandem neque uim, neque uenustatem, remoto illo studio contentionis, quem ἀγῶνα uos appellatis. Nam, ut idibus Maij in senatum conuenimus, rogatus ego sententiam, multa dixi de summa reip. atque ille locus inductus est a me diuinitus; ne, una
pla-

plaga accepta, patres conscripti conciderent, ne deficerent: uulnus esse eiusmodi, quod mihi neque dissimulandum, neque pertimescendum uideretur: ne aut ignorando stultitissimi iudicaremur: bis absolutum esse Lentulum, bis Catilinam: hunc tertium iam esse a iudicibus in remp. immissum. Erras Clodi: non te iudices urbi, sed carceri reseruauerunt; neque retinere in ciuitate, sed exilio priuare uoluerunt. Quamobrem patres conscripti erigite animos, retinete uestram dignitatem. manet illa in rep. bonorum consensio: dolor accessit bonis uiris; uirtus non est immutata: nihil est damni factum noui, sed, quod erat, inuentum est in unius hominis perditio iudicio. plures similes reperti sunt. Sed quid ago? paene orationem in epistolam inclusi, Redeo ad altercationem. Surgit pulchellus puer: obijcit mihi, me ad Baias fuisse. falsum: sed tamen quid huic simile est? inquam, quasi in operto dicas fuisse. Quid, inquit, homini Arpinati cum aquis calidis? narra, inquā, patrono tuo, qui Arpinates aquas concupiuit: nosti enim marinas. Quousque, inquit, hunc regem feremus? regem appellas, inquam, cum Rex tui mentionem nullam fecerit? ille autem Regis hereditatem spe deuorarat. Domum, inquit, emisisti. putas, inquam, dicere, iudices emisisti? Iuranti, inquit, tibi non crediderunt. mihi uero, inquam, x x iudices crediderunt: x x x i, quoniam nummos ante acceperunt, tibi nil crediderunt. Magnis clamoribus afflictus conticuit, & concidit. Noster autem status est hic.

Apud bonos idem sumus, quos reliquisti; apud sordem urbis, et faecē multo melius, quam reliquisti. nam & illud nobis non obest, uideri nostrum testimonium non ualuisse. missus est sanguis inuidiae sine dolore, atque etiam hoc magis, quod omnes illi fautores illius flagitij, rem manifestam illam redemptam esse a iudicibus, confitentur. Accedit illud: quod illa concionalis hirudo aerarij, misera, et ieiuna plebecula, me ab hoc Magno unice diligi putat. & hercule multa & iucunda consuetudine coniuncti inter nos sumus, usque eo, ut nostri isti comesatores coniurationis, barbatuli iuuenes, illum in sermonibus Cnaeum Ciceronem appellent. itaque et ludis, & gladiatoribus mirādas iniquitatis sine ulla pastoricia fistula auferebamus. nunc est expectatio comitiorū: in quae omnibus inuitis trudit noster Magnus Auli filium: atque in eo neque auctoritate, neque gratia pugnat, sed quibus Philippus omnia castella expugnari posse dicebat, in quae modo asellus onustus auro posset ascendere. Consul autem ille, deterioris histrionis similis, suscepisse negotium dicitur, & domi diuifores habere: quod ego non credo. sed S. C. duo iam facta sunt, odiosa, quod in consulem facta putantur, Catone, & Domitio postulante; unum, ut apud magistratus inquiri liceret; alterum, cuiusmodi diuifores haberent, aduersus remp. Lurco autem tribunus pl. qui magistratum simul cum lege Aelia iniit, solutus est & Aelia, & Fusia, ut legem de ambitu ferret; quam il-

le bono auspicio claudus homo promulgauit. ita comitia in ante diem vi. kal. Sext. dilata sunt. noui est in lege hoc, ut, qui nummos in tribu pronuntiauerit, si non dederit, impune sit; si dederit, ut, quoad uiuat, singulis tribubus HS ∞ ∞ ∞ debeat. dixi, hanc legem P. Clodium iam antea seruasse: pronuntiare enim solitum esse, & non dare. Sed heust tu, uides ne consulatum illum nostrum, quem Curio antea ἀποδέωσιν uocabat, si hic factus erit, fabam mimum futurum? quare, ut opinor, φιλοσοφίῳ, id quod tu facis, & istos consulatus non floccifaciteon? Quod ad me scribis, te in Asiam statuisse non ire: equidem mallet, ut ires. ac uereor, ne quid in ista re minus commode fiat. sed tamen non possum reprehendere consilium tuum, praesertim cum egomet in prouinciam non sim profectus. Epigrammatis tuis, quae in Amaltheo posuisti, contenti erimus; praesertim cum & Chilius nos reliquerit, & Archias nil de me scripserit. ac uereor, ne Lucullus, quoniam graecum poema condidit, nunc ad Caecilianam fabulam spectet. Antonio tuo nomine gratias egi; eamq. epistolam Manlio dedi. Ad te ideo antea rarius scripsi, quod non habebam idoneum, cui darem; nec satis sciebam, quid darem. te ualde uindicaui. Cincius si quid ad me tui negotij detulerit, suscipiam: sed nunc magis in suo est occupatus; in quo ego ei non desum. Tu, si uno in loco es futurus, crebras a nobis litteras expecta; ast plures etiam ipse mittito. Velim, ad me

scribas, cuiusmodi sit Ἀμαλθείον tuum, quo ornatu, qua τοποθεσία; & quae poemata, quasq. historias de Ἀμαλθείᾳ habes, ad me mittas: lubet mihi facere in Arpinati. ego tibi aliquid de meis scriptis mittam. nihil erat absoluti. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO 15

MAGNA mihi uarietas uoluntatis, & dissimilitudo opinionis, & iudicij Quinti, fratris mei, demonstrata est ex litteris tuis, in quibus ad me epistolarum illius exēpla misisti. qua ex re et molestia sum tanta affectus, quantam mihi meus amor summus erga utrumque uestrum afferre debuit; & admiratione, quidnam accidisset, quod afferret Quinto, fratri meo, aut offensionem tam grauem, aut commutationem tantam uoluntatis. atque illud a me iam ante intelligebatur, quod te quoque ipsum discedentem a nobis suspicari uidebam, subesse nescio quid opinionis incōmodae, sauciūq. eius animum; et insedisse quasdam odiosas suspiciones: quibus ego mederi cum cuperem & antea saepe, & uehementius etiam post sortitionem prouinciāe; nec tantum intelligebam ei esse offensionis, quantū litterae tuae declarant; nec tantum proficiebam, quantum uolebam. sed tamen hoc me ipse consolabar, quod non dubitabam, quin te ille aut Dyrrhachij, aut in istis locis, uspiā uisurus esset. quod cum accidisset; confidebam, ac mihi persuaseram fore, ut omnia placarentur inter uos non modo sermone, ac disputatione, sed conspe-

specū ipso, congressuq. uestro. nam, quanta sit in
Quinto, fratre meo, comitas, quanta iucunditas,
quam mollis animus & ad accipiendam, & ad de-
pendendam offensionem, nihil attinet me ad te, qui
ecce nosti, scribere. sed accidit perincommode, quod
eius nusquam uidiſti. ualuit enim plus, quod erat
ili non nullorum artificijs inculcatum, quam aut
officiū, aut necessitudo, aut amor uester ille pristi-
nus, qui plurimum ualere debuit. Atque huius in-
commodi culpa ubi resideat, facilius possum existi-
mare, quam scribere. uereor enim, ne, dum defen-
dam meos, non parcam tuis. nam sic intelligo; ut
nil a domesticis uulneris factum sit, illud quidem,
quod erat, eos certe sanare potuisse. sed huiusce rei
uitium totius, quod aliquanto etiam latius patet,
quam uidetur, praesenti tibi commodius exponam.
De ijs litteris, quas ad te Thessalonica misit, & de
sermonibus, quos ab illo et Romae apud amicos tuos,
et in itinere habitos putas; ecquid tantū caussae sit,
ignoro: sed omnis in tua posita est humanitate mihi
spes huius leuandae molestiae. nam, si ita esse statue-
ris, & irritabiles animos esse optimorum saepe ho-
minum, & eosdem placabiles, & esse hanc agilita-
tem, ut ita dicam, mollitiemq. naturae plerunque
bonitatis; & id quod caput est, nobis inter nos no-
stra siue incommoda, siue uitia, siue iniurias esse
plerandas: facile haec, quemadmodum spero, mi-
tigabuntur. quod, ego, ut facias, te rogo. nam ad
te, qui te unice diligo, maxime pertinet, nemi-

nem esse meorum, qui aut te non amet, aut abs te non ametur. Illa pars epistolae tuae minime fuit necessaria, in qua exponis, quas facultates aut provincialium, aut urbanorum commodorum & alijs temporibus, & me ipso consule, praetermiseris. mihi enim perspecta est & integritas, & magnitudo animi tui: neque ego inter me, atque te quidquam interesse unquam duxi, praeter uoluntatem institutae uitae: quod me ambitio quaedam ad honoris studiū, te autem alia minime reprehendenda ratio ad honestum otium duxit. uera quidem laude probitatis, diligentiae, religionis neque me tibi, neque quenquam antepono. amoris uero erga me, cum a fraterno amore, domesticoq. discessi, tibi primas defero. uidi enim, uidi, penitusq. perspexi in meis uarijs temporibus et solitudines, et laetitias tuas. fuit enim mihi saepe et laudis nostrae gratulatio tua iucunda, et timoris consolatio grata. quin mihi nūc, te absente, non solum consilium, quo tu excellis, sed etiam sermonis communicatio, quae mihi suauissima tecum solet esse, maxime deest. Quid dicam, in publica re? quo in genere mihi negligenti esse non licet. an in forensi labore? quem antea propter ambitionem sustinebam, nunc ut dignitatem tueri gratia possim. an in ipsis domesticis negotijs? in quibus ego cū antea, tum uero post discessum fratris te, sermonesq. nostros desidero. Postremo nō labor meus, non requies; non negotium, non otium; non forenses res, non domesticae; non publicae, non priuatae

tac carere diutius tuo suauissimo, atque amantissimo consilio, ac sermone possunt. Atque harum rerum commemorationem uerecundia saepe impedit utriusque nostrum. nunc autem ea fuit necessaria propter eam partem epistolae tuae, per quam te, ac mores tuos mihi purgatos, ac probatos esse uoluisti. Atque in ista incommoditate alienati illius animi, & offensi, illud inest tamen commodi, quod & mihi, & ceteris amicis tuis nota fuit, et abs te aliquando testificata tua uoluntas omittendae prouinciae; ut, quod una non estis, non dissensione, ac dissidio uestro, sed uoluntate, ac iudicio tuo factum esse uideatur. quare & illa, quae uiolata expiabantur; & haec nostra, quae sunt sanctissime cōseruata, suam religionem obtinebunt. Nos hic in rep. infirma, misera, commutabiliq. uersamur. credo enim te audisse, nostros equites paene a senatu esse disiectos. qui primum illud ualde grauiter tulerunt, promulgatum ex S. C. fuisse, ut de ijs, qui ob iudicandum pecuniam accepissent, quaereretur. quae in re decernenda cum ego casu non affuissem; sensissemq. id equestrem ordinem ferre moleste, neque aperte dicere; obiurgauī senatum, ut mihi uisum, summa cum auctoritate; & in causa non uerecunda, admodum granis, & copiosus fui. Ecce aliae deliciae equitum, uix ferendae, quas ego non solum tuli, sed etiam ornauī. Asiani, qui de censoribus conduxerant, questi sunt in senatu, se, cupiditate prolapsos, nimium magno conduxisse: ut inducere-

tur

tur locatio, postulauerunt. ego princeps in adiutoribus, atque adeo secundus. nam, ut illi auderent hoc postulare; Crassus eos impulit. inuidiosa res, turpis postulatio, et confessio temeritatis. summum erat periculum, ne, si nihil impetrassent, plane alienarentur a senatu. huic quoque rei subuentum est maxime a nobis; perfectumque, ut frequentissimo senatu, et libentissimo uterentur; multa quoque a me de ordinis dignitate, et concordia dicta sunt kalendis Dec. & postridie. neque adhuc res confecta est, sed uoluntas senatus perspecta. unus enim contradixerat Metellus consul designatus. diu erat dicturus, ad quem propter diei breuitatem peruentum non est, heros ille noster Cato. sic ego, conseruans rationem, institutionemque nostram, tueor, ut possum, illam a me conglutinatam concordiam. sed tamen, quoniam ista sunt infirma, munitur quaedam nobis ad retinendas opes nostras tuta, ut spero, uia, quam tibi litteris satis explicare non possum, significatione parua ostendam tamen. utor Pompeio familiarissime. uideo, quid dicas. cauebo, quae sunt cauenda: ac scribam alias ad te de meis consilijs capeSSendae reip. plura. Luceium scito consulatum habere in animo statim petere. duo enim soli dicuntur petituri. Caesar cum eo coire per Arrium cogitat: & Bibulus cum hoc se putat per C. Pisonem posse coniungi. Rides? non sunt haec ridicula, mihi crede. Quid aliud scribam ad te? quid? multa sunt; sed in aliud tempus. Te si expectari uelis, cures ut sciam.

iam

tam illud moleste rogo, quod maxime cupio, ut quā
primum uenias. Nonis Dec. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

16

NIHIL mihi nunc scito tam deesse, quam
hominem eum, quicum omnia, quae me cura aliqua
afficiunt, una communicem, qui me amet, qui sa-
piat, quicum loquar, nihil fingam, nihil dissimu-
lem, nihil obtegā. abest enim frater ἀφελῆστος,
& amantissimus Metellus. non homo, sed littus, at-
que aer, & solitudo mera. tu autem, qui saepissime
curam, & angorem animi mei sermone, & consilio
leuasti tuo; qui mihi & in publica re socius, & in
priuatis omnibus conscius; & omnium meorum ser-
monum, & consiliorum particeps esse soles; ubi-
nam es? ita sum destitutus, ut tantum requietis
habeam; quantum cum uxore, & filiola, & melli-
to Cicerone consumitur. nā illae ambitiosae nostrae,
fucosaeque amicitiae sunt in quodam splendore forē
si, fructum domesticum non habent. itaque, cum be-
ne completa domus est, tempore matutino, cum ad
forum stipati gregibus amicorum descendimus, re-
perire ex magna turba neminem possumus, quo-
cum aut iocari libere, aut suspirare familiariter pos-
simus. quare te expectamus, te desideramus, te
iam etiam accersimus. multa sunt enim, quae me
solicitant, anguntque: quae mihi uideor, aures na-
ctus tuas, unius ambulationis sermone exhaustire
posse. ac domesticarum quidem solitudinum acu-
leos

leos omnes, & scrupulos occultabo, neque ego huic epistolae, atque ignoto tabellario committam. atque hi (nolo enim te permoueri) non sunt permolesti, sed tamen insident, & urgent, & nullius amantis consilio, aut sermone requiescunt. In rep. uero, quanquam animus est praesens, tamen uoluntas etiam atque etiam ipsa me deficit. nam, ut ea breuiter, quae post tuum discesum acta sunt, colligam; iam exclames necesse est, res Romanas diutius stare non posse. etenim post profectionem tuam primus, ut opinor, introitus fuit in causam fabulae Clodianae: in qua ego nactus, ut mihi uidebar, locum refecandae libidinis, et coercendae iuuentutis, uehemens fui, & omnes profudi uires animi, atque ingenij mei, non odio adductus alicuius, sed spe non corrigendae, sed sanandae ciuitatis. afflicta res est empto, constupratoque iudicio. uide, quae sint postea consecuta. Consul est impositus is nobis, quem nemo praeter nos philosophos aspicere sine suspirio posset, quantum hoc uulnus? facto S. C. de ambitu, de iudicijs, nulla lex perlata, exagitatus senatus, alienati equites Romani. sic ille annus duo firmamenta reip. per me unum constituta, euerit: nam & senatus auctoritatem abiicit, & ordinum concordiam disiunxit. Instat hic nunc ille annus egregius. eius initium eiusmodi fuit, ut anniuersaria sacra Iuuentutis non committerentur. nam M. Luculli uxorem Memmius suis sacris initiauit. Menelaus, aegre id passus, diuortium fecit. quam

quam ille pastor Idaeus Menelaum solum contemp-
pserit : hic noster Paris tam Menelaum , quam A-
gamemnonem liberum non putauit . Est autem C.
Herennius quidam tribunus pl. quem tu fortasse ne
nostri quidem : tamen si poteris nosse : tribulis enim
tuus est ; & Sextus , pater eius , nummos uobis diui-
dere solebat . is ad plebem P. Clodium traducit ;
idemq. fert , ut uniuersus populus in campo Martio
suffragium de re Clodij ferat . hunc ego accepi in se-
natu , ut soleo : sed nihil est illo homine lentius .
Metellus est consul egregius , & nos amat ; sed im-
minuit auctoritatem suam , quod habere dicit caus-
sam promulgatam . illud idem de Clodio . Auli au-
tem filius , o dij immortales , quam ignauus , ac si-
ne animo miles ; quam dignus , qui Palicano , sicut
facit , os ad male audiendum quotidie praebeat .
Agraria autem promulgata est a Flauio , sane le-
uis , eadem fere , quae fuit Plotia . sed interea πολι-
τικός ἀνὴρ οὐδ' ὄναρ quisquam inueniri potest . qui
poterat , familiaris noster (sic est enim : uolo te hoc
scire) Pompeius togulam illam pictam silentio tue-
tur suam . Crassus uerbum nullum contra gratiam .
ceteros iam nostri : qui ita sunt stulti , ut , amissa rep.
piscinas suas fore saluas sperare uideantur . unus
est , qui curet , constantia magis , & integritate ,
quam , ut mihi uidetur , consilio , aut ingenio , Ca-
to ; qui miseros publicanos , quos habuit amantiissi-
mos sui , tertium iam mensem uexat , neque ijs a
senatu responsum dari patitur . ita nos cogimur re-
liquis

liquis de rebus nihil decernere ante, quam publicanis responsum sit. quare etiam legationes reiectum iri puto. Nunc uides, quibus fluctibus iactemur: & si ex ijs, quae scripsimus, tamen etiam a me non scripta perspicias; renise nos aliquando; & quamquam sunt haec fugienda, quo te uoco, tamen fac, ut amorem nostrum tanti aestimes, ut eo uel cum his molestijs peruenire uelis. nam, ne absens censeare, curabo edicendum, & proponendum locis omnibus. sub lustrum autem censer, germani negotiatoris est. quare cura, ut te quamprimum uideamus. Vale. x. i. kal. Febr. Q. Metello, & L. Afranio cos.

C I C E R O. S. D. A T T I C O

17

NON modo, si mihi tantum esset otij, quantum est tibi; uerum etiam, si tam breues epistolas uelim mittere; (quod tu soles facere) te superarem, & in scripto multo essem crebrior, quam tu: sed ad sumas, atque incredibiles occupationes meas accedit, quod nullam a me epistolam ad te sino absque argumento, ac sententia uenire. Et primum tibi, ut aequum est, ciui amanti patriam, quae sunt in rep. exponam: deinde, quoniam tibi amore nos proximi sumus, scribemus etiam de nobis ea, quae scire te non nolle arbitramur. Atque in rep. nunc quidem maxime Gallici belli uersatur metus. nam Edui, fratres nostri, pugnant: Sequani male pugnarunt:

&

& Heluetij sine dubio sunt in armis, excursionsq.
 in provinciam faciunt. senatus decrevit, ut consu-
 les duas Gallias sortirentur, delectus haberetur,
 uacationes ne ualerent, legati cum auctoritate mit-
 terentur, qui adirent Galliae ciuitates, darentq.
 operam, ne eae cum Heluetijs se iungerent. lega-
 ti sunt Q. Metellus Creticus, & L. Flaccus, &
 τὸ ἐπὶ τῇ φανῇ μῦρον, Lentulus Clodiae filius. Atque
 hoc loco illud non queo praeterire, quod, cum de
 consularibus mea prima sors exisset, una uoce se-
 natus frequens retinendum me in urbe censuit. hoc
 idem post me Pompeio accidit: ut nos duo, quasi
 pignora reip. retineri uideremur. quid enim ego a-
 liorum in me ἐπιφωρήματα expectem, cum haec do-
 mi nascentur? Urbanae autem res sic se habent.
 Agraria lex a Flauio tribuno pl. uehementer agi-
 tabatur auctore Pompeio: quae nihil populare ha-
 bebat, praeter auctorem. ex hac ego lege, secun-
 da concionis uoluntate, omnia illa tollebam, quae
 ad priuatorum incommodum pertinebant: libe-
 rabam agrum eum, qui P. Mucio, L. Calpur-
 nio cos. publicus fuisset: Syllanorum hominum pos-
 sessiones confirmabam: Volaterranos, & Arde-
 mitanos quorum agrum Sylla publicarat, ne-
 que diu erat, in sua possessione retinebam: u-
 nam rationem non reuocabam, ut ager hac ad-
 uenticia pecunia emeretur, quae ex nouis uecti-
 galibus per quinquennium reciperetur. Huic toti
 rationi agrariae senatus aduersabatur, suspicans
 Pom-

Pompeio nouam quandam potentiam quaeri. Pompeius uero ad uoluntatem perferendae legis incubuerat. ego autem magna cum agrariorum gratia confirmabam omnium priuatorum possessiones: (is enim est noster exercitus, hominum, ut tute scis, locupletium) populo autem, Pompeioq. (nam id quoque uolebam) satisfaciebam emptione: qua constituta diligenter, & sententiam exhauriri, & Italiae solitudinem frequētari posse arbitrabar. sed haec tota res interpellata bello refrixerat. Metellus est consul sane bonus, & nos admodum diligit. ille alter ita nihil est, ut plane, quid emerit, nesciat. Haec sunt in rep. nisi illud etiam ad remp. pertinere, Herennium quendam, tribunum pl. tribulem tuum, sane hominem nequam, atque egen-tem, saepe iam de P. Clodio ad plebem traducendo agere coepisse. huic frequenter interceditur. Haec sunt, ut opinor, in rep. Ego autem, ut semel nonarum illarum Decembrium, iunctam inuidiae, ac multorum inimicijs, eximiam quandam, atque immortalem gloriam consecutus sum; non destitui eadem animi magnitudine in rep. uersari, & illam institutam, ac susceptam dignitatem tueri. sed postea quam primum Clodij absolutione leuitatem, infirmitatemq. iudiciorum perspexi; deinde uidi nostros publicanos facile a senatu disiungi, quanquam a me ipso non diuellerentur; tum autem beatos homines (hos piscinarios dico, amicos tuos) non obscure nobis inuidere: putavi, mihi maiores quasdam opes,

opes, et firmiora praesidia esse quaerēda. itaque primum cum, qui nimium diu de rebus nostris tacuerat, Pompeium adduxi in eam uoluntatem, ut in senatu non semel, sed saepe, multisq. uerbis suis mihi salutem imperij, atque orbis terrarum adiudicaret. quod non tam interfuit mea, (neque enim illae res aut ita sunt obscurae, ut testimonium, aut ita dubiae, ut laudationem desiderent) quam reip. quod erant quidam improbi, qui contentionem fore aliquam mihi cum Pompeio, ex illarum rerum dissensione, arbitrarentur. cum hoc ego me tanta familiaritate coniunxi, ut uterque nostrum in sua ratione munitior, & in rep. firmior hac coniunctione esse possit. odia autem illa libidinosae, & delicatae iuuentutis, quae erant in me incitata, sic mitigata sunt comitate quadam mea, me unum ut omnes illi colant. nihil iam denique a me asperum in quēquam fit, nec tamen quidquam populare, ac dissolutum: sed ita temperata tota ratio est, ut reip. constantiam praestem, priuatis rebus meis, propter infirmitatem bonorum, iniquitatem malorum, odium in me improborum, adhibeam quandam cautionem, & diligentiam. atque ita tamen nouis amicitijs implicati sumus, ut crebro mihi uaser ille Siculus insursurret Epicharmus cantilenam illam suam:

Νῦν φεῖ, καὶ μέμνηται ἀπίστῳ. ἀρθρα ταῦτα ἴδ' ὅπως.
 Ac nostrae quidem rationis, ac uitae quasi quandā formam, ut opinor, uides. De tuo autem negotio saepe ad me scribis: cui mederi nunc non possumus.

D est:

est enim illud S. C. summa pedariorum uoluntate, nullius nostrum auctoritate factum. nam, quod me esse ad scribendum uides; ex ipso S. C. intelligere potes, aliam rem tum relatum, hoc autem, de populis liberis, sine causa additum. Et ita factum est a P. Seruilio filio, qui in postremis sententiam dixit. sed immutari hoc tempore non potest. itaque conuentus, qui initio celebrabantur, iam diu fieri desierunt. tu si tuis bladijs tamen a Sicyonijs nummularum aliquid expresseris; uelim, me facias certiore. Commentarium consulatus mei graece compositum misi ad te. in quo si quid erit, quod homini Attico minus graecum, eruditumq. uideatur; non dicam, quod tibi, ut opinor, Panormi Lucullus de suis historijs dixerat; se, quo facilius illas probaret Romani hominis esse, idcirco barbara quaedam, et obsoleta dispersisse. apud me si quid erit eiusmodi, me imprudente erit, et inuito. latinum si perfecero, ad te mittam. tertium poema expectato; ne quod genus a me ipso laudis meae praetermittatur. hic tu, caue, dicas, τίς πᾶτερ ἀνύσει; si est enim apud homines quidquam, quod potius sit; laudetur, nos uituperemur, qui non potius alia laudemus. quanquam non ἐγκρίσεις; sunt haec, sed ἰσοπινὰ, quae scribimus. Quintus frater purgat se mihi per litteras; et affirmat, nil a se cuiquam de te secus esse dictum. uerum haec nobis coram summa cura, et diligentia sunt agenda: tu modo nos reuise aliquando. Cosinius hic, cui dedi litteras, ualde mihi bonus homo,

Et non leuis, Et amans tui uisus est, Et talis, qualem esse eum tuae mihi litterae nuntiarant. Vale. idibus Martijs.

CVM è Pompeiano me Romam recepissem ad IIII. id. Maij, Cincius noster eam mihi abs te epistolam reddidit, quam tu idibus Feb. dederas. ei nūc epistolae litteris his respondebo. Ac primū, tibi per spectum esse iudicium de te meum, laetor; deinde, te in ijs rebus, quae mihi asperius a nobis, atque a nostris, Et iniucūdius aetiae uidebantur, moderatissimū fuisse, uehementissime gaudeo; idq. neque amoris mediocris, et ingenij summi, ac sapientiae iudico. quae de re cum ad me ita suauiter, diligenter, officiose, humaniter scripseris, ut nō modo hortari te amplius non debeam, sed ne expectare quidem abs te, aut ab ullo homine tantū facilitatis, ac māsuetudinis potuerim: nihil duco esse cōmodius, quam de his rebus nihil amplius scribere. cum erimus congressi, tum, si quid res feret, coram inter nos cōferemus. Quod ad me de rep. scribis, disputas tu quidem Et amanter, Et prudenter; et a meis consilijs ratio tua nō abhorret: (nam neque de statu nobis nostrae dignitatis est recedendum, neque sine nostris copijs intra alterius praesidia ueniendum: et is, de quo scribis, nihil habet ampliū, nihil excelsū, nihil non summissū, atque populare) uerūtamen fuit ratio mihi fortasse ad tranquillitatem meorum temporum non inutilis.

sed mehercule reip. multo etiam utilior, quam mihi, ciuium improborum impetus in me reprimi, cum hominis amplissima fortuna, auctoritate, gratia fluctuantem sententiam confirmassem, & a spe malorum ad mearum rerum laudem conuertissem. quod si cum aliqua leuitate mihi faciendum fuisset, nullam rem tanti aestimassem: sed tamen a me ita acta sunt omnia, non ut ego illi essentius leuior, sed ut ille me probans grauior uideretur. Reliqua sic a me aguntur, & agentur, ut non committamus, ut ea, quae gessimus, fortuito gessisse uideamur. eos bonos uiros, illos quos significas, & eam, quam mihi dicis obtigisse, ἀσπράν non modo nunquam deseram, sed etiam, si ego ab illa deserar, tamen in mea pristina sententia permanebo. illud tamen, uelim, existimes, me hanc uiam optimatum post Catuli mortem nec praesidio ullo, nec comitatu tenere. nam, ut ait Rhynton, ut opinor,

Οἱ μὲν παρ' οὐδ' ἐν εἰσιν, οἷς δ' ἐδὲν μέλει.
 mihi uero ut inuideant piscinarij nostri, aut scribam ad te alias, aut in congressum nostrum reseruabo. a curia autem nulla me res diuellet: uel quod ita rectum est: uel quod rebus meis maxime consentaneum: uel quod, a senatu quantifiam, minime me paenitet. De Sicyonijs, ut scripsi ad te antea, nō multum spei est in senatu: nemo est enim iam, qui queratur. quare, si id expectas, longum est: alia uia, si qua potes, pugna. cum est actum; neque animaduersum est, ad quos pertineret; & raptim in eā sententiam

rentiam pedarij concurrerunt. inducendi S. C. maturitas nondū est: quod neque sunt, qui querantur; & multi partim maleuolētia, partim opinione acquitatis delectantur. Metellus tuus est egregius cōsul. unū reprehēdo, quod otīū e Gallia non magnopere nūciarigaudet. cupit, credo, triūphare. hoc uellem mediocrius: cetera egregia. Auli filius uero ita se gerit, ut eius cōsulatus nō cōsulatus sit, sed Magni nostri ὁπάρχων. De meis scriptis, nisi ad te graece perfectū cōsulatum meū. eum librū L. Cossinio dedi. puto te latinis meis delectari, huic autē graeco graecū iuidere. alij si scripserint, mittemus ad te: sed, mihi crede, si mul. atque hoc nostrū legerunt, nescio quo pacto retardantur. Nunc (ut ad rem meā redeam) L. Papius Paetus, uir bonus, amatorq. noster, mihi libros eos, quos Ser. Claudius reliquit, donauit. cum mihi, per legē Cinciam licere capere, Cincius amicus tuus diceret; libēter, dixi, me accepturū, si attulisset. nūc, si me amas, si te a me amari scis, enitere per amicos, clientes, hospites, libertos denique, ac seruos tuos, ut scheda ne qua depereat. nā et graecis ijs libris, quos suspicor, et latinis, quos scio illū reliquisse, mihi uehementer opus est. ego autē quotidie magis, quod mihi de forensi labore tēporis datur, in his studijs cōquiesco. per mihi, per, inquā, gratū feceris, si in hoc tam diligens fueris, quam soles in ijs rebus, quas me ualde uelle arbitraris: ipsiusq. Paeti tibi negotia cū mēdo: de quibus tibi ille agit maximas gratias: & ut iā inuisas nos, non solū rogo, sed etiā suadeo. Vale.

177
M. TV L L II. C I C E R O N I S
E P I S T O L A R V M . A D . T . P O M -
P O N I V M . A T T I C V M . L I B E R . I I
C I C E R O . S . D . A T T I C O

K A I. Iun. eunti mihi *Antium*, & gla-
diatores *M. Metelli* cupide relinquen-
ti, uenit obuiam tuus puer. is mihi lit-
teras abs te, & commentarium consu-
latus mei, graece scriptum, reddidit. in quo laetatus
sum, me aliquanto ante de iisdem rebus graece item
scriptum librum *L. Cossinio* ad te perferendum dedis-
se. nam, si ego tuum ante legissem, furatum me
abs te esse diceres: quanquam illa tua (legi enim li-
benter) horridula mihi, atque incompta uisa sunt:
sed tamen erant ornata hoc ipso, quod ornamenta
neglexerant; & ut mulieres, ideo bene olere, quia
nihil olebant, uidebantur. meus autem liber totum
Isocratis $\mu\upsilon\ \rho\omicron\delta\acute{\iota}\nu\kappa\iota\omicron\nu$, atque omnes eius discipulorum
arculas, ac non nihil etiam *Aristotelica* pigmenta
consumpsit: quem tu *Corcyrae*, ut mihi alijs litteris
significas, strictim attigisti, post autem, ut arbi-
tror, a *Cossinio* accepisti. quem tibi ego non essem
ausus mittere, nisi eum lente, ac fastidiosè proba-
uissem. quanquam ad me rescripsit iam *Rhodo* *Pos-
sidonius*, se, nostrum illud $\iota\pi\acute{\omicron}\mu\eta\nu\alpha$ cum lege-
ret, quod ego ad eum, ut ornatiùs de iisdem rebus
scriberet, miseram, non modo non excitatum esse
ad

ad scribendum, sed etiam plane perterritum. quid quaeris? conturbavi graecam nationem. ita, vulgo qui instabant, ut darem sibi, quod ornarent, iam exhibere mihi molestiam deslitterunt. tu, si tibi placuerit liber, curabis, ut & Athenis sit, & in ceteris oppidis Graeciae. uidetur enim posse aliquid nostris rebus lucis asferre. Oratiunculas autem, & quas postulas, & plures etiam mittam: quoniam quidem ea, quae nos scribimus adolescentulorum studijs excitati, te etiam delectant. fuit enim mihi commodum, quod in eis orationibus, quae Philippi cae nominantur, enituerit ciuis ille tuus Demosthenes, et quod se ab hoc refractariolo iudiciali dicendi genere abiunxerit, ut σιμρότερός τις, καὶ πολιτικώτερος uideretur, curare, ut meae quoque essent orationes, quae consulares nominarentur: quarum una est in senatu kalendis Ian. altera ad populum de lege agraria, tertia de Othone, quarta pro Rabirio, quinta de proscriptorum filijs; sexta, cum prouinciam in concione deposui; septima, qua Catilinam emisi; octaua, quam habui ad populum postridie, quam Catilina profugit; nona in concione, quo die Allobroges inuocarunt; decima in senatu, nonis Dec. sunt praeterea duae breues, quasi ἀποπαρασκευασία legis agrariae. hoc totum σῶμα, curabo, ut habeas. & quoniam te cum scripta, tum res meae delectant; iisdem ex libris perspicies, & quae gesserim, & quae dixerim. aut ne poposcisses: ego enim tibi me non offerebam. Quod quaeris, quid sit, quo te accer-

ſam; ac ſimul, impeditum te negotijs eſſe, ſignificas; neque recuſas, quin, non modo ſi opus ſit, ſed etiam ſi uelim, accurras: nihil ſane eſt neceſſe: ueruntamen uidebare mihi tempora peregrinationis cōmodius poſſe diſtribuire. nimis abes diu, praeſertim cū ſis in propinquis locis: neque nos te fruimur, & tu nobis cares. ac nunc quidem otium eſt: ſed, ſi paullo plus furor Pulchelli progredi poſſet, ualde te ego iſtinc excitarem. uerum praeclare Metellus impedit, & impedit. quid quaeris? eſt conſul φιλόπατρις, & ut ſemper iudicauī, natura bonus. ille autem non ſimulat, ſed plane tribunus pl. fieri cupit. qua de re cum in ſenatu ageretur, fregi hominem; & inconstantiam reprehendi, qui Romae tribunatum pl. peteret, cum in Sicilia aedilitatem ſaepe diſtitaſſet. ſed neque magnopere dixi eſſe nobis laborandum: quod nihilo magis ei liciturū eſſet plebeio remp. perdere, quam ſimilibus eius me conſule patricijs eſſet licitum. Iam, cum ſe ille ſeptimo die ueniſſe a Freto, neque ſibi obuiam quenquam prodire potuiſſe, & nocte ſe introiſſe dixiſſet, in eoq. ſe in concione iactaſſet: nihil ei noui dixi accidiſſe: ex Sicilia ſeptimo die Romam, tribus horis Roma Interamnam: noctu introiſſe; item ante: non eſſe itum obuiam; ne tum quidem, cum iri maxime debuit. quid quaeris? hominem petulantem modeſtum reddo, non ſolum perpetua grauitate orationis, ſed etiam hoc genere diſtorum. itaque iam familiariter cum ipſo cauillor etiam, ac iocor. quin etiam cum
candida

candidatum deducerem, is quaerit ex me, num con-
sueessem Siculis locum gladiatoribus dare. negaui. at
ego, inquit, novos patronos institui. sed soror,
quae tantum habeat consularis loci, unum mihi so-
lum pedem dat. noli, inquam, de uno pede sororis
queri. licet etiam alterum tollas. non consulare, in-
quies, dictum. fateor: sed ego odi illam male con-
sulare. ea est enim seditiosa: ea cum uiro bellum
gerit, neque solum cum Metello, sed etiam cum Fa-
bio; quod eos mihi esse amicos moleste fert. Quod
de agraria lege quaeris, sane iam uidetur refrixisse.
Quod me quodam modo molli brachio de Pompeij
familiaritate obiurgas: nolim ita existimes, me mei
praesidij causa cum illo coniunctum esse: sed ita res
erat instituta, ut, si inter nos esset aliqua forte dis-
sensio, maximas in rep. discordias uersari esset ne-
cesse. quod a me ita praecautum, atque ita prouisum
est, non ut ego de optima illa mea ratione decede-
rem; sed ut ille esset melior, & aliquid de popula-
ri leuitate deponeret: quem de meis rebus, in quas
eum multi incitarant, multo scito gloriosius, quam
de suis, praedicare. sibi enim bene gestae, mihi con-
seruatae reip. dat testimonium. hoc facere illum, mi-
hi quam prosit, nescio; reip. certe prodest. quid, si
etiam Caesarem, cuius nunc uenti ualde sunt secun-
di, reddo meliorem? num tantum obsum reip.?
quin etiam, si mihi nemo inuideret; si omnes, ut e-
rat aequum, fauerent; tamen non minus esset pro-
banda medicina, quae sanaret uitiosas partes reip.
quam

quam quae exsecaret. nunc uero, cum equitatus ille, quem ego in cliuo Capitolino, te signifero, ac principe, collocaram, senatum deseruerit; nostri autem principes digito se caelum putent attingere, si multi barbati in piscinis sint, qui ad manum accedant; alij autem negligant: non ne tibi satis prodesse uideor, si perficio, ut nolint obesse, qui possunt? nam Catonem nostrum non tu amas plus, quam ego. sed tamen ille, optimo animo utens, & summa fide, nocet interdum reip. dicit enim tanquam in Platonis πολιτεία, non tanquam in Romuli faece, sententiam: quid uerius, quam in iudicium uenire, qui ob rem iudicandam pecuniam acceperit? censuit hoc Cato: assensit senatus. equites curiae bellum, non mihi: nam ego dissensi. quid impudentius publicanis renuntiantibus? fuit tamen, retinendi ordinis causa, facienda iactura. restitit, & peruicit Cato. itaque nunc, consule in carcere incluso, saepe item seditione commota, aspirauit nemo eorum, quorum ego concursu, itemque consules, qui post me fuerunt, remp. defendere solebant. Quid ergo? istos, inquires, mercede conductos habebimus? Quid faciemus, si aliter non possumus? an libertinis, atque etiam seruis seruiamus? sed, ut tu ais, ἄλλῃς ἀποδοῖς. Fauonius meam tribum tulit honestius, quam suam, Luceij perdidit. accusauit Nasicam inhoneste, ac modeste tamen dixit: ut Rhodi uideretur molis potius, quam Moloni, operam dedisse. mihi, quod defendissem, leuiter succensuit.

censuit. nunc tamen petit iterum reip. caussa. Luc-
 ceius quid agat, scribam ad te, cum Caesarem uide-
 ro, qui aderit biduo. Quod Sicyonij te laedunt, Ca-
 toni, & eius aemulatori attribuas Servilio. quid?
 ea plaga non ne ad multos bonos viros pertinet?
 sed, si ita placuit, laudemus; deinde in dissensionibus
 soli relinquamur. Amalthea mea te expectat,
 & indiget tui. Tusculanum, & Pompeianum ualde
 me delectant; nisi quod me, illum ipsum uindice-
 cem aeris alieni, aere non Corinthio, sed hoc circum-
 foraneo obruerunt. In Gallia speramus esse otium.
 Prognostica mea cum oratiunculis propediem ex-
 pecta. & tamen, quid cogites de aduentu tuo, scri-
 be ad nos. nam mihi Pomponia nuntiari iussit, te
 mense Quintili Romae fore. id a tuis litteris, quas
 ad me de accessu tuo miseras, discrepabat. Paetus,
 ut antea ad te scripsi, omnes libros, quos frater
 suus reliquisset, mihi donauit. hoc illius munus in
 tua diligentia positum est. si me amas, cura, ut
 conseruentur, & ad me perferantur. hoc mihi nil
 potest esse gratius. Et, tum Graecos, tum uero la-
 tinos diligenter ut conserues, uelim. tuum esse hoc
 munusculum putabo. Ad Octanium dedi litteras:
 cum ipso nil eram locutus. neque enim ista tua ne-
 gotia provincialia esse putabam: neque te in To-
 *culionibus habebam. sed scripsi, ut debui, diligen-
 ter. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

2

CURA, amabo te, Ciceronem nostrum. ei nos
 θεῖοι uideamur. Πελευαίων in manibus tenebam. &
 hercule magnum acernum Dicacarchi mihi ante pe-
 des extruxeram. o magnum hominem, & a quo
 multo plura didiceris, quam de Procilio. Κορινθίων,
 καὶ Ἀδυναίων puto me Romae habere. mihi heredes.
 lege. hoc doceo: mirabilis uir est. Ἡρώδης, si homo
 esset, eum potius legeret, quam unam litteram scri-
 beret: qui me epistola petiuit: ad te, ut uideo, com-
 minus accessit. coniurasse mallet, quam restitisse
 coniurationi, si illum mihi audiendum putassem.
 De Lollio sanus non es. de Vinio laudo. Sed heus tu,
 ecquid uides kal. uenire, Antonium non uenire? iu-
 dices cogi? nam ita ad me mittunt; Nigidium mi-
 nari in concione, se iudicem, qui non affuerit, com-
 pellaturum. uelim tamen, si quid est de Antoni
 aduentu, quod audieris, scribas ad me: & quoniam
 hic non uenis, cenes apud nos utique prid. Kal. ca-
 ue aliter facias. Cura, ut ualeas.

CICERO. S. D. ATTICO

3

PRIMUM, ut opinor, & ἀγγελία. Valerius ab-
 solutus est Hortensio defendente. id iudicium Ati-
 lio condonatum putabatur: & Epicratem suspicor,
 ut scribis, lascium fuisse: etenim mihi caligae eius,
 ut fasciae cretatae, nō placebant. quid sit, sciemus,
 cum ueneris. Fenestrarum angustias quod repre-
 hendis,

hendis, scito te Κύρις παιδείαν reprehendere. nam, cum ego idem istuc dicerem, Cyrus aiebat, radiorum τὰς διαφάσεις latis luminibus, non tam esse suaves. etenim ἔσω ὁφίς μὲν, ἦ, α: τό δὲ ὁρώμενον, β, γ: ἀκτίνες δὲ, δ, καὶ ε. uides enim cetera. nam, si κατὰ εἰδώλων ἐμπτώσεις uideremus, ualde laborarent εἰδωλα in angustijs. nunc fit lepide illa ἔκχυσις radiorum. cetera si reprehenderis, non feres tacitum, nisi si quid erit eiusmodi, quod sine sumptu corrigi possit. Venio nunc ad mensem Ianuarium, & ad ὑπόστασιν νοστράν, ας πολιτείαν: in qua σωκρατικῶς εἰς ἐκάτερον, sed tamen ad extremum, ut illi solebant, τὴν ἀρεσκουσάν. est res sane magni consilij. nam aut fortiter resistendum est legi agrariae; in quo est quaedam dimicatio, sed plena laudis: aut quiescendum; quod est non dissimile, atque ire in Solonium, aut Antium: aut etiam adiuuandum; quod a me aiunt Caesarem sic expectare, ut non dubitet. nam fuit apud me Cornelius. hunc dico Balbum, Caesaris familiarem. is affirmabat, illum omnibus in rebus meo, & Pompeij consilio usurum; daturumq. operam, ut cum Pompeio Crassum coniungeret. Hic sunt haec, coniunctio mihi summa cum Pompeio; si placet, etiam cum Caesare; reditus in gratiam cum inimicis, pax cum multitudine, senectutis otium. sed με κατὰ κρισις mea illa commouet, quae est in libro 111. Interea cursus, quos prima a parte iuuentae, Quosq. adeo consul uirtute, animoq. petisti,

Hos retine, atque auge famam, laudesq. bonorum.
 haec mihi cum in eo libro, in quo multa sunt scripta
 ἀριστοκρατικῶς, Calliope ipsa praescripserit; non o-
 pinor esse dubitandum, quin semper nobis uideatur
 εἰς ὁίωνος ἀμυνέειν περὶ πατρὸς.

sed haec ambulationibus compitalicijs reseruemus.
 Tu pridie Compitalia memento. balneum calefieri
 iubebo: & Pomponiam Terentia rogat: matrem
 adiungemus. θεοφράσου περὶ φιλοτιμίας affer mihi
 de libris Quincti fratris. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

4

FECISTI mihi pergratum, quod Serapionis
 librum ad me misisti: ex quo quidem ego (quod
 inter nos liceat dicere) millesimam partem uix in-
 telligo. pro eo tibi praesentem pecuniam solui im-
 peraui; ne tu expensum muneribus ferres. At quo-
 niam nummorum mentio facta est; amabo te, cu-
 ra, ut cum Titinio, quoquo modo poteris, transi-
 gas. si in eo, quod ostenderat, non stat; mihi ma-
 xime placet, ea, quae male emptae sunt, reddi, si
 uoluntate Pomponiae fieri poterit. si ne id quidem;
 nummi potius reddantur, quam ullus sit scrupu-
 lus. ualde hoc uelim ante, quam proficiscare, a-
 manter, ut soles, diligenterq. conficias. Clodius
 * ergo, ut ais, ad Tigranem? uelim, Syriacae condi-
 tione: sed facile patior. accommodatius enim no-
 bis est ad liberam legationem tempus illud; cum &
 Quinctus noster iam, ut speramus, in otio conse-
 derit,

derit, & iste sacerdos Bonae deae cuiusmodi futurus sit, sciri possit. interea quidem cum musis nos delectabimus animo aequo, immo uero etiam gaudenti, ac libenti. neque mihi unquam ueniet in mentem Crasso inuidere, neque paenitere, quod a me ipse non descinerim. De geographia, dabo operam, ut tibi satisfaciam: sed nihil certi polliceor. magnum opus est; sed tamen, ut iubes, curabo, ut huius peregrinationis tibi opus extet. Tu quidquid indagaris de rep. & maxime quos consules futuros putes, facito, ut sciam. tametsi nimis sum curiosus: statui enim nihil iam de rep. cogitare. Terentiae saltum perspeximus. quid quaeris? praeter quercum Dodonaeam nihil desideramus, quo minus Epirum ipsam possidere uideamur. Nos circiter kal. aut in Formiano erimus, aut in Pompeiano. tu, si in Formiano non erimus; si nos amas, in Pompeianum uenito. id & nobis erit periucundum, & tibi non sane deuium. De muro, imperaui Philotimo, ne impediret, quo minus id fieret, quod tibi uideretur. censeo tamen, adhibeas Vettium. his temporibus, tam dubia uita optimi cuiusque, magni aestimo unius aestatis fructu palaestrae Palatinae: sed ita tamen, ut nihil minus uelim, quam Pompeianam, & puerum uersari in timore ruinae. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

5

CUPPIO equidem, & iam pridem cupio Alexandriam, reliquamq. Aegyptum uisere, & simul

ab

ab hac hominum satietate nostri discedere, & cum aliquo desiderio reuerti: sed hoc tempore, & his mittentibus, αἰδέομαι τρωάς, καὶ τρωάδας ἐλεσιπέ-
 πλους. qui enim nostri optimates, si qui reliqui sunt, loquentur? an me aliquo praemio de sententia esse deductum? προυδάμας μοι τρωῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει, Cato ille nosler, qui mihi unus est pro centum millibus. quid uero historiae de nobis ad annos DC praedicarint? quas quidem ego multo magis uereor, quam eorum hominum, qui hodie uiuunt, rumusculos. sed, opinor, excipiamus, & expectemus. si enim deferretur; erit quaedam nostra potestas, & tum deliberabimus. & iam hercule est in non accipiendo non nulla gloria. quare si quid θεοφάνης tecum forte contulerit, ne omnino repudiaris. de istis rebus expecto tuas litteras, quid Arrius narret, quo animo se destitutum ferat, ecqui consules parentur; utrum, ut populi sermo, Pompeius, & Crassus, an, ut mihi scribitur, cum Gabinio Ser. Sulpicius; & num quae nouae leges, & num quid noui omnino; &, quoniam Nepos profisciscitur, cuinam auguratus deferatur. quo quidem uno ego ab istis capi possum. Videte ciuitatem meam. sed quid ego haec, quae cupio deponere, & toto animo, atque omni cura φιλοσοφῶν? sic, inquam in animo, sic uellem ab initio. nunc uero, quoniam, quae putavi esse praeclara, expertus sum, quam essent inania; cum omnibus musis rationē habere cogito. Tu tamen de Curtio ad me rescribe certius; & num quis

quis in eius locum paretur; & quid de P. Clodio fiat: & omnia, quemadmodum tū polliceris, ἐπιγράμματα scribe: & quo die Roma te exiturum putes, uelim ad me scribas; ut certiore te faciam, quibus in locis futurus sim: epistolamq. statim de his rebus, de quibus ad te scripsi. ualde enim expecto litteras tuas. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

6

QVOD tibi superioribus litteris promiseram, fore, ut opus extaret huius perigrinationis: nihil iam magnopere confirmo. sic enim sum complexus otium, ut ab eo diuelli non queam, itaque aut libris me delecto, quorum habeo Antij festiuam copiam: aut fluctus numero. nam ad lacertas captandas tempestates non sunt idoneae. a scribendo prorsus abhorret animus. etepim γράψαντα, quae constitueram, magnum opus est: ita ualde Eratosthenes, quem mihi proposueram, a Serapione, & ab Hipparcho reprehenditur. quid censes, si Tyrannio accesserit? & hercule sunt res difficiles ad explicandum, & ὁμοειδῆς, nec tam possunt ἀντιπογραφεῖν, quam uidebantur: & quod caput est, mihi quaeuis satis iusta causa cessandi est. quin etiam dubitem, an hic Antij considam, & hoc tempus omne consumam: ubi quidem ego mallem diu nimirum, quam Romae, fuisse. tu nero sapientior. Buthroti domum parasti. sed, mihi crede, proxima est illi municipio haec Antiatum ciuitas. esse lo-

cum tam prope Romam, ubi multi sint, qui Vatinium nunquam uiderint? ubi nemo sit, praeter me, qui quenquam ex xx uiris unum esse saluum uelit? ubi me interpellat nemo, diligant omnes? hic, hic nimirum πολιτῶν: nam istic non solum non licet, sed etiam taedet. itaque ἀνέκδοτα a nobis, quae tibi uni legamus, Theopompino genere, aut etiam asperiore multo pangentur. neque aliud iam quidquam πολιτῶν, nisi odisse improbos, & id ipsum nullo cum stomacho, sed potius cum aliqua scribendi uoluptate. Sed, ut ad rem, scripsi ad quaeſtores urb. de Quincti fratris negotio. uide, quid narrent, ecquae spes sit denarij, an cistophoro Pompeiano iaceamus. Praeterea de muro, statue, quid faciendum sit. Aliud quid? etiam. quando te proficisci istinc putes, fac, ut sciam. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

7

DE GEOGRAPHIA etiam atque etiam deliberabimus. Orationes autem me duas postulas: quarum alteram non libebat mihi scribere, quia absclideram; alteram, ne laudarem eum, quem non amabam, sed id quoque uidebimus. denique aliquid extabit; ne tibi plane cessasse uideamur. De Publio quae ad me scribis, sane mihi iucunda sunt: eaq. etiam uelim omnibus uestigij indagata ad me afferas, cum uenies; & interea scribas, si quid intelliges, aut suspicabere, & maxime de legatione quid sit acturus. equidem ante, quam tuas legi literas,

teras, in hominem ire cupiebam: non mehercule,
 ut differrem cum eo uadimonium; (nam mira sum
 alacritate ad litigandum) sed uidebatur mihi, si
 quid esset in eo popolare, quod plebeius factus es-
 set, id amissurus. quid enim? ad plebem transisti, ut
 Tigranem ires salutatum? narra mihi, reges Ar-
 menij patricos salutare non solent? quid quaeris?
 acueram me ad exagitandam hanc eius legationem.
 quam si ille contemnit; & si, ut scribis, bilem id
 commouet & latoribus, & auspicius legis curia-
 tae: spectaculum egregium. Hercule, uerum ut lo-
 quamur, subcontumeliose tractatur noster Pu-
 blius: primum, qui, cum in domo Caesaris quon-
 dam unus uir fuerit, nunc ne in uiginti quidem esse
 potuerit: deinde, alia legatio dicta erat, alia data
 est: illa opima ad exigendas pecunias Druso: ut opi-
 nor, Pisauensis nebuloni Vatinio reseruatur: haec
 iciuna, ac bella relegatio datur ei, cuius tribunatus
 ad istorum tempora reseruatur. incende hominem,
 amabo te, quoad potes. una spes est salutis, isto-
 rum inter istos dissensio. cuius ego quaedam initia
 sensi ex Curione. iam uero Arrius consulatum sibi
 ereptum fremit. Megabocchus, & haec sanguina-
 ria iuuentus inimicissima est. accedat uero, accedat
 etiam ista rixa auguratus. spero me praeclaras de
 istis rebus epistolas ad te saepe misurum. Sed, illud
 quid sit, scire cupio, quod iacis obscure, iam etiam
 ex ipsis quinque uiris loqui quosdam. quidnam id
 est? si est enim aliquid; plus est boni, quam puta-

ram. atque haec, sic uelim existimes, non me ab-
 te κατὰ τὸ πρᾶκτικὸν quaerere; quod gessit ani-
 mus aliquid agere in rep. iam pridem gubernare
 me taedebat, etiam cum liebat. nunc uero, cum
 cogar exire de navi, non abiectis, sed ereptis gu-
 bernaculis; cupio istorum naufragia ex terra intue-
 ri; cupio, ut ait tuus amicus Sophocles, καὶ ὑπὸ
 στήν Πυκνὰς ἀκούσαι ξανάδος ἀδρόν οὐρεῖ.

De muro, quid opus sit, uidebis. Castricianum
 mendum nos corrigemus: & tamen ad me Quin-
 ctus C L O C C L O O L O O O, scripserat, non ad so-
 rorem tuam H S x x x. Terentia tibi salutem dicit.
 Cicero tibi mandat, ut Aristodemus idem de se re-
 spondeas, quod de fratre suo, sororis tuae filio, re-
 spondisti. De Amalthea quod me admones, non
 negligemus. Cura, ut ualeas.

CICERO. S. D. ATTICO 8

EPISTOLAM cum a te anide expectarem
 ad uesperum, ut soleo; ecce tibi nuntius, pueros
 uenisse Roma. uoco, quaero, ecquid litterarum?
 negant. quid ais; inquam, nihil ne a Pomponio?
 perterriti uoce, & uultu, confessi sunt se accepisse,
 sed excidisse in uia. quid quaeris? permolesti tui.
 nulla enim abs te per hos dies epistola inanis aliqua
 re utili, & suau. nunc, si quid in ea epistola,
 quam ante diem x v i. Kal. Mai. dedisti, fuit hi-
 storia dignum, scribe quamprimum, ne ignoremus;
 sin nihil praeter iocationem, redde id ipsum. & sci-

to Carionem adolescentem uenisse ad me salutatum: ualde eius sermo de Publio cum tuis litteris congruebat, ipse uero mirandum in modum reges odisse superbos. peraeque narrabat incensam esse iuuentutem, neque haec ferre posse. bene habemus. nos, si in his spes est, opinor, aliud agamus. Ego me do historiae. quamquā licet me Sauscium putes esse: nihil me est inertius. Sed cognosce itinera nostra, ut statuas, ubi nos uisurus sis. In Formianum uolumus uenire Parilibus: inde, (quoniam putas praetermittendum nobis esse hoc tempore cratera illum delicatum) kal. Mai. de Formiano profisciscemur, ut Antij simus ad v. non. Mai. ludi enim Antij futuri sunt a IIII. kal. ad prid. non. Mai. eos Tullia spectare uult. inde cogito in Tusculanum, deinde Arpinum, Romam ad kal. Iun. te aut in Formiano, aut Antij, aut in Tusculano, cura, ut uideamus. Epistolam superiorem restitue nobis, & appinge aliquid noui. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

9

SVBITO, cum mihi dixisset Caecilius quae stor puerum se Romam mittere, haec scripsi raptim, ut tuos elicerem mirificos cum Publio dialogos, cum eos, de quibus scribis, tum illum, quem addis, & ais, longum esse, quae ad ea responderis, perscribere; illum uero, qui nondum habitus est, quem illa Coan̄tis, cum e Solonio redierit, ad te est relatura. sic uelim putes, nihil hoc posse mihi esse iucundius.

E

3

si uero

si uero, quae de me pacta sunt, ea non seruantur; in
 caelo sum; ut sciat hic noster Hierosolymarius tra-
 ductor ad plebem, quam bonam meis putissimis o-
 rationibus gratiam retulerit: quarum expecta di-
 uinam *παλιφδία*. etenim, quantum coniectura
 auguramur, si erit nebulo iste cum his dynastis in
 gratia, non modo de cynico consulari, sed ne de istis
 quidem piscinarum Tritonibus poterit se iactare:
 non enim poterimus ulla esse in inuidia, spoliati opi-
 bus, & illa senatoria potentia. sin autem ab ijs dis-
 sentiet; erit absurdum in nos inuehi: ueruntamen
 inuehatur. festine, mihi crede, & minore sonitu,
 quam putaram, orbis hic in rep. est conuersus: ci-
 tius omnino, quam potuit: id culpa Catonis, sed
 rursus improbitate istorum; qui auspicia, qui Ae-
 liam legem, qui Iuniam, & Liciniam, qui Caeciliam,
 & Didiam neglexerunt; qui omnia remedia reip.
 effuderunt; qui regna, qui praedia tetrarchis, qui
 immanes pecunias paucis dederunt. uideo iam, quo
 inuidia transeat, & ubi sit habitura. nihil me existi-
 maris neque usu, neque a Theophrasto didicisse, ni-
 si breui tempore, desiderari nostra illa tempora, ui-
 deris. etenim si fuit inuidiosa senatus potentia; cum
 ea non ad populum, sed ad tres homines immodera-
 tos redacta sit, quidnam censes fore? proinde isti li-
 cet faciant, quos uolent, consules, tribunos pl. de-
 nique etiam *Vatinijstrumam* sacerdotij *δισάφφ* ue-
 stiant. uidebis breui tempore magnos non modo eos,
 qui nihil titubarunt, sed etiam illum ipsum, qui pec-
 cavit,

cavit, Catonem. nam nos quidem, si per istum
 tuum sodalem Publium licebit, σοφισδ'ων cogita-
 mus: si ille cogitat, tantum duntaxat nos defende-
 re, & quod est proprium artis huius, επαγγέλλομαι
 ἄνδρα ἀπαμύεσθαι, ὅς τις ὑπὸ τέρους χαλεπήνῃ.
 patria propitia sit: habet a nobis, etiam si non plus,
 etiam debitum est, plus certe, quam postulatum
 est. male uehi malo alio gubernante, quam, tam
 ingratis uektoribus, bene gubernare. Sed haec co-
 ram commodius. nunc audi, quod quaeris. Antium
 ne ex Formiano recipere cogito ad v. non. Mai.
 Antio uolo nonis Mai. proficisci in Tusculanum.
 sed cum e Formiano rediero, (ibi esse uolo usque ad
 prid. kal. Mai) faciam statim te certiolem. Te-
 rentia tibi salutem. Κιλέρων ὁ μικρὸς ἀπαύζεται Τί-
 τον Ἀδυναῖον.

CICERO. S. D. ATTICO

IO

VOLO ames constantiam meam, ludos Antij
 spectare non placet. est enim ὑποσόλοιον, cum ue-
 lim uitare omnium deliciarum suspicionem, repen-
 te ἀναφαίνεσθαι non solum delicate, sed etiam inepte
 peregrinantem. quare usque ad non. Mai. te in For-
 miano exspectabo. nunc fac, ut sciam, quo die te ui-
 suri simus. Ab Appij Foro, hora quarta: dede-
 ram aliam paulo ante a Tribus Tabernis. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

II

NARRO tibi: plane relegatus mihi uideor, po-

steaquam in Formiano sum. dies enim nullus erat, Antij cuius essem, quod die non melius scirem, Romae quid ageretur, quam ij, qui erant Romae. etenim litterae tuae, non solum quid Romae, sed etiam quid in rep. neque solum quid fieret, uerum etiam quid futurum esset, indicabant: nunc, nisi si quid ex praetereunte niatore exceptum est, scire nihil possumus. quare quauquam iam te ipsum expecto; tamen isti puero, quem ad me statim iussi recurrere, da ponderosam aliquam epistolam, plenam omnium non modo actorum, sed etiam opinionum tuarum: ac diem, quo Romas sis exiturus, cura ut sciam. Nos in Formino esse uolumus usque ad prid. non. Mai. eo si ante eam diem non ueneris, Romae te fortasse uidebo. nam Arpinum quid ego te inuitem? Τρηχῆι, ἀλλ' ἀγαθὴ κουροτόφος. οὐ τι ἐγὼ γε Ἡς γαίης δυνάμει γλυκυρώτερον ἄλλο ἰδέσθαι. Haec igitur. Cara ut ualeas.

CICERO. S. D. ATTICO 12

NEGENT illi Publium trib. pl. factum esse, hoc uero regnum esse, ferri nullo pacto potest. emit tat ad me Publius, qui obsignent, iurabo, Cnaeum nostrum, collegam Balbi, Antij mihi narrasse, in auspicio fuisse. o suaves epistolas tuas, uno tempore mihi datas, duas, quibus ἀαγγέλια quae reddam. nescio, deberi quidem plane fateor. sed uide συγκύρημα. Enterseram commode ex Antio in Appiam ad Tres Tabernas, ipsis Cerialibus, cum in me incurrit

currit Roma ueniens Curio meus. ibidem illico puer
 abs te cum epistolis. ille ex me, nihil ne audissem no-
 ui? ego negare. Publius, inquit, tribunatum pl.
 petit. quid ais? & inimicissimus quidem Caesaris,
 & ut omnia, inquit, ista rescindat. quid Caesar? in-
 quam, negat, se quidquam de illius adoptione tulisse.
 deinde suum, Memmij, Metelli Nepotis ex-
 promptis odium. Complexus iuuenem dimisi, pre-
 perans ad epistolas. Vbi sunt, qui aiunt, & quos po-
 nis? quanto magis uidi ex tuis litteris, quam ex il-
 lius sermone, quid ageretur? de ruminatione quo-
 tidiana, de cogitatione Publij, de lituis βαρπιδος,
 de signifero Athenione, de litteris missis ad Cnae-
 um, de Theopanis, Memmijq; sermone: quantam
 porro mihi expectationem dedisti conuiuij istius ἀ-
 σελγους? sum in curiositate ἀξέσπευτος: sed tamen fa-
 cile patior te id ad me συμποσίων non scribere: prae-
 sentem audire malo. Quod me, ut scribam aliquid,
 hortaris: crescit mihi quidem materies, ut dicis:
 sed tota res etiam nunc fluctuat. κατ' ἀνάγκην γὰρ ἔστι
 τινος: quae si defecerit; magis erunt indicata, quae
 scribam: quae si statim a me ferre non potueris, pri-
 mus habebis tamen, & aliquandiu solus. Dicaciar-
 chum recte amas: luculentus homo est, et ciuis haud
 paullo melior, quam isti nostri ἀδίκητοι ἀρχοί. Lit-
 teras scripsi hora decima Cerialibus, statim, ut tuas
 legeram: sed eas eram daturus, ut putaram, po-
 stridie ei, qui mihi primus obuiam uenisset. Te-
 rentia delectata est tuis litteris, et impertit tibi mul-
 tum

εὐμ salutis : καὶ Κικέρων ὁ φιλόσοφος τὸν πολιτικὸν
τίτον ἀπαΐζεται .

CICERO. S. D. ATTICO

13

- FACIENS . indignum : epistolam , αὐθιγὲς tibi
a tribus Tabernis rescriptam ad tuas suauissimas
epistolas , neminem reddidisse ? at scito , cum fasci-
culum , quo iliam conieceram , domum eo ipso die
latum esse , quo ego dederam , & ad me in Formia-
num relatum esse . itaque tibi tuam epistolam iussi
referri ; ex qua intelligeres , quam mihi tum illae
gratae fuissent . Romae quod scribis sileri : ita puta-
bam . at hercule in agris non filetur : nec iam ipsi
agri regnum uestrum ferre possunt . si uero in hanc
τηλέπυλον ueneris λατρυγόνην , (Formias dico)
qui fremitus hominum ? quam irati animi ? quanto
in odio noster amicus Magnus ? cuius cognomen una
cum Crassi Diuitis cognomine cōsenescit . credas mi-
hi uelim : neminem adhuc offendi , qui haec tam len-
te , quam ego fero , ferret . quare , mihi crede , φιλο-
σοφώμεν . iuratus tibi possum dicere , nihil esse tanti .
Tu si litteras ad Sicyonios habes , aduola in Formia-
num : unde nos prid . non . Mai . cogitamus . Vale .

CICERO. S. D. ATTICO

14

QUANTAM tu mihi moues expectationem de
sermone Bibuli , quantam de colloquio Κοῦτιδος ,
quantam etiam de illo delicato cōuiuio . proinde ita
ac uenias ad sitientes aures . quanquam nihil est
iam

iam, quod magis timendum nobis putem, quam ne ille noster Sampficeramus, cum se omnium sermonibus sentiet uapulare, & cum has actiones d'aretur uidebit, ruere incipiat. ego autem usque eo sum enervatus, ut hoc otio, quo nunc tabescimus, malim eruptare, quam optima spe dimicare. De pangendo quod me crebro adhortaris, fieri nihil potest. basilicam habeo, non uillam, frequentia Formianorum. at comparem basilicae? tribum Aemiliam. sed omitto uulgus: post horam quartam molesti ceteri non sunt: C. Arrius proximus est uicinus, immo ille quidem iam contubernalis: qui etiam se iccirco Romam ire negat, ut hic mecum totos dies philosophetur. ecce ex altera parte Sebosus ille Catuli familiaris. quo me uertam? statim mehercule Arpinum irem, ni te in Formiano commodissime expectari uiderem, duntaxat ad prid. non. Mai. uide enim, quibus hominibus aures sint deditae meae. occasionem mirificam, si quis nunc, dum hi apud me sunt, emere de me fundum Formianum uelit. & tamen illud probem. magnum quid aggrediamur, & multae cogitationis, atque otij. sed tamen satisfiet a nobis, neque parceretur labori.

VT scribis, ita uideo, non minus incerta in rep. quam in epistola tua. sed tamen ista ipsa me uarietas sermonum, opinionumq. delectat. Romae enim uideor esse, cum tuas litteras lego, & ut sit in tan-

tis rebus, modo hoc, modo illud audire. illud ta-
 men explicare non possum, quidnam inueniri pos-
 sit, nullo recusante, ad facultatem agrariam. Bi-
 buli autem ista magnitudo animi in comitiorum di-
 latione, quid habet, nisi ipsius iudicium sine ulla
 correctione reip.? nimirum in Publio spes est: fiat,
 fiat tribunus plebis: si nihil aliud, ut eo citius tu ex
 Epiro reuertare. nam, ut illo tu careas, non uideo
 posse fieri, praesertim si mecum aliquid uolet dispu-
 tare: sed id quidem non dubium est, quin, si quid
 erit eiusmodi, sis aduolaturus. uerum ut hoc non
 sit, tamen seruet remp. praecclarum spectaculum
 mihi propono, modo te confessore spectare liceat.
 Cum haec maxime scriberem, ecce tibi Sebosus, non
 dum plane ingemueram; salue, inquit Arrius. hoc
 est Roma decedere? quos ego homines effugi, cum
 in hos incidi? ego uero in montes patrios, & ad in-
 cunabula nostra pergam. denique, si solus non po-
 tuero, cum rusticis potius, quam cum his perurba-
 nis, ita tamen, ut, quoniam tu certi nihil scribis,
 in Formiano tibi praestoler usque ad III. non. Mai.
 Terentiae pergrata est assiduitas tua, & diligentia
 in controuersia Mulviana: nescit omnino, te com-
 munem causam defendere eorum, qui agros publi-
 cos possideant. sed tamen tu aliquid publicanis pen-
 dis, haec etiam id recusat. ea tibi igitur, & Κίχρρω,
 ἀριστοκρατικώτατος πέϊς, salutem dicunt.

TIBI SALUTEM DICUNT. TIBI SALUTEM DICUNT. TIBI SALUTEM DICUNT.

CICERO. S. D. ATTICO

16

CENATO mihi, & iam dormitanti, prid,
 kal. Mai. epistola est illa reddita, in qua de agro
 Campano scribis: quid quaeris? primum ita me pu-
 pugit, ut somnum mihi ademerit, sed id cogitatio-
 ne magis, quam molestia. cogitanti autem haec fe-
 re succurrebant. primum ex eo, quod superiori-
 bus litteris scripseras, ex familiari te illius audisse,
 prolatum iri aliquid; quod nemo improbaret; ma-
 ius aliquid timueram: hoc mihi eiusmodi non uide-
 batur. deinde, ut me ego consoler, omnis expecta-
 tio lagitionis agrariae in agrum Campanum uide-
 tur esse deriuata. qui ager, ut dena iugera sint,
 non amplius hominum quinque millia potest susti-
 nere. reliqua omnis multitudo ab illis abalienetur,
 necesse est. praeterea; si ulla res est, quae bonorum
 animos, quos iam uideo esse commotos, uehemen-
 tius possit incendere, haec certe est, & eo magis
 quod, portorii Italiae sublatis, agro Campano di-
 uiso, quod uetigal superest domesticum, praeter
 uicesimam? quae mihi uidetur una concinnula, cla-
 more pedisequorum nostrorum esse peritura. Cnaeus
 quidem noster iam plane quid cogitet, nescio.
 φῦσά γὰρ οὐ μικροῖσιν αὐλίσκοις ἐστὶ,
 ἀλλ' ἀγρίαῖς φύσασιν φοβείας ἄτερ:
 qui quidem etiam istuc adduci potuerit. nam adhuc
 hoc ἐσοφίζετο: se leges Caesaris probare, actiones
 ipsum praestare debere: agrariam legem sibi pla-
 cuisse;

cuisse: potuerit intercedi, nec ne, nihil ad se pertinere: de rege. Alexandrino, placuisse sibi, aliquando confici; Bibulus de caelo tum seruasset, nec ne, sibi quaerendum non fuisse: de publicanis, uoluisse illi ordini commodare; quidquid futurum fuerit, si Bibulus tum in forum descendisset, se diuinare non potuisse. nunc uero Sampsicrame quid dices? uetigal te nobis in monte Antilibano constituisse, agri Campani abstulisse? quid, hoc quemadmodum obtinebis? oppressos uos, inquit, tenebo exercitu Caesaris. non mehercule me tu quidem tam isto exercitu, quam ingratis animis eorum hominum, qui appellantur boni: qui mihi non modo praemiorum, sed ne sermonum quidem unquam fructum ullum, aut gratiam retulerunt. quod si in eam me partem incitarem, profecto iam aliquam reperirem resistendi uiam. nunc prorsus hoc statui, ut, quoniam tanta controuersia est Dicearcho, familiari tuo, cum Theophrasto, amico meo, ut ille tuus τὸν ἀπακτικὸν βίον longe omnibus anteponat, hic autem τὸν θεωρητικὸν, utrique a me mos gestus esse uideatur. puto enim me Dicearcho affatim satisfecisse: respicio nunc ad hanc familiam; quae mihi non modo, ut requiescam, permittit, sed reprehendit, quia non semper quierim. quare incambamus o noster Tite ad illa praeclara studia, & eo, unde discedere non oportuit, aliquando reuertamur. Quod de Quincti fratris epistola scribis, ad me quoque fuit ὁρῶδε λίων, ἔτιδεν δέ. quid dicam nescio. nam
ita

ita deplorat primis uersibus mansionem suam, ut quemuis mouere possit: ita rursus remittit, ut me roget, ut annales suos emendem, & edam. Illud tamen, quod scribit, animaduertas uelim, de portorio circumuectionis. ait, se de consilij sententia rem ad senatum reiecisse. nondum uidelicet meas litteras legerat; quibus ad eum, re consulta, & explorata, perscripseram, non deberi. uelim, si qui Graeci iam Romam ex Asia de ea caussa uenerunt, uideas, & si tibi uidebitur, ijs demonstrares, quid ego de ea re sentiam. si possum discedere, ne caussa optima in senatu pereat; ego satisfaciam publicanis: εἰ δὲ μὴ, (uere tecum loquar) in hac re malo uniuersae Asiae, & negotiatoribus. nam eorum quoque uehementer interest. hoc ego sentio ualde nobis opus esse. sed tu id uidebis. Quaestores autem, quaesio, num etiam de cistophoro dubitant? nam si aliud nihil erit; cum erimus omnia experti, ego illud ne quidem contemnam, quod extremum est. Te in Arpinati uidebimus, & hospitio agresti accipiemus; quoniam maritimum hoc contempsisti. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO 17

PRORSVS, ut scribis, ita sentio. turbatur Sampsicramus. nihil est, quod non timendum sit. ὁμολογούμενος τυραννίδα συσπλάγεται. quid enim ista repentina affinitatis coniunctio, quid ager Campanus, quid effusio pecuniae significant? quae si essent extrema, tamen esset nimium mali: sed ea natura rei est, ut haec extrema esse non possint. quid enim

enim eos haec ipsa per se delectare possunt? nunquam huc uenissent, nisi ad alias res pestíferas aditus sibi compararent. dii immortales. uerum, ut scribis, haec in Arpinati ad VI. circiter id. Mai. non deflebimus, ne & opera, & oleum philologiae nostrae perierit, sed conferemus tranquillo animo. neque tam me *διὰ τὴν εὐχρίαν* consolatur, ut antea, quam *ἀδίαφοπτα*; qua nulla in re tam utor, quam in hac ciuili, & publica. quin etiam, quod est subinane in nobis, & non *ἀφελόδοξον*, (bellum est enim sua uitia nosse) id afficitur quadam delectatione. solebat enim me pun gere, ne Sampscerami merita in patriam ad annos DC maiora uiderentur, quam nostra: hac quidem cura, certe iam uacuus sum: iacet enim ille sic, ut Phocis Curiana stare uideatur. Sed haec coram. Tu tamen uideris mihi Romae fore ad nostrum aduentum. quod sane facile patiar, si tuo commodo fieri possit. fin, ut scribis, ita uenies: uelim e Theophane expiscere, quonam in me animo sit Arabarches. quaeres scilicet *κατὰ τὸ κηδεμονικόν*, & ad me ab eo quasi *ὑποθήκας* afferes, quemadmodum me geram. aliquid ex eius sermone poterimus *καὶ τῶν ὅλων* suspicari. Vale..

CICERO. S. D. ATTICO

18

ACCEPI aliquot epistolas tuas: ex quibus intellexi, quam suspensio animo, & sollicito scire aures, quid esset noui. tenemur undique: neque iam, quo minus seruiamus, recusamus; sed mortem, & ciectionem,

electionem, quasi maiora, timemus: quae multo sunt maiora. atque hic status, qui una uoce omnium gemitur, neque uerbo cuiusquam subleuatur, *σφοδρὸς* est, ut suspicor, illis, qui timent ullam cuiusquam largitionem relinquere. unus loquitur, & palam aduersatur adolescens Curio. huic plausus maximi, consalutatio forensis perhonorifica, signa praeterea beneuolentiae permulta a bonis imperiuntur: Fusum clamoribus, & conuicijs, & sibilis confectantur. his ex rebus non spes, sed dolor est maior; cum uideas ciuitatis uoluntatem solutam, uirtutem alligatam. ac, ne forte quaeras κατὰ λέγειν de singulis rebus, uniuersa res eo est deducta, spes ut nulla sit; aliquando non modo priuatos, uerum etiam magistratus liberos fore. attamen in oppressione sermo in circulis duntaxat, & in conuiujs est liberior, quam fuit. uincere incipit timorem dolor, sed ita, ut omnia sint plenissima desperationis: habet etiam Campana lex execrationem in coitione candidatorum, si mentionem fecerint, quo aliter ager possideatur, atque ut ex legibus Iulys. non dubitant iurare ceteri. Laterensis existimatur recte fecisse, quod tribunatum pl. petere destitit, ne iuraret. Sed de rep. non libet plura scribere. Displacet mihi, nec sine summo scribo dolore: me tueor, ut oppressis omnibus, non demisse; ut tantis rebus gestis, parum fortiter. a Caesare ualde liberaliter inuitor in legationem illam, sibi ut sim legatus. atque etiam libera legatio uoti causa datur. sed haec &

praesidiū apud furorem Pulchelli non habet satis, et a fratris aduentu me ablegat: illa & munitior est, & non impedit, quo minus adsim, cum uelim. & hanc ego teneo, sed usum me non puto. neque tamen scit quisquam non libet fugere: a meo pugnare. magna sunt hominum studia. sed nihil affirmo: tu haec silebis. De Statio manumisso, & non nullis alijs rebus, angor equidem, sed iam prorsus occului. tu, uellem ego, & cuperem, adesses. nec mihi consilium, nec consolatio deesset. sed ita te para, ut, si inelamaro, aduoles. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO 19

MULTA me sollicitant, & ex reip. tanto motu, & ex ijs periculis, quae mihi ipsi intenduntur: & sexcenta sunt. sed mihi nil est molestius, quam Statium manumissum. nec meum imperium: ac mitto imperium, non simultatem meam reuereri saltem? nec, quid faciam, scio: neque tantum est in re, quantus est sermo: ego autem ne irasci quidem possum ijs, quos ualde amo, tantum doleo, ac mirifice quidem. cetera in magnis rebus, minae Clodij, contentionesque, quae mihi proponuntur, modice me tangunt. etenim uel subire eas uideor mihi summa cum dignitate, uel declinare nulla cū molestia posse. Dices fortasse, dignitatis alius, tanquā δρῶς: saluti, si me amas, consule. Me miserum, cur non ades? nihil te profecto praeteriret: ego fortasse τυφλώπια, et nimium τῶ καλῶ προαγγέπονθα. scito nihil unquam fuisse

fuisse tam infame, tam turpe, tam peraeque omnibus generibus, ordinibus, actatibus offensum, quā hunc statum, qui nunc est, magis mehercule, quā uellem, non modo quam putaram. populares isti iam etiam modestos homines sibilare docuerunt. Bibulus in caelo est, nec, quare, scio; sed ita laudatur, quasi Vnus homo nobis cunctando restituit rem. Pompeius, nostri amores, quod mihi summo dolori est, ipse se afflixit, neminem tenet: uoluntate, an metu necesse sit ijs uti, uereor. Ego autem neque pugno cū illa causa propter illam amicitia: neque approbo, ne omnia improbem, quae ante a gessi: ut or. uia. populi sensus maxime in theatro, & spectaculis perspectus est. nam, gladiatoribus, qua dominus, qua aduocati sibilis conscissi: ludis Apollinaribus Diphilus tragoeus in nostrum Pompeium petulanter inuectus est. Nostra miseria tu es Magnus. millies coactus est dicere eadem. Virtutem istam, ueniet tempus, cum graniter gemes: totius theatri clamore dixit, itēq. cetera. nam et eiusmodi sunt ij uersus, uti in tempus ab inimico Pompeij scripti esse uideantur. Si neque leges, neque mores cogunt: & cetera magno cū fremitu, et clamore sunt dicta. Caesar cum uenisset mortuo plausu, Curio filius est insecutus. huic ita plausus est, ut salua rep. Pompeio plaudi solebat. tulit Caesar grauit. litterae Capuam ad Pompeium uolare dicebantur. inimici erant equitibus, qui Curioni stantes plauserant; hostes omnibus: Rosciae legi, etiam frumētariae minitabatur. sane res erat perturbata.

equidem malueram, quod erat susceptum ab illis, silentio transiri: sed uereor, ne non liceat. non ferunt homines, quod uidetur esse tamen ferendum. sed est iam una uox omnium, magis odio firmata, quam praesidio. Noster autem Publius mihi minitatur, inimicus est. impendet negotium: ad quod tu scilicet aduolabis. uideor mihi nostrum illum consularem exercitum bonorum omnium, etiam satis bonorum, habere firmissimum. Pompeius significat studium erga me non mediocre. idem affirmat, uerbum de me illum non esse facturum: in quo non me ille fallit, sed ipse fallitur. Cosconio mortuo, sum in eius locum inuitatus. id erat uocari in locum mortui. nil me turpius apud homines fuisset: neque uero, ad istam ipsam ἀσφάλειαν, quidquam alienius. sunt enim illi apud bonos inuidiosi: ego apud improbos meam retinuissem inuidiam, alienam assumpsissem. Caesar me sibi uellet esse legatum: honestior haec declinatio periculi. sed ego hoc non repudio. quid ergo est? pugnare malo: nihil tamen certi. iterum dico, utinam adesses. sed tamen, si erit necesse, arcessemus. Quid aliud? quid? hoc, opinor. certi sumus perisse omnia. quid enim ἀκρίβοις tandem? Sed haec scripsi properans, & mehercule timide. posthac ad te aut, si perfidelem habebo, cui dem, scribam plane omnia: aut, si obscure scribam, tu tamen intelliges. in his epistolis me Laelium, te Furium faciam: cetera erunt ἐν αἰνιγμασί. Hic Caecilium colimus, & obseruamus diligenter. Edicta

Bibuli

*Bibuli audio ad te missa. ijs ardet dolore, & ira
noster Pompeius. Vale.*

CICERO. S. D. ATTICO

20

ANICATO, ut te uelle intellexeram, nullo loco defui. Numestium ex litteris tuis, studiose scriptis, libenter in amicitiam recepi. Caecilium, quibus rebus possum, tueor diligenter. Varro satisfacit nobis: Pompeius amat nos, carosq. habet. credis? inquires. credo: prorsus mihi persuadet, sed quia, ut uideo, pragmatici homines omnibus historicis praeceptis, uersibus denique cauere iubent, et uetant credere: alterum facio, ut caueam; alterum ut non credam, facere non possum. Clodius adhuc mihi denuntiat periculum. Pompeius affirmat, non esse periculum; adiurat; addit etiam, se prius occisum iri ab eo, quam me uiolatum iri. tractatur res. simul quid erit certi, scribam ad te. si erit pugnandum, arcessam ad societatem laboris. si quies dabitur, ab Amalthea te non commouebo. De rep. breuiter ad te scribam: iam enim, charta ipsa ne nos prodat, pertimesco. itaque posthac, si erunt mihi plura ad te scribenda, ἀλλυγορίαι obscurabo. Nunc quidem nouo quodam morbo ciuitas moritur: ut, cum omnes ea, quae sunt acta, improbent, querantur, doleant, uarietas in re nulla sit, aperteq. loquantur, & iam clare gemant; tamen medicina nulla afferatur. neque enim resisti sine interne cione posse arbitramur: nec uidemus, qui finis ce-

F 3 dendi,

dendi, praeter exitium, futurus sit. Bibulus hominum admiratione, & benivolentia in caelo est. edicta eius, & conciones describunt, & legunt. nouo quodam genere in summam gloriam uenit. populari nunc nil tam est, quam odium popularium. haec quo sint eruptura, timeo. sed, si dispicere quid coepero, scribam ad te apertius. tu, si me amas tantum, quantum profecto amas; expeditus, facito, ut sis; si inelamaro, ut accurras. sed do operam, & dabo, ne sit necesse. Quod scripseram, te Furium scripturum; nil necesse est tuum nomen mutare. me faciam Laelium, & te Atticum; neque utar meo chirographo, neque signo; si modo erunt eiusmodi litterae, quas in alienum incidere nolim. Diodotus mortuus est: reliquit nobis HS fortasse centies. Comitia Bibulus cum Archilochio edicto in ante diem x v. kal. Nou. distulit. A Vibio libros accepi. poeta ineptus: nec tamen scit nihil, & est non inutilis. describo, & remitto. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

21

DE rep. quid ego tibi subtiliter? tota periit: atque hoc est miserior, quam reliquisti, quod tum uidebatur eiusmodi dominatio ciuitatem oppressisse, quae iucunda esset multitudini, bonis autem ita molesta, ut tamen sine pernicie; nunc repente tanto in odio est omnibus, ut, quorsum eruptura sit, horreamus. nam iracundiam, atque intemperantiam illorum sumus experti, qui Catoni irati, omnia per-

dide-

diderunt: sed ita lenibus uti uidebantur uenenis, ut
posse uideremur sine dolore interire: nunc uero si-
bilis uulgi, sermonibus honestorum, fremitu Ita-
liae, uereor, ne exarserint. equidem sperabam, ut
saepe etiam loqui tecum solebam, sic orbem reip.
esse conuersum, ut uix sonitum audire, uix impres-
sam orbitam uidere possemus: & fuisset, si homines
transitum tempestatis expectare potuissent: sed
cum lin occulte suspirassent, postea iam gemere, ad
extremum uero loqui omnes, & clamare coepe-
runt. itaque ille amicus noster, insolens infamiae,
semper in laude uersatus, circumfluens gloria, de-
formatus corpore, fractus animo, quo se conferat,
nescit: progressum praecipitem, inconstantem redi-
tum uidet: bonos inimicos habet, improbos ipsos
uam amicos. ac uide mollitiem animi: non tenui la-
rymas, cum illum ante diem VIII. kal. Sext. uti-
li de edictis Bibuli concionantem, qui antea solitus
esset iactare se magnificentissime illo in loco, summo
cum amore populi, cunctis fauentibus. ut ille tum
humilis, ut demissus erat: ut ipse etiam sibi, non ijs
solum, qui aderant, displicebat. o spectaculum uni
Crasso incundum, ceteris non item. nam, quia de-
ciderat ex astris, lapsus potius, quam progressus,
uidebatur. & ut Apelles, si Venerem, aut si Pro-
togenes lalysum illum suum coeno oblitum uideret,
magnum, credo, acciperet dolorem: sic ego hunc,
omnibus ante pictum, & politum artis coloribus,
subito deformatum non sine magno dolore uidi.

quamquam nemo putabat, propter Clodianum negotium, me illi amicum esse debere. tamen tantus fuit amor, ut exhauriri nulla posset iniuria. itaque Archilochia in illum edicta Bibuli populo ita sunt iucunda, ut eum locum, ubi proponuntur, prae multitudinem eorum, qui legunt, transire nequeamus; ipsi ita acerba, ut tabescat dolore; mihi mehercule molesta, quod & cum, quem semper dilexi, nimis excruciant; & timeo, tam uehemens uir, tam acer in ferro, & tam insuetus contumeliae, ne omni animi impetu dolori, & iracundiae pareat. Bibuli qui sit exitus futurus, nescio. ut nunc res se habet, admirabili gloria est. qui cum comitia in mensum Oct. distulisset, quod solet ea res populi uoluntatem offendere, putarat Caesar oratione sua posse impellere concionem, ut iret ad Bibulum. multa cum seditiosissime diceret, uocem exprimere non potuit. quid quaeris? sentiunt, se nullam ullius partis uoluntatem tenere: eo magis uis nobis est timenda. Clodius inimicus est nobis. Pompeius confirmat, eum nil esse facturum contra me. mihi periculosum est credere ad resistendum me parum. studia spero me summa habiturum omnium ordinum. te cum ego desidero, tum uero res ad tempus illud uocat. plurimum consilij, animi, praesidij denique mihi, si te ad tempus uidero, accesserit. Varro satis mihi facit. Pompeius loquitur diuinitus. spero nos aut cum summa gloria, aut certe sine molestia esse discessuros. Tu, quid agas, quemadmodum te oblectes

blettes, quid cum Sicyonijs egeris, ut sciam, cura. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO 22

QVAM uellem Romae mansisses. quod egisses profecto, si haec fore putassemus. nam Pulchellum nostrum facillime teneremus; aut certe, quid esset factururus, scire possemus. nunc se res sic habet. uolitat, furit, nil habet certi, multis denuntiat; quod fors obtulerit, id acturus uidetur. cum uidet, quo sit in odio status hic rerum; in eos, qui haec egerunt, impetum factururus uidetur. cum autem rursus opes, & uim exercitus recordatur, conuertit se in nos. nobis autem ipsis tum uim, tum iudicium minatur. cum hoc Pompeius egit, &, ut ad me ipse referebat, (alium enim habeo neminem testem) uehementer egit, cum diceret, in summa se perfidiae, & seeleris infamia fore, si mihi periculum crearetur ab eo, quem ipse armasset, quem plebeium fieri passus esset: sed fidem recepisse sibi & ipsum, & Appium de me: hanc si ille non seruaret, ita laturum, ut omnes intelligerent, nihil sibi antiquius amicitia nostra fuisse. haec, & in eam sententiam cum multa dixisset, aiebat illum primo sane diu multa contra, ad extremum autem manus dedisse, & affirmasse nil se contra eius uoluntatem esse facturum. sed postea tamen ille non destitit de nobis asperrime loqui. quod si non faceret, tamen ei nihil crederemus; atque omnia, sicut facimus, pararemus. nunc ita nos gerimus, ut in dies singulos & studia

in nos

in nos hominum, & opes nostrae augeantur. remp.
nulla ex parte attingimus. in causis, atque in illa o-
pera nostra forensi, summa industria uersamur.
quod egregie non modo ijs, qui utuntur opera, sed
etiam in uulgus gratum esse sentimus. domus cele-
bratur: occurritur: renouatur memoria consula-
tus: studia significantur: in eam spem adducimur,
ut nobis ea contentio, quae impendit, interdum uo-
fugienda uideatur. nunc mihi & consilijs opus est
tuis, & amore, & fide. quare aduola. expedita
mihi erunt omnia, si te habebo. multa per Varro-
nem nostrum agi possunt, quae te urgente erunt fir-
miora; multa ab ipso Publio dici, multa cognosci;
quae tibi occulta esse non poterunt: multa etiam;
sed absurdum est singula explicare, cum ego te re-
quiram ad omnia. unum illud tibi persuadeas ue-
lim, omnia mihi fore explicata, si te uidero: sed
totum est in eo, si ante, quam ille ineat magistra-
tum. puto, Pompeium Crasso urgente, si tu aderis,
qui per *σύνειδα* ex ipso intelligere possis, qua fide
ab illis agatur, nos aut sine molestia, aut certe sine
errore futuros. precibus nostris, & cohortatione
non indiges. quid mea uoluntas, quid tempus, quid
rei magnitudo postulet, intelligis. De rep. nihil ha-
beo ad te scribere, nisi summum odium omnium ho-
minum in eos, qui tenent omnia: mutationis tamen
spes nulla. sed, quod facile sentias, taedet ipsum Pō-
peium, uehementerq. paenitet. non provideo satis,
quem exitum futurum putem. sed certo uidentur
haec

haec aliquo eruptura. Libros Alexandri, negligētis hominis, et non boni poetae, sed tamen non inutilis, tibi remisi. Numerium Numestium libenter accēpi in amicitiam; & hominem grauem, & prudentem, et dignum tua commendatione cognoui. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

23

NVNQVAM ante arbitror te epistolam meam legisse, nisi mea manu scriptam. ex eo colligere poteris, quanta occupatione distinear. nam, cum uacui temporis nil haberem, & cum, recreandae uoculae causa, necesse esset mihi ambulare, haec dictavi ambulans. Primum igitur illud te scire uolo, Sampsiceramum, nostrum amicum, uehementer sui status paenitere, restituiq. in eum locum cupere, ex quo decidit, doloremq. suum impertire nobis, & medicinam interdum aperte quaerere; quam ego possum inuenire nullam: deinde omnes illius partis auctores, ac socios, nullo aduersario, consensescere; consensionem uniuersorum nec uoluntate, nec sermone maiorem unquam fuisse. Nos autem (nam id te scire cupere, certo scio) publicis consilijs nullis intersumus, totosq. nos ad forensē operam, laboremq. contulimus. ex quo, quod facile intelligi possit, in multa commemoratione earum rerum, quas gessimus, desiderioq. uersamur. sed ῥωπιδος noster consanguineus non mediocres terrores iacit, atque denuntiat, & Sampsiceramo negat, ceteris praefert, & ostentat. quamobrem, si me amas tantum,

tum, quantum profecto amas; si dormis, expergi-
scere; si stas, ingredi; si ingrederis, curre; si cur-
ris, aduola. credibile non est, quantum ego in confi-
lijs, & prudentia tua, quodq. maximum est, quan-
tum in amore, & fide ponam. magnitudo rei lon-
gam orationem fortasse desiderat: coniunctio uero
nostrorum animorum breuitate contenta est. per-
magni nostra interest, te, si comitijs non potueris, at,
declarato illo, esse Romae. Cura, ut ualeas.

CICERO. S. D. ATTICO.

24

QVAS Numestio litteras dedi, sic te ijs euoca-
bam, ut nihil acrius, neque incitatus fieri posset.
ad illam celeritatem adde etiam, si quid potes. ac
ne sis perturbatus. noui enim te; & non ignoro,
quam sit amor omnis sollicitus, atque anxius. sed
res est, ut spero, non tam exitu molesta, quam adi-
tu. Vettius, ille, ille noster index, Caesari, ut per-
spicimus, pollicitus est, sese curaturum, ut in ali-
quam suspicionem facinoris Curio filius adduceretur.
itaque insinuatus in familiaritatem adolescenti-
tis, & cum eo, ut res indicat, saepe congressus, rem
in eum locum deduxit, ut diceret sibi certum esse
cum suis seruis in Pompeium impetum facere, eumq.
occidere. hoc Curio ad patrem detulit, ille ad Pom-
peium. res delata ad senatum est. introductus Vetti-
us, primo negabat, se unquam cum Curione resti-
tisse; neque id sane diu: nam statim fidem publicam
postulauit. reclamatum est. tum exposuit, manum
fuisse iuuentutis duce Curione, in qua Paullus ini-
tio

tio fuisset, & Cn. Caepio hic Brutus, & Lentulus, flaminis filius, conscio patre: postea C. Septimium, scribam Bibuli, pugionem sibi a Bibulo attulisse. quod totum irrisum est: Vettio pugionem defuisse, nisi ei consul dedisset. eoq. magis id eiectum est, quod ad 111. id. Mai. Bibulus Pompeium fecerat certiozem, ut caueret insidias: in quo ei Pompeius gratias egerat. introductus Curio filius, dixit ad ea, quae Vettius dixerat: maximeq. in eo tum quidem Vettius est reprehensus, quod dixerat adolescentum consilium, ut in foro cum gladiatoribus Gabinij Pompeium adorirentur; in eo principem Paulum fuisse; quem constabat eo tempore in Macedonia fuisse. fit S. C. ut Vettius, quod confessus esset se cum telo fuisse, in uincula coniceretur: qui cum emisisset, contra remp. esse facturum. res erat in ea opinione, ut putarent id esse actum, ut Vettius in foro cum pugione, & item serui eius comprehenderentur cum telis, deinde ille se diceret indicaturum. idq. ita actum esset, nisi Curiones rem ante ad Pompeium detulissent. tum S. C. in concione recitatum est. postero autem die Caesar; is, qui olim praetor cum esset, Q. Catulum ex inferiore loco iusserat dicere, Vettium in Rostra produxit, eumq. in eo loco constituit, quo Bibulo consuli aspirare non liceret. hic ille omnia, quae uoluit, de rep. dixit, ut qui illuc factus, institutusq. uenisset. primum Caepionem de oratione sua sustulit, quem in senatu acerrime nominarat: ut appareret, noctem, & nocturnam

Eternam deprecationem intercessisse : deinde , quos
 in senatu ne tenuissima quidem suspitione attigerat ,
 eos nominauit , Lucullum , a quo solitum esse ad se
 mitti C. Fannium illum , qui in P. Clodium subscri-
 pserat ; L. Domitium , cuius domum constitutam fuis-
 se , unde eruptio fieret , me non nominauit : sed di-
 xit , consularem disertum , uicinum consulis , sibi di-
 xisse , Ahalam Seruiliū aliquem , aut Brutum o-
 pus esse reperiri . addidit ad extremum , cum , iam
 dimissa concione , reuocatus a Vatiniō fuisset , se au-
 disse a Curione , his de rebus consciū esse Pisonem
 generum meum , & M. Laterensem . nunc reus e-
 rat apud Crassum Diuitem de ui , & , cum esset
 damnatus , erat iudiciū postulaturus : quod si im-
 petrasset , iudicia fore uidebantur . ea nos , utpote
 qui nihil contemnere solemus , non pertimesceba-
 mus . hominum quidem summa erga nos studia si-
 gnificabantur : sed prorsus uitae taedet : ita sunt o-
 mnia omnium miseriārum plenissima . modo caedem
 timueramus , quam oratio fortissimi senis Q. Con-
 fidij discusserat : ea , quam quotidie timere potue-
 ramus , subito exorta est . quid quaeris ? nil me in-
 fortunatius , & Catulo , cum splendore uitae , tum
 hoc tempore . nos tamen in his etiam miserijs ere-
 cto animo , & minime perturbato sumus , honestis-
 simeq. dignitatem nostram , & magna cura tuemur .
 Pompeius de Clodio iubet nos esse sine cura , & sum-
 mam in nos beneuolentiam omni ratione significat .
 Te habere consiliorum auctorem , sollicitudinum so-
 cium

cium, omnium in cogitatione coniunctum cupio. quare,
ut Numestio mandavi, tecum ut ageret, item, at-
que eo, si potest, acrius te rogo, ut plane ad nos ad-
voles. respiraro, si te uidero. Vale.

CLAUDIO. S. D. ATTICO 25

CVM aliquem apud te laudaro tuorum familia-
rium, uolam illum scire ex te, me id fecisse; ut nuper
me scis scripsisse ad te de Varronis erga me officio;
te ad me rescripsisse, eam rem summam tibi uoluptati
esse. sed malletm, ad illum scripsisses, mihi illum satisfacere:
mirabiliter enim moratus est, sicut nosti, ἐὰν
καὶ καὶ οὐδὲν. nos tenemus praeceptum illud, τὰς
τῶν κρατοῦντων. at hercule alter, tuus familiaris,
Hortensius quam plena manu, quam ingenue, quam
ornate nostras laudes in astra sustulit, cum de Flac-
ci praetura, et de illo tempore Allobrogum diceret.
sic habeto, nec amantius, nec honorificentius, nec co-
piosius potuisse dici. ei te hoc scribere a me tibi esse
missum, sane uolo. sed quid tu scribas? quem iam e-
go uenire, atque adesse arbitror. ita enim egi tecum
superioribus litteris. ualde te expecto, ualde deside-
ro, neque ego magis, quam ipsa res, et tempus po-
scit. His de negotiis quid scribam ad te, nisi idem,
quod saepe rep. nil desperatius, quorum opera,
nil maiore odio. Nos, ut opinio, et spes, et coniectu-
ra nostra fert, firmissima beneuolentia hominum mu-
nitissimus. quare aduola. aut expedies nos omni mo-
lestia, aut eris particeps. Ideo sum breuior, quod, ut
spero, coram breui conferre, quae uolumus, licebit.

M. TVLLII. CICERONIS
EPISTOLARVM. AD. T. POM-
PONIUM. AITICVM. LIBER. III

CICERO. S. D. ATTICO

CVM antea maxime nostra interesse
arbitrabar, te esse nobiscum; tum ue-
ro, ut legi rogationem, intellexi, ad
iter, quod constitui, nil mihi optatius
cadere posse, quam ut tu me quamprimum consequa-
re; ut, cum ex Italia profecti essemus, siue per Epi-
rum iter esset faciundum, tuo, tuorumq. praesidio
uteremur; siue aliud quid agendum esset, certum cō-
siliū de tua sententia capere possemus. quamob-
rem te oro, des operam, ut me statim consequare.
facilius potes, quoniam de provincia Macedonia
perlata lex est. Pluribus uerbis tecum agerem, nisi
pro me apud te res ipsa loqueretur. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

2

ITINERIS nostri causa fuit, quod non habe-
bam locum, ubi pro meo iure diutius esse possem,
quam in fundo Sicae, praesertim non dum rogatione
correcta. et simul intelligebam, ex eo loco, si te ha-
berem, posse me Brundisium referre; sine te autem
non esse nobis illas partes tenendas propter Au-
tronium. nunc, ut ad te antea scripsi, si ad nos ue-
neris, consiliū totius rei capiemus. iter esse mole-
stum

flum scio; sed tota calamitas omnes molestias habet. Plura scribere non possum. ita sum animo perculso, & abiecto. Cura ut ualeas. D. VI. id. Apr. Naryci Locridis.

CICERO. S. D. ATTICO

3

VTINAM illum diem uideam, cum tibi agam gratias, quod me uiuere coegisti. adhuc quidem ualde me paenitet. sed te oro, ut ad me Vibonem statim uenias, quo ego multis de causis conuerti iter meum. sed, eo si ueneris, de toto itinere, ac fuga mea consilium capere potero, si id non feceris, mirabor: sed confido te esse facturum. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

4

MISERIAE nostrae potius uelim, quam inconstantiae, tribuas, quod a Vibone, quo te arcessebamus, subito discessimus. allata est enim nobis rogatio de perniciem mea; in qua, quod confectum esse audivimus, erat huiusmodi, ut mihi ultra quadringenta millia liceret esse. illo cum peruenire non liceret, statim iter Brundisium uersus contuli ante diem rogationis: ne & Sica, apud quem eram, periret; & quod Melitae esse non licebat. nunc tu propere, ut nos consequare; si modo recipiemur. adhuc inuitamur benigne: sed, quod superest, timemus. mihi Pomponi, ualde paenitet uiuere. qua in re apud me tu plurimum ualuisi. Sed haec coram. fac modo, ut uenias. Vale.

G

CICE-

CICERO. S. D. ATTICO

5

TERENTI A tibi & saepe, et maximas gratias agit. id est mihi gratissimum. ego uiuo miserrimus, & maximo dolore conficior. ad te quid scribam, nescio. si enim es Romae, iam me assequi non potes: sin es in uia; cum eris me affecutus, coram agemus, quae erunt agenda: tantum te oro, ut, quoniam me ipsum semper amasti, eodem amore sis. ego enim idem sum: inimici mei mea mihi, non me ipsum, ademerunt. Cura ut ualeas. VI. II. id. Apr. Thurij.

CICERO. S. D. ATTICO

6

1. Italia
 NON fuerat mihi dubium, quin te Tarenti, aut Brundisij uisurus essem: idq. ad multa pertinuit, in eis, ut & in Epiro consisteremus, & de reliquis rebus tuo consilio uteremur. quoniam id non contingit, erit hoc quoque in magno numero nostrorum malorum. nobis iter est in Asiam, maxime Cyzicum. tibi meos commendo. me uix, misereq. sustento. Vale. D. III. kal. Mai. Tarenti.

CICERO. S. D. ATTICO

7

BRUNDISIUM ueni ad XIV kal. Mai. eo die pueri tui mihi a te litteras reddiderunt: & alij pueri post diem tertium eius diei litteras alias attulerunt. Quod me rogas, & hortaris, ut apud te in Epiro sim: uoluntas tua mihi ualde grata est, & minime noua: & consilium mihi quidem optatum, si liceret

ibi

ibi omne tempus consumere. odi enim celebrita-
tem; fugio homines; lucem aspicere uix possum.
esset mihi ista solitudo, praesertim tam familiari in
loco, non amara: sed itineris causa ut diuertar,
primum est deuium, deinde ab Autronio, & cete-
ris quatruidi: deinde sine te. nam castellum muni-
tum habitanti mihi prodesset, transeunti non est ne-
cessarium. quod si auderem, Athenas peterem. sa-
ne ita cadebat, ut uellem. nunc & nostri hostes ibi
sunt; & te non habemus; & ueremur, ne interpre-
tentur, illud quoque oppidum ab Italia non satis
abesse: nec scribis, quam ad diem te expectemus.
Quod me ad uitam uocas: unum efficis, ut a me ma-
nus abstineam: alterum non potes, ut me non no-
stri consilij utique paeniteat. quid enim est, quod me
retineat? praesertim si spes ea non est, quae nos pro-
ficiscentes prosequeretur. non faciam, ut enume-
rem miseras omnes, in quas incidi per summam in-
iuriam, & scelus non tam inimicorum meorum,
quam inuidorum; ne & meum maerorem exagi-
tem, & te in eundem luctum uocem: hoc confir-
mo, neminem unquam tanta calamitate esse affe-
ctum, nemini mortem magis optandam fuisse. cu-
ius oppetendae tempus honestissimum praetermis-
sum est. reliqua tempora non sunt tam ad medici-
nam, quam ad finem doloris. De rep. uideo te col-
ligere omnia, quae putes aliquam spem mihi posse
afferre mutandarum rerum: quae quanquam exi-
gua sunt; tamen, quoniam placet, expectemus.

Tu nihilo minus, si properaris, nos consequere. nam aut accedemus in Epirum; aut per Candaniam tarde ibimus. Dubitationem autem de Epiro non in constantia nostra afferebat, sed quod de fratre, ubi eum uisuri essemus, nesciebamus. quem quidem ego nec quo modo uisurus, nec ubi dimissurus sim, scio. id est maximum, & miserrimum mearum omnium miseriarum. Ego & saepius ad te, & plura scriberem, nisi mihi dolor meus cum omnes partes mentis, tum maxime huius generis facultatem ademisset. Videre te cupio. Cura ut ualeas. Pridie kal. Maij, Brundisij, proficiscens.

CICERO, S. D. ATTICO

8

SCRIPSERAM ad te, quas ob causas in Epirum non essemus profecti: quod & Achaia prope esset, plena audacissimorum inimicorum; & exitus difficiles haberet, cum inde proficisceremur. accessit, cum Dyrrhachij essemus, ut duo nuntij afferrentur; unus, classe fratrem Epheso Athenas, aliter, pedibus per Macedoniam uenire, itaque illi obuiam misimus Athenas, ut inde Thessalonicam ueniret: ipsi processimus, & Thessalonicam ad x. kal. Iun. uenimus; neque de illius itinere quidquam certi habebamus, nisi eum ab Epheso ante aliquanto profectum, nunc, illic quid agatur, magnopere timeo. quanquam tu altera epistola scribis, idibus Mai. audire, fore, ut acrius postularet; altera, iam esse mitiora. sed haec pridie data, quam illa: quo
contur-

conturbor magis. itaque, cum meus me maeror quotidianus lacerat, & conficit: tum uero haec addita cura uix mihi uitam reliquam facit. sed & nauigatio perdifficilis fuit: & ille incertus, ubi ego essem, fortasse alium cursum petiuit. nam Phaeto libertus eum non uidit. uento reiectus ab illo in Macedoniam, Pellae mihi praesto fuit. reliqua quam mihi timenda sint, uideo. nec, quid scribam, habeo: & omnia timeo. nec tam miserum est quidquid, quod non in nostram fortunam cadere uideatur. equidem adhuc miser in maximis meis aerumnis, & luctibus, hoc metu adiecto, maneo Thessalonicae suspensus, nec audeo quidquam. Nunc ad ea, quae scripsisti. Tryphonem Caecilium non uidi. Sermone tuum, & Pompeij cognoui ex tuis litteris. Motum in rep. non tantum ego uideo, quantum tu aut uides, aut ad me consolandum affers. Tigrane enim neglecto, sublata sunt omnia. Varroni me iubes agere gratias: faciam: item Hypsaeo. Quod suades, ne longius discedamus, dum aetia mensis Maij ad nos perferantur: puto me ita esse facturum; sed, ubi, nondum statui: atque ita perturbato sum animo de Quinto, ut nihil queam statuere: sed tamen statim te faciam certiore. Ex epistolarum mearum inconstantia puto te mentis meae motum uidere. qui, etsi incredibili, & singulari calamitate afflictus sum, tamen non tam est ex miseria, quam ex culpae nostrae recordatione, commotus. cuius enim scelere impulsus, ac proditissimus, iam profecto ui-

altera acerbitate non uidendi fratris uitae in hunc
 me casum uos, uiuendi auctores, impulistis. itaque
 mei peccati luo poenas. quanquam tuae me litterae
 sustentant: ex quibus, quantum tu ipse speres, fa-
 cile perspicio. quae quidem tamen aliquid habebant
 solatii ante, quam eo uenisti, A. POMPEIO
 N. V. N. C. HORTENSIVM. ALLICE
 ET. EIVS MODI. VIROS. obsecro mi
 Tomponi, non dum perspicis, quorum opera, quo-
 rum insidijs, quorum scelere perierimus? sed te-
 cum haec coram agemus. tantum dico, quod scire
 te puto: nos non inimici, sed inuidi perdiderunt.
 nunc si ita sunt, quae speras; sustinebimus nos, & stare m-
 pe, qua iubes, nitemur. sin, ut mihi uidentur, in- ueder-
 firma sunt; quod optimo tempore facere non licuit,
 minus idoneo fiet. Terentia tibi saepe gratias agit.
 Mihi etiam unum de malis in metu est, fratris mi-
 feri negotium. quod, si sciam, cuiusmodi sit; sciam,
 quid agendum mihi sit. Me etiam nunc istorum be-
 neficiorum, & litterarum expectatio, ut tibi pla-
 cet, Thessalonicae tenet. si quid erit noui allatum;
 sciam, de reliquo quid agendum sit. Tu, si, ut scri-
 bis, kal. Iun. Romae profectus es, propediem nos Roma
 uidebis. Litteras, quas ad Pompeium scripsi, ti-
 bi misi. Vale. Idibus Iun. Thessalonicae.

CICERO. S. D. ATTICO.

10

ACTA quae essent usque ad VIII. kal. Iun. co-
 gnui ex tuis litteris: reliqua expectabam, ut tibi

G 4 place-

placebat, Thessalonicae: quibus allatis, facilius statuere potero, ubi sim. nam, si erit causa, si quid agatur, si spem uidero; aut ibidem operiar, aut me ad te conferam: sin, ut tu scribis, ista euauerint; aliud aliquid uidebimus. omnino adhuc nihil mihi significatis, nisi discordiam istorum; quae tamen inter eos de omnibus potius rebus est, quam de me. itaque, quid ea mihi profit, nescio. sed tamen, quod ad me uos sperare uultis, uobis obtemperabo. Nam quod me tam saepe, & tam uehementer obiurgas, & animo infirmo esse dicis: quaeso, ecquod tantum malum est, quod in mea calamitate non sit? ecquis unquam ex tam amplo statu, in tam bona causa, tantis facultatibus, ingenij, consilij, gratiae, tantis praesidijs bonorum omnium concidit? possum obliuisci, qui fuerim; non sentire, qui sim? quo caream honore? qua gloria? quibus liberis? quibus fortunis? quo fratre? quem ego (ut nouum calamitatis genus attendas) cum pluris facerem, quam me ipsum, semperq. fecissem, uitani, ne uiderem: ne aut illius luctum, squaloremq. aspicerem; aut me, quem ille florentissimum reliquerat, perditum illi, afflictumq. offerrem. Mitto cetera intolerabilia: etenim fletu impediior. hic utrum tandem sum accusandus, quod doleo, an, quod commisi, ut haec aut non retinerem, (quod facile fuisset, nisi intra parietes meos de mea pernicie consilia inirentur) aut certe uiuus amitterem? Haec eo scripsi, ut potius releuares me, quod facis, quam aut castigatio-

ne, aut obiurgatione dignum putares: eoq. ad te mi-
nus multa scribo; quod et maerore ipedior; et, quid
expectem istinc, magis habeo, quam quid ipse scri-
bam. quae si erunt allata; faciam te nostri cōsiliū cer-
tiores. Tu, ut adhuc fecisti, quamplurimis de rebus
ad me uelim scribas; ut prorsus ne quid ignorem.
Vale. XIIII. kal. Quint. Thessalonicae.

CICERO. S. D. ATTICO II

ME & tuae litterae, et quidam boni nuntij, nō
optimis tamen auctoribus, & expectatio uestrarum
litterarum, et quod tibi ita placuerat; adhuc Thes-
salonicae tenebant. si accepero litteras, quas expe-
cto; si spes erit ea, quae rumoribus afferebatur; ad
te me conferam: si non erit; faciam te certiores,
quid egerim. Tu me, ut facis, opera, consilio, gra-
tia iuuas: consolari iam desine: obiurgare uero noli:
quid cum facis, ut ego tuum amorem, & dolorem
desidero; quem ita affectum mea aerumna esse arbi-
tror, ut te ipsum consolari nemo possit. Quintum
fratrem optimum, humanissimumq. sustenta. Ad
me, obsecro te, ut omnia certa perscribas. Vale.
D. IIII. kal. Quint.

CICERO. S. D. ATTICO 12

TV quidem sedulo argumentaris, quid sit spe-
randum, & maxime per senatum: idemq. caput
rogationis proponi scribis, quare in senatu dici nihil
liceat: itaque siletur. Hic tu me accusas, quod me
affli-

afflictum; cum ita sim afflictus, ut nemo unquam:
quod tute intelligis. Spem ostendis secundum comi-
tia, quae ista est, eodem tribuno pl. & inimico con-
sule designato? Percussisti autem me etiam de ora-
tione prolata, cui uulneri, ut scribis, medere, si
quid potes, scripsi equidem olim ei iratus, quod ille
prior scripserat; sed ita compresseram, ut nunquam
emanaturam putarem. quo modo exciderit, nescio.
sed quia nunquam accidit, ut cum eo uerbo uno con-
certarem; et quia scripta mihi uidetur negligentius,
quam ceterae: puto posse probari, non esse meam:
id, si putas me posse sanari, cures uelim: sin plane
perij, minus laboro. Ego etiam nunc eodem in lo-
co iaceo, sine sermone ullo, sine cogitatione ulla. Li-
cet tibi, ut scribis, significarem, ut ad me uenires.
Sidona: tamen intelligo te istuc prodesse, hic ne uer-
bo quidem leuare me posse. Non queo plura scribe-
re: nec est, quod scribam: uestra magis expecto. Va-
le. xvi. kal. Sext. Theßalonicae.

CICERO. S. D. ATTICO

13

QVOD ad te scripseram, me in Epiro futu-
rum: postea quam extenuari spem nostram, &
euanesce re uidi, mutauit consilium; nec me Theßa-
lonica commouit, ubi esse constitueram, quoad ali-
quid ad me de eo scriberes, quod proximis litteris
scripseras, fore, uti secundum comitia aliquid de
nobis in senatu ageretur; id tibi Pompeium dixisse.
qua de re, quoniam comitia habita sunt, tuq. nil
ad

ad me scribis ; perinde habebo , ac si scripsisses nihil
esse ; meq. temporis non longinqui spe ductum esse ,
molestè feram . Quem autem motum te uidere scri-
pseras , qui nobis utilis fore uideretur , eum nūciant ,
qui ueniunt , nullum fore . In tribunis pl. designatis
reliqua spes est : quam si expectaro ; non erit , quod
putes me causæ meæ , ac uoluntati meorum defuis-
se . Quod me sæpe accusas , cur hunc meum casum
tam grauitè feram : debes ignoscere : cum ita me
afflictum uideas , ut neminem unquam nec uideris ,
nec audieris . nam quod scribis te audire , me etiam
mentis errore ex dolore affici : mihi uero mens inte-
gra est , atque utinam tam in periculo fuisset , cum
ego ijs , quibus meam salutem carissimam esse arbi-
trabar , inimicissimis , crudelissimisque usus sum : qui
ut me paululum inclinari timore uiderunt , sic impu-
lerunt , ut omni suo scelere , & perfidia abuterent-
ur ad exitium meum . nunc , quoniam est Cyzicum
nobis eundum ; quo rarius ad me litteræ perferen-
tur , hoc uelim diligentius omnia , quæ putaris me
scire opus esse , perscribas . Quintum fratrem meum
fac diligas : quem ego miser si incolumem relinquo ,
nō me totum perijisse arbitror . Vale . nonis Sext.

CICERO. S. D. ATTICO

14

Ex tuis litteris plenus sum expectatione de
Pompeio , quidnam de nobis uelit , aut ostendat .
comitia enim credo esse habita : quibus absolutis ,
scribis illi placuisse agi de nobis . si tibi stultus esse

uideor, qui sperem; facio tuo inssu; & scio te me ijs
apistolis potius, & meas spes solitum esse remorari.
nunc uelim, mihi plane perscribas, quid uideas. scio
nos nostris multis peccatis in hęc aerumnam incidis-
se. ea si qui casus ex parte correxerint; minus mo-
leste feremus nos uixisse, & adhuc uiuere. Ego,
propter uiae celebritatem, et quotidianam expecta-
tionem rerum nouarum, non commouī me adhuc
Thessalonica: sed iam extrudimur, non a Plancio,
(nam is quidem retinet) uerum ab ipso loco, mini-
me apposito ad tolerandam in tanto luctu calamita-
tem. In Epirum ideo, ut scripseram, non iui, quod
subiti mihi uniuersi nuntij uenerant, & litterae,
quare nihil esset necesse quamproxime Italiam esse.
hinc, si aliquid a comitij audierimus, nos in Asiam
conuertemus: neque adhuc stabat, quo potissimum:
sed scies. Vale. XII. kal. Sext. Thessalonicae.

CICERO. S. D. ATTICO. 15.

ACCEPI idibus Sext. quattuor epistolas a
te missas; unam, qua me obiurgas, & rogas, ut
sim firmitior; alteram, qua Crassi libertum ais tibi
de mea solitudine, macieq. narrasse; tertiam, qua
demonstras acta in senatu; quartam de eo, quod a
Varrone scribis tibi esse confirmatum de uoluntate
Pompeij. Ad primum tibi hoc scribo; me ita dolo-
re, ut non modo a mente non deferar, sed id ipsum
doleam, me, tam firma mente ubi utar, & quibus-
cum, non habere. nam si tu me uno non sine macro-

re cares; quid me censes, qui & te, & omnibus?
& si tu incolumis me requiris; quo modo a me ipsam incolumitatem desiderari putas? nolo commemorare, quibus rebus sim spoliatus, non solum quia non ignoras, sed etiam ne scindum ipse dolorem meum. hoc confirmo, neque tantis bonis esse priuatum quenquam, neque in tantas misérias incidisse. dies autem non modo non leuat luctum hunc, sed etiam auget. nam ceteri dolores mitigantur uetustate; hic non potest non et sensu praesentis miseriae, & recordatione praeteritae uitae quotidie augeri. desidero enim non mea solum, neque meos, sed me ipsum. quid enim sum? sed non faciam, ut aut tuum animum angam querelis, aut meis uulneribus saepius manus asseram. Nam quod purgas eos, quos ego mihi scripsi inuidisse, & in eis Catonem: ego uero tantum illum puto ab isto scelere absuisse, ut maxime doleam, plus apud me simulationem aliorum, quam istius fidem, ualuisse. ceteri, quos purgas, debent mihi purgati esse, tibi si sunt. Sed haec sero agimus. Crassi libertum nihil puto sincere locutum. In senatu rem probe scribis aetiam. sed quid Curio? an illam orationem non legit? quae unde sit prolata, nescio. sed Axius, eiusdem diei scribens ad me aetia, non ita laudat Curionem. at potest ille aliquid praetermittere: tu, nisi quod erat, profecto non scripsisti. Varronis sermo facit expectationem Caesaris. atque utinam ipse Varro incumbat in causam. quod profecto cum sua sponte, tum te instante faciet. ego,

si me

si me aliquando uestri, & patriae compotem fortuna fecerit, certe efficiam, ut maxime laetere unus ex omnibus amicis; meaq. officia, & studia, quae parum antea luxerunt, (fatendum est enim) sic exequar, ut me aequae tibi, ac fratri, & liberis nostris, restitutum putes. si quid in te peccaui, ac potius quoniam peccaui, ignosce. in me enim ipsum peccaui uehementius. neque haec eo scribo, quo te non meo casu maximo dolore esse affectum sciam: sed profecto, si, quantum me amas, & amasti, tantum amare deberes, ac debuisses; nunquam esses passus me, quo tu abundas, egere consilio; nec esses passus mihi persuaderi, utile nobis esse, legem de collegijs perferri. sed tu tantum lacrymas praebuisti dolori meo, quod erat amoris, tanquam ipse ego: quod meritis meis perfectum esse potuit, ut dies, & noctes, quid mihi faciendum esset, cogitares, id abs te meo, non tuo scelere praetermissum est. quod si non modo tu, sed quisquam fuisset, qui me Pompeij minus liberali responso perterritum a turpissimo consilio reuocaret, quod unus tu facere maxime potuisti: aut occubuisssem honeste, aut uictores hodie uideremus. Hic mihi ignosceas: me enim ipsum multo magis accuso; deinde te, quasi me alterum: & simul meae culpa socium quaero. si restitutor, etiā minus uidebimur deliquisse; abs teq. certe, quoniam nullo nostro, tuo ipsius beneficio diligemur. Quod te cum Eulcone scribis de priuilegio locutum; est aliud quid; sed multo est melius, abrogari. si enim nemo

impediet, sic est firminus: sin erit, qui ferri non sinat; idem S. C. intercedet. nec quidquam aliud opus est, quam abrogari. nam prior lex nos nihil lae debat. quam si, ut est promulgata, laudare uoluissimus, aut, ut erat negligenda, negligere; nocere omnino nobis non potuisset. hic mihi primum non modo consilium defuit, sed etiam obfuit. caeci, caeci, inquam, fuimus in uestitu mutando, in populo rogando. quod, nisi nominatim mecum agi coeptum esset, fieri perniciosum fuit. sed pergo praeterita. ueruntamen ob hanc causam, ut, si quid ageretur, legem illam, in qua popularia multa sunt, ne tangatis. uerum est stultum, me praecipere, quid agatis, aut quo modo. utinam modo agatur aliquid. multa occultant tuae litterae; credo, ne uehementius desperatione perturber. quid enim uides agi posse, aut quo modo? per senatum ne? ast tute scripsisti ad me, quodam caput legis Clodium in curiae poste fixisse, ne referri, ne ue dici liceret. quo modo igitur Domitius se dixit relaturum? quo modo autem ijs, quos tu scribis, & de re dicentibus, & ut referretur, postulanti- bus, Clodius tacuit? ac, si per populum, poterit ne, nisi de omnium tribunorum pl. sententia? quid de bonis? quid de domo? poterit ne restitui? aut, si non poterit, egomet quo modo potero? haec nisi uides expediri, quam in spem me uocas? sin autem spei nihil est, quae est mihi uita? itaque expecto Thessalonicae aeta kal. Sext. ex quibus statuam, in tuos ne agros confugiam, ut neque uideam homi-
nes,

nes, quos nolim; & te, ut scribis, uideam, & propius sim, si quid agatur. idq. intellexi cum tibi, cum Quinto fratri placere; an abeam Cyzicum. Nunc Pomponi, quoniam nil impertisti tuae prudentiae ad salutem meam, quod aut in me ipso satis esse consilij decreueras, aut te nil mihi plus debere, quam ut praesto esses; quandoquidem ego proditus, indutus, coniectus in fraudem, omnia mea praesidia neglexi, totam Italiam, in me erectam ad me defendendum, destitui, & reliqui; me meis tradidi inimicis, inspectante, & tacente te; qui si non plus ingenio ualebas, quam ego, certe timebas minus: si potes, erige afflictos, & in eo nos iuuas. sin omnia sunt obstructa; id ipsum fac ut sciamus, & nos aliquando aut obiurgare, aut communiter consolari desine. Ego si tuam fidem accusarem; non me potissimum tuis testis crederem: meam amentiam accuso, quod a te tantum amari, quantum ego uellem, putauit: quod si fuisset, fidem eandem, curam maiorem adhibuisses; me certe ad exitium praecipitantem retinuisses; istos labores, quos nunc in naufragijs nostris suscipis, non subisses. quare fac, ut omnia ad me perspecta, & explorata perscribas; meque, ut facis, uelis esse aliquem; quoniam, qui fui, & qui esse potui, iam esse non possum; & ut his litteris non te, sed me ipsum a me esse accusatum putes. Si qui erunt, quibus putes opus esse meo nomine litteras dari, uelim conscribas, curesq. dandas. Vale.

D. XIV. Kal. Sept.

CICERO. S. D. ATTICO

16

TOTVM iter mihi incertum facit expectatio
 piterarum tuarum kal. Sext. datarum, non aliud
 aliquid. si spes erit, Epirum, sin minus, Cyzticum
 aut aliud quid sequemur. tuae quidem litterae, quo
 saepius a me leguntur, hoc spem faciunt mihi mino-
 rem, quam cum lectae sunt. tum. id, quod attule-
 runt ad spem, infirmant: ut facile appareat, te &
 consolationi seruire, & ueritati. idq. te rogo plane,
 ut ad me, quae scis, ut erunt, quae putabis, ita scri-
 bas. Vale. D. XII. kal. Sept.

CICERO. S. D. ATTICO

17

DE Quinto fratre nuntij nobis tristes, nec ua-
 rij uenerant ex ante diem non. Iun. usque ad prid.
 Kal. Sept. eo autem die Liuienius, L. Reguli liber-
 tus, ad me a Regulo missus uenit. is omnino mentio-
 nem nullam factam esse nuntiauit, sed fuisse tamen
 sermonem de C. Clodij filio: isq. mihi tum a fratre
 litteras attulit. sed postridie Sextij pueri uenerunt,
 qui a te litteras attulerunt, non tam exploratas a
 timore, quam sermo Liuienij fuerat. sane sum in meo
 infinito maerore sollicitus, & eo magis, quod Appij
 quaestio est. Cetera, quae ad me eisdem litteris scri-
 bis de nostra spe, intelligo esse languidiora, quam a-
 lij ostendunt. ego autem, quoniam non longe ab eo
 tempore absumus, in quo res dijudicabitur, aut ad
 te cōferam me, aut etiam nunc circum haec loca cō

H morabor.

morabor. Scribit ad me frater, omnia sua per te unum sustineri. quid te aut hortet, quod facis; aut agam gratias, quod non expectas? tantum uelim, fortuna det nobis potestatem, ut incolumes amore nostro perfruamur. Tuas litteras semper maxime expecto. in quibus, caue, ne aut diligentia tua mihi molesta, aut ueritas acerba sit. Vale.
D. prid. non. Sept.

CICERO. S. D. ATTICO

18

EXPECTATIONEM nobis non par-
uam attuleras, cum scripseras, Varronem tibi pro
amicitia confirmasse, causam nostram Pompeium
certe suscepturum, & simul a Caesare ei litterae,
quas expectaret, remissae essent, auctorem etiam
daturum. utrum id nihil fuit, an aduersatae sunt
Caesaris litterae? an est aliquid in spe? Etiam illud
scripseras, eundem, secundum comitia, dixisse. fac
(si uides, quantis in malis iaceam, & si putas esse
humanitatis tuae) me fac de tota causa nostra cer-
torem. nam Quintus frater, homo mirus, qui me
tam ualde amat, omnia mittit spei plena, metuens,
credo, defectionem animi mei. tuae autem litterae
sunt uariae. neque enim me desperare uis, nec teme-
re sperare. fac, obsecro te, ut omnia, quae prospici
a te possunt, sciamus. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

19

QVOD eiusmodi mihi litterae a uobis affere-
bantur, ut aliquid ex ijs esset expectandum; spe, &
cupi-

cupiditate Thessalonicae detentus sum. postea quā
 omnis actio huius anni confecta nobis uidebatur, in
 Asiam ire nolui: quod & celebritas mihi odio est;
 & si fieret, aliquid a nouis magistratibus, abesse
 longe nolebam. itaque in Epirum ad te statui me
 conferre: non quo mea interesset loci natura, qui
 lucem omnino fugerem: sed aut ad salutem libentis-
 sime ex tuo portu profisciscar: aut, si ea praecisa
 erit, nusquam facilius hanc miserrimam uitam uel
 sustentabo, uel, quod multo est melius, abiecerō. *ero*
 cum paucis, multitudinem dimittam. Me tuae litte-
 rae nunquam in tantam spem adduxerunt, quantam
 aliorum: attamen mea spes etiam tenuior semper
 fuit, quam tuae litterae. sed tamen, quoniam coe-
 ptum est, age, quoquo modo coeptum est, & qua-
 cunque de causa, non deferam neque optimi, atque
 unici fratris miseras, atque luctuosas preces, nec
 Sextij, ceterorumq. promissa, nec spem aerumnosiss-
 simae mulieris Terentiae, nec miserrimae mulieris
 Tulliolae obsecrationē, et fideles litteras tuas. *mibi*
 Epirus aut iter ad salutem dabit; aut, quod scripsi
 supra. te oro, & obsecro Pomponi, si me omnibus
 amplissimis, carissimis, iucundissimisq. rebus persi-
 dia hominum spoliatum; si me a meis consiliarijs
 proditum, & proiectum uides; si intelligis me co-
 actum, ut ipse me, & meos perderem; ut me tua
 misericordia iuues, & Quintum fratrem, qui po-
 test esse saluus, sustentēs; Terentiam, liberosq.
 meos tuare; me, si putas te istic uisurum, expe-

Etes; si minus, inuisas, si potes, mihiq. ex agro tuo
 tantum assignes, quantum meo corpore occupari
 potest; & pueros ad me cum litteris quamprimum,
 & quam saepissime mittas. Vale. X. V. I.
 Kal. Oct.

CICERO. S. D. Q. CAECILIO Q. F.

POMPONIOANO ATTICO. 20

QVOD quidem ita esse, & auunculum tuum
 functum esse officio, uehementissime probō: gaude-
 re me tum dicam, si mihi hoc uerbo licebit uti. Me
 miserum, quam omnia essent ex sententia, si nobis
 animus, si consilium, si fides eorum, quibus credidi-
 mus, non defuisset. quae colligere nolo, ne augeam
 maerorem. sed tibi uenire in mentem certo scio, quae
 uita esset nostra, quae suauitas, quae dignitas. ad
 quae recuperanda per fortunas incumbe, ut facis;
 diemq. natalem reditus mei, cura, ut in tuis aedi-
 bus amoenissimis agam tecum, & cum meis. Ego
 huic spei, & expectationi, quae nobis proponitur,
 maxime tamen uolui praestolari apud te in Epiro:
 sed ita ad me scribitur, ut putem esse cōmodius, nos
 eisdem in locis esse. De domo, & Curionis oratio-
 ne, ut scribis, ita est. in uniuersa salute, si ea mo-
 do nobis restitueretur, inerunt omnia. ex quibus ni-
 hil malo, quam domum. sed tibi nihil mando nomi-
 natim: me totum tuo amorī, fideiq. commendo.
 Quod te, in tanta hereditate, ab omni occupatione
 expedisti, ualde mihi gratum est. Quod facultates
 tuas

tuas ad meam salutem polliceris, ut omnibus rebus
 d te praeter ceteros iuuer: id quantum sit praesidiū,
 uideo; intelligoque, te multas partes meae salutis
 & suscipere, & posse sustinere, neque, ut ita fa-
 cias, rogandum esse. Quod me uetas quidquam
 suspicari accidisse ad animum tuum, quod secus a
 me erga te commissum, aut praetermissum uideretur:
 geram tibi morem, & liberabor ista cura: tibi
 tamen eo plus debebo, quo tua in me humanitas
 fuerit excelsior, quam in te mea. Velim, quid ui-
 deas, quid intelligas, quid agatur, ad me scribas,
 omnesq. ad nostram salutem adhortere. Rogatio
 Sextij neque dignitatis satis habet, nec cautionis,
 nam & nominatim ferre oportet, & de bonis dili-
 gentius scribi: & id animaduertas uelim. Vale.
 IIII. non. Oct. Thessalonicae.

CICERO. S. D. ATTICO

21

TRIGINTA dies erant ipsi, cum has da-
 bam litteras, per quos nullas a uobis acceperam.
 mihi autem erat in animo, iam, ut antea ad te
 scripsi, ire in Epirum, & ibi omnem casum po-
 tissimum expectare. Te oro, ut, si quid erit,
 quod perspicias, quamcunque in partem, quam-
 planissime ad me scribas, & meo nomine, ut scri-
 bis, litteras, quibus putabis opus esse, ut des.
 Vale. v. kal. Nou.

ET SI diligenter ad me Quinctus frater, & Piso, quae essent acta, scripserant: tamen uellem, tua te occupatio non impedisset, quo minus, ut consuesti, ad me, quid ageretur, & quid intelligeres, perscriberes. Me adhuc Plancius liberalitate sua retinet, iam aliquoties conatum ire in Epirum, spes homini est iniecta, non eadem, quae mihi, posse nos una decedere. quam rem sibi magno honori sperat fore. sed iam, cum aduentare milites dicentur, faciendum nobis erit, ut ab eo discedamus. quod cum faciemus, ad te statim mittemus; ut scias, ubi simus. Lentulus suo in nos officio, quod & re, & promissis, & litteris declarat, spem nobis non nullam affert Pompeij uoluntatis. saepe enim tu ad me scripsisti, eum totum esse in illius potestate. De Metello scripsit ad me frater, quantum speraret, profectum esse per te. Mi Pomponi pugna, ut tecum, & cum meis mihi liceat uiuere; & scribe ad me omnia. premor cum luctu, tum desiderio omnium rerum, quae mihi me cariores semper fuerant. Cura, ut ualeas.

Ego, quod, per Thessaliam si irem in Epirum, per diu nihil eram auditurus, & quod mei studiosos habeo Dyrrhachinos, ad eos perrexi, cum illa superiora Thessalonicae scripsissem. inde cum ad te me conuertam, faciam ut scias. tuq. ad me uelim omnia quam diligentissime, cuiusmodi sunt, scribas.

bas : ego iam aut rem, aut ne spem quidem expecto.
Vale. v 1. kal. Dec. Dyrrhachij.

AD V. kal. Dec. tres epistolas ate accepi, nam datam ad v 1 1 1. kal. Nou. in qua me hortaris, ut forti animo menscm Ian. expectem : eaque, quae ad spem putas pertinere, de Lentuli studio, de Metelli uoluntate, de tota Pompeij ratione, perscribis. in altera epistola, praeter consuetudinem tuam, diem non adscribis : sed satis significas tempus. lege enim ab octo tribunis pl. promulgata, scribis te eas litteras eo ipso die dedisse, id est ad 1 1 1 1. kal. Nou. & quid putes utilitatis eam promulgationem attulisse, scribis. in quo si etiam nostra salus cum hac lege desperata erit, uelim pro tuo in me amore hanc inanem meam diligentiam miserabilem potius, quam ineptam, putes : sin est aliquid spei, des operam, ut maiore diligentia posthac a nostris magistratibus defendamur. nam ea ueterum tribunorum pl. rogatio tria capita habuit ; unum de reditu meo, scriptum incaute : nihil enim restituitur, praeter ciuitatem, & ordinem : quod mihi pro meo casu satis est : sed, quae cauenda fuerint, & quo modo, te non fugit. alterum caput est tralatitium de impunitate, si quid contra alias leges eius legis ergo factum sit. tertium caput, mi Pomponi, quo consilio, & a quo sit inculcatum, uide. scis enim Clodium sanxisse, ut uix, aut omnino non posset nec per

senatum, nec per populum infirmari sua lex: sed ul-
des, nunquam esse observatas sanctiones earum le-
gum, quae abrogarentur. nam si id esset, nulla fe-
re abrogari posset: (neque enim ulla est, quae non
ipsa se sepiat difficultate abrogationis) sed, cum lex
abrogatur, illud ipsum abrogaretur, quo modo eam
abrogari oporteat. hoc cum re uera ita sit; cum
semper ita habitum, observatumq. sit: octo nostri
tribuni pl. caput posuerunt hoc: SI. QUID. IN
HAC. ROGATIONE. SCRIPTUM. EST.
QVOD. PER. LEGES. PLEBIS. VE. SCI-
TA. HOC. EST. QVOD. PER. LEGEM.
CLODIAM. PROMVLGARE. AEROGA-
RE. DEROGARE. OBROGARE. SINE.
PRAUDE. SVA. NON. LICEAT. NON. LI-
* CVERIT. QVOD. VEL. QVI. PROMVL-
GAVIT. DEROGAVIT. OB. EAM. REM.
* POANTE. MVLTAE. VE. SIT. EH. IN R.
atque hoc in illis tribunis pl. nō laedebat: lege enim
collegij sui non tenebantur. quo maior est suspicio
malitiae alicuius; cum id, quod ad ipsos nihil perti-
nebat, erat autem contra me, scripserunt: ut non i
tribuni pl. si essent timidiore, multo magis sibi eo
capite utendum putarent. neque id a Clodio prae-
termisum est. dixit enim in concione a. d. I. I.
non. hoc capite designatis tribunis pl. praescriptum
esse, quid liceret. tamen, in lege nulla esse eiusmo-
di caput, te non fallit. quod si opus esset, omnes in
abrogando uterentur. Ninnium, ac ceteros fuge-
rit.

rit. inuestiges, uelim, & quis attulerit; & quare
oſto tribuni pl. ad ſenatum de me reſerre non dubi-
tarint. ſi enim, quod obſeruandum illud caput non
putabant: iſdem in abrogando tam cauti fuerunt,
ut id metuerent, ſoluti cum eſſent, quod ne iſs qui-
dem, qui lege tenentur, eſt curandum. id caput ſa-
ne nolim nouos tribunos pl. ſerre: ſed perferant mo-
do, quidlibet: uno capite, quo reuocabor, (modo
res conficiatur) ero contentus. Iam dudum pudet
tam multa ſcribere: uereor enim, ne re iam deſpe-
rata legas; ut haec mea diligentia miſerabilis tibi,
alijs irridenda uideatur. ſed ſi eſt aliquid in ſpe, ui-
de legem, quam T. Fadio ſcripſit T. Viſellius. ea
mihi perplacet: nam Sextij noſtri, quam tu tibi
probari ſcribis, mihi non placet. Tertia eſt epi-
ſtola prid. id. Nou. data: in qua exponis pruden-
ter, & diligenter, quae ſint, quae rem diſtinere ui-
deantur, de Crasso, de Pompeio, de ceteris. qua-
re oro te, ut, ſi qua ſpes erit, poſſe ſtudijs bonorum,
auſtoritate, multitudine comparata rem confici;
des operam, ut uno impetu perfringatur; in eam
rem incumbas, ceterosq. tu excites. ſin, ut ego
perſpicio cum tua coniectura, tum etiam mea, ſpei
nihil eſt; oro, obteſtorq. te, ut Quintum fratrem
ames, quem ego miſerum miſere perdidit; ne ue-
quid cum patiare grauius conſulere de ſe, quam ex-
pediat ſororis tuae filio; meum Ciceronem, cui ni-
hil miſello relinquo praeter inuidiam, & ignomi-
niam nominis mei, tueare, quoad poteris; Teren-
tiam,

tiam, unam omnium aerumnosissimam, sustinentes
tuis officijs. Ego in Epirum proficiscar, cum pri-
morum dierum nuntios excepero. Tu ad me, ue-
lim, proximis litteris, ut se initia dederint, perscri-
bas. Vale: Pridie kal. Dec.

CICERO. S. D. ATTICO 24

ANTEA, cum ad me scripsissetis, uestro con-
sensu consulares prouincias ornatas esse; etsi uere-
bar, quorsum id casurum esset, tamen sperabam uos
aliquid aliquando uidisse prudentius. postquam mi-
hi & dictum est, & scriptum, uehementer consi-
lium uestrum reprehendi: grauiter sum commotus;
quod illa ipsa spes exigua, quae erat, uidetur esse
sublata. nam si tribuni pl. nobis succensent, quae po-
test spes esse? ac uidentur iure succensere: cum &
expertes consilij fuerint, qui causam nostram susce-
perant; & nostra concessione omnem uim sui iuris
amiserint: praesertim cum ita dicant, se nostra caus-
sa uoluisse suam potestatem esse de consulibus ornan-
dis, non ut eos impedirent, sed ut ad nostram caus-
sam adiungerent: nunc, si consules a nobis alienio-
res esse uelint, posse id libere facere; sin uellent no-
stra causa, nihil posse se inuitis. Nam quod scribis;
ni ita nobis placuisset, illos hoc idem per populum
assecuturos fuisse: inuitis tribunis pl. fieri nullo mo-
do potuit: ita ueretur, ne & studia tribunorum ami-
serimus, & si studia mancant, uinculum illud ad-
iungendorum consulum amissum sit. Accedit aliud
non

non paruum incommodum, quod grauis illa opinio, ut quidem ad nos perferebatur, senatum nihil decernere ante, quam de nobis actum esset, amissa est; praesertim in ea causa, quae non modo necessaria non fuit, sed etiam inusitata, ac noua. neque enim unquam arbitror ornatas esse prouincias designatorum: ut, cum in hoc illa constantia, quae erat mea causa suscepta, immutata sit, nihil iam possit non decerni. iam, ijs, ad quos relatum est, amicis placuisse, non mirum sit. erat enim difficile reperire, qui contra tanta commoda duorum consulum palam sententiam diceret. & fuit omnino difficile non obsequi uel, amicissimo homini, Lentulo, uel Metello, qui simultatem humanissime deponeret: sed uereor, ne, hos cum tenere potuerimus, tribunos pl. amiserimus. haec res quemadmodum ceciderit, & tota res quo loco sit, uelim ad me scribas, & ita, ut instituisi. nam ista ueritas, etiam si iucunda non est, mihi tamen grata est. Vale.
D. 1111. id. Dec.

CICERO. S. D. ATTICO

25

POST tuum a me discessum litterae mihi Roma allatae sunt: ex quibus prospicio nobis in hac calamitate tabescendum esse. neque enim, (sed bonam in partem accipies) si ulla spes salutis nostrae subesset, tu pro tuo amore in me hoc tempore discessisses. sed, ne ingrati, aut ne omnia uelle nobiscum una interire uideamur, hoc omitto: illud abs te peto,
des

des operam, id quod mihi affirmasti, ut te ante kal.
ian. ubicunque erimus, sis. Vale. 26

CICERO. S. D. ATTICO 26

L. IULIUS CAESAR mihi a Quinto fratre cum
S. C. quod de me est factum, allatae sunt. mihi in a-
nimo est, legum lationem expectare. si obtrectabi-
tur, utar auctoritate senatus, & potius uita, quam
patria, carebo. Tu, quaeso, festina ad nos uenire.
Vale. vi. kal. ian. 27

CICERO. S. D. ATTICO 27

Ex tui litteris, & ex re ipsa nos fundi-
tus perisse uideo. Te oro, ut, quibus in rebus
mei tui indigebunt, nostris miseris ne desis. ego
te, ut scribis, cito uidebo. Plura non scribo.

Cura ut ualeas.

M. TVLLII. CICERONIS
EPISTOLARVM. AD

T. POMPONIVM. ATTICVM

LIBER. IIII

CICERO. S. D. ATTICO

V M primum Romam ueni, fuitque,
cui recte ad te litteras darem, nil prius
faciendum mihi putavi, quam ut tibi
absenti de reditu nostro gratularer. co-
gnoram enim, (ut uere scribam) te in consilijs
mihi dandis nec fortiorem, nec prudentiorem,
quam me ipsum, nec etiam propter meam in te ob-
seruantiam nimium in custodia salutis meae diligen-
tem; eundemq. te, qui primis temporibus erroris
nostri, aut totius furoris particeps, & falsi rumoris
socius fuisses, acerbissime dissidium nostrum tulis-
se, plurimumq. operae, studij, diligentiae, laboris
ad conficiendum reditum meum contulisse. itaque
hoc tibi uere affirmo, in maxima laetitia, & exo-
ptatissima gratulatione unum ad cumulandum
gaudium conspectum, aut potius complexum mihi
tuum defuisse. quem semel nactus, nunquam dimi-
sero: ac, nisi etiam praetermissos fructus tuae sua-
uitatis praeteriti temporis omnes exegero, profe-
cto hac restitutione fortunae me ipse nō satis dignū
iudicabo. Nos adhuc in nostro statu, quod difficilli-
me recuperari posse arbitrati sumus, splendorem

nostrum illum forensem, & in senatu auctoritatem, & apud uiros bonos gratiam magis, quam optaramus, consecuti sumus. In re autem familiari, quae quemadmodum fracta, dissipata, direpta sit, non ignoras, ualde laboramus, tuarumq. non tam facultatum, quas ego nostras esse iudico, quam consiliorum ad colligendas, & constituendas reliquias nostras indigemus. nunc, etsi omnia aut scripta esse a tuis arbitror, aut etiam nuntijs, ac rumore perlata: tamen ea inscribam breui, quae te puto potissimum ex meis litteris uelle cognoscere. Pridie non. Sext. Dyrrhachio sum profectus, ipso illo die, quo lex est lata de nobis. Brundisium ueni nonis Sext. ibi mihi Tulliola mea fuit praesto natali suo ipso die, qui casu idem natalis erat & Brundisinae coloniae, & tuae uicinae Salutis. quae res animaduersa a multiudine, summa Brundisiorum gratulatione celebrata est. ante diem v. 1. id. Sext. cognoui litteris Quincti fratris, mirifico studio omnium aetatum, atque ordinum, incredibili concursu Italiae, legem comitijs centuriatis esse perlatam. inde a Brundisinis honestissimis ornatus, iter ita feci, ut undique ad me cum gratulatione legati conuenerint. ad urbem ita ueni, ut nemo ullius ordinis homo nomenclatori notus fuerit, qui mihi obuiam non uenerit, praeter eos inimicos, quibus id ipsum non liceret aut dissimulare, aut negare. Cum uenissem ad portam Capenam, gradus templorum ab infima plebe completi erant: a qua
plausu

plausu maximo cum esset mihi gratulatio significata; similis & frequentia, & plausus me usque ad Capitolium celebrauit. in foro, & in ipso Capitolio miranda multitudo fuit. postridie in senatu, qui fuit dies non. Sept. senatui gratias egimus. eo bi-duo cum esset annonae summa caritas, & homines ad theatrum primo, deinde ad senatum concurrissent, impulsu Clodij; mea opera frumenti inopiam esse clamarent; cum per eos dies senatus de annona haberetur; & ad eius procurationem sermone non solum plebis, uerum etiam bonorum Pompeius uocaretur; idq. ipse cuperet; multitudoq. a me nominatim, ut id decernerem; postularet: feci: & accurate sententiam dixi; cum abessent consulares, quod tuto se negarent posse sententiam dicere, praeter Messallam, & Afranium. factum est. S. C. iuxta meam sententiam, ut cum Pompeio ageretur, ut eam rem susciperet, lexq. ferretur. quo S. C. recitato, cum concio, more hoc insulso & nouo, plausum, meo nomine recitando, dedisset; habui concionem. omnes magistratus praesentes, praeter unum praetorem, & duos tribunos pl. dederunt, postridie senatus frequens, et omnes consulares nihil Pompeio postulanti negarunt. ille legatos quindecim cum postularet, me principem nominauit; & ad omnia me alterum se fore dixit. consules legem conscripserunt, qua Pompeio per quinquennium omnis potestas rei frumentariae toto orbe terrarum daretur: alteram Messius, qui omnis dat pecuniae

potestatem, & adiungit classem, & exercitum, & maius imperium in prouincijs, quam sit eorum, qui eas obtineant. illa nostra lex consularis nunc modesta uidetur, haec Messii non ferenda. Pompeius illam uelle se dicit, familiares hanc. consulares duce Faunio fremunt. nos tacemus, & eo magis, quod de domo nostra nihil adhuc pontifices responderant. qui si sustulerint religionem, aream praeclaram habebimus, superficiem consules ex S. C. aestimabunt: sin aliter, demolientur, suo nomine locabunt, rem totam aestimabunt. Ita sunt res nostrae; ut in secundis, fluxae; ut in aduersis, bonae. In re familiari ualde sumus, ut scis, perturbati. praeterea sunt quaedam domestica, quae litteris non committo. Quintum fratrem, insigni pietate, uirtute, fide praeditum, sic amo, ut debeo. Te expecto; & oro, ut matures uenire. eoq. animo uenias, ut me tuo consilio egere non sinas. alterius uitae quoddam initium ordimur: iam quidam, qui nos absentes defenderunt, incipiunt praesentibus occulte irasci, aperte inuidere. uehementer te requirimus. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

2

SI FORTE rarius tibi a me, quam a ceteris, litterae redduntur; peto a te, ut id non modo non negligentiae meae, sed ne occupationi quidem tribuas. quae etsi summa est, tamen nulla esse potest tanta, ut interrumpat iter amoris nostri,

&

Et officij mei. nam ut ueni Romam, iterũ nunc sum certior factus, esse cui darem litteras: itaque has alteras dedi. prioribus tibi declaravi, aduentus noster qualis fuisset, & quis esset status, atque omnes res nostrae quemadmodum essent, ut in secundis, fluxae, ut in aduersis, bonae. Post illas datas, secuta est summa contentio de domo. diximus apud pontifices prid. kal. Oct. acta res est accurate a nobis: & si unquam in dicendo fuimus aliquid, aut etiam si nunquam alias fuimus, tum profecto doloris magnitudo uim quandam nobis dicendi dedit. itaque oratio iuuentuti nostrae deberi non potest; quam tibi, etiam si non desideras, tamen mittam cito. Cum pontifices decreissent, ita, si neque populi iussu, neque plebiscito, qui se dedicasse diceret, nominatim ei rei praefectus esset, neque populi iussu, aut plebiscito id facere iussus esset; uideri, posse sine religione iam partẽ areae mihi restitui; mihi facta statim est gratulatio. nemo enim dubitat, quin domus nobis esset adiudicata. tũ subito ille in cõcionem ascendit, quã Appius ei dedit. nũtiat iam populo, pontifices secundum se decreuisse, me autem ui conari in possessionem uenire. hortatur, ut se, & Appium sequantur, & suam Libertatem ut defendãt. hic cum etiam illi infimi partim admirarentur, partim irriderent hominis amentiam; ego statueram illuc non accedere, nisi cum consules ex S. C. porticum Catuli restituendam locassent. kal. Oct. habetur senatus frequens. adhibentur

omnes pontifices , qui erant senatores . a quibus Marcellinus , qui erat cupidissimus mei , sententiam primus rogatus , quaesivit , quid essent in decernendo secuti . tum Lucullus de omnium collegarum sententia respondit , religionis iudices pontifices fuisse , legis senatum : se , & collegas suos de religione statuisse , in senatu de lege statuturos . quisque horum , loco sententiam rogatus , multa secundum causam nostram disputavit . cum ad Clodium ventum est , cupiit diem consumere : neque ei finis est factus : sed tamen , cum horas tres fere dixisset , odio , & strepitu senatus coactus est aliquando perorare . cum fieret S. C. in sententiam Marcellini ; omnibus praeter unum assentientibus , Serranus intercessit . de intercessione statim ambo consules referre coeperunt . cum sententiae grauiissimae dicerentur ; senatui placere , mihi domum restitui , porticum Catuli locari , auctoritatem ordinis ab omnibus magistratibus defendi ; si quae uis esset facta , senatum existimaturum , eius opera factum esse , qui s. c. intercessisset : Serranus pertinuit . & Cornicinus ad suam ueterem fabulam rediit : abiecta toga , se ad generi pedes abiecit . ille noctem sibi postulauit . non concedebant : reminiscebantur enim kal. Ian. uix tamen sibi de mea uoluntate concessum est . postridie s. c. factum est id , quod ad te misi . deinde consules porticum Catuli restituendam locarunt : illam porticum redemptores statim sunt demoliti libentissimis omnibus . nobis superficiem aedium consules
de

de consilij sententia aestimarunt HS uicies, cetera ualde illiberaliter, Tusculanam uillam quingentis millibus, Formianum HS ducentis quinquaginta millibus. quae aestimatio non modo uehementer ab optimo quoque, sed etiam a plebe reprehenditur. dices, quid igitur causae fuit? dicunt illi quidem, pudorem meum; quod neque negarim, neque uehementius postularim: sed non est id: nam hoc quidem etiam profuisset: uerum idem, mi T. Pomponi, idem inquam illi, quos ne tu quidem ignoras, qui mihi pinnas inciderant, uolunt easdem renasci: sed, ut spero, iam renascuntur: tu modo ad nos ueni: quod uereor ne tardius interuentu Varronis tui, nostriq. facias. Quoniam, acta quae sint, habes; de reliqua nostra cogitatione cognosce. Ego me a Pompeio legari ita sum passus, ut nulla re impedire, quin, si uellem, mihi esset integrum aut, si comitia censorum proximi consules haberent, petere posse, aut uotiuiam legationem suscipere prope omnium sanorum, ac sacrorum locorum: sic enim nostrae rationes postulabant: sed uolui meam potestatem esse uel petendi, uel ineunte aestate exeundi: & interea me esse in oculis ciuium de me optime meritorum, non alienum putavi. Ac forensium quidem rerum haec nostra consilia sunt, domesticarum autem ualde impedita. Domus aedificatur: scis, quo sumptu, qua molestia. reficitur Formianum; quod ego nec relinquere possum, nec uidere. Tusculanum proscrispi: suburbano non facile careo.

amicorum benignitas exhausta est in eare, quae nihil habuit praeter dedecus. quod sensisti tu absens, praesentes. quorum studijs ego, & copijs, si esset per meos defensores licitum, facile essem omnia consecutus. quo in genere nunc uehementer laboratur. Cetera, quae me sollicitant, *μυσικά* τερα sunt. amamur a fratre, & a filia, te expectamus. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

3

AVERE te certo scio, cum scire, quid hic agatur, tum a me scire; non quo certiora sint ea, quae in oculis omnium geruntur, si a me scribantur, quam cum ab alijs aut scribuntur tibi, aut nuntiantur; uerum ut perspicias ex meis litteris, quo modo ea feram, quae geruntur, & qui sit hoc tempore aut mentis meae sensus, aut omnino uitae status. Armatis hominibus ante diem tertium non. Nou. expulsi sunt fabri de area nostra, disturbata porticus Catuli, quae ex S. C. consulum locatione reficiebatur, & ad teetum paene peruenerat. Quinti fratris domus primo fracta coniectu lapidum ex area nostra, deinde inflammata, iussu Clodij, inspectante urbe, coniectis ignibus, magna querela, & gemitu, non dicam bonorum, qui, nescio, an ulli sint, sed plane hominum omnium, ille uehemens furere. post hunc uero furorem nil nisi caedem inimicorum cogitare, uicatim ambire, seruis aperte spem libertatis ostendere. etenim antea, cum iudicium uolebat, habebat ille quidem difficilem, manifestamq; causam

causam, sed tamen causam: id poterat inficiari, poterat in alios deriuare, poterat etiam aliquid iure factum defendere. post has ruinas, incendia, rapinas, desertus a suis, uix iam decimum designatorem, uix Gellium retinet: seruorum cōsilijs utitur: uidet, si omnes, quos uult, palam occiderit, nihilo suam causam difficiliorem, quam adhuc sit, in iudicio futuram: itaque ante diem tertium id. Nou. cum Sacra uia descenderem, infecutus est me cum suis. clamor, lapides, fustes, gladij, haec improvisa omnia. discessimus in uestibulum M. Tettij Damionis. qui erant mecum, facile operas aditu prohibuerunt. ipse occidipotuit: sed ego diaeta curari incipio: chirurgiae taedet. ille omnium uocibus cum se non ad iudiciū, sed ad supplicium praesens trudi uideret, omnes Catilinas, Acidinos postea reddidit. nam Milonis domum, meamque in Ceramio prid. id. Nou. expugnare, & incendere ita conatus est, ut palam hora V. cum scutis homines, eductis gladijs, alios cum accensis facibus adduxerit. ipse domum P. Sullae pro castris sibi ad eam impugnationem sumpserat. tum ex Anniana Milonis domo Q. Flaccus eduxit uiros acres, occidit homines ex omni latrocinio Clodiano notissimos: ipsum cupiuit; sed ille se in interiorem aedium Sulla se. in senatu postridie idus. domi Clodius: egregius Marcellinus, omnes acres. Metellus calumnia dicendi tempus exemit, adiuuante Oppio, etiam hercule familiarituo; de cuius constantia, uirtute uerissimae litte-

rae. Sextius furere. ille postea, si comitia sua non fierent, urbi minari. proposita Marcellini sententia, quam ille de scripto ita dixerat, ut totam nostram caussam arcae, incendiorum, periculi mei, iudicio complecteretur, eaq. omnia comitijs anteferreret: proscripsit, se per omnes dies comitiales de coelo seruaturum. conciones turbulentae Metelli, temerariae. Appij, furiosissimae Publij. haec tamen summa; nisi Milo in campum obnuntiasset, comitia futura. ante diem xii. kal. Dec. Milo media nocte cum magna manu in campum uenit. Clodius, cum haberet fugitiuorum delectas copias, in campum ire non est ausus. Milo permansit ad meridiem, mirifica hominum laetitia, summa cum gloria. contentio fratrum trium turpis, fracta uis, contemptus furor. Metellus non tamen postulat, ut sibi postero die in foro obnuntietur: nihil esse, quod in campum nocte ueniretur: se hora prima in Comitio fore. itaque ante diem xi. kal. Ian. in Comitium Milo de nocte uenit. Metellus cum prima luce furtim in campum itineribus prope deuijs currebat. assequitur inter lucos hominem Milo, obnuntiat. ille se recipit, magno; & turpi Q. Flacci conuicio. ante diem x. kal. nundinae. concio biduo nulla. ante diem vii. kal. haec ego scribebam, hora noctis nona. Milo campum iam tenebat. Marcellus candidatus ita stertebat, ut ego uicinus audirem. Clodij uestibulum uacuum sane mihi nuntiabatur, paucis pannosis, sine laterna. meo consilio omnia il-

li fieri querebantur, ignari quantum in illo heroe esset animi, quantum etiam consilij. miranda uirtus est. noua quaedam diuina mitto. sed haec summa est. comicia fore non arbitror. Publium reum, nisi ante occisus erit, a Milone fore puto. si se inter uiam obtulerit, occisum iri ab ipso Milone uideo. non dubitat facere: praesefert: casum illum nostrum non extimescit: nunquam enim cuiusquam inuidi, & perfidi consilio est usus: nec inertis nobili crediturus. Nos animo duntaxat uigemus, etiam magis, quam cum florebamur: re familiari comminuti sumus. Quinti fratris tamen liberalitati pro facultatibus nostris, ne omnino exhaustus essem, illo recusante, subsidijs amicorum respondemus. quid consilij de omni nostro statu capiamus, te absente nescimus. quare appropera. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

4

PERIVCVNDVS mihi cinctus fuit ante diem tertium kal. Febr. ante lucem: dixit enim mihi, te esse in Italia, seseq. ad te pueros mittere: quos sine meis litteris ire nolui: non quo haberem, quod tibi, praesertim iam prope praesenti, scriberem: sed ut hoc ipsum significarem, mihi aduentum tuum suauissimum expectatissimumq. esse. quare aduola ad nos, eo animo, ut nos ames, & te amari scias. cetera coram agemus. haec properantes scripsimus. quo die uenies, utique cum tuis apud me sis. perbel le feceris, si ad nos ueneris. offendes designationem

ea te monuisse, suasisse, quae facerem: non etiam uer-
 scriberem. ego mehercule mihi necessitatem uolui
 imponere huius nouae coniunctionis; ne qua mihi
 liceret labi ad illos, qui etiam tum, cum misereri
 mei debent, non desinunt inuidere. sed tamen mo-
 dici fuimus ἐπιδέσσει, ut scripsi. erimus uberiores,
 si & ille libenter accipiet, & ij subringentur, qui
 nullam me moleste ferunt habere, quae Catuli fue-
 rat; aut etiam emisse non cogitant; qui domum ne-
 gant oportuisse me aedificare, uendere aiunt opor-
 tuisse. sed quid ad hoc? si, quibus sententijs dixi
 quod & ipsi probarent, laetati sunt tamen me con-
 tra Pompeij uoluntatem dixisse. sed quoniam, qui
 nihil possunt, ij me nolunt amare; demus operam,
 ut ab ijs, qui possunt, diligamur. dices: uellem, iam
 pridem. scio te uoluisse, & me. ast nugigeram ma-
 num fuisse. iam tempus est me ipsum a me amari,
 quando ab illis nullo modo possum. Domum meam
 quod crebro inuisis, est mihi ualde gratum. Viati-
 cum Crassipes praeripit. Tu de uia recta in hortos.
 uidetur commodius ad te. postridie scilicet: quid
 enim tua? sed uiderimus. Bibliothecam mihi tui
 pinxerunt constructione, & sittybis. eos uelim
 laudes. Vale.

CICEROS. D. ATTICO

6

DE LENTULO scilicet sic fero, ut debeo.
 uirum bonum, & magnum hominem, & in summa
 magnitudine animi multa humanitate temperatum

per-

perdidimus; nosq. malo solatio, sed non multo, tamen consolamur, quod ipsius uicem minime dolemus, non ut Sauscius, & uestri, mehercule quia sic amabat patriam, ut mihi aliquo deorum beneficio uideatur ex eius incendio esse ereptus. nã quid foedius nostra uita? praecipue mea? nam tu quidem, etsi es natura πολιτικός, tamen nullam habes propriam seruitutem: communi fruere nomine. ego uero, qui, si loquor de rep. quod oportet, infans; si, quod opus est, seruus existimor; si taceo, oppressus, & captus; quo dolore esse debeo? quosum scilicet, hoc etiam acriore, quod ne dolere quidem possum, ut non ingratus uidear. quid, si cessare libet, & in otij portum confugere? nequidquam. immo etiam in bellum, & in castra. ergo erimus ἰπποδοί, qui ταγοί esse nolimus? sic faciendum est. tibi enim ipsi, cui utinam semper paruissem, sic uideo placere. reliqui est: πᾶσαν ἑλαχίσταύταν, κόσμον. non mehercule possum; & Philoxeno ignosco, qui reduci in carcerem maluit. ueruntamen id ipsum mecum in his locis commentor, ut ista improbem: idq. tu, cum una erimus, confirmabis. A te litteras crebro ad me scribi uideo; sed omnes uno tempore accepi. quae res etiam auxit dolorem meum: casu enim trinas ante legeram, quibus, meliuscule Lentulo esse, scriptum erat. ecce quartae fulmen. sed ille, ut scripsi, non miser, nos uero serui. Quod me admones, ut scribam illa Hortensiana: in alia incidi, non immemor istius manda-

titui: sed mehercule incipiendo refugi; ne, quod uideor stulte illius amici non intemperiem tulisse, rursum stulte iniuriam illius faciam illustrem, si quid scripsero; & simul, ne *βαβύτης* mea, quae in agendo apparuit, inscribendo sit occultior, & aliquid satisfactio leuitatis habere uideatur. Sed uiderimus. tu modo quam saepissime ad me aliquid. Epistolam, Luceio quam misi, qua, res meas ut scribat, rogo, fac ut ab eo sumas: ualde bella est: eumque, ut appropere, adhorteris; & quod mihi se ita facturum rescripsit, agas gratias. Domum nostram, quoad poteris, inuisas. Vesterio aliquid significes. ualde enim est in me liberalis. nihil *ἄναπότηρον*. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

7

EPISTOLA tua me sollicitum de Quinto nostro, puero optimo, ualde leuauit. uenerat horis duabus ante Cherippus: mera monstra nuntiabat. De Apollonio quod scribis, qui illi dii irati, homini Graeco, qui conturbare quidem putat sibi licere, quod equitibus R. nam Terentius suo iure. De Metello, *οὐχ ὅσιν φθιμένοισιν*. sed tamen multis annis ciuis nemo erat mortuus. quid quidem tibi? nummi meo periculo sint: quid enim uereris, quem cunque heredem fecit? nisi Publium fecit. uerum fecit non improbe, quanquam fuit ipse. quare in hoc thecam nummariam non retexeris: in alijs eris cautior. Mea mandata de domo curabis: praesidia locabis:

tior. De Domitio,

Σύκω μὰ τὴν δῆμητρα σύκον οὐδέ ἐν.

Οὕτως ὁμοίον γέγονεν,

quam est ista περίσσις nostrae: uel quod ab iisdem,
uel quod praeter opinionem, uel quod uiri boni nus-
quam: unum dissimile, quod huic merito. nam de
ipso casu nescio, an illud melius. quid enim hoc mi-
serius, quam cum, qui tot annos, quot habet, de-
signatus consul fuerit, fieri consulem non posse?
praesertim cum aut solus, aut certe non plus, quam
cum altero petat. si uero id est, quod nescio an sit,
ut non minus longas iam in codicillorum fastis futu-
rorum consulum paginulas habeat, quam facto-
rum; quid illo miserius? nisi resp. in qua ne spera-
tur quidem melius quidquam. De Natta ex tuis
primum sciui litteris. oderam hominem. De poe-
mate quod quaeris, quid si cupiat effugere? quid si-
nat? De Fabio Lusco quod eram exorsus, homo
peramans semper nostris fuit, nec mihi unquam o-
dio: satis enim acutus, & permodestus, ac bene fru-
gi. cum quia non uidebam, abesse putabam. au-
diui ex Gaio hoc Firmano, Romae esse hominem,
& fuisse assiduum. percussit animum. dices, tantu-
la ne caussa? permulta ad me detulerat non dubia
de Firmanis fratribus. quid sit, quod se a me remo-
uit, si modo remouit, ignoro. De eo, quod me mo-
nes, ut & me geram πολιτικός, & in eo γραμμὴν
teneam; ita faciam: sed opus est maiore prudentia;
quam a te, ut soleo, petam. Tu uelim & Fabium,

si quem habes aditum, odorere; & istum conuiuam tuum degustes; & ad me de istis rebus, & de omnibus quotidie scribas. ubi nihil erit, quod scribas, id ipsum scribito. Cura ut ualeas.

CICERO. S. D. ATTICO

9

PUTEOLIS magnus est rumor, Ptolemaeum esse in regno. si quid habes certius, uelim scire. Ego hic pascor bibliotheca Fausti. fortasse tu putabas, his rebus Puteolanis, & Lucrinensibus. ne ista quidem desunt: sed mehercule a ceteris oblectationibus deseror, & uoluptatibus propter remp. sic litteris sustentor, & recreor; maloq. in illa tua sedecula, quam habes sub imagine Aristotelis, sedere, quam in istorum sella curuli; tecumq. apud te ambulare, quam cum eo, quocum uideo esse ambulandum. Sed de illa ambulatione fors uiderit, aut si quis est, qui curet deus. Nostram ambulationem, & Laconicum, eaque, quae Cyrea sint, uelim, cum poteris, inuisas, & urgeas Philotimum, ut properet; ut possim tibi aliquid in eo genere respondere. Pompeius in Cumanum Palilibus uenit: misit ad me statim, qui salutem nuntiaret. ad eum postridie mane uadebam, cum haec scripsi. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

10

SANE uelim scire, num censum impendant tribuni diebus nitendis, (est enim hic rumor) totaq. de censura quid agant, quid cogitent. Nos hic
cum

cum Pompeio fuimus. multa mecum de rep. sano
 sibi displicens, ut loquebatur: (sic est enim in hoc ho-
 mine dicendum) Syriam spernens, Hispaniam ia-
 ctans. hic quoque, ut loquebatur: & opinor usque-
 quaque, de hoc cum dicemus, sit hoc quasi, *καὶ τὸ δὲ
 φωνάϊδου*. tibi etiam gratias agebat, quod signa
 componenda suscepisses. in nos uero suauissime her-
 cule est effusus. uenit etiam ad me in Cumanum; at
 se nihil minus uelle, mihi uisus est, quam Messal-
 lam consulatum petere. de quo ipso si quid scis, ue-
 lim scire. Quod Lucceio scribis te nostram gloriam
 commendaturum, & aedificum nostram quod cre-
 bro inuisis, gratum. Quintus frater ad me scripsit,
 se, quoniam Ciceronem suauissimum secum haberet,
 ad te nonis Mai. uenturum. Ego me de Cumano mo-
 ui ante diem v. kal. Mai. eo die Neapoli apud Lae-
 tum ante diem IIII. kal. Mai. tens in Pompeia-
 num, bene mane haec scripsi. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO. II

DELECTARUNT me epistolae tuae: quas ac-
 cepi uno tempore duas ante diem v. kal. Perge re-
 liqua. gestio scire ista omnia. etiam illud cuiusmo-
 di sit, uelim perspicias: potes a Demetrio? dixit
 Pompeius, Crassum a se in Albano expectari ante
 diem IIII. kal. is cum uenisset, Romam esse sta-
 tim uenturos, ut rationes cum publicanis putarent.
 quaesiui, gladiatoribus ne? respondit, ante quam
 inducerentur. id cuiusmodi sit, aut nunc, si scias,
 aut

aut cum is Romam uenerit, ad me mittas uelim. Nos hic uoramus litteras cū homine mirifico (ita mehercule sentio) Dionysio, qui te, omnesq. uos salutat. *ἡ δὲν γυγνύτερον, ἢ πάλαι εἰδέναι*: quare, ut homini curioso, ita perscribe ad me; quid primus dies, quid secundus, quid cēsores, quid Appius, quid illa populi Appuleia. denique, etiā quid a te fiat, ad me uelim scribas. non enim (ut uere loquamur) tam rebus nouis, quam tuis litteris, delector. Ego mecum, praeter Dionysium; duxi neminem: nec metuo tamen, ne mihi sermo desit abs te; quo magnopere delector. Tu Luceio nostrum librum dabis. Demetriū Magnetis tibi mitto; statim ut sit, qui a te mihi epistolam referat. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

12

EGNATIUS. Romae est. sed ego cum eo de re Alimenti uehementer ante egi. grauiter se aēturum cum Aquillio confirmauit. uidebis ergo hominem, si uoles. Macroni uix uideor praesto esse. idibus enim auctiōnem Larini uideo, & biduum praeterea, id tu, quoniam Macronem tanti facis; ignoscas mihi, uelim. Sed, si me diligis, postridie kalendis cena apud me cum Pilia. prorsus id facies. kalendis cogito in hortis Crassipedis, quasi in diuersorio, cenare. facio fraudem S. C. inde domum cenantus, ut sim mane praesto Miloni. ibi te igitur uidebo, & promouebo. Domus nostra te tota salutat. Vale.

CICERO

CICERO. S. D. ATTICO

13

Nos in Tusculanum uenisse ad xv i. kal.
 Dec. uideo te scire. ibi Dionysius nobis praesto fuit.
 Romae ad xi v. kal. uolumus esse: quid dico, uo-
 lumus? immo uero cogimur. Milonis nuptiae, co-
 mitiorum non nulla opinio est. ergo ut sit rata. *
 Absuisse me in altercationibus, quas in senatu sa-
 ctas audio, fero non moleste. nam aut defendissem,
 quod non placeret; aut desuissem, cui non oportet.
 sed mehercule uelim, res istas, & praesertim
 statum reip. & quo animo consules ferat hunc συλ-
 λόν, rescribas ad me, quantum potes, & uales. sum
 ὁξύπνεος: & si quaeris, omnia mihi sunt suspecta.
 Crassum quidem nostrum minore dignitate aiunt
 profectum paludatum, quam olim aequalem eius
 L. Paullum, iterum consulem. o hominem nequam.
 De libris oratorij factum est a me diligenter. diu,
 multumq. in manibus fuerunt. describas licet. Illud
 etiam te rogo, τὴν παρούσαν κατὰ σάβιν τυπώδης: ne
 istae hospes ueniam. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

14

VBSTORIVS noster me per litteras fe-
 cit certorem, te Roma ad vi. id. Mai. putari
 profectum esse, tardius, quam dixerat, quod mi-
 nus ualuisset, si iam melius uales, uehementer gau-
 deo. Velim, domum ad tuos scribas, ut mihi
 tui libri pateant, non secus, ac si ipse adesses, cum
 K ceteri,

ceteri, tum Varronis. est enim mihi utendum quibusdam rebus ex ijs libris ad eos, quos in manibus habeo: quos, ut spero, tibi ualde probabo. uelim, si quid forte noui habes, maxime a Quinto fratre, deinde a C. Caesare, & si quid forte de comitijs, de rep. (soles enim tu haec festine odorari) conscribas ad me. si nihil habebis, tamen scribas aliquid. nunquam enim mihi tua epistola aut intempestiua, aut loquax uisa est. maxime autem rogo, rebus tuis, totoq. itinere ex sententia confecto, nos quamprimum reuistas. Dionysium iube saluere. Cura, ut ualeas.

CICERO. S. D. ATTICO

15

DE Eutychide, gratum; qui uetere praenomine, nouo nomine T. erit Caecilius, ut est ex me, & ex te iunctus Dionysius M. Pomponius. ualde mehercule mihi gratum, si Eutychides tuam erga me beneuolentiam cognoscet, suam illam in meo dolore *ὑπεραδείαν* neque tum mihi obscuram, neque post ingratham fuisse. Iter Asiaticum tuum puto tibi suscipiendum fuisse. nunquam enim tu sine iustissima caussa tam longe a tot tuis & hominibus, & rebus carissimis; & suauissimis abesse uoluisses. sed humanitatem tuam, amoremq. in tuos reditus celeritas declarabit. sed uereor, ne lepore suo detineat diutius praetor Clodius, et homo pereruditus, ut aiunt, & nunc quidem deditus graecis litteris Piturnius. sed, si uis homo esse, recipe te ad nos ad quod tempus confirmasti, cum illis tum, cum salui uenerint,

rint, Romae uiuere licebit. Auere te scribis, acci-
pere aliquid a me litterarum. dedi, ac multis qui-
dem de rebus ἡμῶν πόλεως perscripta omnia: sed, ut
coniicio, quoniam mihi non uideris in Epiro diu fu-
isse, redditas tibi non arbitror. genus autem mea-
rum ad te litterarum eiusmodi fere est, ut non li-
beat cuiquam dare, nisi de quo exploratum sit, tibi
eum redditurum. Nunc Romanas res accipe. Ad
111. non. Quinct. Sufenas, & Cato absoluti: Pro-
cilius condemnatus. ex quo intellectum est, tres &
πεοταγίτας ambitum, comitia, interregnum, ma-
iestatem, totam denique remp. flocci non facere.
debemus, patrem familias domi suae occidere nolle,
neque tamen id ipsum abunde: nam absoluerunt
XXII. condemnauerunt XXVIIII. Publius sane
diserto epilogo criminans, mentes iudicum moue-
rat. Otalus in ea caussa fuit, cuiusmodi solet. nos
uerbum nullum. uerita est enim pusilla, quae nunc
laborat, ne animum Publī offenderet. His rebus
actis, Reatini me ad sua τέμνη duxerunt, ut age-
rem caussam contra Interamnates apud consule, &
decem legatos, quod lacus Velinus, a Man. Curio
emissus, interciso monte, in Nar defluit. ex quo est
illa siccata, & humida tamen modice Rosia. uixi
cum. Axio: qui etiam me ad Septem. Aquas du-
xit Redij Romam Fonteij caussa: ad VII. id.
Quinct. ueni: spectaculum, primum, magno. &
aequabili plausu: (sed hoc ne curaris, ego ineptus,
qui scripserim) deinde, Antiphonti operam. is e-

rat ante manumissus, quam productus, ne diutius
pendeas, palmam tulit. sed nihil tam pusillum, nihil
tam sine uoce, nihil tam uerum. haec tu tecum ha-
beto. in Andromacha tamen maior fuit, quam A-
styanacte. nam in ceteris parem habuit neminem.
quaeris nunc de Arbuscula: ualde placuit. Ludi ma-
gnifici, & grati. Venatio in aliud tempus dilata.

Sequere nunc me in campum. ardet ambitus.
ἐν πρῶτῳ τοι ἐπέω. foenus extriente idibus Quint.
factum erat bessibus. dices, istud quidem non mole-
ste fero: o uirum; o ciuem. Memmii Caesaris o-
mnes opes confirmant. cum eo Domitium consulem
iunxerunt; qua pactione, epistolae committere non
audeo. Pompeius fremit, queritur, Scauro studet:
sed utrum fronte, an mente, dubitatur. ἔξοχῃ nulla
est: pecunia omnium dignitatem exaequat. Messal-
la languet: non quo aut animus desit, aut amici: sed
coitio consulum, & Pompeius obsunt. ea comitia,
puto fore, ut ducantur. Tribunicij candidati iura-
runt se arbitrio Catonis petitueros. apud eum HS
quingena deposuerunt; ut, qui a Catone damnatus
esset, id perderet, & competitoribus tribueretur.
haec ego pridie scribebam, quam comitia fore puta-
bantur. sed ad te v. kal. Sext. si facta erunt, & ta-
bellarius non erit profectus, tota comitia perscri-
bam. quae si, ut putantur, gratuita fuerint, plus u-
nius Cato potuerit, quam omnes quidem iudices.
Messius defendebatur a nobis, & legatione reuoca-
tus. nam eum Caesari legarat Appius. Seruilius e-
dixit,

dixit, ut adesset. tribus habet Pontinam, Velinam, Maeciam. pugnatur acriter, agitur tamen satis. deinde me expedit ad Drusum, inde ad Scaurum. parantur orationibus iudices gloriosi. fortasse accedent etiam consules designati. in quibus si Scaurus non fuerit, in hoc iudicio ualde laborabit. Ex Quincti fratris litteris suspicor iam eum esse in Britannia. suspensio animo expecto, quid agat. illud quidem sumus adepti, quod multis & magnis indicijs possumus iudicare, nos Caesari & carissimos, & iucundissimos esse. Dionysium uelim saluere iubeas, & eum roges, & hortere, ut quamprimum ueniat, ut possit Ciceronem meum, atque etiam me ipsum erudire. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

16

OCCUPATIONVM mearum uel hoc signum erit, quod epistola librarij manu est. De epistolarum frequentia te nihil accuso: sed pleraeque tantummodo mihi nuntiabant, ubi esses, quod erat abs te, uel etiam significabant recte esse. quo in genere maxime delectarunt duae fere eodem tempore abs te Bruto datae. scire enim uolebam, te commode nauigasse. sed haec epistolarum frequentia non tam ubertate sua, quam celeritate delectauit. illa fuit grauis, & plena rerum, quam mihi M. Paccius, hospes tuus, reddidit. ad eam rescribam igitur, & hoc primum. Paccio re, & uerbis ostendi, quid tua commendatio ponderis haberet. itaque in intimis

est meis, cum antea notus non fuisset. nunc pergam ad cetera. Varro, de quo ad me scribis, includetur in aliquem locum: si modo erit locus: sed nosli genus dialogorum meorum: ut in oratorijs, quos tu in caelum fers, non mētio potuit fieri cuiusquam ab ijs, qui disputant, nisi eius, qui illis notus, aut auditus esset. hanc ego de rep. quam institui, disputationem in Africani personam, & Philij, & Laelij, & Manilij contuli. adiunxi adolescentes Q. Tiberonem, P. Rutilium, duos Laelij generos, Scaenolam, & Fannium. itaque cogitabam, quoniam in singulis libris utor prooemijs, ut Aristoteles in ijs, quos ἱστορηματικὰς vocat, aliquid efficere, ut non sine causa istum appellarem: id quod intelligo tibi placere. utinam modo conata efficere possim. rem enim, quod te non fugit, magnam complexus sum, & grauem, & plurimi otij, quo ego maxime egeo. Quod in ijs libris, quos laudas, personam desideras Scaenolae: non eam temere dimoui: sed feci idē, quod in πολιτικά deus ille noster Plato. cum in Piraeum Socrates uenisset ad Cephalum, locupletē, & festinum senem; quoad primus ille sermo habetur, adest in disputando senex: deinde, cum ipse quoque commodissime locutus esset, ad rem diuinam dicit se uelle discedere; neque postea reuertitur. credo, Platonem uix putasse satis consonum fore, si hominem id aetatis in tam longo sermone diutius retinuisset. multo ego satius hoc mihi cauendum putauit in Scaenola: qui & aetate, & ualetudine erat

ea, qua meministi, & ijs honoribus, ut uix satis decorum uideretur, cum plures dñs esse in Crassi Tusculano. & erat primi libri sermo non alienus, Scaeuolae studijs: reliqui libri τερρολογία habent, ut scis huic, ioculatoriae disputationi senem illum, ut noras, interesse sane nolui. De re filiae quod scribis. erit mihi curae. etenim est luculenta Aureliani, ut scribit, indicijs: & in eo me etiam Tulliae meae uenditabo. Vestorio non desum. gratum enim tibi id esse intelligo, & ut ille intelligat, curo. sed scis, qui? cum habeat duos faciles, nihil difficilius. Nunc ad ea, quae quaeris de C. Catone. Lege Iunia, & Licinia scis absolutum: Fusia ego tibi nuntio absolutum iri, neque patronis suis tam libentibus, quam accusatoribus: is tamen & mecum, & cum Milone in gratiam redijt. Drusus reus est factus a Lucretio iudicibus reijciendis ad v. nonas Quintas. De proelio rumores: non boni: sed iudicia nosti. Hir * rus cum Domitio in gratia est. S. C. quod hic consules de prouincijs fecerunt, Quicumque posthac, non mihi ut quod. iam intelligebamus enunciationem illam * Memmij ualde Caesari displicere. Messalla noster, & eius competitor Domitius liberalis in populo ualde fuit. nihil gratius. certi erant consules. ac senatus decreuit, ut tacitum iudicium ante comitia fieret ab ijs consilijs, quae erant omnibus sortita in singulos. magnus timor candidatorum. sed quidam iudices, in his Opunius Veietorantius, tribunos pl. * appellarunt, ne iniussu populi iudicarent. rescidit. *

comitia dilata ex S.C. dum lex de tacito iudicio ferretur. uenit legi dies. Terentius intercessit. consules, qui illud leui brachio egissent, rem ad senatum detulerunt. hic Abdera, non tacente me. Dices, tamen tu non quiescis? ignosce, uix possum. uerum tamen quid tam ridiculum? senatus decreuerat, ne prius comitia haberentur, quam lex lata esset: si quis intercessisset, res integra referretur. coepta ferri leuiter. intercessum non inuitis. res ad senatum, de ea re ita censuerunt; comitia primo quoque tempore haberi censere. Scaurus, qui erat paucis diebus illis absolutus, cum ego partem eius ornatissime defendissem, obnuntiationibus per Scaeuolam interpositis, singulis diebus usque ad prid. kal. Oct. quo ego haec die scripsi, sublatis, populo tributum domi suae satisfecerat. sed tamen, & si uberior liberalitas huius, gratior esse uidebatur eorum, qui occuparant. Cuperem uultum uidere tuum, cum haec legeres. nam profecto rem non habes nullam, haec negotia multarum nundinarum fore. sed senatus hodie fuerat futurus, id est kal. Oct. iam enim luciscit. ibi loquetur, praeter Antium, & Fauonium, liber nemo. nam Cato aegrotat. de me nihil timueris: sed tamen promitto nihil. Quid quaeris aliud? iudicia, credo. Drusus, Scaurus non fecisse uidentur. tres candidati fore rei putabantur, Domitius a Memmio, Messalla a Q. Pompeio Rufo, Scaurus a Triario, aut a L. Caesare. quid poteris, inquires, pro ijs dicere? ne uinam, si scio. in illis quidem

dem tribus libris, quos tu dilaudas, nihil reperio. Nunc ut opinionem habeas rerum, ferendum est. Quaeris, ego me ut gesserim? constanter, & libere. Quid ille, inquires, ut ferebat? humaniter; meaeque dignitatis, quoad mihi satisfactum esset, habendam sibi rationem putabat. Quo modo ergo absolutus? omnino ΠΟΡΠΑΠΤΜΝΑ accusatorum incredibilis infantia, id est L. Lentuli, L. F. quem fremunt omnes praecuaricatum: deinde Pompeij mira contentio, iudicum sordes. attamen xxxi con- demnarunt, xxxvi absolverunt. iudicia reliqua impendent. non dum est plane expeditus. Dices, tu ergo haec quo modo fers? belle mehercule, et in eo me ualde amo. amissus mi Pomponi non omnem modo succum, ac sanguinem, sed etiam colorem, & speciem pristinam ciuitatis. nulla est res. quae delectet, in qua acquiescam. id ne igitur, inquires, facile fers? id ipsum. recordor enim, quam bella paullisper nobis gubernantibus ciuitas fuerit. quae mihi gratia relata sit; nullus dolor me angit. unum omnia posse, disrumpuntur ij, qui me aliquid posse doluerunt. multa mihi dant solatia. nec tamen ego de meo statu demigro: quaeque uia maxime est ad naturam, ad eam me refero, & litteras, & studia nostra: dicendi laborem delectatione oratoria consolor. domus me, & rura nostra delectant. non recordor, unde ceciderim, sed unde surrexerim. fratrem mecum, & te si habebo, per me ista pedibus trahuntur: uobis φιλοσοφῆσαι possum.

sum. locus ille animi nostri, Stomachus ubi habitabat olim, concaluit. priuata modo, & domestica nos delectant. miram securitatem uidebis: cuius plurimae mebercule partes sunt in tuo reditu. nemo enim in terris est mihi tam consentientibus sensibus. Sed accipe alia. Res fluit ad interregnum; & est non nullus odor dictaturae, sermo quidem multus, qui etiam Gabinium apud timidos iudices adiunxit. Candidati consulares omnes rei ambitus. accedit etiam Gabinus: quem P. Sulla, non dubitans, quin foris esset, postularat, contra dicente, & nihil obtineute Torquato. sed omnes absoluentur, nec postulat quisquam damnabitur, nisi qui hominem occiderit. Hoc tamen agitur seuerius: itaque indicia calent. M. Fuluius Nobilior condemnatus est. multi alij urbani ne respondent quidem. Quid aliud noui? & tamen, absoluto Gabinio, stomachantes alij iudices; hora post, Antiochum Gabinium, nescio quem, solidis pectoribus, libertum, accensum Gabinij, lege Papia condemnarunt. itaque dixit statim reus laesae maiestatis OT CO I M P I C A M A -
 ♦ I H. Pontinius uult ad IIII. non. Nou. triumphare. huic obuiam Cato, & Sernilius praetor aperte, & Q. Mucius trib. negant enim latum de imperio. & est latum bercule insulse. sed erit cum Pontinio Appius eos. Cato tamen affirmat, se uiuo illum non triumphare. id ego puto, ut multa eiusdem, ad nihil recasurum. Appius sine lege suo sumptu in Ciliciam cogitat. Ab Quinto fratre, & a
 Caesare

Caesare accepi ad 1 x. kal. Nou. litteras, confecta Britannia, obsidibus acceptis, nulla praeda, impetrata tamen pecunia, datâs a littoribus Britanniae; proximo: ad vi. kal. Oct. exercitum Britannia reportabant. Q. Pilius erat iam ad Caesarem profectus. Tu, si aut amor in te est noster, ac tuorum, aut ulla ueritas; aut si etiam sapis, ac frui tuis commodis cogitas; aduentare, & prope adesse iam debes. non mehercule aequo animo te careo: te autem, quid mirum, qui Dionysium tantopere desiderem? quem quidem abs te; cum dies uenerit, & ego, & Cicero meus flagitabit. Abs te proximas litteras habebam, Epheso, ad v. id. Sext. datas. Vale.

O EXPECTATAS mihi tuas litteras, o gratum aduentum, o constantiam promissi, & fidem miram: o nauigationem amandam; quam mehercule ego ualde timebam, recordans superioris tuae transmissionis. sed, nisi fallor, citius te, quam scribis, uidebo. credo enim te putasse, tuas mulieres in Apulia esse: quod cum secus erit, quid te Apulia moretur? nam Vestorio dandi sunt dies, & ille latinus ἀντίκρουδς ex intervallo reguſtandus. quin tu huc aduolas, & inuisis illius nostrae reip. germanae putauis de nummis ante comitia tributim * uno loco diuisis palam: uide absolutum Gabinium: detur esse ualiturum. De Messalla quod quaeris,
quid

quid scribam, nescio: nunquam uidi tam parés candidatos. Messallae copias nosti. Scaurum Triarius reum fecit. si quaeris, nulla est magnopere commota *συμπάθεια*. sed tamen habet aedilitas eius memoriam non ingratham; & est pondus apud rusticos in patris memoriam. reliqui duo plebeij sic exaequantur, ut Domitius ualeat amicis, adiuuentur tamen non gratissimo munere, Memmius Caesaris commendetur militibus, Pompeij Gallia nitatur. quibus si non ualuerit; putant fore aliquem, qui comitia in aduentum Caesaris detrudat, Catone praesertim absoluto. Paccianae epistolae respondi. cognosce cetera. Ex fratris litteris incredibilia quaedam de Caesaris in me amore cognoui: eaq. sunt ipsius Caesaris uberrimis litteris confirmata. Britanni belli exitus expectatur: constat enim, aditus insulae esse munitos mirificis molibus. etiam illud iam cognitum est, neque argenti scrupulum esse ullum in illa insula, neque ullam spem praedae, nisi ex mancipijs: ex quibus nullos puto te litteris, aut musicis eruditos expectare. Paullus in medio foro basilicam iam paene texuit iisdem antiquis columnis: illam autem, quam locauit, facit magnificentissimam. quid quaeris? nihil gratius illo monumento, nihil gloriosius. itaque Caesaris amici, (me dico, & Oppium: disrumparis licet) monumentum illud, quod tu tollere laudibus solebas, ut forum laxaremus, & usque ad atrium Libertatis explicaremus, contempsimus. sexcenties HS cum priuat

tis

tis non poterat transigi . minore pecunia efficiemus rem gloriosissimam . nam in campo Martio septa tribunicij's comitijs marmorea sumus , & tecta facturi ; eaq. cingemus excelsa porticu ; ut mille passuum conficiatur . simul adiungetur huic operi Villa etiam Publica . Dicis , quid mihi hoc monumentum proderit ? ad quid laboramus res Romanas ? non enim te puto de lustro , quod iam desperatum est , aut de iudicijs , quae lege Plotia fiant , quaerere . Nunc te obiurgari patere , si iure . scribis enim in ea epistola , quam C. Decimius mihi reddidit Buthroto datam , in Asiam tibi eundum esse , te arbitrari . mihi mehercule nihil uidebatur esse , in quo tantulum interesset , utrum per procuratores ageres , an per te ipsum ; ne toties , & tam longe abesses . sed haec mallem , integra re , tecum egisse . profecto enim aliquid egissem . nunc reprimam susceptam obiurgationem . utinam ualeat ad celeritatem reditus tui . Ego ad te propterea minus saepe scribo , quod certum non habeo , ubi sis , aut ubi futurus sis . huic tamen nescio cui , quod uidebatur is te uisurus esse , putavi dandas esse litteras . tu , quoniam iturum te in Asiam esse putas , ad quae tempora te expectem , facias me certiozem uelim , & de Eutyichide quid egeris . Vale .

CICERO, S. D. ATTICO

18

PUTO te existimare , me , non oblitum consuetudinis , & instituti mei , rarius ad te scribere ,
quam

quam solebam: sed, cum loca, & itinera tua nihil habere certi uideo, neque in Epirum, neque Athenas, neque in Asiam, neque cuiquam, nisi ad te ipsum proficiscenti, dedi litteras. neque enim sunt epistolae nostrae, quae si perlatae non sint, nihil ea res nos offensura sit: quae tātum habent mysteriorum, ut eas ne librarijs quidem fere committamus. Lepidum quo excidat. Consules flagrant infamia, quod C. Memnius candidatus pactionem in senatu recitauit, quam ipse suus competitor Domitius cum consulibus fecisset, ut ambo HS CCCO consulibus darent, si essent ipsi consules facti, nisi tres augures dedissent, qui se affuisse dicerent, cum lex curiata ferretur, quae lata non esset; & duos consulares, qui se dicerent in ornandis prouincijs consularibus scribendo affuisse, cum omnino ne senatus quidem affuisset. haec pactio non uerbis, sed nominibus, & perscriptonibus, multorum tabulis cum esse facta diceretur; prolata a Memmio est, nominibus inductis auctore Pompeio. hic Appius erat idem: nihil sane iacturae. corruerat alter, & plane, inquam, iacebat. Memnius autem, dirempta coitione inuito Caluino, plane refrixerat, & eo magis nunc concitare dictaturam, fauere iustitio, & omnium rerum licentiae. Perspice aequitatem animi mei, & ludum, et contemptum Seleucianae prouinciae, & meam hercule cum Caesare suauissimam coniunctionem, haec enim me una ex hoc naufragio tabula delectat. qui quidem Quintum meum, tuumque,

tuumque, dii boni, quemadmodum tractat honore, dignitate, gratia; non secus, ac si ego essem imperator. hibernam legionem eligendi optio delata commodum, ut ad me scribit. hunc tu non ames? quem igitur istorum? Sed heus tu, scripseram ne tibi, me esse legatum Pompeio? & extra urbem quidem fore ex id. Ian.? uisum est hoc mihi ad multa quadrare. sed quid plura? coram, opinor, reliqua; ut tu tamen aliquid expectes. Dionysio plurimam salutem: cui quidem ego non modo seruaui, sed etiam aedificaui locum. quid quaeris? ad summam laetitiam meam, quam ex tuo reditu capio, magnus ex illius aduentu cumulus accedit. quo die ad me uenies, si me amas, apud me cum tuis mancas. Tuale.

M. TVLLII. CICERONIS
EPISTOLARVM. AD

T. POMPONIVM. ATTICVM

LIBER. V

CICERO. S. D. ATTICO

E
GO VERO & tuum in discessu uidi
animum, & meo sum ipse testis. quo
magis erit tibi uidendum, ne quid noui
decernatur; ut hoc nostrum desiderium
ne plus sit annuum. De Annio Saturnino curasti
probe. De satisdando uero te rogo, quoad eris Ro
mae, tu ut satisdes. & sunt aliquot satisdationes se
cundum mancipium, in his & Memmianorum prae
diorum, uel Atilianorum. De Oppio factum est,
ut uolui, & maxime quod DCCC aperuisti: quae ²⁴
quidem ego utique uel uersura facta solui uolo; ne
extrema exactio nostrorum nominum expectetur. ^{cum hi}
Nunc uenio ad transuersum illum extremae episto
lae tuae uersiculum, in quo me admones de sorore.
quae res se sic habet. Ut ueni in Arpinum, cum
ad me frater uenisset, in primis nobis sermo, isq.
multus, de te fuit. ex quo ego ueni ad ea, quae fue
ramus ego, et tu inter nos de sorore in Tusculano lo
cuti, nihil tam uidi mite, nihil tam placatum, quam
tum meus frater erat in sororem tuam; ut etiam,
si qua fuerat ex ratione sumpta offensio, non appa
reret. Illo sic die. postridie ex Arpinati profecti
sumus,

sumus. ut in Arcano Quintus maneret, dies fecit: ego Aquini. sed prandimus in Arcano. nosti hunc fundum. quo, ut uenimus, humanissime Quintus, Pomponia, inquit, tu inuita mulieres, ego acciuerō pueros. nihil potuit, mihi quidem ut uisum est, dulcius. idq. cum uerbis, tum etiam animo, & uultu. at illa, audientibus nobis, ego sum, inquit, hic hospita. id autem ex eo, ut opinor, quod antecesserat Statius, ut prandium nobis uideret. tū Quintus, en, inquit mihi, haec ego patior quotidie, dices, quid, quaeso, istuc erat? magnum, itaque me ipsum commouerat: sic absurde, & aspere uerbis, uultuq. responderat. dissimulaui dolens. discubimus omnes praeter illam: cui tamen Quintus de mensa misit; illa reiecit. quid multa? nihil meo fratre lenius, nihil asperius tua sorore mihi uisum est. & multa praetereo, quae tum mihi maiore stomacho, quam ipsi Quinto, fuerunt. ego inde Aquinum, Quintus in Arcano remansit, & Aquinum ad me postridie mane uenit, mihiq. narrauit, nec secum illam dormire uoluisse, & cum discessura esset, fuisse eiusmodi, qualem ego uidissem. quid quaeris? uel ipsi hoc dicas licet, humanitatem ei, meo iudicio, illo die defuisse. Haec ad te scripsi fortasse pluribus, quam necesse fuit, ut uideres, tuas quoque esse partes instituendi, & monendi. Reliquum est, ut ante, quam proficiscare, mandata nostra exhaurias, seribas ad me omnia, Pontinium extrudas, cum profectus erit; cures, ut scia.

rat ante manumissus, quam productus, ne diutius
pendeas, palmam tulit. sed nihil tam pusillum, nihil
tam sine uoce, nihil tam uerum. haec tu tecum ha-
beto. in Andromacha tamen maior fuit, quam A-
styanacte. nam in ceteris parem habuit neminem.
quaeris nunc de Arbuscula: ualde placuit. Ludi ma-
gnifici, & grati. Venatio in aliud tempus dilata.

Sequere nunc me in campum. ardet ambitus.
ἐῖμα δὲ τοι ἐπέω. foenus ex triente idibus Quint.
factum erat bessibus: dices, istud quidem non mole-
ste fero: o uirum, o ciuem. Memmii Caesaris o-
mnes opes confirmant. cum eo Domitium consulem
iunxerunt; qua pactione, epistolae committere non
audeo. Pompeius fremit, queritur, Scauro studet:
sed utrum fronte, an mente, dubitatur. ἐξ ὅχου nulla
est: pecunia omnium dignitatem exaequat. Messal-
la languet: non quo aut animus desit, aut amici: sed
coitio consulum, & Pompeius obsunt. ea comitia,
puto fore, ut ducantur. Tribunicij candidati iura-
runt se arbitrio Catonis petitueros. apud eum HS
quingena deposuerunt; ut, qui a Catone damnatus
esset, id perderet, & competitoribus tribueretur.
haec ego pridie scribebam, quam comitia fore puta-
bantur. sed ad te v. kal. Sext. si facta erunt, & ta-
bellarius non erit profectus, tota comitia perscri-
bam. quae si, ut putantur, gratuita fuerint; plus u-
nius Cato potuerit, quam omnes quidem iudices.
Messius defendebatur a nobis, e legatione reuoca-
tus: nam cum Caesari legarat Appius. Seruilius e-
dixit,

dixit, ut adesset. tribus habet Pontinam, Velinam, Maeciam. pugnatur acriter, agitur tamen satis. deinde me expedit ad Drusum, inde ad Scaurum. parantur orationibus iudices gloriosi. fortasse accedent etiam consules designati. in quibus si Scaurus non fuerit, in hoc iudicio ualde laborabit. Ex Quincti fratris litteris suspicor iam eum esse in Britannia. suspensio animo expecto, quid agat. illud quidem sumus adepti, quod multis & magnis iudicijs possumus iudicare, nos Caesari & carissimos, & iucundissimos esse. Dionysium uelim saluere iubeas, & eum roges, & hortere, ut quamprimum ueniat, ut possit Ciceronem meum, atque etiam me ipsum erudire. Vale.

OC CUPATIONVM mearum uel hoc signum
erit, quod epistola librarij manu est. De epistola-
rum frequentia te nihil accuso: sed pleraeque tan-
tummodo mihi nuntiabant, ubi esses, quod erat abs
te, uel etiam significabant recte esse. quo in gene-
re maxime delectarunt duae fere eodem tempore
abs te Bruto datae. scire enim uolebam, te commo-
de nauigasse. sed haec epistolarum frequentia non
tam ubertate sua, quam celeritate delectauit. illa
fuit grauis, & plena reru, quam mihi M. Paccius,
hospes tuus, reddidit. ad eam rescribam igitur, &
hoc primum. Paccio re, & uerbis ostendi, quid tua
commendatio ponderis haberet. itaque in intimis

est meis, cum antea notus non fuisset. nunc pergam
ad cetera. Varro, de quo ad me scribis, includetur
in aliquem locum: si modo erit locus: sed nosli ge-
nus dialogorum meorum: ut in oratorijs, quos tu
in caelum fers, non mētio potuit fieri cuiusquam ab
ijs, qui disputant, nisi eius, qui illis notus, aut au-
ditus esset. hanc ego de rep. quam institui, dispu-
tationem in Africani personam, & Philii, & Laelii,
& Manilii contuli. adiunxi adolescentes Q. Tube-
ronem, P. Rutilium, duos Laelii generos, Scaeuo-
lam, & Fannium. itaque cogitabam, quoniam in
singulis libris utor prooemijs, ut Aristoteles in ijs,
quos ἐξ ὁρῶντος vocat, aliquid efficere, ut non sine
caussa istum appellarem: id quod intelligo tibi pla-
cere. utinam modo conata efficere possim. rem e-
nim, quod te non fugit, magnam complexus sum,
& grauem, & plurimi otij, quo ego maxime egeo.
Quod in ijs libris, quos laudas, personam deside-
ras Scaeuolae: non eam temere dimoui: sed feci idē,
quod in πολιτικά deus ille noster Plato. cū in Pi-
raecum Socrates uenisset ad Cephalum, locupletē,
& festiuium senem; quoad primus ille sermo habere-
tur, adest in disputando senex: deinde, cum ipse quo-
que commodissime locutus esset, ad rem diuinam
dicit se uelle discedere; neque postea reuertitur.
credo, Platonem uix putasse satis consonum fore, si
hominem id aetatis in tam longo sermone diutius
retinuisset. multo ego satius hoc mihi cauendum pu-
taui in Scaeuola: qui & aetate, & ualetudine erat

ea, qua meministi, & ijs honoribus, ut uix satis decorum uideretur, eum plures dies esse in Crassi Tusculano. & erat primi libri sermo non alienus, Scaeuolae studijs: reliqui libri τεχνολογίας habent, ut scis huic, ioculatoriae disputationi senem illum, ut noras, interesse sane nolui. De re filiae quod scribis, erit mihi curae, etenim est luculenta Aureliani, ut scribit, indicijs: & in eo me etiam Tulliae meae uenditabo. Vestorio non desum, gratum enim tibi id esse intelligo, & ut ille intelligat, curo, sed scis, quis cum habeat duos faciles, nihil difficilius. Nunc ad ea, quae quaeris de C. Catone. Lege Iunia, & Licinia scis absolutum: Fusia ego tibi nuntio absolutum iri, neque patronis suis tam libentibus, quam accusatoribus: istamen & mecum, & cum Milone in gratiam redijt. Drusus reus est factus a Lucretio iudicibus reijciendis ad v. nonas Quintas. De proclio rumores: non boni: sed iudicia nosti. Hir * rus cum Domitio in gratia est. S. C. quod hic consules de prouincijs fecerunt, Quicumque posthac, non mihi ut quod, iam intelligebamus enunciationem illam * Memmij ualde Caesari displicere. Messalla noster, & eius competitor Domitius liberalis in populo ualde fuit, nihil gratius. certi erant consules, ac senatus decreuit, ut tacitum iudicium ante comitia fieret ab ijs consilijs, quae erant omnibus sortita in singulos, magnus timor candidatorum, sed quidam iudices, in his Opunius Veietorantius, tribunos pl. * appellarunt, ne iniussu populi iudicarent. rescidit. *

comitia dilata ex S.C. dum lex de tacito iudicio ferretur.uenit legi dies. Terentius intercessit. consules, qui illud leui brachio egissent, rem ad senatum detulerunt. hic Abdera, non tacente me. Dices, tamen tu non quiescis? ignosce, uix possum. ueruntamen quid tam ridiculum? senatus decreuerat, ne prius comitia haberentur, quam lex lata esset: si quis intercessisset, res integra referretur. coepta ferri leuiter. intercessum non inuitis. res ad senatum, de ea re ita censuerunt; comitia primo quoque tempore haberi censere. Scaurus, qui erat paucis diebus illis absolutus, cum ego partem eius ornatissime defendissem, obnuntiationibus per Scaeuolam interpositis, singulis diebus usque ad prid. kal. Oct. quo ego haec die scripsi, sublati, populo tributum domi suae satisfecerat. sed tamen, & si uberior liberalitas huius, gratior esse uidebatur eorum, qui occuparant. Cuperem uultum uidere tuum, cum haec legeres. nam profecto rem non habes nullam, haec negotia multarum nundinarum fore. sed senatus hodie fuerat futurus, id est kal. Oct. iam enim luciscit. ibi loquetur, praeter Antium, & Fauonium, liber nemo. nam Cato aegrotat. de me nihil timueris: sed tamen promitto nihil. Quid quaeris aliud? iudicia, credo. Drusus, Scaurus non fecisse uidentur. tres candidati fore rei putabantur, Domitius a Memmio, Messalla a Q. Pompeio Rufo, Scaurus a Triario, aut a L. Caesare. quid poteris, inquires, pro ijs dicere? ne uiuam, si scio. in illis quidem

dem tribus libris, quos tu dilaudas, nihil reperio. Nunc ut opinionem habeas rerum, ferendum est. Quæris, ego me ut gesserim? constanter, & libere. Quid ille, inquires, ut ferebat? humaniter; meaeque dignitatis, quoad mihi satisfactum esset, habendam sibi rationem putabat. Quo modo ergo absolutus? omnino ΠΟΡΠΑΠΤΜΝΑ accusatorum incredibilis infantia, id est L. Lentuli, L. F. quem fremunt omnes praeuariatum: deinde Pompeij mira contentio, iudicum sordes. attamen XXXI condemnarunt, XXXVII absoluerunt. iudicia reliqua impendent. non dum est plane expeditus. Dices, tu ergo haec quo modo fers? belle mehercule, et in eo me ualde amo. amissimus mi Pomponi non omnem modo succum, ac sanguinem, sed etiam colorem, & speciem pristinam ciuitatis. nulla est res. quae delectet, in qua acquiescam. id ne igitur, inquires, facile fers? id ipsum. recordor enim, quam bella paullisper nobis gubernantibus ciuitas fuerit. quae mihi gratia relata sit, nullus dolor me angit. unum omnia posse, disrumpuntur ij, qui me aliquid posse doluerunt. multa mihi dant solatia. nec tamen ego de meo statu demigro: quaeque uia maxime est ad naturam, ad eam me refero, & litteras, & studia nostra: dicendi laborem delectatione oratoria consolor. domus me, & rura nostra delectant. non recordor, unde ceciderim, sed unde surrexerim. fratrem mecum, & te si habebo, per me ista pedibus trahuntur: uobis ἰμφιλοσοφῆσαι possum.

sum: locus ille animi nostri, Stomachus ubi habitabat olim, concaluit. priuata modo, & domestica nos delectant. miram securitatem uidebis: cuius plurimae mehercule partes sunt in tuo reditu. nemo enim in terris est mihi tam consentientibus sensibus. Sed accipe alia. Res fluit ad interregnum; & est non nullus odor dictaturae, sermo quidem multus, qui etiam Gabinium apud timidos iudices adiunxit. Candidati consulares omnes rei ambitus. accedit etiam Gabinus: quem P. Sulla, non dubitans, quin foris esset, postularat, contra dicente, & nihil obtinente Torquato. sed omnes absoluentur, nec postulat quisquam damnabitur, nisi qui hominem occiderit. Hoc tamen agitur seuerius: itaque indicia calent. M. Fulvius Nobilior condemnatus est. multi alij urbani ne respondent quidem. Quid aliud noui? & tamen, absoluto Gabinio, stomachantes alij iudices; hora post, Antiochum Gabinium, nescio quem, solidis pectoribus, libertum, accensum Gabinij, lege Papia condemnarunt. itaque dixit statim reus laesae maiestatis OT CO IM P I C A M A -
 * DI H. Pontinius uult ad IIII. non. Nou. triumphare. huic obuiam Cato, & Servilius praetor aperte, & Q. Mucius trib. negant enim latum de imperio. & est latum hercule insulse. sed erit cum Pontinio Appius cos. Cato tamen affirmat, se uiuo illum non triumphare. id ego puto, ut multa eiusdem, ad nihil recasurum. Appius sine lege suo sumptu in Ciliciam cogitat. Ab Quinto fratre, & a
 Caesare

Caesare accepi ad 1 x. kal. Nou. litteras, confecta Britannia, obsidibus acceptis, nulla praeda, impetrata tamen pecunia, datas a littoribus Britanniae; proximo: ad vi. kal. Oct. exercitum Britannia reportabant. Q. Pilius erat iam ad Caesarem profectus. Tu, si aut amor in te est noster, ac tuorum, aut ulla ueritas; aut si etiam sapis, ac frui tuis commodis cogitas; aduentare, & prope adesse iam debes: non mehercule aequo animo te careo: te autem, quid mirum, qui Dionysium tantopere desiderem? quem quidem abs te, cum dies uenerit, & ego, & Cicero meus flagitabit. Abs te proximas litteras habebam, Epheso, ad v. id. Sext. datas: Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

17

O EXPECTATAS mihi tuas litteras, o gratum aduentum, o constantiam promissi, & fidem miram: o nauigationem amandam; quam mehercule ego ualde timebam, recordans superioris tuae transmissionis. sed, nisi fallor, citius te, quam scribis, uidebo. credo enim te putasse, tuas mulieres in Apulia esse: quod cum secus erit, quid te Apulia moretur? nam Vestorio dandi sunt dies, & ille latinus ἀντίκρυς ex intervallo regustandus. quin tu huc aduolas, & inuisis illius nostrae reip. germanae putari de nammis ante comitia tributim* uno loco diuisis palam: uide absolutum Gabinium: detur esse ualiturum. De Messalla quod quaeris,
quid

quid scribam; nescio: nunquam uidi tam parēs candidatos. Messallae copias nosti. Scaurum Triarius reum fecit. si quaeris, nulla est magnopere commota *συμπάθεια*. sed tamen habet aedilitas eius memoriam non ingratam; & est pondus apud rusticos in patris memoriam. reliqui duo plebei sic exaequantur, ut Domitius ualeat amicis, adiuentur tamen non gratissimo munere, Memmius Caesaris commendetur militibus, Pompeij Gallia nitatur. quibus si non ualuerit; putant fore aliquem, qui comitia in aduentum Caesaris detrudat, Catone praesertim absoluto. Paccianae epistolae respondi. cognosce cetera. Ex fratris litteris incredibilia quaedam de Caesaris in me amore cognoui: eaq. sunt ipsius Caesaris uberrimis litteris confirmata. Britanni belli exitus expectatur: constat enim, aditus insulae esse munitos mirificis molibus. etiam illud iam cognitum est, neque argenti scrupulum esse ullum in illa insula, neque ullam spem praedae, nisi ex mancipijs: ex quibus nullos puto te litteris, aut musicis eruditos expectare. Paullus in medio foro basilicam iam paene texuit iisdem antiquis columnis: illam autem, quam locauit, facit magnificentissimam. quid quaeris? nihil gratius illo monumento, nihil gloriosius. itaque Caesaris amici, (me dico, & Oppium: disrumparis licet) monumentum illud, quod tu tollere laudibus solebas, ut forum laxaremus, & usque ad atrium Libertatis explicaremus, contempsimus. sexcenties HS cum priuat

tis

vis non poterat transigi . minore pecunia efficiemus rem gloriosissimam . nam in campo Martio septa tribunicijs comitijs marmorea sumus , & testā facturi ; eaq. cingemus excelsa porticu ; ut mille passuum conficiatur . simul adiungetur huic operi VILLA etiam Publica . Dicis , quid mihi hoc monumentum proderit ? ad quid laboramus res Romanas ? non enim te puto de lūstro , quod iam desperatum est , aut de iudicijs , quae lege Plotia fiant , quaerere . Nunc te obiurgari patere , si iure . scribis enim in ea epistola , quam C. Decimius mihi reddidit Buthroto datam , in Asiam tibi eundum esse , te arbitrari . mihi mehercule nihil uidebatur esse , in quo tantulum interesset , utrum per procuratores ageres , an per te ipsum ; ne toties , & tam longe abesses . sed haec mallet , integra re , tecum egisse . profecto enim aliquid egissem . nunc reprimam susceptam obiurgationem . utinam ualeat ad celeritatem reditus tui . Ego ad te propterea minus saepe scribo , quod certum non habeo , ubi sis , aut ubi futurus sis . huic tamen nescio cui , quod uidebatur is te uisurus esse , putavi dandas esse litteras . tu , quoniam iturum te in Asiam esse putas , ad quae tempora te expectem , facias me certiore uelim , & de Eutyclide quid egeris . Vale .

CICERO . S. D. ATTICO

18

○ PUTO te existimare , me , non oblitum consuetudinis , & instituti mei , rarius ad te scribere ,
quam

quam solebam: sed, cum loca, & itinera tua nihil habere certi uideo, neque in Epirum, neque Athenas, neque in Asiam, neque cuiquam, nisi ad te ipsum proficiscenti, dedi litteras. neque enim sunt epistolae nostrae, quae si perlatae non sint, nihil ea res nos offensura sit: quae tātum habent mysteriorum, ut eas ne librarijs quidem fere committamus. Lepidum quo excidat. Consules flagrant infamia, quod C. Memmius candidatus pactionem in senatu recitauit, quam ipse suus competitor Domitius cum consulibus fecisset, ut ambo HS CCCO consulibus darent, si essent ipsi consules facti, nisi tres augures dedissent, qui se affuisse dicerent, cum lex curiata ferretur, quae lata non esset; & duos consulares, qui se dicerent in ornandis prouincijs consularibus scribendo affuisse, cum omnino ne senatus quidem affuisset. haec pactio non uerbis, sed nominibus, & perscriptonibus, multorum tabulis cum esse facta diceretur; prolata a Memmio est, nominibus inductis auctore Pompeio. hic Appius erat idem: nihil sane iacturae. corruerat alter, & plane, inquam, iacebat. Memmius autem, dirempta coitione inuito Caluino, plane refrixerat, & eo magis nunc concitare dictaturam, fauere iustitio, & omnium rerum licentiae. Perspice aequitatem animi mei, & ludum, et contemptionem Seleucianae prouinciae, & meam hercule cum Caesare suauissimam coniunctionem. haec enim me una ex hoc naufragio tabula delectat. qui quidem Quintum meum, tuumque,

tuumque, dii boni, quemadmodum tractat honore, dignitate, gratia; non secus, ac si ego essem imperator. hibernam legionem eligendi optio delata commodum, ut ad me scribit. hunc tu non ames? quem igitur istorum? Sed heus tu, scripseram ne tibi, me esse legatum Pompeio? & extra urbem quidem fore ex id. Ian.? uisum est hoc mihi ad multa quadrare. sed quid plura? coram, opinor, reliqua; ut tu tamen aliquid expectes. Dionysio plurimam salutem: cui quidem ego non modo seruaui, sed etiam aedificaui locum. quid quaeris? ad summam laetitiam meam, quam ex tuo reditu capio, magnus ex illius aduentu cumulus accedit. quo die ad me uenies, si me amas, apud me cum tuis mancas. Tuale.

M. TVLLII. CICERONIS
EPISTOLARVM. AD

T. POMPONIVM. ATTICVM

LIBER. V

CICERO. S. D. ATTICO

E
GO VERO & tuum in discessu uidi
animum, & meo sum ipse testis. quo
magis erit tibi uidendum, ne quid noui
decernatur; ut hoc nostrum desiderium
ne plus sit annuum. De Annio Saturnino curasti
probe. De satisdando uero te rogo, quoad eris Ro
mae, tu ut satisdes. & sunt aliquot satisdationes se
cundum mancipium, in his & Memmianorum prae
diorum, uel Atilianorum. De Oppio factum est,
ut uolui, & maxime quod DCCC aperuisti: quae ²⁴
quidem ego utique uel uersura facta solui uolo; ne
extrema exactio nostrorum nominum expectetur. *confer*
Nunc uenio ad transuersum illum extremae episto
lae tuae uersiculum, in quo me admones de sorore.
quae res se sic habet. Ut ueni in Arpinum, cum
ad me frater uenisset, in primis nobis sermo, isq.
multus, de te fuit. ex quo ueni ad ea, quae fue
ramus ego, et tu inter nos de sorore in Tusculano lo
cuti, nihil tam uidi mite, nihil tam placatum, quam
tum meus frater erat in sororem tuam; ut etiam,
si qua fuerat ex ratione sumpta offensio, non appa
reret. Illo sic die. postridie ex Arpinati profecti
sumus,

sumus. ut in Arcano Quintus maneret, dies fecit: ego Aquini. sed prandimus in Arcano. nosti hunc fundum. quo, ut uenimus, humanissime Quintus, Pomponia, inquit, tu inuita mulieres, ego acciuero pueros. nihil potuit, mihi quidem ut uisum est, dulcius. idq. cum uerbis, tum etiam animo, & uultu. at illa, audientibus nobis, ego sum, inquit, hic hospita. id autem ex eo, ut opinor, quod antecesserat Stadius, ut prandium nobis uideret. tū Quintus, en, inquit mihi, haec ego patior quotidie. dices, quid, quaeso, istuc erat? magnum, itaque me ipsum commouerat: sic absurde, & aspere uerbis, uultuq. responderat. dissimulanti dolens. discubimus omnes praeter illam: cui tamen Quintus de mensa misit; illa reiecit. quid multa? nihil meo fratre lenius, nihil asperius tua sorore mihi uisum est. & multa praetereo, quae tum mihi maiore stomacho, quam ipsi Quinto, fuerunt. ego inde Aquinum, Quintus in Arcano remansit, & Aquinum ad me postridie mane uenit, mihiq. narrauit, nec secum illam dormire uoluisse, & cum discessura esset, fuisse eiusmodi, qualem ego uidissem. quid quaeris? uel ipsi hoc dicas licet, humanitatem ei, meo iudicio, illo die defuisse. Haec ad te scripsi fortasse pluribus, quam necesse fuit, ut uideres, tuas quoque esse partes instituendi, & monendi. Reliquum est, ut ante, quam proficiscare, mandata nostra exhaurias, seribas ad me omnia, Pontinium extrudas, cum profectus erit, cures, ut scia.

sic habeas, nulli mehercule te mihi nec carius esse,
nec suauius. *Ad* Torquatum amantissime dimisi
Minturnis, optima curam: cui, me ad te scripsis-
se aliquid, in sermone significes uelim. Vale.

CICERO, S. D. ATTICO

2

ad quem d. AD VI. id. Mai. cum has dabam litteras, ex
Pompeiano proficiscebar, ut eo die manerem in Tre-
bulano apud Pontium. deinde cogitabam sine ulla
mora iusta itinera facere. In Cumano cum essem,
uenit ad me, quod mihi pergratum fuit, noster
Hortensius: cui, deposcenti mea mandata, cetera
ingenerale uniuerse mandauit, illud proprie, ne pateretur,
quantum esset in ipso, prorogari nobis prouincias.
in quo eum tu uelim confirmes, gratumq. mihi fe-
cisse dicas, quod & uenerit ad me, & hoc mihi,
praeterea q. si quid opus esset, promiserit confir-
maui ad eam eausam etiam Furnium nostrum;
in fauor quem ad annum tribunum pl. uidebam fore. Ha-
mis buimus in Cumano quasi pusillam Romam: tanta
reputatio erat in his locis multitudo; cum interim Rufio no-
reputatio ster, quod se a Vestorio obseruari uidebat, strata-
reputatio gemate hominem percussit: nam ad me non acces-
sit, ita ne? cum Hortensius ueniret, & infirmus,
& tam longe Hortensius, cum maxima praeterea
multitudo, ille non uenit? non, inquam, non uidi-
sti igitur hominem? inquires. qui potui non uidere,
cum per emporium Puteolanorum iter facerem? in
quo illum, agentem aliquid, credo, salutauit; post
etiam

etiam iussi ualere, cum me e Pansae uilla, numquid uellem, rogasset. hunc hominem parum gratum quisquam putet? aut non in eo ipso laudandum, quod audiri non laborarit? Sed redeo ad illud. Noli putare, mihi aliam consolationem esse huius ingentis molestiae, nisi quod spero non longiorem annua fore. hoc me ita uelle multi non credunt, ex consuetudine aliorum. tu, qui scis, omnem diligentiam adhibebis, tum scilicet, cum id agi debebit. cum ex Epiro redieris, de rep. scribas ad me uelim, si quid erit, quod operiari. non dum enim satis huc erat allatum, quo modo Caesar ferret de auctoritate perscripta: eratq. rumor de transpadanis, eos iustos IIII uiros creare. quod si ita est, magnos motus timeo: sed aliquid ex Pompeio sciam. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

3

AD VI. id. Mai. ueni in Trebulanum ad Pontium. ibi mihi tuae litterae binae redditae sunt tertio abs te die. eodem autem ex Pompeiano Philotimo dederam ad te litteras. nec uero nunc erat sane, quid scriberem. qui de rep. rumores, scribe quaeso. in oppidis enim summum uideo timorem sed multa inania. quid de ijs cogites, & quando, scire uelim. Ad quas litteras tibi rescribi uelis, nescio. nullas enim adhuc acceperam, praeter quae mihi binae semel in Trebulano redditae sunt. quarum alterae edictum P. Licinij habebant, (erant

L 2 autem

autem nonis Mai. datae) alterae scriptae ad meas
Minturnenses. quam uereor, ne quid fuerit *amou-*
San'te por in ijs, quas non accepi, quibus rescribi
his. Apud Lentulum ponam te in gratiam.

Dionysius nobis cordi est. Nicanor tuus operam
mihi dat egregiam. iam deest, quid scribam; & lu-
cet. Beneuenti cogitabam hodie. nostra continen-
tia, & diligentia faciemus satis. A Pontio, ex
Trebulano, ad v. id. Mai.

CICERO. S. D. ATTICO

4

BENEVENTUM ueni ad v. id. Mai. ibi ac-
cepi eas litteras, quas tu superioribus litteris signi-
ficaueras te dedisse: ad quas ego ipso eo die dede-
ram ex Trebulano a Pontio. ac binas quidem tuas
Beneuenti accepi. quarum alteras Fesulanus mul-
to mane mihi dedit, alteras scriba Tullius. Gratis-
sima est mihi tua cura de illo meo primo, & maxi-
mo mandato: sed tua profectio spem meam debili-
tat. ac ne ille illud quidem labat, non quo, sed ino-
pia cogimur eo contenti esse. De illo altero, quem
scribis tibi uisum esse non alienum, uereor adduci,
ut nostris possit (& tuis *duodiatysson*) *op's reu-*
essu esso, & quidem sum ~~me~~ facilis. see tu aberis, &
me absente rei habebis rationem meae. nam posset
aliquid, si uteruis nostrum adesset, agente Seruio
fieri probabile. nunc, si iam res placeat, agendi
amen uiam non uideo. Nunc uenio ad illam epi-
stolam,

stolam, quam accepi a Tullio. De Marcello, fecisti diligenter. igitur S. C. si erit factum, scribes ad me: sin minus, rem tamen conficies. mihi enim attribui oportebit, item Bibulo. sed non dubito, quin S. C. expeditum sit, in quo praesertim sit compendium populi. De Torquato, probe. De Misonne, & Ligure, cum uenerint. De illo, quod Cherippus: (quoniam hic quoque ~~opis~~ ^{opus} uerum sustulisti) o prouincia: etiam ne hic mihi curandus est? curandus autē? haftenus, ne quid ad senatū. consule, aue numera. nam D C ceperis. sed tamen cōmodo, quod cum Scrofa. De Pontinio, recte scribis. est enim ita, ut, si ante kal. Iun. Brundisi futurus sit, minus urgendi fuerint M. Annias, & Tullius. Quae de Sicinio audisti, ea mihi probantur; modo ne illa exceptio in aliquem incurrat bene de nobis meritum. sed considerabimus. rem enim probo.

De nostro itinere, quod statpero: de quinque praefectis, quid Pompeius factururus sit; cum ex ipso cognoro, faciam, ut scias. De Oppio bene curasti, quod ei DCCC exposuisti: idquo, quoniam Philotimum habes, perface, & cognosce ratipnem: & ut agam amplius, si me amas, prius quam proficiscaris, effice. magna me cura leuavis. Habes ad omnia. & si paene praeterij. Chartam tibi deesse, mea cautio est: si quidem eius inopia minus multa ad me scribis. tu uero aufer ducentos. etsi meam in eo parsimoniam huius paginae contraio significat, dum acta, & rumores uelles et

iam, si qua certa habes de Caesare, expecto litteras: & alias Pontinio de omnibus rebus diligenter dabis. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

5

PLANE deest, quod scribam. nam nec, quid mandem, habeo; nihil enim praetermissum est: nec quid narrem; noui enim nihil: nec iocandi locus est; ita me multa sollicitant. tantum tamen scito, idibus Mai. nos Venusia mane proficiscentes, has dedisse. eo autem die credo aliquid actum in senatu. sequantur igitur nos tuae litterae, quibus non modo res omnes, sed etiam rumores cognoscamus. eas accipiemus Brundisii: ibi enim Pontinium ad eam diem, quam tu scripsisti, expectare consilium est. Nos Tarenti quos cum Pompeio διαλόγου de rep. habuerimus, ad te perscribemus. & si id ipsum scire cupio, quod ad tempus recte ad te scribere possem, id est, quam diu Romae futurus sis; ut, aut quo dem posthac litteras, sciam, aut ne dem frustra. Sed ante, quam proficiscare, utique explicatum sit illud, HS XX & DCCC. hoc, uelim, in maximis rebus, & maxime necessarijs habeas; ut, quod auctore te uelle coepi, adiutore assequar. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

6

TARENTVM ueni ad xv. kal. Iun. quod Pontinium statueram expectare, com nodissimum duxi,

duxi, dies eos, quoad ille ueniret, cum Pompeio
 cōsumere, eoq. magis, quod ei gratum esse id uide-
 bam; qui etiam a me petierit, ut secum, & apud
 se essem quotidie: quod concessi libenter: multos
 enim eius praeclaros de rep. sermones accipiam: in-
 struar etiam consilijs idoneis ad hoc nostrum nego-
 tium. Sed ad te breuior iam in scribendo incipio fie-
 ri, dubitans, Romae ne sis, an iam profectus. quod
 tamen quoad ignorabo, scribam aliquid potius,
 quam committam, ut tibi cum possint reddi a me
 litterae, non reddantur. nec tamen iam habeo, quid
 aut mandem tibi, aut narrem. mandavi omnia;
 quae quidem tu, ut polliceris, exhauries: narrabo,
 cum aliquid habebo noui. illud tamen non desinam,
 dum adeste putabo, de Caesaris nomine rogare, ut
 confectum relinquas. auide expecto tuas litte-
 ras, & maxime, ut norim tempus profectionis
 tuae. Vale,

CICERO. S. D. ATTICO

QVOTIDIE, uel potius in dies singulo
 breuiiores litteras ad te mitto. quotidie enim ma-
 gis, ac magis suspicor te in Epirum iam profectum.
 sed tamen, ut mandatum scias me curasse; quot
 ante, ait se Pompeius quinos praefectos delaturum
 novos, uacationes, iudiciariam caussam. Ego cum
 triduum cum Pompeio, & apud Pompeium fuis-
 sem, proficiscebar Brundisium ad xiii. kal. iun.
 cinem illum, egregium relinquebam, & ad haec,

L 4 quae

quae timentur propulsanda paratissimum. Tuas litteras expectabo, cum ut quid agas, tum ut, ubi sis, sciam. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

8

M E R T incommoda ualetudo, qua iam emerferam, ut pote cum sine febris laborassem, & Pontinij expectatio, de quo adhuc ne rumor quidum uenerat, tenebat duodecimum iam diem Brundisii: sed cursum expectabamus. tu si modo es Romae, (uix enim puto) sin es, hoc uehementer animaduertas uelim. Romae acceperam litteras, Milonem meum queri per litteras iniuriam meam, quod Philotimus socius esset in bonis suis. id ego ira fieri uolui de C. Duronij sententia; quem & amicissimum Miloni perspexeram, & talem uirum, qualem tu iudicas, cognoram. eius autem consilium, meumque hoc fuerat; primum, ut in potestate nostra esset res; ne illum malus emptor alienis mancipijs, quae permulta secum habet, spoliaret: deinde, ut Faustae, cui cautum ille esse uoluisset, ratum esset. erat etiam illud, ut ipsi nos, si quid seruari posset, quam facillime seruaremus. nunc rem totam perspicias uelim. nobis enim scribuntur saepe maiora. sed, si ille queritur, si scribit ad amicos, si idem Fausta uult: Philotimus, ut ego ei coram dixeram, mihiq. illi receperat, ne sit inuito Milone in bonis: nihil nobis fuerat tanti. sin haec leuiora sunt, tu indicabis. loquere cum Duronio. scripsi etiam ad Camillum,

millum, ad Lamiam, eoq. magis, quod non confi-
debam, Romae te esse. summa erit haec: statues, ut
ex fide, fama, req. mea uidebitur. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

9

ACTIVM uenimus ad xvii. kal. Quinti.
cum quidem & Corcyrae, & Sybotis muneribus
tuis, quae & Arcus, & meus amicus Eutychi-
des opipare, & ~~philopon~~ ^{sata} nobis concesser-
at, epulati essemus Saliarem in modum. Actio
maluimus iter facere pedibus, qui incommodissime
navigassemus: & Leucaten flectere, molestum ui-
debatur. actuarijs autem minutis Patras accedere
sine his impedimentis, non satis uisum est decorum.
Ego, ut saepe tu me currentem hortatus es, quoti-
die meditor: praecipio meis: faciam denique, ut
summa modestia, & summa abstinentia munus hoc
extraordinarium traducamus. Parthus, uelim,
quiescat, & fortuna nos iuuet: nostra praeestabi-
mus. Tu, quaeso, quid agas, ubi quoque hoc
tempore futurus sis, quales res nostras Romae re-
liqueris, maxime de cxx, & de dccc, cura,
ut sciamus. id unis diligenter litteris datis, quae ad
me utique perferantur, consequere. Illud tamen
(quoniam nunc abes, cum id non agitur: aderis au-
tem ad tempus, ut mihi scripsisti) memento cura-
re per te, & per omnes nostros, in primis per Hor-
tensium, ut annus noster maneat suo statu; ne
quid noui decernatur. hoc tibi ita mando, ut dubi-

tem,

tem, an etiam te rogem, ut pugnes, ne intercale-
tur: sed non audeo tibi omnia onera imponere. an-
num quidem utique teneto. Cicero meus, mode-
stissimus, & suauissimus puer, tibi salutem dicit.
Dionysium semper equidem, ut scis, dilexi, sed quo
tidie pluris facio, & mehercule in primis, quod te
amat, nectui mentionem intermitteri sinis. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO 10

UT Athenas ad x v. kal. Quint. ueneram,
expectabam ibi iam quartum diem Pontinium, ne-
que de eius aduentu certi quidquam habebam: erā
autem totus, crede mihi, tecum: & quanquam si-
ne ijs per me ipse, tamen crius, uestigijs tuis mo-
nitus, de te cogitabam. quid quaeris? non meher-
cule alius ullus sermo, nisi de te. sed tu aliquid de
me ipso scire fortasse mauis. haec sunt. Adhuc sum-
ptus nec in me aut publice, aut priuatim, nec in quē
quam comitum. nihil accipitur lege Iulia, nihil ab
hospite. persuasum est omnibus meis, seruiendum
esse famae meae. belle adhuc. hoc animaduersum,
Graecorum laude, & multo sermone celebratur.
quod superest, elaboratur in hoc a me, sicut tibi
sensi placere. sed haec tum laudemus, cum erunt
perorata. Reliqua sunt eiusmodi, ut meum consi-
lium saepe reprehendam, quod non aliqua ratione
ex hoc negotio emerferim. o rem minime aptam
meis moribus. o illum uerum, ἐπιδεικνύς. dices, quid
adhuc? non dum enim in negotio uersaris. nescio, &
puto

puto molestiora restare . sed haec ipsa fero equidem fronte , ut puto , & uolo , bellissime ; sed angor intimis sensibus : ita multa uel iracunde , uel insolenter , uel in omni genere stultitiae insulse , arroganter et dicuntur , & tacentur quotidie . quae , non quate caelem , non perscribo , sed quia *δυσδχοίμντα* sunt . itaque admirabere meam *βαθύτητα* , cum salui redierimus : tanta mihi *μελέτη* huius uirtutis datur . Ergo haec quoque haec tenus : etsi mihi nihil erat propositum ad scribendum ; quia , quid ageres , ubi terrarum esses , ne suspicabar quidem : nec hercule unquam tam diu ignarus rerum mearum fui ; quid de Caesaris , quid de Milonis nominibus actum sit . hac non modo nemo , sed ne rumor quidem quisquam ; ut sciremus , in rep. quid ageretur . quare si quid erit , quod scias de ijs rebus , quas putabis scire me uelle , per mihi gratum erit , si id curaris ad me perferendum . Quid est praeterea ? nihil sane , nisi illud : ualde me Athenae delectarunt : turbae duntaxat ? & urbis ornamentum , & hominum amores in te , in nos quadam beneuolentia , sed multum ea philosophia , *ἄνω , καὶ κάτω* : siquidem est in Aristo , apud quem eram : nam Xenonem tuum , uel nostrum potius , Quinto concesseram : tamen propter uicinitatem totos dies simul eramus inuicem . Cum primum poteris , tua consilia ad me scribas ; ut sciam , quid agas , ubi quoque , & maxime quando Romae futurus sis . Vale .

HVI, toties ne me litteras dedisse Romam, cum
 ad te nullas darem? at uero posthac frustra potius
 dabo, quam, si recte dari potuerint, committam,
 ut non dem. Ne provincia nobis prorogetur, per
 fortunas, dum ades, quidquid provideri potest, pro
 uide. non dici potest, quam flagrem desiderio urbis,
 quam uix harum rerum insulsiatē feram. Mar-
 cellus sedendi comes; etsi ille magistratum non ges-
 serit, erit tamen transpadanus. ita mihi uidetur non
 minus stomachi nostro Caesari fecisse. sed hoc ipse
 uiderit. Pompeius mihi quoque uidebatur, quod
 scribis Varronem dicere, in Hispaniam certe itu-
 rus. id ego minime probabam: qui quidem Theo-
 phani facile persuasi, nihil esse melius, quam illud,
 nusquam illum discedere. ergo Graecus incumbet.
 ualet autem auctoritas eius apud illud plurimum.
 Ego has prid. non. Quint. proficiscens Athenis de-
 di, cum ibi decem ipsos fuisset dies. uenerat Pon-
 tinius. nam Cn. Volusius aderat quaestor. tuus u-
 nus Tullius aberat: ἀπαρτα Rhodiorum, & dicro-
 ta Mytlenaeorum habebam, & aliquid ἐπὶ τῶν ἰσθμῶν.
 De Parthis erat silētium. quod superest, dii iuuent.
 Nos adhuc iter per Graeciam summa cum admira-
 tione fecimus. nec mehercule habeo, quod adhuc
 quem accussem meorum. uidentur mihi nosse nos,
 nostrā causam, & conditionem profectiois suae.
 plane seruiunt existimationi meae. quod superest, sē

uerum illud est, *ὅτι τὰς δεικνύμεναι*; certe permane-
bunt. nihil enim a me fieri ita uidebunt, ut sibi sit
delinquendi locus: sin id parum profueris, fiet ali-
quid a nobis seuerius: nam adhuc lenitate dulces su-
mus; & ut spero, proficimus aliquantum. sed ego
hanc, ut singuli dicunt, *ἀνέξια* in unum annum me-
ditatus sum. proinde pugna, ne, si quid prorogatum
sit, turpis inueniar. Nunc redeo ad quae mihi man-
das. In praefectis excusatio. *ἄς*, quos uoles, defer-
to: non ero tam *μετέωρος*, quam in Appuleio fui.
Xenonem tam diligo, quam tu: quod ipsum sentire
certo scio. Apud Patronem, & reliquos Barones
te in maxima gratia posui; & hercule merito tuo
feci: nam mihi is ter dixit, te scripsisse ad se mihi
ex illius litteris rem illam curae fuisse. quod ei per-
gratum erat. sed cum Patro mecum egisset, ut pe-
terem a uestro Ariopago, *ὑπομνημάτων* tolle-
rent, quem Policharmo praetore fecerant: commo-
dius uisum est & Xenoni, & post ipsi Patroni, me
ad Memmium scribere, qui pridie, quam ego A-
thenas ueni, Mitylenas profectus erat, ut is ad suos
scriberet, posse id sua uoluntate fieri. non enim du-
bitabat Xeno, quin ab Ariopagitis inuito Memmio
impetrari non posset. Memmius autem aedificandi
consilium abiecerat, sed erat Patroni iratus. ita-
que scripsi ad eum accurate: cuius epistolae misi ad
te exemplum. Tu, uelim, Piliam meis uerbis con-
solere. indicabo enim tibi: tu illi nihil dixeris, ac-
cepi fasciculum, in quo erat epistola Piliae: abstuli,
aperui,

aperui, legi: ualde scripta συγκαθώς. Brundisio quae tibi epistolae redditae sunt sine mea, tum uide licet datae, cum ego me non belle haberem. nam illam uouayd plav excusationem ne acceperis. Cura, ut omnia sciam, sed maxime, ut ualeas.

CICERO. S. D. ATTICO

12

NEGOTIUM magnum est nauigare, atque id mense Quinct. sexto die Delum Athenis uenimus, pridie non. Quinct. a Piraeo ad Zostera, uento molesto, qui nos ibidem nonis tenuit. ad VII. id. ad Ceo incunde. inde Gyarum saeuo uento, non aduerso: hinc Scyrum, inde Delum, utroque citius, quam uellemus, cursum consecimus. iam nostri ἀπάρτα Rhodiorum. nihil, quod minus fluctum ferre possit. itaque erat in animo nihil festinare, Delo nec me mouere, nisi omnia ἀπατηπλεον iura uidissem. De Messalla ad te statim, ut audiui, de Gyaro dedi litteras, & id ipsum consilium nostrum etiam ad Hortensium: cui quidem ualde συνγαμίον. sed tuas de eius iudicij sermonibus, & mehercule omni de reip. statu litteras expecto, πολιτικώτερον quidem scriptas, (quoniam meos cum Thallumeto nostro peruolutas libros) eiusmodi inquam litteras, ex quibus ego, non quid fiat, (nam id uel Helonius, uir gratissimus, potest efficere, cliens tuus) sed quid futurum sit, sciam. Cum haec leges, habebimus consules. omnia perspicere poteris, de Caesare, de Pompeio, de ipsis iudicijs. Nostra autem

tem negotia, quoniam Romae commoraris, amabo te, explica. Cui rei suggerat me rescribere, de strues salinarum plane rogo. De aqua, si quid poterit fieri, eo sis animo, quo soles esse: quam ego cum mea sponte, tum tuis sermonibus aestimo. plurimi: ergo quid conficies. Praeterea, si quid Philippus rogauit; quod in tua re faceres, id uelim facias. Plura scribam ad te, cum constitero: nunc etiam plane in medio mari. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

13

EPHESVM uenimus ad XI. kal. Sext. sexagesimo, & quinto post pugnam Bouillam. nauigauimus sine timore, & sine nausea, sed tardius propter aphraetorum Rhodiorum imbecillitatem. De concursu legationum, priuatorum, & de incredibili multitudine, quae mihi iam Sami, sed mirabilem in modum Ephesi praesto fuit, aut audisse te puto, aut quid ad me attinet? ueruntamen decumanis uenissem cū imperio, Graeci quasi Ephesio praetori se alacres obtulerunt. ex quo te intelligere certo scio; multorum annorum ostentationes meas nunc in discrimen esse adductas. sed, ut spero, utemur ea palaestra, quam a te didicimus; omnibusque satisfaciemus; & eo facilius, quod in nostra prouincia confectae sunt passionēs. Sed haec tenus, praesertim cum cenanti mihi nuntiaret Sextius, se de nocte proficisci. Tua negotia Ephesi curae mihi fuerunt: Thermoque, tametsi ante aduentum meum libera-

liberalissime erat pollicitus tuis omnibus, tamen Philogenem, & Seium Rhodium, & Apollonicensem Xenonem commendavi. omnino omnia se facturum recepit. Ego praeterea rationem Philogeni permutationis eius, quam tecum feci, edidi. Ergo haec quoque haestenus. redeo ad urbana. Perfortunas (quoniam Romae manes) primum illud praefulci, atque praemuni, quaeso, ut simus annui; ne intercaletur quidem: deinde exhauriri mea mandata, maximeque, si quid potest, de illo domestico, scrupulum quem non ignoras: deinde de Caesare: cuius in cupiditatem te auctore incubui; nec me piget. &, si intelligis, quam meum sit scire, & curare, quid in rep. fiat: fiat autem? immo vero etiam quid futurum sit, perscribe ad me omnia, sed diligentissime, in primisq. quid iudiciorum status aut factorum, aut futurorum etiam laboret. De aqua, si curae est, si quid Philippus aget, animaduertas. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

14

ANTE, quam aliquo loco confedero, neque longas a me, neque semper mea manu litteras expectabis. cum autem erit spatium, utrunque praestabo. nunc iter conficiebamus aestuosa, & puluerulenta uia: dederam Epheso pridie: has dedi Tralibus. In provincia mea fore me putabam kal. Sext. ex ea die, si me amas, παράγγελμα ἐνταύσιον commoueto. tamen interea haec, quae uellem, mihi

hi afferebatur: primum otium Parthicum, deinde
 confectae paſſiones publicanorum, poſtremo ſedi-
 tio militum ſedata ab Appio, ſtipendiumq. eis uſ-
 que ad idus Quinct. perſolutum. Nos Aſia accepit
 admirabiliter. aduentus noſter ne nummo quidem
 ſumptui fuit. ſpero meos omnes ſeruire laudi meae:
 tamen magno timore ſum: ſed bene ſperamus.
 omnes iam noſtri, praeter Tullium tuum, uenerunt.
 erat mihi in animo recta proſiciſci ad exercitum,
 aetiſſimos menſes reliquos rei militari dare, hiber-
 nos iuriſdictioni. Tu, uelim, ſi me nihilo minus
 noſti curioſum in rep. quam te, ſcribas ad me om-
 nia, quae ſint, quae ue futura ſint. nihil mihi gra-
 tius facere poteſ: niſi tamen id erit mihi gratiſſi-
 mum, ſi, quae tibi mandauit, conſeceris; in primis,
 qui illud ἐν δόμῳ σου: quo mihi ſcis nihil eſſe carius.
 Habes epiſtolam plenam feſtinationis, & pulue-
 ris. reliquae ſubtiliores erunt. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

15

LAODICEAM ueni pridie kal. Sext. ex
 hoc die clauum amoueſ. nihil exoptatius aduen-
 tu meo, nihil carius. ſed eſt incredibile, quam
 me negotij taedeat. non habeat ſatis magnum cam-
 pum ille tibi non ignotus curſus animi, & indu-
 ſtriae meae? praeclara op̄era ceſſet? quippe ius
 Laodiceae me dicere, cum Romae A. Plotius di-
 cat? & cum exercitum noſter amicus habeat, tan-
 tum me nomen habere duarum legionum exilium?

M deni-

denique hoc non desidero : lucem , forum , urbem ,
 domum , uos desidero . sed feram , ut potero : sim
 modo annuus . si prorogatur , actum est . uerum
 perfacile resisti potest . tu modo Romae sis . Quae-
 ris , quid hic agam : ita uiuam , ut maximos sum-
 ptus facio . mirifice delector hoc instituto . admira-
 bilis abstinentia ex praeceptis tuis : ut uerear , ne il-
 lud , quod tecum permutavi , uersura mihi soluen-
 dum sit . Appij uulnera non refrico : sed apparent ,
 nec oculi possunt . Iter Laodicea faciebam ad 111 .
 non . Sext . cum has litteras dabam , in castra in Ly-
 caoniam , inde ad Taurum eogitabam , ut cum Mor-
 phagene signis collatis , si possem , de seruo tuo de-
 ciderem . Clitellae boui sunt impositae . plane non est
 nostrum onus : sed feremus . modo , si me amas ,
 sim annuus . adsis tu ad tempus , ut senatum exci-
 tes . mirifice sollicitus sum , quod iam diu ignota
 sunt mihi ista omnia . quare , ut ad te ante scripsi ,
 cum cetera , tum resp . cura , ut mihi nota sit . Plu-
 ra scribam alias . tarde tibi reddituro , sed dabam
 familiari homini , ac domestico , C. Andronico Pu-
 teolano . tu autem saepe dare tabellarijs publicano-
 rum poteris , pro magistris scripturae , & portus ,
 & nostrarum dioecesium . Vale .

CICERO . S . D . ATTICQ 16

ET SI in ipso itinere , & uia discedebant pu-
 blicanorum tabellarij , & eramus in cursu : tamen
 surripiendum aliquid putavi spatij , ne me inme-
 morem

morem mandati tui putares . itaque subsedi in ipsa
uia , dum haec , quae longiorem desiderant oratio-
nem , summatim tibi perscriberem . Maxima
expectatione in perditam , & plane euersam in
perpetuū prouinciam nos uenisse scito pridie kal.
Sext. moratus triduum Laodiceae , triduum Apa-
meae , totidem dies Synnade . audiuius nihil aliud ,
nisi imperata ἐπικεφάλια soluere non posse : posses-
siones omnium uenditas : ciuitatum gemitus , plora-
tus , monstra quaedam non hominis , sed ferae nescio
cuius immanis . quid quaeris ? taedet omnium nos ui-
tae . leuantur tamen miserae ciuitates , quod nullus
fit sumptus in nos , neque in legatos , neque in quae-
storem , neque in quenquam . scito , non modo nos
foenum , aut quod lege Iulia dari solet , non accipe-
re , sed ne ligna quidem ; nec , praeter quattuor le-
ctos & tectum , quenquam accipere quidquam ;
multis locis ne tectum quidem , & in tabernaculo
manere plerunque . itaque incredibilem in modum
concurfus fiunt ex agris , ex uicis , ex domibus om-
nibus ; mehercule etiam , aduentu nostro . reuiu-
scunt iustitia , abstinentia , clementia tui Ciceronis :
itaque opiniones omnium superauit . Appius , ut
audiuit nos uenire , in ultimam prouinciam se con-
iecit Tarsum usque : ibi forum agit . De Partho si-
lentium est : sed tamen concisos equites nostros a bar-
baris nuntiabant ij , qui ueniebant . Bibulus ne co-
gitabat quidem etiam nunc in prouinciam suam ac-
cedere . id autem facere ob eam causam dicebant ,

quod tardius uellet decedere. Nos in castra properabamus, quae aberant bidui. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

17

ACCEPI Roma sine epistola tua fasciculum litterarum. in quo, si modo ualueris, & Romae fuisti, Philotimi duco esse culpam, non tuam. hanc epistolam dictavi sedens in rheda, cum in castra profisciscerer, ab quibus aberam bidui. paucis diebus habebam certos homines, quibus darem litteras: itaque eo me seruavi. Nos, tamen & si hoc, te ex alijs audire malo, sic in provincia nos gerimos, quod ad abstinentiam attinet, ut nullus tertius insumatur in quenquam. id fit etiam & legatorum, & tribunorum, & praefectorum diligentia: nam omnes mirifice συμφιλοδοξοῦσιν gloriae meae. Lepta noster mirificus est. Sed nunc propero. prescribam ad te paucis diebus omnia. Cicero-nes nostros Deiotarus filius, qui rex ab senatu appellatus est, secum in regnum. dum in aestiuis nos essemus, illum pueris locum esse bellissimum duximus. Sextius ad me scripsit, quae tecum esset de mea domestica, & maxima cura locutus, & quid tibi esset uisum. amabo te, incumbere in eam rem, & ad me scribere, quid & possit, & tu censeas. Idem scripsit, Hortensium de proroganda nostra prouincia dixisse nescio quid. mihi in Cumano, diligentissime, se, ut annui essemus, defensurum, receperat. si quidquam me amas, hunc locum ama. dici non potest,

potest, quam inuitus a uobis absim. & simul hanc gloriam iustitiae, & abstinentiae fore illustriorem spero, si cito decesserimus. id quod Scaeuolae contigit; qui solos nouem menses Asiae praefuit. Appius noster, cum me aduentare uideret, profectus est Tarsum usque Laodicea. ibi forum agit, cum ego sum in prouincia. quam eius iniuriam non insector. satis enim habeo negotij in sanādis uulneribus, quae sunt imposita prouinciae. quod, do operam, ut faciam quamminima illius contumelia. sed hoc Bruto nostro uelim dicas, illum fecisse non belle, qui aduentu meo, quam longissime potuerit, discesserit. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

18

QVAM uellem, Romae esses, si forte non es. nihil enim certi habeamus, nisi accepisse nos tuas litteras ad XI V. kal. Sext. datas, in quibus scriptum esset, te in Epirum iturum circiter kal. Sext. sed, siue Romae es, siue in Epiro, Parthi Euphratem transierunt duce Pacoro, Orodīs, Parthorum regis, filio, cunctis referto copijs. Bibulus non dum audiebatur esse in Syria, Cassius in oppido Antiochiae cum omni exercitu. nos in Cappadocia ad Taurum cum exercitu ad Cybistra. hostis in Cyrbestica; quae Syriae pars proxima est prouinciae meae. his de rebus scripsi ad senatum. quis litteras, si Romae es, uidebis, putes ne reddendas: & multa, immo omnia. quorum περιστάσιον, ne quid in-

assiduitate, prudentia, gratia. tempus est necessarium: sed turpe est, me pluribus uerbis agere tecum. Cicerones nostri sunt apud Deiotarum: sed, si opus erit, deducuntur Rhodum. Tu, si es Romae; ut soles, diligentissime: sin in Epiro; mitte tamen ad nos de tuis aliquem tabellarium; ut & tu, quid nos agamus, & nos, quid tu agas, quidq. aeturus sis, scire possimus. Ego tui Bruti rem sic ago, ut suam ipse non ageret. sed iam exhibeo pupillum, neque defendo: sunt enim negotia & lenta, & inania. faciam tamen satis, tibi quidem, cui difficilius est, quam ipsi: sed certe satisfaciam utrique. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

19

OBSIGNARAM iam epistolam, eam, quam puto te modo perlegisse, scriptam mea manu, in qua omnia continentur, cum subito Appij tabellarius ad XI. kal. Oct. septimo quadragesimo die Roma celeriter (hui tamen longe) mihi tuas litteras reddidit. ex quibus non dubito, quin, ut Pompeium expectaris, dum Arimino rediret, etiam in Epirum profectus sis: magisq. uereor, ut scribis, ne in Epiro sollicitus sis non minus, quam nos hic sumus. De Atiliano nomine scripsi ad Philotinum ne appellaret Messallam. Itineris nostri famam ad te peruenisse laetor, magisq. laetabor, si reliqua cognoris. Filiolam tuam tibi iam Romae incundam esse gaudeo; eamque, quam nunquam ui-

di, tamen & amo, & amabilem esse certo scio.
 Etiam atque etiam uale. De Patrone, & tuis eor
 discipulis, quae de Tarentinis in militia laborau
 ea tibi grata esse gaudeo. Quod scribis libenter,
 repulsam tulisse eum, qui cum sororis tuae filij pa
 truo certaret: magni amoris signum: itaque me
 etiam admonuisti ut gauderem. nam mihi in men
 tem non uenerat. non credo, inquis. ut libet: sed
 plane gaudeo: quoniam tō *ὑμεῶν* interest τοῦ
φθονῆν. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

20

SATURNALIBVS mane se mihi Pendentis-
 dediderunt, septimo, & quinquagesimo die, post-
 quam oppugnare eos coepimus. qui (malum) isti
 Pendentisae, qui sunt? inquires: nomen audiui num
 quam. quid ego faciam? num potui Ciliciam, Aeto-
 liam, aut Macedoniam reddere? hoc iam sic habe-
 to, nec hoc exercitu hic tanta negotia geri potuisse:
 quae cognosce *ἐν ἱπποῦ*. sic enim concedis mihi pro
 ximis litteris. Ephesum ut uenerim, nosti; qui e-
 tiam mihi gratulatus es illius diei celebritate: qua
 nihil me unquam delectauit magis. inde oppidis,
 ijs, quae erant, mirabiliter accepti, Laodiceam prid.
 kal. Sext. uenimus. ibi morati biduum, perillu-
 stres fuimus, honorificisq. uerbis omnes iniurias re
 uellimus superiores. quod * Dein Apameae quin
 que dies morati, Synadis triduum, Phylomeli quin
 ue dies, Iconij decem fecimus. nihil ea iurisdictio-
 ne

ne aequabilius, nihil lenius, nihil grauius. inde ad castra ueni ad v. kal. Sept: ad i. i. exercitum lustravi apud Iconium. ex his castris, cum graues de Parthis nuntij uenirent, pervexi in Ciliciam per Cappadociae partem eam, quae Ciliciam attingit, eo consilio, ut Armenius Artuafdes, & ipsi Parthi Cappadocia se excludi putarent. cum dies quinque ad Cybistra Cappadociae castra habuisssem, certior sum factus, Parthos ab illo aditu Cappadociae longe abesse, Ciliciae magis imminere: itaque concessim iter in Ciliciam feci per Tauripylas: Tarsum ueni ad i. non. Oct. inde ad Amanum contendendi, qui Syriam a Cilicia aquarum diuortio diuidit, qui mons erat hostium plenus sempiternorum. hic ad i. i. id. Oct. magnum numerum hostium cecidimus: castella munitissima, nocturno Pontinij aduentu, nostro matutino, cepimus, incendimus, imperatores appellati sumus: castra paucos dies habuimus, ea ipsa, quae contra Darium habuerat apud Issum Alexander, imperator haud paullo melior, quam aut tu, aut ego. ibi dies quinque morati, direpto, & uastato Amano, inde discessimus. Interim (scis enim quaedam παρὰ dici, item τὰ κατὰ τὸ πολέμου) rumore aduentus nostri, & Cassio, qui Antiochia tenebatur, animus accessit, & Parthis timor iniectus est. itaque eos cedentes ab oppido Cassius insecutus, rem bene gessit. qua in fuga, magna auctoritate, Osaces, dux Parthorum, uulnus accepit, eoq. interijt paucis post diebus. erat in

Syria

Syria nostrum nomen in gratia . uenit interim Bibu-
 lus . credo, uoluit appellatione hac inani nobis esse
 par. in eodem Amano coepit laureolam in muſla-
 ceo quaerere . at ille cohortem primam totam per-
 didit, centurionemq. primipili, nobilem sui generis,
 Asinium Dentonem, & reliquos cohortis eiusdem,
 & Sex. Lucilium , T. Gauij Caepionis , locupletis ,
 & ſplendidi hominis , filius, tribunum militum . ſa-
 ue plagam odioſam acceperat cum re , tum tempo-
 re. Nos Pindeniffum, quod oppidum munitiffimum
 Eleutherocilicum omnium memoria in armis fuit ,
 (feri homines , & acres, & omnibus rebus ad de-
 fendendum parati) cinximus uallo , & foſſa: agge-
 re maximo , uineis, turre altiffima, magna tormen-
 torum copia, multis ſagittarijs, magno labore, ap-
 paratu , multis ſaucijs noſtris , incolumi exercitu ,
 negotium confecimus . hilara ſane Saturnalia . mi-
 litibus quoque , equis exceptis, reliquam praedam
 conceſſimus. mancipia ueniebant Saturnalibus ter-
 tijs . cum haec ſcribebam in tribunali , res erat ad
 HS CXX. hinc exercitum in hiberna agri male pa-
 cati deducendum Quinto fratri dabam . ipſe me
 Laodiceam recipiebam . Haec adhuc. ſed ad prae-
 terita reuertamur . Quod me maxime hortaris ,
 & , quod pluris eſt , quam omnia , in quo laboras ,
 ut etiam Ligurino *μῶμ* ſatisfaciam : moriar , ſi
 quidquam fieri poteſt elegantius . nec tamen ego
 hanc cōtinentiam appello, quae uirtus uoluptati re-
 ſiſtere uidetur . ego in uita mea nulla unquam uo-
 luptate

luptate tanta sum affectus, quanta afficior hac integritate. nec me tam fama, quae summa est, quam res ipsa, delectat. quid quaeris? fui tanti: me ipse non noram: nec satis sciebam, quid in hoc genere facere possem: recte περιωμαι. nihil est praeclarius. interim haec λαμπρά. Ariobarzanes opera mea uiuit, regnat: ἐν παρόδῳ, consilio, & auctoritate, & quod insidiatoribus eius ἀπορίστον me, non modo ἀδωροδόκηντον praebui, regem, regnumque seruaui. interea a Cappadocia ne pilum quidem: Brutum abiectum, quantum potui, excitauit: quem non minus amo, quam tu; paene dixi, quam te. atque etiam spero toto anno imperij nostri teruncium sumptus in prouincia nullum fore. Habes omnia. nunc publice litteras Romam mittere parabam. uberior es, quam si ex Amano misissem. at te Romae non fore? sed est totum, quid kal. Martij futurum sit. uereor enim, ne, cum de prouincia agatur, si Caesar resistet, nos retineamur. his tu si ades, nihil timerem. Redeo ad urbana: quae ego diu ignorans, ex tuis iucundissimis litteris ad v. kal. Ian. denique cognoui. eas diligentissime Philogenes, libertus tuus, curauit, per longa, & non satis tuta uia, perferendas. nam quas Lenij pueris scribis datas, non acceperam. Iucunde de Caesare, & quae senatus decreuit, & quae tu speras. quibus ille si cedit, salui sumus. Incendio Plaetoriano quod Leius adustus est, minus moleste fero. Luceius de Q. Cassio cur tam uehemens fuerit, & quid actum sit,

fit, aueo scire. ego, cum Laodiceam uenero, Quinto, sororis tuae filio, togam puram iubeor dare: cui moderabor diligentius. Deiotarus, cuius auxilij magnis usus sum, ad me, ut scripsit, cum Ciceronibus Laodiceam uenturus erat. Tuas etiam Epiroticas expecto litteras; ut habeam rationem non modo negotij, uerum etiam otij tui. Nicanor in officio est, & a me liberaliter tractatur: quem, ut puto, Romam cum litteris publicis mittam; ut & diligentius perferantur, & idem ad me certa de te, & a te referat. Alexis quod mihi toties salutem adscribit, est gratum: sed cur non suis litteris idem facit, quod meus ad te Alexis facit? Phemio quaeritur xēpas. Sed haec haftenus. Cura, ut ualeas, & ut sciam, quando cogites Romam. etiam atque etiam uale. Tua, tuosq. Thermo & praesens Ephesi diligentissime commendaram, & nunc per litteras: ipsumq. intellexi esse perstudiosum tui. Tu uelim, quod antea ad te scripsi, de domo Pammenis, des operam, ut, quod tuo, meoq. beneficio puer habet, cures, ne qua ratione conuellatur. utrique nostrum existimo, tum mihi erit pergratum.

CICERO. S. D. ATTICO

21

TE IN Epirum saluum uenisse, & ut scribis, ex sententia nauigasse, uehementer gaudeo: non esse Romae meo tempore perneccessario, submoleste fero. hoc me tamen consolor, quod non spero te istic iucunde hiemare, & libenter requiescere. Cassius,
frater

frater Q. Cassij, familiaris tui, prudentiores illas litteras miserat, de quibus tu ex me requiris, quid sibi uoluerint, quam eas, quas postea misit, quibus per se scribit confectum esse Parthicum bellum. recesserant illi quidem ab Antiochia ante Bibuli aduentum, sed nullo nostro ἐννεμήματι. hodie uero hiemant in Cyrhestica, maximumq. bellum impendet. nam & Orodus, regis Parthorum, filius in provincia nostra est: nec dubitat Deiotarus, cuius filio pacta est Artauasdis filia, ex quo sciri potest, quin cum omnibus copijs ipse prima aestate Euphratem transiturus sit. quo autem die Cassij litterae uictrices in senatu recitatae sūt, id est, non. Oct. eodem meae tumultum nuntiantes. Axius uoster ait, nostras auctoritatis plenas fuisse; illis negat creditum. Bibuli nondum erant allatae: quas certo scio plenas timoris fore. Ex ijs rebus hoc uereor, ne, cum Pompeius propter metum rerum nouarum nusquam dimittatur, Caesari nullus honos a senatu habeatur; dum hic nodus expediatur, non putet senatus, nos ante, quam successum sit, oportere decedere, nec in tanto motu rerum tantis prouincijs singulos legatos praesse. hic, ne quid mihi prorogetur, quod ne intercessor quidem sustinere possit, horreo, atque eo magis, quod tu abes, qui consilio, gratia, studio multis rebus occurreres. sed dices me ipsum mihi sollicitudinem struere. cogor: & uelim ita sit: sed omnia metuo. etsi bellum ἀκροτελεύτιον habet ipsa tua epistola, quam dedisti nauseans Euthroto;

TIBI. VT. VIDEO. ET. SPERO. NVL-
 LA. AD. DECEDENDVM. MORA. *malem,*
 VT. VIDEO. nihil opus fuit, VT. SPERO.
acceperam autem satis celeriter Iconij per publica
norum tabellarios a Lentuli triumpho datas. in his
γλυκύπικρον illud confirmas, moram mihi nullam
fore: deinde addis, si quid secus, te ad me fore uen-
turum. pungunt me dubitationes tuae. simul & ui-
des, quas acceperim litteras. nam quas Hemoni
centurioni Scamulae ipse scribis te dedisse, non acce-
pi. Lenij pueris te dedisse, saepe ad me scripseras.
eas Laodiceae denique, cum eo uenissem, 11. id.
Febr. Lenius mihi reddidit, datas ad x. kal. Oct.
Lenio tuas commendationes & statim uerbis, & re
aliquo tēpore probabo. hae litterae cetera uetera
habebant, unum hoc nouum, de Cibyrtis panthe-
ris. multum te amo, quod respondisti M. Octanio,
te non putare: sed posthac omnia, quae certa non e-
runt, pro certo negato. nos enim & nostra sponte be-
ne firmi, & me hercule auctoritate tua inflammati
uicimus omnes (hoc tu ita reperies) cum abstinē-
tia, tum iustitia, facilitate, clementia. caue putes
quidquam homines magis unquam esse miratos,
quam nullum teruncium, me obtinente provinciam,
sumptus factum esse nec in remp. nec in quenquam
meorum, praeterquam in L. Tullium legatum. is,
 * *ceteroqui abstinens, (sed Iulia lege transita, semel*
tamen in diem, non, ut alij solebant, omnibus ui-
cis: praeter eum semel, nemo accepit) facit ut mihi
excipien-

excipiendus sit, cum teruncium nego sumptus factum. praeter eum accepit nemo. has a nostro Q. Titinio sordes accepimus. Ego, aeliuis confectis, Quintum fratrem hibernis, & Ciliciae praefeci. Q. Volusium, tui Tiberij generum, certum hominem, sed mirifice abstinentem, misi in Cyprum, ut ibi pauculos dies esset, ne ciues Romani pauci, qui illic negotiantur, ius sibi dictum negarent. nam euocari ex insula Cyprios non licet, ipse in Asiam profectus sum Tarso nonis Ian. non mehercule dici potest, qua admiratione Ciliciae ciuitatum, maximeq. Tarsensium. postea uero quam Taurum transgressus sum, mirifica expectatio Asiae nostrarum dioecesium, quae sex mensibus imperij mei nullas meas acceperat litteras, nunquam hospitem uiderat. illud autem tempus quotannis ante me fuerat in hoc quaestu. ciuitates locupletes, ne in hiberna milites reciperent, magnas pecunias dabant: Cyprij talenta Attica CC. qua ex insula (non ὑπερβολικῶς, sed uerissime loquor) nummus nullus me obtinente erogabatur. ob haec beneficia, quibus illi ob stupefcunt, nullos honores mihi, nisi uerborum, discerni sino: statuas, eana, τέτυκτα prohibeo. nec sum in ulla alia re molestus ciuitatibus, sed fortasse tibi, qui haec praedicem de me. perfer, si me amas: tu enim me haec facere uoluisti. Iter igitur ita per Asiam feci, ut etiam fames, qua nihil miserius est, quae tum erat in hac mea Asia, (messis enim nulla fuerat) mihi optanda fuerit. quacunque

iter

iter feci, nulla vi, nullo iudicio, nulla contumelia, auctoritate, & cohortatione perfeci; ut Graeci, & ciues Romani, qui frumentum compresserant, magnum numerum populis pollicerentur. Idibus Feb. quo die has litteras dedi, forum institueram agere Laodiceae Cybiraticum, & Apamense: ex idibus Mart. ibidem. Synnadense, Pamphylium, cum Phemio dispiciam *ἑσπας* Aonium; Isauricum: ex idibus Mai. in Ciliciam; ut ibi Iunius consumatur. uelim tranquille a Parthis. Quintilis, si erit, ut uolumus, in itinere est, per prouinciam redeuntibus, consumendus. uenimus enim in prouinciam, Laodiceam, Sulpicio, & Marcello cos. pridie kal. Sext. inde nos oportet decedere ad 14. kal. Sext. primum contendam a Quinto fratre, ut se praefici patiatur: quod & illo, & me inuitissimo fiet: sed aliter honeste fieri non potest, praesertim cum, uirum optimum, Pontinium ne nunc quidem retinere possim, rapit enim hominē Postumius Romam, fortasse etiam Postumia. Habes consilia nostra: nunc cognosce de Bruto. Familiares habet Brutus tuus quosdam creditores Salaminiorum, ex Cypro, M. Scaptium, & P. Matinium; quos mihi maiorem in modum commendauit. Matinium non noui. Scaptius ad me in castra uenit. pollicitus sum curaturum me Bruti causa, ut ei Salaminij pecuniam soluerent. egit gratias. praefecturam petiuit: negaui me cuiquam negotianti dare: quod idem tibi ostenderam: Cn. Pompeio petenti proba-

ram institutum meum: quid dicam, Torquato in
Lenio tuo? multis alijs. si praefectus uellet esse syn-
graphae causa, me curaturum, ut exigeret. gra-
tias egit: discessit. Appius noster turmas aliquot
equitum dederat huic Scaptio, per quas Salaminios
coerceret; & eundem habuerat praefectum. uexa-
bat Salaminios: ego equites ex Cypro decedere ius-
si. moleste tulit Scaptius. quid multa? ut ei fidem
meam praestarem; cum ad me Salaminij Tarsum
uenissent, & una Scaptius, imperaui, ut pecuniam
soluerent. multa de syngrapha, de Scaptij iniurijs.
negaui me audire: hortatus sum, petiui etiam pro
meis in ciuitatem beneficijs, ut negotium confice-
rent: denique dixi me coacturum. homines non mo-
do non recusare, sed etiam hoc dicere, se a me sol-
uere: quod enim praetori dare consueissent, quoniam
ego non acceperam, se a me quodam modo dare;
atque etiam minus esse aliquando in Scaptij nomi-
ne, quam in uectigali praetorio. collaudaui homi-
nes. recte, inquit Scaptius: sed subducamus sum-
mam. interim cum ego in edicto tralaticio cente-
simas me obseruaturum haberem, cum anatocisimi
anniuersario; ille ex syngrapha postulabat quater-
nas. quid ais? inquam. possum ne contra meum edi-
ctum? at ille profert S. C. Lentulo Philippoq. cos.
ut, qui Ciliciam obtineret, ius ex illa syngrapha di-
ceret. cohorrui primo. etenim erat internus ciuita-
tis. reperio duo S. C. iisdem consulibus de eadem
syngrapha. Salaminij cum Romae uersuram face-

re uellent, non poterant; quod lex Gabinia uetabat. tum ij Bruti familiares, freti gratia Bruti, dare uolebant, si sibi S. C. caueretur. fit gratia Bruti S. C. ut ne ue Salaminij, ne ue qui eis dedisset, fraudi esset. pecuniam numerarunt: & postea uenit in mentem foeneratoribus, nihil se iuuare illud S. C. quod ex syngrapha ius dici lex Gabinia uetaret. tum fit S. C. ut & ea syngrapha esset, quam ceterae, sed ut eodem. Cum haec differuisssem; seducit me Scaptius; ait se nihil contradicere; sed illos putare talenta CC se debere; ea se uelle accipere; debere autem illo paullo minus: rogat, ut eos ad CC perducam. optime, inquam. uoco illos ad me, remoto Scaptio. quid uos? quantum, inquam, debetis? respondent, CVI. refero ad Scaptium. homo clamare. quid opus est? inquam. rationes conferatis. assidunt: subducunt: ad nummum conuenit. illi se numerare uelle, urgere ut acciperet. Scaptius me rursus seducit: rogat, ut rem sic relinquam. dedi ueniam homini impudenter petenti: Graecis querentibus, ut in fano deponerent, postulantibus, non concessi. clamare omnes qui aderant, nihil impudentius Scaptio, qui centesimis cum anatocismo contentus non esset: alij, nihil stultius. mihi autem impudens magis, quam stultus, uidebatur. nam aut, bono nomine, centesimis contentus erat; aut, non bono, quaternas centesimas sperabat. Habes meam caussam: que si Bruto non probatur; nescio, cur illi amemus: sed auunculo eius
certe

certe probabitur, praesertim cum S. C. modo factum sit, puto, postquam tu es profectus, in creditorum causa, ut centesimae perpetuo foenore ducerentur. hoc quid intersit, si tuos digitos noni, certe habes subductum. in quo quidem ὁδὴ πάρεργον. Lucceius M. F. queritur apud me per litteras, summum esse periculum, ne culpa senatus, his decretis, res ad tabulas novas perueniat. commemorat, quid olim mali C. Iulius fecerit, cum dieculam dixerit. nunquam resp. plus. Sed ad rem redeo. meditare aduersus Brutum causam meam: si haec causa est, contra quam nihil honeste dici potest, praesertim cum integram rem, & causam reliquerim. Reliqua sunt domestica. De ἰνδομύχῳ, probabo idem, quod tu, Postumiae filiae: quoniam Pontidia nugatur. sed uellem adesses. A Quinto fratre his mensibus nihil expectaris. nam Taurus propte riuies ante mensem Iunium transiri non potest. Thermum, ut rogas, creberrimis litteris fulcio. P. Valerium negat habere quidquam Deiotarus rex, cumq. ait a se sustentari. Cum scies, Romae intercalatum sit, nec ne; uelim ad me scribas certum, quo die mysteria futura sint. Litteras tuas minus paullo expecto, quam si Romae esses, sed tamen expecto. Vale.

M. T. V. L. L. I. I. C. I. C. E. R. O. N. I. S.
E. P. I. S. T. O. L. A. R. V. M. . A. D.

T. P. O. M. P. O. N. I. V. M. A. T. T. I. C. V. M.

L. I. B. E. R. . V. I.

C. I. C. E. R. O. S. D. A. T. T. I. C. O.

A CCEPI tuas litteras ad quintum ter-
milia Laodiceae, quas legi libentissime,
plenissimas amoris, humanitatis, of-
ficii, diligentiae. ijs igitur respondebo:
sic enim postulas: nec οἰκονομίαν meam institutam,
sed ordinem conseruabo tuum. Recentissime a Cy-
bistris te meas litteras habere ais, ad x. καλ. Oct.
datas: & scire uis, tuas ego quas acceperim. om-
nes fere, quas commemoras, praeter eas, quas scri-
bis Lentuli pueris & Equotutico, & Brundisio da-
tas. quare non οἰχεται tua industria, quod uereris,
sed praeclare ponitur; si quidem id egisti, ut ego de-
lectarer. nam nulla re sum delectatus magis. Quod
meam καθύπντα in Appio tibi, libertatem etiam in
Bruto probo; uehementer gaudeo. ac putaram se-
cus. Appius enim ad me ex itinere bis, ter. ue ὑπο-
μεμνημένος litteras miserat, quod quaedam a se
constituta rescinderem. ut si medicus, cum ae-
grotus alij medico traditus sit, irasci uelit ei me-
dico, qui sibi successerit, si, quae ipse in curan-
do constituerit, mutet ille: sic Appius, cum ἡ
ἀσθενείας provinciam curarit, sanguinem mise-
rit.

tus. primum ab Ariobarzane sic contendì, ut talenta, quae mihi pollicebatur, illi daret. quoad me cum rex fuit, per bono loco res fuit; post a Pompeij procuratoribus sexcentis premi coeptus. Pompeius autem cum ob caeteras causas plus potest unus, quam ceteri omnes, tum quod putatur ad bellum Parthicum esse uenturus. ei tamen sic nunc soluitur, tricesimo quoque die talenta Attica xxxiii, & hoc ex tributis: nec id satis efficitur in usuram menstruam. sed Cnaeus noster clementer id fert: forte caret: usura, nec ea solida, contentus est. alij neque soluit quidquam, nec potest soluere: nullum enim aerarium, nullum uectigal habet: Appij instituto tributa imperat. ea uix, in foenus Pompeij quod satis sit, efficiunt. amici regis duo, tres ue perdiuites sunt: sed ij suum tam diligenter tenent, quam ego, aut tu. equidem non desino tamen per litteras rogare, suadere, accusare regem. Deiotarus etiam mihi narrauit, se ad eum legatos misisse de re Bruti: eos sibi responsum retulisse, illum non habere. & mehercule ego ita iudico. nihil illo regno spoliatiùs, nihil rege egentius. itaque aut tutela cogito me abdicare, aut, ut pro Glabrione Scaeuola, foenus, & impendium recusare. Ego autem quas per te Bruto promiseram praefecturas M. Scaptio, & L. Gauius, qui in regno rem Bruti procurabant, detuli: nec enim in prouincia mea negotiabantur. tu autem meministi, nos sic agere, ut, quot uellet, praefecturas sumeret, dum ne negotiatori. duas ei
prae-

praeterea dederam : sed ijs , quibus petierat , prouin-
cia decesserant . Nunc cognosce de Salaminij :
quod uideo tibi etiam nouum accidisse , tanquam
mibi . nunquam enim ex illo audiui , illam pecuni-
am esse suam . quin etiam libellum ipse habeo ,
in quo est , Salaminij pecuniam debent M. Sca-
ptio , & P. Matinio , familiaribus meis . eos mihi
commendat : adscribit etiam , & quasi calcar ad-
mouet , intercessisse se pro ijs magnam pecuniam
confeceram , ut soluerent centesimis sexennij du-
ctis cum renouatione singulorum annorum . at Sca-
ptius quaternas postulabat . metui , si impetras-
set , ne tu ipse me amare desineres . nam ab edicto
meo recessissem ; & ciuitatem , in Catonis , & in ip-
sius Bruti fide locatam , meisq. beneficijs ornatam ,
funditus perdidissem . Atque hoc tempore ipso im-
pingit mihi epistolam Scaptius Bruti , rem illam suo
periculo esse : quod nec mihi unquam Brutus dixe-
rat , nec tibi : etiam , ut praefecturam Scaptio de-
ferrem . id uero per te exceperamus , ne negotiato-
ri : quod si cuiquam , huic tamen non : fuerat enim
praefectus Appio : & quidem habuerat turmas e-
quitum , quibus inclusum in curia senatum Salami-
ne obsederat , ut fame senatores quinque moreren-
tur . itaque ego , quo die tetigi prouinciam , cum
mihi Cyprij legati Ephesum obuiam uenissent , litte-
ras misi , ut equites ex insula statim decederent .
His de caussis credo Scaptium iniquius de me ali-
quid ad Brutum scripsisse . sed tamen hoc sum ani-

mo : si Brutus putabit me quaternas centesimas oportuisse decernere , qui in tota provincia singulas observarem , itaq. edixissem , idq. etiam acerbissimis foeneratoribus probaretur ; si praefecturam negotiatori denegatam queretur , quod ego Torquato nostro in tuo Lenio , Pompeio ipsi in Sex. Statio negavi , & ijs probavi ; si equites deductos moleste feret ; accipiam equidem dolorem , mihi illum irasci , sed multo maiorem , non esse eum talem , qualē putassem . Illud quidem fatebitur Scaptius , me ius dicente , sibi omnem pecuniam ex edicto meo auferendi potestatem fuisse . Addo etiam illud , quod , vereor , tibi ipsi ut probem : consistere usura debuit , quae erat in edicto meo . deponere volebant : impetraui ab Salaminijs , ut silerent . ueniam illi quidem mihi derunt : sed quid ijs fiet , si huc Paullus uenerit ? sed totum hoc Bruto dedi ; qui de me ad te humanissimas litteras scripsit . ad me autem , etiam cum rogat aliquid , contumaciter , arroganter , ἀνομιῶς solet scribere . tu autem uelim , ad eum scribas de his rebus ; ut sciam , quo modo haec accipiat . facies enim me certiores . atque hoc superioribus litteris ad te diligenter perscripseram . sed plane te intelligere uolui , mihi non excidisse illud , quod tu ad me quibusdam litteris scripsisses ; si nihil aliud de hac provincia , nisi illius beneuolentiam , deportassem , mihi satis esse . sit sane ; quoniam ita tu uis : sed tamen cum eo credo , quod sine peccato meo fiat .

* Igitur meo decreto soluta res Scaptio , statim quam de-

decretum sit, tu iudicabis: ne ad Catonem quidem
 prouocabo. sed noli me putare ἐγκαλόμενα illa
 tua abieciſſe, quae mihi in uisceribus haerent. ſens
 mihi meam ſamam commendatū. quae epiſtola tua
 eſt, in qua mentionem non facias? itaque irascatur,
 qui uolet: patiar. τὸ γὰρ δὲ μετ' ἑμὸν: praesertim
 cum ſex libris tanquam praedibus me ipſe obſtrin-
 xerim: quos tibi tam ualde probari gaudeo: e qui-
 bus unum ἰσοπικὸν requiris de Cn. Flauio Cn. F. il-
 le uero ante decemuiros non fuit: quippe qui aedilis
 curulis fuerit: qui magiſtratus multis annis poſt de-
 cemuiros inſtitutus eſt. quid ergo profecit, quod
 protulit faſtos? occultatam putant quodam tempo-
 re iſtam tabulam, ut dies agendi peterentur a pau-
 cis: nec uero pauci ſunt auctores, Cn. Flauium ſcri-
 bam faſtos protuliſſe, actionesq. compoſuiſſe: ne
 me hoc, uel potius Africanum, (is enim loquitur)
 commentum putes. Οὐκ ἔλαθες illud, de geſtu hi-
 ſtrionis: tu ſceleſte ſuſpicaris, ego ἀφελᾶς ſcripſi.
 De me imperatore ſcribis te ex Philotimi litteris
 cognouiſſe: ſed credo te, iam in Epiro cum eſſes,
 binas meas de omnibus rebus accepiſſe, unas a Pin-
 deniſſo capto, alteras a Laodicea, utraſque tuis pue-
 ris datas: quibus de rebus, propter caſum nauigan-
 di, per binos tabellarios miſi Romam litteras publi-
 ce. De Tullia mea tibi aſſentior: ſcripſiq. ad eam, &
 ad Terentiā, mihi placere. tu enim ad me iam ante
 ſcripſeras, Ac uelleim, te in tuum ueterem gre-
 gem retuliſſes. correſta uero epiſtola Memmiana

na, nihil negotij fuit. multo enim malo hunc a Pontidia, quam illum a Servilia. quare adiunges Aufum nostrum, hominem semper amantem me, nunc, credo, eo magis, quod debet etiam fratris Appij amorem erga me cum reliqua hereditate crevisse; qui declaravit, quanti me faceret, cum saepe, tum in Bursa, nae tu me solitudine magna liberaris. Furnij exceptio mihi non placet: nec ego illum aliud tempus timeo, nisi quod ille solum excipit. Sed scriberem ad te de hoc plura, si Romae esses. In Pompeio te spem omnem otij ponere non miror, ita res est. remouendumq. censeo illum dissimulantem. sed enim, oikonomia si perturbatior est, tibi assignato: te enim sequor *ἡδὲ ἄλγιστα*. Cicero-nes pueri amant inter se, discunt, exercentur: sed alter, ut dixit Isocrates in Ephoro, & Theopompo, fraenis eget, alter calcaribus. Quinto togam puram Liberalibus cogitabam dare. mandavit eum pater. ea sic observabo, quasi intercalatum non sit. Dionysius mihi quidem in amoribus est: pueri autem aiunt, cum furenter irasci. sed homo nec doctior, nec sanctior fieri potest, nec tui meiq. amantior. Thermum, Silium uere audis laudari. ualde se honeste gerunt. adde M. Nonium, Bibulum, me, si uoles. iam Scrofa, uellem, haberet, ubi posset: est enim lautum negotium. ceteri infirmant *πολλὰ καὶ* Catonis. Hortensio quod caussam meam commendas, ualde gratum. De Amiano, spei nihil putat esse Dionysius. Terentij nullum uestigium agnoui.

agnoui. Meragenes certe perijt. feci iter per eius
 possessionem, in qua animal reliquum nullum est.
 haec non noram tum, cum Democrito tuo locutus
 sum. Rhosij causam mandavi. Sed heus tu, quid
 cogitas infelicitatis? lancibus, & splendidissimis ca-
 nistris, olusculis nos soles pascere: quid te in uasis
 fictilibus appositurum putem? Képas Phemio man-
 datum est: reperietur: modo aliquid illo dignum
 canat. Parthicum bellum impendet. Cassius ine-
 ptas litteras misit: nec dum Bibuli erāt allatae: qui-
 bus recitatis, puto fore, ut aliquando commouea-
 tur senatus. equidem sum magna animi perturba-
 tione. si, ut opto, non prorogatur nostrum nego-
 tium: habeo Iunium, & Quintilem in metu. esto:
 duos quidem menses sustinebit Bibulus. quid illo
 fiet, quem reliquero, praesertim si fratrem? quid
 de me autem, si non tam cito decedo? magna
 turba est. mihi tamen cum Deiotaro conuenit, ut
 ille in meis castris esset cum suis copijs omnibus. ha-
 bet autem cohortes quadringenarias, nostra arma-
 tura, xxx, equitum ∞ ∞. erit ad sustentandum,
 quoad Pompeius ueniat; qui litteris, quas ad me
 mittit, significat, suum negotium illud fore. hiemant
 in nostra prouincia Parthi: expectatur ipse Oro-
 des. quid quaeris? aliquantum est negotij. De Bi-
 buli edito nihil noui, praeter illam exceptionem, de
 qua tu ad me scripseras, Nimis graui praeiudi-
 cio in ordinem nostrum. ego tamen habeo ισ-
 ουαμοῦσαρ, sed tectiorem, ex Q. Mucij P. F. edi-

ſto *Aſiatico*, Extra quam ſi ita negotium ge-
ſtum eſt, ut eo ſtari non oporteat, ex fide
bonae multaq; ſumſecutus *Scaeuolae*, in ijs illud, in
quo ſibi libertatem ceſſent *Graeci* datam, ut *Graeci*
inter ſe diſceptent ſuis legibus. breue autem edictū
eſt propter hanc meam διαπερι, quod duobus gene-
ribus edicendum putauī: quorum unum eſt prouin-
ciale, in quo eſt de rationibus ciuitatum, de aere a-
lieno, de uſura, de ſyngraphis, in eodem omnia de
publicanis: alterum, quod ſine edicto ſatis commo-
de transigi non poteſt, de hereditatum poſſeſſioni-
bus, de bonis poſſidendis, magiſtris faciundis, uen-
dendis: quae ex edicto & poſtulari, & fieri ſolent.
tertium, de reliquo iure dicendo, ἀπαφον reliqui:
dixi me de eo genere mea decreta ad edicta urbana
accommodaturum: itaq; curo: & ſatisfacio adhuc
omnibus. *Graeci* uero exultant, quod peregrinis iu-
dicibus utuntur. nugatoribus quidem, inquires. quid
reſert? tamen ſe αὐτονομίαν adeptos putant. uoſtri
enim, credo, graues habent, *Turpionem* ſutorium,
& *Vettium* mancipem. De publicanis quid agam,
uideris quaerere: habeo in delicijs, obſequor, uer-
bis laudo, orno; efficio, ne cui moleſti ſint. τὸ πα-
ραδεξιότατον uſuras eorum, quas pactiōibus ad-
ſcripſerant, ſeruauit etiam *Seruius*: ego ſic. diem
ſtatuo ſatis laxam; quam ante ſi ſoluerint, dico
me centeſimas ducturum: ſi non ſoluerint, ex pa-
ctiōne. itaque & *Graeci* ſoluunt tolerabili ſoenore:
& publicanis res eſt grauiſſima, ſi illa iam habent,
pleno

pleno modio uerborum honorem, inuitationem cre-
bram. quid plura? sunt omnes ita mihi familiares,
ut se quisque maxime putet. sed tamen undè au-
tois. scis reliquā. De statua Africani. (αὐτοῦ ἀν-
τὸν ἀνυκλώσαν: sed me ipsum delectauit in tuis
litteris) ain tu? Scipio hic Metellus proauum su-
um nescit censorem non fuisse? atqui nihil habuit
aliud inscriptum, nisi, CENSOR, ea statua, quae
ad Opis aperte posita in excelsa est. in illa autem,
quae est ad πολυδῶκας, inscriptum est COS. quam
esse eiusdem, status, amictus, annulus, imago ip-
sa declarat. at hercule ego cum in turma inaurata-
rum equestrium, quas hic Metellus in Capitolio po-
suit, animaduertissem in Serapionis subscriptione
Africani imaginem, erratum fabrilē putauī, nunc
uideo Metelli ἀνισορροίαν turpem. Nam illud de
Flauio, & fastis, si secus est, commune erratum
est, & tu belle ὑπόρρισας; & nos publicam prope
opinionem secuti sumus, ut multa apud Graecos.
quis enim non dixit, Εὐπολίη, τὸν τῆς ἀρχαίας, ab
Alcibiade nauigante in Siciliam deiectum esse in
mare? redarguit Eratosthenes: affert enim, quas
ille post id tempus fabulas docuerit. num iccirco
Duris Samius, homo in historia diligens, quod cum
multis errauit, irridetur? Quis Zaleucum leges Lo-
cris scripsisse non dixit? num igitur iacet Theophras-
tus, si id a Timaeo, tuo familiari, reprehensum
est? Sed nescire proauum suum censorem non fuis-
se, turpe est, praesertim cum post eum consulem ne-

mo Cornelius, illo uiuo, censor fuerit. Quod de Philotimo, & de solutione xx DC scribis: Philotimum circiter kal. Ian. in Chersonessum audio uenisse. ac mihi ab eo nihil adhuc. reliqua mea Camillus scribit se accepisse. ea quae sint, nescio, & aueo scire. sed haec posterius, & coram fortasse commodius. Illud me, mi Attice, in extrema fere parte epistolae commouit: scribis enim sic, τί λοιπὸν? deinde me obsecras amantissime, ne obliuiscar uigilare; ut animaduertam, quae fiant. num quid de quo inaudisti? etsi nihil eiusmodi est: πολλοῦτε καὶ δὲ. nec enim me fefellisset; nec faller. sed ista admonitio tua tam accurata nescio quid mihi significare uisa est. De M. Octauio, iterum tibi rescribo, te illi probe respondisse. paullo uellē fidentius. Nam Coelius libertum ad me misit, & litteras accurate scriptas, *

& de pantheris, sed a ciuitatibus. rescripsi, alterum me moleste ferre, si ego in tenebris laterem, nec audiretur Romae, nullum in mea prouincia nummum, nisi in aes alienum, erogari; docuique, nec mihi cōci liare pecuniam licere, nec illi capere; monuiq. cum, quem plane diligo; ut, cum alios accusasset, cautius uiueret: illud autē alterum alienum esse existimatio ne mea, Cybiratas imperio meo publice uenari. Lepta tua epistola gaudio exultat: etenim scripta belle est, meq. apud eū magna in gratia posuit. Filiola tua gratum mihi fecit, quod tibi diligenter mandauit, ut mihi salutem adscriberes: gratum etiam Pilia: sed illa officiosius, quod mihi, quem iam pridem nunquam

quam uidet. igitur tu quoque salutem utrique ad-
 scribito. Litteras daturum pridie. kal. Ian.
 suauem habuit recordationem clarissimi iurisiuran-
 di: quod ego non eram oblitus: magnus enim prae-
 textatus illo die fui. Habes ad omnia, non, ut po-
 stulasti, *ἡῶστα χαλαρίων*; sed paria paribus re-
 spondemus. Ecce autem alia pusilla epistola,
 quam non relinquam *ἀναντιρρόνητον*. Bene me-
 hercule potuit Lucceius Tusculanum: nisi forte so-
 let enim, cum suo tibicine. & uelim scire, quis
 sit status eius. Lentulum quidem nostrum, praeter
 Tusculanum, proscripsisse audio. cupio hos expe-
 ditos uidere. cupio etiam Sextium: addes etiam ijs
 Coelium. quibus omnibus est: *αἰδέσθαι μὲν ἀνύπα-
 δαι, δεῖσθαι δ' ὑποδέχθαι*. De Memmio restitu-
 endo ut Curio cogitet, te audisse puto. De Egnatij Si-
 dicini nomine, nec nulla, nec magnā spe sumus.
 Pinarium, quem mihi commendas, diligentissime
 Deiotarus curat, grauius aegrum. Respondi etiam
 minori. Tu, uelim, dum ero Laodiceae, id est ad
 idus Mai. quam saepissime mecum per litteras col-
 loquere: & cum Athenas ueneris, (iam enim scie-
 mus de rebus urbanis, de prouincijs, quae omnia in
 mensem Martium sunt collata) utique ad me ta-
 bellarios mittas. Sed heus tu, Genuarios a Caesa-
 re per Herodem, talenta Attica L, extorsistis: in
 quo, ut audio, magnum odium Pompeij suscepistis.
 putat enim, suos nummos uos comedisse, Caesarem
 in merito reaedificando diligentiores fore. hoc ego *

ex P. Vedio, magno nebulone, sed Pompeij tamen familiari, audiui. hic Vedius uenit mihi obuiam cum duobus effedis, & rheda equis iuncta, & lectica, & familia magna: pro qua, si Curio legem pertulerit, Hscentena pendat necesse est. erat praeterea cynocephalus in effedo: nec deerant onagri. nunquam uidi hominem nequiores. sed extremum audi. Diuersatus est Laodiceae apud Pompeium Vindillum: ibi sua deposuit; cum ad me profectus est. moritur interim Vindullus: quae res ad Magnum Pompeium pertinere putabatur. C. Vennonius domum Vindulli uenit: cum omnia obsignaret, in Vedianas res incidit. in his inuētae sunt quinque lagunculae matronarum, in quibus uua sororis amici tui, hominis Bruti, qui hoc utatur; & illius Lepidi, qui haec tam negligenter ferat. Haec te uolui παραπρησαι: sumus enim ambo belle curiosi. Vnum etiam uelim cogites. audio Appium ἐλευσινέων Eleusine facere. num inepti fuerimus, si nos quoque Academiae fecerimus? puto, inquires. ergo id ipsum scribes ad me. equidem ualde Athenas ipsas amo. uolo esse aliquod monumentum. odi falsas inscriptiones statuarum alienarum. sed ut tibi placebit: faciesq. me, in quem diem Romana incendant mysteria, certiores, & quo modo hiemaris. Cura ut ualeas. Post Leuētricam pugnam die septingentesimo sexagesimo quinto.

CICERO. S. D. ATTICO

CVM Philogenes, libertus tuus, Laodiceam ad me, salutandi caussa, uenisset, & se statim ad te nauigaturum esse diceret; has ei litteras dedi; quibus ad eas scripsi, quas acceperam a Bruti tabellario. Et respondebo primum postremae tuae paginae: quae mihi magnae molestiae fuit, quod ad te scriptum est ab Cincio de Statij sermone: in quo hoc molestissimum est, Statium dicere, a me quoque id cōsiliū probari. probari autem? de isto haecenus. dixerim me uel plurima uincula tecum summae coniunctionis optare: & sunt amoris artissima: tantum abest, ut ego ex eo, quo adstricti sumus, laxari aliquid uelim. illum autem multa de istis rebus asperius solere loqui, saepe sum expertus, saepe etiam leniui iratum. id scire te arbitror. in hac autem peregrinatione, militia ue nostra saepe incensum ira uidi, saepe placatum. quid ad Statium scripserit, nescio. quidquid acturus de tali re fuit, scribendum tamen ad libertum non fuit: mihi autem erit maxime curae, ne quid fiat secus, quam uolumus, quamq. oportet. nec satis est in eiusmodi re, se quenque praestare. ac maxime partes istius officij sunt pueri Ciceronis, siue iam adolescentis: quod quidem illum soleo hortari. ac mihi uidetur matrē ualde, ut debet, amare, teq. mirifice. sed est magnum illud quidem, ueruntamen multiplex pueri ingenium: quo ego regendo habeo negotij satis.

O Quoniam

& iudicijs usae, αὐτονομίαν adeptae, reuixerunt.
 his ego duobus generibus facultatē ad se aere alie-
 no liberandas, aut leuandas dedi: uno, quod omni-
 no nullus in imperio meo sumptus factus est, (nul-
 lum cum dico, non loquor ὑπερβολικῶς) nullus, in-
 quam, ne teruncius quidem. hac autem re, incre-
 dibile est, quantum ciuitates emerferint. accessit al-
 terea. Mira erant in ciuitatibus ipsorū furta Grae-
 corum, quae magistratus sui fecerant. quae siui ipse
 de ijs, qui annis decem proximis magistratum gesse-
 rant. aperte fatebantur: itaque sine ulla ignominia
 suis humeris pecunias populis retulerunt. populi
 autem, nullo gemitu, publicanis, quibus hoc ip-
 so lustro nihil soluerant, etiam superioris lustri red-
 diderunt. itaque publicanis in oculis sumus. gra-
 tis, inquis, uiris. sensimus. Iam cetera iurisdic-
 tio nec imperita, & clemens, cum admirabili fa-
 cilitate. aditus autem ad me minime prouinciales,
 nihil per cubicularium. ante lucem inambulabam
 domi, ut olim candidatus. grata haec, & magna,
 mihiq. non dum laboriosa ex illa uetere militia.
 Nonis Mai. in Ciliciam cogitabam: ibi cum Iu-
 nium mensem consumpsissem, atque utinam in pa-
 ce, (magnum enim in bellum impendet a Parthis)
 Quinctilem in reditu ponere. annue enim mihi o-
 perae ad III. kal. Sext. merentur. magna autem
 in spe sum, mihi nihil temporis prorogatum iri. ha-
 bebam acta urbana usque ad non. Mart. e quibus
 intelligebam, Curionis nostri constantia omnia po-

tius actum iri, quam de provincijs. ergo, ut spero, propediem te uidebo. Venio ad Brutum tuum, immo nostrum: sic enim mauis. Equidem omnia feci, quae potui aut in mea prouincia perficere, aut in regno experiri. omni igitur mado egi cum rege. & ago quotidie, per litteras scilicet. ipsum enim triduum, quatrimum uel mecum habui turbulentis in rebus, quibus cum liberaui: sed & cum praesens, & postea creberrime non destiti rogare, & petere mea causa, suadere, & hortari sua. multum profeci, sed, quantum, non plane, quia longe absum, scio. Salaminios autem (hos enim poteram coercere) adduxi, ut totum nomen Scaptia uellent soluere, sed centesimis duobus a proxima quidem syngrapha, nec perpetuis, sed renouatis quotannis. numerabantur nummi: noluit Scaptius. tu qui ais Brutum cupere aliquid perdere? quaternas habebat in syngrapha. fieri non poterat: nec, si posset, ego pati possem. audio omnino Scaptium paenitere. nam quod S. C. esse dicebat, ut ius ex syngrapha diceretur; eo consilio factum est, quod pecuniam Salaminij contra legem Gabiniam sumpserant. uetabat autem Auli lex, ius dici de ita sumpta pecunia. decreuit igitur senatus, ut ius diceretur ista syngrapha. nunc ista habet iuris idem, quod ceterae, nihil praecipui. haec, me ordine facta, puto me Bruto probaturum; tibi, nescio; Catoni certe probabo. sed iam ad te ipsum reuertor. Ain'tandem Attice, laudator integritatis, et elegantiae

gantiae nostrae? ausus es hoc ex ore tuo? inquit En-
nius: ut equites Scaptio ad pecuniam cogendam
darem, me rogare? an tu, si mecum esses, qui scri-
bis morderi te interdum, quod non simul sis, pate-
rere me id facere, si uellem? Non amplius, inquis,
quingenta. Cum Spartaco minus multi primo
fuerunt. quid tandem isti mali in tam tenera insula
non fecissent? non fecissent autem? immo quid an-
te aduentum meum non fecerunt? inclusum incu-
ria senatum habuerunt Salaminium ita multos di-
es, ut interierint non nulli fame. erat enim praese-
ctus Appij Scaptius, & habebat turmas ab Ap-
pio. id me igitur tu, cuius mehercule os mihi ante
oculos solet uersari, cum de aliquo officio, ac laude
cogito, tu me, inquam, rogas, praefectus ut Sca-
ptius sit? at hoc statueramus, ut negotiatorem ne-
minem: idq. Bruto probaueramus. Habeat is tur-
mas. cur potius, quam cohortes? sumptu iam ne-
pos euadit Scaptius. Volunt, inquis, principes.
Scio: nam ad me Ephesum usque uenerunt; flen-
tesque, equitum scelera, & miserias suas detule-
runt. itaque statim dedi litteras, ut ex Cypro equi-
tes ante certam diem decederent. ob eamq. caus-
sam, tum ob ceteras, Salaminij nos in caelum de-
cretis suis sustulerunt. Sed iam quid opus equitatu?
soluunt enim Salaminij. nisi forte id uolumus armis
efficere, ut fenus quaternis centesimis ducant. &
ego audebo legere unquam, aut attingere eos libros,
quos tu dilaudas, si tale quid fecero? nimis, inquam,

provincia decedendum est) nec succeditur. quem relinquam, qui provinciae praesit? ratio quidem, & opinio hominum postulat fratrem: primum, quod uideatur esse honos; nemo igitur potior: deinde, quod solum habeo praetorium. Pontinius enim ex pacto, & conuentu (nam ea lege exierat) iam a me discesserat. Quae storem nemo dignum putat: etenim est leuis, libidinosus, sagax. De fratre autem primum illud est: persuaderi non posse arbitror: odit enim provinciam, et hercule nihil odiosius, nihil molestius: deinde, ut mihi nolit negare; quidnam melius officij; cum bellum esse in Syria magnum putetur, id uideatur in hanc provinciam erupturum; hic praesidij nihil sit; sumptus annuus decretus sit: uideatur ne aut pietatis esse meae, fratrem, aut diligentiae, nugarum aliquid relinquere. Magna igitur, ut uides, solitudine afficior, magna inopia consilij. quid quaeris? toto negotio nobis opus non fuit. quanto tua provincia melior? decedes, cum uoles: nisi forte iam decessisti. quem uidebitur, praeficies Thesprotiae, & Chaoniae. nec dum tamen ego Quinctum conueneram; ut iam, si id placeret, sirem, posset ne ab eo impetrari: nec tamen, si posset, quid uellem, habebam. Hoc est igitur eiusmodi; reliqua plena adhuc & laudis, & gratiae, digni ijs libris, quod dilaudas. conseruatae ciuitates: cumulate publicanis satisfactum: offensus contumeliam nemo, decreto iusto, & se uero per pauci, nec tamen quisquam, ut queri audeat. res gestae dignae

triumpho : de quo ipso nihil cupide agemus , sine tuo quidem consilio certe nihil . Clausula est difficilis in tradenda prouincia . sed haec deus aliquis gubernabit . De urbanis rebus scilicet plura tu scis ; saepius , & certiora audis . equidem doleo , non me tuis litteris certiores fieri . huc enim odiosa afferebantur de Curione , de Paulo : non quod ullum periculum uideam stante Pompeio , uel etiam sedente ; ualeat modo : sed mehercule Curionis , & Pauli , meorum familiarium , uicem doleo . formam igitur mihi totius reip. si iam es Romae , aut cūeris , uelim mittas ; quae mihi obuiam ueniat , ex qua me fingere possim , & praemeditari , quae animo accedam ad urbem . est enim quiddam , aduenientem non esse peregrinum , atque hospitem . Et quod paene praeterij , Bruti tui causa , ut saepe ad te scripsi , feci omnia . Cyprj numerabant : sed Scaptius centesimis , renouato in singulos annos fenore , contentus non fuit . Ariobarxanes non in Pompeium prolixior per ipsum , quam per me in Brutum : quem tamen ego praestare non poteram . erat enim rex per pauper ; aberamq. ab eo ita longe , ut nihil possem , nisi litteris ; quibus pugnare non destiti . summa haec est . pro ratione pecuniae liberum est Brutus tractatus , quam Pompeius . Bruto curata hoc anno talenta circiter c , Pompeio in semensibus promissa cc . in Appij negotio quantum tribuerim Bruto , dici uix potest . quid est igitur , quod laborem ? Amicos habet meras nugas , 7.

Scaptium:

Scaptium : qui, quia non habuit a me turmas equitum, quibus *Cyprum* uexaret, ut ante me fecerat, fortasse succenset: aut quia praefectus non est; quod ego nemini tribui negotiatori, non *C. Vennonio*, meo familiari; non tuo *M. Lenio*; & quod tibi *Romae* ostenderam me seruaturum, in quo perseuerasti: sed quid poterit queri is, qui, auferre pecuniam cum posset, noluit? *Scaptio*, qui in *Cappadocia* fuit, puto esse satisfactum. is a me tribunatum cum accepisset, quem ego ex *Bruti* litteris ei detulissem; postea scripsit ad me, se uti nolle eo tribunatu. *Caius* est quidam; cui cum praefecturam detulissem *Bruti* rogatu, multa & dixit, & fecit cum quadam mea contumelia, *P. Clodij canis*: is me nec proficiscentem *Apameam* profecutus est; nec, cum postea in castra uenisset, atque inde discederet, nunquid uellem, rogauit; & fuit aperte mihi, nescio quare, non amicus. hunc ego si in praefectis habuissem, quem tu me hominem putares? qui, ut scis, potentissimorum hominum contumaciam nunquam tulerim, ferrem huius asseclae? etsi hoc plus est, quam ferre, tribuere etiam beneficij aliquid, & honoris. is igitur *Caius*, cum *Apameae* me nuper uidisset *Romam* proficiscens, me ita appellauit: (*Culleolum uix auderem*) Vnde, inquit, me iubes petere cibaria? profecto respondi lenius, quam putabant oportuisse, qui aderant: me non instituisse ijs dare cibaria, quorum opera non essem usus. abiit iratus. huius *nebulonis* operatione si *Brutus* moueri potest; licebit

minime uolo. Haec sunt, etiam illud. Orationem Q. Celeris mihi uelim mittas contra M. Seruilium. litteras mitte quamprimum, si nihil fuerit, uel per tuū tabellarium. Piliae, et filiae salutē. Cura ut ualeas.

CICERO. S. D. ATTICO

4

TARSVM uenimus non. Iun. ibi me multae mouerunt, magnum in Syria bellum, magna in Cilicia latrocinia. Mihi difficilis ratio administrandi, quod paucos dies habebam reliquos annui muneris: illud autem difficillimum: relinquendus erat ex S. C. qui praeesset. nihil minus probari poterat, quam quaestor Messinius. nam de Coelio nihil audiebamus. rectissimum uidebatur, fratrem cum imperio relinquere: in quo multa molesta, discessus noster, belli periculum, militum improbitas, sexcenta praeterea. o rem totam odiosam. sed haec fortuna uiderit: quoniam consilio non multum uti licet. Tu, quando Romam saluus, ut spero, uenisti, uidebis, ut soles, omnia, quae intelliges nostra interesse, in primis de Tullia mea: cuius de conditione quid mihi placeret, scripsi ad Terentiam, cum tu in Graecia esses: deinde de honore nostro. quod enim tu abfuisi, uereor ut satis diligenter actum in senatu sit de litteris meis. Illud praeterea μουσικὰ τερον ad te scribam, tu sagacius odorabere.

τῆς δάμαρτός μου ὁ ἀπελάθερος (οἶδα ὃν λέγω) ἔδοξε μοι φράσιν, ἐξ ὧν ἀλογδόμενος παρεφδέγγετο, πεφρακέναι τὰς ψήφους ἐκ τῆς ὥνῃς τῶν ὑπαρχόντων

τῷ Κροτωνιάτῃ τυράννοκτόνι δέδοικα δὴ, μὴ τι νοήσῃς·
 εἰς δ' ὅπως τὸτο περισκεψάμενος, τὰ λοιπὰ ἐξ ἀσφαλείας
 non quæo tantum, quantum uereor, scribere. Tu au-
 tē fac, ut mihi tuæ litteræ uolent obuiæ. Haec se-
 stinans scripsi in itinere, atque agmine. Piliae, &
 puellæ Cæciliæ bellissimæ salutem dices. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO 5

N V N C quidem profecto Romæ es: quo te, si
 ita est, saluum uenisse gaudeo: unde quidem quam
 diu absuisti, magis a me abesse uidebare, quam si
 domi esses. minus enim mihi meæ notæ res erant,
 minus etiam publicæ. quare uelim, etsi, ut spero, te
 hæc legente aliquantum tamen uiae processero, ta-
 men obuias mihi litteras quamargutissimas de o-
 mnibus rebus crebro mittas, in primis de quo scri-
 psi ad te antea. τῆς ξυναόρου τῆς ἐμῆς ὁ ὕψις ἀλθέρως,
 ἔδοξέ μοι θαμὰ βαρῆρίζων, καὶ ἀλύων τοῖς ξυλλόγοις,
 καὶ ταῖς λέξαις ὑπότι πεφυρακέναι τὰς ψήφους ἐν τοῖς
 ὑπάρχουσι τοῖς τοῦ Κροτωνιάτου. hoc tu indaga,
 ut soles, ast hoc magis. ἐξ ἄσεως ἐπ' ἀλόφου τηχῶν
 παρέδωκεν ἡμῶν γάμου ὀφειλήματα ὁ Κάμιλλος, αὐ-
 τόν τε ὀφείλοντα μνᾶς κδ'. ἐκ τῶν Κροτωνιατικῶν, καὶ
 ἐκ τῶν Χερρόνησιατικῶν μῆ. καὶ κληρονομούσας χμλ.
 λμ. τούτων δέ μὴδέ ὀβολόν διαλύσασθαι πάντων ὀ-
 φειληθέντων τοῦ δαδτέρου μινὸς τῇ νομηνίᾳ. τὸν δὲ
 ὀτελδότερον αὐτοῦ, ὄντα ῥομῶνυμον τῷ Κόνωνος πα-
 τρι, μὴδὲν ὀλοχερᾶς πεφροντικέναι. ταῦτα οὕτω
 ἐφ' ὧτον μὲν, ἵνα πάντα σώζῃ: δαδτέρον δέ, ἵνα μὴ

δὲν

δὲν τῆς τόκων ὀλιγορήτης τῆς ἀπὸ τῆς προεκεκλειμένης
 ἡμέρας, ὅσας αὐτὸν ἠνέγκαμεν, σφόδρα δέδοικα. καὶ
 γὰρ παρ' ὧν πρὸς ἡμᾶς κατασκευόμενος, καὶ τι δε-
 δὸν ἐλπίσας, ἀπογνοῦς δὲ, ἀλόγως ἀπέστειλεν ἱκετῶν,
 αἰχρὸν τοι δυνόντε μένην. meq. obiurgauit uete-
 re prouerbio, τὰ μὲν δίδόμενα. reliqua uide, &
 quantum fieri potest, perspiciamus. etsi annum
 tempus prope iam emeritū habebamus: dies enim
 xxxiii. erant reliqui: solitudine prouinciae ta-
 men uel maxime urgebamus. cum enim arderet Sy-
 ria bello; & Bibulus, in tanto maerore suo, maxi-
 mam curam belli sustineret; ad meq. legati eius, et
 quaestor, & amici litteras mitterent, ut subsidio
 uenirem; etsi exercitum infirmum habebam, auxi-
 lia sane bona, sed ea Galatarum, Pisidarum, Ly-
 ciorum; (haec enim sunt nostra robora) tamen esse
 officium meum putavi, exercitum habere quampro-
 xime hostem, quoad mihi praesse prouinciae per
 S. C. liceret. sed, quo ego maxime delectabar, Bi-
 bulus molestus mihi non erat; de omnibus rebus
 scribebat ad me potius. & mihi decessionis dies
 λεληθότως obrepebat. qui cum aduenerit: ἄλλο πρό-
 λημα, quem praeficiam, nisi Coelius quaestor ue-
 nerit; de quo adhuc nihil certi habebamus. Cupie-
 bam mehercule longiorem epistolam facere: sed
 nec erat res, de qua scriberem; nec iocari prae-
 cura poteram. ualebis igitur, & puellae salutem
 articulate dicere, nostraeq. Piliae.

Ego, dum in provincia omnibus rebus Appium orno, subito sum factus accusatoris eius socer. id quidem, inquis, dii approbent. ita uelim: teq. ita cupere certo scio: sed crede mihi, nihil minus putaram ego, qui de Ti. Nerone, qui mecum egerat, certos homines ad mulieres miseram: qui Romam uenerunt factis sponsalibus. sed hoc spero melius. mulieres quidem ualde intelligo delectari obsequio, & comitate adolescentis. cetera noli ἐκκαρθίζειν. Sed heus tu, πρὸς ἱερὸν Ἀθηνῶν, placet hoc tibi? etsi non impediabant mei certe libri: non enim ista largito fuit in ciues, sed in hospites liberalitas. me tamen de Academia προπύλας iubes cogitare; quoniam Appius de Elcusine non cogitet. De Hortensio te certo scio dolere: equidem excrucior: decreueram enim cum eo ualde familiariter uiuere. Nos provinciae praefecimus Coeliū. puerum, inquis, & fortasse satuum, & non grauem, & non continentem. assentior: fieri non potuit aliter. nam quas multo ante tuas acceperam litteras, in quibus ἐπέχων te scripseras, quid esset mihi faciundum de relinquendo; eae me pungebāt, uidebam enim, quae tibi essent ἐπὶ τοῦ καὶ καύσαι, (et erant eadem mihi) puero ne traderem. fratri autem, illud non utile nobis. nam praeter fratrem nemo erat, quem sine contumelia quaestori, nobili praesertim, anteferrem. tamen, dum impendere

Parthi uidebantur, statueram fratrem relinquere, aut etiam reip. caussa contra S. C. ipse remanere. qui postea quam, incredibili felicitate, discesserunt; sublata dubitatio est. uidebam sermones: Huius fratrem reliquit? num est hoc non plus annum obtinere provinciam? Quid, quod senatus eos uoluit praeesse provincijs, qui non praefuissent? at hic triennium. Ergo haec ad populum. quid, quae tecum? nunquam essem sine cura, si quid iracundius, aut contumeliosius, aut negligentius. quae fortuita hominum? quid, si quid filius puer, & puer bene sibi fidens? qui esset dolor? quem pater non dimittebat; teque id censere, moleste ferebat. at nunc Coelius, non dico equidem, quod egerit; sed tamen multo minus laboro. Adde illud. Pompeius, eo robore uir, ijs radicibus, Q. Cassium sine sorte delegit, Caesar Antonium: ego sorte datum offenderem? aut etiam inquirerem in eum, quem reliquisset? hoc melius: & huius rei plurā exempla. senectuti quidem nostrae profecto aptius. at te apud eum, dii boni, quanta in gratia posui: ei que legi litteras non tuas, sed librarum tuarum. Amicorum litterae me ad triumphum uocant, rem a nobis, ut ego arbitror, propter hanc παλιγγενεσίαν nostram, non negligendam. quare tu quoque, mi Attice, incipe hoc cupere; quo nos minus inepti uideamur. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

7

QUINCTVS filius, pie sane, me quidem certe

certe multum hortante, sed currentem animum patris sui sorori tuae reconciliauit. eum ualde tuae litterae excitauit. quid quaeris? confido rem, ut uolumus, esse. Bis ad te ante scripsi de re mea familiari, si modo tibi redditae litterae sunt, graece, ἐν αὐτῷ τοῖς. scilicet nihil est mouendum. sed tamen, ἐπεὶ μὲν percuñtando de nominibus Milonis, & ut expediat, ut mihi recepit, hortando, aliquid ita tu proficies. Ego Laodiceae quaestorem Messinium expectare iussi, ut confectas rationes lege Iulia apud duas ciuitates possim relinquere. Rhodum uolo puerorum causa: inde quamprimum Athenas: etsi Etesiae ualde resstant: sed uolo his magistratibus, quorum uoluntatem in supplicatione sum expertus. Tu tamen mitte mihi, quaeso, obuiam litteras, nunquid putes reip. nomine tardandum esse nobis.

* Tiro ad te dedisset litteras, nisi eum graueret aegrum Efeae reliquisset. sed nuntiant, melius esse. ego tamen angor. nihil enim illo adolescente castius, nihil diligentius. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

8

CUM instituissem ad te scribere, calamumque sumpsissem, Batonius e nauis recta ad me uenit domum Ephesi, & epistolam tuam reddidit prid. kal. Oct. Laetatus sum felicitate nauigationis tuae, oportunitate Piliae, etiam mehercule sermone eiusdem de coniugio Tulliae meae. Batonius autem miros terrores ad me attulit Caesarianos: cum Lepta etiam
plura

plura locutus est, spero, falsa, sed certe horribilia:
exercitum nullo modo dimissurum: cum illo praeto-
res des. Cassium tribunum, Lentulum cos. facere:
Pompeio in animo esse urbem relinquere. Sed heus
tu, numquid moleste fers de illo, qui se solet antese-
re patruo sororis tuae filij? at a quibus uictus? sed
ad rem. Nos Etesiae uehementissimae tardarunt.
detraxit xx ipsos dies etiam aphraëti Rhodio-
rum: kal. Oct. Epheso conscendentes hanc episto-
lam dedimus L. Tarquinio, simul e portu egredi-
enti, sed expeditius nauiganti: nos Rhodiorum a-
phraëtis, ceterisque longis nauibus tranquillitates au-
cupaturi eramus: ita tamen properabamus, ut non
posset magis. De raudusculo Puteolano, gra-
tum. Nunc uelim dispicias res Romanas; uide-
as, quid nobis de triumpho cogitandum putes; ad
quem amici me uocant. ego, nisi Bibulus, qui, dum
unus hospes in Syria fuit, pedem porta non plus ex-
tulit, quam domo sua, adniteretur de triumpho,
aequo animo essem. nunc uero αἰχρὸν σιωπᾶν. sed
explora rem totam: ut, quo die congressi erimus,
consilium capere possimus. At multa, qui & pro-
perarem, & ei litteras darem, qui aut mecum,
aut paullo ante uenturus esset. Cicero tibi pluri-
mam salutem dicit. tu dices utriusque nostrum uer-
bis & Piliae tuae, & filiae. Vale.

IN PIRÆEA cum exissem pridie id. Oct. accepi ab Acasto, seruo meo, statim tuas litteras: quas quidem cum expectassem iam diu, admiratus sum, ut uidi obsignatam epistolam, breuitatem eius; ut aperui, rursus οὐ γυναικῶν litterularum, quae solent tuae compositissimae, & clarissimae esse. ac, ne multa, cognoui ex eo, quod ita scripseras, te Romam uenisse ad XII. kal. Oct. cum febris, perculsus uehementer, nec magis, quam debui, statim quaero ex Acasto. ille & tibi, & sibi uisum, & ita se domi ex tuis audisse, ut nihil esset incommode. id uidebatur approbare, quod erat in extremo, febri- culam tum te habentem scripsisse. sed clamaui ta- men; admiratusq. sum, quod nihilo minus ad me tua manu scripsisses. quare de hoc satis. spero e- nim, quae tua prudentia, & temperantia, & her- cule, ut me iubet Acastus, confido te iam, ut uolu- mus, ualere. A Turrano te accepisse meas litte- ras gaudeo. παραφύλαξον, si me amas, τὴν τῷ πυ- ρατῇ φιλοτιμίαν αὐτότατα. hanc, quae mehercule mihi magno dolori est, (dilexi enim hominē) pro- cura, quantulacunque est, Praetianam heredita- tem. prorsus ille ne attingat. dices, nummos mihi opus esse ad apparatus triumphī: in quo, ut prae- cipis, nec me κενὸν in expetendo cognoscēs, nec ἄτυ- ρον in abiiciendo. Intellexi ex tuis litteris, te ex Turrano audisse, a me provinciam fratri traditam, adeon

adeo ego non perspexeram prudentiam litterarū
 tuarum? ἐπέχειν te scribebas. quid erat dubitatio-
 ne dignum? si esset quidquam; cur placeret, fra-
 trem, & talem fratrem, relinqui? ἀθ' ἔτι τοῖς ista mi-
 hi tua, non ἐποχὴ, uidebatur. monebas de Q. Ci-
 cerone puero, ut eum quidem neutiquam relinque-
 rem: τοῦ μόνον ὄντα ἐπ' ὧν ἐμοί. eadem omnia, quasi
 collocuti essemus, uidimus. non fuit faciendum ali-
 ter, meq. ἐπιχειροῦν ἐποχὴ tua dubitatione libera-
 uit. sed puto te accepisse de hac re epistolam, scri-
 ptam atcuratius. Ego tabellarios postero die ad uos
 eram missurus; quos puto ante uenturos, quam no-
 strum Saufeium. sed, eum sine meis litteris ad te
 uenire, uix rectum erat. Tu mihi, ut polliceris,
 de Tulliola mea, id est de Dolabella, perscribas:
 de rep. quam praenideo in summis periculis, de cen-
 soribus, maximeq. de signis tabulis, quid fiat, re-
 feratur ne. Idibus Oct. has dedi litteras: quo die,
 ut scribis, Caesar Placentiam legiones quattuor.
 quae so, quid nobis futurum est? In arce Athenis
 statio mea nunc placet. Vale.

in isto Brutum amasti dulcissime Attice : nos , uereor , ne parum . atque haec , scripsi ego ad Brutum , scripsisse te ad me : cognosce nunc cetera . Pro Appio nos hic omnia facimus , honeste tamen , sed plane libenter . nec enim ipsum odimus : & Brutum amamus : & Pompeius a me mirifice contendit ; quem mebercule plus plusq. in dies diligo . C. Coelium quaestorem huc uenire audisti . nescio , quid sit : sed Pammenia illa mihi non placent . Ego me spero Athenis fore mense Septembri . tuorum itinerum tempora scire sane uelim . Εὐνθυμῶν Sempromij Rufi cognoui ex epistola Corcyraea . quid quaerit ? inuideo potentiae Vestorij . Cupiebam etiam nunc plura garrere : sed lucet : urget turba : festinat Philogenes . ualebis igitur , & ualere Piliam , & Caeciliam nostram iubebis litteris , & saluebis a meo Cicerone .

CICERO . S . D . ATTICO

3

ET SI nil sane habebam noui , quod post accidisset , quam dedissem ad te Philogeni , liberto tuo , litteras : tamen cum Philotimum Romam remitterem , scribendum aliquid ad te fuit . ac primum illud , quod me maxime angebat , (non quo me aliquid inuare posses : quippe res est in manibus : tu autem abes longe gentium :

Πολλά δ' ἐν μεταχειρί

Νότος κυλινδει πλύματ' ἀρείνης ἀλός .) obrepfit dies , ut uides , (mihi enim ad 111 . kal . Sext . de prouin-

prouincia decedendum est) nec succeditur. quem relinquam, qui prouinciae praesit? ratio quidem, & opinio hominum postulat fratrem: primum, quod uidetur esse honos; nemo igitur potior: deinde, quod solum habeo praetorium. Pontinius enim ex pacto, & conuentu (name ea lege exierat) iam a me discesserat. Quae storem nemo dignum putat: etenim est leuis, libidinosus, sagax. De fratre autem primum illud est: persuaderi non posse arbitror: odit enim prouinciam, et hercule nihil odiosius, nihil molestius: deinde, ut mihi nolit negare; quidnam melius sit officij; cum bellum esse in Syria magnum putetur, id uideatur in hanc prouinciam erupturum; hic praesidij nihil sit; sumptus annuus decretus sit: uideatur ne aut pietatis esse meae, fratrem, aut diligentiae, nugarum aliquid relinquere. Magna igitur, ut uides, solitudine afficior, magna inopia consilij. quid quaeris? toto negotio nobis opus non fuit. quanto tua prouincia melior? decedes, cum uoles: nisi forte iam decessisti. quem uidebitur, praeficies Thesprotiae, & Chaoniae. nec dum tamen ego Quinctum conueneram; ut iam, si id placeret, sirem, posset ne ab eo impetrari: nec tamen, si posset, quid uellem, habebam. Hoc est igitur eiusmodi; reliqua plena adhuc & laudis, & gratiae, dignijs libris, quod dilaudas. conseruatae ciuitates: cumulate publicanis satisfactum: offensus contumeliam nemo, decreto iusto, & seuerio perpauci, nec tamen quisquam, ut queri audeat. res gestae dignae

triumpho : de quo ipso nihil cupide agemus , sine tuo quidem consilio certe nihil . Clausula est difficilis in tradenda prouincia . sed haec deus aliquis gubernabit . De urbanis rebus scilicet plura tu scis ; saepius , & certioria audis . equidem doleo , non me tuis litteris certiores fieri . huc enim odiosa afferebantur de Curione , de Paulo : non quod ullum periculum uideam stante Pompeio , uel etiam sedente ; ualeat modo : sed mehercule Curionis , & Pauli , meorum familiarium , uicem doleo . formam igitur mihi totius reip. si iam es Romae , aut cūeris , uelim mittas ; quae mihi obuiam ueniat , ex qua me fingere possim , & praemeditari , quod animo accedam ad urbem . est enim quiddam , aduenientem non esse peregrinum , atque hospitem . Et quod paene praeterij , Bruti tui causa , ut saepe ad te scripsi , feci omnia . Cyprij numerabant : sed Scaptius centesimis , renouato in singulos annos fenore , contentus non fuit . Ariobarzanes non in Pompeium prolixior per ipsum , quam per me in Brutum : quem tamen ego praestare non poteram . erat enim rex per pauper ; aberamq. ab eo ita longe , ut nihil possem , nisi litteris ; quibus pugnare non destiti . summa haec est . pro ratione pecuniae liberum est Brutus tractatus , quam Pompeius . Bruto curata hoc anno talenta circiter c , Pompeio in sex mensibus promissa cc . in Appij negotio quantum tribuerim Bruto , dici uix potest . quid est igitur , quod laborem ? Amicos habet meras nugas , 2.

Scaptium :

Scaptium : qui, quia non habuit a me turmas equitum, quibus Cyprum uexaret, ut ante me fecerat, fortasse succenset: aut quia praefectus non est; quod ego nemini tribui negotiatori, non C. Vennonio, meo familiari, non tuo M. Lenio; & quod tibi Romae ostenderam me seruaturum, in quo perseueranti: sed quid poterit queri is, qui, auferre pecuniam cum posset, noluit? Scaptio, qui in Cappadocia fuit, puto esse satisfactum: is a me tribunatum cum accepisset, quem ego ex Bruti litteris ei detulissem, postea scripsit ad me, se uti nolle eo tribunatu. Caius est quidam; cui cum praefecturam detulissem Bruti rogatu, multa & dixit, & fecit cum quadam mea contumelia, P. Clodij canis: is me nec proficiscentem Apameam profecutus est; nec, cum postea in castra uenisset, atque inde discederet, nunquid uellem, rogauit; & fuit aperte mihi, nescio quare, non amicus. hunc ego si in praefectis habuissem, quem tu me hominem putares? qui, ut scis, potentissimorum hominum contumaciam nunquam tulerim, ferrem huius asecrae? etsi hoc plus est, quam ferre, tribuere etiam beneficij aliquid, & honoris. is igitur Caius, cum Apameae me nuper uidisset Romanam proficiscens, me ita appellauit: (Culleolum uix auderem) Vnde, inquit, me iubes petere cibaria? profecto respondi lenius, quam putabant oportuisse, qui aderant: me non instituisse ijs dare cibaria, quorum opera non essem usus. abiit iratus. huius nebulonis operatione si Brutus moueri potest;

licebit

minime uolo. Haec sunt, etiam illud. Orationem Q. Celeris mihi uelim mittas contra M. Seruilium. litteras mitte quamprimum, si nihil fuerit, uel per tuum tabellarium. Piliae, et filiae salutē. Cura ut ualeas.

CICERO. S. D. ATTICO

TARSVM uenimus non. Iun. ibi me multa mouerunt, magnum in Syria bellum, magna in Cilicia latrocinia. Mihi difficilis ratio administrandi, quod paucos dies habebam reliquos annui muneris: illud autem difficillimum: relinquendus erat ex S. C. qui praeesset. nihil minus probari poterat, quam quaestor Messinius. nam de Coelio nihil audiebamus. rectissimum uidebatur, fratrem cum imperio relinquere: in quo multa molesta, discessus noster, belli periculum, militum improbitas, sexcenta praeterea. o rem totam odiosam. sed haec fortuna uiderit: quoniam consilio non multum uti licet. Tu, quando Romam saluus, ut spero, uenisti, uidebis, ut soles, omnia, quae intelliges nostra interesse, in primis de Tullia mea: cuius de conditione quid mihi placeret, scripsi ad Terentiam, cum tu in Graecia esses: deinde de honore nostro. quod enim tu abfuisi, uereor ut satis diligenter actum in senatu sit de litteris meis. Illud praeterea μουσικόν τερον ad te scribam, tu sagacius odorabere.

τῆς δ' αμαρτὸς μου ὁ ἀπελάθερος (οἶδα ὃν λέγω) ἔδοξε μοι πρῶτον, ἐξ ἀναλογώμενος παρεφδέγγοτο, πεφυράκεναι τὰς ψήφους ἐκ τῆς ὥτῃς τῶν ὑπαρχόντων

δὲν τῆς τόκων ὀλιγορήσας τῆς ἀπὸ τῆς προεκκειμένης
 ἡμέρας, ὅσας αὐτὸν ἠνέγκαμεν, σφοδρὰ δέδοικα. καὶ
 γὰρ παρῶν πρὸς ἡμᾶς κατασκειόμενος, καὶ τι δε-
 δὸν ἐλπίσας, ἀπογνοῦς δὲ, ἀλόγως ἀπέσκη ἐπειπὼν,
 αἰσχρὸν τοι δορύντε μένην. meq. obiurgauit uete-
 re prouerbio, τὰ μὲν δίδόμενα. reliqua uide, &
 quantum fieri potest, perspiciamus. etsi annum
 tempus prope iam emeritū habebamus: dies enim
 xxxiii. erant reliqui: solitudine prouinciae ta-
 men uel maxime urgebamur. cum enim arderet Sy-
 ria bello; & Bibulus, in tanto maerore suo, maxi-
 mam curam belli sustineret; ad meq. legati eius, et
 quaestor, & amici litteras mitterent, ut subsidio
 uenirem: etsi exercitum infirmum habebam, auxi-
 lia sane bona, sed ea Galatarum, Pisidarum, Ly-
 ciorum; (haec enim sunt nostra robora) tamen esse
 officium meum putavi, exercitum habere quampro-
 xime hostem, quoad mihi praesse prouinciae per
 S. C. liceret. sed, quo ego maxime delectabar, Bi-
 bulus molestus mihi non erat; de omnibus rebus
 scribebat ad me potius. & mihi decessionis dies
 λεηδόντας obrepebat. qui cum aduenerit: ἄλλο πρό-
 λημα, quem praeficiam, nisi Coelius quaestor ue-
 nerit; de quo adhuc nihil certi habebamus. Cupie-
 bam mehercule longiorem epistolam facere: sed
 nec erat res, de qua scriberem; nec iocari prae-
 cu-
 ra poteram. ualebis igitur, & puellae salutem
 articulate dices, nostraeq. Piliae.

Ego, dum in provincia omnibus rebus Ap-
 pium orno, subito sum factus accusatoris eius so-
 cer. id quidem, inquis, dii approbent. ita uelim:
 teq. ita cupere certo scio: sed crede mihi, nihil mi-
 nus putaram ego, qui de Ti. Nerone, qui mecum
 egerat, certos homines ad mulieres miseram: qui
 Romam uenerunt factis sponsalibus. sed hoc spero
 melius. mulieres quidem ualde intelligo delectari
 obsequio, & comitate adolescentis. cetera noli ex-
 χαριζέσθαι. Sed heus tu, πρὸς ἵς δῆμον Athenis,
 placet hoc tibi? etsi non impediabant mei certe li-
 bri: non enim ista largito fuit in ciues, sed in hospi-
 tes liberalitas. me tamen de Academia προύλεπε
 iubes cogitare; quoniam Appius de Elcusine non
 cogitet. De Hortensio te certo scio dolere: equidē
 excrucior: decreueram enim cum eo ualde familia-
 riter uiuere. Nos provinciae praefecimus Coeliū.
 puerum, inquis, & fortasse satuum, & non gra-
 uem, & non continentem. assentior: fieri non po-
 tuit aliter. nam quas multo ante tuas acceperam
 litteras, in quibus ἐπέχεσθαι te scripseras, quid esset
 mihi faciundum de relinquendo; eae me pungebāt,
 uidebam enim, quae tibi essent ἐπὶ τοῦ καὶ καύσαι, (et
 erant eadem mihi) puero ne traderem. fratri au-
 tem, illud non utile nobis. nam praeter fratrem ne-
 mo erat, quem sine contumelia quaestori, nobili
 praesertim, antefерrem. tamen, dum impendere

Parthi uidebantur, statueram fratrem relinquere, aut etiam reip. caussa contra S. C. ipse remanere, qui postea quam, incredibili felicitate, discesserunt; sublata dubitatio est. uidebam sermones: Huius fratrem reliquit? num est hoc non plus annum obtinere prouinciam? Quid, quod senatus eos uoluit praesse prouincijs, qui non praefuissent? at hic triennium. Ergo haec ad populum. quid, quae tecum? nunquam essem sine cura, si quid iracundius, aut contumeliosius, aut negligentius. quae fortuita hominum? quid, si quid filius puer, & puer bene sibi fidens? qui esset dolor? quem pater non dimittebat; teq. id censere, moleste ferebat. at nunc Coelius, non dico equidem, quod egerit; sed tamen multo minus laboro. Adde illud. Pompeius, eo robore uir, ijs radicibus, Q. Cassium sine sorte delegit, Caesar Antonium: ego sorte datum offenderem? aut etiam inquirerem in eum, quem reliquisset? hoc melius: & huius rei plura exempla. senectuti quidem nostrae profecto aptius. at te apud eum, diu boni, quanta in gratia posui: eiq. legi litteras non tuas, sed librarij tui. Amicorum litterae me ad triumphum uocant, rem a nobis, ut ego arbitror, propter hanc παλυνγεσίαν nostram, non negligendam. quare tu quoque, mi Attice, incipe hoc cupere; quo nos minus inepti uideamur. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

7

QUINCTVS filius, pie sane, me quidem
certe

plura locutus est, spero, falsa, sed certe horribilia:
 exercitum nullo modo dimissurum: cum illo praeto-
 res des. Cassium tribunum, Lentulum cos. facere:
 Pompeio in animo esse urbem relinquere. Sed heus
 tu, numquid moleste fers de illo, qui se solet antefer-
 re patruo sororis tuae filij? at a quibus uictus? sed
 ad rem. Nos Etesiae uehementissimae tardarunt.
 detraxit xx ipsos dies etiam aphraëtus Rhodio-
 rum: kal. Oct. Epheso conscendentes hanc episto-
 lam dedimus L. Tarquinio, simul e portu egredi-
 enti, sed expeditius nauiganti. nos Rhodiorum a-
 phraëtis ceterisq; longis nauibus tranquillitates au-
 cupaturi eramus: ita tamen properabamus, ut non
 posset magis. De raudusculo Puteolano, gra-
 tum. Nunc uelim dispicias res Romanas; uide-
 as, quid nobis de triumpho cogitandum putes; ad
 quem amici me uocant. ego, nisi Bibulus, qui, dum
 unus hospes in Syria fuit, pedem porta non plus ex-
 tulit, quam domo sua, adniteretur de triumpho,
 aequo animo essem. nunc uero αἰχρὸν σιωπᾶν. sed
 explora rem totam: ut, quo die congressi erimus,
 consilium capere possimus. At multa, qui & pro-
 perarem, & ei litteras darem, qui aut mecum,
 aut paullo ante uenturus esset. Cicero tibi pluri-
 mam salutem dicit. tu dices utriusque nostrum uer-
 bis & Piliae tuae, & filiae. Vale.

P. CICERO T

CICERO. S. D. ATTICO

9

IN PIRÆEA cum exissem pridie id. Oct. accepi ab Acasto, seruo meo, statim tuas litteras: quas quidem cum expectassem iam diu, admiratus sum, ut uidi obsignatam epistolam, breuitatem eius; ut aperui, rursus σύγγραφαι litterularum, quae solent tuae compositissimae, & clarissimae esse. ac, ne multa, cognoui ex eo, quod ita scripseras, te Romam uenisse ad xii. kal. Oct. cum febris, perculsus uehementer, nec magis, quam debui, statim quaero ex Acasto. ille & tibi, & sibi uisum, & ita se domi ex tuis audisse, ut nihil esset incommode, id uidebatur approbare, quod erat in extremo, febriculam tum te habentem scripsisse. sed clamaui tamen; admiratusq. sum, quod nihilo minus ad me tua manu scripsisses. quare de hoc satis. spero enim, quae tua prudentia, & temperantia, & hercule, ut me iubet Acastus, confido te iam, ut uolumus, ualere. A Turratio te accepisse meas litteras gaudeo. παραφύλαξον, si me amas, τὴν τῆ φυρατῆ φιλοτιμίαν αὐτότατα. hanc, quae me hercule mihi magno dolori est, (dilexi enim hominē) procura, quantulacunque est, Praetianam hereditatem. prorsus ille ne attingat. dices, nummos mihi opus esse ad apparatus triumphi: in quo, ut praecipis, nec me κενὸν in expetendo cognosces, nec ἄτῳ φον in abijciendo. Intellexi ex tuis litteris, te ex Turratio audisse, a me prouinciam fratri traditam, adeon'

adeo ego non perspexeram prudentiam litterarũ
 tuarum? ἐπίχων te scribebas : quid erat dubitatio-
 ne dignum? si esset quidquam; cur placeret, fra-
 trem, & talem fratrem, relinqui? ἀθέτως ista mi-
 hi tua, non ἐποχὴ, uidebatur. monebas de Q. Ci-
 cerone puero, ut eum quidem neutiquam relinque-
 rem : τοῦ μόνον ὄντος ἐπ' αὐτῶν ἐμοί. eadem omnia, quasi
 collocuti essemus, uidimus. non fuit faciendum ali-
 ter, meq. ἐπιγροῖα ἐποχὴ tua dubitatione libera-
 uit. sed puto te accepisse de hac re epistolam, scri-
 ptam accuratius. Ego tabellarios postero die ad uos
 eram missurus, quos puto ante uenturos, quam no-
 strum Saufeium. sed, eum sine meis litteris ad te
 uenire, uix rectum erat. Tu mihi, ut polliceris,
 de Tulliola mea, id est de Dolabella, perscribas :
 de rep. quampraeuideo in summis periculis, de cen-
 soribus, maximeq. de signis tabulis, quid fiat, re-
 feratur ne. Idibus Oct. has dedi litteras : quo die,
 ut scribis, Caesar Placentiam legiones quattuor.
 quaeeso, quid nobis futurum est? In arce Athenis
 statio mea nunc placet. Vale.

M. TVLLII. CICERONIS
EPISTOLARVM. AD

T. POMPONIVM. ATTICVM.

LIBER. VII.

CICERO. S. D. ATTICO.

DEDERAM equidem L. Saufeio litteras, & dederam ad te unum; quod; cum non esset temporis mihi ad scribendum satis, tamen hominem tibi tam familiarem sine meis litteris ad te venire nolebam. sed, ut philosophi ambulant, has tibi redditum iri putabam prius. sin iam illas acceperisti, scis me Athenas uenisse pridie id. Oct. e naui egressum in Piraeum tuas ab Acasto nostro litteras acceperisse; cōturbatum, quod cum febre Romam uenisses; bono tamen animo esse coepisse, quod Acastus ea, quae uellem, de alienato corpore tuo nuntiaret; cohortuisse autem, quod tuae litterae de legionibus Caesaris afferrent; & egisse tecum, ut uideres, ne quia φιλοτιμία eius, quem nosti, nobis noceret; & de quo iam pridem ad te scripseram. Turranius autem secus tibi Brundisii dixerat: quod ex ijs litteris cognoui, quas a Xenone, optimo uiro, accepi. Cur fratrem prouinciae non praefecissem, exposui breuiter. Haec fere sunt in illa epistola: nunc audi reliqua. Per fortunas, omnem tuum amorem, quo me es amplexus, omnemq. tuam prudentiam,
quam

quam mehercule in omni genere iudico singula-
rem, conferto ad eam curam, ut de omni statu meo
cogites. uidere enim mihi uideor tantam dimicatio-
nem, nisi idem deus, qui nos melius, quam optare
auderemus, Parthico bello liberauit, respexerit
remp. sed tantam, quanta nunquam fuit. age, hoc
malum mihi commune est cum omnibus: nihil tibi
mando, ut de eo cogites: illud meum proprium
ἐρίβλημα, quaeso, suscipe. uides ne, ut te auctore
sim utrunque complexus? ac uellem a principio te
audisse amicissime mouentem:

Ἀλλ' ἐμὸν οὐ ποτε θυμὸν ἐνὶ σὶ θεῶσιν ἐπειθες:

ὧς οὐδ' ἐν γλύκιον ἢς πατρίδος:

sed aliquando tamen persuasisti, ut alterum comple-
cterer, quia de me erat optime meritus; alterum,
quia tantum ualebat. feci igitur, atque effeci omni
obsequio, ut neutri illorum quisquam esset. me ca-
rior. haec enim cogitabam; nec mihi, iuncto cum
Pompeio, fore necesse peccare in rep. aliquando;
nec, cum Pompeio sentienti, pugnandum esse cum
Caesare: tanta erat illorum coniunctio. nunc impen-
det, ut & tu ostendis, & ego uideo, summa inter
eos contentio. me autem, uterque numerat. suum.
nisi forte simulat alter. nam Pompeius non dubitat.
(uere enim iudicat) ea, quae de rep. nuna sentiat,
mihi ualde probari. utriusque autem accepi eiusmo-
di litteras eodem tēpore, quo tuas, ut neuter quen-
quam omnium pluris facere, quam me, uideretur.
uerum quid agam? non quaero illa ultima, (si enim)

castris res geretur, uideo cum altero uinci satius esse, quam cum altero uincere) sed illa, quae tum aguntur, cum uenero; ne ratio absentis habeatur, ut exercitum dimittat. dic M. Tulli. quid dicam? expecta, amabo te, dum Atticum conueniam. non est locus ad tergiuersandum contra Caesarem. ubi illae sunt densae dexterae? nam, ut illi hoc liceret, adiui, rogatus ab ipso Rauennae de Coelio tribuno pl. ab ipso autem? etiam a Cnaeo nostro, in illo diuino tertio consulatu. aliter sensero: διδόμεαι non Pompeium modo, sed Τρῶας, καὶ Τρωάδας. Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην καταθήσει, quis? tu ipse scilicet, laudator & factorum, & scriptorum meorum. hanc ego plagam effugi per duos superiores Marcellorum consulatus, cum est actum de provincia Caesaris. nunc incido in discrimen ipsum. itaque, ut stultus primus suam sententiam dicat, mihi ualde placet de triumpho nos moliri aliquid, extra urbem esse cum iustissima causa. tamen dabunt operam, ut eliciant sententiam meam. Ridebis hoc loco fortasse: quam uellem etiam nunc in provincia morari. plane opus fuit, si hoc impendebat. etsi nil miserius. nam, ὁδοῦ πάρεργον, uolo te hoc scire: omnia illa prima, quae etiam tu litteris in caelum ferebas, ἐπίτηκτα fuerunt. quam non est facilis uirtus, quam uero difficilis eius diuturna simulatio. cum enim hoc rectum, & gloriosum putarem, ex annuo sumptu, qui mihi decretus esset, me C. Coelio quae-
stori relinquere annum, referre in aerarium ad HS

CIO : ingemuit nostra cohors, omne illud putans
distribui sibi oportere : ut ego amicior inuenirer
Phrygum, & Cilicum aerarijs, quam nostro. sed
me non mouerunt. nam & mea laus apud me plu-
rimum ualuit : nec tamen quidquam honorifice in-
quenquam fieri potuit, quod praetermiserim. Sed
haec fuerit, ut ait Thucydides, ἐκβολὴ λόγου non in-
utilis. Tu autem de nostro statu cogitabis : pri-
mum quo artificio tueamur beneuolentiam Caesa-
ris : deinde de ipso triumpho : quem uideo, nisi reip-
tempora impediunt, ἀπόριον. indico autem cum
ex litteris amicorum, tum ex supplicatione : quam
qui non decreuit, plus decreuit, quam si omnes de-
creuisset triumphos. ei porro assensus est unus, fa-
miliaris meus, Fauonius, alter iratus Hirrus. Ca-
to autem & scribendo affuit, & ad me de senten-
tia sua iucundissimas litteras misit. sed tamen gra-
tulans mihi Caesar de supplicatione, triumphat de
sententia Catonis ; nec scribit ; quid ille sententiae
dixerit, sed tantum, supplicationem eum mihi non
decreuisse. Redeo ad Hirrum. coeperas eum mihi
placare : perfice. habes Scrofam, habes Silium. ad
eos ego etiam antea scripsi, & ad ipsum Hirrum :
locutus enim erat cum ijs, commode se potuisse im-
pedire, sed noluisse ; assensum tamen esse Catoni,
amicissimo meo ; cum is honorificentissimam in me
sententiam dixisset ; nec me ad se ullas litteras mi-
sisse ; cum ad omnes mitterem. uerum dicebat. ad
eum enim solum, & ad Crassipudem non scripse-

ram. Atque haec de rebus forensibus. redeamus domum. Dijungere me ab illo uolo. mirus est quædam, germanus Lartidius.

Ἀλλὰ τὰ μὲν πρότερον τυχεῖν ἐάσομεν ἀχνομένοι περ.
Reliqua expediamus, hoc primum, quod accessit cura dolori meo, sed hoc tamen, quidquid est: Practicum cum ijs rationibus, quas ille meas tractat, admisceri nolo. scripsi ad Terentiam, scripsi etiam ad ipsum, me, quidquid possem nummorum, ad apparatus sperati triumphi ad te redacturum. ita puto ἀμειψά fore. uerum, ut lubebit. Hanc quoque suscipe curam, quemadmodum experiamur. id & ostendisti quibusdam litteris, ex Epiro, & Athenis datis; & in eo ego te adiunabo. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

2

BRUNDISIUM uenimus VII. kal. Dec. usque
* tua felicitate nauigandi. ita belle nobis flauit ab Epiro leuissimus Anchises mitis. hunc ἀνδρῆς ἁγῶτα, si cui uoles τῶν νεωτέρων, pro tuo uendito. In ualitudine tua me ualde conturbat. significant enim tuæ litteræ, te prorsus laborare. ego autem, cum sciam, quam sis fortis, uehementius esse quiddam suspicor, quod te cogat cedere, & propemodum infringat. & si alteram quartanam Pamphilus tuus mihi dixit decessisse, & alteram leuiorem accedere. Terentia uero, quæ quidem eodem tempore ad portam Brundisinam uenit, quo ego in portum, mihiq. obuiam in foro fuit, L. Pontium sibi in Trebulan

lano dixisse narrabat, etiam eam decessisse. quod si ita est, quod maxime hercule opto, id spero tua prudentia, & temperantia te consecutum. Venio ad epistolas tuas, quas ego sexcentas uno tempore accepi, aliam alia iucundiores, quae quidem erant tua manu. nam Alexidis manum amabam, quod tam prope accedebat ad similitudinē tuae litterae: manum non amabam, quia indicabat te non valere. cuius quoniam mentio iam facta est, Tironem Patris aegrum reliqui, adolescentem, ut nosti, (& adde, si quid vis) probum: nihil uidi melius: itaque aereo aegre. quanquam uidebatur se non grauius habere: tamen sum sollicitus, maximamq. spem habeo in M. Curiy diligentia, de qua ad me scripsit Tiro, & multi nunciarunt. Curius autem ipse sensisset, quam tu uelles a me diligī: & eo sum admodum delectatus: & mehercule est, quem facile diligas. αὐτόχρονον in homine urbanitas. eius testamentum
 * de tortorio, Ciceronum signis obsignatum, cohortisq. praetoriae. fecit palam te ex libella, me ex te runcia. Corcyrae Alexion me opipare muneratus est. Q. Ciceroni obsisti non potuit, quo minus Thyamim uideret. Filiola tua te delectari laetor, & probari tibi σοφὸν καὶ οὐκ ἴστωρ esse, τὴν ἀπὸς τὰ τέχνη, etc. nim, si haec non est, nulla potest homini esse ad hominem naturae adiunctio: qua sublata, uitae societati tollitur. bene eueniat, inquit Carneades, speres, sed tamen prudentius, quam Lucius noster, & Patron: qui cum omnia ad se referant, nec quidquam
 alterius

alterius caussa fieri putent; & cum ea re bonum uirum oportere esse dicant, ne malum habeat, non quo id natura rectum sit; non intelligunt se de callido homine loqui, non de bono uiro. sed haec opinor sunt in ijs libris, quos tu laudando, animos mihi addidisti. Redeo ad rem. Quo modo expectabam epistolam, quam Philoxeno dedisses? scripseras enim, in ea esse de sermone Pompeij Neapolitano: eam mihi Patro Brundisij reddidit: Corcyrae, ut opinor, acceperat. nihil potuit esse iucundius: erat enim de rep. de opinione, quam is uir haberet integritatis meae; de beneuolentia, quam ostendit eo sermone, quem habuit de triumpho. sed tamen hoc iucundissimum, quod intellexi, te ad eum uenisse, ut eius animum erga me perspiceres. hoc mihi inquam accidit iucundissimum. De triumpho autem, nulli me cupiditas unquam tenuit ante Bibuli impudentissimas litteras, quas amplissime supplicatio cōsecuta est. a quo si ea gesta sunt, quae scripsit; gaude rem, & honori fauerem: nunc illum, qui pedem porta, quoad hostis cis Euphratem fuit, non extulerit, honore augeri; me, in cuius exercitu spem illius exercitus habuit, idem non assequi, dedecus est nostrum, nostrū, inquam, te coniungens. itaque omnia experiar, & ut spero, assequar. quod si tu ualeres, iam mihi quaedam explorata essent: sed, ut spero, ualebis. De rauduscuto Numeriano multum te amo. Hortensius quid egerit, a uco scire, Cato quid agat: qui quidem in me turpiter fuit maleuolus:

dedit

dedit integritatis, iustitiae, clementiae, fidei mihi testimonium, quod non quaerebam; quod postulabam, negavit. itaque Caesar ijs litteris, quibus mihi gratulatur, & omnia pollicetur, quomodo exultat Catonis, in me ingratisimi, iniuria? at hic idem Bibulo dierum xx. ingosce mihi, non possum haec ferre, nec feram. Cupio ad omnes tuas epistolas, sed nihil necesse est: iam enim te uidebo. illud tamen de Chrysippo. nam de altero illo minus sum admiratus, operario homine: sed tamen ne illo quidem quidquam improbius. Chrysippum uero, quem ego, propter litterularum nescio quid, libenter uidi, in honore habui, discedere a puero, insciente me? mitto alia, quae audio, multa: mitto furti: fugam non fero, qua mihi nihil uisum est sceleratius. itaque usurpauit uetus illud Drusi, ut serunt, praetoris in eo, qui eadem liber non iuraret: me istos liberos non addixisse, praesertim cum adesset nemo, a quo recte uindicarentur, id tu, ut uidebitur, ita accipies: ego tibi assentiar. Vni tuae disertissimae epistolae non rescripsi, in qua est de periculis reip. quid rescriberem? ualde eram perturbatus: sed, ut nihil magnopere metuam, Parthi faciunt, qui repente Bibulum seminiuum reliquerunt. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

3

AD VIII. idus Dec. in Trebulanum ueni, & ibi tuas litteras legi, quas Philotimus mihi reddidit. e quibus hanc primo aspectu uoluptatem cepi,
quod

quod erant a te ipso scriptae: deinde earum accuratissima diligentia sum mirum in modum delectatus. Ac primum illud, in quo te Dicae archo assentiri negas, etsi cupidissime expetitur a me sit, & approbante re, ne diutius anno in provincia essem, tamen non est nostra contentione perfectum: sic enim scito, verbum in senatu factum esse nunquam de ullo nostro, qui provincias obtinuimus, quo in his diutius, quam ex S. C. mancremus: ut iam ne istius quidem rei culpam sustineam, quod minus diu fuerim in provincia, quam fortasse fuerit utile: sed quid, si hoc melius? opportunae dici videtur, ut in hoc ipso, siue enim ad concordiam res adduci potest, siue ad bonorum uictoriam; utriusuis rei me aut adiutorem uelim esse, aut certe non expertem: sin uincuntur boni; ubicunque essem, una cum ijs uictus essem. quare celeritas nostri reditus a petentibus debet esse. quod si ista nobis cogitatio de triumpho iniecta non esset, quam tu quoque approbas: nec tu haud multum requireres illam uirum, qui in VI. libro informatus est. quid enim tibi faciam, qui illos libros denorasti? quin nunc ipsum non dubitabo rem tantam abicere, si id erit relictius: utrunque uero simul agi non potest, & de triumpho ambitiose, & de rep. libere. sed ne dubitaris, quin, quod honestius, id mihi futurum sit antiquius. Nam quod putas utilius esse uel mihi, quod tutius sit, uel etiam ut reip. prodesse possim, uel esse cum imperio: id coram considerabimus qualem

le sit. habet enim res deliberationem: etsi ex parte magnatibi assentior. De animo autem meo erga remp. benefacis, quod non dubitas; & illud probe iudicas, nequaquam satis pro meis officijs, praecipius in alios effusione illum in me liberalem fuisse: eiusq. rei causam uere explicas; & eis, quae de Fabio, Caninioq. acta scribis, ualde consentiunt. quae si secus essent, totumq. se ille in me profudisset: tamen illa, quam scribis, custos urbis me praeclarae inscriptionis memorem esse cogeret; nec mihi concederet, ut imitarer Volcatium, aut Seruium, quibus tu es contentus: sed aliquid nos uellet nobis dignum & sentire, & defendere. quod quidem agerem, si liceret, alio modo, ac nunc agendum est. de sua potentia dimicant homines hoc tempore, periculo ciuitatis. nam, si resp. defenditur; cur ea, consule isto ipso, defensa non est? cur ego, in cuius causa reip. salus consistebat, defensus postero anno non sum? cur imperium illi, aut cur illo modo prorogatum est? cur tantopere pugnatum est, ut de eius absentis ratione habenda decem tribuni pl. ferrent? his ille rebus ita conualuit, ut nunc in uno ciue resp. ad resistendum imbecilla sit. quam mallem, tantas ei uires non dedisset, quam nunc tam ualenti resisteret. sed, quoniam res eo deducta est, non quae ram, ut scribis, τὸ χάρος τῶν Ἀργείων. mihi χάρος unum erit, quod a Pompeio gubernabitur. illud ipsum, quod ais; quid fiet, cum erit dictum? dic

Μ. Τυλλί σὺ τόμα. Pompeio assentiar: ipsum tamen

Pompeium separatim ad concordiam hortabor, sic enim sentio; maximo in periculo rem esse. uos scilicet plura, qui in urbe estis. ueruntamen hoc uideo, cum homine audacissimo; paratissimoq. negotium esse; omnes damnatos, omnes ignominia affectos, omnes damnatione, ignominiaq. dignos illac facere, omnem fere iuuentutem, omnem illam urbanam, ac perditam plebem, tribunos ualentes, addito C. Cassio, omnes, qui aere alieno premantur; quos plures esse intelligo, quam putaram. causam solum illa causa non habet; ceteris rebus abundat. hic omnia facere omnis, ne armis decernatur: quorum exitus semper incerti, nunc uero in alteram partem magis timendi. Bibulus de provincia decessit; Veientonem praefecit. in decedendo erit, ut audio, tardior. quem cum ornauit Cato, declarauit, ijs se solis non inuidere, quibus nihil, aut non multum ad dignitatem posset accedere. Nunc uenio ad priuata: fere enim respondi tuis litteris de rep. & ijs, quas in suburbano, & ijs, quas postea scripsisti. ad priuata uenio. Vnum etiam de Coelio. tantum abest, ut meam ille sententiam moueat, ut ualde ego ipsi, quod de sua sententia decesserit, paenitendum putem. sed quid est, quod cuncti Lucceijs sint additi? hoc te praetermisisse miror. De Philotimo, faciam equidem, ut mones: sed ego mihi ab illo non rationes expectabam, quas tibi edidit, uerum id reliquum, quod ipse in Tusculano me referre in commentarium mea manu uoluit, quodq. idem in Asia

mihi

mibi sua manu scriptum dedit. id si praestaret; quantum mihi aeris alieni esse, tibi edidit, tantum, & plus etiam ipse mihi deberet. sed in hoc genere, si modo per remp. licebit, non accusabimur posthac: neque hercule antea negligentes fuimus, sed amicorum multitudine occupati. ergo utemur, ut polliceris, & opera, & consilio tuo: nec tibi erimus, ut spero, in eo molesti. De serperastris cohortis meae nihil est, quod doleas. ipsi enim se collegerunt admiratione vitae integritatis meae. sed me mouerat nemo magis, quam is, quem tu neminem putas. idem & initio fuerat, & nunc est egregius: sed in ipsa decessione significauit, sperasse se aliquid; & id, quod animum induxerat paulisper, non tenuit: sed cito ad se rediit; meisq. honorificentissimis erga se officijs uictus, pluris ea duxit, quam omnem pecuniam. Ego a Curio tabulas accepi, quas mecum porto. Hortensij legata cognoui. nunc aueo scire, quid hominis sit, & quarum rerum auctionem instituat. nescio enim, cur, cum portam Flumentanam Coelius occuparit, ego Puteolos non faciam meos. Venio ad Piraeceam. in quo magis reprehendendus sum, quod homo Romanus Piraeceam scripserim, non Piraeceum, (sic enim omnes nostri locuti sunt) quam quod, in, addiderim. non enim hoc ut oppido praeposui, sed ut loco. & tamen Dionysius noster, qui est nobiscum, & Nicias Cous non rebatur, oppidum esse Piraeceam. sed de re uidero. nostrum quidem si est peccatum, in eo est, quod, non ut de oppido,

locutus

locutus sum, sed ut de loco: secutusque sum, non dico Caecilium, Mane ut ex portu in Piraeum; (ma-
 lus enim auctor latinitatis est) sed Terentium, cu-
 ius fabellae, propter elegantiam sermonis, putaban-
 tur a C. Laelio scribi: Huius aliquot adolescentuli coi-
 mus in Piraeum. & idem, Mercator hoc addebat,
 captam e Sumio. quod si diu opida uolumus es-
 se, tam est opidum Sumium, quam Piraeum. sed
 quoniam grammaticus es; si hoc mihi continua per-
 solueris, magna me molestia liberaris. Ille mihi lit-
 teras blandas mittit. facit idem pro eo Balbus. mi-
 hi certum est, ab honestissima sententia digitum nus-
 quam: sed scis, illi reliquum quantum sit. putas ne
 igitur uerendum esse; ne aut obijciat id nobis ali-
 quis, si languidius; aut repetat, si fortius? quid ad
 haec reperis? soluamus, inquis. age, a Coelio mu-
 tuabimur. hoc tu tamen consideres uelim: puto e-
 nim, in senatu si quando praeclare pro rep. dixerō,
 Tarteßsum istum tuum mihi exeunti, Iube sodes
 nummos curare. Quid superest? etiam gener est
 suavis mihi, Tulliae, Terentiae quantumuis. uel in-
 genij, uel humanitatis satis. reliqua, quae nosti, so-
 renda. scis enim, quos aperuimus. qui omnes, prae
 * ter eum, de quo per te egimus, reum me facere ren-
 tur. ipsis enim expensum nemo offeret. Sed haec co-
 ram: nam multi sermonis sunt. Tironis reficiendi
 spes est in M. Curio: cui ego scripsi, tibi eum gratis-
 simum facturum. Vale. D. V. id. Dec. a Pontio,
 ex Trebulano.

DIONYSIVM, flagrantem desiderio tui, mi-
 si ad te, nec me hōrcule ac quo animo, sed fuit conce-
 dendum. quem quidem cognoui cum doctum, quod
 mihi iam ante erat notum, tum sanctum, plenum
 officij, studiosum etiam meae laudis, frugi homi-
 nem, ac, ne libertinum laudare uidear, plane ui-
 rum bonum. Pompeium uidi 1. v. id. Dec. fui-
 mus una horas duas fortasse. magna laetitia mihi ui-
 sus est affici meo aduentu. de triumpho hortari, su-
 scipere partes suas: monere, ne ante in senatum ac-
 cederem, quam rem confecissem; ne, dicendis sen-
 tentij, aliquem tribunum alienarem. quid quaeris?
 in hoc iudicio, & officio sermonis nihil potuit esse
 prolixius. de rep. autem ita mecum locutus est, qua-
 si non dubium bellum haberemus, nihil ad spem con-
 cordiae: plane illum ab se alienatum, cum ante in-
 telligeret, tum uero proxime iudicasse: uenisse Hir-
 tium a Caesare, qui esset illi familiarissimus; ad se
 non accessisse; & cum ille ad viii. id. Dec. uespe-
 ri uenisset, Balbus de tota re constituisset, ad vii.
 ad Scipionem ante lucem uenisse; multa de nocte
 profectum esse ad Caesarem. hoc illi texuntur des ui-
 debatur esse alienationis. quid multa? nihil me al-
 liud consolatur, nisi quod illum, cui etiam inimici
 alterum consulatum, fortuna summam potentiam
 dederit, non arbitror fore tam amentem, ut haec in
 discrimen adducat. quod si ruere coeperit; nae ego

multa timeo; quae non audeo scribere. sed, ut nunc est, ad III. non. Ian. ad urbem cogito. Vale.

CICERO, S. D. ATTICO

5

MULTAS uno tempore accepi epistolas tuas: quae mihi, quanquam recentiora audiebam ex ijs, qui ad me ueniebāt, tamen erant iucundae. studium enim, & beneuolentiam declarabant. Inualetudine tua moueor: & Piliam in idem genus morbi de lapsam, curam tibi asferre maiorem sentio. date igitur operam, ut ualeatis. De Tirone, uideo tibi curae esse: quem quidem ego, & si mirabiles utilitates mihi praebet, cum ualet, in omni genere uel negotiorum, uel studiorum meorum, tamen propter humanitatem, & modestiam malo saluum, quam propter usum meum. Philogenes mecum nihil unquam de Luscenio locutus est: de ceteris rebus habes Dionysium. Sororem tuam non uenisse in Arcanum miror. De Chrysippo, meum consilium probari tibi, non moleste fero. Ego in Tusculanum nihil sane hoc tempore. deuium est τοῖς ἀπαλῶσιν, & habet alia δόξα: sed de Formiano Tarracinam pridie kal. Ian. inde Pontinium sumam: inde Albanum Pompeij: ita ad urbem III. non. natali meo. De rep. quotidie magis timeo: non enim homines, ut putauī, consentiunt, quos ego equites R. quos senatores uidi, qui acerrime cum cetera, tum hoc iter Pompeij uituperarent: pace opus est. ex uictoria cum multa mala, tum certe tyrannis existet. sed

sed haec propediem coram. Iam plane mihi deest, quid ad te scribam: nec enim de rep. quod uterque nostrum scit eadem: & domestica nota sunt amobus. reliquum est iocari, si hic sinat. nam ego is sum, qui, illi concedi, putem utilius esse, quod postulat, quam signa conferri. sero enim resistimus ei, quem per annos decem aluimus contra nos. quid sentis igitur? inquis. nihil scilicet, nisi de sententia tua, nec prius quidem, quam nostrum negotium aut confecerimus, aut deposuerimus. Cura igitur, ut ualeas: aliquando ἀπόρηται quartanam istam diligentia, quae in te summa est.

CICERO. S. D. ATTICO.

6

PLANE deest, quid ad te scribam. nota omnia tibi sunt: nec ipse habeo, a te quid expectem. tantum igitur nostrum illud sollemne seruemus, ut ne quem istuc cunctem sine litteris dimittamus. De rep. ualde timeo: nec adhuc fere inueni, qui non concedendum putaret Caesari, quod postularet, potius, quam depugnandum. est illa quidem impudens postulatio, opinione ualentior: cur autem nunc primum ei resistamus? οὐ γὰρ ἂν τόδε μέγιστον ἔπαινον, quam cum quinquennium prorogabamus, aut cum, ut absentis ratio haberetur, ferebamus. nisi forte haec illi tum arma dedimus, ut nunc cum bene parato pugnaremus. Dices, quid tu igitur sensurus es? Non idem, quod dicturus: sentiam enim omnia facienda, ne armis decertetur: dicam idem, quod

Pompeius; neque id faciam humili animo. sed rursus hoc permagnum reip. malum est, & quodam modo mihi praeter ceteros non rectum, me in tantis rebus a Pompeio dissidere. Vrle.

CICERO. S. D. ATTICO

7

DIONYSIUS, uir optimus, ut mihi quoque est perspectus, & doctissimus, tuiq. amantissimus, Romam uenit xv. kal. Ian. & litteras a te mihi reddidit: tot enim uerba sunt de Dionysio in epistola tua. illud putato. non adscribis, Et tibi gratias egit. atqui certe ille agere debuit: & si esset factum, quae tua est humanitas, adscripsisses. mihi autem nulla de eo *παλινοδία* datur propter superioris epistolae testimonium. sit igitur sane bonus uir. hoc enim ipsum bene fecit, quod mihi sui cognoscendi penitus etiam istam facultatem dedit. Philogenes recte ad te scripsit: curauit enim, quod debuit, eum ego uti ea pecunia uolui, quoad liceret, itaque usus est menses xiiii. Pontinium cupio ualere: & quod scribis in urbem introisse, uereor quid sit. nam id nisi graui de causa non fecisset. Ego, quoniam i. v. non. Jan. compitalicius dies est, nolo eo die in Albanum uenire molestus familiae: ueniam i. i. non. igitur: inde ad urbem prid. non. Tua *ἀνδρῶν* quem in diem incurrat, nescio: sed prorsus te commoueri incommodo ualetudinis tuae nolo. De honore nostro, nisi quid occulte Caesar per suos tribunos molitus erit, cetera uidentur esse tranquilla, tranquillissimus

mus autem animus meus, qui totum istuc aequi boni facit, & eo magis, quod iam a multis audio constitutum esse Pompeio, & eius consilio, in Siciliam me mittere, quod imperium habeam. id est Ἀδύπτῳ. nec enim senatus decreuit, nec populus iussit me imperium in Sicilia habere. sin hoc resp. ad Pompeium refert: qui me magis, quam priuatum aliquem, mittat? itaque, si hoc imperium mihi molestum erit; utar ea porta, quam primum uidero.

Nam quod scribis, mirificam expectationem esse mei, neque tamen quenquam bonorum, aut satis bonorum dubitare, quid sensurus sim: ego, quos tu bonos esse dicas, non intelligo: ipse nullos noui, sed ita, si ordines bonorum quaerimus. nam singulares sunt boni uiri. uerum in dissensionibus ordines bonorum, & genera quaerenda sunt. senatum bonum putas, per quem sine imperio provinciae sunt? nunquam enim Curio sustinuisset, si cum eo agi coeptum esset. quam sententiam senatus sequi noluit: ex quo factum est, ut Caesari non succederetur. an publicanos? qui nunquam firmi. sed nunc Caesari sunt amicissimi: an feneratores? an agricolas? quibus optatissimum est otium. nisi eos timere putas, ne sub regno sint, qui id nunquam, dum modo otiosi essent, recusarunt. quid ergo? exercitum retinentis, cum legis dies transierit, rationem haberi placet? mihi uero ne absentis quidem. sed, cum id datum est, illud una datum est. Annorum decem imperium, & ita latum placet? placet igitur etiam me expul-

sum, & agrum Campanum periſſe, & adoptatum patricium a plebeio, Gaditanū a Mitylenaeo, & Labieni diuitiae, & Mamurrae placent, & Balbi horti, & Tusculanum. ſed horum omnium ſons unus eſt. imbecillo reſiſtendum fuit: & id erat facile. nunc legiones x i, equitatus tantus, quantum uolet; tranſpadani, plebs urbana, tot tribuni pl. tam perdita iuuentus, tanta auctoritate dux, tanta audacia. cum hoc aut depugnandum eſt, aut habenda e lege ratio. depugna, inquis, potius, quam ſeruias: ut quid? ſi uictus eris, proſcribare: ſi uiceris, tamen ſeruias. quid ergo, inquis, acturus eſ? idem quod pecudes, quae diſpulſae ſui generis ſequuntur greges. ut bos armenta, ſic ego bonos uiros, aut eos, quicunque dicentur boni, ſequar, etiam ſi ruent. quid ſit optimum male contractis rebus, plane uideo. nemini eſt enim exploratum, cum ad arma uentum eſt, quid futurum ſit: at illud omnibus, ſi boni uicti ſunt, nec in caede principum clemētiorē hunc fore, quam Cinna fuerit, nec moderatiorem, quam Sylla, in pecunijs locupletium. Εμπολιτὰς ομαί σοι iamdudum; & facerem diutius, niſi me lucerna deſereret. Ad ſummam, dic M. Tulli. aſſentior Cn. Pompeio, id eſt T. Pomponio. Alexim, humaniſſimum puerum, niſi forte, dum ego abſum, a-
doleſcens factus eſt, (id enim agere uidebatur) ſal-
uere iubeas uelim.

QVID opus est de Dionysio tam ualde affirmare? an mihi nutus tuus non faceret fidem? suspicionem autem eo mihi maiorem tua taciturnitas attulerat, quod & tu soles conglutinare amicitias testimonijs tuis; & illum aliter cum alijs de nobis locutum audiebam, sed prorsus ita esse, ut scribis, mihi persuades: itaque ego is in illum sum, quem tu me esse uis. Diem tuum ego quoque ex epistola quadam tua, quam incipiente febricula scripseras, mihi notaueram; & animaduertēram, posse pro uenata, te non incommode ad me in Albanum uenire III. non. Ian. sed, amabo te, nihil incommodo ualitudinis feceris. quid enim est tantum in uno, aut altero die? Dolabellam uideo Liniae testamento cum duobus coheredibus esse in triente, sed iuberi mutare nomen. est πολιτικόν σκῆμμα, rectum ne sit nobili adolescenti mutare nomen mulieris testamento. sed id φιλοσοφώτερον διέκρινίστομεν, cum sciemus, quantum quasi sit in trientis triente. Quod putasti fore, ut ante, quam istuc uenirem, Pompeium uiderem; factum est ita. nam καὶ ad La uernium me consecutus est. una Formias uenimus, & ab hora octaua ad uesperum secreto collocuti sumus. Quod quaeris, ecquae spes pacificationis sit: quantum ex Pompeij multo, & accurato sermone perspexi, ne uoluntas quidem est: sic enim existimat, si ille, uel dimisso exercitu, consul factus sit,

εὐχυσιν τῆς πολιτείας fore . atque etiam putat
 eum, cum audierit , contra se diligenter parari, con-
 sulatum hoc anno neglecturum , ac potius exerci-
 tum, provinciamq. retenturum. sin autem ille sure-
 ret ; uehementer hominem contemnebat , & suis,
 & reip. copijs confidebat . quid quaeris ? & si mihi
 crebro ξυὼς ἐνυάλιος occurrebat ; tamen leuabar cu-
 ra , uirum fortem , & peritum , & plurimum au-
 thoritate ualentem audiens , πολιτικῶς de pacis si-
 mulatae periculis differentem . habebamus autem
 in manibus Antonij concionem , habitam x. kal.
 Ian. in qua erat accusatio Pompeij usque a toga pu-
 ra , querela de damnatis , terror armorum. in qui-
 bus ille , Quid censes , aiebat , facturum esse ipsum,
 si in possessionem reip. uenerit , cum haec quaestor
 eius infirmus, & inops audeat dicere ? quid multa ?
 non modo non expetere pacem istam , sed etiam ti-
 mere uisus est. ex illa autem sententia ira relinquen-
 dae urbis mouet hominem, ut puto . mihi autem il-
 lud molestissimum est , quod soluendi sunt nummi
 Caesari , & instrumentum triumphi eò conferen-
 dum : est enim ἀμορφορ , ἀντιπολιτδομένου χρωσσο-
 λήτης esse. Sed haec, & multa alia coram. Valetu-
 dinem tuam cura diligenter.

CICERO. S. D. ATTICO

9

QVOTIDIE ne, inquis, a te accipiendae lit-
 terae sunt ? si habebo, cui dem , quotidie . at iam ip-
 se ades . tum igitur , cum uenero , desinam . Vnas
 uideo

unde mihi late non esse redditas ; quas L. Quin-
 tius , familiaris meus cum ferret , ad Bustum Ba-
 filij uulneratus , & despoliatus est. uidebis igitur ,
 num quid fuerit in ijs , quod me scire opus sit . & si-
 mul tu hoc διδῶκεν ἡσυχίας : ἀπόβλημα sane πολιτικόν :
 cum sit necesse , aut haberi Caesaris rationem , illo
 exercitum uel per senatum , uel per tribunos pl.
 obtinente ; aut persuaderi Caesari , ut tradat provin-
 ciam , atque exercitum , & ita consul fiat ; aut , si id
 non persuadeatur , haberi comitia sine illius ratio-
 ne , illo patiente , atque obtinente provinciam ; aut ,
 si per tribunos pl. non patiatur , tamen quiescat ,
 rem adduci ad interregnum ; aut , si ob eam caus-
 sam , quod ratio eius non habeatur , exercitum ad-
 ducat , armis cum eo contendere ; illum autem ini-
 tium facere armorum aut statim nobis minus para-
 ris , aut tum , cum comitijs , amicis eius postulanti-
 bus ut e lege ratio habeatur , impetratum non sit :
 ire autem ad arma aut hanc unam ob causam , quod
 ratio non habeatur ; aut addita causa , si forte tri-
 bunus pl. senatum impediens , aut populum inci-
 tans notatus , aut senatus consulto circumscriptus ,
 aut sublatus , aut expulsus sit , dicens uel se expul-
 sum , ad illum confugerit : suscepto autem bello ,
 aut tenenda sit urbs , aut , ea relicta , ille a com-
 meatu , & reliquis copijs intercludendus : quod ho-
 rum malorum , quorum aliquod certe subeundum
 est , minimum putes . dices profecto , persuaderi illi ,
 ut tradat exercitum , & ita consul fiat . est omnino

id eiusmodi, ut, si ille eo descendat, contra dici nihil possit: idq. cum, si non obtinet, ut ratio habeatur retinentis exercitum, non facere miror. nobis autem, ut quidam putant, nihil est timendum magis, quam ille consul: at sic malo, inquires, quam cum exercitu. certe. sed istuc ipsum, sic, o magnum malum, putat aliquis. neque ei remedium est ullum. cedendum est, si id uolet. uide consulem illum iterum, quem uidisti consulatu priore. at tum imbecillus plus, inquis, ualuit, quam tota respublica. quid nunc putas? & eo consule, Pompeio certum est esse in Hispania. o rem miseram: si quidem id ipsum deterrimum est, quod recusari non potest, & quod ille si faciat, iam iam a bonis omnibus summam ineat gratiam. Tollamus igitur hoc, quo illum posse adduci negant. de reliquis quid est deterrimum? concedere illi, quod, ut idem dicit, impudentissime postulat. nam quid impudentius? tenuisti provinciam per decem annos, non tibi a senatu, sed a te ipso per uim, & per factionem datos. praeterijt tempus legitimum, non legis, sed libidinis tuae: fac tamen, legis: ut succedatur, decernitur: impedis; & ais, habet mei rationem. habet tu nostrum. exercitum tu habeas diutius, quam populus iussit, inuito senatu? Depugnes oportet, nisi concedis. Cum bona quidem spe, ut ait idem, uel uincendi, uel in libertate moriendi. Iam, si pugnandum est; quo tempore, in casu; quo consilio, in temporibus situm est. itaque te in ea quaestione non exerceo: ad ea,

ea, quae dixi, affer, si quid habes. equidem dies,
noctesq. torqueor. Vale.

CICERO, S. D. ATTICO

IO

SUBITO consilium cepi, ut ante, quam luce-
ret, exirem; ne qui conspectus fieret, aut sermo,
lietoribus praesertim laureatis. de reliquo, neque
hercule, quid agam, nec, quid acturus sim, scio:
ita sum perturbatus temeritate nostri amentissimi
consilij. tibi uero, quid suadeam, cuius ipse consi-
lium exspecto? Cnaeus noster quid consilij ceperit,
capiat ne, nescio, adhuc in oppidis coarctatus: &
stupent omnes. si in Italia consistat, erimus una.
sin cedet, consilij res est. adhuc certe, nisi ego in-
sanio, stulte omnia, & incaute. Tu, quaeso, crebro
ad me scribe, uel quod in buccam uenerit. Vale.

CICERO, S. D. ATTICO

II

QUAESO, quid hoc est? aut quid agitur?
mibi enim tenebrae sunt. Cingulum, inquit, nos
tenemus. Anconem amisimus. Labienus disces-
sit ab Caesare. utrum de imperatore populi R. an
de Hannibale loquuntur? o hominem amentem,
& miserum, qui ne umbram quidem unquam τῆς
καλῆς uiderit: atque haec ait omnia facere se digni-
tatis causa. ubi est autem dignitas, nisi ubi hone-
stas? num honestum igitur, habere exercitum nul-
lo publico consilio? occupare urbes ciuium, quo
facilior sit aditus ad patriam? καὶ τὸν ἀποκοπῆς,

πυράδων καὶ δόδους, sexcenta alia scelera moliri, τὴν
 θεῶν μεγίστην ὡς ἔχειν τυραννίδα; sibi habeat suam
 fortunam. unam mehercule tecum apricationem
 in illo Lucretino tuo sole malim, quam omnia istius-
 modi regna; uel potius mori millies, quam semel
 istiusmodi quidquam cogitare. quid si tu uelis? in-
 quis: age quis est, cui uelle non liceat? sed ego ip-
 sum, uelle; miserior esse ducō, quam in crucem
 tolli. una res est ea miserior, adipisci, quod ita uo-
 lueris. Sed haec haec tenus: libenter enim in his mo-
 lestijs ἐν χαλᾷ ζωῶι. redeamus ad nostrum. Per for-
 tunas, quale tibi consilium Pompeij uidetur? hoc
 quaero, quod urbem reliquerit. ego enim ἀπορῶ:
 tum nihil absurdius. Urbem tu relinques? ergo
 idem, si Galli uenerint. non est, inquit, in parie-
 tibus resp. at in aris, & focis. fecit idem Themisto-
 cles. fluctum enim totius barbariae ferre urbs una
 non poterat. at idem Pericles non fecit, annum
 fere post quinquagesimum, cum praeter moenia ni-
 hil teneret. nostri olim, urbe reliqua capta, arcem
 tamen retinuerunt.

οὕτω πού τῶν πόλεων ἐπὶ ἐνθ' ἡμεῖς καὶ ἀνδρῶν.
 rursus autem ex dolore municipali, sermonibusq.
 eorum, quos conuenio, uidetur hoc consilium exi-
 tum habiturum. mira hominum querela est; (ne-
 scio istic: sed facies, ut sciam) sine magistratibus
 urbem esse, sine senatu. fugiens denique Pompeius
 mirabiliter homines mouet. quid quaeris? alia caus-
 sa facta: nihil iam concedendum putant Caesari.
 haec,

haec, tu mihi explica, qualia sint. Ego negotio praesum non turbulento. uult enim me Pompeius esse, quem tota haec Campana, & maritima ora habeat *ἐπίσκοπος*, ad quem delectus, & summa negotij referatur. itaque uagus esse cogitabam, Te puto iam uidere, quae sit *ὁρμή* Caesaris, qui populus, qui totius negotij status. ea uelim scribas ad me, & quidem, quoniam mutabilia sunt, quam saepissime: acquiesco enim & scribens ad te, & legis tua. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

12

VNAM adhuc a te epistolam acceperam, datam XII. kal. Iun. in qua significabatur, aliam te ante dedisse, quam non acceperam. sed quaeso, ut scribas quam saepissime, non modo si quid scies, aut audieris, sed etiam si quid suspicabere; maximeque: quid nobis faciundum, aut non faciundum putas. Nam quod rogas, curem, ut scias, quid Pompeius agat: ne ipsum quidem scire puto: nostrum quidem nemo. uidi Lentulum cos. Formys x. kal. uidi Libonem. plena timoris, & terroris omnia. ille iter Larinum. ibi enim cohortes, & Luceriae, & Theani, reliquae in Apulia. inde utrum consistere uspiam uelit, an mare transire, nescitur. si manet; uereor, ne exercitum firmum habere non possit. sin discedit; quo, aut qua, aut quid nobis agendum sit, nescio. nam istum quidem, cuius *φάπισμον* times, omnia teterrime facturum puto.

nec

nec enim rerum prolatio, nec senatus, magistratu-
tumq. discessus, nec aerarium clausum tardabit.
Sed haec, ut scribis, cito sciemus. interim uelim mi
hi ignoscas, quod ad te scribo tam multa toties. ac-
quiesco enim, & tuas uolo elicere litteras, maxi-
meq. consilium, quid agam, aut quo me pacto gerā;
dimittam ne me penitus in causam, (non deterreor
periculo, sed disrumpor dolore: tam ne nullo consi-
lio, aut tam contra meum consilium gesta esse om-
nia?) an cuncter, & tergiuerser, & ijs me dem,
qui tenent, qui potiuntur. αἰδέομαι Τρῶας, nec so-
lum ciuis, sed etiam amici officio reuocor. et si fran-
gor saepe misericordia puerorum. ut igitur ita per-
turbato, etsi te eadem sollicitant, scribe aliquid, &
maxime, si Pompeius Italia cedit, quid nobis a-
gendum putes. M'. quidem Lepidus (nam fuimus
una) eum finem statuit, L. Torquatus eundem.
me cum multa, tum etiam lictores impediunt. ni-
hil uidi unquam, quod minus explicari posset. ita-
que a te nihil dum certi exquiro, sed quid uideatur.
denique ipsam ἀπορία tuam cupio cognoscere.
Labienum ab illo discessisse, propemodum constat.
si ita factum esset, ut ille Romam ueniens magistra-
tum, & senatum Romae offenderet: magno usui
causae nostrae fuisset. damnasse enim sceleris homi-
nem amicum, reip. causa, uideretur. quod nunc
quoque uidetur, sed minus prodest. non enim ha-
bet, cui profit: eumq. arbitror paenitere: nisi for-
te id ipsum est falsum, discessisse illum: nos quidem
pro

pro certo habebamus. Et uelim, (quanquam, ut scribis, domesticis te finibus tenes) formam mihi urbis exponas, ecquod Pompeij desiderium, ecquae Caesaris inuidia appareat; etiam quid censeas de Terentia, & Tullia, Romae eas esse, an mecum, an aliquo tuto loco. & haec, & si quid aliud, ad me scribas. uelim, uel potius scriptites. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

13

DE Vennonianis rebus tibi assentior. Labienum ipse iudico, facinus iam diu nullum ciuile praeclarius. qui ut aliud nihil, hoc tamen profecit; dedit illi dolorem. sed etiam ad summam profectum aliquid puto. amo etiam Pisonem: cuius iudicium de genere suspicor uisum iri graue. quanquam, genus belli quod sit, uides. ita ciuile est, ut non ex ciuium dissensione, sed ex unius perditionis ciuis audacia natum sit. is autem ualet; exercitum tenet multa spe, & promissis; omnia omnium concupiuit. huic tradita urbs est, nuda praesidio, referta copijs. quid est, quod ab eo non metuas, qui illa templa, & testa non patriam, sed praedam putet? quid autem sit, acturus, aut quo modo, nescio, sine senatu, sine magistratu. ne simulare quidem poterit quidquam πολιτικός. nos autem ubi exurgere poterimus? aut quando? quorum dux quam aspersionem, tu quoque animaduertis; cui ne Picena quidem nota fuerint. quae autem sine consilio res stet? ut enim alia omittam decem annorum peccata, quae condi-

cōdicio nō huic fugae praestitit? nec uero nunc quid cogitet, scio: ac non desino per litteras sciscitari. nihil esse timidius constat, nihil perturbatius. itaque nec praesidium, cuius parandi causa ad urbem retentus est, nec locum, ac sedem praesidiū ullam uideo. spes omnis in duabus, inuidiose retentis, pae- ne alienis legionibus. nam delectus adhuc quidem inuitorum est, & a pugnando abhorrentium. con- ditionum autem amissum tempus est. quid futurum sit, non uideo. commissum quidem a nobis certe est, siue a nostro duce, ut, e portu sine gubernaculis egressi, tempestati nos traderemus. itaque de Ciceronibus nostris dubito quid agam. nam mihi interdum amandandi uidentur in Graeciam. de Tul- lia autem, & Terentia, cum mihi barbarorum ad- uentus ad urbem proponitur, omnia timeo: cum au- tem Dolabellae uenit in mentem, paullum respiro. sed uelim consideres, quid faciendum putes: pri- mum *ὁπὸς τὸ ἀσφαλές*: (aliter enim mihi de illis, ac de me ipso, consulendum est) deinde *ὁπὸς τὰς δόξας*; ne reprehendamur, quod eas Romae uelimus esse in communi bonorum fuga. quin etiam tibi, & Pe- duceo, (scripsit enim ad me) quid faciat, uiden- dum est. is enim splendor est uestrum, ut eadem po- ssulentur a uobis, quae ab amplissimis ciuibus. sed de hoc tu uidebis, quippe cum de ipso, ac de me ista considerare uelim. Reliquum est, ut, & quid aga- tur, quoad poteris, explores, scribasq. ad me, & quid ipse coniectura assequare. quod etiam a te ma-
gis

gis expecto. nam acta omnibus nuntiantibus, a te expecto futura. μάρτυς δ' ἄριστος. Loquacitati ignoscas, quae & me leuat ad te quidem scribentem, & elicit tuas litteras.

AENIGMA Oppiorum ex Velia plane non intellexi: est enim numero Platonis obscurius. iam intellexi tuum aenigma. Oppios enim de Velia Saccones dicis in eo aestu, aut diu. quo aperto, reliqua patebant, & cum Terentiae summa congruebant. L. Caesarem uidi Minturnis ad v l i i. kal. Febr. mane, cum absurdissimis mandatis, non hominem, sed scopas solutas: ut id ipsum mihi ille uideatur irridendi causa fecisse, qui tantis de rebus huic mandata dederit; nisi forte non dedit, & hic sermone aliquo arrepto pro mandatis abusus est. Labienus, uir mea sententia magnus, Theanum uenit ad i x. kal. Febr. ibi Pompeium, consulesq. conuenit. qui sermo fuerit, & quid actum sit, scribam ad te, cum certum sciam. Pompeius ab Theano Larinum uersus profectus est ad v l i i. kal. eo die mansit Venasri. aliquantum animi uidetur nobis attulisse Labienus. sed ego non dum habeo, quid ad te ex his locis scribam. ista magis expecto, quid illinc afferatur, quo pacto de Labieno seruat, quid agat Domitius in Marfis, Iguuij Thermus, P. Atilius Cinguli, quae sit populi urbani uoluntas, quae tua coniectura de rebus futuris. haec uelim crebro, & quid tibi de mulieribus nostris placeat, & quid aeternus ipse sis, scribas. Si scriberem ipse, lon-

R gior

gior epistola fuisset: sed dictavi propter lippitudinem. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

14

AD VI. kal. Febr. Capuam Calibus proficiens, cum leniter lippirem, has litteras dedi. L. Caesar mandata Caesaris detulit ad Pompeiū VIII kal. cum is esset cum consulibus Theani. probata condicio est, sed ita, ut ille de ijs oppidis, quae extra suam provinciam occupauisset, praesidia deduceret. id si fecisset, responsum est, ad urbem nos reddituros esse, & rem per senatum confecturos. spero etiam in praesentia pacem nos habere. nam & illum furoris, & hunc nostrum copiarum suppaenitet. Me Pompeius Capuam uenire uoluit, & adiuuare delectum. in quo parum prolixè respondēt Campani coloni. gladiatores Caesaris, qui Capuae sunt, de quibus ante ad te falsum ex Torquati litteris scripseram, sane commode Pompeius distribuit, binos singulis patribus familiarum. secutorum in ludo LDD fuerunt. eruptionem facturi fuisse dicebantur. sane multum in eo reip. prouisum est. De mulieribus nostris, in quibus est tua soror, quaeso uideas, ut satis honestum nobis sit, eas Romae esse, cum ceterae ulla dignitate discesserint. hoc scripsi ad eas, & ad te ipsum antea. uelim, eas cohortere, ut excant; praesertim cum ea praesidia in ora maritima habeamus, cui ego praesum, ut in his pro re nata non incommode possint esse. nam si quid offendi-

dimus in genere nostro, quod quidem ego praestare non debeo; id sit maius, quod mulieres nostrae praeter ceteras Romae remanserunt. tu ipse cum Sexto, scire uelim, quid cogites de exeundo, de totaq. re quid existimes. equidem ad pacem hortari non desino: quae uel iniusta utilior est, quam iustissimum bellum. sed haec, ut fors tulerit. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

25

VT AB urbe discessi, nullum adhuc intermisi diem, quin aliquid ad te litterarum darem; non quo haberem magnopere, quid scriberem; sed ut loquerer tecum absens: quo mihi, cum coram id non liceret, nihil est iucundius. Capuam cum uenissem ad VI. kal. pridie, quam has litteras dedi, consules conueni, multosq. nostri ordinis. omnes cupiebant, Caesarem, abductis praesidijs, stare condicionibus ijs, quas tulisset. uni Fauonio leges ab illo nobis imponi non placebat: sed is auditus in consilio. Cato enim ipse iam seruire, quam pugnare, mauult; sed tamen ait, in senatu se adesse uelle, cum de cōdicionibus agatur, si Caesar adductus sit, ut praesidia deducat. ita, quod maxime opus est, in Siciliam ire non curat: quod metuo ne obsit, in senatu esse uult. Postumus autem, de quo nominatim senatus decreuit, ut statim in Siciliam iret, Furfanoq. succederet, negat se iturum sine Catone, & suam in senatu operam, auctoritatemq. magni aestimat. ita res ad Fannium peruenit. is cum im-

perio in Siciliam praemittitur. In disputationibus nostris summa uarietas est. plerique negant, Caesarem in condicione mansurum; postulataq. haec ab eo interposita esse, quo minus, quod opus esset ad bellum, a nobis pararetur, ego autē eum puto facturum, ut praesidia deducat. uicerit enim, si consul factus erit, & minori scelere uicerit, quam quo est ingressus. sed accipienda plaga est. sumus enim flagitiose imparati cum a militibus, tum a pecunia: quam quidem omnem non modo priuatam, quae in urbe est, sed etiam publicam, quae in aerario, illi reliquimus. Pompeius ad legiones Atianas est profectus: Labienum secum habet. ego tuas opiniones de his rebus expecto. Formias me continuo recipere cogitabam. Vale,

CICERO. S. D. ATTICO 16

OMNES arbitror mihi tuas litteras redditae esse, sed primas praepostere, reliquas ordine, quo sunt missae, per Terentiam: De mandatis Caesaris, aduentuq. Labieni, & responsis consulum ad Pompeium, scripsi ad te litteris ijs, quas ad v. kal. Capua dedi: pluraq. praeterea in eandem epistolam conieci. nunc has expectationes habemus duas; unam, quid Caesar acturus sit, cum acceperit ea, quae referenda ad illum data sunt L. Caesari; alteram, quid Pompeius agat: qui quidem ad me scribit, paucis diebus se firmum exercitum habiturum; spemq. affert, si in Picennum agrum ipse uenerit,

rit, nos Romam redituros esse. Labienum secum
habet, non dubitantem de imbecillitate Caesaris co-
piarum: cuius aduentu Cnaeus noster multo animi
plus habet. nos a consulibus Capuam uenire iussu-
sumus ad non. Febr. Capua profectus sum Formias
ad III. Kal. eo die cum Calibustuas litteras hora
fere nona accepissem, has statim dedi. De Teren-
tia, & Tullia tibi assentior; ad quas scripseram, ad
te ut referrent. si non dum profectae sunt, nihil est,
quod se moueant, quoad perspiciamus, quo loco sit
res. Tuae litterae mihi gratae, iucundaeq. sunt.
De pueris in Graeciam transportandis tum cogita-
bam, cum fuga ex Italia quaeri uidebatur. nos e-
nim Hispaniam peteremus: illis hoc aeque commo-
dum non erat. tu ipse cum Sexto etiam nunc mihi
uideris Romae recte esse posse. etenim minime ami-
ci Pompeio nostro esse debetis. nemo enim unquam
tantum de urbanis praesidijs detraxit. Vides ne me
etiam iocari? scire iam te oportet, L. Caesar quae
responsa referat a Pompeio, quas ab eodem ad Cae-
sarem ferat litteras. scriptae enim, & datae ita sunt,
ut proponerentur in publico. in quo accusaui mecum
ipse Pompeium, qui, cum scriptor luculentus es-
set, tantas res, atque eas, quae in omnium manus
uenturae essent, Sextio nostro scribendas dederit.
itaque nihil unquam legi scriptum *οὐκ ἔστιν ἔργον*. per-
spici tamen ex litteris Pompeij potest, nihil Caesa-
ri negari, omniaque, & cumulate, quae postulet,
dari: quae ille, amentissimus fuerit, nisi acceperit.

praesertim cum impudentissime postulauerit . quis enim tu es , qui dicas , si in Hispaniam profectus erit , si praesidia dimiserit ? tamen conceditur , minus honeste nunc quidem , uiolata iam ab illo rep. illatoq. bello , quam si olim de ratione habenda impectasset : tamen uereor , ut his ipsis contentus sit . nam cum ista mandata dedisset L. Caesari , debuit esse paullo quietior , dum responsa referrentur : dicitur autem nunc esse acerrimus . Trebatius quidem scribit , se ab illo 1 x. kal. Febr. rogatum esse , ut scriberet ad me , ut essem ad urbem : nihil ei me gratius facere posse . haec uerbis plurimis . intellexi ex dierum ratione , ut primum de discessu nostro Caesar audisset , laborare eum coepisse , ne omnes abessemus : itaque non dubito , quin ad Pisonem , quin ad Seruium scripserit . illud admiror , non ipsum ad me scripsisse , non per Dolabellam , non per Coelium egisse . quanquam non aspernor Trebatij litteras , a quo me unice diligi scio . rescripsi ad Trebatium , (nam ad ipsum Caesarem , qui mihi nihil scripsisset , nolui) quam illud hoc tempore esset difficile : me tamen in praedijs meis esse , neque delectum ullum , neque negotium suscepisse . in quo quidem manebo , dum spes pacis erit . sin bellum geretur ; non deero officio , nec dignitati meae , pueros uero tendentes in Graeciam . totam enim Italiam flagraturam bello intelligo : tantum mali excitatum partim ex improbis , partim ex inuidis ciuibus . sed haec paucis diebus ex illius ad nostra responsa responsis intel-
ligen-

ligentur, quorsum euasura sint. tum ad te scribam plura, si erit bellum: sin autem etiam indutiae, te ipsum, ut spero, uidebo. Ego I V. non. Febr. quo die has litteras dedi, in Formiano, quo Capua redieram, mulieres expectabam: quibus quidem scripseram, tuis litteris admonitus, ut Romae manerent: sed audio maiorem quendam in urbe timorem esse. Capuae nonis Febr. esse uolebam, quia consules iusserant. quidquid huc erit a Pompeio allatum, statim ad te scribam: tuasq. de istis rebus litteras expectabo. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

17

I V. non. Febr. mulieres nostrae Formias uenerunt, tuaq. erga se officia, plena tui suauissimi studij, attulerunt. eas ego, quoad scirem utrum turpe pace nobis, an misere bello esset utendum, in Formiano esse uolui, & una Cicerones. ipse cum fratre Capuam ad consules (nonis enim adesse iussimus) I I I. non. profectus sum, cum has litteras dedi. Responso Pompeij grata populo, & probata concioni esse dicuntur. ita putaram. quae quidem si ille repudiarit, iacebit: si acceperit. Vtrum igitur, inquires, mauis responderem, si, quemadmodum parati essemus, scirem. Cassium, erat hic auditum, expulsam Ancone, eamq. urbem a nobis teneri. si bellum futurum est, negotium utile. Caesarem quidem, L. Caesare cum mandatis de pace misso, tamen aiunt acerrime delectum habere.

loca occupare, uincire praesidijs. o perditum latro-
nem, uix ullo otio compensandam hanc reip. turpi-
tudinem. sed stomachari desinamus, temporipa-
reamus, cum Pompeio in Hispaniam eamus. haec
opto in malis; quoniam illius alterum consulatum
a rep. ne data quidem occasione repulimus. Sed
haec haftenus. De Dionysio, fugit me ad te antea
scribere: sed ita constitui, expectare responsa Cae-
saris: ut, si ad urbem rediremus, ibi nos expecta-
ret; sin tardius id fieret, tum cum arcefferemus.
omnino quid ille facere debuerit in nostra illa fuga,
quid docto homine, & amico dignum fuerit, cum
praesertim rogatus esset: sed haec non nimis exqui-
ro a Graecis. tu tamen uidebis, si erit, quod nolim,
arcessendus, ne molesti simus inuito. Quintus
frater laborat, ut tibi, quod debet, ab Egnatio sol-
uat. nec Egnatio uoluntas deest: nec parum locu-
ples est: sed, cum tale tempus sit, ut Q. Titinius
(multum enim est nobiscum) uiaticum se neget ha-
bere; idemq. debitoribus suis denuntiarit, ut eo-
dem fenore uterentur; atque hoc idem etiam L. Li-
gus fecisse dicatur; nec hoc tempore aut domi num-
mos Quintus habeat, aut exigere ab Egnatio, aut
uersuram usquam facere possit; miratur, te non
habuisse rationem huius publicae difficultatis. ego
autem, & si illud ἡ δὲ νόσος αἰὲν (ita enim putatur)
obseruo; unde dixi, praesertim in te, a quo nihil un-
quam uidi temere fieri; tamen illius querela moue-
bar. hoc, quidquid est, te scire uolui. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO 18

N I H I L habeo, quod ad te scribam. quin etiam eam epistolam, quam eram elucubratus, ad te non dederat enim plena spei bonae; quod et concionis uoluntatem audieram, & illum condicionibus usurum putabam, praesertim suis. ecce tibi **I** V. non. Febr. mane accepi litteras tuas, Philotimi, Furnij, Curionis ad Furnium, quibus irridet L. Caesaris legationem. plane oppressi uidentur: nec, quid consilij capiam, scio: nec mehercule de me laboro: de pueris quid agam, non habeo. Capuam tamen proficiscebar haec scribens, quo facilius de Pompeij rebus cognoscerem. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO 19

B R E V I L O Q U E N T E M iam me tempus ipsum facit: pacem enim desperaui: bellum nostri nulum administrant. caue enim putes, quidquam esse minoris his consulibus: quorum ego spe audiendi aliquid, & cognoscendi nostri apparatus, maximo imbri Capuam ueni prid. non. ut eram iussus. illi autem non dum uenerant, sed erant uenturi, inanes, imparati. Cnaeus autem Luceriae dicebatur esse, & adire cohortes legionum Atianarum non firmissimarum: at illum ruere nuntiant, & iam iamq. adesse, non ut manum conserat, (quicum enim?) sed ut fugam intercludat. ego autem in Italia *quod uua-*
modarum: nec te id consulo. sin extra, quid ago? ad
manendum

manendum hiems, liſtores, improvidi, & negligentes duces, ad fugam hortatur amicitia Cnaei, cauſſa bonorum, turpitudine coniungendi cum tyranno: qui quidem, incertum eſt, Phalarim ne, an Piſiſtratum ſit imitaturus. Haec uelim explices, & me iuues conſilio: etſi te ipſum iſtic iam calere puto: ſed tamen quantum poteris. ego ſi quid hic hodie noui cognoro, ſcies. iam enim aderunt conſules ad ſuas nonas. Tuas quotidie litteras expectabo. ad has autem, cum poteris, reſcribes. Mulieres, & Cicerones in Formiano reliqui. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO 20

DE malis noſtris tu prius audis, quam nos: iſtinc enim emanant. boni autem hinc quod expectes, nihil eſt. Veni Capuam ad non. Febr. ita ut iuſſerant conſules. eo die Lentulus uenit ſero. alter conſul omnino non uenerat VII. idus, eo enim die ego Capua diſceſſi, & manſi Calibus. inde has litteras poſtridie ante lucem dedi. haec, Capuae dum fugi, cognoui, nihil in conſulibus, nullum uſquam delectum. nec enim conquiſitores *καυροπορευόμενοι* audent; cum ille adſit contra; cum noſter dux nuſquam ſit, nihil agat: nec nomina dant: deficit enim non uoluntas, ſed ſpes. Cnaeus autem noſter (orem miſeram, & incredibilem) ut totus iacet. non animus eſt, non conſilium, non copiae, non diligentia. mitto illam fugam ab urbe turpiſſimam, timidiſſimas in oppidis conciones, ignorantem non ſolum

solum aduersarij, sed etiam suarum copiarum. hoc cuiusmodi est? VII. id. Febr. Capuam C. Cassius trib. pl. uenit, attulit mandata ad consules, ut Romam uenirent, pecuniam de sanctiore aerario auferrent, statim exirent urbe relicta. redeant, quo praesidio? deinde exeant, quis sinat? consulei rescripsit, ut prius ipse in Picenum. at illud totum erat amissum: sciebat nemo, praeter me ex litteris Dolabellae. mihi dubium non erat, quin ille iam iamq. foret in Apulia, Cnaeus noster in naui. ego quid agam? reliqua magnum, neque mehercule mihi quidem ullum, nisi omnia essent acta turpissime: neque ego ullius consilij particeps. sed tamen, quod me deceat. ipse me Caesar ad pacem hortatur: sed antiquiores litterae, quam ruere coepit. Dolabella, Coelius, me illi ualde satisfacere. mira me a prope torquet. iuua me consilio, si potes: & tamen ista, quantum potes, provide. nihil habeo, tanta rerum perturbatione, quod scribam. tuas litteras expecto. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

21

PEDEM in Italia uideo nullum esse, qui non in istius potestate sit. De Pompeio scio nihil, eumque, nisi in nauim se contulerit, exceptum iri puto. o celeritatem incredibilem, huius autem nostri: sed non possum sine dolore accusare eum, de quo angor, & crucior. Tu caedem non sine causa times: non quo minus quidquam Caesari expediat ad diuturnitatem uictoriae, & dominationis: sed

uideo, quorum arbitrio sit acturus: recte sit. censeo cedendum de oppidis his. ego consilij. quod optimum factu uidebitur, facies. cum Philotimo loquere: atque adeo Terentiam habebis idibus. Ego quid agam? qua aut terra, aut mari persequar eum, qui ubi sit, nescio? etsi terra quidem qui possum? mari, quo? tradam igitur istum? fac posse tuto: multi enim hortantur: num etiam honeste? nullo modo quidem. a te petam consilium, ut soleo. explicari res non potest: sed tamen, si quid in mentem uenit, uelim scribas, & ipse quid sis acturus. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

22

V. id Febr. uesperi e Philotimo litteras accepi; Domitium exercitum firmum habere; cohortes ex Piceno, Lentulo, & Thermo ducentibus, cum Domitij exercitu coniunctas esse; Caesarem intercludi posse, eumque id timere; bonorum animos recreatos Romae, improbos quasi percussos. haec, metuo e quidem, ne sint insomnia: sed tamen M'. Lepidum, L. Torquatium, C. Cassium trib. pl. (ij enim sunt nobiscum, id est, in Formiano) Philotimi litterae ad uitam reuocarunt: ego autem illa metuo ne ueriora sint; nos omnes paene iam captos esse, Pompeium Italia cedere: quem quidem (o rem acerbam) persequi Caesar dicitur. persequi Caesar Pompeium? quid? ut interficiat? o me miserum: & non omnes nostra corpora opponimus? in quo tu quoque

que ingemiscis. sed quid faciamus? uicti, oppressi, capti plane sumus. Ego tamen, Philotimi litteris lectis mutavi consilium de mulieribus: quas, ut scripseram ad te, Romam remittebam: sed mihi uenit in mentem, multum fore sermonem, me iudicium iam de causa publica fecisse; quā desperata, quasi hunc gradum mei reditus esse, quod mulieres reuertissent. De me autem ipso tibi assentior, nam me dem incertae, & periculosae fugae; cum reip. nihil prosim, nihil Pompeio; pro quo emori cum pie possum, tum libenter. manebo igitur: etsi uiuere. Quod quaeris, hic quid agatur: tota Capua, & omnis hic delectus iacet: desperata res est; in fuga omnes sunt; nisi quid eiusmodi fuerit, ut Pompeius istas Domitij copias cum suis coniungat. sed uidebamus omnia biduo, triduo uescituri. Caesaris litterarum exemplum tibi misi: rogaras enim. cui nos ualde satisfacere, multi ad me scripserunt. quod patior facile; dum; ut adhuc, nihil faciam turpiter. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

23

PHILOTIMI litterae me quidem non nimis, sed eos, qui in his locis erant, admodum delectauerunt. ecce postridie Cassij litterae Capua a Lucretio, familiari eius, Nigidium a Domitio Capuam uenisse; eum dicere, Vibullium cum paucis militibus e Piceno currere ad Cnaeum, confestim sequi Caesarem, Domitium non habere militum uim. idē scripsit,

scripsit, consules Capua discessisse. non dubito, quin Cnaeus in fuga sit. modo effugiat. a consilio fugiendi, ut tu censes, abssum. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

24

CUM dedissem ad te litteras tristes, & metuo ne ueras, de Lucretij ad Cassium litteris Capua missis; Cephalio uenit a nobis, attulit etiam a te litteras hilariores, nec tamen firmas, ut soles. omnia facilius credere possum, quam quod scribitis, Pompeium exercitum habere. nemo hic ita affert; omniaque, quae nolim. rem miseram. malas causas semper obtinuit, in optima. concidit. quid dicam? nisi, illud eum scisse; neque enim erat difficile; hoc nescisse; erat enim ars difficilis, recte remp. regere. Sed iam iamq. omnia sciemus, & scribemus ad te statim. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

25

NON uenit idem usu mihi, quod tu tibi scribis; Quoties exorior. ego enim nunc paulum exorior, & maxime quidem his litteris, quae Roma afferuntur, de Domitio, de Picentium cohortibus. omnia erant facta hoc biduo laetiora: itaque fuga, quae parabatur, repressa est. Caesaris interdicta, si te secundo lumine hic offendero, respuuntur. bona de Domitio, praeclara de Afranio fama est. Quod me amicissime admones, ut me integrum, quoad possim, seruem; gratum est. Quod addis, ne propensior

penſior ad turpem cauſſam uidear : certe uideri poſſum . ego me ducem in civili bello , quoad de pace ageretur , negaui eſſe : non quin rectum eſſet : ſed quia , quod multo rectius fuit , id mihi fraudem tulit . plane eum , cui Cnaeus noſter alterum conſulatum deferret , & triumphum , at quibus uerbis ? pro ſuis geſtis ampliffimis , inimicum habere nolueram . ego ſcio , & quem metuam , & quam ob rem . ſi erit bellum , ut uideo fore : partes meae non deſiderabuntur . De H S x x Terentia tibi reſcripſit . Dionyſio , dum exiſtimabam uagos nos fore , nolui moleſtus eſſe . tibi autem , crebro ad me ſcribenti de eius officio , nihil reſcripſi ; quod diem ex die expectabam , ut ſtatuerem , quid eſſet faciundum . nunc , ut uideo , pueri certe in Formiano uidentur hiematuri : num & ego , nescio . ſi enim erit bellum , cum Pompeio eſſe conſitui . quod habebō certi , faciam , ut ſcias . ego bellum foediſſimum futurum puto ; niſi qui , ut tu ſcis , Parthicus caſus extiterit . Vale .

M.TVL-

M. TVLLII. CICERONIS
EPISTOLARVM. AD
T. POMPONIVM. ATTICVM
LIBER. VII

CICERO. S. D. ATTICO

C V M ad te litteras dedissem, redditae
mihi litterae sunt a Pompeio. cetera de
rebus in Piceno gestis, quae ad se Vi-
bullius scripsisset, de delectu Domitij;
quae sunt nobis nota, nec tam laeta erāt in his litte-
ris, quam ad me Philotimus scripserat: (Et ipsam tibi
epistolam misissem; sed subito fratris puer profi-
ciscebatur: cras igitur mittam) sed in ea Pompeij
epistola erat in extremo, ipsius manu: Tu, censeo,
Luceriam uenias: nusquam eris tutius. Id ego in
eam partem accepi, haec oppida, atque oram ma-
ritimam illum pro derelicto habere: nec sum mira-
tus, eum, qui caput ipsum reliquisset, reliquis mem-
bris non parcere. ei statim rescripsi, hominemque cer-
tum misi de comitibus meis, non me quaerere, ubi
tutissimo essem: si me uellet sua, aut reip. caussa Lu-
ceriam uenire, statim esse uenturum: hortatusque
sum, ut oram maritimam retineret, si rem frumen-
tariam sibi ex prouincijs suppeditari uellet. Haec me
frustra scribere uidebam; sed uti in urbe retinenda
tunc, sic nunc in Italia non relinquenda testificabar
sententiam meam. sic enim parari uideo, ut Luce-
riam

nam omnes copiae contrabantur : & ne is quidem locus stabilis : sed ex eo ipso , si urgeamur , paretur fuga . quo minus mirere , si inuitus in eam causam descendo , in qua neque pacis , neque uictoriae ratio , quaesita sit unquam , semper flagitiosae , & calamitosae fugae . eundum ; ut , quaecunque fors tulerit , casum subeam potius cum ijs , qui dicuntur esse boni , quam uidear a bonis dissentire . & si propediem uideo bonorum , id est lautorum , & locupletum , urbem refertam fore , municipijs uero his relictis , refertissimam . quo ego in numero essem , si hos lectores molestissimos non haberem : nec M . Lepidi , L . Volcatij , Ser . Sulpicij comitum paeniteret : quorum nemo nec stultior est , quam L . Domitius ; nec inconstantior , quam Ap . Claudius . unus Pompeius me mouet , beneficio , non auctoritate . quam enim ille habeat auctoritatem in hac causa , qui , cum omnes Caesarem metuebamus , ipse cum diligebat ? postquam uero ipse metuere coepit , putat omnes hostes illi oportere esse . ibimus tamen Luceriam : nec eum fortasse delectabit noster aduentus . dissimulare enim non potero , mihi , quae adhuc acta sunt , displicere . Ego , si somnum capere possem , tam longis te epistolis non obtunderem . tu , si tibi eadem causa est , me remunerere sane uelim . Vale .

CICERO . S . D . ATTICO

MIHI uero omnia grata ; & quod scripsisti ad me , quae audieras ; & quod non credidisti , quae di-

S gna

gna diligentia mea non essent; & quod monuisti, quod sentiebas. Ego ad Caesarem unas Capua litteras dedi, quibus ad ea rescripsi, quae mecum ille de gladiatoribus suis egerat, breues, sed beneuolentiam significantes, non modo sine contumelia, sed etiam cum maxima laude Pompeij. id enim illa sententia postulabat, qua illum ad concordiam hortabar. eas si quo ille misit, in publico proponat uelim. Alteras eodem die dedi, quo has ad te. non potui non dare, cum & ipse ad me scripisset, & Balbus. earum exemplum ad te misi. nihil arbitror fore, quod reprehendas. si qua erunt, doce me. quomodo enim effugere possum? nihil, inquires, omnino scripseris. qui magis effugias eos, qui uolent finire? ueruntamen ita faciam: quoad fieri poterit. Nam quod me hortaris ad memoriam factorum, dictorum, scriptorum etiam meorum: facis amice tu quidem, mihiq. gratissimum: sed mihi uideris aliud tu honestum, meq. dignum in hac causa iudicare, atque ego existimem. mihi enim nihil ulla in gente unquam ab ullo auctore reip. ac duce turpius factum esse uidetur, quam a nostro amico factum est. cuius ego uicem doleo, qui urbem reliquit, id est patriam; pro qua, & in qua mori praeclarum fuit. ignorare mihi uideris, haec quanta sit clades. es enim etiam nunc domi tuae: sed, inuitis perditissimis hominibus, esse diutius non potes. hoc miserius, hoc turpius quidquam? uagamur egentes, cum coniugibus, & liberis. in unius hominis, quotannis

quotannis periculose aegrotantis, animæ positæ omnes nostras spes habemus, non expulsi, sed euocati e patria, quam non seruandam ad reditum nostrum; sed diripiendam, inflammandamq; reliquimus. ita multi nobiscum sunt, non in suburbanis, non in hortis, non in ipsa. & si non sunt, non erunt. * nos interea, ne Capuæ quidem, sed Luceriae. & oram quidem maritimam iam relinquemus. Afranium expectabimus, & Petreium. nam in Labieno parum est dignitatis. hic tu in me * illud desideras. nihil de me dico: alij uiderint. hic quidem quæ est * domi uestrae estis, & eritis omnes boni. quis tum se mihi non ostendit? quis nunc adest hoc bello? sic enim iam appellandum est. Vibullij res gestæ sunt adhuc maximæ. id ex Pompeij litteris cognosces. in quibus animaduertito illum locum, ubi erit δῖπλῆν. uidebis, de Cnaeo nostro ipse Vibullius quid existimet. Quo igitur hæc spectat oratio? ego pro Pompeio libenter emori possum. facio pluris omnium hominum neminem. sed non ita non meo. * iudicio spem de salute reip. significas enim aliquanto secus, quam solebas: ut etiam, Italia si ille cedat, putes cedendum: quod ego nec reip. puto esse utile, nec liberis meis: præterea neque rectum, neque honestum. sed cur? poteris ne uidere tyrannum? quæ si intersit, audiam, an uideam; aut locupletior mihi sit quaerendus auctor, quam Socrates; qui, cum triginta tyranni essent, pedem porta non extulit. Est mihi præterea præcipua causa manendi: de qua

ntinam aliquando tecum loquar. Ego XIII. kal,
cum eadem lucerna hanc epistolam scripsissem, qua
inflammaram tuam, Formijs ad Pompeium, si de
pace ageretur, profecturus eram; si de bello, uide-
ro. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

3

MAXIMIS, & miserrimis rebus perturba-
tus, cum coram tecum mihi potestas deliberandi
non esset, uti tamen tuo consilio uolui. deliberatio
autem omnis haec est: si Pompeius Italia cedat,
quod eum facturum esse suspicor, quid mihi agen-
dum putes. & quo facilius consilium dare possis;
quid in utranque partem mihi in mentem ueniat,
explicabo breui. Cum merita Pompeij summa er-
ga salutem meam, familiaritasque, quae mihi cum
eo est, tum ipsa reip. caussa me adducit, ut mihi uel
consilium meum cum illius consilio, uel fortuna con-
iungenda esse uideatur. Accedit illud: si maneo, &
illum comitatum optimorum, & clarissimorum ci-
nium deferro; cadendum est in unius potestatem. qui
& si multis rebus significat se nobis esse amicum; et,
ut esset, a me est (tute scis) propter suspicionem
huius impendentis tempestatis multo ante proui-
sus: tamen utrumque considerandum est, & quan-
ta ei fides sit habenda; & si maxime exploratum
sit, cum nobis amicum fore, sit ne uiri fortis, & bo-
ni ciuis, esse in ea urbe, in qua cum summis honori-
bus, imperijsq. usus sit, res maximas gesserit, sa-
cerdo-

cerdotio sit amplissimo praeditus, non futurus sit
 sui iuris subeundumq. periculum sit cum aliquo for-
 te dedecore, si quando Pompeius remp. recupera-
 rit. In hac parte haec sunt: uide nunc, quae sint in
 altera: Nihil actum est a Pompeio nostro sapien-
 ter, nihil fortiter; adde etiam, nihil nisi contra con-
 silium auctoritatemq. meam. Omitto illa uetera,
 quod istum in remp. ille aluit, auxit, armauit; ille
 legibus per uim, & contra auspicia serēdis auctor;
 ille Galliae ulterioris adiunctor; ille gener; ille in a-
 doptando P. Clodio augur; ille restituendi mei,
 quam retinendi, studiosior; ille prouinciae propa-
 gator; ille absentis in omnibus adiutor: idem etiam
 tertio consulatu, postquam esse defensor reip. coe-
 pit, contendit, ut decem tribuni pl. ferrent, ut ab-
 sentis ratio haberetur: quod idem ipse sanxit lege
 quadam sua; Marcoq. Marcello consuli, finiendi
 prouincias Gallias kal. Mart. restitit: sed, ut haec
 omittam, quid foedius, quid perturbatius hoc ab ur-
 be discessu, siue potius turpissima fuga? quae con-
 ditio non accipienda fuit potius, quam relinquēda
 patria? malae cōditiones erant, fateor: sed nunquid
 hoc peius? at recuperabit remp. quando? aut quid
 ad eam spem est parati? non ager Picenus amissus?
 non patefactum iter ad urbem? non pecunia omnis
 & publica, & priuata aduersario tradita? deni-
 que nulla causa, nullae uires, nulla sedes, quo con-
 currant, qui remp. defensam uelint. Apulia de-
 lecta est, inanissima pars Italiae, & ab impetu hui-

ius belli remotissima. fuga, & maritima oportunitas uisa quaeri desperatione. inuite cepi Capuam; non quo minus illud defugerem, sed sine causa, in qua nullus esset ordinum, nullus apertus priuatorum dolor, bonorum autem esset aliquis, sed hebes, ut solet; & ut ipse sensissem, multitudo, & infimus quisque propensus in alteram partem; multumutationis rerum cupidi. dixi ipsi, me nihil suscepturum sine praesidio, & sine pecunia: itaque habui nihil omnino negotij: quod ab initio uidi, nihil quaeri praeter fugam. Eum si nunc sequor, quonam? cum illo non. ad quem cum essem profectus, cognoui in ijs locis esse Caesarem, ut tuto Luceriam uenire non possem. infero mari nobis, incerto cursu, hieme maxima nauigandum est. Age iam, cum fratre, an sine? cum filio, an quo modo? in utraque enim re summa difficultas erit, summus animi dolor. Qui autem impetus illius erit in nos absentes, fortunasque nostras? acrior, quam in ceterorum; quod putabit fortasse in nobis uiolendis aliquid se habere populare. Age iam has compedes, fasces inquam hos laureatos efferre ex Italia, quam molestum est? Qui autem locus erit nobis tutus, (ut iam placatis utamur fluctibus) ante quam ad illum uenerimus? qua autem, aut quo, nihil scimus. At si restitero, & fuerit nobis in hac parte locus; idem fecero, quod in Cinnae dominatione Philippus, quod L. Flaccus, quod Q. Mucius; quoquo modo ea res huic quidem cecidit: qui tamen ita dicere solebat,

lebat, se id fore uidere, quod factum est; sed hoc malle, quam armatum ad patriae moenia accedere. aliter Thrasylbulus, & fortasse melius. sed est certa quaedam illa Mucij ratio, atque sententia; est illa etiam Philippi, & cum sit necesse, seruire temporis; & non amittere tempus, cum sit datum. sed in hoc ipso habent tamen idem fasces molestiam. sit enim nobis amicus, quod incertum est; sed sit: deseret triumphum. non accipere ne periculosum sit, an accipere inuidiosum ad bonos? o rem, inquis, difficilem, & inexplicabilem. atqui explicanda est. qui enim fieri potest? ac ne me existimaris ad manendum esse propensio-rem, quod plura in ea parte uerba fecerim. potest fieri, quod sit in multis quaestionibus, ut res uerbosior haec fuerit, illa uerior. quam obrem, ut maxima de re aequo animo deliberanti, ita mihi des consilium uelim. nauis & in Caieta est parata nobis, & Brundisij. sed ecce nuntij, scribente me haec ipsa noctu in Caleno, ecce litterae, Caesarem ad Corfinium, Domitium Corfinij cum firmo exercitu, & pugnare cupiente. non puto etiam hoc Cnaeum nostrum commissurum, ut Domitium relinquat. & si Brundisium Scipionem cum cohortibus duabus praemisera-: legionem a Fausto conscriptam, in Siciliam sibi placere a consule duci, scripserat ad consules. sed turpe Domitium erit deserere, implorantem eius auxilium. est quaedam spes mihi quidem non magna, sed in his locis firma, Afranium in Pyrenaeo cum Tre-

bonio pugnasse, pulsum Trebonium, etiam Fabium
tuum transisse cum cohortibus: summum autem,
Afranium cum magnis copijs aduentare. id si est,
in Italia fortasse manebitur. ego autem, cum esset
incertum iter Caesaris, quod uel ad Capnam, uel ad
Luceriam iturus putabatur, Leptam ad Pompeium
misi, & litteras; ipse, ne quo inciderem, reuerti
Formias. Haec te scire uolui, scripsiq. sedatiore ani-
mo, quam proximè scripseram, nullum meum iu-
dicium interponens, sed exquirens tuum. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

4

DIONYSIVS quidem tuus potius, quam no-
ster, cuius ego cum satis cognossem mores, tuo ta-
men potius stabam iudicio, quam meo, ne tuum
quidem testimonium, quod ei saepe apud me dede-
ras, uerius, superbum se praebuit in fortuna, quam
putauit nostram fore: cuius fortunae nos, quantum
humano consilio effici poterit, motum ratione qua-
dam gubernabimus. cui qui noster honos, quod ob-
sequium, quae etiam ad ceteros contempti cuiusdā
hominis commendatio defuit? ut meum iudicium
reprehendi a Quinto fratre, uulgoq. ab omnibus
mallem, quam illum non efferre laudibus; Cicero-
nesq. nostros meo potius labore subdoceri, quam
me alium uis magis strum quaerere. ad quem ego quas
litteras, dii immortales, miseram, quantum ho-
noris significantes, quantum amoris. Dicaearchum
mehercule, aut Aristoxenum diceres arcessi, non

unum

num omnium loquacissimum, & minime aptum ad docendum. sed est memoria bona. me dicet esse meliore. Quibus litteris ita respondit, ut ego nemini, cuius caussam non reciperem. semper enim, si potero, si ante suscepta caussa non impediar. nunquam reo cuiquam, tam humili, tam sordido, tam nocenti, tam alieno, tam praecise negavi, quam hic mihi. plane sine ulla exceptione praecidit. nihil cognoui ingratius: in quo uitio nihil mali non inest. Sed de hoc nimis multa. Ego naue[m] paraui: tuas litteras tamen expecto; ut sciam, quid respondeant consultationi meae. Sulmone C. Atium Pelignum aperuisse Antonio portas, cum essent cohortes quinque, Q. Lucretium inde effugisse scis, Cnaeum ire Brundisium desertum. confecta res est. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

CVM ante lucem v. i. kal. ad te litteras dedissem, uespero ad nos eodem die uenit ipse Dionysius, auctoritate tua permotus, ut suspicor: quid enim putem aliud? etsi solet, cum aliquid furiose fecit, paenitere. nunquam autem certior fuit, quam in hoc negotio. nam quod ad te non scripseram, postea audiui, a tertio milliaro tum eum esse. *πολλὰ* multa, inquam, mala cum dixisset, suo capiti, ut aiunt. sed meam mansuetudinem. conieceram in fasciculum una cum tua uenientem ad illum epistolam: hanc ad me referri uolo; nec ullam ob aliam causam

ſam Pollicem, ſeruum a pedibus meum Romam miſi. eo autem ad te ſcripſi, ut, ſi tibi forte reddita eſſet, mihi curares referendam; ne in illius manus perueniret. Noui ſi quid eſſet, ſcripſiſſem. pendeo animi expectatione Corſinienſi; in qua de ſalute reip. decernitur. Tu fasciculum, qui eſt Man. Curio inſcriptus, uelim cures ad eum perferendum; Tironemq. Curio commendes; ut ei, ut petijt, ſi quid opus erit, in ſumptum eroget. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

6

OR SIGNATA iam epiſtola, quam de nocte daturus eram, ſicut dedi, (nam eam ueſperi ſcripſeram) C. Soſius praetor in Formianum uenit ad M. Lepidum, uicinum noſtrum, cuius quaeror fuit; Pompeij litterarum ad conſulem exemplum attulit. Litterae mihi a L. Domitio ad VIII. Kal. Mart. allatae ſunt. earum exemplum infra ſcripſi. nunc, ut ego non ſciebam, ſua ſponte intelligere ſcio, quanti reip. interſit, omnes copias in unum locum primo quoque tempore conuenire. tu, ſi tibi uidebitur, dabis operam, quamprimum ad nos uenias. praefidij Capuae, quantum conſtitueris eſſe ſatis, relinquas. Vale. Deinde ſuppoſuit exemplum epiſtolae Domitij, quod ego ad te pridie miſeram. Dii immortales, qui me horror perſudit. quam ſum ſollicitus, quidnam futurum ſit. hoc tamen ſpero, magnum nomen imperatoris fore, magnum in aduenſu terrorem. ſpero etiam, quoniam adhuc nihil no-

bis

bis obfuit, nihil mutaffe, nec tegentia hoc, quod * cum fortiter, & diligenter, tum etiam mehercule: * modo enim audiui, quartanam a te difceffiffe. moriar, fi magis gauderem, fi id mihi accidiffet. Piliae dic, non effe aequum, eam diutius habere, nec id effe uestrae concordiae. Tironem noſtrum ab altera relictum audio. ſed eum uideo in ſumptum ab alijs mutuatum. ego autem Curium noſtrum, ſi quid opus eſſet, rogaram. malo Tironis uerecundiam in culpa eſſe, quam illiberalitatem Curij. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

7

V N V M etiam reſtat amico noſtro ad omne dedecus, ut Domitio non ſubueniat. at nemo dubitat, quin ſubſidio uenturus ſit: ego non puto. deſeret igitur talem ciuem, & eos, quos una ſcis eſſe? cum habeat praefertim & ipſe cohortes xxx? niſi me omnia fallunt, deſeret. incredibiliter pertimuit. nihil ſpectat, niſi fugam: cui tu (uideo enim, quid ſentias) me comitem putas debere eſſe. ego uero, quem fugiam, habeo; quem ſequar, non habeo. quod enim tu meum laudas, & memorandum dicis, malie quod dixerim me cum Pompeio uinci, quam cum iſtis uincere: ego uero malo, ſed cum illo Pompeio, qui tum erat, aut qui mihi eſſe uidebatur: cum hoc uero, qui ante fugit, quam ſcit, aut quem fugiat, aut quo, qui noſtra tradidit, qui patriam reliquit, Italiam relinquit, ſi malui, contigit; mētus ſum: quod ſuper eſt, nec iſta uidere poſſum

* sum, quae, nunquam timui, ne uiderem; nec me-
 * hercule istum; propter quem mihi non modo meis;
 sed memet ipso carendum est. Ad Philotimum
 scripsi de uiatiko, siue a Moneta, (nemo enim sol-
 uit) siue ab Oppijs, tuis contubernalibus. cetera
 apposita tibi mandabo. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

8

O R E M turpem, & ea re miseram. sic enim
 sentio; id demum, aut potius id solum esse mise-
 rum, quod turpe sit. aluerat Caesarem; eundem
 repente timere coeperat: condicionem pacis nullam
 probarat: nihil ad bellum pararat: urbem relin-
 quat: Picenum amiserat culpa: in Apuliam se com-
 pegerat: ibat in Graeciam: omnes nos ἀποσφον-
 τούς, expertes sui tanti, tam inusitati consilij, relin-
 quebat. ecce subito litterae Domitij ad illum, ipsius
 ad consules. fulsisse mihi uidebatur τὸ καλὸν ad ocn-
 los eius, & exclamasse ille uir, qui esse debuit,
 Πὸς ταῦθ' ὅ, τί γέν', καὶ παλαμάδων,
 καὶ πάντ' ἐπ' ἐμοὶ τεκταίνων.
 Τὸ γὰρ δ', μετ' ἐμοῦ.
 at ille tibi, πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ dicens, pergit
 Brundisium: Domitium autem aiunt, re audita,
 & eos, qui una essent, se tradidisse. o rem lugu-
 brem: itaque intercludor dolore; quò ad te plura
 scribam: tuas litteras expecto. Vale.

CICERO

EPISTOLAM meam quod peruulgatam scribis esse, non fero moleste: quin etiam ipse multis dedi describendam. ea enim & acciderunt iam, & impendent, ut testatum esse uelim, de pace quid censuerim. cum autem ad eam hortarer, cum praesertim hominem, non uidebar ullo modo facilius moturus, quam si id, ad quod eum hortarer, conuenire eius sapientiae dicerem. eam si admirabilem dixi, cum eum ad salutem patriae hortabar; non sum ueritus, ne uiderer assentari; cui tali in re libenter me ad pedes abiiecissem. Qua autem est, Aliquid impertias temporis; non est de pace, sed, de me ipso, & de meo officio ut aliquid cogitet. Nam quod testificor, me expertem belli fuisse; etsi id re perspectum est, tamen eo scripsi, quo in suadenda plus auctoritatis haberem. Eodemq. pertinet, quod causam eius probo. Sed quid haec nunc? utinam aliquid profectum esset: nae ego istas litteras in concione recitari uelim. siquidem ille ipse ad eundem in publico proposuit epistolam illam, in qua est, Pro tuis rebus gestis amplissimis. amplioribus ne, quam suis, quam Africani? ita tempus ferebat, siquidē etiam uos duo tales ad quintum milliarium. quid, nunc ipsum, unde se recipienti, quid agēti, quid acturo? quanto autem ferocius ille causae suae confidet, cum uos, cum uestri similes non modo frequentes, sed laeto vultu gratulātes uiderit? Num igitur pecca-

peccamus? minime uos quidem: sed tamen signa conturbantur, quibus uoluntas a simulatione distinguisset. Quae uero S. C. uideo? sed apertius, quam proposueram. Ego Arpini uolo esse prid. kal. deinde circum uillulas nostras errare, quas uisurum me postea desperaui. Eūyevñ tua consilia, & tamen pro temporibus non incauta, mihi ualde probantur. Lepido quidem (nam fere σωδίστην παύειν: quod gratissimum illi est) nunquam placuit ex Italia exire, Tullo multo minus. crebro enim illius litterae ab alijs ad nos comitant. sed me illorum sententiae minus mouebant. minus multa dederant illi reip. pignora. tua mehercule auctoritas uehementer mouet. affert enim & reliqui temporis recuperandi rationem, & praesentis tuendi. sed, obsecro te, quid hoc miserius, quam alterum plausus in foedissima causa quaerere, alterum offensiones in optima? alterum existimari cōseruatores inimicorum, alterum desertorem amicorum? & mehercule quamuis amemus Cnaeum nostrum; ut & facimus, & debemus: tamen hoc, quod talibus uiris non subuenit, laudare non possum. nam siue timuit; quid ignauius? siue, ut quidam putant, meliorem suam causam illorum caede fore putauit; quid iniustius? Sed haec omittamus: augemus enim dolorem retrahendo. VI. kal. uesperī Balbus minor ad me uenit, occulta uia currens ad Lentulum cos, missu Caesaris, cum litteris, cum mandatis, cum promissione provinciae, Romam ut redeat. cui per-

persuaderi posse non arbitror, nisi erit conuentus. idem aiebat, nihil malle Caesarem, quam ut Pompeium assequeretur: id credo: ut rediret in gratiam, id non credo: & metuo, ne omnis haec clementia ad unam illam crudelitatem colligatur. Balbus quidem maior ad me scribit, nihil malle Caesarem, quam principe Pompeio sine metu uiuere. tu puto haec credis. sed, cum haec scribebam v. kal. Pompeius iam Brundisium poterat uenisse: expeditus enim antecesserat legiones Luceria. sed hoc τῆρας horribili uigilantia, celeritate, diligentia est. plane, quid futurum sit, nescio. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO. IO

DIONYSIVS cum ad me praeter opinionem meam uenisset, locutus sum cum eo liberalissime: tempora exposui: rogaui, ut diceret, quid haberet in animo: me nihil ab ipso inuito contendere. respondit: se, quod in nummis haberet, nescire quo loci esset: alios non soluere, aliorum diem non dum esse. dixit etiam alia quaedam de serculis suis, quare nobiscum esse non posset. morem gessi: dimisi a me, ut magistrum Ciceronum, non libenter; ut hominem ingratum, non inuitus. Volui te scire, quid ego de eius facto iudicarem. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO. II

QVOD me magno animi motu perturbatum putas, sum equidem, sed non tam magno, quam tibi

*bi fortasse uideor. leuatur enim omnis cura, cum aut consistit consilium, aut cogitando nihil explicatur. lamentari autem licet: illud tamen totos dies: sed uereor, ne, nihil cum proficiam, etiam dedecori sim studijs, ac litteris nostris. consumo igitur omne tempus, considerans, quanta uis sit illius uiri, quem nostris libris satis diligenter, ut tibi quidem uidetur, expressimus. tenes ne igitur, moderatorem illum reip. quo referre uelimus omnia? uam sic quincto, ut opinor, in libro loquitur Scipio. **U**t enim gubernatori cursus secundus, medico salus, imperatori uictoria, sic huic moderatori reip. beata ciuium uita proposita est, ut opibus firma, copijs locuples, gloria ampla, uirtute honesta sit. huius enim operis, maximi inter homines, atque optimi, illum esse effectorem uolo. Hoc Cnaeus noster cum antea nunquam, tum in hac causa minime cogitauit. dominatio quaesita ab utroque est, non id actum, beata, & honesta ciuitas ut esset. Nec uero ille urbem reliquit, quod eam tueri non posset; nec Italiam, quod ea pelleretur: sed hoc a primo cogitauit, omnes terras, omnia maria mouere, reges barbaros iucitare, gentes feras armatas in Italiam adducere, exercitus conficere maximos. genus illud Sullani regni impridem appetitur, multis, qui una sunt, cupientibus. an censes, nihil inter eos conuenire? nullam pacem fieri potuisse? hodie potest. sed neutri *ομοῖος* est ille, ut nos beati simus. uterque regnare uult. Haec, a te inuitatus, breui-
ter*

ter exposui. uoluisti enim me, quid de his malis sentirem, ostendere. ἀποθιόντις igitur, noster Attice, non ariolans, ut illa, cui nemo credidit, sed coniectura prospiciens. Iamq. mari mugno. non multo inquam secus possum uaticinari: tanta malorum impendet ἰλιάς. atque hoc nostra grauior est caussa, qui domi sumus, quam illorum, qui una transierunt, quod illi quidem alterum metuunt, nos utrumque. cur igitur, inquis, remansimus? uel tibi paruimus; uel non occurrimus; uel hoc fuit rectius. conculcari, inquam, miseram Italiam uidebis proxima aestate ab utriusque mancipijs ex omni genere collectis. nec tam proscriptio pertimescenda, quae Luceriae multis sermonibus denunciata est, quam uniuerse interitus: tantas in confligendo utriusque uires uideo futuras. Habes coniecturam meam. tu autem consolationis fortasse aliquid expectasti. nihil inuenio. nihil fieri potest miserius, nihil perditius, nihil foedius. Quod quaeris, quid Caesar ad me scripserit: quod saepe: gratissimum sibi esse, quod quierim: oratque, in eo ut perseuerem. Balbus minor haec eadem mandata. iter autem eius erat ad Lentulum cos. cum litteris Caesaris, praemiorumq. promissis, si Romam reuertisset. uerum, cum habeo rationem dierum, ante puto transmissurum, quam potuerit conueniri. Epistolarum Pompeij duarum, quas ad me misit, negligentiam, meamq. in rescribendo diligentiam uolui tibi notam esse. earum exempla ad te misi. Caesaris hic per

Apuliam ad Brundisium cursus quid efficiat, expecto. utinam aliquid simile Parthicis rebus. simul aliquid audiero, scribam ad te. tu ad me uelim bonorum sermones. Romae frequentes esse dicuntur. scio equidem te in publicum non prodire: sed tamē, audire te multa, necesse est. Memini tibi librum afferri, a Demetrio Magnete ad te missum, περί ὁμοιοτήτων. eum mihi uelim mittas. uides, quam causam mediter. Vale. Cn. Pompeius procos.

M. Ciceroni imp. S. Q. Fabius ad me uenit ad IV. id. Febr. is nuntiat L. Domitium cum suis cohortibus XI. & cohortibus XI V. quas Vibullius adduxit, ad me iter habere: habuisse in animo proficisci Corsinio: & ad V. id. Febr. C. Hirrum cum V. cohortibus subsequi. censeo, ad nos Luceriam uenias. nam te hic tutissime puto fore. Vale.

Cicero imp. Cn. Pompeio pro cos. S. Ad XV. kal. Mart. Formys accepi tuas litteras: ex quibus ea, quae in agro Piceno gesta erant, cognoui commodiora esse multo, quam ut erat nobis nuntiātū: Vibullijq. uirtutem, industriamq. libenter agnoui. Nos adhuc in ea ora, ubi praepositi sumus, ita fuimus, ut nauem paratam haberemus. ea enim audiebamus, & ea uerebamur, ut, quodcunque tu consilium praecepisses, id nobis persequendum putaremus. nunc, quoniam auctoritate, & consilio tuo in spe firmiore sumus; si teneri posse putas Tarracinam, & oram maritimam, in ea manebo. & si praesidia in oppidis nulla sunt, nemo enim nostri ordinis

dinis in his locis est, praeter M. Eppium, quem ego Miturnis esse uolui, uigilantem hominem, & industrium. L. Torquatam, uirum fortem, & cum auctoritate, Formijs non habemus: ad te profectum arbitramur. ego omnino, ut proxime tibi placuerat, Capuam ueni eo ipso die, quo tu Theano Sidicino es profectus. uolueras enim me cum M. Considio propraet. illa negotia tueri. cum eo uenissem, uidi T. Ampium delectum habere diligentissime, ab eo accipere Libonem summa item diligentia, et in illa colonia auctoritate. fui Capuae, quoad consules. iterum, ut erat dictum ab consulibus, ueni Capuam ad non. Febr. cum fuisset triduum, recepi me Formias. nunc quod tuum consilium, aut quae ratio belli sit, ignoro. si tenendam hanc oram putas, quae & oportunitatem, & dignitatem habet, & egregios ciues, &, ut arbitror, teneri potest: opus est esse, qui praesit. sin omnia in unum locum contrahenda sunt: non dubito, quin ad te statim ueniam: quo mihi nihil optatius est: idq. tecum, quo die ab urbe discessimus, locutus sum. ego, si cui adhuc uideor segnior fuisse, dum ne tibi uidear, non laboro. & tamen, si, ut uideo, bello gerendum est, cōfido me omnibus facile satisfacturum. M. Tullium, meum necessarium, ad te misi, cui tu, si tibi uideretur, ad me litteras dares. Vale.

Cn. Pompeius procos. M. Ciceroni imp. S.

Tuas litteras libenter legi. recognoui enim tuam pristinam uirtutem etiam in salute communi. Con-

sules ad eum exercitum, quem in *Apulia* habui, uenerunt. Magnopere te hortor pro tuo singulari, perpetuoq. studio in remp. ut te ad nos. conseras; ut communi consilio reip. afflictæ opem, atque auxilium feramus. censeo, tua *Appia* iter facias, & celeriter *Brundisium* uenias. Cura ut ualeas. M. Cicero imp. Cn. Pompeio procos. S. Cum ad te litteras misissem, quæ tibi *Cannusij* redditæ sunt, suspicionem nullam habebam, te reip. causa mare transiturum; eramq. in spe magna, fore, ut in *Italia* possemus aut concordiam constituere, qua mihi nihil utilius uidebatur, aut remp. summa cum dignitate defendere. interim, non dum meis litteris ad te perlatis, ex ijs mandatis, quæ *D. Laelio* ad consules dederas, certior tui consilij factus, non expectaui, dum mihi a te litteræ redderentur; confestimq. cum *Quinto* fratre, & cum liberis nostris iter ad te in *Apuliam* facere coepi. cum *Theanum Sidicinum* uenissem, *C. Messius*, familiaris tuus, mihi dixit, alijque complures; *Caesarem* iter habere *Capuam*, & eo ipso die mansurum esse *Eserniae*. sane sum commotus; quod, si ita esset, non modo iter meum interclusum, sed me ipsum plane exceptum putabam. itaque tum *Cales* processî, ut ibi potissimum consisterem, dum certum nobis ab *Esernia* de eo, quod audieram, referretur. at mihi, cum *Calibus* essem, affertur litterarum tuarum exemplum, quas tu ad *Lentulum* cos. misisses. hæc scriptæ sic erant: litteras tibi a *L. Domitio* ad xiiii.

kal. Mart. allatas esse: earumq. exemplum subscripseras: magniq. interesse reip. scripseras, omnes copias primo quoque tempore in unum locum conuenire; & ut, praesidiū quod satis esset, Capuae relinqueret. His ego litteris lectis, in eadem opinione fui, qua reliqui omnes, te cum omnibus copijs ad Corfinium esse uenturum: quo mihi, cum Caesar ad oppidum castra haberet, tutum iter esse non arbitrabar. cum res in summa expectatione esset, utrunque simul audimus, & quae Corfinij acta essent, & te iter Brundisium facere coepisse. cumque nec mihi, nec fratri meo dubium esset, quin Brundisium contenderemus, a multis, qui e Samnio, Apuliaq. ueniebant, admoniti sumus, ut cauere-
mus, ne exciperemur a Caesare; quod is in eadem loca, quae nos petebamus, profectus, celerius etiam, quam nos possemus, eo, quo intenderat, uenturus esset. quod cum ita esset; nec mihi, nec fratri meo, nec cuiquam amicorum placuit committere, ut temeritas nostra non solum nobis, sed etiam reip. noceret; cum praesertim non dubitaremus, quin, si etiam tutum nobis iter fuisset, te tamen iam consequi non possemus. interim accepimus tuas litteras, Canusio ad x. kal. Mart. datas, quibus nos hortaris, ut celerius Brundisium ueniamus. quas cum accepissemus ad III. kal. Mart. non dubitabamus, quin tu iam Brundisium peruenisses: nobisq. iter illud omnino interclusum uidebamus, neque minus nos esse captos, quam qui Cor-

finium uenissent, neque enim eos solos arbitrabamur capi, qui in armatorum manus incidissent, sed eos nihilo minus, qui regionibus exclusi, intra praesidia, atque intra arma aliena uenissent. quod cum ita sit; maxime uellem primum tecum semper fuisse; quod quidem tibi ostenderam, cum a me Capuam reijciebam: quod feci non uitandi oneris causa, sed quod uidebam, teneri illam urbem sine exercitu non posse: accidere autem mihi uolebam, quod doleo uiris fortissimis accidisse. quoniam autem, tecum ut essem, non contigit: utinam tui consilij certior factus essem. nam suspicione assequi non potui; quod omnia prius arbitratus sum fore, quam ut haec reip. causa in Italia non posset duce te consistere. neque uero nunc consilium tuum reprehendo, sed fortunam reip. lugeo: nec, si ego, quid tu sis secutus, non perspicio, iccirco minus existimo, te nihil, nisi summa ratione, fecisse. mea quae semper fuerit sententia, primum de pace uel iniqua conditione retinenda, deinde de urbe, (nam de Italia quidem nihil mihi unquam ostenderas) meminisse te arbitror. sed mihi non sumo, ut meum consilium ualere debuerit: secutus sum tuum, neque id reip. causa, de qua desperavi, quae & nunc afflicta est: nec excitari sine civili perniciosissimo bello potest: sed te quaerebam: tecum esse cupiebam: neque eius rei facultatem, si qua erit, praetermittam. Ego me in hac omni causa facile intelligebam pugnandi cupidis hominibus non satisfacere. primum enim prae-

me

metuli, me nihil malle, quam pacem : non quin eadem timerem, quae illi : sed ea bello ciuili leuiora ducebam. inde, suscepto bello, cum pacis condiciones ad te afferri, a teq. ad ea honorifice, & large responderi uiderem ; dixi meam rationem ; quam tibi facile me probaturum, pro tuo in me beneficio, arbitrabar. Memineram me esse unum, qui pro meis maximis in remp. meritis supplicia miserrima, & crudelissima pertulissem : me esse unum, qui, si offendissem eius animum, cui tum, cum iam in armis essemus, consulatus tamen alter, & triumphus amplissimus deferrebat, subijcerer eisdem proelijs : ut mea persona semper ad improborum ciuium impetus aliquid uideretur habere populare, atque haec non ego prius sum suspicatus, quam mihi palam denuntiata sunt : neque ea tam pertimui, si subeunda essent, quam declinanda putauim, si honeste uitare possem. Quoniam breuem illius temporis, dum in spe pax fuit, rationem nostram uides ; reliqui facultatem res ademit. Iis autem, quibus non satisfacio, facile respondebo. neque enim ego amicior C. Caesari unquam fui, quam illi : neque illi amiciores reip. quam ego. hoc inter me, & illos interest ; quod, cum & illi ciues optimi sint, & ego ab ista laude non absim, ego condicionibus, quod idem te intellexeram uelle, illi armis disceptari maluerunt. quae quoniam ratio uicit ; perficiam profecto, ut neque resp. ciuis a me animum, neque tu amici desideres. Vale.

MIHI molestior lippitudo erat etiam, quam ante fuerat: dictare tamen hanc epistolam malui, quam Gallo Fabio, amantissimo utriusque nostrum, nihil ad te litterarum dare. nam pridie quidem, quoquo modo potueram, scripseram ipse eas literas, quarum uaticinationem falsam esse cupio. huius autem epistolae non solum ea causa est, ut ne quis a me dies intermittatur, quin dem ad te literas; sed etiam haec iustior, ut a te impetrarem, ut sumeres aliquid temporis; quo quia tibi perexiguo opus est, explicari mihi tuum consilium plane uolo, ut penitus intelligam. Omnia sunt integra nobis, nihil praetermissum est, quod non habeat sapientem excusationem, non modo probabilem. nam certe neque tum peccaui, cum imparatam iam Capuam, non solum ignauiae delectus, sed etiam perfidiae suspicionem fugiens, accipere nolui: neque, cum, post condiciones pacis per L. Caesarem, & Fabium allatas, caui, ne animum eius offenderem, cui Pompeius iam armatus armato consulatum, triūphumque deferret. Nec uero haec extrema quisquam potest iure reprehendere, quod mare non transierim. id enim, & si erat deliberationis, tamen obire non potui: neque enim suspicari debui; praesertim cum ex ipsius Pompeij litteris, idem quod uideo te existimasse, non dubitarim, quin is Domitio subuenturus esset. & plane, quid rectum, & quid faciendum

dum mihi esset, diutius cogitare malui. Primum igitur, haec qualia tibi esse uideantur, etsi saepius significata sunt a te, tamen accuratius mihi perscribas, uelim: deinde aliquid etiam in posterum prospicias,ingasque, quem me esse deceat, & ubi me plurimum prodesse reip. sentias: ecque pacifica persona desideretur, an in bellatore sint omnia. Atque ego, qui omnia officio metior, recordor tamen tua consilia. quibus si paruissim, tristitiam illorum temporum non subijssem. memini, quid mihi tum suaseris per Theophanem, per Culeonem: idq. saepe ingemiscens sum recordatus. quare nunc saltem ad illos calculos reuertamur, quos tum abieciimus, ut non solum gloriosis consilijs utamur, sed etiam paulo salubrioribus. sed nihil praescribo. accurate uelim perscribas tuam ad me sententiam. Volo etiam exquiras, quam diligentissime poteris, (habebis autem, per quos possis) quid Lentulus noster, quid Domitius agat, quid acturus sit, quemadmodum nunc se gerant, num quem accusent, num cui succenscant: quid dico, num cui? num Pomperio. omnino culpam omnem Pompeius in Domitium confert: quod ipsius litteris cognosci potest: quarum exemplum ad te mitto. Haec igitur uidebis: & quod ad te ante scripsi, Demetrii Magnetis librum, quem ad te misit, de concordia, uelim mihi mittas. Vale.

Cn. Magnus procos. M. Marcello, L. Lentulo cos. S.

Ego, quod existimabam, dispersos nos, neque reip. utiles, neque nobis praesidio esse posse, iccirco

ad L. Domitium litteras misi, primum uti ipse cum omni copia ad nos ueniret: si de se dubitaret, ut cohortes XI X. quae ex Piceno ad me iter habebant, ad nos mitteret. quod ueritus sum, factum est, ut Domitius implicaretur, neque ipse satis firmus esset ad castra facienda: quod meas XI X. & suas XI I. cohortes tribus in oppidis distributas haberet; (nam partim Albae, partim Sulmone collocauit) neque, si uellet, expedire posset. nunc scitote, me esse in summa solitudine. nam & tot, & tales uiros periculo obsidionis liberare cupio: neque subsidio ire possum; quod his duabus legionibus non puto esse committendum, ut illuc ducantur. ex quibus tamen non amplius XIV. cohortes contrahere potui, quas Brundisium misi; neque Canusium sine praesidio, dum abessem, putavi esse dimittendum. D. Aelio mandaram, quod maiores copias sperabam nos habituros, ut, si nobis uideretur, alteruter uestrum ad me ueniret, alter in Ciliciam cum ea copia, quam Capuae, & circum Capuam comparastis, & cum ijs militibus, quos Faustus legit, profiscisceretur; Domitius cum XI I. suis cohortibus eodem adiungeretur; reliquae copiae omnes Brundisium cogerentur, & inue nauibus Dyrrhachium transportarentur. nunc, cum hoc tempore nihilo magis ego, quam nos, subsidio Domitio ire possim, seu per montes explicare; non est nobis committendum, ut ad has XIV. cohortes, quas dubio animo habeo, hostis accedere, aut in itinere me consequi possit. Quam

obrem placitum est mihi, (etiam uideo C. Marcello, & ceteris nostri ordinis, qui hic sunt) ut Brundisium ducerem hanc copiam, quam mecum habeo. uos hortor, ut, quodcunque militum contrahere poteritis, contrahatis, & eodem ueniatis quamprimum. arma, quae ad me missuri eratis, ijs, censeo, armetis milites, quos uobiscum habetis. quae arma superabunt, ea si Brundisium iumentis deportari-
tis, uehementer reip. profueritis. de hac re uelim nostros certiores faciatis. ego ad P. Lupum, & C. Coponium praetores ~~missi~~, ut se uobis coniungerent, & militum quod haberent, ad uos deducerent.

Vale. Cn. Pompeius procos. L. Domitio procos. S. Miror, te ad me nihil scribere, & potius ab alijs, quam a te, de rep. certiolem me fieri. Nos, disiecta manu, pares aduersarijs esse non possumus. contractis nostris copijs, spero nos & reip. & communi saluti prodesse posse. quamobrem cum constituisses, ut Vibullius mihi scripserat, ad v. id. Febr. Corfinio proficisci cum exercitu, & ad me uenire: miror, quid causae fuerit, quare consilium mutaris. nam illa causa, quam mihi Vibullius scribit, leuis est, te propterea moratum esse, quod audieris, Caesarem Firmo progressum in Castrum Truentium uenisse. quanto enim magis appropinquare aduersarius coepit, eo tibi celerius agendum erat, ut te mecum coniungeres, prius, quam Caesar aut tuum iter impedire, aut me abs te excludere posset. Quamobrem etiam te rogo, et hor-
tor,

tor, id quod non destiti superioribus litteris a te petere, ut primo quoque die Luceriam aduenias antequam copiae, quas instituit Caesar contrahere, in unum locum coactae nos a nobis distrahant: sed si erunt, qui te impedian, ut illas suas seruent: aequum est me a te impetrare, ut cohortes, quae ex Piceno, & Camerino uenerunt, quae fortunas suas reliquerunt, ad me missum facias. Vale.

Cn. Pompeius procos. L. Domitio procos. S.

Litteras abs te M. Calenius ad me attulit ad xiiii. kal. Mart. in quibus litteris scribis, tibi in animo esse, obseruare Caesarem, & si secundum mare ad me ire coepisset, confestim in Samnium ad me uenturum; sin autem ille circum istaec loca commoraretur, te ei, si propius accessisset, resistere uelle. te animo magno, & sorti istam rem agere existimo: sed diligentius nobis est uidendum, ne distraeti pares esse aduersario non possimus; cum ille magnas copias habeat, & maiores breui habiturus sit. non enim pro tua prudentia debes illud solum sanimaduertere, quot in praesentia cohortes contra te habeat Caesar, sed quātas breui tempore equitum, & peditum copias contracturus sit. cui rei testimonio sunt litterae, quas Bussenius ad me misit; in quibus scribit, id quod ab alijs quoque mihi scribitur, praesidia Curionem, quae in Umbria, & Tuscis erant, contrahere, & ad Caesarem iter facere: quae si copiae in unum locum fuerint coactae, ut pars exercitus ad Albam mittatur, pars ad te accedat,

cedat, ut non pugnet, sed locis suis repugnet: haerebis, neque solus cum ista copia tantam multitudinem sustinere poteris, ut frumentatum eas. Quamobrem te magnopere hortor, ut quamprimum cum omni copia huc uenias. consules constituerunt idem facere, ego Metuscilio ad te mandata dedi, providendum esse, ne duae legiones sine Picentinis cohortibus in conspectu Caesaris committerentur.

Quamobrem nolito commoueri, si audieris me regredi, si forte Caesar ad me ueniet. cauendum enim puto esse, ne implicatus haeream. nam neque castra, propter anni tempus, & militum animos, facere possum: neque ex omnibus oppidis contrahere copias expedit; ne receptum amittam. itaque non amplius xlv. cohortes Luceriam coegi. consules praesidia omnia deducturi sunt, aut in Siciliam ituri. nam aut exercitum firmum habere oportet, quo confidamus perumpere nos posse; aut regiones eiusmodi obtinere, e quibus repugnemus. id quod neutrum nobis hoc tempore contingit: quod et magnam partem Italiae Caesar occupauit; & nos non habemus exercitum tam amplum, neque tam magnum, quam ille. itaque nobis providendum est, ut summam reip. rationem habeamus. Etiam atque etiam te hortor, ut cum omni copia quamprimum ad me uenias. possumus etiam nunc remp. erigere, si communi consilio negotium administrabimus: sin distrahemur, infirmi erimus. mihi hoc constitutum est. His litteris scriptis, Sica a te mihi litteras attulit,

lit, & mandata. Quod me hortare, ut istuc ueniam: id me facere non arbitror posse; quod non magnopere his legionibus confido. Vale. Cn. Pompeius L. Domitio S. Litterae mihi a te redditae sunt ad XII. kal. Mart. in quibus scribis, Caesarem apud Corfinium castra posuisse. quod putavi, & praemonui, sit, ut nec in praesentia committere tecum proelium uelit, & omnibus copijs conductis, te implicet, ne ad me iter expeditum tibi sit, atque istas copias coniungere optimorum ciuium possis cum his legionibus, de quarum uoluntate dubitamus. quo etiam magis tuis litteris sum commotus. neque enim eorum militum, quos mecum habeo, uoluntati satis confido, ut de omnibus fortunis reip. dimicem: neque etiam, qui ex delectibus conscripti sunt a consulibus, conuenerunt. Quare da operam, si ulla ratione etiam nunc efficere potes, ut te explices, huc quamprimum uenias ante, quam omnes copiae aduersariorum conueniant. neque enim celeriter ex delectibus huc homines conuenire possunt: & si conuenirent, quantum ijs commendandum sit, quod inter se ne noti sunt, contra ueteranas legiones, non te praeterit. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

13

LIPPITVDINIS meae signum tibi sit librarij manus, & eadem caussa breuitatis. etsi nunc quidem, quod scriberem, nihil erat. omnis expectatio nostra erat in nuntijs Brundisinis. si nactus hic esset

Cnacum

Cnaeum nostrum, spes dubia pacis: sin ille ante trāsmisisset, exitiosi belli metus. sed uides ne, in quem hominem inciderit resp. ? quam acutum, quam uigilantem, quam paratum ? si mehercule neminem occiderit, nec cuiquam quidquam ademerit; ab ijs, qui eum maxime timuerant, maxime diligitur. multum mecum municipales homines loquuntur, multum rusticani. nihil prorsus aliud curant, nisi agros, nisi uillulas, nisi nummulos suos. & uide, quam conuersa res est. illum, quo antea confidebant, metuunt; hunc amant, quem timebant. id quantis nostris peccatis, uitjsq. euenerit, non possum sine molestia cogitare. quae autem impendere putarem, scripseram ad te; & iam tuas litteras expectabam. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

14

NON dubito, quin tibi odiosae sint epistolae quotidianae, cum praesertim neque noua de re aliqua certiore te faciam, neque nouam denique iam reperiā scribendi ullam sententiam. sed, si dedita opera, cum caussa nulla esset, tabellarios ad te cum inanibus epistolis mitterem; facerem inepte: euntibus uero, domesticis praesertim, ut nihil ad te de litterarum, facere non possum. & simul (crede mihi) requiesco paullulum in his miserijs, cum quasi tecum loquor; cum uero tuas epistolas lego, multo etiam magis. omnia intelligo, nullum fuisse tempus post has fugas, & formidines, quod magis debuerit

buerit mutum esse a litteris: propterea quod neque Romae quidquā auditur noui, nec in his locis, quae a Brundisio absunt propius quam tu, biduum, aut triduum. Brundisij autem omne certamen uertitur huius primi temporis. qua quidem expectatione torqueor. sed omnia ante nos sciemus. eodem enim die uideo Caesarem a Corfinio post meridiem profectum esse, quo Canusio mane Pompeium. eo modo autem ambulat Caesar, & ijs diarijs militum celeritatem incitat, ut timeam, ne citius ad Brundisium, quam opus sit, accesserit. Dices, Quid igitur proficis, qui anticipes eius rei molestiam, quam triduo sciturus sis? Nihil equidem: sed, ut supra dixi, tecum perlibenter loquor. & simul scito, labare meum consilium, illud, quod satis iam fixum uidebatur. non mihi satis idonei sunt auctores ij, qui a te probantur. quod enim unquam eorum in rep. forte factum extitit? aut quis ab ijs ullam rem laude dignam desiderat? nec mehercule laudandos existimo, qui trans mare belli parandi caussa profecti sunt. (quanquam haec ferenda non erant) uideo enim, quantum id bellum, & quam pestiferum futurum sit. sed me mouet unus uir; cuius fugientis comes, remp. recuperantis socius uideor esse debere. Toties ne igitur sententiam mutas? ego tecum, tanquam mecum, loquor. quis autem est, tanta quidem de re, quin uarie secum ipse disputet? simul & elicere cupio sententiam tuam; si manet, ut firmitior sim; si mutata est, ut tibi assentiar. omnino ad

id, de

id, de quo dubito, pertinet, me scire, quid Domitius acturus sit, quid noster Lentulus. de Domitio uaria audimus, modo esse in Tiburti, aut Lepidi: * quo cum Lepidus accessisset ad urbem. quod item falsum uideo esse. ait enim Lepidus, eum nescio quo penetrasse itineribus; occultandi sua causa, an maris apiscendi, ne id quidem scit. ignorat enim de filio. addit illud, sane molestum: pecuniam Domitio satis grandem, quam is Coreni habuerit, non * esse redditam. de Lentulo autem nihil audimus. h aec uelim exquiras, ad meq. perscribas. Vale.

AD V. non. Mart. epistolas mihi tuas Aegyptia reddidit, unam ueterem I V. kal. quam te scribis dedisse Pinario, quem non uidimus; in qua expectas, quidnam praemissus agat Vibullius: qui omnino non est uisus a Caesare. in altera epistola, uideo, te scire ita esse: & quemadmodum redeuntem excipiam Caesarem, quem omnino uitare cogito: & aut Hemonis fugam tendis, commutationemq. uitae tuae: quod tibi puto esse faciendum. & ignoras, Domitius cum fascibus ne sit. quod cum scies, facies, ut sciamus. Habes ad primam epistolam. secutae sunt duae, pridie kal. ambae datae, quae me conuellerunt de pristino statu, iam tamen, ut ante ad te scripsi, labantem. Nec me mouet, quod scribis, Ioui ipsi iniquum. nam periculum in utriusque iracundia positum est: uictoria autem ita incerta, ut

deterior caussa paratior mihi esse uideatur. nec me
consules mouent, qui ipsi pluma, aut folio facilius
mouentur: officii me deliberatio cruciat, crucia-
uitq. adhuc. cautior certe est mansio: honestior exi-
stimatur traiectio: malo interdum, multi me non
caute, quam pauci non honeste, fecisse existiment.
De Lepido, & Tullo quod quaeris, illi uero non du-
bitant, quin Caesari praesto futuri, in senatumq. uen-
turi sint. Recentissima tua est epistola kal. data, in
qua optas congressum, pacem non desperas: sed e-
go, cum haec scribebam, nec illos congressuros, nec, si
congressi essent, Pompeium ad ullam condicionem
accessurum putabam. Quod uideris non dubitare,
si consules transeant, quid nos facere oporteat: cer-
te transeunt, uel, quo modo nunc est, transierunt.
sed memento, praeter Appium, neminem esse fe-
re, qui non ius habeat transeundi. nam aut cum im-
perio sunt, ut Pompeius, ut Scipio, Setenas, Fan-
nius, Voconius, Sextius, ipsi consules; quibus mo-
re maiorum concessum est uel omnes adire provin-
cias: aut legati sunt eorum. sed nihil desero. quid
placeat tibi, & quid propemodum rectum sit, in-
telligo. Plura scriberem, si ipse possem: sed, ut mi-
hi uideor, potero biduo. Balbi Cornelij litterarum
exemplum, quas eodem die accepi, quo tuas, misi
ad te, ut meam uicem doleres, cum me derideri ui-
deres. Vale.

Balbus Ciceroni imp. S.

Obsecro te Cicero, suscipe curam, & cogitationem
dignissimam tuae uirtutis, ut Caesarem, & Pom-
peium

peium, perfidia hominum distractos, rursus in pri-
stinam concordiam reducas. crede mihi, Caesarem
non solum in tua fore potestate, sed etiam maxi-
mum beneficium te sibi dedisse iudicaturum, si huc
te reijcis. uelim, idem Pompeius faciat: qui ut ad-
duci tali tempore ad ullam condicionem possit, ma-
gis opto, quam spero. sed, cum constiterit, & ti-
mere desierit; tum incipiam non desperare, tua in
auctoritatem plurimum ualituram. Quod Lentu-
lum cos. meum uoluisti hic remanere; Caesar i gra-
tum, mihi uero gratissimum mediusfidius fecisti.
nam illum tanti facio, qui non Caesarem magis dili-
gam. qui si passus esset, nos secum, ut consueuera-
mus, loqui; & non se totum etiam & etiam ab ser-
mone nostro auertisset: minus miser, quam sum,
essem. nam caue putes, hoc tempore plus me quen-
quam cruciari; quod eum, quem ante me diligo,
uideo in consulatu quiduis potius esse, quam consu-
lem. quod si uoluerit tibi obtemperare, & nobis
de Caesare credere, & consulatum reliquum Romae
peragere: incipiam sperare, etiam, consilio sena-
tus, auctore te, illo relatore, Pompeium, & Cae-
sarem coniungi posse. quod si factum erit, me satis
uixisse putabo. Factum Caesaris de Corfinio to-
tum me probaturum scito, & quo modo in huius-
modi re commodius cadere non potuit, quam ut res
sine sanguine confieret. Balbi mei, tuiq. aduentu
delectatum te, ualde gaudeo. is quaecunque tibi de
Caesare dixit, quaeq. Caesar scripsit; scio re tibi pro
V 2 babit,

babit, quaecunque fortuna eius fuerit, bellissime scripsisse. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

16

OMNIA mihi prouisa sunt, praeter occultum,
 * & tum iter ad mare superum. hoc enim mari
 utinon possumus hoc tempore anni. illuc autem,
 quo spectat animus, & quo res uocat, qua ueniam?
 cedendum enim est celeriter; ne forte qua re impe-
 diar, atque alliger. nec uero ille me ducit, qui ui-
 detur: quem ego hominem ἀπολιτικώτατον omnium
 iam ante cognoram, nunc uero etiam ἀσρατηγικώτα-
 τον. non me igitur is ducit, sed sermo hominum, qui
 ad me a Philotimo scribitur. is enim me ab opti-
 matibus ait conscindi. quibus optimatibus, dii bo-
 ni? qui nunc quomodo occurrunt, quomodo autem
 se uenditant Caesari? municipia uero deum: nec si-
 mulant, ut cum de illo aegroto uota faciebant. sed
 plane, quidquid mali hic Pisistratus non fecerit,
 tam gratum est, quam si alium facere prohibuerit.
 hunc propitium sperant: illum iratum putant. quas
 fieri censes ἀπαντήσεις ex oppidis? quos honores?
 metuunt, inquires. credo, sed hercule illum magis.
 huius insidiosa clementia delestantur: illius iracun-
 diam formidant. iudices DCCCL, qui praecipue
 de Cnaeo nostro delestantur, ex quibus quotidie ali-
 quem uideo, nescio quas eius Lucerias horrent. ita
 que quaero, qui sint isti optimates, qui me extur-
 bent, cum ipsi domi maneant. sed tamen, quicunque
 sunt,

sunt, αἰδέομαι τρώας. & si, quasspe proficiscar, ui-
deo: coniungoq. me cum homine magis ad uastan-
dam Italiam, quam ad uincendum parato. domum *
quem expecto. & quidem, cum haec scribebam
xv. non. iam expectabam aliquid a Brundisio.
quid autem aliquid? quam inde turpiter fugisset,
& uictor hic qua se referret, & quo. quod ubi au-
dissem; si ille Appia ueniret, ego Arpinum cogi-
tabam. Vale.

M. TVLLII. CICERONIS
EPISTOLARVM. AD

T. POMPONIVM. ATTICVM

LIBER. IX

CICERO. S. D. ATTICO

E T S I, cum tu has litteras legeres, putabam fore, ut scirem iam, quid Brundisij actum esset; nam Canusio VIII. kal. profectus erat Cnaeus, haec autem scribebam prid. non. XIV. die postquam ille Canusio mouerat: tamen angebar singularum horarum expectatione; mirabarque, nihil allatum esse ne rumoris quidem: nam erat mirum silentium. sed haec fortasse κενώουσα sunt: quae tamen iam sciuntur, necesse est. illud molestum, me adhuc inuestigare non posse, ubi Lentulus noster sit, ubi Domitius. quaero autem, quo facilius scire possim, quid acturi sint, ituri ne ad Pompeium, & si sint, qua, quando uē ituri sint. urbem quidem iam refertam esse optimatum audio, Sositum, & Lupum, quos Cnaeus noster ante putabat Brundisium uenturos esse, quam se, ius dicere. hinc uero uulgo uadunt. etiam M. Lepidus, quocum diem conterere solebam, cras cogitabat. nos autem in Formiano morabamur, quo citius audiremus. deinde Arpinum uolebamus. inde, iter qua maxime ἀναπάρτητον esset, ad mare superum, remotis, siue omnino missis lieto-ribus;

ribus. audio enim, bonis uiris, qui & nunc, & saepe antea magno praesidio reip. fuerunt, hanc cunctationem nostram non probari, multa q. in me, & seuerè in conuiujs tempestius quidem disputari. cedamus igitur; &, ut boni ciues simus, bellum Italiae terra, mariq. inferamus; & odia improborum rursus in nos, quae iam extincta erant, incendamus; & Lucceij consilia, ac Theophanis persequamur, nam Scipio uel in Syriam profisciscitur, sorte; uel cum genere, honeste; uel Caesarem fugit, iratum. Marcelli quidem, nisi gladium Caesaris tenuissent, manerent. Appius & eodem timore, & inimicitiarum recentium. & tamen, praeter hunc, & C. Cassium, reliqui legati, Faustus pro quaes. ego unus, cui utrumuis liceret. frater accederet; quem socium huius fortunae esse, non erat aequum: cui magis etiam Caesar irascetur: sed impetrare non possum, ut maneat. dabimus hoc Pompeio, quod debemus. nam me quidem alius nemo mouet; non sermo bonorum, qui nulli sunt; non caussa, quae acta timide est, agetur improbe. uni uni hoc damus, nec id quidem roganti, nec suam caussam, ut ait, agenti, sed publicam. Tu quid cogites de transendo in Epirum, scire sanè uelim. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

2

ET SI nonis Mart. die tuo, ut opinor, expectabam a te epistolam longiorem: tamen ad eam ipsam breuem, quam III. non. ὑπὸ τὴν δίαλυσιν dedisti,

disti; rescribendum putavi. Gaudere ais te, mansisse me; & scribis, in sententia te manere. mihi autem superioribus litteris uidebare nō dubitare, quin cederem, ita, si & Cnacus bene comitatus conscendisset, & consules transsissent. utrum, hoc tu parum commeministi, an ego non satis intellexi, an mutasti sententiam? sed aut ex epistola, quam expecto, perspiciam, quid sentias; aut alias ab te litteras eliciam. Brundisio nihil dum erat allatum. o rem difficilem, planeq. perditam. quam nihil praetermittis in consilio dando: quam nihil tamen, quod tibi ipsi placeat, explicias Non esse me una cum Pompeio, gaudes: ac proponis, quam si turpe me adesse, cum quid de illo detrahatur: nefas esse approbare. certe. contra igitur? dij, inquis, auerruncent. quid ergo fiet, si in altero scelus est, in altero supplicium? impetrabis, inquis, a Caesare, ut tibi abesse liceat, & esse otioso. supplicandum igitur? miserum. quid, si non impetraro? Et de triumpho erit, inquis, integrum. quid, si hoc ipso premar? accipiam? quid foedius? negem? repudiari se totum, magis etiam, quam olim in x x uiratu, putabit. ac solet, cum se purgat, in me conferre omnem illorum temporum culpam: ita me sibi fuisse inimicum, ut ne honorem quidem a se accipere uellem. quanto nunc hoc idem accipiet asperius? tanto scilicet, quanto & honor hic illo est amplior, & ipse robustior. Nam quod negas te dubitare, quin magna in offensa sim apud Pompeium hoc tempo-

re: non uideo caussam, cur ita sit, hoc quidem tempo-
 re. qui enim, amisso Corfinio denique, certio rem me
 sui consilij fecit, is queretur Brundisium me non ue-
 nisse, cum inter me, & Brundisium Caesar esset?
 deinde, etiam scit, ἀπαρρητοῦ εἶναι ἐν ταύτῃ τῇ καύσῃ
 relam suam. me putat de municipiorum imbecilli-
 tate, de delectibus, de pace, de urbe, de pecunia,
 de Piceno occupando plus uidisse, quam se. sin, cum
 potuero, non uenero: tum erit inimicus. quod ego
 non eo uereor, ne mihi noceat: (quid enim faciet?
 τίς δ' ἐστὶ δούλος, τὴν θανάτῳ ἀφροντίς ὄν;)

sed quia ingrati animi crimen horreo. confido igitur
 aduentum nostrum illi, quoquo tempore fue-
 rit, ut scribis, ἀσμένισον fore. Nam quod ais, si hic
 temperantius egerit, consideratius consilium te da-
 turum: qui hic potest se gerere non perdit? uita,
 mores, ante facta, ratio suscepti negotij, socij, ui-
 res bonorum, aut etiam constantia. Vix dum epi-
 stolam tuam legeram, cum ad me, currens ad il-
 lum, Postumus Curtius uenit, nihil nisi classes lo-
 quens, & exercitus. eripiebat Hispanias: tenebat
 Asiam, Siciliam, Africam, Sardiniam: conse-
 stim in Graeciam persequabatur. eundum igitur
 est, nectam ut belli, quam ut fugae socij simus. nec
 enim ferre potero sermones istorum, quicunque
 sunt. non sunt enim certe, ut appellantur, boni.
 sed tamen id ipsum scire cupio, quid loquantur: idq.
 ut exquiras, meq. certio rem facias, te uehementer
 rogo. Nos adhuc, quid Brundisii actum esset,
 plane

plane nesciebamus. cum sciemus; tum ex re;
 & ex tempore consilium capiemus, sed utemur tuo.
 Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

3

DOMITII filius transit Formias VIII. id.
 currens ad matrem Neapolim; mihiq. nuntiari ius-
 sit, patrem ad urbem esse; cum de eo curiose qua-
 sisset, servus noster Dionysius. nos autem audiera-
 mus eum profectum siue ad Pompeium, siue in Hi-
 spaniam id cuiusmodi sit, scire sane nelim; nam ad
 id, quod delibero, pertinet, si ille certe nusquam
 discessit; intelligere Cnaeum, non esse faciles nobis
 ex Italia exitus, cum ea tota armis; praefidijsq. te-
 neatur, hieme praefertim. nam, si commodius an-
 ni tempus esset; uel infero mari liceret uti. nunc ni-
 hil potest, nisi supero, transmitti, quod iter inter-
 clusum est, quares igitur & de Domitio, & Lentu-
 lo, A Brundisio nulla adhuc fama uenerat: & e-
 rat hic dies VII. id. quo die, suspicabamur, aut pri-
 die Brundisium uenisse Caesarem, nam kalendis Ar-
 pis manserat, sed si Postumum audire uelles, per-
 secuturus erat Cnaeum: transisse enim iam put-
 bat, coniectura tempestatum, ac dierum. ego nau-
 tas cum non putabam habiturum: ille confidebat;
 & eo magis, quod audita nauicularijs hominis libe-
 ralitas esset, sed, tota res Brundisina iam quo mo-
 do habeat se, diutius nescire non possum. Vale.

CICERO

CICERO. S. D. ATTICO

4

EGO etsi tam diu requiesco, quam diu aut ad
 te scribo, aut tuas litteras lego: tamen & ipse e-
 geo argumento epistolarum, & tibi idem ac cidere
 certo scio. quae enim soluto animo familiariter scri-
 bi solent temporibus his excluduntur: quae autem
 sunt horum temporum, ea iam contriuiimus. sed ta-
 men, ne me totum aegritudini dedam, sumpsi mihi
 quasdam tanquā δέσεις, quae et politicae sunt, et tē-
 porum horū, ut et abducam animum ab querelis, et
 in eo ipso, de quo agitur, exercear. eae sunt huiusmo-
 di. Εἰ μενέτεον ἐν τῇ πατρίδι τυραννομένην τυραννο-
 μένης δὲ αὐτῆς, εἰ παντὶ πρόπῳ τυραννίδος κατάλυσιν
 πειρατέον, καὶ μέλλῃ δια τοῦτο περὶ τῶν ὅλων ἡ πό-
 λις κινδυνώσῃν. εἰ ἀλαβητέον τὸν καταλύοντα μὴ
 αὐτὸς ἀρῆται, εἰ πειρατέον ἀρήγειν τῇ πατρίδι εἰρήνῃ
 μᾶλλον, ἢ πολέμῳ. εἰ πολιτικόν τὸ ἡσυχάζειν ἀναχα-
 ρήσαντα ποι τῆς πατρίδος τυραννομένης, ἢ διὰ παν-
 τὸς ἰτέον κινδύνου τῆς ἐλπίδα πέρει. εἰ πόλεμον ἐ-
 πακτέον τῇ χώρᾳ καὶ πολιορκητέον αὐτὴν τυραννο-
 μένην. εἰ καὶ μὴ δοκιμάζοντα τὴν δια πολέμου κατά-
 λυσιν τῆς τυραννίδος σύμπαρογραπτεον ὁμᾶς τοῖς ἀρί-
 στοις. εἰ τοῖς ἀεργέταις, καὶ φίλοις συγκινδυνεύοντες ἐν
 τοῖς πολιτικοῖς, καὶ μὴ δοκῶσιν εὖ βουλευῆσθαι περὶ
 τῶν ὅλων. εἰ ὁ μέγιστος τὴν πατρίδα ἀεργετήσας, δὲ
 αὐτὸ δὲ τοῦτο ἀνήκεστα παθὼν, καὶ φθορηθεὶς κινδυ-
 νώσῃν ἂν ἐβελοντῆς ὑπὲρ τῆς πατρίδος. ἢ ἀρετέον αὐ-
 τῷ ἑαυτῷ. καὶ τῶν οἰκιοτάτων ποιῆσαι πρό-

νοίαν, ἀφεμένω τὰς ὁρὰς τοὺς ἰσχύοντάς διαπολιτείας.
 in his ego me consultationibus exercens, & disse-
 rens in utranque partem tum graece, tum latine,
 & abduco parumper animum a molestiis, & τῶν
 ᾧ οὐρά τὶ delibero. Sed vereor, ne tibi ἀκαυρος sim.
 si enim recte ambulauit is, qui hanc epistolam tu-
 lit, in ipsum tuum dem incidit. Vale.

CICERO, S. D. ATTICO

5

NATALI die tuo scripsisti epistolam ad me ple-
 nam consilium, summaeq. tum beneuolentiae, tum e-
 tiam prudentiae. eam mihi Philotimus postridie,
 quam a te acceperat, reddidit. Sunt ista qui-
 dem, quae disputas, difficillima, iter ad superum,
 nauigatio infero, discessus Arpinum, ne hunc fu-
 gisse, mansio Formis, ne obtulisse nos gratulatio-
 ni uideamur: sed miserius nihil, quam ea uidere,
 quae tamen iam, iam inquam uidenda erunt. Fuit
 apud me Postumus: scripsi ad te, quam grauis.
 uenit ad me etiam Q. Fufius, quo uultu, quo spi-
 ritu? properans Brundisium, scelus accusans Pom-
 peum, leuitatem, & stultitiam senatus. haec qui in
 mea uilla non feram, cur tum in curia poterò fer-
 re? Age, finge me quamuis ἑσπεράως haec seren-
 tem: quid illa, dic M. Tulli, quem habebunt exi-
 tum? Et omitto caussam reip. quam ego amissam
 puto cum uulneribus suis, tum medicamentis his,
 quae parantur. de Pompeio quid agam? cui plane
 (quid enim negem?) succensui: semper enim caus-

sae

fac euentorem magis mouent, quam ipsa euenta.
 haec igitur mala, quibus maiora esse quae possunt
 considerans, uel potius indicans eius opera accidisse,
 & culpa, inimicior eram huic, quam ipsi Caesari.
 ut maiores nostri sunt tiorum diem esse uoluerunt
 Alliensis pugnae, quam urbis captae; quod hoc malum
 ex illo; itaque alter religiosus etiam nunc dies,
 alter in uulgus ignotus: sic ego, decem annorum
 peccata recorans, in quibus inerat ille etiam annus,
 qui nos, hoc defendente, ne dicam grauius,
 affligerat; praesentisq. temporis cognoscens te
 meritatem, ignauiam, negligentiam, succensebam.
 sed ea iam mihi exciderunt. beneficia eiusdem cogito,
 cogito etiam dignitatem. intelligo serius equidem,
 quam uellem, propter epistolas, sermonesq. Balbi;
 sed uideo plane, nihil aliud agi, nihil actum ab initio,
 quam ut hunc occideret. ego igitur. si quis apud
 Homerum, cum ei & mater, & dea dixisset,
 Ἀντίκα γὰρ τοι ἔπειτα μεθ' Ἑκτορα πότμος ἔτοιμος,
 matri ipse respondit,

Ἀντίκα τεθναίην, ἔπει οὐκ ἄρ' ἔμελλον ἐπαίρω

Κτενομένῳ ἐπαμῦναι. quid, si non ἐπαίρω solum, sed
 etiam διεργέτη? adde, tali uiro, talem causam agent.
 & ego uero haec officia mercanda uita puto.
 optimatibus uero tuis nihil confido, nihil iam ne in
 seruio quidem. uideo, ut se huic dent, ut daturi
 sint. quidquam tu illa putas fuisse de ualetudine de
 creta municipiorum prae his de uictoria gratulationibus?
 timent, inquires. at ipsi tum se timuisse dicunt.

cunt. sed uideamus, quid actum sit Brundisii. ex eo
fortasse mea cōsilia nascētur, aliaeque litterae. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

6

Nos adhuc Brundisio nihil. Roma scripsit
Balbus, putare iam Lentulum eos. transmisisse,
nec cum a minore Balbo conuentum; quod is hoc
iam Canusius audisset: inde ad se eum scripsisse: co-
hortesque sex, quae Albae fuissent, ad Curtium Minu-
cia transisse: id Caesarem ad se scripsisse, & breui
tempore eum ad urbem futurum. ego utartuo con-
filio: neque me in Arpinum hoc tempore abeam.
etsi, Ciceroni meo togam phram cum dare Arpini
uellim, hanc etiam ipsam excusationem relicturus
ad Caesarem. sed fortasse in eo ipso offendetur, cur
non Romae potius, sed tamen, si est conueniendus,
hic potissimum: tum reliqua uidebimus, id est &
quo, & qua, & quando. Domitius, ut audio, in
Cossano, & quidem, ut aiunt, paratus ad nauigan-
dum: si in Hispaniam, non probō: si ad Cnaeum,
laudo: quouis potius certe, quam ut Curtium ui-
deat; quem ego patronus aspicere non possum. quid
alios? sed, opinor, quiescamus; ne nostram culpam
coarguamus; qui, dum urbem, id est patriam, a-
mamus, dumque rem conuenturam putamus, ita
nos gessimus, ut plane interclusi, captique simus.
Scripta iam epistola, Capua litterae sunt allatae hoc
exemplo. Pompeius mare transit cum omnibus
militibus, quos secum habuit. hic numerus est ho-
minum

minum millia xxx, & consules duo, & tribuni
pl. & senatores, qui fuerant cum eo, omnes cum
uxoribus, & liberis. Conscendisse dicitur ad i v.
non. Mart. ex ea die fuere septentriones uenti. na-
ues, quibus usus non est, omnes aut praecidisse, aut
incendisse dicunt. de hac re litterae L. Metello trib.
pl. Capuam allatae sunt ab Clodia socru, quae ipsa
transiit. ante sollicitus eram, & angebar, sicut res
scilicet ipsa cogebat, cum consilio explicare nihil
possem: nunc autem, postquam Pompeius, & con-
sules ex Italia exierunt, nō angor, sed ardeo dolore.

ἐμπεδον, ἀλλ' ἀλαλὺκτῆμα
non sum, inquam, mihi crede, mentis compos: tan-
tum mihi dedecoris admisisse uideor. me non pri-
mum cum Pompeio, qualicunque consilio hō, de-
inde cum bonis esse, quamuis causa temere institi-
ta? praesertim cum ij ipsi, quorum ego causa timi-
dius me fortunae committebam, n. xōr, filia, Cice-
rones pueri, me illuc sequi mallet, hoc turpe, &
me indignum putarent. nam Quintus quidem fra-
ter, quidquid mihi placeret, id rectum se putare
aiebat, id animo aequissimo sequebatur: has nunc
epistolas a primo lego: hae me paululum recreant.
primae monent, & rogant, ne me proſciant: pro-
ximae gaudere te ostendunt, me remansisse. eās
cum lego, minus mihi turpis uideor, sed tam diu,
dum lego: deinde emergit rursum dolor, & ἀγρεῖ
παντασία. Quamobrem obsecro te, mi Tite, eripe
mibi

mibi hunc dolorem, aut minue saltem, aut consolatione, aut consilio, aut quacunque re potes. quid tu autem possis? aut quid homo quisquam? uix iam deus. equidem illud molior, quod tu mones, sperasque fieri posse; ut mihi Caesar concedat, ut absim, cum aliquid in senatu contra Cnaeum agatur. sed ti meo, ne non impetrem. uenit ab eo Furnius: (ut quidem scias, quos sequamur: Q. Titinij filium cum Caesare esse nuntiat) sed illum maiores mihi gratias agere, quam uellem. quid autem me roget, (paucis ille quidem uerbis, sed ἐν ὀλίγοις) cognosce ex ipsius epistola. me miserum, quod tu non ualuiti. una fuisset: consilium certe non defuisset. οὐ γάρ τίς ἐπαχθέμενός. sed acta ne agamus: reliqua paremus. me adhuc haec duo sefellerunt, initio spes compositionis; qua facta uolebam, ut populari, ut ea solitudine senectutem nostrā liberari: deinde bellum crudele, & exitiosum suscipi a Pompeio intellegebam. melioris mediusfidius ciuis, & uiri putabam, quoniam supplicio affici, quam illi crudelitati non solum praeesse, uerum etiam interesse. uidetur uel mori satius fuisse, quam esse cum ijs. Ad haec igitur cogita, mi Attice, uel potius excogita. quemuis euentum fortius feram, quam hunc dolorem. Vale. Caesar imp. S. D. Ciceroni imp. Cum Furnium nostrum tantum uidissem; neque loqui, neque audire me commodo potuisset; cum properarem, atque essem in itinere, praemissis iam legionibus: praeterire tamen non potui, quin & scribe.

rem ad te, & illum mitterem, gratiasq. agerem. et si hoc officium & feci saepe, & saepius mihi facturus uideor: ita de me mereris. in primis a te peto, quoniam confido me celeriter ad urbem uenturum, ut te ibi uideam; ut tuo consilio, gratia, dignitate, ope omnium rerum uti possim. Ad propositum reuertar: festinationi meae, breuitatiq. litterarum ignosces. reliqua ex Furnio cognosce.. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

7

SCRIPSERAM ad te epistolam, quam darem IV. id. sed eo die is, cui dare uolueram, non est profectus. uenit autem eo ipso die ille celeripes, quem Saluius dixerat: attulit uberrimas tuas litteras; quae mihi quiddam, quo stare, instillarunt. recreatum enim me non queo dicere. sed plane τὸ σωτὴρ ἐπέτυχες effecisti. ego enim non iam id ago, mihi crede, ut prosperos exitus consequar. sic enim uideo, nec, duobus his uiuis, nec, hoc uno, nos unquam remp. habituros. ita neque de otio nostro spero iam, nec illam acerbiteratem recuso. unum illud extimescebam, ne quid turpiter facerem, uel, dicam, iam effecissem. sic ergo habeto, salutares te mihi litteras misisse, neque solum has longiores, quibus nihil potest esse explicatius, nihil perfectius, sed etiam illas breuiores, in quibus hoc mihi iucundissimum fuit, consilium, factumq. nostrum ab Sexto probari. pergratumq. mihi tu fecisti; a quo diligere me, & quid rectum sit, intelligi, scio. Longior uero

X tua

tua epistola non me solum, sed meos omnes aegritudine lenauit. itaque utar tuo consilio, & ero in Formiano: ne aut ad urbem ἀπάντησις mea animaduertatur; aut, si nec hic, nec illic eum uidero, deuotum se a me putet. Quod autem suades, ut ab eo petam, ut mihi concedat, ut idem tribuam Pompeio, quod ipsi tribuerim: id me iam pridem agere intelliges ex litteris Balbi, & Oppij: quarum exempla tibi misi: misi etiam Caesaris ad eos sana mente scriptas: quo modo in tanta insania? sin mihi Caesar hoc non concedat; uideo tibi illud placere, με πολίτευμα de pace suscipere: in quo non extimesco periculum. cum enim tot impendeant, cur non honestissimo depacisci uelim? sed uereor, ne Pompeio quid oneris imponam;

μη μοι γοργεῖν κεφαλὴν δεινοῦ πελώρου

intorqueat, mirandum enim in modum Cnaeus noster Sullani regni similitudinem cōcupiuit. εἰδὼς σοι λέγω. nihil, inquam, ille minus obscure tulit. Cum hoc ne igitur, inquires, esse uis? Beneficium sequor, mihi crede, non caussam, ut in Milone; ut in. sed haecenus. Causa igitur non bona est? immo optima: sed agetur (memento) foedissime. primum, consilium est, suffocare urbem, & Italiam fame: deinde, agros uastare, urere, pecunijs locupletum non abstinere. sed, cum eadem metum ab hac parte, si illinc beneficium non sit, rectius putem quiduis dami perpeti: sed ita meruisse illum de me puto, ut ἀχαρίστας crimen subire non audeam. quanquā

a te eius quoque rei iusta defensio est explicita .

De triumpho tibi assentior . quem quidem totum facile, & libenter abiecero . egregie probo fore , ut, dum agamus , ὁπλοῦς ὁ παῖς obrepat : si modo , inquis , satis ille erit firmus . est firmior etiam , quam putabamus . de isto licet bene speres . promitto tibi , si ualebit , tegulam illum in Italiam nullam relicturum . te ne igitur socio ? contra mehercule meum iudicium , & contra omnium antiquorum auctoritatem : nec tam ut illa adiuuem , quam ut haec ne uideam , cupio discedere . noli enim putare tolerabiles horum insanias , nec uniusmodi fore . & si quid te horum fugit , legibus , iudicijs , senatu sublato , libidines , audacias , sumptus , egestates tot egentissimorum hominum nec priuatas posse res , nec remp . sustinere ? abeamus igitur qualibet navigatione ; & si id quidem , ut tibi uidebitur : sed certe abeamus . sciemus enim , id quod expectas , quid Brundisij actum sit . Bonis uiris quod ais probari , quae adhuc fecerimus , sciriq . ab ijs non profectis : ualde gaudeo ; si est nunc ullus gaudendi locus . *

De Lentulo inuestigabo diligentius : id mandauit Philotimo , homini forti , ac nimium optimati .

Extremum est , ut tibi argumentum ad scribendum fortasse iam desit . nec enim alia de re nunc ulla scribi potest : & de hac quid iam amplius inueniri potest ? sed quoniam & ingenium suppeditat , (dico mehercule , ut sentio) & amor , quo & meum ingenium incitatur : perge , ut facis , & scri-

be, quantum potes. In Epirum quod me non inuitas, comitem non molestum: subirascor: sed uale. nam, ut tibi ambulandum, ungendum, sic mihi dormiendum. etenim litterae tuae mihi somnum attulerunt. Cenantibus pridie idus nobis, ac noctu quidem, Statius a te epistolam breuem attulit. De L. Torquato quid modo quaeris? non modo Lucius, sed etiam Aulus profectus est, alij multi. De Reatinorum corona, quod scribis; moleste fero, in agro Sabino sementem fieri proscriptionis. Senatores multos esse Romae, nos quoque audieramus. ecquid potes dicere, cur exierint? In his locis opinio est, coniectura magis, quam nuntio, aut litteris, Caesarem Formijs ad xi. kal. Apr. fore. hic ego uellem habere Homeri illam Minervam simulatam Mentori, cui dicerem:

Μέντορ πῶς τ' ἀρ' ἴω, πῶς τ' ἀρ' ἐπιστρέψομαι αὐτόν?
nullam rem unquam difficiliorem cogitavi: sed co-

gito tamen; nec ero, ut in malis, imparatus. sed cura, ut ualeas. puto enim diem tuum heri fuisse. Caesar Oppio, Cornelio S. Gaudeo mehercule uos significare litteris, quam ualde probetis ea, quae apud Corfinium sunt gesta. consilio uestro utar libenter, & hoc libentius; quod mea sponte facere constitueram, ut quamlenissimum me praeberem; & Pompeium, darem operam, ut reconciliarem. tentemus, hoc modo si possumus omnium uoluntates recuperare, & diuturna uictoria uti: quoniam reliqui crudelitate odium effugere non po-

tue-

taerunt, neque uictoriam diutius tenere, praeter
unum L. Sullam, quem imitaturus non sum. haec
noua fit ratio uincendi; ut misericordia, & libera-
litate nos muniamus. id quemadmodum fieri pos-
sit, non nulla mihi in mentem ueniunt, & multa
reperiri possunt. De his rebus, rogo uos, ut cogita-
tionem suscipiatis. Cn. Magium, Pompeij praefe-
ctum, deprehendi: scilicet meo instituto uisum,
& eum statim missum feci. iam duo praefecti sa-
brum Pompeij in meam potestatem uenerunt, &
a me missi sunt. si uolent grati esse, debebunt Pom-
peium hortari, ut malit mihi esse amicus, quam
ijs, qui & illi, & mihi semper fuerunt inimicis-
simi: quorum artificijs effectum est, ut resp. in hunc
statum perueniret. Vale. Balbus Ci-

teroni imp. S. Sub. postea quam litteras com-
munes cum Oppio ad te dedi, ab Caesare epistolam
accepi, cuius exemplum tibi misi; ex quibus per-
spicere poteris, quam cupiat concordiam, & Pom-
peium reconciliare, & quam remotus sit ab omni
crudelitate: quod eum sentire, ut debeo, ualde gau-
deo. De te, & tua fide, & pietate idem meher-
cule, mi Cicero, sentio, quod tu, non posse tuam
famam & officium sustinere, ut contra eum arma fe-
ras, a quo tantum beneficium te accepisse praedi-
ces. Caesarem hoc idem probaturum, exploratum,
pro singulari eius humanitate, habeo: eiq. cumu-
latissime satisfacturum te certo scio, cum nullam
partem belli contra eum suscipias, neque socius

eius aduersarijs fueris : atque hoc non solum in te, tali, & tanto uiro, satis habebit ; sed etiam mihi ipse sua concessit bonitate, ne in ijs castris essem, quae contra Lentulum, aut Pompeium futura essent ; quorum beneficia maxima haberem : sibiq. satis esse dixit, si togatus urbana officia sibi praestitisset ; quae etiam illi, si uellem, praestare possem. itaque nunc Romae omnia negotia Lentuli procuro, sustineo ; meumq. officium, fidem, pietatem ijs praesto. sed mehercule rursus tam abiectam compositionis spem non desperatissimam esse puto : quoniam Caesar est ea mente, qua optare debemus. hac re mihi placet, si tibi uidetur, te ad eum scribere, & ab eo praesidium petere, ut petisti a Pompeio, me quidem approbante, temporibus Milonianis. praestabo (si Caesarem bene noui) eum prius tuae dignitatis, quam suae utilitatis rationem habiturum. Haec quam prudenter tibi scribam, nescio : sed illud certe scio, me ab singulari amore, ac beneuolentia, quaecunque scribo, tibi scribere : quod te (ita, incolumi Caesare ; moriar) tanti facio, ut paucos aequae ac te caros habeam. De hac re cum aliquid constitueris, uelim mihi scribas. nam non mediocriter laboro, ut utrique, ut uis, tuam beneuolentiam praestare possis : quam mehercule te praestaturum confido. Fac ualeas.

Balbus, & Oppius S. D. M. Ciceroni. Necdum hominum humilium, ut nos sumus, sed etiam amplissimorum uirorum consilia ex euentu, non ex

uoluntate, a plerisque probari solent: tamen freti
tua humanitate, quod uerissimum nobis uidebitur,
de eo, quod ad nos scripsisti, tibi consilium dabi-
mus: quod si non fuerit prudens, at certe ab opti-
ma fide, & optimo animo proficiscetur. Nos,
nisi id, quod nostro iudicio Caesarem facere oportere
existimamus, ut, simul Romam uenerit, agat
de reconciliatione gratiae suae, & Pompeij; id cum
facturum, ex ipso cognouissemus: te hortari desine-
remus, ut uelles his rebus interesse, quo facilius,
& maiore cum dignitate per te, qui utrique es con-
iunctus, res tota consieret: aut, si ex contrario pu-
taremus, Caesarem id non facturum; & eum uelle
cum Pompeio bellum gerere, sciremus; nunquam
tibi suaderemus, contra hominem optime de te me-
ritum arma ferres; sicut ite semper orauimus, ne
contra Caesarem pugnares. sed cum etiamnum, quid
facturus Caesar sit, magis opinari, quam scire,
possumus; non possumus nisi hoc, non uideri eam
tuam esse dignitatem, neque fidem omnibus cogni-
tam, ut contra alterutrum, cum utrique sis ma-
xime necessarius, arma feras: & hoc, non dubi-
tamus, quin Caesar pro sua humanitate maxime
sit probaturus. nos tamen (si tibi uidebitur) ad
Caesarem scribemus, ut nos certiores faciat, quid
in hac re acturus sit. a quo si erit nobis rescriptum,
statim, quae sentiemus, ad te scribemus, & tibi
fidem faciemus, nos ea suadere, quae nobis uiden-
tur tuae dignitati, non Caesaris rationi, esse utilissi-

ma. & hoc Caesarem, pro sua indulgentia in suos, probaturum putamus. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

8

TRES epistolas tuas accepi postridie iduum: erant autem IV. III. prid. id. datae. igitur antiquissimae cuique primum respondebo. Assentio tibi; ut in Formiano potissimum commorer. & iam de
 * supero mari plaboque, ut antea ad te scripsi, & quonam modo possem uoluntate eius nullam reip. partem attingere. Quod laudas, quia obliuisci me scripsi ante facta, & dicta nostri amici: ego uero ita facio: quin ea ipsa, quae a te commemorantur, secus ab eo in me ipsum facta esse, non memini: tanto plus apud me ualere beneficij gratiam, quam iniuriae dolorem, uolo. faciamus igitur, ut censes, col
 * ligamusq. nos: festiuo enim simili urus decurro, atque cursu. *Θέσταις* meas commentari non desino: sed sunt quaedam earum perdifficiles ad iudicandum. De optimatibus, sit sane ita, ut uis: sed nosti illud, *Διόνυσος ἐν Κορίνθῳ*. Titinij filius apud Caesarem est. Quod autem quasi uereri uideris, ne mihi tua consilia displiceant: me uero nihil delectat aliud, nisi consilium, & litterae tuae. quare fac, ut ostendis, ne destiteris ad me, quidquid tibi in mentem uenerit, scribere. mihi nihil potest esse gratius. Venio ad alteram nunc epistolam. Recte non credis de numero militum. ipso dimidio plus scripsit Clodia. falsum etiam de corruptis na-
 uibus

uibus. Quod consules laudas; ego quodque animum laudo, consilium reprehendo. discessu enim illorum, actio de pace sublata est: quam quidem ego meditabar: itaque postea Demetrii librum de concordia tibi remisi, & Philotimo dedi. nec uero dubito, quin exitiosum bellum impendeat, cuius initium ducetur a fame. & me tamen doleo non interesse huic bello; in quo tanta uis sceleris futura est, ut, cum parentes non alere nefarium sit, nostri principes antiquissimam, & sanctissimam parentem patriam fame necandam putent. atque hoc non opinione timeo, sed interfui sermonibus. omnis haec classis Alexandria, Colchis, Tyro, Sidone, Andro, Cypro, Pamphylia, Licia, Rhodo, Chio, Byzantio, Lesbo, Smyrna, Mileto, Co, ad intercludendos commeatus Italiae, et ad occupandas frumentarias provincias comparatur. at quam uenit iratus, & ijs quidem maxime, qui eam maxime saluam uolebant, quasi relictus ab ijs, quos reliquit. itaque mihi dubitanti, quid me facere par sit, permagnum pondus affert beneuolentia erga illum; qua dempta, perire melius esset in patria, quam patriam seruando euertere. De septentrione, plane ita est. metuo, ne uexetur Epirus. sed quem tu locum Graeciae non direptum iri putas? praedicat enim palam, & militibus ostendit, se largitione ipsa superiorem, quam hunc, fore. Illud me praeclare admones, cum illum uidero, ne nimis indulgenter, & ut cum grauitate potius loquar. plane sic faciendum. Arpinum,

cum eum conuenero, cogito; ne forte aut absint, cum ueniet, aut cursem huc illuc uia deterrima. Bibulum, ut scribis, audio uenisse, & redisse prid. id. Philotimum, ut ais epistola tertia, expectabas: at ille idibus a me profectus est. eo serius ad tuam illam epistolam, cui ego statim rescripseram, reddita sunt meae litterae. De Domitio, ut scribis, ita opinor esse, ut & in Cossano sit, & consilium eius ignoretur. Iste omnium turpissimus, & sordidissimus, qui consularia comitia a praetore ait haberi posse, est idem, qui semper in rep. fuit. itaque nimirum hoc illud est, quod Caesar scribit in ea epistola, cuius exemplum ad te misi, se uelle uti consilio meo: age, esto hoc commune: gratia: ineptum id quidem: sed, puto, hoc simulat ad quasdam senatorum sententias: dignitate, fortasse sententia consularis. illud extremum est, ope omnium rerum. id, ego suspicari coepi tum ex tuis litteris, aut hoc ipsum esse, aut non multo secus. nam per magni eius interest, rem ad interregnum non uenire. id assequitur, si per praetorem consules creantur. nos autem in libris habemus, non modo consules a praetoribus, sed ne praetores quidem creari ius esse, idq. factum esse nunquam: consules, eo non esse ius, quod maius imperium a minore rogari non sit ius: praetores autem, cum ita rogentur, ut collegae consulum sint, quorum est maius imperium. aberit non longe, quin hoc a me decerni uelit, neque sit contentus Galba, Scaenola, Cassio, Antonio.

- τὸτε μοι χάρις εὐπεῖα χθόν.

sed quanta tempestas impendeat; uides. Qui transierint senatores, scribam ad te, cum certum habebō. De re frumentaria recte intelligis; quae nullo modo administrari sine uectigalibus potest: nec sine caussa & eos, qui circum illum sunt, omnia postulantes, & bellum nefarium times. Trebatium nostrum, etsi, ut scribis, nihil bene sperat; tamen uidere sane uelim. quem fac horteris, ut properet. oportune enim ad me ante aduentum Caesaris uenerit. De Lanuino, statim, ut audiui Phameam mortuum, optaui, si modo esset futura resp. ut id aliquis emeret meorum: neque tamen ad te, qui maxime meus, cogitaui. sciebam enim, de quoto anno, & quantum in solo, solere quaerere: neque solum Romae, sed etiam Deli tuum digamma uideram. ueruntamen ego illud, quanquam est bellum, minoris aestimo, quam aestimabatur Marcellino consule; cum ego istos hortulos propter domum, Antij quam tum habebam, iucundiores mihi fore putabam, & minore impensa, quam si Tusculanum refecissem. uolui HS Q. egi per praedem, illi daret, Antij cum haberet uenale: noluit. sed nunc omnia ista iacere puto propter nummorum caritatem. mihi quidem erit aptissimum, uel nobis potius, si tu emeris. sed eius dementias caue contemnas. ualde est uenustum. quanquam mihi ista omnia iam addita uastitati uidentur. Respondi epistolis tribus:

sed

sed expecto tuas. nam me adhuc tuae litterae sustentant. Dat. Liberalibus.

CICERO. S. D. ATTICO

9

NIHIL habebam, quod scriberem: neque enim novi quidquam audieram: & ad tuas omnes rescripseram pridie: sed, cum me aegritudo non solum somno priuaret, uerum ne uigilare quidem sine summo dolore pateretur; tecum ut quasi loquerer, in quo uno acquiesco, hoc nescio quid, nullo argumento proposito, scribere institui. Amens mihi fuisse uideor a principio, et me una haec res torquet, quod non omnibus in rebus labentem, uel potius ruentem Pompeium tãquam unus manipularis secutus sim. uidi hominem xlv. Kal. Febr. plenum formidinis. illo ipso die sensi, quid ageret. nunquam mihi postea placuit: nec unquam aliud in alio peccare destitit. nihil interim ad me scribere, nihil nisi fugã cogitare. quid quaeris? sicut ἐν τοῖς ἐπὶ πόλεως alienantur immundae, insulsae, indecorae: sic me illius fugae, negligentiaeque deformitas auertit ab amore. nihil enim dignum faciebat, quare eius fugae comitem me adiungerem. nunc emergit amor: nunc desiderium ferre non possum: nunc mihi nihil libri, nihil litterae, nihil doctrina prodest: itaque dies & noctes, tanquam auis illa, mare prospecto, euolare cupio. do, do poenas temeritatis meae. etsi quae fuit illa temeritas? quid feci non consideratissime? si enim nihil praeter

praeter fugam quaereretur; fugissem libentissime:
sed genus belli crudelissimi, & maximi, quod, non
dum uident homines, quale futurum sit, perhor-
rui. quae minae municipijs? quae nominatim ui-
ris bonis? quae denique omnibus, qui remansissent?
quam crebro illud? Sulla potuit; ego non potero?
mihi autem haeserunt illa. Male Tarquinius, qui
Porsenam, qui Octauium Mamilium contra pa-
triam: impie Coriolanus, qui auxilium petijt a Vol-
scis: recte Themistocles, qui mori maluit: nefarius
Hippias, Pisistrati filius, qui in Marathonia pugna
cecidit, arma contra patriam ferens. At Sulla, at
Marius, at Cinna recte. Immo iure fortasse: sed
quid eorum uictoria crudelius? quid funestius? hu-
ius belli genus fugi, & eo magis, quod crudeliora
etiam cogitari, & parari uidebam. me, quem non
nulli conseruatorem istius urbis, quem parentem
esse dixerunt, Getarum, & Armeniorum, &
Colchorum copias ad eam adducere? me meis ciui-
bus famem, uastitatem inferre Italiae? hunc pri-
mum mortalem esse, deinde etiam multis modis
posse extingui cogitabam: urbem autem, & popu-
lum nostrum seruandum ad immortalitatem, quan-
tum in nobis esset, putabam. & tamen spes quae-
dam me obtentabat, fore, ut aliquid conueniret
potius, quam aut hic tantum sceleris, aut ille tan-
tum flagitij admitteret. alia res nunc tota est, a-
lia mea. Sol, ut est in tua quadam epistola, excidis-
se mihi e mundo uidetur. ut aegroto, dum anima
est,

est, spes esse dicitur; sic ego, quoad Pompeius in Italia fuit, sperare non destiti. haec me sefellerunt; & ut uerū loquar, aetas iam a diuturnis laboribus deuexa ad otium, domesticarum me rerum delectatione molliuit. nunc siue periculo experiundum erit, experiar certe, ut hinc auolem. ante oportuit fortasse: sed ea, quae scripsisti, me tardarunt, & auctoritas maxime tua. nam cum ad hunc locum uenissem, euolui uolumen epistolarum tuarum, quod ego sub signo habeo, seruoq. diligentissime. erat igitur in ea, quam x. kal. Febr. dederas, hoc modo. SED uideamus, & Cnaeus quid agat, & illius rationes quorsum fluant. quod si iste Italiam relinquet; faciet omnino male, & ut ego existimo, ἀλογίως; sed tum demum consilia nostra commutanda erunt. Hoc scribis post diem quartum, quam ab urbe discessimus. deinde vii. kal. Febr. TANTVM MODO Cnaeus noster ne, ut urbem ἀλογίως reliquit, sic Italiam relinquat. Eodem die das alteras litteras, quibus mihi consulenti planissime respondes: est enim sic. SED uenio ad consultationem tuam. si Cnaeus Italia cedit, in urbem redeundum puto. qui enim finis peregrinationis? hoc mihi plane haesit: & nunc ita uideo, infinitum bellum iunctum miserrima fuga; quam tu peregrinationem ὑποκρίσιν. Sequitur χενσμός vi. kal. Febr. EGO, si Pompeius manet in Italia, nec res ad pacem uenit, longius bellum puto fore: si Italiam relinquit, ad posterum bellum ἀσπόμενον στρην existimo. huius

Huius igitur belli ego particeps, & socius, & adiutor esse cogor; quod & ἀσπασθον, & cum civibus. Deinde v. 1. id. Febr. cum iam plura audires de Pompeij consilio, concludis epistolam quandam hoc modo. EGO quidem tibi non sim auctor, si Pompeius Italiam relinquit, te quoque profugere. summo enim periculo facies, nec reip. proderis; cui quidem posterius poteris prodesse, si manseris. Quem φιλόπατρις, ac πολιτικὸν hominis prudentis, & amici tali admonitum non moueret auctoritas? Deinceps 11. id. Feb. iterum mihi respondes consulenti, sic. QVOD quaeris a me, fugam ne fidam, an moram de ferendam utiliorem putem: ego uero in praesentia * subitum discessum, & praecipitem profectionem cum tibi, tum ipsi Cnaeo inutilem, & periculosa puto: & satius esse existimo, uos dispersitos, & in speculis esse: sed mediusfidius turpe nobis puto esse de fuga cogitare. Hoc turpe Cnaeus noster biennio ante cogitauit: ita Sullaturit animus eius, & proscripturit diu. Inde, ut opinor, cum tu ad me quaedam γερικώτερον scripsisses, & ego mihi a te quaedam significari putassem, ut Italia cederem; detestaris hoc diligenter x. kal. Mart. EGO uero nulla epistola significavi, si Cnaeus Italia cederet, ut tu una cederes: aut, si significavi, non dico fui incostans, sed demens. In eadem epistola alio loco. NIHIL relinquitur, nisi fuga: cui te socium neutiquam puto esse oportere, nec unquam putari. Totam autem hanc deliberationem euoluis accuratius in litteris

VII. kal. Mart. datis. S I M'. Lepidus, & Volcatius remanent, manendum puto, ita, ut, si saluus sit Pompeius, & constiterit alicubi, hanc relictam relinquant, & te in certamine uinci cum illo facilius patiaris, quam cum hoc in ea, quae perspicitur futura, colluue regnare. Multa disputas huic sententiae conuenientia. inde ad extremum. QUID S I, inquis, Lepidus, & Volcatius discedunt? plane ἀπορῶ. quod euenerit igitur, & quod egeris, id σεπάρτιον putabo. Si tum dubitares, nunc certe non dubitas, istis manentibus. Deinde in ipsa fuga V. kal. Mart. INTEREA non dubito, quin in Formiano mansurus sis. commodissime enim τὸ μέλλον ibi παραδοχῆσαι. Ad kal. Mart. cum ille quintum iam diem Brundisij esset. TVM poterimus deliberare, non scilicet integrare, sed certe minus infrecta, quam si una proieceris te. Deinde IV. non. Mart. ὑπὸ τὴν αἴφιν cum breuiter scriberes, tamen ponis hoc. CRAS scribam plura, & ad omnia: hoc tamen dicam, non paenitere me consilij de tua mansione: & quinquam magna solitudine, tamen, quia minus mali puto esse, quam in illa profectione, maneo in sententia, & gaudeo te mansisse. Cum uero iam angerer, & timerem, ne quid a me dedecoris esset admissum; III. non. Mart. TAMEN, te non esse una cum Pompeio, non fero moleste. postea, si opus fuerit, non erit difficile: & illi, quoquo tempore fiet, erit ἀπείριστον. sed hoc ita dico: si hic, qua ratione initium fecit, eadem cetera

cetera aget, sineere, temperate, prudenter; ualde uidero, & consideratius utilitati nostrae consulero. VII. id. Mart. scribis; Peducio quoque nostro probari, quod quierim: cuius auctoritas. multum apud me ualet. His ego tuis scriptis me conso-
lor, ut nihil a me adhuc delictum putem. tu modo auctoritatem tuam defendito aduersus me. nihil opus esse, conscius ego, alijs. ego, si nihil peccani, reliqua tuebor. ad ea tute hortare, & me omnino tua cogitatione adiua. Hic nihil dū de reditu Caesaris audiebatur. Ego his litteris hoc tamen profeci: per legi omnes tuas, & in eo acquieui. Lentulum nostrum scis Puteolis esse? quod cum euiatore quodam esset auditum, qui se diceret, eum in Appia, cum is paullum leueticam aperuisset, cognosse, & si uix ueri simile, nisi tamen Puteolos pueros, qui peruestigarent, & ad eum litteras. inuentus est uix, in hortis suis se occultans: litterasq. mihi remisit, mirifice gratias agens Caesari: de suo autem consilio C. Caecio mandata ad me dedisse. eum ego hodie expectabam, id est XI. kal. Apr. Venit etiam ad me Matius Quinquatribus, homo mehercule, ut mihi uisus est, temperatus, & prudens: existimatus quidem est semper auctor otij. quam ille haec non probare mihi quidem uisus est, quam illam uix, ut tu appellas, timere. huic ego in multo sermone epistolam ad me Caesaris ostendi, eam, cuius exemplum ad te antea misi: rogauique, ut interpretaretur, quid esset, quod ille scriberet,

moria possim. quae si tantum ad me ipsum pertine-
rent, sperarem me a te tamen impetraturum: sed,
ut arbitror, & ad tuam fidem, & ad remp. perti-
net, me & pacis, & utriusque uestrum, & ad civiū
concordiam, per te, quam accommodatissimum,
conseruari Ego, cum antea tibi de Lentulo gratias
egissem, cum ei saluti, qui mihi fuerat, fuisses; ta-
men, eius litteris lectis, quas ad me gratissimo ani-
mo de tua liberalitate, beneficioq. misit, eandem
me salutem a te accepisse putavi, quam ille, in quem
si me intelligis esse gratum; cura, obsecro, ut etiam
in Pompeium esse possim. Vale.

CICERO, S. D. ATTICO

IO

LEGEbam tuas litteras XIII. kal. cum mi-
hi epistola affertur a Lepta, circumuallatum esse
Pompeium, ratibus etiam exitus portus teneri.
non mediusfidius prae lacrymnis possum reliqua nec
cogitare, nec scribere. nisi ad te exemplum. mi-
seros nos, cur non omnes fatum illius una executi
sumus? ecce eadem a Matio, & Trebatio: quibus
Minturnis obuū Caesaris tabellarij. torqueor inse-
lix, ut iam illum Mucianum exitum exoptem. at
quam honesta, at quam expedita tua consilia, quam
euigilata tuis cogitationibus qua itineris, qua navi-
gationis, qua congressus, sermonisq. cum Caesare?
omnia tum honesta, tum cauta. in Epirum uero
inuitatio quam suavis, quam liberalis, quam fra-
terna? De Dionysio, sum admiratus: qui apud me
honoratior

bono ratiore fuit, quam apud Scipionem Panetius
 a quo impurissime haec, haec nostra fortuna despe-
 cta est. odi hominem, & odero: utinam ulcisci possem:
 sed illum ulciscuntur mores sui. Tu, quaeso, nunc
 uel maxime, quid agendum nobis sit, cogita. Popu-
 li R. exercitus Cn. Pompeium circumfudet, fossa et
 uallo septum tenet, fuga prohibet: nos uiuimus, &
 stat urbs ista? praetores ius dicunt? aediles ludos pa-
 rant? uiri boni usuras perscribunt? ego ipse sedeo?
 coner illuc ire, ut insanus? implorare fidem munici-
 piorum? boni non sequentur; leues irridebunt; re-
 rum nouarum cupidi, uictores praesertim, & ar-
 mati, uim, & manus asserent. Quid censes igitur?
 ecquidnam est tui consilij? ad finis huius miserrimae
 uitae? nunc doleo, nunc torqueor, cum quibusdam
 aut sapiens uideor, quod una non ierim, aut felix
 fuisse. mihi contra: nunquam enim illius uictoriae so-
 cius esse uolui; calamitatis mallem fuisse. quid ego
 nunc tuas litteras, quid tuam prudentiam, aut be-
 neuolentiam implorem? actum est. nulla re iam
 possum inuari, qui ne quid optem quidem iam ha-
 beo, nisi ut aliqua inimici misericordia liberetur.
 οὐκ ἐστὶν ἄλλος λόγος, ut opinor, ille de ratibus. quid
 enim est, quod Dolabella ijs litteris, quas I. I. I.
 id Mart. a Brundisio dedit, hanc ἀντιγράψας quasi
 Caesaris scriberet, Pompeium in fuga esse? cumq.
 primo uento nauigaturum? quod ualde discrepat
 ab ijs epistolis, quarum exempla antea ad te misi.
 hic quidem mera scelera loquuntur: sed non erat

nec recentior auctor, nec huius rei quidem melior
Dolabella. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO II

TVAS XI. kal. accepi litteras, quibus omnia
consilia differs in id tempus, cum scierimus, quid
actum sit. & certe ita est: nec interim potest quid-
quam statui, ne cogitari quidem. quamquam hae mi-
hi litterae Dolabellae iubent ad pristinas cogitatio-
nes reuerti. fuit enim pridie Quinquatrus egregia
tempestas, qua ego illum usum puto. *συμφορὰ*
consiliorum tuorum non est a me collecta ad quere-
lam, sed magis ad consolationem meam. nec enim
me tam haec mala angebant, quam suspicio culpae,
ac temeritatis meae. eam nullam puto esse; quo-
niam cum consilijs tuis mea & facta, & consilia cō-
sentiunt. Quod mea praedicatione factum esse scri-
bis magis, quam illius merito, ut tantum ei debe-
re uiderer: est ita. ego illa extuli semper, & eo
quidem magis, ne quid illi superiorum meminisse
me putaret. quae si maxime meminissem, tamen
illius temporis similitudinem iam sequi deberem.
nihil me adiunxit, cum posset: & postea fuit amicus,
& tam ualde: & quam ob causam, plane scio. ergo
ego quoque illi. quin etiam illud par in utroque no-
strum, quod ab eisdem illecti sumus: sed utinam
tantum ego ei prodesse potuissem, quantum ille mi-
hi potuit. mihi tamen, quod fecit, est gratissimum.
nec ego, cum nunc inuare qua re possim, scio: nec,
si

si possem, cum tam pestiferum bellum pararet, ad-
 iuuandum putarem. tantum offendere animum eius
 hic manens nolo. nec mehercule ista uidere, quae tu
 potes iam animo providere, nec interesse istis malis
 possem: sed eo tardior ad discedendum fui, quod dif-
 ficile est de discessu uoluntario sine ulla spe reditus
 cogitare. nam ego hunc ita paratum uideo pedita-
 tu, equitatu, classibus, auxiliis Gallorum, quos
 Matius ἰσχυρίζεται, ut puto, sed certe dicebat, pe-
 ditum, equitum se polliceri sumptu suo annos de-
 cem. sed sit hoc λάπισμα. magnas habet certe co-
 pias, & habebit non ille uectigal, sed ciuium bona.
 adde confidentiam hominis. adde imbecillitatem bo-
 norum uirorum; qui quidem, quod illum sibi me- *
 rito iratum putant, oderunt. ut tu scribis ludum. *
 ac uellem, scribis, quisnam hic significasset. sed & *
 iste, quia plus ostenderat, quam fecit, & uulgo il-
 lum, qui amarunt, non amant. municipia uero, &
 rustici Romani illum metuant, hunc adhuc dili-
 gunt. quare ita paratus est, ut, etiam si uincere non
 possit, quo modo tamen ipse uinci possit; nō uideam.
 ego autem non tam γοντίαν huius timeo, quam
 πειτανάγκην. αἱ γὰρ τῶν τυράννων δεισσις, inquit
 Πλάτων, οἷός τ' ἐστι μεμιγμέναι ἀνάγκαις. Illa ἀλίμενα
 uideo tibi non probari: quae ne mihi quidem place-
 bāt: sed habebam in illis & occultationem, & ὑπε-
 ρείαν fidelem. quae si mihi Brundisij suppetant,
 mallem: sed ibi occultatio nulla est. uerum, ut scri-
 bis, cum sciemus. Viris bonis me non nimis excuso.

quas enim eos cenas & facere, & obire scripsit ad me Sextus? quam lautas, quam tempestiuas? sed sint quamuis boni; non sunt meliores, quam nos: mouerent me, si essent fortiores. De Lanuino Phae meae erravi: Troianum somniaueram. id ego uolui Q sed pluris est. istuc tamen cuperem emerres, si uilam spem fruendi uiderem. Nos quae monstra quotidie intelligamus, ex illo libello, qui in epistolam coniectus est. Lentulus noster Puteolis est, ἀδύμων, ut Caecius narrat. quid agat? διαγορν Corfiniensem reformidat: Pompeio nunc putat satisfactum: beneficio Caesaris mouetur, sed tamen mouetur magis prospecta re.

Men haec posse ferre? omnia misera: sed hoc nihil miserius. Pompeius Cn. Magium de pace misit; & tamen oppugnatur: quod ego non credebam: sed habeo a Balbo litteras, quarum ad te exemplum misi. lege, quaeso, & illud infimum caput ipsius Balbi, optimi, cui Cnaeus noster locum, ubi hortos aedificaret, dedit: quem cui nostrum non saepe praetulit? itaque miser torquetur. sed, ne bis eadem legas, ad ipsam te epistolam reijcio. spem autem pacis habeo nullam. Dolabella suis litteris, id. Mart. datis, merum bellum loquitur. maneamus ergo in illa eadem sententia misera & desperata: quando hoc miserius esse nihil potest. Balbus Ciceroni imp. S. Caesar nobis litteras perbreues misit, quarum exemplum subscripsi. breuitate epistolae scire poteris eum ualde esse dissentium, qui tanta de

re tã breuiter scripserit. si quid praeterea noui fue-
rit, statim tibi scribam. Caesar Oppio, Cor-
nelio S. Ad VII. id. Mart. Brundisium ueni:
ad murum castra posui. Pompeius est Brundisii:
misit ad me Cn. Magium de pace: quae uisa sunt,
 respondi: hoc uos statim scire uolui. cum in spem
uenero, de compositione aliquid me conficere; sta-
tim uos certiores faciam. Valete. Quo mo-
do me nunc putas, mi Cicero, torqueri, postquam
rursus in spem pacis ueni, ne qua res composi-
tionem eorum impediat? nanque, quod absens face-
re possum, opto. quod si una essem, aliquid for-
tasse proficere possem. nunc expectatione cru-
cior. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO 12

MISERAM ad te VIII. kal. exemplum epi-
stolae Balbi ad me, & Caesaris ad eum. ecce tibi eo-
dem die Capua litteras accepi ab Q. Pedio, Caesa-
rem ad se prid. id. Mart. misisse litteras hoc exem-
plo. Pompeius se oppido tenet: nos ad portas ca-
stra habemus: conamur opus magnum, & multo-
rum dierum, propter altitudinem maris: sed tamen
nihil est, quod potius faciamus. ab utroque portus
cornu moles iacimus, ut aut illum quamprimum
traicere quod habet Brundisii copiarum cogamus,
aut exitu prohibeamus. Vbi illa pax, de qua Bal-
bus scripserat torqueri se? ecquid acerbius? ecquid
crudelius? atque eum loqui quidam ad DEVTIXON nav

rant:

rant : Cn. Carbonis , M. Bruti se poenas persequi ,
 omniumq. eorum , in quos Sulla crudelis hoc socio
 fuisset : nihil Curionem se duce facere , quod non hic
 Sulla duce fecisset : ad ambitionem , quibus exiliū poe
 * na superioribus legibus non fuisset , ab illo patriae
 proditores de exilio reductos esse : queri de Milone
 per vim expulso : neminem tamen se uiolaturum ,
 nisi qui arma haec contra , Baebius quidam a Curio
 ne I I I. id. profectus , homo non insans , sed quis ,
 ulli non dicat . plane nescio , quid agam . illinc qui-
 dem Cnaeum profectum puto . quidquid est , bi-
 duo sciemus .

CICERO . S . D . ATTICO 13

A T B nihil : ne ante prorsus quidem quid lit-
 terarum . nec mirum : quid enim est , quod scriba-
 mus ? ego tamen nullum diem praetermitto . Scri-
 pta epistola , litterae mihi ante lucem a Lepta Ca-
 pua redditae sunt , id. Mart. Pompeium a Brundi-
 sio conscendisse , at Caesarem ad VII. kal. Apr.
 Capuae fore . Vale .

CICERO . S . D . ATTICO 14

CUM dedissem ad te litteras , ut scires Caesarem
 Capuae VII. kal. fore ; allatae mihi sunt litterae ,
 cum in Albano apud Curionem V. kal. fore . eum
 cum uidero , Arpinum pergam . si mihi ueniam ,
 quam peto , dederit , utar condicione : sin minus ,
 impetrabo aliquid a me ipso . ille , ut ad me scripsit ,
 legio-

legiones singulas posuit Brundisii, Tarenti, Siponti. claudere mihi uidetur maritimos exitus, & tamen ipse Graeciam spectare potius, quam Hispanias. sed haec longius absunt. Me nunc & congressus huius stimulat; (is uero adest) & primas eius actiones horreo. uolet enim, credo, senatusconsultum facere: uolet augurum decretum: rapiemur, aut absentes uexabimur. uel ut consules roget praetor, uel dictatorem dicat: quorum neutrum ius est. at si Sulla potuit efficere, ab interrege ut dictator diceretur, & magister equitum: cur hic non possit? nihil expedit, nisi ut aut ab hoc, tanquam Q. Mucius, aut ab illo, tanquam L. Scipio. Cum tu haec leges, ego illum fortasse conuenero. τέτρα: κώτερον. ne illud quidem nostrum proprium. erat enim spes propinqui reditus, erat hominum querela. nunc exire cupimus; qua spe reditus, mihi quidem nunquam in mentem uenit. non modo autem nulla querela est municipalium hominum, ac rusticorum, sed contra metuunt ut crudelem, iratum: nec tamen mihi quidquam est miserius, quam remansisse; nec optatius, quam euolare, non tam ad bellum, quam ad fugae societatem. sed tu omnia cōsilia differebas in id tempus, cum sciremus, quae Brundisii acta essent. scimus nempe, haeremus nihilo minus. uix enim spero mihi hunc ueniam daturum: etsi multa afferro iusta ad impetrandum. sed tibi omnem illius. meumq. sermonem, omnibus uerbis expressum, statim mittam. Tu nunc omni amore eni-

est, spes esse dicitur; sic ego, quoad Pompeius in Italia fuit, sperare non destiti. haec me fefellerunt; & ut verū loquar, aetas iam a diuturnis laboribus vexata ad otium, domesticarum me rerum delectatione molliuit. nunc siue periculo experiundum erit, experiar certe, ut hinc auolem. ante oportuit fortasse: sed ea, quae scripsisti, me tardarunt, & auctoritas maxime tua. nam cum ad hunc locum uenissem, euolui uolumen epistolarum tuarum, quod ego sub signo habeo, seruoq. diligentissime. erat igitur in ea, quam x. kal. Febr. dederas, hoc modo. SED uideamus, & Cnaeus quid agat, & illius rationes quorsum fluant. quod si iste Italiam relinquet; faciet omnino male, & ut ego existimo, ἀλογίως; sed tum demum consilia nostra commutanda erunt. Hoc scribis post diem quartum, quam ab urbe discessimus. deinde viii. kal. Febr. TANTUMMODO Cnaeus noster ne, ut urbem ἀλογίως reliquit, sic Italiam relinquat. Eodem die das alteras litteras, quibus mihi consulenti planissime respondes: est enim sic. SED uenio ad consultationem tuam. si Cnaeus Italia cedit, in urbem redeundum puto. qui enim finis peregrinationis? hoc mihi plane, haesit: & nunc ita uideo, infinitum bellum iunctum miserrima fuga; quam tu peregrinationem ὑποκρίσιν. Sequitur ἡγεμονός vi. kal. Febr. EGO, si Pompeius manet in Italia, nec res ad pacem uenit, longius bellum puto fore: sin Italiam relinquit, ad posterum bellum ἀπὸ τοῦ στρου existimo.

huius

Huius igitur belli ego particeps, & socius, & adiutor esse cogor; quod & ἀσπασθῶ, & cum ciuibus. Deinde VI. id. Febr. cum iam plura audires de Pompeij consilio, concludis epistolam quandam hoc modo. EGO quidem tibi non sim auctor, si Pompeius Italiam relinquit, te quoque profugere. summo enim periculo facies, nec reip. proderis; cui quidem posterius poteris prodesse, si manseris. Quem φιλόπατρις, ac πολιτικὸν hominis prudentis, & amici tali admonitu non moueret auctoritas? Deinceps III. id. Feb. iterum mihi respondes consulenti, sic. QVOD quaeris a me, fugam ne fidam, an moram deferendam utiliorem putem: ego uero in praesentia * subitum discessum, & praecipitem profectionem cum tibi, tum ipsi Cnaeo inutilem, & periculosam puto: & satius esse existimo, uos dispersitos, & in speculis esse: sed medijsfidius turpe nobis puto esse de fuga cogitare. Hoc turpe Cnaeus noster biennio ante cogitauit: ita Sullaturit animus eius, & proscripturū diu. Inde, ut opinor, cum tu ad me quaedam γερὺ κατέπερυσσες, & ego mihi a te quaedam significari putassem, ut Italia cederem; detestaris hoc diligenter XI. kal. Mart. EGO uero nulla epistola significauī, si Cnaeus Italia cederet, ut tu una cederes: aut, si significauī, nō dico fui incōstans, sed demens. In eadem epistola alio loco. NIHIL relinquitur, nisi fuga: cui te socium neutiquam puto esse oportere, nec unquam putari. Totam autem hanc deliberationem euoluis accuratius in litteris

VII. kal. Mart. datis. S I M'. Lepidus, & Vol-
 catius remanent, manendum puto, ita, ut, si sal-
 uus sit Pompeius, & constituerit alicubi, hanc re-
 liquas, & te in certamine uinci cum illo
 facilius patiaris, quam cum hoc in ea, quae perspi-
 citur futura, colluue regnare. Multa disputas huic
 sententiae conuenientia. inde ad extremum. QUID
 S I, inquis, Lepidus, & Volcatius discedunt?
 plane ἀτορῶ. quod euenerit igitur, & quod egeris;
 id στρατίον putabo. Si tum dubitares, nunc certe
 non dubitas, istis manentibus. Deinde in ipsa fuga
 V. kal. Mart. INTEREA non dubito, quin in For-
 miano mansurus sis. commodissime enim τὸ μέλλον
 ibi παραδοχάσεις Ad kal. Mart. cum ille quintum
 iam diem Brundisij esset. TVM poterimus delibe-
 rare, non scilicet integrare, sed certe minus infra-
 cta, quam si una proieceris te. Deinde IV. non.
 Mart. ὑπὸ τὴν ληΐν cum breuiter scriberes, tamen
 ponis hoc. CRAS scribam plura, & ad omnia:
 hoc tamen dicam, non paenitere me consilij de tua
 mansione: &, quanquam magna solitudine, ta-
 men, quia minus mali puto esse, quam in illa pro-
 fectione, maneo in sententia, & gaudeo te mansisse.
 Cum uero iam angerer, & timerem, ne quid a me
 dedecoris esset admissum; III. non. Mart. TA-
 MBEN, te non esse una cum Pompeio, non fero mo-
 leste. postea, si opus fuerit, non erit difficile: &
 illi, quoquo tempore fiet, erit ἀμείνισον. sed hoc
 ita dico: si hic, qua ratione initium fecit, eadem
 cetera

cetera aget, sineere, temperate, prudenter; ualde uidero, & consideratius utilitati nostrae consulero. VII. id. Mart. scribis, Peduceo quoque nostro probari, quod quierim: cuius auctoritas. multum apud me ualet. His ego tuis scriptis me conso-
lor, ut nihil a me adhuc delictum putem. tu modo auctoritatem tuam defendito aduersus me. nihil opus esse, conscius ego, alijs. ego, si nihil peccavi, reliqua tuebor. ad ea tute hortare, & me omnino tua cogitatione adiua. Hic nihil dū de reditu Caesaris audiebatur. Ego his litteris hoc tamen profeci: perlegi omnes tuas, & in eo acquieui. Lentulum nostrum scis Puteolis esse? quod cum e uiatore quodam esset auditum, qui se diceret, eum in Appia, cum is paullum leſticam aperuisset, cognosse, & si uix ueri simile, nisi tamen Puteolos pueros, qui perueſtigarent, & ad eum litteras. inuentus est uix, in hortis suis se occultans: litterasq. mihi remissit, mirifice gratias agens Caesari: de suo autem consilio C. Caecio mandata ad me dedisse. eum ego hodie expectabam, id est x i v. kal. Apr. Venit etiam ad me Matius Quinquatribus, homo mehercule, ut mihi uisus est, temperatus, & prudens: existimatus quidem est semper auctor otij. quam ille haec non probare mihi quidem uisus est, quam illam uixſſet, ut tu appellis, timere. huic ego in multo sermone epistolam ad me Caesaris ostendi, eam, cuius exemplum ad te antea misi: rogauique, ut interpretaretur, quid esset, quod ille scriberet,

consilio meo se uti uelle, gratia, dignitate, ope rerum omnium. respondit, se non dubitare, quin & opem, et gratiam meam ille ad pacificationem quae uereret. utinam aliquod in hac miseria reip. πολιτικὸν opus efficere, & nauare mihi liceat. Matius quidem & illum in ea sententia esse confidebat, & se auctorem fore pollicebatur. Pridie autem apud me Crassipes fuerat, qui se pridie non. Mart. Brundisio profectum, atque ibi Pompeium reliquisse dicebat: quod etiam, qui vili id. illinc profecti erant, nuntiabant: illa uero omnes, in quibus etiam Crassipes, qui prudentia potuit attendere, sermones minaces, inimicos optimatum, municipiorum hostes, meras proscriptiones, meros Sullas: quae Lucceium loqui, quae totam Graeciam, quae uero Theophanem. & tamen omnis spes salutis in illis est: & ego excubo animo, nec partem ullam capio quietis: & ut has pestes effugiam, cum dissimillimis nostri esse cupio. quid enim tu illuc Scipionem, quid Faustum, quid Libonem praetermissurum sceleris putas? quorum creditores conuenire dicuntur. quid eos autem, cum uicerint, in ciues effecturos? quam uero putas μακροβουλία Cnaci nostri esse? nuntiāt, Aegyptum, & Arabiam & δαίμονα cogitare, Hispaniam abiēcisse. monstra narrant: quae falsa esse possunt: sed certe & haec perdita sunt, & illa nō salutaris. Tuas litteras iam desidero. post fugam nostram nunquam tantum earum interuallum fuit. Misi ad te exemplum litterarum mearum ad Caesarem;

sarem; quibus me aliquid profecturum puto. *Vale.* Cicero imp. s. D. Caesari imp. *Vt legi*
tuas litteras, quas ab Furnio nostro acceperam,
quibus mecum agebas, ut ad urbem essem; te uel-
le uti consilio, & dignitate mea: minus sum admi-
ratus: de gratia, & de ope quid significares, me-
cum ipse quaerebam: spe tamen deducebar ad eam
cogitationem; ut te pro tua admirabili, ac singula
ri sapientia de otio, de pace, de concordia ciuium
agi uelle arbitrarer: & ad eam rationem existima-
bam satis aptam esse & naturam, & personam
meam. quod si ita est; & si qua de Pompeio nostro
tuendo, & tibi, ac reip. reconciliando cura te attin-
git: magis idoneum, quam ego sum, ad eam caus-
am profecto reperies neminem: qui & illi semper,
& senatui, cum primum potui, pacis auctor fui;
nec, sumptis armis. belli ullam partem attigi; in-
dicauiq. te eo bello uiolari, contra cuius honorem,
populi R. beneficio concessum, inimici, atque inui-
di niterentur. sed ut eo tempore non modo ipse au-
ctor dignitatis tuae fui, uerum etiam ceteris auctor
ad te adiuuandum: sic me nunc Pompeij dignitas
uehementer mouet. aliquot enim sunt anni, cum
uos duos delegi, quos praecipue colerem, & quibus
essem, sicut sum, amicissimus. Quamobrem a te pe-
to, uel potius precibus omnibus oro, & obrestor,
ut in tuis maximis curis aliquid impertias temporis
huic quoque cogitationi, ut tuo beneficio bonus uir,
gratus, pius denique esse in maximi beneficij me-
moriam

moriam possim. quae si tantum ad me ipsum pertine-
rent, sperarem me a te tamen impetraturum: sed,
ut arbitror, & ad tuam fidem, & ad remp. perti-
net, me, & pacis, & utriusque uestrum, & ad civiū
concordiam, per te, quam accommodatissimum,
conseruari Ego, cum antea tibi de Lentulo gratias
egissem; cum ei salutem, qui mihi fuerat, fuisses; ta-
men, eius litteris lectis, quas ad me gratissimo ani-
mo de tua liberalitate, beneficioq. misit, eandem
me salutem a te accepisse putavi, quam ille. in quem
si me intelligis esse gratum; cura, obsecro, ut etiam
in Pompeium esse possim. Vale.

CICERO, S. D. ATTICO

IO

LEGEbam tuas litteras XIII. kal. cum mi-
hi epistola affertur a Lepta, circumuallatum esse
Pompeium, ratibus etiam exitus portus teneri.
non mediūsfidius prae lacrymis possum reliqua nec
cogitare, nec scribere. nisi ad te exemplum. mi-
seros nos, cur non omnes fatum illius una executi
sumus? ecce eadem a Matio, & Trebatio: quibus
Minturnis obuij Caesaris tabellarij. torquor infe-
lix, ut iam illum Mucianum exitum exoptem. at
quam honesta, at quam expedita tua consilia, quam
euigilata tuis cogitationibus qua itineris, qua naui-
gationis, qua congressus, sermonisq. cum Caesare?
omnia tum honesta, tum tanta. in Epirum uero
inuitatio quam suavis, quam liberalis, quam fra-
terna? De Dionysio, sum admiratus: qui apud me
honoratior

bono rator fuit ; quam apud Scipionem Panetius :
 a quo impurissime haec, haec nostra fortuna despe-
 cta est. odi hominem, & odero: utinā ulcisci possem:
 sed illum ulciscuntur mores sui. Tu, quae so, nunc
 uel maxime, quid agendum nobis sit, cogita. Popu-
 li R. exercitus Cn. Pompeium circumfidet, fossa et
 uallo septum tenet, fuga prohibet: nos uiuimus, &
 stat urbs ista? praetores ius dicunt? aediles ludos pa-
 rant? uiri boni usuras perscribunt? ego ipse sedeo?
 coner illuc ire, ut insanus? implorare fidem munici-
 piorum? boni non sequentur; leues irridebunt; re-
 rum nouarum cupidi, uictores praesertim, & ar-
 mati, uim, & manus afferent. Quid censes igitur?
 ecquidnam est tui consilij? aut finis huius miserrimae
 uitae? nunc doleo, nunc torqueor, cum quibusdam
 aut sapiens uideor, quod una non ierim, aut felix
 fuisse. mihi contra: nunquam enim illius uictoriae so-
 cius esse uolui; calamitatis malletm fuisse. quid ego
 nunc tuas litteras, quid tuam prudentiam, aut be-
 neuolentiam implorem? actum est. nulla re iam
 possum iuuari, qui ne quid optem quidem iam ha-
 beo, nisi ut aliqua inimici misericordia liberetur.
 οὐκ ἐστὶν ὁ λόγος, ut opinor, ille de ratibus. quid
 enim est, quod Dolabella ijs litteris, quas I. I.
 id Mart. a Brundisio dedit, hanc ἐμπλαγ quasi
 Caesaris scriberet, Pompeium in fuga esse? cumq.
 primo uento nauigaturum? quod ualde discrepat
 ab ijs epistolis, quarum exempla antea ad te misi.
 hic quidem mera scelera loquuntur: sed non erat

nec recentior auctor, nec huius rei quidem melior
Dolabella. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO II

TVAS XI. kal. accepi litteras, quibus omnia
consilia differs in id tempus, cum scierimus, quid
actum sit. & certe ita est: nec interim potest quid-
quam statui, ne cogitari quidem. quanquam haec mi
hi litterae Dolabellae iubent ad pristinas cogitatio-
nes reuerti. fuit enim pridie Quinquatrus egregia
tempestas, qua ego illum usum puto. *συμφορὰ*
consiliorum tuorum non est a me collecta ad quere-
lam, sed magis ad consolationem meam. nec enim
me tam haec mala angebant, quam suspicio culpae,
ac temeritatis meae. eam nullam puto esse; quo-
niam cum consilijs tuis mea & facta, & consilia cō-
sentiunt. Quod mea praedicatione factum esse scri-
bis magis, quam illius merito, ut tantum ei debe-
re uiderer: est ita. ego illa extuli semper, & eo
quidem magis, ne quid illi superiorum meminisse
me putaret. quae si maxime meminissem, tamen
illius temporis similitudinem iam sequi deberem.
nihil me adiunxit, cum posset: & postea fuit amicus,
& tam ualde: & quam ob causam, plane scio. ergo
ego quoque illi. quin etiam illud par in utroque no-
strum, quod ab eisdem illecti sumus. sed utinam
tantum ego ei prodesse potuissem, quantum ille mi
hi potuit. mihi tamen, quod fecit, est gratissimum.
nec ego, eum nunc iuuare qua re possim, scio: nec,
si

si possem, cum tam pestiferum bellum pararet, ad-
 iuuandum putarem. tantum offendere animum eius
 hic manens nolo. nec mehercule ista uidere, quae tu
 potes iam animo prouidere, nec interesse istis malis
 possem: sed eo tardior ad discedendum fui, quod dif-
 ficile est de discessu uoluntario si ne ulla spe reditus
 cogitare. nam ego hunc ita paratum uideo pedita-
 tu, equitatu, classibus, auxiliis Gallorum, quos
 Matius ἐσάλπιζεν, ut puto, sed certe dicebat, pe-
 ditum, equitum se polliceri sumptu suo annos de-
 cem. sed sit hoc λάδισμα. magnas habet certe co-
 pias, & habebit non ille uectigal, sed ciuium bona.
 adde confidentiam hominis. adde imbecillitatem bo-
 norum uirorum; qui quidem, quod illum sibi me-
 rito iratum putant, oderunt. ut tu scribis ludum. *
 ac uellem, scribis, quisnam hic significasset. sed & *
 iste, quia plus ostenderat, quam fecit, & uulgo il-
 lum, qui amarunt, non amant. municipia uero, &
 rustici Romani illum metuant, hunc adhuc dili-
 gunt. quare ita paratus est, ut, etiam si uincere non
 possit, quo modo tamen ipse uinci possit, nō uideam.
 ego autem non tam γοντείαν huius timeo, quam
 πειτανάγκην. αἱ γὰρ τῶν τυράννων δείσις, inquit
 Πλάτων, οἷός ἐστι μεμιγμέναι ἀνάγκαις. Illa ἀλίμενα
 uideo tibi non probari: quae ne mihi quidem place-
 bāt: sed habebam in illis & occultationem, & ὑπ-
 ρεσίαν fidelem. quae si mihi Brundisij suppetant,
 mallem: sed ibi occultatio nulla est. uerum, ut scri-
 bis, cum sciemus. Viris bonis me non nimis excuso.

quas enim eos cenas & facere, & obire scripsit ad me. Sextus? quam lautas, quam tempestinas? sed sint quamuis boni; non sunt meliores, quam nos: mouerent me, si essent fortiores. De Lanuino Phameae errani: Troianum somniaueram. id ego uolui Q. sed pluris est. istuc tamen tuperem emereres, si ullam spem fruendi uiderem. Nos quae monstra quotidie intelligamus, ex illo libello, qui in epistolam coniectus est. Lentulus noster Puteolis est, ἀδύμων, ut Caecius narrat. quid agat? διαπορνὴν Corfiniensem reformidat: Pompeio nunc putat satisfactum: beneficio Caesaris mouetur, sed tamen mouetur magis prospecta re.

Men' haec posse ferre? omnia misera: sed hoc nihil miserius: Pompeius Cn. Magium de pace misit; & tamen oppugnatur: quod ego non credebam: sed habeo a Balbo litteras, quarum ad te exemplum misi. lege, quae so, & illud infimum caput ipsius Balbi, optimi, cui Cnaeus noster locum, ubi hortos aedificaret, dedit: quem cui nostrum non saepe praetulit? itaque miser torquetur. sed, ne bis eadem legas, ad ipsam te epistolam reuicio. spem autem pacis habeo nullam. Dolabella suis litteris, id. Mart. datis, merum bellum loquitur. maneamus ergo in illa eadem sententia misera & desperata: quando hoc miserius esse nihil potest. Balbus Ciceroni imp. S. Caesar nobis litteras perbreues misit, quarum exemplum subscripsi. breuitate epistolae scire poteris eum ualde esse distentum, qui tanta de

ve tā breuiter scripserit. si quid praeterea noui fuerit, statim tibi scribam. Caesar Oppio, Cornelio S.

Ad VII. id. Mart. Brundisium ueni: ad murum castra posui. Pompeius est Brundisii: misit ad me Cn. Magium de pace: quae uisa sunt, respondi: hoc uos statim scire uolui. cum in spem uenero, de compositione aliquid me conficere; statim uos certiores faciam. Valete. Quo modo me nunc putas, mi Cicero, torqueri, postquam rursus in spem pacis ueni, ne qua res compositionem eorum impediatur? nanque, quod absens facere possum, opto. quod si una essem, aliquid fortasse proficere possem. nunc expectatione crucior. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO 12

MISERAM ad te VIII. kal. exemplum epistolae Balbi ad me, & Caesaris ad eum. ecce tibi eodem die Capua litteras accepi ab Q. Pedio, Caesarem ad se prid. id. Mart. misisse litteras hoc exemplo. Pompeius se oppido tenet: nos ad portas castra habemus: conamur opus magnum, & multorum dierum, propter altitudinem maris: sed tamen nihil est, quod potius faciamus. ab utroque portus cornu moles iacimus, ut aut illum quamprimum traicere quod habet Brundisii copiarum cogamus, aut exitu prohibeamus. Vbi illa pax, de qua Balbus scripserat torqueri se? ecquid acerbius? ecquid crudelius? atque eum loqui quidam aduertit narrant:

rant : Cn. Carbonis , M. Bruti se poenas persequi ,
 omniumq. eorum , in quos Sulla crudelis hoc socio
 fuisset : nihil Curionem se duce facere , quod non hic
 Sulla duce fecisset : ad ambitionem , quibus exilij poe
 * na superioribus legibus non fuisset , ab illo patriae
 proditores de exilio reductos esse : queri de Milone
 per vim expulso : neminem tamen se uiolaturum ,
 nisi qui arma haec contra , Baebius quidam a Curio
 ne I I I . id . profectus , homo non infans , sed quis ,
 ulli non dicat . plane nescio , quid agam . illinc qui-
 dem Cnaeum profectum puto . quidquid est , bi-
 duo sciemus .

CICERO . S . D . ATTICO

13

A T E nihil : ne ante prorsus quidem quid lit-
 terarum . nec mirum : quid enim est , quod scriba-
 mus ? ego tamen nullum diem praetermitto . Scri-
 pta epistola , litterae mihi ante lucem a Lepta Ca-
 pua redditae sunt , id . Mart . Pompeium a Brundi-
 sio conscendisse , at Caesarem ad VII . kal . Apr .
 Capuae fore . Vale .

CICERO . S . D . ATTICO

14

CUM dedissem ad te litteras , ut scires Caesarem
 Capuae VII . kal . fore ; allatae mihi sunt litterae ,
 cum in Albano apud Curionem V . kal . fore . eum
 cum uidero , Arpinum pergam . si mihi ueniam ,
 quam peto , dederit , utar condicione : sin minus ,
 impetrabo aliquid a me ipso . ille , ut ad me scripsit ,
 legio-

legiones singulas posuit Brundisii, Tarenti, Siponti. claudere mihi uidetur maritimos exitus, & tamen ipse Graeciam spectare potius, quam Hispanias. sed haec longius absunt. Me nunc & congressus huius stimulat; (is uero adest) & primas eius actiones horreo. uolet enim, credo, senatusconsultum facere: uolet augurum decretum: rapiemur, aut absentes uexabimur. uel ut consules roget praetor, uel dictatorem dicat: quorum neutrum ius est. at si Sulla potuit efficere, ab interrege ut dictator diceretur, & magister equitum: cur hic non possit? nihil expedit, nisi ut aut ab hoc, tanquam Q. Mucius, aut ab illo, tanquam L. Scipio. Cum tu haec leges, ego illum fortasse conuenero. τέτα: κώτε-
por. ne illud quidem nostrum proprium. erat enim spes propinqui reditus, erat hominum querela. nunc exire cupimus; qua spe reditus, mihi quidem nunquam in mentem uenit. non modo autem nulla querela est municipalium hominum, ac rusticorum, sed contra metuunt ut crudelem, iratum: nec tamen mihi quidquam est miserius, quam remansisse; nec optatius, quam euolare, non tam ad bellum, quam ad fugae societatem. sed tu omnia consilia dis-
ferebas in id tempus, cum sciremus, quae Brundisii acta essent. scimus nempe, haeremus nihilo minus. uix enim spero mihi hunc ueniam daturum: et si multa afferro iusta ad impetrandum. sed tibi omnem illius. meumq. sermonem, omnibus uerbis expressum, statim mittam. Tu nunc omni amore emi-
tere

tere, ut nos cura tua, & prudentia iuues. ita subito accurrit, ut ne Trebatium quidem, ut constitueram, possim uidere. omnia nobis imparatis agenda: sed tamen

ἀλλὰ μὲν αὐτὸς, ut ait ille,

ἀλλὰ δὲ καὶ δαίμων ὑποδίσσεται.

quidquid egero, continuo scies. Mandata Caesaris ad consules, & ad Pompeium, quae rogas, nulla habeo. quae descripta attulit, illa e uia misi ad te: e quibus madata puto intelligi posse. Philippus Neapoli est, Lentulus Puteolis. de Domitio, ut facis, sciscitare, ubi sit, quid cogitet. Quod scribis, asperius me, quam mei patiantur mores, de Dionysio scripsisse: uide, quam sim antiquorum hominum: te mediوسفidius hanc rem grauius putauilaturum esse, quam me. nam, praeterquam quod te moueri arbitror oportere iniuria, quae mihi a quoquam facta sit; praeterea te ipsum quonam modo hic uiolauit, cum in me tam improbus fuit? sed tu id quanti aestimes, tuum iudicium est: nec tamen in hoc tibi quidquam oneris impono: ego autem illum male sanum semper putauil, nunc etiam impurum, & sceleratum puto, nec tamen mihi inimiciorem, quam sibi. Philargyro bene: causam certe habuisti & ueram, & bonam: relictum esse me potius, quam reliquisse. Cum dedissem iam litteras ad viii. kal. quos cum Matio pueros, & Trebatio miseram, epistolam mihi attulerunt hoc exemplo.

M. tius, & Trebatius Ciceroni imp. S. Cum Ca-

pua

qua exissemus, in itinere audiuius Pompeium Brundisio ad xvi. kal. Apr. cum omnibus copijs, quas habuerat, profectum esse: Caesarem postero die in oppidum introisse, concionatum esse, inde Romam contendisse: uelle ante kal. esse ad urbem, & paucos dies ibi commorari, deinde in Hispanias proficisci. Nobis non alienum uisum est, quoniam de aduētu Caesaris pro certo habebamus, pueros tuos ad te remittere, ut id tu quamprimum scires. Mandata tua nobis curae sunt, eaque, ut tempus postularit, agemus. Trebatius Scaeuola facit ut antecedit. Epistola conscripta, nuntiatum est nobis, Caesarem ad xiii. kal. Capuae, ad vii. Sinuessae. hoc pro certo putamus. *Kale.*

CICERO. S. D. ATTICO

15

Cv. m., quid scriberem ad te, nihil haberem, tamen, ne quem diem intermitterem, has dedi litteras. Ad vii. kal. Caesarem Sinuessae mansurum nuntiabāt. ab eo mihi litterae redditae sunt ad vii. kal. quibus iam opes meas, non, ut in superioribus litteris, opem, expectat. cum eius clementiam Corfiniensem illam per litteras collaudauissem, rescripsit hoc exemplo. Caesar imp. Ciceroni imp. S. Recte auguraris de me, (bene enim tibi cognitus sum) nihil a me abesse longius crudelitatem. atque ego cum ex ipsa re magnam capio uoluptatem: tum, meum factum probari abs te, triumpho, & gaudeo. neque illud me mouet, quod n.,

qui a me dimissi sunt, discessisse aicuntur; ut mihi rursus bellum inferrent. nihil enim malo, quam & me mei similem esse, & illos sui. Tu uelim mihi ad urbem praesto sis, ut tuis consilijs, atque opibus, ut consueui, in omnibus rebus utar. Dola-bella tuo nihil scito mihi esse iucundius. hanc adeo habebo gratiam illi. neque enim aliter facere poterit: tanta eius humanitas, is sensus, ea in me est beneuolentia. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO 16

TREBATIVM VI. kal. quo die has litteras dedi, expectabam. ex eius nuntio, Matijq. litteris meditabor, quo modo cum illo loquar. o tempus miserum. nec dubito, quin a me contendat, ad urbem ueniam. senatum enim kal. uelle se frequenter adesse, etiam Formijs proscribi iussit. ergo ei negandum est? sed quid praeripi? statim ad te perscribam omnia. ex illius sermone statuam, Arpinum ne mihi eundum sit, an quo alio. Volo Cicero-ni meo togam puram dare, istic puto. tu quaeso cogita, quid deinde: nam me hebetem molestiae reddiderunt. A Curio, uelim scire, ecquid ad te scriptum sit de Tirone. ad me enim ipse Tiro ita scripsit, ut uerear, quid agat. qui autem ueniunt inde, id modo nuntiant. sane in magnis curis etiam haec me sollicitat. in hac enim fortuna perutilis eius & opera, & fidelitas esset.

VIRVNQVE ex tuo consilio . nam & oratio fuit ea nostra , ut bene potius ille de nobis existimaret , quam gratias ageret : & in eo mansimus , ne ad urbem . illa sefellerunt , facilem quod putaramus . nihil uidi minus . damnari se nostro iudicio , tardiores fore reliquos , si in his non ueniremus , dicere . ego , dissimilem illorum esse causam . cum multa : ueni igitur , & age de pace . meo ne , inquam , arbitratus es tibi , inquit , ego praescribam ? sic , inquam , agam ; senatui non placere in Hispanias iri , nec exercitus in Graeciam transportari : multa q . inquam de Cnaeo deplorabo . tum ille , ego uero ista dici nolo . ita putabam , inquam : sed ego eo nolo adesse , quod aut sic mihi dicendum est , multa q . quae nullo modo possem silere , si adessem ; aut non ueniendum . summa fuit , ut ille quasi exitum quaerens , ut deliberarem . non fuit negandum . ita discessimus . credo igitur hunc me non amare . at ego me amaui ; quod mihi iam pridem usu non uenit . reliqua , o di , qui comitatus ; quae , ut tu soles dicere , vexilla : in qua erat Eros . Celeri . o rem perditam , o copias desperatas . quid ? Serui filius . quot in his castris fuerunt , quibus Pompeius circumfideretur ? sex legiones . multum uigilat , audet . nullum uideo finem mali . nunc certe promenda tibi sunt consilia . Hoc fuerat extremum . illa tamen κατάντροις illius est odiosa , quam pae-

ne praeterij: si sibi consilijs nostris uti non liceret, usurum, quorum posset, ad omniaq. esse descensurum. uidisti igitur uirum, ut scripseras? ingemuis-
 sti? certe. cedo reliqua. quid? continuo ipse in Pu-
 teolanum, ego Arpinum. inde expecto quidem
 ΑΑΛΤΕCΑΝ illam tuam. tu (malum) inquit. *
 es, actum ne agas. etiam illum ipsum, quem sequi
 mur, multa fefellerunt. sed ego tuas litteras expe-
 cto. nihil est enim iam, ut antea, Videamus hoc
 quorsum euadat. Extremum fuit de congressu
 nostro. quo quidem non dubito quin istum offende-
 rim. eo maturius agendum est. amabo te episto-
 lam, & πολιτικὴν, ualde tuas litteras nunc expe-
 cto. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

18

E G O meo Ciceroni, quoniam Roma caremus,
 Arpini potissimum togam puram dedi: idq. muni-
 cipibus nostris fuit gratum. etsi omnes, & illos, &
 qua iter feci, maestos, afflictosq. uidi: tam tristis,
 & tam atrox est &ραβδωπνοῖς huius ingentis mali.
 delectus habetur. in hiberna deducuntur. ea, quae,
 etiam cum a bonis uiris, cum iusto in bello, cum mo-
 deste fiunt, tamen ipsa per se molesta sunt, quam
 censes acerba nunc esse, cum a perditis, in ciuili ne-
 fario bello, petulantissime fiant? caue autem putes,
 quenquam hominem in Italia turpem esse; qui hinc
 absit. uidi ipse Formijs uniuersos. neque mehercu-
 le unquam homines putau; & uoram omnes, sed
 nunquam

nunquam uno loco uideram. Pergamus igitur, quo placet; & nostra omnia relinquamus. proficiscamur ad eum, cui gratior noster aduentus erit, quam si una fuisset. tum enim eramus in maxima spe; nunc, ego quidem, in nulla. nec, praeter me, quisquam Italia cessit, nisi qui hunc inimicum sibi putaret. nec mehercule hoc facio reip. causa, quam funditus deletam puto, sed ne quis me putet ingratum in eum, qui me lenauit ijs incommodis, quibus idem affecerat: & simul, quod ea, quae fiunt, aut quae certe futura sunt, uidere non potero. etiam equidem S. C. facta quaedam iam puto, utinam in Volcatij sententiam. sed quid refert? est enim una sententia omnium. sed erit iniustissimus Seruius, qui filium misit ad affligendum Cn. Pompeium, aut certe capiendum, cum Pontio Titiniano. & si hic quidem timoris causa, ille uero? sed Stomachari desinamus, & aliquando sententiam, ut nihil noui, nisi id; quod minimum uellem spiritum reliquum esse. Nos, quoniam superum mare obsidetur, infero nauigabimus: & si Puteolis erit difficile, Crotonem petemus, aut Thurios; & boni ciues, amantes patriae, mare infestum habebimus. aliam rationem huius belli gerendi nullam uideo. in Aegyptum nos abdimus. exercitu pares esse non possumus. pacis fides nulla est. sed haec satis deplorata sunt. Tu uelim litteras Cephalioni des de omnibus rebus

actis, denique etiam sermonibus hominum; nisi
plane obmutuerunt. Ego tuis consilijs usus sum,
maxime quod & gravitatem in congressu nostro
tenui, quam debui; &, ad urbem ut non accede-
rem, perseueravi. Quod superest, scribe, quae-
so, quam accuratissime, (iam enim extrema sunt)
quid placeat, quid censeas. & si iam nulla dubita-
tio est. tamen, si quid, uel potius quidquid ueniet
in mentem, scribas uelim. Vale.

M. TVLLII. CICERONIS
EPISTOLARVM. AD

T. POMPONIUM. ATTICVM

LIBER. X

CICERO. S. D. ATTICO

TERTIO non. cum in Laterium fra-
tris uenissem, accepi litteras, & paul-
lum respiraui: quod post has ruinas mi-
hi non acciderat. per enim magni aesti-
mo, tibi firmitudinem animi nostri, & factum no-
strum probari. Sexto enim nostro quod scribis pro-
bari, ita laetor, ut me quasi patris eius, cui sem-
per uni tribui plurimum, iudicio comprobari pu-
tem: qui mihi, quod saepe soleo recordari, dixit
olim, nonis illis Decembribus, cum ego, Sexte,
quidnam ergo?

Μὴ μὲν, inquit ille, ἀπερδεῖν γὰρ ἀκλειῶς ἀπολοῖμην,
Ἀλλὰ μέγα ρέξας τι, καὶ ἐσθλόμενοισι πυνθέσαι
eius igitur mihi uiuit auctoritas; & simillimus eius
filius eodem est apud me pondere, quo fuit ille:
quem saluere uelim iubeas plurimum. Tu tuum
consilium & si non inlongum tempus differs, (iam
enim illum emptum pacificatorem perorasse puto,
iam actum aliquid esse in confessu senatorum) ta-
men suspensum me detines, sed eo minus, quod non
dubito, quid nobis agendum putes. quid enim Flä-
nio legionem, & Siciliam dari scribis, & id iam

Z 2 fieri?

fieri? quae tu scelera partim patiari, et iam cogitari, partim ex tempore futura censes? ego uero Solonis, popularis tui, & ut puto, etiam mei, legem negligam, qui capite sanxit, si qui in seditione non alter utrius partis fuisset. nisi tu aliter censes. & hinc abero, & filij. sed alterum mihi est certius: nec praecipiam tamen; expectabo tuum consilium, & eas litteras, nisi alias iam dedisti, quas scripsi, ut Cephalioni dares. Quod scribis, non quo alicunde audieris, sed te ipsum putare, me attractum iri, si de pace agatur: mihi omnino non uenit in mentem, quae possit actio esse de pace, cum illi certissimum sit, si possit, exspoliare exercitu, & prouincia Pompeium. nisi forte iste summarius ei potest persuadere, ut, dum oratores eant, & redeant, quiescat. nihil uideo quod sperem, aut quod iam putem fieri posse. sed tamen hominis hoc ipsum probi est, & magnum τῶν πολιτικῶν τέτων σκευμάτων, ueniendum ne sit consilium tyranni, si is aliqua de re bona deliberaturus sit. quare, si quid eiusmodi euenerit, ut accersamur: (quod equidem non curo: quid enim essem de pace dicturus, dixi; ipse ualde repudiavit) sed tamen, si quid acciderit, quid censes mihi faciendum, utique scribito. nihil enim mihi adhuc accidit, quod maioris consilij esset. Trebatij, boni uiri, & ciuis, uerbis te gaudeo delectatum: tuaque ista crebra ἐκφώνησις ἸΠΕΡΕΙ me sola, adhuc delectauit. Litteras tuas uehementer expecto, quas quidem credo iam datas esse. Tu cum

Sexto

Sexto seruaſti grauitatem eandem, quam mihi prae-
cipis. Celer tuus diſertus magis eſt, quam ſapiens.
De iuuenibus, quae ex Tullia audiſti, uera ſunt. M.
Antonij iſtud, quod ſcribis, non mihi uidetur tam
te eſſe triſte, quam uerbo. haec eſt ἄλγος, in qua nunc
ſumus, mortis inſtar. aut enim mihi libere inter
malos πολυδαιμόνιον fuit, aut uel periculose cum bo-
nis: aut nos temeritatem bonorum ſequamur: aut
audaciam improborum infeſtemur. utrumque pericu-
loſum eſt. at hoc, quod agimus, & turpe, nec tamen
tutum. Iſtum, qui filium Brundiſium de pace miſit,
(de pace idem ſentio, quod tu; ſimulationem eſſe
apertam, parari autem bellum acerrime) legatum
iri non arbitror; cuius adhuc, ut optauī, mentio
facta nulla ſit. eo minus habeo neceſſe ſcribere, aut
etiam cogitare, quid ſim facturus, ſi acciderit, ut
legarer. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

2

EGO cum accepiſſem tuas litteras nonis Apr.
quas Cephalio attulerat, eſſemq. Minturnis poſtri
die manſurus, & inde protinus; ſuſtinui me in Ar-
cano fratris, ut, dum aliquid certius afferretur, oc-
cultiore in loco eſſemus, agerenturq. nihilo minus,
quae ſine nobis agi poſſunt. MM TET C A iā adeſt,
& animus ardet: nec eſt quidquam, quo, & qua.
ſed haec noſtra erit cura, & peritorum. tu tamen,
quod poteris, ut adhuc feciſti, nos conſilijs iuuabis.
res ſunt inexplicabiles. fortunae ſunt committenda

omnia sine spe conamur ulla. melius si quid acciderit, mirabimur. Dionysium nolim ad me profectum: de quo ad me Tullia mea scripsit: sed & tempus alienum est; & homini non amico nostra incommoda, tanta praesertim, spectaculo esse nollem: cui te meo nomine inimicum esse nolo. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

3

CUM, quid scriberem, plane nihil haberem; haec autem reliqua essent, quae scire cuperem, profectus ne esset, quo in statu urbem reliquisset, in ipsa Italia quem cuique regioni, aut negotio praefecisset, & qui essent ad Pompeium, & ad consules ex S. C. de pace legati: ut igitur haec scirem, dedit opera has ad te litteras misi. feceris igitur commode, mihiq. gratum, si me de his rebus, & si quid erit aliud, quod scire opus sit, feceris certiore. ego in Arcano opperor, dum ista cognosco. Ad VII. id. alteram tibi eodem die hanc epistolam distavi; & pridie dederam mea manu longiorem. Visum te aiunt in Regia: nec reprehendo: quippe cum ipse istam reprehensionem non fugerim. sed expecto tuas litteras. neque iam sane uideo, quid expectem: sed tamen, etiam si nihil erit, id ipsum ad me uelim scribas. Caesar mihi ignoscit per litteras, quod non uenerim; seseq. in optimam partem id accipere dicit. facile patior, quod scribit, secum Tullum, & Seruium questos esse, quia non idem sibi, quod mihi, remisisset. homines ridiculos, qui
cum

cum filios misissent ad Cn. Pompeium circumfidentum, ipsi in senatum uenire dubitarent. sed tamen exemplum misi ad te Caesaris litterarum. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

4

MULTAS a te accepi epistolas eodem die, omnes diligenter scriptas, eam uero, quae uoluminis instar erat, saepe legendam, sicuti facio: in qua non frustra laborem suscepisti: mihi quidem pergratum fecisti. quare, ut id, quoad licebit, id est, quoad scies ubi sumus, quam saepissime facias, te uehementer rogo. at deplorandi quidem, quod quotidie facimus, sit iam nobis aut finis omnino, si potest, aut moderatio quaedam, quod profecto potest. non enim, quam dignitatem, quos honores, quem uitae statum amiserim, cogito, sed quid consecutus sim, quid praestiterim, qua in laude uixerim, his denique in malis quid intersit inter me, & istos, quos propter omnia amisimus. hi sunt, qui, nisi me ciuitate expulissent, obtinere se non posse putarunt licentiam cupiditatum suarum: quorum societas, & sceleratae consensionis fides quo eruperit, uides. alter ardet furore, & scelere, nec remittit aliquid, sed in dies ingrauescit: modo Italia expulit: nunc alia ex parte persequi, ex alia provincia spoliare conatur: nec iam recusat, sed quodam modo postulat, ut, quemadmodum est, sic etiam appelletur tyrannus. alter, is, qui nos sibi quondam ad pedes stratos ne subleuabat quidem, qui se nihil contra hu-

ius uoluntatem aiebat facere posse, elapsus e soce-
ri manibus, ac ferro, bellum terra, & mari com-
parat, non iniustum ille quidem, sed tum pium,
tum etiam necessarium, suis tamen ciuibus exitia-
bile, nisi uicerit; calamitosum etiam, si uicerit. ho-
rum ego summorum imperatorum non modo res ge-
stas non antepono meis, sed ne fortunam quidem ip-
sam, qua illi florentissima, nos duriore conflictati
uidemur. quis enim potest; aut deserta per se pa-
tria, aut oppressa, beatus esse? & si, ut nos a te
admonemur, recte in illis libris diximus, nihil esse
bonum, nisi quod honestum; nihil malum, nisi quod
turpe sit: certe uterque istorum est miserrimus;
quorum utrique semper patriae salus, & dignitas
posterior sua dominatione, & domesticis commo-
dis fuit. Praeclara igitur conscientia sustentor, cum
cogito me de rep. aut meruisse optime, cum potue-
rim, aut certe nunquam, nisi diuine, cogitasse,
eaq. ipsa tempestate euersam esse rep. quam ego
XIV. annis ante prospexerim. hac igitur conscien-
tia comite proficiscar, magno equidem cum dolore,
nec tam id propter me, aut propter fratrem meum,
quorum iam acta aetas, quam propter pueros,
quibus interdum uidemur praestare etiam rep.
debuisse: quorum quidem alter, non tam, quia
maiore pietate est, me mirabiliter excruoiat; al-
ter, (o rem miseram; nihil enim mihi accidit in
omni uita acerbius) indulgentia uidelicet nostra
deprauatus, eo progressus est, quo non audeo di-
cere:

cere: & expecto tuas litteras. scripsisti enim, te scripturum esse plurima, cum ipsum uidiſſes. omne meum obsequium in illum fuit cum multa ſeueritate: neque unum eius, nec paruum, ſed multa magna delicta compreſſi. patris autem lenitas amanda potius ab illo, quam tam crudeliter negligenda. nam litteras eius ad Caſarem miſſas ita grauiter tulimus, ut te quidem celaremus; ſed ipſius uidemus uitam inſuauem reddidiſſe. hoc uero eius iter, ſimulatioq. pietatis qualis fuerit, non audeo dicere. tantum ſcio, poſt Hirtium conuentum, accerſitum ab Caſare: cum eo de meo animo ab ſuis rationibus alieniſſimo, & conſilio relinquendi Italiam. et haec ipſa timide. ſed nulla noſtra culpa eſt: natura metuenda eſt: haec Curionem, haec Hortenſii filium, non patrum culpa, corripit. iacet in maerore meus frater, neque tam de ſua uita, quam de mea metuit. huic tu, huic tu malo. aſſer conſolationes, ſi ullas potes: maxime quidem illam uelim, ea, quae ad nos delata ſint; aut falſa eſſe, aut minora: quae ſi uera ſint; quid futurum ſit in hac fuga, neſcio. nam ſi haberemus remp. conſilium mihi non deeſſet nec ad ſeueritatem, nec ad indulgentiam. Haec, ſiue iracundia, ſiue dolore, ſiue metu permotus, grauius ſcripſi, quam aut tuus in illum amor, aut meus poſtulabat. ſi uera ſunt, ignoſces: ſi falſa, me libente eripies mihi hunc errorem. quòquo modo uero ſe res habeat, nihil aſſignabis nec patruo, nec patri. Cum haec ſcripſiſſem, a Curione mi-

hi nuntiatum est, eum ad me uenire. uenerat enim
is in Cumanum uespero pridie, id est idibus. si quid
eius igitur sermo eiusmodi attulerit, quod ad te scri-
bendum sit; id in litteris adiungam. Praeterijt
nullam meam Curio, iussitq. mihi nuntiari, mox se
uenturum: cucurritq. Puteolos, ut ibi concionare-
tur. concionatus est: redijt: fuit ad me sane diu. o-
rem foedam. nosti hominem: nihil occultauit, in pri-
mis nihil esse certius, quam ut omnes, qui lege Pom-
peia condemnati essent, restituerentur; itaque se in
Sicilia eorum opera usurum. de Hispanijs, non du-
bitabat, quin Caesaris essent: inde ipsum cum exer-
citu, ubicunque Pompeius esset: eius interitu finem
belli fore: propius factum esse nihil; eum plane,
iracundia elatum, uoluisse occidi Metellum tribu-
num pl. quod si esset factum, eadem magnam fu-
turam esse: permultos hortatores esse caedis; ipsum
autem nō uoluntate, aut natura non esse crudelem,
sed quod putaret, popularem esse clemētiam; quod
si populi studium amisisset, crudelem fore: eumq.
perturbatum, quod intelligeret, se apud ipsam ple-
bem offendisse de aerario: itaque ei cum certissimum
fuiisset, ante, quam proficisceretur, concionem ha-
bere ausum non esse, uehementerq. animo pertur-
bato profectum. Cum autem ex eo quaererem, quid
uideret, quod exemplum, quam remp. plane fate-
batur nullam spem reliquam: Pompeij classē ti-
mebat: quae si esset, se de Sicilia abiturum. Quid
isti, inquam, sex tui fascēs? si ab senatu, cur lau-
reati?

reatus? si ab ipso, cur sex? Cupiui, inquit, ex S. C. surrepto: nam aliter non poterat. at ille impendio nunc magis odit senatum: a me, inquit, omnia proficiscuntur. sex autem, quia duodecim nolui: nam licebat. Tum ego, quam uellem, inquam, petuisse ab eo, quod audio Philippum impetrasse: sed uertus sum, quia ille a me nihil impetrabat. Libenter, inquit, tibi concessisset. uerum puta te impetrasse. ego enim ad eum scribam, ut tu ipse uoles, de ea re uos inter nos locutos. quid autem illius interest, quoniam in senatum non uenis, ubi sis? quin nunc ipsum minime offendisses, eius causa si in Italia non fuisses. Atque ego, me recessum, & solitudinem quaerere, maxime quod lietores haberem, laudabat consilium. Quid ergo, inquam? nam mihi cursus in Graeciam per tuam prouinciam est; quoniam ad mare superum milites sunt. Quid mihi, inquit, optatius? hoc loco multa perliberaliter. ergo hoc quidem est uerum profecto, ut non modo tuto, uerum etiam palam nauigaremus. Reliqua in posterum diem distulit: ex quibus scribam ad te, si quid erit epistola dignum. Sunt autem, quae praetereij, interregnum ne esset expectaturus, an, quo modo dixerim? Ad se ille quidem deferri consilium, sed se nolle, in proximum annum. Et alia sunt, quae exquiram. Iurabat ad summam, quod nullo negotio faceret, amicissimum mihi Caesarem. esse debet. quid enim, inquam, scripsit ad me Dolabella? dico, quid? affirmabat, cum scripsisset, quod

me cuperet ad urbem uenire, illum quidem gratias
agere maximas, & non modo probare, sed etiam
gaudere. quid quaeris? atque iubebat. est enim su-
spicio illa domestici mali, & sermonis Hirtiani.
quam cupio illum dignum esse nobis, & quam ipse
* me inuito, quae pro illo sit suspicandum. sed opus
fuit Hirtio conuento. est profecto nescio quid. sed
uelim quamminimo. & tamen eum non dum redisse
miramur. sed haec uidebimus. Tu Oppios Terentiae
dabis. iam enim urbis unum periculum est. Me ta-
men consilio iuua, pedibus ne Rhegium, an hinc
statim in nauem. ceterum, quoniam commoror,
ego ad te statim habebō, quod scribam, simul ut ui-
dero Curionem. De Tirone cura, quaeso, quod facis,
ut sciam, quid is agat.

CICERO. S. D. ATTICO

S

DE tota mea cogitatione scripsi ad te antea fa-
tis, ut mihi uisus sum, diligenter: de die nihil sane
potest scribi certi, praeter hoc, non ante Lunam no-
uam. Curionis sermo postridie eandem habuit fe-
te summam, nisi quod apertius significauit, se ha-
rum rerum exitum non uidere. Quod mihi man-
das de quodam regendo, apud adiar. tamen nihil prae-
termittam: atque utinam tu. sed modestior non e-
rō. Epistolam ad Vestorium statim de Tullia. ac
ualde requirere solebat. Commodius tecum Veste-
nius est locutus, quam ad me scripserat: sed mirari
satis hominis negligentiam non queo. cum enim mi-

hi Philotimus dixisset, HS L emere de Canuleio
 diuersorium illud posse, minoris etiam empturum.
 si Vectenum rogassem; rogavi, ut, si quid posset,
 ex ea summa detraberet: promisit: ad me nuper,
 HS x x x emisse: ut scriberem, cui uellem addi-
 ci: diem pecuniae id. Nou. esse. rescripsi eistoma-
 chosius, cum ioco tamen familiari. nunc, quoniam
 agit liberaliter, nihil accuso hominem, scripsiq. ad
 eum, me a te certiore esse factum. Tu, de tuo
 itinere quid, & quando cogites, uelim me certio-
 rem facias. ad xv. Kal. Mai. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

6

M B adhuc nihil, praeter tempestatem, mora-
 tur. astute nihil sum acturus. fiat in Hispania quid-
 libet: & tamen retice. meas cogitationes omnes ex-
 plicauit tibi superioribus litteris. quocirca hae sunt
 breues: & tamen, quia festinabam, eramq. occu-
 patior de Quinto fratre: ita me quidem sedulo;
 sed nosti reliqua. Quod deinde mones, & amice,
 & prudenter mones: sed erunt omnia facilia, si ab
 uno illo cauero. magnum opus est. mirabilia mul-
 ta. nihil simplex, nihil sincerum. uellem, su-
 scepisses iuuenem regendum. pater enim nimis in-
 dulgens, quidquid ego astrinxi, relaxat. si sine il-
 lo possem, regerem; quod tu potes: sed ignosco.
 magnum, inquam, opus est. Pompeium pro cer-
 to habemus per Illyricum proficisci in Galliam.
 ego nunc, qua, & quo, uidebo. Ego uero Apu-
 liam,

liam, & Sipontum, & tergiuersionem istam probo: nec tuam rationem eandem esse duco, quam meam: non quin in rep. rectum idem sit utrique nostrum: sed ea non agitur: regnandi contentio est; in qua pulsus est modestior rex, & probior, & integrior, & is, qui nisi uincit, nomen populi R. deleatur necesse est: sin autem uincit, Sullano more, exemploq. uincet. ergo hac in contentione neutrum tibi palam sentiendum, & tempori seruendum est. Mea causa autem alia est, quod beneficio uinctus, ingratus esse non possum: nec tamen in acie, sed Melitae, aut alio in loco, siue in oppidulo futurum puto. Nihil, inquit, inuas eum, in quem ingratus esse non uis? Immo minus fortasse uoluisset. sed de hoc uidebimus. exeamus modo: quod ut meliore tempore possimus, facit Adriatico mari Dolabella, fretum Siciliensi Curio. Iniecta autem mihi spes quaedam est, uelle mecum Ser. Sulpicium colloqui: ad eum misi Philotimum cum litteris. si uir esse uolet; praeclara conuersatio. sin autem; erimus nos qui solemus. Curio mecum uixit, iacere Caesarem putans offensione populari, Siciliaeq. diffidens, si Pompeius nauigare coepisset. Quintum puerum accepi uehementer. auaritiam uideo fuisse, & spem magni congiarii. magnum hoc malum est: sed scelus illud, quod timueramus, spero nullum fuisse. hoc autem initium, puto te existimare non nostra indulgentia: sed a natura profectum. quem tamen nos disciplina regimus. De Oppijs Veliensibus quid placeat, cum Philo-

Philotimo uidebis. Epirum nostram putabimus: sed alios cursus uidebamur habituri. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

7

ET res ipsa monebat, & tu ostenderas, & ego uidebam, de ijs rebus, quas intercipi periculosum esset, finem inter nos scribendi fieri tempus esset: sed, cum ad me saepe mea Tullia scribat, orans, ut, quid in Hispania geratur, expectem, & semper adscribat idem uideri tibi, idq. ipse etiam ex tuis litteris intellexerim; non puto esse alienum, me ad te, quid de eare sentiam, scribere. Consilium istud tunc esset prudens, ut mihi uidetur, si nostras rationes ad Hispaniensem casum accommodaturi essemus: quod fieri dicitur oportere. necesse est enim, aut, id quod maxime uelim, pelli istum ab Hispania; aut trahi id bellum; aut istum, ut confidere uidetur, apprehendere Hispanias. si pelletur: quam gratus, aut quam honestus tum erit ad Pompeium noster aduentus; cum ipsum Curionem ad eum transiturum putem? si trahitur bellum: quid expectem, aut quam diu? relinquitur, ut, si uincimur in Hispania, quiescamus. id ego contra puto. istum enim uictorem magis relinquendum puto, quam uictum, & dubitantem magis, quam fidentem suis rebus. nam eadem uideo, si uicerit, & impetum in priuatorum pecunias, & exulum redditum, & tabulas novas, & turpissimorum honores, & regnum non modo Romano homini, sed ne Persae quidem

dem cuiquam tolerabile. tacita esse poterit in id dignitas nostra? pati poterunt oculi, me cum Gabinio sententiam dicere? & quidem illum rogari prius? praesto esse clientem tuum Cloelium, Catuli Plaguleium, ceteros? sed cur inimicos colligo? qui meos necessarios, a me defensos, nec uidere in curia sine dolore, nec uersari inter eos sine dedecore potero. quod si ne id quidem est exploratum, fore, ut mihi liceat; (scribunt enim ad me amici eius, me illi nullo modo satisfecisse, quod in senatum non uenerim) tamen ne dubitemus, an ei nos etiam cum periculo uenditemus, qui cum coniuncti ne cum praemio quidem uoluimus esse? deinde hoc uide, non esse iudicium de tota contentione in Hispaniis: nisi forte, his amissis, arma Pompeium abiecturum putas: cuius omne consilium Themistocleum est. existimat enim, qui mare teneat, eum necesse rerum potiri. itaque, qui nunquam egit, ut Hispaniae per se tenerentur, naualis apparatus ei semper antiquissima cura fuit. nauigabit igitur, cum erit tempus, maximis classibus, & ad Italiam accedet: in qua nos sedentes quid erimus? nam medios esse iam non licebit. classibus aduersabimur igitur? quod malum maius scilicet tantum? denique quid turpius? Hannibal hic in absentis solus tuluscelus: eiusdem cum Pompeio, & cum reliquis principibus non feram? quod si iam, misso officio, periculi ratio habenda est: ab illis est periculum, si peccaro, ab hoc, si recte fecero: nec ullum in his malis consilium periculo uacuum inueniri

niri potest : ut non sit dubium , quin cum periculo
fugiamus , quod fugeremus etiam cum salute. Non
simul cum Pompeio mare transferimus. Ominno nō
potuimus : extat ratio dierum : sed tamen (fatea-
mur enim , quod est : ne condamnus quidem , ut pos-
sumus) sefellit ea res , quae fortasse non debuit , sed
sefellit : pacem putavi fore : quae si esset , iratum mi-
hi Caesarem esse , cum idem amicus esset Pompeio ,
nolui . senseram enim , quam iūtem essent . hoc ue-
ritus in hanc tarditatem incidi . sed assequar omnia ,
si propero ; si cundtor , amitto . & tamen , mi At-
tice , auguria quoque me incitant quadam spe non
dubia , nō haec collegij nostri ab Appio , sed illa Pla-
tonis de tyrannis . nullo enim modo posse uideo stare
istum diutius , quin ipse per se , etiam languentibus
nobis , concidat , quippe qui florentis , ac novos , ut *
uti diebus ipsi illi egenti , ac perditae multitudini in-
odium acerbissimum uenerit , qui duarum rerum si-
mulationem tam cito amiserit , mansuetudinis in
Metello , diuitiarum in aerario . Iam , quibus utatur
uel socijs , uel ministris , si iū provincias , si remp.
regent , quorum nemo duo menses potuit patrimo-
nium suum gubernare ? Non sunt omnia colligenda :
quae tu acutissime perspicis : sed tamen ea pone ante
oculos : iam intelliges id regnum uix semestre esse
posse . quod si me sefellerit , seram , sicut multi prae-
clarissimi homines , in remp. excellentes , tulerunt . ni-
si forte me , Sardanapali uice , i suo lectulo mori mal-
le censueris , quam exilio Themistocleo : qui cum

fuiſſet, ut ait Thucydides, τῶν τε παραχρῆμα δι' ἑλα-
 χίστης βουλῆς κράτιστος γνώμων, καὶ τῶν μελλόντων ἐπὶ
 πλείστον τῷ γενησομένῳ ἄριστος εἰκαστής, tamen incidit
 in eos casus, quos uitasset, si eum nihil sefellisset.
 & si is erat (ut ait idem) qui τό, τε ἄμεινον, ἢ χεῖρον
 ἐν τῷ ἀφανεῖ ἐτι προτέρω μάλισα: tamen non uidit,
 nec quo modo Lacedaemoniorum, nec quo modo
 suorum ciuium inuidiam effugeret, nec quid Arta-
 xerxi polliceretur. Non fuisse & illa nox tam acer-
 ba Africano, sapientissimo uiro, non tam dirus il-
 le dies Sullanus callidissimo uiro C. Mario, si nihil
 utrunque eorum sefellisset. Nos tamen hoc confir-
 mamus illo augurio, quo diximus: nec nos fallit;
 nec aliter accidet. corruat iste, necesse est, aut per
 aduersarios, aut ipse per se, qui quidem sibi est ad-
 uersarius unus acerrimus. id spero uiuis nobis fore:
 (quanquam tempus est nos de illa perpetua iam, nō
 de hac exigua uita cogitare) sin quid acciderit ma-
 turius; haud sane mea multum interfuerit, utrum
 factum uideam, an futurum esse multo ante uide-
 rim. Quae cum ita sint; non est committendum, ut
 ijs paream, quos contra, me senatus, ne quid resp.
 detrimenti acciperet, armauit. Tibi sunt omnia
 commēdata: quae commendationis meae pro tuo in
 nos amore non indigent. ne hercule quidem repe-
 rio, quid scribam: sedeo enim πλουδοκῶν: et si nihil
 unquam tam fuit scribendum, quam nihil mihi un-
 quam ex plurimis tuis iucunditatibus gratius ac-
 cidisse, quam quod meam Tulliam suauissime, dili-
 gen-

gentissimeq. coluisti. ualde eo ipsa delectata est, ego autem non minus. cuius quidem uirtus mirifica. quo modo illa fert publicam cladem? quo modo domesticas tricas? quantus autem animus in discessu nostro? σοφὴς sit summa σωτηρίας: tamen nos recte facere, & bene audire uult. Sed hac super re nimis; ne meam ipse συμπράξαν euocem. Tu, si quid de Hispanijs certius, & si quid aliud, dum adsumus, scribes: & ego fortasse discedens dabo ad te aliquid, eo etiam magis, quod Tullia te non putabat ex Italia hoc tempore. Cum Antonio item est agendum, ut cum Curione, Melitae me uelit esse: huic bello nolle interesse. eo uelim tam facili uti possem, & tam bono in me, quam Curio. is ad Misenum v. l. non. uenturus dicebatur, id est hodie: sed praemisit mihi odiosas litteras, hoc exemplo.

Antonius trib. pl. propraet. Ciceroni imp. S.
Nisi te ualde amarem, & multo quidem plus, quam putas, non extimuissem rumorem, qui de te prolatus est, cum praesertim falsum esse existimarem: sed quia te nimio plus diligo, non possum dissimulare, mihi famam quoque, quamuis sit falsa, magni esse. Te iturum trans mare, credere non possum, cum tantifacias Dolabellam, & Tulliam tuā, feminam lectissimam, tantiq. ab omnibus nobis fias; quibus mehercule dignitas, amplitudoq. tua paene carior est, quam tibi ipsi. sed tamen non sum arbitratus esse amici, non commoneri etiam improborum sermone. eo feci studiosius, quod iudicabam

duriores partes mihi impositas esse ab offensione nostra, quae magis a φιλοτιμία mea, quam ab iniuria tua nata est. sic enim uolo te tibi persuadere, mihi neminem esse cariores te, excepto Caesare; meque illud una iudicare, Caesarem maxime in suis M. Ciceronem reponere. Quare, mi Cicero, te rogo, ut tibi omnia integra serues, eius fidem improbes, qui tibi, ut beneficium daret, prius iniuriam fecit: contra, eum ne profugias, qui te, & si non amabit, (quod accidere non potest) tamen saluum, amplissimumque esse cupiet. Dedita opera ad te Calpurnium, familiarissimum meum, misi; ut mihi magnae curae tuam uitam, ac dignitatem esse scires. Eodem die a Caesare Philotimus litteras attulit, hoc exemplo. Caesar imp. M. Ciceroni imp. S. Etsi te nihil temere, nihil imprudenter facturum iudicaram: tamen permotus hominum fama, scribendum ad te existimaui, & pro nostra beneuolentia petendum, ne quo progredereis inclinata iam re, qua integra etiam progrediendum tibi non existimasses. namque & amicitiae grauiorem iniuriam feceris; & tibi minus commode consulueris, si non fortunae obsecutus uidebere; omnia enim secundissima nobis, aduersissima illis accidisse uidentur; nec causam secutus; eadem enim tum fuit, cum ab eorum consilijs abesse iudicasti; sed meum aliquod factum condemnauisse: quo mihi grauius abs te nil accidere potest. quod ne facias, pro iure nostrae amicitiae a te peto. Postremo, quid uiro bono, & quieto,

to, & bono ciui magis conuenit, quam abesse a ciuilibus cōtrouersijs? quod non nulli cum probaret, periculi caussa sequi non potuerunt. tu, explorato et uitae meae testimonio, et amicitiae iudicio, neque tutius, neque honestius reperiēs quidquam, quam ab omni contentione abesse. xv. kal. Mai. ex itinere. Vale.

Aduentus Philotimi (at cuius hominis, quam insulsi, & quam saepe pro Pompeio mentientis) exanimauit omnes, qui mecum erant: nam ipse obdurui. Dubitauit nostrum nemo, quin Caesar itinera repressisset: uolare dicitur. Petreius cum Afranio se coniunxisset: nihil affert eius modi. Quid quaeris? etiā illud erat persuasum, Pompeium cum magnis copijs iter in Germaniam per Illyricum fecisse. id enim aduertitior nunciabatur.

Melitam igitur, opinor, capeffemus, dum, quod in Hispania: quod quidem propemodum uideor ex Caesaris litteris ipsius uolūtate facere posse; qui negat neque honestius, neque tutius mihi quidquam esse, quam ab omni contentione abesse. dices, ubi ille, ergo tuus animus, quem proximis litteris? adest, & idem est: sed utinam meo solum capite decernerem: lacrymae meorum me interdū molliunt, precantium, ut de Hyspanijs expectemus. M. Coelii quidem epistolam, scriptam miserabiliter, quae hoc idem obsecraret, ut expectarem, ne fortunas meas, ne unicam filiam, ne meos omnes tam temere perderem, non sine magno fletu legerunt pueri nostri. etsi meus quidem est fortior, eoq. ipso uehementius

commouet, nec quidquam, nisi de dignatione, laborat. Melitam igitur; deinde, quod uidebitur. tu tamen etiam nunc mihi aliquid litterarum, & maxime si quid ab Africano. Ego, si cum Antonio locutus ero, scribam ad te, quid actum sit: ero tamen incredendo, ut mones, cautus. nam occultandi ratio tum difficilis, tum etiam periculosa est. Seruium expecto ad nonas, & adiicit a Postumia, & Seruii filij. Quartanam leuiorem esse gaudeo. Misi ad te Coelii etiam litterarum exemplum.

Coelius M. Ciceroni imp. S. Exanimatus tuis litteris, quibus te nihil, nisi triste, cogitare ostendisti; neque, id quod esset, perscripsisti; neque non tamen, quale esset, quid cogitares, aperuisti; has ad te illico litteras scripsi. Per fortunas tuas Cicerone, per liberos te oro, & obsecro, ne quid grauius de salute, & incolumitate tua consulas. nam deos, hominesque, amicitiamque nostram testificor, me tibi praedixisse, neque temere monuisse, sed, postquam Caesarem conuenerim, sententiamque eius, qualis futura esset parua uictoria, cognorim, te certiores fecisse. Si existimas eandem rationem fore Caesaris in dimittendis aduersarijs, & condicionibus ferendis, erras. nihil, nisi atrox, & saeuum, cogitat, atque etiam loquitur: iratus senatui exijt: bis intercessionibus plane incitatus est. non mehercule erit deprecationi locus. Quare, si tibi tu, si filius unicus, si domus, si spes tuae reliquae tibi carae sunt; si aliquid apud te nos, si, uir optimus, gener tuus ualet;

let; eorum fortunam non debes uelle conturbare; ne
eam caussam, in cuius uictoria salus nostra est, o-
disse, aut relinquere cogamur, aut impiam cupidi-
tatem contra salutem tuam habeamus. Denique il-
lud cogita, quod offensae fuerit, in ista cunctatione
te subijisse. nunc te contra uictorem facere, quem
dubijs rebus laedere noluisti, & ad eos fugatos ac-
cedere, quos resistentes sequi nolueris, summae stul-
titiae est. uide, ne, dum pudet te parum optimatem
esse, parum diligenter, quod optimum sit, eligas.
quod si totum tibi persuadere non possum; saltem,
dum, quid de Hispanijs agamus, scitur, expecta;
quas tibi nuntio aduentu Caesaris fore nostras. quã
isti spem habeant amissis Hispanijs, nescio. quod
porro tuum consilium sit ad desperatos accedere,
non mediusfidius reperio. Hoc, quod tu non dicendo
mibi significasti, Caesar audierat: ac simul atque,
aue, mihi dixit, statim, quid de te audisset; expo-
suit. negaui me scire: tamen ab eo petiui, ut ad te
litteras mitteret, quibus maxime ad remanendum
commoueri posses. me secum in Hispaniam ducit.
nam, nisi ita faceret, ego prius, quam ad urbem
accederem, ubicunque esses, ad te percurrissem, &
hoc a te praesens contendissem, atque omni uitate re-
tinuissem. Etiam atque etiam, Cicero, cogita, ne te,
tuosq. omnes funditus euertas, nec te sciens, pru-
densq. eo demitas, unde exitum uides nullum esse:
quod si te aut uoces optimatum commouent; aut
non nullorum hominum insolentiam, & iactatio-

nem ferre non potes: eligas, censeo, aliquod oppidum uacuum a bello; dum haec decernuntur, quae iam erunt confecta. id si feceris, & ego te sapienter fecisse iudicabo, & Caesarem non offendes. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

8

ME CAECVM qui haec ante non uiderim. misi ad te epistolam Antonij. & cum ego saepissime scripsissem, nihil me contra Caesaris rationes cogitare; meminisse me generi mei, meminisse amicitiae; potuisse, si aliter sentirem, esse cum Pompeio; me autem, quia cum licitoribus inuitus cursarem, abesse uelle, nec id ipsum certum etiam nunc habere: uide, quam ad haec τυραννικῶς.

Tuum consilium quam ueruum est. nam qui se medium esse uult, in patria manet: qui profisciscitur, aliquid de alterutra parte iudicare uidetur. sed ego is non sum, qui statuere debeam, iure quis profisciscatur, nec ne. partes mihi Caesar has imposuit, ne quem omnino discedere ex Italia paterer. quare parui refert me probare cogitationem tuam, si nihil tamen tibi remittere possum: ad Caesarem mittas, censeo, & ab eo hoc petas. non dubito, quin impetraturus sis, cum praesertim te amicitiae nostrae rationem habiturum esse pollicearis.

Habes σκυτάλην λακωνικὴν. omnino excipiam hominem. erat autem v. non. uenturus uesperis, id est hodie. cras igitur ad me fortasse ueniet. tentabo audeam. nihil properare. missurum ad Caesarem. clama-

clamabam . cum paucissimis alicubi occultabor . certe hinc istis inuitissimis euolabo , atque utinam ad Curionem , *οὐδ' ἔγωγε τοι λέγω* . magnus dolor accessit . efficietur aliquid dignum nobis . *δυσπραγία* tua mihi ualde molesta . medere amabo , dum est *ἀρχὴ* . De Massiliensibus gratae tuae mihi litterae . quaeso , ut sciam , quidquid audieris . Siciliam cuperem , si possem palam : quod a Curione effeceram . Hic ego Seruium expecto : rogo enim ab eius uxore , & filio : & puto opus esse . Hic tamen Citheridem secum lectica aperta portat , altera uxorem . septem praeterea cōiunctae lecticae amicarum . hae sunt amicorum . uide , quam turpi leto pereamus . & dubita , si potes , quin ille , seu uictus , seu uictor redierit , caedem facturus sit . ego uero uel lintriculo , si nauis non erit , eripiam me ex istorum parricidio . Sed plura scribam , cum illum conuenero . Iuuenem nostrum non possum non amare : sed ab eo nos non amari , plane intelligo . nihil ego uidi tam *ἀνδροπόιντον* , tam auersum a suis , tam nescio quid cogitans . uim incredibilem molestiarum . sed erit curae , & est , ut regatur . mirum est enim ingenium : *ἰδὺς ἐπιμελητέον* .

CICERO . S . D . ATTICO

9

OBSIGNATA iam epistola superiore , non placuit ei dare , cui constitueram , quod erat alienus : itaque eo die data non est . interim uenit Philotimus , & mihi a te litteras reddidit : quibus quae
de

de fratre meo scribis, sunt ea quidem parum firma, sed habent nihil ὑποῦλον, nihil fallax, nihil non flexibile ad bonitatem, nihil quod non, quo uelis, uno sermone possis perducere. ne multa; omnes suos, etiam quibus irascitur crebrius, tamen caros habet, me quidem se ipso cariorem. Quod de puero aliter ad te scripsit, & ad matrem de filio, non reprehendo. De itinere, & de sorore, quae scribis, molesta sunt, eoq. magis, quod ea tempora nostra sunt, ut ego his mederi non possim: nam certe mederer. sed quibus in malis, & qua in desperatione rerum simus, uides. Illa de ratione nummaria non sunt eiusmodi, (saepe enim audio ex ipso) ut non cupiat tibi praeſtare, & in eo laboret. sed si mihi Q. Axius in hac mea fuga HS xlii. non reddit, quae dedi eius filio mutua, & utitur excusatione temporis; si Lepta, si ceteri: soleo mirari, de nescio queis HS xx cum audio ex illo [se] urgeri. uides enim profecto angustias. curari tamen ea tibi utique iubet. an existimas illum in isto genere lentulum, aut restrictum? nemo est minus. De fratre satis: de eius filio. indulgit illi quidem suus pater semper; sed non facit indulgentia mendacem; aut auarum, aut non amantem suorum; ferocem fortasse, & arrogantem, & infestum facit. itaque habet haec quoque, quae nascuntur ex indulgentia: sed ea sunt tolerabilia: (quid enim dicam, hac iuuentute?) ea uero, quae mihi quidem, qui illum amo, sunt his ipsis malis, in queis sumus, miseriora, non sunt

sunt ab obsequio nostro, non; suas radices habent: quas tamen euellerem profecto, si liceret. sed ea omnia mihi sunt patienda: ego meum facile teneo. nihil est enim eo tractabilius. cuius quidem misericordia languidiora adhuc consilia cepi: & quo ille me fortiorem uult esse, eo magis timeo, ne in eum existam crudelior. Sed Antonius uenit heri uesper. iam fortasse ad me ueniet, aut ne id quidem, quoniam scripsit, quid fieri uellet. sed scies continuo, quid actum sit. Nos iam nihil, nisi occulte. De pueris quid agam? paruo ne nauigio committam? quid mihi animi in nauigando censes fore? recordor enim, aestate cum illo Rhodiorum ἀπόκρυφον nauigans, quam fuerim sollicitus. quid, duro tempore anni, aestuariolo fore censes? o rem undique miseram. Trebatius erat mecum, uir plane, & ciuis bonus. quae ille monstra, dii immortales. etiam ne Balbus in senatum uenire cogitet? sed ei ipsi cras ad te litteras dabo. Vettenum mihi amicum, ut scribis, ita puto esse. cum eo, quod ἀποτίμως ad me scripserat de nummis curandis, θυμικώτερον erat. id tu, si ille aliter acceperit, ac debuit, lenies. Monctali autem adscripsi, quod ille ad me, Proconsuli: sed quoniam est homo, & nos diligit, ipse quoque a nobis diligatur. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO 10

QVID NAM mihi futurum est? aut quis me non solum infelicior, sed iam etiam turpior? nominatim -

minatim de me sibi imperatum dicit Antonius : nec me tamen ipse adhuc uiderat , sed hoc Trebatio narrauit . Quid agam nunc , cui nihil procedit , caduntque , quae diligentissime sunt cogitata , teterrime ? ego enim Curionem nactus , omnia me consecutum putavi . is de me ad Hortensium scripserat . Reginus erat totus noster . huic nihil suspicabamur cum hoc mare negotij fore . quo me nunc uertam ? undique custodior . sed satis iacrymis . παραπλουτέον igitur , & occulte in aliquam onerariam corrependum , non committendum , ut etiam compacto prohibiti uideamur . Sicilia petenda : quam si erimus nacti , maiora quaedam consequemur . sit modo recte in Hispanijs . quanquam de ipsa Sicilia utinam sit uerum : sed adhuc nihil secundi . concursus Sicularum ad Catonem dicitur factus ; orasse , ut resisteret ; omnia pollicitos : commotum illum , delectum habere coepisse . non credo , ut est luculentus auctor . potuisset certe tenere illam prouinciam scio . ab Hispanijs autem iam audietur . Hic nos C. Marcellum habemus , eadem de re cogitantem , aut bene simulantem . quanquam ipsum non uideram , sed ex familiarissimo eius audiebam . tu ; quaeso , si quid habebis noui . ego , si quid moliti erimus , ad te statim scribam . Quintum filium seuerius adhibebo . utinam proficere possem . tu tamen eas epistolas , quibus asperius de eo scripsi , aliquando concerpito , ne quando quid emanet : ego item tuas . Seruium exspecto , nec ab eo quidquam uis . scies , quid erit .

Sine

Sine dubio errasse nos, confitendum est. at semel
at una in re? immo omnia, quo diligentius cogitata,
eo facta sunt imprudentius. ἀλλὰ τὰ μὲν ὀρετέτυχ-
σαι ἐάσομεν ἀχνύμενοι περ: in reliquis modo nerua-
mus. iubes enim profectiōem meam providere.
quid provideam? ita patent omnia, quae accidere
possunt, ut, ea si uitem, sedendum sit cum dedeto-
re, & dolore; si negligam, periculum est, ne in
manus incidam perditorum. sed uide, quantis in mi-
seriis simus. optandum interdum uidetur, ut ali-
quam accipiamus ab istis quamuis acerbam infuri-
am, ut tyranno in odio fuisse uideamur. quod si no-
bis is cursus, quem speraram, pateret; effecissem
aliquid profecto, ut tu optas, & hortaris, dignum
nostra mora: sed mirificae sunt custodiae: & quidem
ille ipse Curio suspectus. ui, aut clam agendum est:
& si ui, forte ne cum tempestate: clam autem,
istis. in quo si quod σφάλμα, uides quam turpe est,
trahimur: nec fugiendum, siquid uolentius. De
Coelio, saepe mecum agito; nec, siquid habuero tale,
dimittam. Hispanias spero firmas esse. Massiliensium
factum cum ipsum per se luculentum est, tum mihi
argumento est, recte esse in Hispaniis. minus enim au-
derent, si aliter esset. & scirent. nam & iuncti, &
diligētes sunt. Odium autem recte animaduertis si-
gnificatum theatro. Legiones autē has, quas in Ita-
lia assumpsit, alienissimas esse uideo: sed tamen nihil
inimicius, quam sibi ipse. illud recte times, ne ruat.
si desperarit, certe ruet. quo magis efficiendum ali-
quid

quid est, fortuna uelim meliore, animo Coeliano. sed primum quidque: quod, quaecunque erit, continuoscies. Nos iuueni, ut rogas, suppeditabimus, & Peloponnesum ipsam sustinebimus. est enim indoles: modo aliquid hoc sit. ἦ δὲ AKIMO
 * ΔON: quod si adhuc nullum est, esse tamen potest: aut ἀρετὴ non est διδασκὸν: quod mihi persuaderi non potest. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO II

EPISTOLA tua gratissima fuit meae Tulliae, & mehercule mihi semper secum aliquid afferunt tuae litterae. scribes igitur: ac, si quid ad spem poteris, ne dimiseris. Tu Antonij leones pertimescas caue. nihil est illo homine iucundius. attende ~~οράζιν πολιτικῶν~~. Euocauit litteris e municipijs denos: & IIII uiri uenerunt ad uillam eius mane. primum dormijt ad horam tertiam: deinde, cum esset nuntiatum, uenisse Neapolitanos, & Cumanos, (his enim est Caesar iratus) postridie redire iussit: lauare se uelle, & περὶ κολλιοεστὴν γλῆδα. hoc heri effecit. hodie autem in Aenariam transire constituit. exulibus reditum pollicetur. Sed haec omitamus, de nobis aliquid agamus. Ab Axio accepi litteras. De Tirone gratum. Vcetenum diligo. Vessio reddidi. Seruius prid. non. Mai. Minturnis mansisse dicitur, hodie in Linternino mansurus apud C. Marcellum. cras igitur nos mature uidebit, mihiq. dabit argumentum ad te epistolae. iam enim non re-
 perio,

perio, quia tibi scribam. Illud admiror, quod Antonius ad me ne nuntium quidem, cum praesertim me ualde obseruarit. uidelicet (aut aliquid atrocius de me imperatum est) coram negare mihi non uult. quod ego nec rogaturus eram, nec, si intrassem, crediturus. nos tamen aliquid excogitabimus. Tu, quaeso, si quid in Hispanijs. iam enim poterit audiri: & omnes ita expectant, ut, si recte fuerit, nihil negotij futurum putent. ego autem nec, retentis his, confectam rem puto; neque, amissis, desperatam. Silium, & Ocellam, & ceteros credo retardatos. te quoque a Curtio impediri uideo. etsi, ut opinor, habes Scytharum uitam miseram, maiusq. malum, tam diu timere, quam est illud ipsum, quod timetur.

CICERO. S. D. ATTICO

12

SERVIVS, ut antea scripsi, cum uenisset nonis Mai. postridie ad me uenit. ne diutius te teneam, nullius consilij exitum inuenimus. nunquam uidi hominem perturbatiorem metu. neque hercule quidquam timebat, quod non esset timendum: illum sibi iratum, hunc non amicum: horribilem utriusque uictoriam, cum propter alterius crudelitatem, alterius audaciam, tum propter utriusque difficultatem pecuniariam, qua frui nusquam, nisi ex priuatorum bonis, posset. atque haec ita multis cum lacrymis loquebatur, ut ego mirarer eas tam diuturna miseria non exaruisse. mihi quidem etiam lippitudo

do haec, propter quam non ipse ad te scribo, sine ut-
la lacryma est, sed saepius odiosa est propter uigili-
as. quamobrem quidquid habes ad consolandum,
collige, & illa scribe, non ex doctrina, neque ex
libris: nam id quidem domi est; sed nescio quo mo-
do imbecillior est medicina, quam morbus: haec po-
tius conquire, de Hispanijs, de Massilia: quae qui-
dem satis bella Servius affert: qui etiam de duabus
legionibus luculētos auctores esse dicebat. haec igi-
tur si habebis, & talia. & quidem paucis diebus
aliquid audiri necesse est. sed redeo ad Servium.
Distulimus omnino sermonem in posterum, sed tar-
dus ad exeundum: multo se in suo lectulo malle,
quidquid foret. odiosus scrupulus de filij militiā
Brundisina. unum illud fortissime asseuerabat, si
damnati restituerentur, in exilium se iturum. nos
autem ad haec, & ipsum certo fore, & quae iam
fiebant, non esse leuiores: multaq. colligebamus.
uerum ea non animum eius augebant, sed timo-
rem; ut iam caelandus magis de nostro consilio, quam
ad idem uideretur. quare in hoc non multum est.
Nos a te admoniti de Coelio cogitabimus. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO 13

SERVIUS cum esset apud me, Cephalio cum
tuis litteris VI. id. uenit, quae nobis magnam spem
attulerunt meliorum rerum de octo cohortibus.
etenim hae quoque, quae in his locis sunt, labare
dicuntur. Eodem die Funisulanus a te attulit lit-
teras,

teras, in quibus erat confirmatus idem illud. ei de
suo negotio respondi cumulate, cum omni tua gra-
tia. adhuc non satisfaciebat: debet autem mihi
multos nummos, nec habetur locuples. nunc ait se
daturum; cui expensum tulerit, morari. tabellari-
is, si apud te esset, qua satisfacisses, dares. quan-
tum sit, Eros Philotimi tibi dicet. sed ad maiora
redeamus. Quod optas, Coelianum illud matu-
rescit. itaque torqueor, utrum uentum expectem.
uexillo opus est: conuolabunt. Quod suades, ut
palam: prorsus assentior. itaque me profecturum
puto. tuas tamen interim litteras expecto. Seruii
consilio nihil expeditur. omnes captiones in omni
sententia occurrunt. unum C. Marcello cognoui timi-
diorem; quem consulem fuisse paenitet. ὁ πολλὸς ἀ-
γερνέας: qui etiam Antonium confirmasse dicitur,
ut me impediret; quo ipse, credo, honestius. An-
tonius autem VI. id. Capuam profectus est. ad me
misit, se, pudore deterritum, ad me non uenisse,
quod me sibi succensere putaret. ibitur igitur, &
ita quidem, ut censes; nisi cuius grauioris personae
suscipiendae spes erit ante oblata. sed uix erit tam
cito. Allienus autem praetor putabat aliquem, si
ego non, ex collegis suis. quiuis licet, dummodo ali-
quis. De sorore, laudo. De Quinto puero, da-
tur opera. spero esse meliora. De Quinto fratre,
scito eum non mediocriter laborare de usura: sed
adhuc nihil a L. Egnatio expressit. Axius de XII.
millibus pudēs: saepe enim adscripsit, ut Gallio, quā

tum is uellet, darem. quod si non scripsisset, possem ne aliter? & quidem saepe sum pollicitus. sed tantum uoluit cito, me uero adiuuarent his in angustiis. sed tu istos. uerum alias. Te a quartana liberatum gaudeo, itemque Piliam. Ego, dum panes, & cetera in nauem parantur, excurro in Pompeianum. Velleo uelim gratias, quod studiosus. si quenquam nactus fueris, qui perferat; litteras des ante, quam discedimus. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

14

COMMODOVM ad te dederam litteras de pluribus rebus, cum ad me bene mane Dionysius fuit. cui quidem ego non modo placabilem me praebuisssem, sed totum remisisssem, si uenisset qua mente tu ad me scripseras. erat enim sic in tuis litteris, quas Arpini acceperam, eum uenturum, facturumque, quod ego uellem. ego uolebam autem, uel cupiebam potius, esse cum nobiscum. quod quia plane, cum in Formianum uenisset, praeciderat, asperius ad te de eo scribere solebam. at ille per pauca locutus, hanc summam habuit orationis; ut sibi ignoscerem; se rebus suis impeditum nobiscum ire non posse. pauca respondi. magnum accepi dolorem: intellexi fortunam ab eo nostram despectam esse. quid quaeris? fortasse miraberis; in maximis horum temporum doloribus hunc mihi scito esse. uelim, ut tibi amicus sit. hoc cum tibi opto, opto ut beatus sis. erit enim tam diu. Consilium nostrum spero uacuum periculo

periculo fore. nam & dissimulabimus, & ut opinor, acerrime obseruabimus. nauigatio modo sit, qualem opto. cetera, quae quidem consilio prouideri poterunt, cauebuntur. tu, dum adsumus, non modo quae scieris, audieris ue, sed etiam quae futura prouidebis, scribas uelim. Cato, qui Siciliam tenere nullo negotio potuit, & si tenuisset, omnes boni ad eum se contulissent, Syracusis profectus est ante diem v i i i. kal. Mai. ut ad me Curio scripsit. utinam, quod aiunt, Cotta Sardiniam teneat. est enim rumor. o, si id fuerit, turpem Catonem. Ego, ut minuerem suspicionē profectiois, aut cogitationis meae, profectus sum in Pompeianum ad i v. id. ut ibi essem, dum, quae ad nauigandum opus essent, pararentur. cum ad uillam uenissem, uentum est ad me: centuriones trium cohortium, quae Pompeijs sunt, me uelle postridie, (haec mecum Ninnius no-
ster) uelle eos mihi se, & oppidum tradere. at ego tibi postridie a uilla ante lucem, ut me omnino illi ne uiderent. quid enim erat in tribus cohortibus? quid si plures, quo apparatu? cogitavi eadem illa Coeliana, quae legi in epistola tua; quam accepi, simul in Cumanum ueni, eodem die. & simul fieri poterat, ut tentaremur. omnem igitur suspicionem sustuli. sed cum redeo, Hortensius uenerat, ad Terentiam salutatum diuerterat, sermone erat usus honorifico erga me. tamen eum, ut puto, uidebo: misit enim puerum, se ad me uenire. hoc quidem melius, quam collega noster Antonius: cuius inter lictores

leſtica mima portatur. Tu, quoniam quartana ca-
res, & non modo morbum remouiſti, ſed etiam gra-
uedinem, te uegetum nobis in Graecia ſiſte; & lit-
terarum aliquid interea.

CICERO. S. D. ATTICO

15

PRID. id. Hortenſius ad me uenit ſcripta epi-
ſtola. uellem cetera eius. quam in me incredibilem
intervenire, qua quidem cogito uti. deinde Serapion
cum epiſtola tua. quam prius quam aperuiſſem, di-
xi ei, te ad me de eo ſcripſiſſe antea, ut feceras. de-
inde, epiſtola lecta, cumulatiffime cetera. & hercu-
le hominem probō. nam & doctum, & probū exi-
ſtimo. quin etiam naui eius me, & ipſo conueſtore
uſurum puto. Crebro refricat lippitudo, non illa
quidem perodioſa, ſed tamen quae impediāt ſcriptio-
nem meam. Valetudinem tuam iam confirmatam
eſſe & a uetere morbo, & a nouis tētationibus, gau-
deo. Ocellam uellem haberemus. uidentur enim
eſſe haec paullo faciliora. nunc quidem aequinoctiū
nos moratur, quod ualde perturbatum erat. id ſe-
cras erit. utinam idem maneat Hortenſius: ſi quidē
adhuc erat. liberalius eſſe nihil poteſt. De diplo-
mate admiraris quaſi nescio cuius te flagitiū inſimu-
larem. negas enim te reperire, qui mihi id in men-
tem uenerit. ego autem, quia ſcripſeras te proſci-
ſci cogitare, (etenim audieram, nemini aliter lice-
re) eo te habere cenſebam, & quia pueris diplo-
ma ſumpſeras. habes cauſſam opinionis meae. & ta-

men

men uelim scire, quid cogites, in primisq. si quid etiam nunc noui est. xvii. kal. Iun.

CICERO. S. D. ATTICO 16

TULLIA mea peperit xiv. kal. Iun. puerū ἰλαυννιᾶν. quod ἡυτόκνησεν, gaudebam. quod quidem est natum, perimbecillū est. Me mirificae tranquillitates adhuc tenuerunt, atque maiore impedimento fuerunt, quam custodiae, quibus asseruor. nam illa Hortensiana omnia fuere infantia. ita fiet homo nequissimus. a Saluio liberto deprauatus est. itaque posthac non scribam ad te, quid facturus sim, sed quid fecerim. omnes enim κορυφαῖοι uidentur subauscultare, quae loquor. Tu tamen, si quid de Hispanijs, siue quid aliud, perge, quaeso, scribere: nec meas litteras expectaris, nisi cum, quo opto, peruenerimus, aut si quis ex cursu. Sed hoc quoque timide scribo. ita omnia adhuc tarda, & spissa. ut male posuimus initia, sic cetera sequuntur. furias nunc sequimur: eaedem nos fortasse furiae persequuntur. ex Balbi autem sermone, quem tecum habuit, non probamus de Melita. dubitas igitur, quin nos in hostium numero habeat? scripsi equidem Balbo, te ad me de beneuolentia scripsisse, & de suspitione. de altero egi gratias: de altero ei me purgaui. ecquem tu hominem infeliciorem? non loquor plura, ne te quoque excruciem. ipse conficior, uenisse tempus, cum iam nec fortiter, nec prudenter quidquam facere possim. Vale.

M. T. V. L. L. I. I. C. I. C. E. R. O. N. I. S.
E. P. I. S. T. O. L. A. R. V. M. A. D.

T. P. O. M. P. O. N. I. V. M. A. T. T. I. C. V. M.
L. I. B. E. R. . X. I.

C. I. C. E. R. O. S. D. A. T. T. I. C. O.

A CCEPI a te signatum libellum, quem Anteros attulerat; ex quo scire nihil potui de nostris domesticis rebus: de quibus acerbissime afflictor, quod, qui eas dispensauit, neque adest istic, neque, ubi terra rum sit, scio. omnem autem spem habeo existimationis, priuarumq. rerum in tua erga me mihi perspectissima beneuolentia: quam si his temporibus miseris, & extremis praesliteri s; haec pericula, quae mihi communia sunt cum ceteris, fortius feram. idq. ut facias, te obtestor, atque obsecro. ego in cistophoro in Asia habeo ad HS bis & uicies. huius pecuniae permutatione fidem nostram facile tuebere. quam quidem ego nisi expeditam relinquere putassem, credens ei, cui tu scis iam pridem minime credere; commoratus essem paullisper, nec domesticas res impeditas reliquisssem. ob eamq. causam serius ad te scribo, quod sero intellexi, quid timendum esset. Te etiam atque etiam oro, ut me totum tuendum suscipias; ut, si ij salui erunt, quibuscum sum; una cum ijs possim incolumis esse, salutemq. meam beneuolentiae tuae acceptam referre. Vale.

C. I. C. E. R. O.

LITTERAS tuas accepi prid. non. Febr. eoq. ipso die ex testamento creui hereditatem. ex multis meis, & miserrimis curis est una enata, si, ut scribis, ista hereditas fidem, & famam meam tueri potest: quam quidem te intelligo, etiam sine hereditate, tuis opibus defensurum fuisse. De dote quod scribis, per omnes deos te obtestor, ut totam rem suscipias, & illam miseram mea culpa, & negligentia, tueare meis opibus, si quae sunt, tuis, quibus tibi molestum non erit, facultatibus. cui quidem deesse omnia, quod scribis, obsecro te noli pati. in quos enim sumptus abeunt fructus praediorum? Iam illa HS LX, quae scribis, nemo mihi unquam dixit ex dote esse detracta: nunquam enim essem passus. sed haec minima est ex ijs iniurijs, quas accepi; de quibus ad te dolore, & lacrymis scribere prohibeor. Ex ea pecunia, quae fuit in Asia, partem dimidiam fere exegi. tutius uidebatur fore ibi, ubi est, quam apud publicanos. Quod me hortaris, ut firmo sim animo: uellem posses aliquid asferre, quamobrem id facere possem. sed si ad ceteras misérias accessit etiam id, quod mihi Chrysippus dixit parari, (tu nihil significasti) de domo; quis me miserior uno iam fuit? oro, obsecro, ignosce: non possum plura scribere. quanto maerore urgear, profecto uides. quod si mihi commune cum ceteris esset, qui uidentur in eadem causa esse; mi

nor mea culpa uideretur, & eo tolerabilior esset: nunc nihil est, quod consoletur; nisi quid tu efficias, si modo etiam nunc effici potest, ut ne qua singulari afficiar calamitate, & iniuria. Tardius ad te remisi tabellarium, quod potestas mittendi non fuit. At tuis & nummorum accepi HS LXX, & uestimentorum quod opus fuit. Quibus tibi uidebitur, uelim des litteras nomine meo. nosti meos familiares. signum requirent, aut manum: dices ijs, me propter custodias ea uitasse. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

3

QVID hic agatur, scire poteris ex eo, qui litteras attulit: quem diutius tenni, quia quotidie aliquid noui expectabamus. neque nunc mittendi tamen ulla causa fuit, praeter eam, de qua tibi rescribi uoluisti. Quod ad kal. Quint. pertinet, quid uellem: utrumque graue est, & tam graui tempore, periculum tantae pecuniae, & dubio rerum exitu, ista, quam scribis, abruptio. quare, ut alia, sic hoc uel maxime tuae fidei, beneuolentiaeque permitto, & illius consilio, & uoluntati: cui miserae consuluissem melius, si tecum olim coram potius, quam per litteras, de salute nostra, fortunisque deliberauissem. Quod negas praecipuum mihi ullum incommodum impendere: & si ista res nihil habet consolationis, tamen etiam praecipua multa sunt, quae tu profecto uides grauissima esse, & me facillime uitare potuisse: ea tamen erunt minora, si, ut adhuc factum est, admi-

administratione, diligentiaq. tua leuabuntur. Pecunia apud Egnatium est. sit a me, ut est. neque enim hoc, quod agitur, uidetur diuturnum esse posse; ut scire iam possim, quid maxime opus sit. etsi egeo rebus omnibus; quod is quoque in angustijs est, qui cum sumus; cui magnam dedimus pecuniam mutuam, opinantes, nobis, constitutis rebus, eam rem etiam honori fore. Tu, ut antea fecisti, uelim, si qui erunt, ad quos aliquid scribendum a me existimes, ipse conficias. Tuis salutem dic. Cura, ut ualeas. in primis id, quod scribis, omnibus rebus cura, & provide, ne quid ei desit, de qua scis me miserrimum esse. Idibus Iun. ex castris.

CICERO. S. D. ATTICO

4

ACCEPI ab Isidoro litteras, & postea datas binas. ex proximis cognoui praedia non uenisse. uidebis ergo, ut sustentetur per te. de Frusinati, si modo futuri sumus, erit mihi res oportuna. Meas litteras quod requiris, impediō inopia rerum, quas nullas habeo litteris dignas, quippe cui nec, quae accidunt, nec, quae aguntur, ullo modo probentur. utinam coram tecum olim potius, quam per epistolas. Hic tua, ut possum, tueor apud hos. cetera Celler. ipse fugi adhuc omne munus, eo magis, quod ita nihil poterat agi, ut mihi, & meis rebus aptum esset. Quid sit gestum noui, quaeris: ex Isidoro scire poteris: reliqua non uidentur esse difficiliora. Tu id uelim, quod scis me maxime uelle, cures, ut scribis,

scribis, ut facis. Me conficit sollicitudo, ex qua etiam summa infirmitas corporis: qua leuata, ero una cum eo, qui negotium gerit, estq. in spe magna. Brutus amicus in causa uersatur acriter. Haecenus fuit, quod caute a me scribi posset. De pensione altera, oro te, omni cura considera, quid sit faciendum, ut scripsi ijs litteris, quas Pollex tulit. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

5

Quae me caussae mouerint, quam acerbae, quam graues, quam nouae, coegerintq. impetu magis quodam animi uti, quam cogitatione, non possum ad te sine maximo dolore scribere: fuerunt quidem tantae, ut id, quod uides, effecerint. itaque nec quid ad te scribam de meis rebus, nec quid a te petam, reperiō. rem, & summam negocij uides. equidem ex tuis litteris intellexi, & ijs, quas communiter cum alijs scripsisti, & ijs, quas tuo nomine, quod etiam mea sponte uidebam, te subdebilitatum nouas rationes tuendi mei quaerere. Quod scribis placere, ut propius accedam, iterq. per oppida noctu faciam: non sane uideo, quemadmodum id fieri possit. neque enim ita apta habeo diuersoria, ut tota tempora diurna in his possim consumere: neque ad id, quod quaeris, multum interest, utrum me homines in oppido uideant, an in uia. sed tamen hoc ipsum, sicut alia, considerabo quemadmodum commodissime fieri posse uideatur. ego propter incredibilem & animi, & corporis molestiam

stiam conficere plures litteras non potui: ijs tantum rescripsi, a quibus acceperam. tu uelim & Basilio, & quibus praeterea uidebitur, etiam Seruilio conscribas, ut tibi uidebitur, meo nomine. Quod tanto intervallo nihil omnino ad uos: profecto intelligis, rem mihi deesse, de qua scribam, non uoluntatem. Quod de Vatinio quaeris: neque illius, neque cuiusquam mihi praeterea officium deest, si reperire possent, qua in re me iuuarent. Quintus auersissimo a me animo Patris fuit. eodem Corcyra filius uenit: inde profectos eos una cum ceteris arbitror. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

6

SOLICITVM esse te cum de tuis, communibusq. fortunis, tum maxime de me, ac de dolore meo, sentio. qui quidem dolor meus non modo non minuitur, cum socium sibi adiungit dolorem tuum, sed etiam augetur. omnino pro tua prudentia sentis, qua consolatione leuari maxime possim. probas enim meum consilium, negasq. mihi quidquam tali tempore potius faciendū fuisse. addis etiam, (quod etsi mihi leuius est, quam tuum iudicium, tamen non est leue) ceteris quoque, id est qui pondus habeant, factum nostrum probari. id si ita putarem, leuius dolerem. crede, inquis, mihi. credo equidem: sed scio, quam cupias minui dolorem meum. Me discessisse ab armis, nunquam paenituit. tanta erat in illis crudelitas, tanta cum barbaris gentibus con-

coniunctio, ut non nominatim, sed generatim proscriptio esset informata; ut iam omnium iudicio constitutum esset, omnium uestrum bona praedam esse illius uictoriae: uestrum, plane dico. nunquam enim de te ipso, nisi crudelissime, cogitatum est. quare uoluntatis me meae nunquā paenitebit: cons. l.ij paenitet. in oppido malle[m] resedisse, quoad accerferer: minus sermonis subijss[em]: minus accepiss[em] doloris: ipsum hoc me non angeret. Brundisij tacere, in omnes partes est molestum. propius accedere, ut suades, quo modo sine liētoribus, quos populus dedit, possum? qui mihi incolumi adiri non possunt: quos ego modo paullisper cum bacillis in turbā conieci ad oppidum accedens, ne quis impetus militum fieret. recipio tempore me domo. te nunc ad Op-
*pium, quoniam ijs placeret modo propius accedere, ut hac de re considerarent. credo fore auctores. sic enim recipiunt, Caesari non modo de conseruanda, sed etiam de augēda mea dignitate curae fore: meque hortantur, ut magno animo sim, ut omnia summa sperem: ea spondent, confirmant. quae quidem mihi exploratiora essent, si remansiss[em]. sed ingero praeterita. uide, quaeso, igitur ea, quae restant: & explora cum istis: & si putabis opus esse, & si istis placebit, quo magis factum nostrum Caesar prober, quasi de suorum sententia factum; adhibeantur Trebonius, Pansa, si qui alij, scribantq. ad Caesarem, me, quidquid fecerim, de sua sententia fecisse. Tulliae meae morbus, & imbecillitas corporis me exani-

exanimat : quam tibi intelligo magnae curae esse ; quod est mihi gratissimum . De Pompeij exitu mihi dubium nunquam fuit . tanta enim desperatio rerum eius omnium regum , & populorum animos occuparat , ut , quocunque uenisset , hoc putarem futurum . non possum eius casum non dolere . hominem enim integrum , & castum , & grauem cognoui . De Fannio consoler te ; perniciose loquebatur de mansione tua . Lucius uero Lentulus Hortensij domum sibi , & Caesaris hortos , & Baias desponderat . omnino haec eodem modo ex hac parte sunt . nisi illud erat infinitum . omnes enim , qui in Italia remanserant , hostium numero habebantur . sed uelim haec aliquando solutione animo . Quintum fratrem audio profectum in Asiam , ut deprecaretur . de filio nihil audiri . sed quaere ex Diochare , Caesaris liberto , quem ego non uidi , qui istas Alexandrinās litteras attulit . is dicitur uidisse an euntem , an iam in Asia ? Tuas litteras , prout res postulat , expecto : quas uelim cures quamprimum ad me perferendas . Vale . IV. kal. Dec.

CICERO. S. D. ATTICO

7

GRATAE mihi tuae litterae sunt , quibus accurate perscripsisti omnia , quae ad me pertinere arbitratus es . Factum igitur , ut scribis , istis placere , iisdem istis liētoribus me uti , quod concessum Sextio sit . cui non puto suos esse concessos , sed ab ipso datos . audio enim eum ea S. C. improbare , quae
post

post discessum tribunorum facta sunt . quare poterit , si uolet sibi constare , nostros lictores comprobare . quanquam quid ego de lictoribus , qui paene ex Italia decedere sim iussus ? nam ad me misit Antonius exemplum Caesaris ad se litterarum , in quibus erat : se audiuisse , Catonem , & L. Metellum in Italiam uenisse , Romae ut essent palam : id sibi non placere ; ne qui motus ex eo fierent : prohiberi . omnes Italia , nisi quorum ipse causam cognouisset . deq. eo uehementius erat scriptum . itaque Antonius petebat a me per litteras , ut sibi ignoscerem : facere se non posse , quin ijs litteris pareret . tum ad eum misi L. Lamiam , qui demonstraret , illum Dolabellae dixisse , ut ad me scriberet , ut in Italiam quamprimum uenirem : eius me litteris uenisse . tum ille edixit ita , ut me exciperet , & Laelium nominatim . quod sane nollem . poterat enim , sine nomine , re ipsa excipi . o multas , & graues offensiones : quas quidem , tu das operam , ut lenias ; nec tamen nihil proficis : quin hoc ipso minuis dolorem meum ; quod , ut minuas ; tam ualde laboras : idque uelim ne graueri quam saepissime facere . maxime autem assequere quod uis , si me adduxeris , ut existimem , me bonorum iudicium non funditus perdidisse . quanquam quid tu in eo potes ? nihil scilicet : sed , si quid res dabit tibi facultatis , id me maxime consolari poterit : quod nunc quidem uideo non esse . sed si quid ex euentis : ut hoc nunc accidit . dicebar debuisse cum Pompeio proficisci . exitus illius mi-

nuit

nuit eius officij praetermissi reprehensionem. sed ex omnibus nihil magis tamen desideratur, quam quod in *Africam* non ierim. iudicio hoc sum usus, non esse barbaris auxilijs fallacissimae gentis remp. defendendam, praesertim contra exercitum saepe victorem. non probant fortasse. multos enim viros bonos in *Africam* venisse audio; & scio fuisse antea. valde hoc loco urgeor. hic quoque opus est casu aliqui sint ex eis, aut, si potest, omnes, qui salutem anteponant. nam si perseverant, & obtinent; quid nobis futurum sit, vides. dices, quid illis, si victi erunt? honestior est plaga. Haec me excruciant. *Sulpicij* autem consilium, non scripsisti, cur meo non anteponeres: quod etsi non tam gloriosum est, quam *Catonis*, tamen & periculo vacuum est, & dolore. Extremum est eorum, qui in *Achaia* sunt. ij tamen ipsi se hoc melius habent, quam nos; quod & multi sunt uno in loco, & cum in *Italiam* venerint, domum statim uenerint. Haec tu perge, ut facis, mitigare, & probare quamplurimis. Quod te excusas: ego uero & tuas causas nosco; & mea interesse puto, te istic esse, uel ut cum ijs, quibus oportebit, agas, quae erunt agenda de nobis, ut ea quae egisti. in primisq. hoc uelim animaduertas. multos esse arbitror, qui ad *Caesarem* detulerint, delaturi ne sint, me aut paenitere consilij mei, aut non probare, quae fiant. quorum etsi utrumque uerum est; tamen ab illis dicitur animo a me alienato, non quo ita perspexerint. sed totum ut hoc *Balbus* sustineat,

eos, qui nostra caussa uolunt, ualentq. apud illum, diligentissime contendas opus est, per Balbum, & Oppium maxime, ut de me scribat quamdiligentissime. oppugnamur enim, ut audio, & a praesentibus quibusdam, & per litteras. ijs ita occurrendum, ut rei magnitudo postulat. Furnius est illic, mihi inimicissimus. Quinctus misit filium non solum sui deprecatorem, sed etiam accusatorem mei. dicitat, se a me apud Caesarem oppugnari. quod refellit Caesar ipse, omnesq. eius amici. neque uero desistit, ubicunque est, omnia in me maledicta conferre. nihil mihi unquam tam incredibile accidit, nihil in his malis tam acerbum. qui ex ipso audissent, cum Sicyone palam multis audientibus loqueretur, nefaria quaedam ad me pertulerunt. nostri genus, etiam expertus es fortasse: in me id est omne conuersum. sed augeo commemorando dolorem, & facio etiam tibi. quare ad illud redeo. cura, ut huius rei caussa, dedita opera, mittat aliquem Balbus. ad quos uidebitur, uelim cures litteras meo nomine. Vale. xv. kal. Ian.

CICERO. S. D. ATTICO 9

EGO uero & incaute, ut scribis, & celerius, quam oportuit, feci: nec in ulla sum spe, quippe qui exceptionibus edictorum retinear. quae si non essent sedulitate effectae, beneuolentia tua, liceret mihi abire in solitudines aliquas. nunc ne id quidem licet. quid autem me iuuat, quod ante initum tribuna-

CC tum

sustineat, & Oppius, & eorum crebris litteris illius uoluntas erga me confirmetur, & hoc plane ut fiat, diligentiam adhibebis. Alterum est, cur te nolim discedere, quod scribis Terentiam flagitare. o rem miseram. quid scribam? aut quid uelim? breue faciam: lacrymae enim se subito profuderunt: tibi permitto: tu consule. tantum uide, ne hoc temporis Terentiae obesse aliquid possit. ignosce, obsecro te: non possum prae fletu, & dolore diutius in hoc loco commorari. tantum dicam, nihil mihi gratius esse, quam quod eam diligis. Quod litteras, quibus putas opus esse, curas dandas, facis commodo. Quintum filium, uidi, quod Sami uidisset, patrem Sicyone: quorum deprecatio est facilis. utinam illi, qui prius illum uiderunt, me apud eum uelint adiutum tantum, quantum ego illos uellem, si quid possem. Quod rogas, ut in bonam partem accipiam, si qua sint in tuis litteris, quae me mordeant: ego uero in optimam; teq. rogo, ut aperte, quemadmodum facis, scribas ad me omnia, idq. facias quam saepissime. Vale. xlv. kal. Ian.

CICERO. S. D. ATTICO

8

QUANTIS curis afficiar, etsi profecto uides, tamen cognosces ex Lepta, & Trebatio. maximas poenas pendo temeritatis meae; quam tu prudentiam mihi uideri uis; neque te deterreo, quo minus id disputes, scribasq. ad me quam saepissime. non nihil enim me leuant tuae litterae hoc tempore. Per
eos,

eos, qui nostra caussa uolunt, ualentq. apud illum, diligentissime contendas opus est, per Balbum, & Oppium maxime, ut de me scribat quamdiligentissime. oppugnamur enim, ut audio, & a praesentibus quibusdam, & per litteras. ijs ita occurrendum, ut rei magnitudo postulat. Furnius est illic, mihi inimicissimus. Quintus misit filium non solum sui deprecatorem, sed etiam accusatorem mei. diſtitat, se a me apud Caesarem oppugnari. quod refellit Caesar ipse, omnesq. eius amici. neque uero desistit, ubicunque est, omnia in me maledicta conferre. nihil mihi unquam tam incredibile accidit, nihil in his malis tam acerbum. qui ex ipso audissent, cum Sicyone palam multis audientibus loqueretur, nefaria quaedam ad me pertulerunt. nostri genus, etiam expertus es fortasse: in me id est omne conuersum. sed augeo commemorando dolorem, & facio etiam tibi. quare ad illud redeo. cura, ut huius rei caussa, dedita opera, mittat aliquem Balbus. ad quos uidebitur, uelim cures litteras meo nomine. Vale. xv. kal. Ian.

CICERO. S. D. ATTICO 9

EGO uero & incaute, ut scribis, & celerius, quam oportuit, feci: nec in ulla sum spe, quippe qui exceptionibus edictorum retinear. quae si non essent sedulitate effectae, beneuolentia tua, liceret mihi abire in solitudines aliquas. nunc ne id quidem licet. quid autem me inuat, quod ante initum tribuna-

CC tum

tum ueni, si ipsum, quod ueni, nihil iuuat? iam,
quid sperem ab eo, qui mihi amicus nunquam fuit;
cum iam lege etiam sim confectus, & oppressus?
quotidie Balbi ad me litterae languidiores; multaeq.
multorum ad illum, fortasse contra me. meo uitio
perco. nihil mihi mali causa attulit: omnia culpa
contracta sunt. ego enim, cum genus belli uiderem;
imparata, & infirma omnia contra paratissimos,
iueram, (quid facerem?) ceperamq. consilium non
tam forte, quam mihi praeter ceteros concedendum.
cessimus, uel potius parui. ex quibus unus qua men
te fuerit, is, quem tu mihi commendas, cognoscas
ex ipsius litteris, quas ad te, & ad alios misit. quas
ego nunquam aperuisssem, nisi res acta sic esset. de-
latus est ad me fasciculus: solui, si quid esset ad me
litterarum: nihil erat. epistola Vatinius, & Ligu-
rio altera. iussi ad eos deferri. illi ad me statim ar-
dentes dolore uenerunt, scelus hominis clamantes.
epistolas mihi legerunt plenas omnium in me pro-
brorum. hic Ligurius furere: se enim scire, summo
illum in odio fuisse Caesari: illum tamen non modo
fouisse, sed & tantam pecuniam illi dedisse honoris
mei causa. hoc ego dolore accepto, uolui scire, quid
scripisset ad ceteros. ipsi enim illi putauit pernicio-
sum fore, si eius hoc tantum scelus percrebuisset. co-
gnoui. eiusdem generis litteras ad te misi. quas si
putabis illi ipsi utile esse reddi, reddes: nil me laedet.
nam quod resignatae sunt; habet, opinor, eius si-
gnum Pomponia. hac ille acerbitate initio naviga-
tionis

tionis cum usus esset, tanto me dolore affecit, ut postea iacuerim. neque nunc tam pro se, quam contra me, laborare dicitur. ita omnibus rebus urgeor; quas sustinere uix possum, uel plane nullo modo possum. quibus in miserijs una est pro omnibus, quod istam miseram, patrimonio, fortuna omni spoliata, relinquam. quare te, ut polliceris, uidere plane uelim. alium enim, cui illam commendem, habeo neminem: quoniam matri quoque eadem intellexi esse parata, quae mihi. sed, si me non offendes, satis tamen habeto commendatam, patrumque. in ea, quantum poteris, mitigato. Haec ad te die natali meo scripsi: quo utinam susceptus non essem, aut ne quid ex eadem matre postea natum esset. plura scribere fletu prohibeor.

CICERO. S. D. ATTICO

IO

AD meas incredibiles aegritudines aliquid noui accedit ex ijs, quae de Q. fratre ad me afferuntur. P. Terentius, meus necessarius, operas in portu, & scriptura Asiae pro magistro dedit. is Quintum filium Ephesi uidit VI. id. Dec. eumque studiose propter amicitiam nostram inuitauit. cumque ex eo de me cunctaretur, eum sibi ita dixisse narrabat, se mihi esse inimicissimum; uolumenque sibi ostendisse orationis, quam apud Caesarem contra me esset habiturus: multaque a se dicta contra eius amentiam: multa postea Patris consimili scelere secum Quintum patrem locutum: cuius furorem ex ijs episto-

lis, quas ad te misi, perspicere potuisti. haec tibi dolori esse certo scio: me quidem excruciant, & eo magis, quod mihi cum illis ne querendi quidem locum futurum puto. De Africanis rebus longe alia nobis, ac tu scripseras, nuntiatur. nihil enim firminus esse dicunt, nihil paratius. accedit Hispania, & alienata Gallia, legionum nec uis eadem, nec uoluntas, urbanae res perditae. quid est, ubi acquiescam? nisi quam diu tuas litteras lego. quae esset profecto crebriores, si quid haberes, quo putares meam molestiam minui posse. sed tamen te rogo, ne intermitas scribere ad me, quidquid erit; eosque, qui mihi tam crudeliter inimici sunt, si odisse non potes, accuses tamen; non ut aliquid proficias, sed ut tibi me carum esse sentiant. Plura ad te scribam, si mihi ad eas litteras, quas proxime ad te dedi, rescripseris. Vale. XII. Kal. Febr.

CICERO. S. D. ATTICO II

CONFECTVS iam cruciatu maximorum dolorum, ne si sit quidem, quod ad te debeam scribatur, facile id exequi possem, hoc minus, quod res nulla est, quae scribenda sit; cum praesertim ne spes quidem ulla ostendatur, fore melius. ita iam ne tuas quidem litteras expecto. quanquam semper aliquid afferunt, quod uelim. quare tu quidem scribito, cum erit, cui des. ego tuis proximis, quas tamen iam pridem accepi, nihil habeo, quod rescribam. longo enim interuallo uideo immutata esse omnia,
illa

illa esse firma, quae debeant, nos stultitiae nostrae
 grauissimas poenas pendere. P. Sallustio curanda
 sunt HS xxx, quae accepi a Cn. Sallustio. uelim
 uideas, ut sine mora curentur. de ea re scripsi ad
 Terentiam. atque hoc ipsum iam prope consum-
 ptum est. quare id quoque uelim, cum illa uideas,
 ut sit, qui utamur. hic fortasse potero sumere, si
 sciam istic paratum fore: sed prius, quam id scirem,
 nihil sum ausus sumere. Qui sit omnium rerum sta-
 tus noster, uides. nihil est mali, quod non & susti-
 neam, & expectem. quarum rerum eo grauior est
 dolor, quo culpa maior. Ille in Achaia non cessat
 de nobis detrahere. nihil uidelicet tuae litterae pro-
 fecerunt. Vale. viii. id. Martij.

CICERO. S. D. ATTICO

12

CEPHALIO mihi a te litteras reddidit ad
 viii. id. Mart. uespere. eo autem die mane tabel-
 larios miseram, quibus ad te dederam litteras. tuis
 tamen lectis litteris, putaui aliquid rescribendum
 esse, maxime, quod ostendis te pendere animi,
 quamnam rationem sis Caesari allaturus profectio-
 nis meae tum, cum ex Italia discesserim. nihil opus
 est mihi noua ratione. saepe enim ad eum scripsi,
 multisq. mandaui, non potuisse, cum cupissem,
 sermones hominum sustinere. multa q. in eam sen-
 tentiam. nihil enim erat, quod minus eum uellem
 existimare, quam me tanta de re non meo consilio
 usum esse. postea, cum mihi litterae a Balbo Cor-

nelio minore missae essent, illum existimare, Quintum fratrem lituum meae profectiois fuisse, (ita enim scripsit) qui non dum cognosset quae de me Quintus scripsisset ad multos: & si multa praesens in praesentem acerbe dixerat, & fecerat, tamen

* L. in eo his uerbis ad Caesarem scripsi. De Quinto fratre meo non minus laboro, quam de me ipso: sed eum tibi commendare hoc meo tempore non audeo. illud duntaxat tamen audebo petere ab te, quod te oro, ne quid existimes ab illo factum esse, quo minus mea in te officia constarent, minus ue te diligerem, potiusq. illum semper auctorem nostrae coniunctionis fuisse, meiq. itineris comitem, non ducem. quare ceteris in rebus tantum ei tribues, quantum humanitas tua, amicitiaq. uestra postulat: ego ei ne quid apud te obsem, id te uehementer etiam atque etiam rogo.

Quare, si quis congressus fuerit mihi cum Caesare, (etsi non dubito, quin is lenis in illum futurus sit, idq. iam declarauerit) ego tamen is ero, qui semper fui. sed, ut uideo, multo magis est nobis laborandum de Africa. quam quidem tu scribis confirmari quotidie magis ad condicionis spem, quam uictoriae. quod utinam ita esset: sed longe aliter esse intelligo; teq. ipsum ita existimare arbitror, aliter autem scribere non fallendi, sed confirmandi me causa, praesertim cum adiungatur ad Africam etiam Hispania. Quod me admones, ut scribam ad Antonium, & ad ceteros: si quid uidebitur tibi opus esse,

esse, uelim facias id, quod saepe fecisti. nihil enim
uenit mihi in mentem, quod scribendum putem.

Quod me audis fractiorem esse animo: quid putas,
cū uideas accessisse ad superiores aegritudines prae-
claras generi actiones? Tu tamen uelim ne intermit-
tas, quoad eius facere poteris, scribere ad me, e-
tiam si rem, de qua scribas, non habebis. semper
enim afferunt aliquid mihi litterae tuae. Galconis
hereditatem creui. puto enim cretionem simplicem
fuisse, quoniam ad me nulla missa est. Vale.

VIII. id. Mart.

CICERO. S. D. ATTICO

13

AMVRENAE liberto nihil adhuc acceperam
litterarum. P. Sifer reddiderat eas, quibus rescri-
bi. De Seruij patris litteris quod scribis, item,
Quinctum in Syriam uenisse, quod ais esse qui nun-
tient: ne id quidem uerum est. Quod certiore te
uis fieri, quo quisque in me animo sit, aut fuerit eo-
rum, quibuc uenerunt: neminem alieno intellexi:
sed, quantum id mea intersit, existimare te posse
certo scio. mihi tum omnia sunt intolerabilia ad do-
lorem, tum maxime, quod in eam causam uenisse
me uideo, ut sola utilia mihi esse uideantur, quae
semper nolui. P. Lentulum patrem Rhodi esse a-
iunt, Alexandriae filium: Rhodoq. Alexandriam
C. Cassium profectum esse constat. Quinctus mihi
per litteras satisfacit, multo asperioribus uerbis
quam cum grauissime accusabat: ait enim se ex lit-

scribis, ut facis. Me conficit sollicitudo, ex qua etiam summa infirmitas corporis: qua leuata, ero una cum eo, qui negotium gerit, estq. in spe magna. Brutus amicus in causa uersatur acriter. Hactenus fuit, quod caute a me scribi posset. De pensione altera, oro te, omni cura considera, quid sit faciendum, ut scripsi ijs litteris, quas Pollex tulit. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

5

Quae me caussae mouerint, quam acerbae, quam graues, quam nouae, coegerintq. impetu magis quodam animi uti, quam cogitatione, non possum ad te sine maximo dolore scribere: fuerunt quidem tantae, ut id, quod uides, effecerint. itaque nec quid ad te scribam de meis rebus, nec quid a te petam, reperio. rem, & summam negocij uides. equidem ex tuis litteris intellexi, & ijs, quas communiter cum alijs scripsisti, & ijs, quas tuo nomine, quod etiam mea sponte uidebam, te subdebilitatum nouas rationes tuendi mei quaerere. Quod scribis placere, ut propius accedam, iterq. per oppida noctu faciam: non sane uideo, quemadmodum id fieri possit. neque enim ita apta habeo diuersoria, ut tota tempora diurna in his possim consumere: neque ad id, quod quaeris, multum interest, utrum me homines in oppido uideant, an in uia. sed tamen hoc ipsum, sicut alia, considerabo quemadmodum commodissime fieri posse uideatur. ego propter incredibilem & animi, & corporis molestiam

stiam conficere plures litteras non potui: ijs tantum
rescripsi, a quibus acceperam. tu uelim & Basilio,
& quibus praeterea uidebitur, etiam Seruilio con-
scribas, ut tibi uidebitur, meo nomine. Quod tan-
to interuallo nihil omnino ad uos: profecto intelli-
gis, rem mihi deesse, de qua scribam, non uolunta-
tem. Quod de Vatino quaeris: neque illius, neque
cuiusquam mihi praeterea officium deest, si reperi-
re possent, qua in re me iuarent. Quintus auer-
sissimo a me animo Patris fuit. eodem Corcyra fi-
lius uenit: inde profectos eos una cum ceteris arbi-
tror. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

6

SOLICITVM esse te cum de tuis, communi-
busq. fortunis, tum maxime de me, ac de dolore
meo, sentio. qui quidem dolor meus non modo non
minuitur, cum socium sibi adiungit dolorem tuum,
sed etiam augetur. omnino pro tua prudētia sentis,
qua consolatione leuari maxime possim. probas e-
nim meum consilium, negasq. mihi quidquam tali
tempore potius faciendū fuisse. addis etiam, (quod
etsi mihi lenius est, quam tuum iudicium, tamen
non est leue) ceteris quoque, id est qui pondus ha-
beant, factum nostrum probari. id si ita putarem,
lenius dolerem. crede, inquis, mihi. credo equi-
dem: sed scio, quam cupias minui dolorem meum.
Me discessisse ab armis, nunquam paenituit. tanta
erat in illis crudelitas, tanta cum barbaris gentibus
con-

coniunctio, ut non nominatim, sed generatim proscriptio esset informata; ut iam omnium iudicio constitutum esset, omnium uestrum bona praedam esse illius uictoriae: uestrum, plane dico. nunquam enim de te ipso, nisi crudelissime, cogitatum est. quare uoluntatis me meae nunquā paenitebit: consilij paenitet. in oppido malle resedisse, quoad accerserer: minus sermonis subiissem: minus accepißem doloris: ipsum hoc me non angeret. Brundisij iacere, in omnes partes est molestum. propius accedere, ut suades, quo modo sine licitoribus, quos populus dedit, possum? qui mihi incolumi adiri non possunt: quos ego modo paullisper cum bacillis in turbā conieci ad oppidum accedens, ne quis impetus militum fieret. recipio tempore me domo. te nunc ad Oppium, quoniam ijs placeret modo propius accedere, ut hac de re considerarent. credo fore auctores. sic enim recipiunt, Caesari non modo de conseruanda, sed etiam de augēda mea dignitate curae fore: meque hortantur, ut magno animo sim, ut omnia summa sperem: ea spondent, confirmant. quae quidem mihi exploratiora essent, si remansissem. sed ingero praeterita. uide, quaeso, igitur ea, quae restant: & explora cum istis: & si putabis opus esse, & si istis placebit, quo magis factum nostrum Caesar probet, quasi de suorum sententia factum; adhibeantur Trebonius, Pansa, si qui alij, scribantque ad Caesarem, me, quidquid fecerim, de sua sententia fecisse. Tulliae meae morbus, & imbecillitas corporis me

exani-

exanimat : quam tibi intelligo magnae curae esse ; quod est mihi gratissimum . De Pompeij exitu mihi dubium nunquam fuit . tanta enim desperatio rerum eius omnium regum , & populorum animos occuparat , ut , quocunque uenisset , hoc putarem futurum . non possum eius casum non dolere . hominem enim integrum , & castum , & grauem cognoui De Fannio consoler te ? perniciosa loquebatur de mansione tua . Lucius uero Lentulus Hortensij domum sibi , & Caesaris hortos , & Baias desponderat . omnino haec eodem modo ex hac parte sunt . nisi illud erat infinitum . omnes enim , qui in Italia remanserant , hostium numero habebantur . sed uelim haec aliquando solutiore animo . Quintium fratrem audio profectum in Asiam , ut deprecaretur . de filio nihil audiui . sed quaere ex Diochare , Caesaris liberto , quem ego non uidi , qui istas Alexandrinās litteras attulit . is dicitur uidisse an euntem , an iam in Asia ? Tuas litteras , prout res postulat , expecto : quas uelim cures quamprimum ad me perferendas . Vale . . IV. kal. Dec.

CICERO. S. D. ATTICO

7

GRATAE mihi tuae litterae sunt , quibus accurate perscripsisti omnia , quae ad me pertinere arbitratus es . Factum igitur , ut scribis , istis placere , iisdem istis licitoribus me uti , quod concessum Sextio sit . cui non puto suos esse concessos , sed ab ipso datos . audio enim cum ea S. C. improbare , quae post

post discessum tribunorum facta sunt. quare poterit, si uolet sibi constare, nostros lictores comprobare. quanquam quid ego de lictoribus, qui pacne ex Italia decedere sim iussus? nam ad me misit Antonius exemplum Caesaris ad se litterarum, in quibus erat: se audiuisse, Catonem, & L. Metellum in Italiam uenisse, Romae ut essent palam: id sibi non placere; ne qui motus ex eo fierent: prohiberi. omnes Italia, nisi quorum ipse causam cognouisset. deq. eo uehementius erat scriptum. itaque Antonius petebat a me per litteras, ut sibi ignoscerem: facere se non posse, quin ijs litteris pareret. tum ad eum misi L. Lamiam, qui demonstraret, illum Dolabellae dixisse, ut ad me scriberet, ut in Italiam quamprimum uenirem: eius me litteris uenisse. tum ille edixit ita, ut me exciperet, & Laelium nominatim. quod sane nollem. poterat enim, sine nomine, re ipsa excipi. o multas, & graues offensiones: quas quidem, tu das operam, ut lenias; nec tamen nihil proficis: quin hoc ipso minuis dolorem meum; quod, ut minuas, tam ualde laboras: idq. uelim ne grauere quam saepissime facere. maxime autem assequere quod uis, si me adduxeris, ut existimem, me bonorum iudicium non funditus perdidisse. quanquam quid tu in eo potes? nihil scilicet: sed, si quid res dabit tibi facultatis, id me maxime consolari poterit: quod nunc quidem uideo non esse. sed si quid ex euentis: ut hoc nunc accidit. dicebar debuisse cum Pompeio proficisci. exitus illius mi-

nuic

nuit eius officij praetermissi reprehensionem. sed ex omnibus nihil magis tamen desideratur, quam quod in Africam non ierim. iudicio hoc sum usus, non esse barbaris auxilijs fallacissimae gentis remp. defendendam, praesertim contra exercitum saepe uictorem. non probant fortasse. multos enim uiros bonos in Africam nenisse audio; & scio fuisse antea. ualde hoc loco urgeor. hic quoque opus est casu aliqui sint ex eis, aut, si potest, omnes, qui salutem anteponant. nam si perseverant, & obtinent; quid nobis futurum sit, uides. dices, quid illis, si uicti erunt? honestior est plaga. Haec me excruciant. Sulpicij autem consiliu[m], non scripsisti, cur meo non anteponeres: quod etsi non tam gloriosum est, quam Catonis, tamen & periculo uacuum est, & dolore. Extremum est eorum, qui in Achaia sunt. ij tamen ipsi se hoc melius habent, quam nos; quod & multi sunt uno in loco, & cum in Italiam uenerint, domum statim uenerint. Haec tu perge, ut facis, mitigare, & probare quamplurimis. Quod te excusas: ego uero & tuas causas nosco; & mea interesse puto, te istic esse, uel ut cum ijs, quibus oportebit, agas, quae erunt agenda de nobis, ut ea quae egisti. in primisq. hoc uelim animaduertas. multos esse arbitror, qui ad Caesarem detulerint; delaturi ne sint, me aut paenitere consilij mei, aut non probare, quae fiant. quorum etsi utrumque uerum est; tamen ab illis dicitur animo a me alienato, non quo ita perspexerint. sed totum ut hoc Balbus sustineat,

eos, qui nostra caussa uolunt, ualentq. apud illum, diligentissime contendas opus est, per Balbum, & Oppium maxime, ut de me scribat quamdiligentissime. oppugnamur enim, ut audio, & a praesentibus quibusdam, & per litteras. ijs ita occurrendum, ut rei magnitudo postulat. Furnius est illic, mihi inimicissimus. Quinctus misit filium non solum sui deprecatorem, sed etiam accusatorem mei. dictitat, se a me apud Caesarem oppugnari. quod refellit Caesar ipse, omnesq. eius amici. neque uero desistit, ubicunque est, omnia in me maledicta conferre. uibil mihi unquam tam incredibile accidit, nihil in his malis tam acerbum. qui ex ipso audissent, cum Sicyone palam multis audientibus loqueretur, nefaria quaedam ad me pertulerunt. nostri genus, etiam expertus es fortasse: in me id est omne conuersum. sed augeo commemorando dolorem, & facio etiam tibi. quare ad illud redeo. cura, ut huius rei caussa, dedita opera, mittat aliquem Balbus. ad quos uidebitur, uelim cures litteras meo nomine. Vale. xv. kal. Ian.

CICERO. S. D. ATTICO 9

EGO uero & incaute, ut scribis, & celerius, quam oportuit, feci: nec in ulla sum spe, quippe qui exceptionibus edictorum retinear. quae si non essent sedulitate effectae, beneuolentia tua, liceret mihi abire in solitudines aliquas. nunc ne id quidem licet. quid autem me iuuat, quod ante initum tribuna-

CC tum

tum ueni, si ipsum, quod ueni, nihil iuuat? iam,
quid sperem ab eo, qui mihi amicus nunquam fuit;
cum iam lege etiam sim confectus, & oppressus?
quotidie Balbi ad me litterae languidiores; multaeq.
multorum ad illum, fortasse contra me. meo uitio
perco. nihil mihi mali causa attulit: omnia culpa
contracta sunt. ego enim, cum genus belli uiderem;
imparata, & infirma omnia contra paratissimos,
iueram, (quid facerem?) ceperamq. consilium non
tam forte, quam mihi praeter ceteros concedendum.
cessimus, uel potius parui. ex quibus unus qua men-
te fuerit, is, quem tu mihi commendas, cognoscas
ex ipsius litteris, quas ad te, & ad alios misit. quas
ego nunquam aperuisssem, nisi res acta sic esset. de-
latus est ad me fasciculus: solui, si quid esset ad me
litterarum: nihil erat. epistola Vatinius, & Ligu-
rio altera. iussi ad eos deferri. illi ad me statim ar-
dentes dolore uenerunt, scelus hominis clamantes.
epistolas mihi legerunt plenas omnium in me pro-
brorum. hic Ligurius furere: se enim scire, summo
illum in odio fuisse Caesari: illum tamen non modo
fouisse, sed & tantam pecuniam illi dedisse honoris
mei causa. hoc ego dolore accepto, uolui scire, quid
scripisset ad ceteros. ipsi enim illi putauit pernicio-
sum fore, si eius hoc tantum scelus percrebuisset. co-
gnoui. eiusdem generis litteras ad te misi. quas si
putabis illi ipsi utile esse reddi, reddes: nil me laedet.
nam quod resignatae sunt; habet, opinor, eius si-
gnum Pomponia. hac ille acerbitate initio naviga-
tionis

tionis cum usus esset, tanto me dolore affecit, ut postea iacuerim. neque nunc tam pro se, quam contra me, laborare dicitur. ita omnibus rebus urgeor; quas sustinere uix possum, uel plane nullo modo possum. quibus in miserijs una est pro omnibus, quod istam miseram, patrimonio, fortuna omni spoliata, relinquam. quare te, ut polliceris, uidere plane uelim. alium enim, cui illam commendem, habeo neminem: quoniam matri quoque eadem intellexi esse parata, quae mihi. sed, si me non offendes, satis tamen habeto commendatam, patrumq. in ea, quantum poteris, mitigato. Haec ad te die natali meo scripsi: quo utinam susceptus non essem, aut ne quid ex eadem matre postea natum esset. plura scribere fletu prohibeor.

CICERO. S. D. ATTICO

10

AD meas incredibiles aegritudines aliquid noui accedit ex ijs, quae de Q. fratre ad me afferuntur. P. Terentius, meus necessarius, operas in portu, & scriptura Asiae pro magistro dedit. is Quintum filium Ephesi uidit v. l. id. Dec. eumq. studiose propter amicitiam nostram inuitauit. cumq. ex eo de me cunctaretur, eum sibi ita dixisse narrabat, se mihi esse inimicissimum; uolumenq. sibi ostendisse orationis, quam apud Caesarem contra me esset habiturus: multa q. a se dicta contra eius amentiam: multa postea Patris consimili scelere secum Quintum patrem locutum: cuius furorem ex ijs episto-

lis, quas ad te misi, perspicere potuisti. haec tibi do-
lori esse certo scio: me quidem excruciant, & eo
magis, quod mihi cum illis ne querendi quidem lo-
cum futurum puto. De Africanis rebus longe alia
nobis, ac tu scripseras, nuntiatur. nihil enim firminus
esse dicunt, nihil paratius. accedit Hispania, & a-
lienata Gallia, legionum nec uis eadem, nec uolun-
tas, urbanae res perditae. quid est, ubi acquiescam?
nisi quam diu tuas litteras lego. quae esset profecto
crebriores, si quid haberes, quo putares meam mo-
lestiam minui posse. sed tamen te rogo, ne intermit-
tas scribere ad me, quidquid erit; eosque, qui mihi
tam crudeliter inimici sunt, si odisse non potes, ac-
cuses tamen; non ut aliquid proficias, sed ut tibi me
carum esse sentiant. Plura ad te scribam, si mihi ad
eas litteras, quas proxime ad te dedi, rescripseris.
Vale. XII. Kal. Febr.

CICERO. S. D. ATTICO II

CONFECTVS iam cruciatu maximorum do-
lorum, ne si sit quidem, quod ad te debeam scribe-
tur, facile id exequi possem, hoc minus, quod res
nulla est, quae scribenda sit; cum praesertim ne spes
quidem ulla ostendatur, fore melius. ita iam ne tuas
quidem litteras expecto. quanquam semper aliquid
afferunt, quod uelim. quare tu quidem scribito,
cum erit, cui des. ego tuis proximis, quas tamen
iam pridem accepi, nihil habeo, quod rescribam.
longo enim intervallo uideo immutata esse omnia,
illa

illa esse firma, quae debeant, nos stultitiae nostrae grauiissimas poenas pendere. P. Sallustio curanda sunt HS xxx, quae accepi a Cn. Sallustio. uelim uideas, ut sine mora curentur. de ea re scripsi ad Terentiam. atque hoc ipsum iam prope consumptum est. quare id quoque uelim, cum illa uideas, ut sit, qui utamur. hic fortasse potero sumere, si sciam istuc paratum fore: sed prius, quam id scirem, nihil sum ausus sumere. Qui sit omnium rerum status noster, uides. nihil est mali, quod non & sustineam, & expectem. quarum rerum eo grauior est dolor, quo culpa maior. Ille in Achaia non cessat de nobis detrabere. nihil uidelicet tuae litterae profecerunt. Vale. viii. id. Martij.

CICERO. S. D. ATTICO

12

CEPHALIO mihi a te litteras reddidit ad viii. id. Mart. uespere. eo autem die mane tabellarios miseram, quibus ad te dederam litteras. tuis tamen lectis litteris, putauit aliquid rescribendum esse, maxime, quod ostendis te pendere animi, quamnam rationem sim Caesari allaturus profectio nis meae tum, cum ex Italia discesserim. nihil opus est mihi noua ratione. saepe enim ad eum scripsi, multisq. mandaui, non potuisse, cum cupissem, sermones hominum sustinere. multa q. in eam sententiam. nihil enim erat, quod minus eum uellem existimare, quam me tanta de re non meo consilio usum esse. postea, cum mihi litterae a Balbo Cor-

nelio minore missae essent, illum existimare, Quintum fratrem lituum meae profectiois fuisse, (ita enim scripsit) qui non dum cognosset quae de me Quintus scripsisset ad multos: & si multa praesens in praesentem acerbe dixerat, & fecerat, tamen
* L. in eo his uerbis ad Caesarem scripsi. De Quinto fratre meo non minus laboro, quam de me ipso: sed eum tibi commendare hoc meo tempore non audeo. illud duntaxat tamen audebo petere ab te, quod te oro, ne quid existimes ab illo factum esse, quo minus mea in te officia constarent, minus ue te diligerem, potiusq. illum semper auctorem nostrae coniunctionis fuisse, meiq. itineris comitem, non ducem. quare ceteris in rebus tantum ei tribues, quantum humanitas tua, amicitiaq. uestra postulat: ego ei ne quid apud te obsem, id te uehementer etiam atque etiam rogo.

Quare, si quis congressus fuerit mihi cum Caesare, (etsi non dubito, quin is lenis in illum futurus sit, idq. iam declarauerit) ego tamen is ero, qui semper fui. sed, ut uideo, multo magis est nobis laborandum de Africa. quam quidem tu scribis confirmari quotidie magis ad condicionis spem, quam uictoriae. quod utinam ita esset: sed longe aliter esse intelligo; teq. ipsum ita existimare arbitror, aliter autem scribere non fallendi, sed confirmandi me causa, praesertim cum adiungatur ad Africam etiam Hispania. Quod me admones, ut scribam ad Antonium, & ad ceteros: si quid uidebitur tibi opus esse,

esse, uelim facias id, quod saepe fecisti. nihil enim
uenit mihi in mentem, quod scribendum putem.

Quod me audis fractiorem esse animo: quid putas,
cū uideas accessisse ad superiores acgritudines prae-
claras generi actiones? Tu tamen uelim ne intermit-
tas, quoad eius facere poteris, scribere ad me, e-
tiam si rem, de qua scribas, non habebis. semper
enim asserunt aliquid mihi litterae tuae. Galconis
hereditatem creui. puto enim cretionem simplicem
fuisse, quoniam ad me nulla missa est. Vale.

VIII. id. Mart.

CICERO. S. D. ATTICO

13

AMVRENAE liberto nihil adhuc acceperam
litterarum. P. Sifer reddiderat eas, quibus rescri-
bi. De Seruij patris litteris quod scribis, item,
Quinctum in Syriam uenisse, quod ais esse qui nun-
tiant: ne id quidem uerum est. Quod certiores te
uis fieri, quo quisque in me animo sit, aut fuerit eo-
rum, qui huc uenerunt: neminem alieno intellexi:
sed, quantum id mea intersit, existimare te posse
certo scio. mihi tum omnia sunt intolerabilia ad do-
lorem, tum maxime, quod in eam causam uenisse
me uideo, ut sola utilia mihi esse uideantur, quae
semper nolui. P. Lentulum patrem Rhodi esse a-
iunt, Alexandriae filium: Rhodoq. Alexandriam
C. Cassum profectum esse constat. Quinctus mihi
per litteras satisfacit, multo asperioribus uerbis
quam cum grauissime accusabat: ait enim se ex lit-

CC 4 teris,

teris tuis intelligere, tibi non placere, quod ad multos de me asperius scripsit: itaque se paenitere, quod animum tuum offenderit: sed se iure fecisse. deinde perscribit spurcissime, quas ob causas fecerit. sed neque hoc tempore, nec antea patefecisset odium suum in me, nisi omnibus rebus me esse oppressum uideret. atque utinam uel nocturnis, quemadmodum tu scripseras, itineribus propius te accessissem. nunc nec ubi, nec quando te sim uisurus, possum suspicari. De coheredibus Fufidianis nihil fuit, quod ad me scriberes. nam et aequum postulant: & quidquid egisses, recte esse actum putarem. De fundo Frusinati redimendo iam pridem intellexisti uoluntatem meam. et si tum meliore loco res erant nostrae, neque tamen mihi desperaturi uidebamur. tamen in eadem sunt uoluntate. id quemadmodum fiat, tu uidebis. Et ut lim, quoad poteris, consideres, ut sit, unde nobis suppeditentur sumptus necessarii. si quas habuimus facultates, eas Pompeio tum, cum id uidebamur sapienter facere, detulimus. itaque tum & a tuo uillico sumpsimus, & aliunde mutuati sumus, cum Quirētus quereretur per litteras, sibi nos nihil dedisse; qui neque ab illo rogati sumus, neque ipsi eam pecuniam aspeximus. sed uelim uideas, quid sit, quod confici possit, quidque mihi de omnibus des consilij: & causam nosti. Plura ne scribam, dolore impediatur. si quid erit, quod ad quos scribendum meo nomine putes, uelim, ut soles, facias: quotiesque habebis, cui des ad me litteras, nolim praetermittas. Vale.

NON me offendit ueritas litterarum tuarum, quod me, tum communibus, tum praecipuis malis oppressum, ne incipis quidem, ut solebas, consolari, faterisq. id fieri iam non posse. nec enim ea sunt, quae erant antea, cum, ut nihil aliud, comites me, & socios habere putabam. omnes enim Achaici de precatore, item qui in Asia, quibus non erat ignotum, etiam quibus erat, in Africam dicuntur nauigaturi. ita, praeter Laelium, neminem habeo culpae socium: qui tamen hoc meliore in causa est, quod iam est receptus. de me autem, non dubito, quin ad Balbum, & ad Oppium scripserit: a quibus, si quid esset laetius, certior factus essem, tecum etiam essent locuti: quibuscum tu de hoc ipso colloquare uelim, & ad me, quid tibi responderint, scribas: non quod ab isto salus data quidquam habitura sit firmitudinis: sed tamen aliquid consuli, & prospici poterit. etsi omnium conspectum horreo, praesertim hoc genero: tamen, in tantis malis quid aliud uelim, non reperio. Quinctus pergit, ut ad me & Pansa scripsit, et Hirtius: isq. item Africam petere cum ceteris dicitur. Ad Minucium parentem scribam, & tuas litteras mittam. ad te scribam, num quid egerit. HS xxx potuisse mirarer, nisi multa de Fufidianis praedijs. & id uideo tamen. Te expecto: quem uidere, si ullo modo potes uenire, peruellem. iam extremum concluditur.

tur. ibi facile est, quod quale sit, grauius existimare. *
Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

15

QVONIAM iustas causas affers, quod te hoc tempore uidere non possim: quaeso, quid sit mihi faciendum. ille enim ita uidetur Alexandriam tenere, ut eum scribere etiam pudeat de illis rebus. ij autem ex Africa iam affuturi uidentur. Achaei item ex Asia redituri ad eos, aut libero aliquo loco commoraturi. quid mihi igitur putas agendum? uideo difficile esse consilium. sum enim solus, aut cum altero, cui neque ad illos reditus sit, neque ab his ipsis quidquam ad spem ostendatur. sed tamen scire uelim, quid censeas: idq. erat cum alijs, cur te, si fieri posset, cuperem uidere. Minucium XII. sola curasse, scripsi ad te antea. quod superest, uelim uideas, ut curetur. Quinctus non modo non cum magna prece ad me, sed acerbissime scripsit. filius uero mirifico odio. nihil fingi potest mali, quo non urgear. omnia tamen sunt facilia, quam peccati dolor, qui & maximus est, & aeternus. cuius peccati si socios essem habiturus ego, quos putauim, tamen esset ea consolatio tenuis: sed habet aliorum omnium ratio exitum, mea nullum. alij capti, alij interclusi non ueniunt in dubium de uoluntate, eo minus scilicet, cum se expedierint, & una esse coeperint. ij autem ipsi, qui sua uoluntate ad Fufium uenerunt, nihil possunt, nisi timidi, existimari. multi autem sunt, qui,

qui, quicumque sunt, modo ad illos se recipere uolent, recipientur. quo minus debes mirari, non posse me tanto dolori resistere. solius enim meum peccatum corrigi non potest, & fortasse Laelij: sed quid me id leuat? Caium quidem Cassium aiunt consilium Alexandria eundi mutauisse. Haec ad te scribo, nō ut queas tu demere sollicitudinem, sed ut cognoscā, ecquid tu ad ea afferas, quae me conficiunt: ad quae gener accedit, & cetera, quae, fletu reprimor, ne scribam. quin etiam Aesopi filius me excruciat. prorsus nihil abest, quin sim miserrimus. Sed ad primum reuertor: quid putes faciendum, occulte ne aliquo propius ueniendum, an mare transeundum. nā hic maneri diutius non potest. De Fufidianis quare nihil potuit confici? genus enim condicionis eiusmodi fuit, in quo non solet esse controuersia; cum ea pars, quae uidetur esse minor, licitatione expleri posset. haec ego nō sine caussa quaero: suspicor enim coheredes dubiam nostram caussam putare, & eorum rem in integro esse. Vale. Pridie id. Mai.

CICERO. S. D. ATTICO

16

NON meo uitio fit, hoc quidem tempore, (ante enim est peccatum) ut me ista epistola nihil consoletur. nam & exigue scripta est, et suspensiones magnas habet, non esse ab illo; quas animaduertisse te existimo. De obuiam itione ita faciam, ut suades. neque enim ualde aduentus eius opinio est: neque, si qui ex Asia ueniunt, quidquam auditum esse dicunt

cunt de pace: cuius ego spe in hanc fraudem incidi: nihil uideo, quod sperandum putem, nunc praesertim, cum ea plaga in Asia sit accepta, in Illyrico, in Cassiano negotio, in ipsa Alexandria, in urbe, in Italia. ego nero, etiam si rediturus ille est, qui adhuc bellum gerere dicitur, tamen ante reditum eius negotium confectum iri puto. Quod autem scribis, quandam laetitiam bonorum esse commotam, ut sit auditum de litteris: tu quidem nihil praetermittis, in quo putes aliquid solatii esse: sed ego non adducor, quenquam bonum ullam salutem putare mihi tantum fuisse, ut eam peterem ab illo, & eo minus, quod huius consilij iam ne socium quidem habeo quenquam. qui in Asia sunt, rerum exitum expectant. Achaici etiam Fusio spem deprecationis afferunt. horum & timor idem fuit primo, qui meus, & constitutum: mora Alexandrina causam illorum corripuit, meam euertit. quamobrem idem a te nunc peto, quod superioribus litteris, ut, si quid in perditis rebus dispiceres, quod mihi putares faciendum, me moneres. si recipior ab his, quod uides non fieri; tamen, quoad bellum erit, quid agam, aut ubi sim, non reperio. sin iactor, eo minus. itaque tuas litteras expecto; easque ut ad me sine dubitatione scribas, rogo. Quod suades, ut ad Quintum scribam de his litteris: facerem, si me quidquam istae litterae delectarent. etsi quidam scripsit ad me his uerbis: Ego, ut in his malis, Patris sum non inuitus: essem libentius, si frater tuus ea de te loqueretur,

tur, quae ego audire uellem. Quod ais illum ad te scribere, me sibi nullas litteras remittere: semel ab ipso accepi: ad eas Cephalion dedit, qui multos menses tempestatibus retentus est. Quintum filium ad me acerbissime scripsisse, iam ante ad te scripsi. Extremum est, quod te orem, si putas rectum esse, & a te suscipi posse, cum Camillo communices, ut Terentiam moneatis de testamento. tempora monent, ut uideat, ut satisfaciat, quibus debeat. auditum ex Philotimo est, eam scelerate quaedam facere. credibile uix est. sed certe, si quid est, quod fieri possit, providendum est. de omnibus rebus uelim ad me scribas, & maxime quid scribas de ea: in quo * tuo consilio egeo, etiam si nihil excogitas: id enim mihi erit pro desperato. Vale. III. non. Iun.

CICERO. S. D. ATTICO

17

PROPERANTIIBVS tabellarijs alienis hanc epistolam dedi, eo breuiorem, quod eram missurus meos. Tullia mea uenit ad me prid. id. Iun. deq. tua erga se obseruantia, beneuolentiaq. mihi plurima exposuit, litterasq. reddidit trinas. ego autem ex ipsius uirtute, humanitate, pietate nō modo eam uoluptatem non cepi, quam capere ex singulari filia debui; sed etiam incredibili sum dolore affectus, tale ingenium in tam misera fortuna uersari, idq. accidere nullo ipsius delicto, summa culpa mea. itaque a te neque consolationem iam, qua cupere te uti ui-deo, neque consilium, quod capi nullum potest, expe-cto:

esto, teq. omnia cum superioribus saepe litteris, tum proximis tentasse intelligo. Ego cum Sallustio Ciceronem ad Caesarem mittere cogitabam. Tulliam autem, non uidebam esse causam, cur diutius mecum tanto in communi maerore retinerem. itaque eram tibi eam, cum primum per ipsam liceret, remissurus. pro ea, quemadmodum consolandis scripsisti,
★ P. tanta eo me scripsisse, quae tu ipse intelligis responderi potuisse. Quod Oppium tecum scribis locutum, non abhorret a mea suspicione eius oratio: sed non dubito, quin istis persuaderi nullo modo possit, ea, quae faciant, mihi probari posse; quoquo modo loquar. ego tamen utar moderatione, qua poterō. quanquam, quid mea intersit, ut eorum odium subeam, non intelligo. Te iusta causa impediri, quo minus ad nos uenias, uideo; idq. mihi ualde molestum est. Illum ab Alexandria discessisse, nemo nuntiat; constatque, ne profectum quidem illo quenquam post id. Mart. nec post id. Dec. ab illo datas ullas litteras. ex quo illud intelligis, illud, de litteris ad v. id. Febr. datis, quod inane esset, etiam si uerum esset, non uerum esse. L. Terentium discessisse ex Africa scimus, Pactumq. uenisse. quid is afferat, aut quo modo exierit, aut quid in Africa fiat, scire uelim. dicitur enim per Nasidium emissus esse. id quale sit, uelim, si inueneris, ad me scribas. De HS x, ut scribis, faciam. Vale.
xviii. kal. Quint.

DE illius ab Alexandria discessu, nihil adhuc rumoris, contraq. opinio, ualde esse impeditum: itaque nec mitto, ut constitueram, Ciceronem; & te rogo, ut me hinc expedias. quoduis enim supplicium leuius est hac permāfione. hac de re et ad Antonium scripsi, & ad Balbum, & ad Oppium. siue enim bellum in Italia futurum est, siue classibus utetur; hic esse me, minime conuenit: quorum fortasse utrunque erit: alterum certe intellexi omnino ex Oppij sermone, quem tu mihi scripsisti, quae istorum uia esset: sed, ut eam flectas, te rogo. nihil omnino iam expecto, nisi miserum. sed hoc perditius, in quo nunc sum, fieri nihil potest. quare, cum Antonio loquare, uelim, & cum istis; & rem, ut poteris, expedias; & mihi quamprimum de omnibus rebus rescribas. Vale. xii. kal. Quint.

CUM tuis dare possem litteras, non praetermisi: etsi, quid scriberem, non habebam. tu ad nos & rarius scribis, quam solebas, & breuius: credo, quia nihil habes, quod me putes libenter legere, aut audire posse. ueruntamen uelim, quid erit, qualecunque erit, scribas. est autem unum, quod mihi sit optandum, si quid agi de pace possit: quod nulla equidem habeo in spe: sed, quia, ut leuiter interdum significas, cogis me sperare, quod optan-

optandum uix est. Philotimus dicitur idibus sext. nihil habeo de illo amplius. tu, uelim, ad ea mihi rescribas, quae ad te antea scripsi. mihi tantum temporis satis est, dum, ut in pessimis rebus, aliquid caueam, qui nihil unquam caui. Vale.

XI. kal. Sext.

CICERO. S. D. ATTICO

20

XVII. kal. Sept. uenerat die XXVIII. Se-leucea Peria C. Trebonij, is, qui se Antiochiae diceret apud Caesarem uidisse Quinctum filium cum Hir-tio: eos de Quincto, quae uoluissent, impetrasse, nullo quidem negotio. quod ego magis gauderem, si ista nobis impetrata quidquam ad spem explorati haberent. sed & alia timenda sunt, ab alijsque; et ab hoc ipso quae dantur, ut a domino, rursus in eiusdem sunt potestate. etiam Sallustio ignouit. omnino dicitur nemini negare. quod ipsum est suspectum, notionem eius differri. M. Gallius Q. F. mancipia Sallustio reddidit: is uenit, ut legiones in Siciliam traduceret: & protinus iturum Caesarem Patris. quod si faciet; ego, quod ante mallem, aliquo propius accedam. Tuas litteras ad eas, quibus a te proxime consilium petiui, uehementer expecto.

Vale. XVI. kal. Sept.

CICERO. S. D. ATTICO

21

ACCEPI VI. kal. Sept. litteras a te, datas XII. kal. doloremque, quem ex Quincti scelere iam pridem

iam pridem acceptum iam abiecerā, lecta eius epistola grauissimum cepi. tu etsi non potuisti ullo modo facere, ut mihi illam epistolam non mitteres: tamen mallet non esse missam. Ad ea autem, quae scribis de testamento, uidebis, quid, & quo modo. De nummis, & illa sic scripsit, ut ego ad te antea; & nos, quid opus erit, utemur ex eo, de quo scribis. Ille ad kal. Sept. Athenis non uideatur fore. multa cum in Asia dicuntur morari, maxime Pharnaces. legio xii, ad quam primum Sulla uenit, lapidibus egisse hominem dicitur. nullam putant se commoturam. illum arbitrantur protinus Patris in Siciliam. sed, si hoc ita est, huc ueniat necesse est. ac mallet illum. aliquo enim modo hinc euasissem. nunc metuo, ne sit expectandum: & cum reliquis etiam loci grauitas hic miserrime perferenda. Quod me mones, ut ea uideam, quae ad tempus accommodem: facerem, si res pateretur, & si ullo modo fieri posset: sed in tantis nostris peccatis, tantisq. nostrorum iniurijs, nihil est, quod aut facere dignum nobis, aut simulare possim. Sullana confers: in quibus omnia genere ipso praeclarissima fuerunt, moderatione paullo minus temperata: haec autem eiusmodi sunt, ut obliuiscar; multoq. malim quod omnibus sit melius, quorum utilitati meā iunxi. Tu ad me tamen uelim quam saepissime scribas, eoq. magis, quod praeterea nemo scribit: ac si omnes, tuas tamen maxime expectarem. Quod scribis, illum per me Quinto fore placatiorem:

scripsi ad te antea, cum statim Quinto filio omnia tribuisse, nostri nullam mentionem. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

22

DILIGENTER mihi fasciculum reddidit Balbi tabellarius. accepi enim a te litteras, quibus uideris uereri, ut epistolas illas acceperim: quas quidem uellem mihi nunquam redditas. auxerunt enim mihi dolorem: nec, si in aliquem incidissent, quidquam noui attulissent. quid enim tam peruulgatum, quam illius in me odium, & genus hoc litterarum? quod ne Caesar quidem ad istos uidetur misisse, quasi quo illius improbitate offenderetur, sed, credo, uti notiora nostra mala essent. Nam quod te uereri scribis, ne illi obsint, eiq. rei mederi: ne rogari quidem se passus est de illo. quod quidem mihi molestum non est: illud molestius, istas impetrationes nostras nihil ualere. Sulla, ut opinor, cras erit hic cum Messalla. currunt ad illum pulsi a militibus; qui se negant usquam, nisi acceperint. ergo ille huc ueniet: quod non putabant: tarde quidem: itinera enim ita facit, ut multos dies in oppidum ponat. Pharnaces autem, quo modo agit, afferet moram. quid mihi igitur censes? iam enim corpore uix sustineo grauitatem huius caeli, qui mihi laborem affert in dolore. An his illuc euntibus mandē, ut me excusent, ipse accedam propius? quaeso, attende; & me, quod adhuc saepe rogatus non fecisti, consilio iuua. scio rem difficilem esse: sed, ut in malis.

lis. Etiam illud mea magni interest, te ut uideam. profecto aliquid profecero, si id acciderit. De testamento, ut scribis, animaduertes. Vale.

QVOD ad te scripseram, ut cum Camillo communicares, de eo Camillus mihi scripsit, te cum eo locutum. tuas litteras expectabam: nisi illud quidem mutari, si aliter est ut oportet, non uideo posse: sed cum a nullo accepissem litteras, desideravi tuas, (etsi putabam te fortiolem factum non esse) modo ualeres. scripseras enim te quodam ualetudinis genere tentari. Augustus quidam Rhodo uenerat VI II. id. Quint. is nuntiabat, Quintum F. ad Caesarem profectum IIII. kal. Iun. Philotimum Rhodum pridie eius diei uenisse, habere ad me litteras. ipsum Augustum audies. sed tardius iter faciebat, eo feci, ut celeriter eunti darem. quid sit in ijs litteris, nescio: sed mihi ualde Quintus frater gratulatur. equidem in meo tanto peccato nihil ne cogitatione quidem assequi possum, quod mihi tolerabile possit esse. Te oro, ut de hac misera cogites, & illud, de quo ad te proxime scripsi, ut aliquid conficiatur ad inopiam propulsandam, & etiam de ipso testamento. illud quoque uellem antea: sed omnia timuimus. melius quidem in pessimis nihil fuit discidio. aliquid fecissemus, ut uiui uel tabularum nouarum nomine, uel nocturnarum expugnationum, uel Metellae, uel omnium maiorum.*

nec res perisset, & uideremur aliquid doloris uirilis habuisse. memini omnino tuas litteras; sed & tempus illud: etsi quiduis praestitit. nunc quidem ipsa uidetur denuntiare. audimus enim de statu reip. o di, generum ne nostrum potissimum, ut hoc uel tabulas nouas? placet mihi igitur, & idem tibi, nuntium remitti. petet fortasse tertiam pensionem. considera igitur tum, ne uim abuso nascetur, an prius. ego, si ullo modo potuero, uel nocturnis itineribus experiar, ut te uideam. tu & haec, & si quid erit, quod intersit me scire, scribes uelim. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

24

Quae dudum ad me, & quae etiam ad meam Tulliam de me scripsisti, ea sentio esse uera. eo sum miserior, (etsi nihil uidebatur addi posse) quod mihi non modo irasci, grauissima iniuria accepta, sed ne dolere quidem impune liceat. quare istud feramus: quod cum tulerimus, tamen eadem erunt perpetienda, quae tu, ne accidant, ut caueamus, mones. ea enim est a nobis contracta culpa, ut omni statur, omniq. populo eundem exitum habitura uideatur. sed ad meam manum rediero. etenim haec occultius agenda. uide quaeso etiam nunc de testamento, quod tum factum, cum illa quaerere coeperat. non credo, & commoti neque eum rogari, ne me quidem. sed quasi ita sit: quoniam in sermonem iam uenisti, poteris eam monere, ut alicui committat,

cuius

cuius extra periculū huius belli fortuna sit . equidē tibi potissimum uelim , si idem illa uellet : quam qui dē caelo miseram , me hoc timere . De illo altero , scio equidem uenire nunc nil posse : sed seponi , & occultari possunt , ut extra ruinam sint eam , quae impendet . Nam quod scribis , nobis nostra , & tua Terentiae fore parata : tua credo : nostra quae poterunt esse ? de Terentia autem (mitto cetera , quae sunt innumerabilia) quid ad hoc addi potest ? scripseras , ut HS XI l . permutaret , tantum esse reliquum de argento . misit illa C C L O O mihi , & adscripsit , tantum esse reliquum . cum hoc tam paruum de paruo detraxerit , perspicis quid in maxima re fecerit ? Philotimus non modo nullus uenit , sed ne per litteras quidem , aut per nuntium certiore facit me , quid egerit . Epheso qui ueniunt , ibi se eum de suis cōtrouersijs in ius aduentem uidisse nuntiant : quae quidem (ita enim uerisimile est) in aduentum Caesaris fortasse reijciuntur . ita aut nihil puto eum habere , quod putet ad me celerius perferendum , & eo me magis esse despectum : aut , etiam si quid habet , id , nisi omnibus suis negotijs confectis , ad me referre non curet . ex quo magnum equidem capio dolorem , sed non tantum , quantum uideor debere . nihil enim mea minus interesse puto , quam quid illinc afferatur . id quamobrem , te intelligere certo scio . Quod me mones de uultu , & oratione ad tempus accommodanda ; etsi difficile est , tamen imperrarem mihi , si mea quidquam interesse putarem .

Quod scribis, litteris, putare, Africanum negotium confici posse: uelim scriberes, cur ita putares. mihi quidem nihil in mentem uenit, quare id putem fieri posse. tu tamen, uelim, si quid erit, quod consolationis aliquid habeat, scribas ad me. sin, ut perspicio, nihil erit, scribas id ipsum. ego ad te, si quid audiero citius, scribam. Vale. VIII. id. Sext.

CICERO. S. D. ATTICO 25

FACILE assentior tuis litteris; quibus exponis pluribus uerbis, nullum te habere consilium, quo a te possim iuuari. consolatio certe nulla est, quae leuare possit dolorem meum. nihil est enim contrahendum casu: nam id esset ferendum: sed omnia fecimus ijs erroribus, & miserijs & animi, & corporis, quibus proximi utinam mederi maluissent, quam obesse. quoniam neque consilij tui, neque consolationis cuiusquam spes ulla mihi ostenditur; non quaeram haec a te posthac. tantum uelim, ne pristinum hoc officium intermittas: scribas ad me, quid quid ueniet tibi in mentem, cum habebis, cui des, & dum erit, ad quem des: quod longum non erit. Illum discessisse Alexandria, rumor est non firmus, ortus ex Sulpicij litteris: quas cuncti postea nuntij confirmarunt. quod uerum, an falsum sit, quoniam mea nihil interest, utrum malim, nescio. Quod ad
 * te iam pridem de testamento scripsit apud epistolas uelim ut possim aduersas ego huius miserrima facultate confectus conflictor. nihil unquam simile natum

tum puto . cui qua re consulere aliquid possum , cu-
pio a te admoneri . uideo eandem esse difficultatem ,
quam in consilio dato : attamen hoc me magis solici-
tam , quam omnia . In pensione secunda caeci fuimus .
alium mallet . sed praeterijt . te oro , ut in perditis
rebus , si quid cogi , conficiq . potest , quod sit in tu-
to , ex argento , neque satis multa ex supellectile ,
des operam . iam enim mihi uidetur adesse extre-
mum , nec ulla fore condicio pacis , eaque , quae sunt ,
etiam sine aduersario peritura . haec etiam , si uide-
bitur , cum Terentia loquere oportune . non queo
omnia scribere . Vale . III . non . Quint .

M. TVLLII. CICERONIS
EPISTOLARVM. AD
T. POMPONIVM. ATTICVM
LIBER. XII

CICERO. S. D. ATTICO

V NDECIMO die postquam a te disces-
seram, hoc litterularum exaravi, egre-
diens e uilla ante lucem: atque eo die
cogitabam in Anagnino, postero autē
in Tusculano, ibi unum diem. V. kal. igitur ad con-
stitutum: atque utinam continuo ad complexum
meae Tulliae, ad osculum Atticae possim currere.
quod quidem ipsum scribe quaeso ad me; ut, dum cō-
sisto in Tusculano, sciam, quid garriat: sin rustica-
tur, quid scribat. eiq. interea aut scribes salutem,
aut nunciabis, itemq. Piliae: & tamen, etsi conti-
nuo congressuri sumus, scribes ad me, si quid habe-
bis. Cum complicarem hanc epistolam, noctua-
bundus ad me uenit cum epistola tua tabellarius.
qua lecta, de Atticae febricula scilicet ualde dolui.
reliqua, quae expectabam, ex tuis litteris cognoui
omnia. sed quod scribis, igniculum matutinum: γι-
γοντικώτερον est, memoriola uacillare. ego enim
I V. kal. Axio dederam, tibi I I I. Quinto quo-
die uenissem, id est V. kal. hoc igitur habebis, no-
ui nihil. quid ergo opus erat epistola? quid, cum co-
ram sumus, & garrimus quidquid in buccam? est
profecto

profecto quaedam λέγειν, quae habet, etiam si nihil subest, collocutione ipsa suauitatem. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

2

HIC rumor est, T. Murcum perijisse naufragio, Asinium delatum uiuum in manus militum, L naues delatas Uticam reflatu hoc, Pompeium non comparere, nec in Balearibus omnino fuisse, ut Patietus affirmat. sed auctor nullius rei quisquam. Habes, quae, dum tu abes, locuti sunt. Ludi interea Praeneste. ibi Hirtius, & isti omnes. & quidem ludi dies octo. quae cenae? quae deliciae? res interea fortasse transacta est. o miros homines. at Balbus aedificat: τί γὰρ αὐτῷ μέλει? uerum, si quaeris, homini non recta, sed uoluptaria quaerenti nō ne βελίωται? Tu interea dormis. iam explicandum est ὁρόβλημα, si quid acturus es. si quaeris quid putem, ego fructum puto. sed quid multa? iam te uidebo. & quidem, ut spero, de uia recta ad me. simul enim & diem Tyrannioni constituemus, & si quid aliud. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

3

VNUM te puto minus blandum esse, quam me: aut, si uterque nostrum est aliquando aduersus aliquem, inter nos certe nunquam sumus. audi igitur me hoc ἀγὼν τὰς dicentem. ne uiuam mi Attice, si mihi non modo Tusculanum, ubi ceteroqui sum libenter, sed μακάρον νῆσοι tanti sunt, ut sine te
sim

sim totos dies : quare obduretur hoc triduum : ut te quoque ponam in eodem παράδει : quod ita est profecto : sed uelim scire, hodie ne statim de actione, aut quo die uenias . ego me interea cum libellis . ac molleste fero Vennonij historiam non habere . sed tamen , ne nihil de re , nomen illud , quod a Caesare , tres habet condiciones , aut emptionem ab hasta , (perdere malo : etsi , praeter ipsam turpitudinem , hoc ipsum puto esse perdere) aut delegationem a mancipe , annua die ; (quis erit , cui credam ? aut quando iste Metonis annus ueniet ?) aut Veſtēni condicione , semisse . σκέψαι igitur . ac uereor , ne iste * iam auſtionem nullam faciat , sed , ludis faciis , clypo subsidio currat , ne talis uir ἀλογηθῇ . sed μελήσει .

CICERO . S . D . ATTICO

4

O GRATAS tuas mihi , incundasq . litteras . quid quaeris ? restitutus est mihi dies festus . angebar enim , quod Tiro ἐνερπιδέσσειον te sibi esse uisum dixerat . addam igitur , ut censes , unum diem . Sed de Catone πρόβλημα ἀρχιμάγειον est . non assequor , ut scribam , quod tui conuiuae non modo libenter , sed etiam aequo animo legere possint . quin etiā , si a sententijs eius dictis , si ab omni uoluntate , consilijsque , quae de rep . habuit , recedam , ἄδωσq . uelim grauitatem , constantiamq . eius laudare ; hoc ipsum tamen ijs odiosum ἀκουσμα sit . sed uere laudari ille uir nō potest , nisi haec ornata sint ; quod ille ea , quae nunc sunt , & futura uiderit , & , ne fierent , con-

ten-

tenderit, & facta ne uideret, utinam reliquerit. horum quid est, quod Atedio probare possimus? sed cura obsecro, ut ualeas; eamque, quam ad omnes res adhibes, in primis ad conualescendum adhibe prudentiam.

CICERO. S. D. ATTICO 5

QVINCTVS pater quartum, uel potius millesimum nihil sapit, qui lactetur Luperco filio, & Statio, ut cernat duplici dedecore cumulatam domum. addo etiam Philotimum tertium. o stultitiam, nisi mea maior esset, singularem: (quod autem osim hanc rem, ἔρανον a te) fac, non ad διδασκάν κρήνην, sed ad πειρήνην cum uenisse: ἀμπύμα σιμὸν ἄλφεϊ πειρήνην, ut scribis, haurire, in tantis suis praesertim angustijs? ποῦ τὰυτ' ἄρ' ἀποσκήλη? sed ipse uiderit. Cato me quidem deletat, sed etiam Bassum Lucilium sua. De Coelio, tu quaeres, ut scribis. ego nihil noui. noscenda est natura, non facultas modo. De Hortensio, & Virginio tu, si quid dubitabis. etsi, quod magis placeat, ego quantum aspicio, non facile inueneris. Cum Mustela, quemadmodum scribis, cum uenerit Crispus. Ad Aulum scripsi, ut ea, quae bene nossem de auro, Pisoni demonstrarem. tibi enim sane assentior, & istud nimium duci, & omnia nunc undique contrahenda. Te quidē nihil agere, nihil cogitare aliud, nisi quod ad me pertineat, facile perspicio, meisq. negotijs impediri cupiditatem tuam ad me ueniendi. sed me-

cum

cum esse te puto; non solum quod meam rem agis, uerum etiam quod uidere uideor, quo modo agas. neque enim ulla hora tui mihi est operis ignota. Tubulum praetorem uideo L. Metello, Q. Maximo consulibus. nunc uelim, P. Scaeuola pontifex maximus, quibus consulibus tribunus pl. equidem puto Caepione, et Pompeio: praetor enim P. Furio, Sex. Atilio. dabis igitur tribunatum, et, si poteris, Tubulus quo crimine. & uide quaeso, L. Libo, ille, qui de Ser. Galba, Censorino, & Manilio, an Quinctio, Manio consulibus tribunus pl. fuerit: conturbor enim. in Bruti epitoma Fannianorum, scripsi, quod erat in extremo: idq. ego secutus, hunc Fannium, qui scripsit historiam, generum esse scripseram Lactij. sed tu me ~~περὶ τῆς~~ refelleras: te autem nunc Brutus, & Fannius. ego tamē de bono auctore Hortensio sic acceperam, ut apud Brutum est. hunc igitur locum expedies. Ego misi Tironem Dolabellae obuiam. is ad me idibus reuertetur. te expectabo postridie. de Tullia mea tibi antiquissimum esse uideo: idq. ita ut sit, te uehementer rogo. Ergo & in integro omnia: sic enim scribis. mihi etsi kalendae nitendae fuerunt, incessionumq. ἀρχὴ τῶν fugienda, conficiendaeq. tabulae: nihil tamen tanti, ut a te abessem, fuit. cum Romae essem, & te iam iamq. uisurum me putarem quotidie; tamen horae, quibus expectabam, longae uidebantur. scis me minime esse blandum: itaque minus aliquanto dico, quam sentio.

DE COELIO, uide, quaeso, ne quae lacuna sit in auro. ego ista non noui. sed certe in collybo est detrimenti satis. huc aurum si accedit: sed quid loquor? tu uidebis. Habes Hegesiae genus, quod Varro laudat. uenio ad Tyrannionem. Ain tu? uerum hoc fuit, sine me? at ego quoties, cum essem otiosus, sine te tamen nolui? quo modo hoc ergo lues? uno scilicet, si mihi librum miseris: quod ut facias, etiam atque etiam rogo. Etsi me non magis liber ipse delectabit, quam tua admiratio delectauit. amo enim πάντα φιλόδημον: teq. istam tam tenuem θεωρίαν tā ualde admiratum esse gaudeo. etsi tua quidem sunt eiusmodi omnia. scire enim uis: quo uno animus alitur. sed, quaeso, quid ex ista acuta, & graui referatur ad τέλος? sed longa oratio est, & tu occupatus in meo fortasse aliquo negotio: & pro isto asso sole, quo tu abusus es in nostro pratulo, a te nitidum solem, unctumq. repetemus. sed ad prima redeo. librum, si me amas, mitte. tuus est enim profecto, quoniam quidem est missus ad te. Vale.

TANTVM ne ab re tua est otij tibi, ut etiam Oratorem legas? maxime uirtute. mihi quidem gratū: et erit gratius, si nō modo in libris tuis, sed etiā in aliorū per librarios tuos. Aristophanē reposueris pro Eupoli. Caesar autē mihi irridere uisus est QVAE-

so illud tuum, quod erat δ'πινὲς, & urbanum: ita porro te sine cura esse iussit, ut mihi quidem dubitationem omnem tolleret. Atticam doleo tam diu: sed quoniam iam sine horrore est, spero esse, ut uolumus. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

8

QVAE desideras, omnia scripsi in codicillis, eosq. Eroti dedi, breuiter, sed etiam plura quam quaeris; in ijs de Cicerone: cuius quidem cogitationis initium tu mihi attulisti. locutus sum cum eo liberalissime: quod ex ipso, uelim, si modo tibi erit commodum, sciscitare. sed quid differo? exposui, te ex me detulisse, ecquid uellet, ecquid requireret. uelle Hispaniam, requirere liberalitatem. de liberalitate, dixi, quantum Publius, quantum flamen Lentulus filio. de Hispania, duo attuli, primum idem, quod tibi, me uereri uituperationem. non satis esse, si haec arma reliquissimus? etiam cōtraria? deinde fore, ut angeretur, cum a fratre familiaritate, & omni gratia uinceretur. uelim magis liberalitate uti mea, quam sua libertate: sed tamen permisi. tibi enim intellexeram non nimis displicere. ego etiam atque etiam cogitabo: teque, ut idem facias, rogo. magna res: simplex est manere: illud anceps. uerum uidebimus. De Balbo, & in codicillis scripseram, & ita cogito, simul ac redierit. sin ille tardius, ego tamen triduum. Et, quod praeterij, Dolabella etiam mecum. Vale.

CICERO

CICERO. S. D. ATTICO

9

DE Cicerone, multis res placet. comes est idoneus. sed de prima pensione ante uideamus. adeſt enim dies, & ille currit. Scribe, quaeso, quid referat Celer egisse Caesarem cum candidatis, utrum ipse in foenicularium, an in campum Martium cogitet. & sane scire uelim, nunquid necesse sit comitis esse Romae. nam & Piliae satisfaciendum est, & utique Atticae. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

10

NAB ego essem hic libenter, atque id quotidie magis, ni esset ea caussa, quam tibi superioribus literis scripsi. nihil hac solitudine incundius, nisi paulum interpellasset Amyntae filius, ὁ ἀπεραντολογία δὲ cetera noli putare amabiliora fieri posse ulla litore, prospectu maris, tum his rebus omnibus. sed neque haec digna lōgioribus litteris; nec erat, quod scriberem; & somnus urgebat. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

11

MALE mehercule de Athamante. tuus autem dolor humanus is quidem, sed magnopere moderandus. consolationum autem multae uiae, sed illa rectissima. impetret ratio, quod dies impetratura est. Alexim uero curemus, imaginem Tironis; quem aegrum Romam remisi: & si quid habet colliſ ἐπιδήμιον, ad me cum testamento transferamus.

tota

tota domus superior uacat, ut scis. hoc puto ualde ad rem pertinere. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

12

MALE de Seio. sed omnia humana tolerabilia ducenda. ipsi enim quid sumus? aut quam diu haec curaturi sumus? ea uideamus, quae ad nos magis pertinent, nec tamen multo, quid agamus de senatu. Et, ut ne quid praetermittam, Caesonius ad me litteras misit, Postumiam Sulpicij domum ad se uenisse. De Pompeij Magni filia, tibi rescripsi, nihil me hoc tempore cogitare. alteram uero illam, quam tu scribis, puto nosti. nihil enim uidi foedius. sed adsum: coram igitur. Obsignata epistola, accepi tuas. Atticae hilaritatem libenter audio: commotiunculis συμπτώχω. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

13

DE dote, tanto magis perpurga. Balbi regia condicio est delegandi. quoquo modo confice. turpe est rem impeditam iacere. Insula Arpinas habere potest germanam ἀποθέσιν. habere uideatur: ἐκ γόνην εἶναι: igitur animus in hortis: quod tamen inspiciam, cum uenero. De Epicuro, ut uoles; etsi μεθαρμόζομαι in posterum genus hoc personarum. incredibile est, quam ea quidam requirant. ad antiquos igitur: ἀναιδέωντων γὰρ. nihil habeo, ad te quod perscribam; sed tamen institui quotidie mittere, ut eliciam tuas litteras; non quo aliquid ex his expectem;

Item; sed nescio quo modo tamen expecto. quare siue habes quid, siue nihil habes, scribe tamen aliquid, teq. cura. Commouet me Attica. etsi assentior Cratero. Bruti litterae, scriptae & prudenter, & amice, multas mihi tamen lacrymas attulerunt. Me haec solitudo minus stimulat, quam ista celebritas. te unum desidero: sed litteris non difficilior utor, quam si domi essem. ardor tamen ille urget, & manet, non mehercule indulgente me, sed tamen non repugnante. Quod scribis de Appuleio, nihil puto opus esse tua contentione, nec Balbo, & Oppio; quibus quidem ille receperat, mihiq. etiam iusserat nuntiari, se molestum omnino non futurum. sed cura, ut excuser morbi causa in dies singulos. Laenas hoc receperat. prende C. Septimium, L. Statilium. denique nemo negabit se iuraturum, quem rogaris. quod si erit durius, ueniam, & ipse perpetuum morbum iurabo. cum enim mihi carendum sit conuiuijs, malo id lege uideri facere, quam dolore. Cocceium uelim appelles: quod enim dixerat, non facit. ego autem uolo aliquod emere latibulum, perfugium doloris mei.

CICERO. S. D. ATTICO

14

DE me excusando apud Appuleium dederam ad te pridie litteras. nihil esse negotij arbitror. quemcunque appellaris, nemo negabit. sed Septimium uide, & Laenatem, & Statilium. tribus enim opus est. sed mihi Laenas totum receperat.

EE Quod

Quod scribis, a Iunio te appellatum: omnino Cornificius locuples est: sed tamen scire uelim, quando dicar sponondisse; & pro patre, an ne pro filio: neque eo minus, ut scribis, procuratores Cornificij, & Appuleium praediatorē uidebis. Quod me ab hoc maerore recreari uis, facis, ut omnia: sed me mihi nō defuisse tu testis es. nihil enim de maerore minuendo scriptum ab ullo est, quod ego nō domi tuae legerim. sed omnem consolationē uincit dolor. quin etiam feci, quod profecto ante me nemo, ut ipse me per litteras consolaretur. quem librū ad te mittam, si descripserint librarij. affirmo tibi nullam consolationē esset talem. totos dies scribo; nō quo proficiam quid; sed tantisper impediōr, non equidem satis. (uis enim urget) sed relaxor tamen, ad omniaq. nitōr, non ad animum sed ad uultum ipsum, si queam, reficiendū: idq. faciens, interdum mihi peccare uideor, interdū peccaturus esse, nisi faciā. solitudo aliquid adiuuat; sed multo plus proficeret, si tu tamē interesses. quae mihi una caussa est hinc discedendi. nam, pro malis, recte habebat. quanquā ipsum doleo. non enim iam in me idem esse poteris: perierūt illi, quae amabas. De Bruti ad me litteris scripsi ad te antea. prudenter scriptae: sed nihil, quod me adiuuarent. quod ad te scripsit, id uellem, ut ipse adesset: certe aliquid, quoniā me tam ualde amat, adiuuaret. quod si quid scies, scribas ad me uelim; maxime autē, Pansa quādo. De Attica, doleo. credo tamen Cratero. Piliā angī uetabat. is mihi est pro omnibus. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO 15

APVD Appuleium, quoniam in perpetuum non placet, in dies ut excuser, uidebis. in hac solitudine careo omnium colloquio: cumq. mane me in siluam abstrusi densam, & asperam, non exeo inde ante uesperum. secundum te, nihil est mihi amicius solitudine. in hac mihi omnis sermo est cum litteris. cum tamen interpellat fletus: cui repugno, quo ad possum: sed adhuc pares non sumus. Bruto, ut suades, rescribam. eas litteras cras habebis. cum erit cui des, dabis. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO 16

TE, TVIS negotijs relictis, nolo ad me uenire. ego enim potius accedam, si diutius impediere: etsi ne decessissem quidem e conspectu tuo, nisi me plane nihil ulla res adiuuaret. quod si esset aliquod leuamen, id esset in te uno: &, cum primum ab aliquo poterit esse, a te erit. nunc tamen ipsum sine te esse non possum: sed nec tuae domi probatur, nec meae poteram: nec, si propius essem uspiam, tecum tamen essem. idem enim te impediret, quo minus mecum esses; quod nunc etiam impedit. mihi adhuc nihil aptius fuit hac solitudine: quam uereor ne Philippus tollat. heri enim uesperu uenerat. Me scriptio, & litterae non leniunt, sed obturbant. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO 17

MARCIANVS ad me scripsit, me excusatum esse apud Appuleium a Laterensi, Nasone, Laenate, Torquato, Strabone. his uelim meo nomine reddendas litteras cures, gratum mihi eos fecisse. Quod pro Cornificio me abhinc amplius annis xxv. spondidisse dicit Flavius: etsi reus locuples est, & Appuleius prediator liberalis, tamen uelim des operam, ut inuestiges ex consponsorum tabulis, sit ne ita. mihi enim ante aedilitatem meā nihil erat cum Cornificio. potest tamen uideri. sed scire certum uelim: & appelles procuratores, si tibi uidetur: quam quid ad me? ueruntamen. Panfae profectio-nem scribes, cum scies. Atticam saluere iube, & eam cura obsecro diligenter. Piliae salutem. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO 18

DVM recordationes fugio, quae quasi morsu quodam dolorem efficiunt, refugio a te admonēdo. quod uelim mihi ignoscas, eiusmodi est. etenim habeo non nullos ex ijs, quos nunc lectito, auctores, qui dicāt fieri id oportere, quod saepe tecum egi, & quod a te approbari uolo. de fano illo dico; de quo tantum, quantum me amas, uelim cogites. equidem neque de genere dubito; placet enim mihi Cluati; neque de re; statutum est enim: de loco non nunquam. uelim igitur cogites. ego, quantum his temporibus tam eruditis fieri poterit, profecto il-

lam

lam consecrabo omni genere monumentorum, ab
 omnium ingenijs scriptorum, & Graecorum, & La-
 tinorum: quae res forsitan sit refectura uulnus
 meum. sed iam quasi uoto quodam, & promisso me
 teneri puto: longumque illud tempus, cum non ero,
 magis me mouet, quam hoc exiguum, quod mihi
 tamen nimium longum uidetur. habeo enim nihil,
 tentatis rebus omnibus, in quo acquiescam. nam,
 dum illud tractabam, de quo antea scripsi ad te,
 quasi fouebam dolores meos: nunc omnia respuo;
 nec quidquam habeo tolerabilius, quam solitudi-
 nem: quam, quod eram ueritus, non obturbauit
 Philippus. nam, ut heri me salutauit, statim Ro-
 mam profectus est. Epistolam, quam ad Brutum,
 ut tibi placuerat, scripsi, misi ad te. curabis cum tua
 perferendam. eius tamen misi ad te exemplum, ut,
 si minus placeret, ne mitteres. Domestica quod ais
 ordine administrari, scribes, quae sunt ea: quaedam
 enim expecto. Cocceius uide ne frustretur. nam Li-
 bo quod pollicetur, ut Eros scribit, non incertum
 puto. de sorte mea Sulpicio confido, & Egnatio sci-
 licet. de Appuleio, quid est, quod labores? cum
 sit excusatio facilis. Tibi ad me uenire, ut ostendis,
 uide, ne non sit facile. est enim longum iter, disce-
 dentemque te, quod celeriter tibi erit fortasse faciun-
 dum, non sine magno dolore dimittam. sed omnia,
 ut uoles. ego enim, quidquid feceris, id cum recte,
 tum etiam mea causa factum putabo. Heri, cum
 ex aliorum litteris cognouissem de Antonij aduen-

tu, admiratus sum, nihil esse in tuis: sed erant pri-
 die fortasse scriptae, quam datae. neque ista quidem
 curo. sed tamē opinor propter praedes suos accurris-
 se. Quod scribis, Terentiam de obsignatoribus mei
 testamenti loqui: primum tibi persuade, me istaec
 nō curare, neque esse quidquam aut parvae curae,
 aut nouae loci: sed tamen quid simile? illa eos non
 adhibuit, quos existimauit quaesituros, nisi scissent,
 quid esset: num id etiam mihi periculi fuit? sed ta-
 men faciat illa, quod ego. dabo meum testamentum
 legendum cui uoluerit: intelliget, non potuisse ho-
 norificentius a me fieri de Nepote, quam fecerim.
 nam quod non aduocaui ad obsignandum: primum
 mihi non uenit in mentem: deinde ea re non uenit,
 quia nihil attinuit. tute scis, (si modo meministi)
 me tibi tum dixisse, ut de tuis aliquos adduceres:
 quid enim opus erat multis? equidem domesticos
 iusseram: tum tibi placuit, ut mitterem ad Silium.
 inde est natum, ut ad Publium. sed necesse neutrum
 fuit. hoc tu tractabis, ut tibi uidetur. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO 19

EST hic quidem locus amoenus, & in mari ip-
 so, qui & Antio, & Circaeis aspici possit: sed ine-
 unda nobis ratio est, quemadmodum in omni mu-
 tatione dominorum, qui innumerabiles fieri possunt
 in infinita posteritate, (si modo haec stabunt) illud,
 quasi consecratum, remanere possit. equidem iam
 nihil egeo uectigalibus, et paruo contentus esse pos-
 sum.

sum. cogito interdum trans Tiberim hortos aliquos parare, & quidem ob hanc causam maxime: nihil enim uideo, quod tam celebre esse possit: sed quos, coram uidebimus; ita tamen, ut hac aetate sanum absolutum sit. tu tamen cum Appella Chio confice de columnis. De Cocceio, & Libone quae scribis, approbo, maxime, quod de iudicatu meo responsum sit. si quid perspexeris, & tamen quid procuratores Cornificij dicant, uelim scire, ita ut in ea re te, cum tam occupatus sis, non multum operae uelim ponere. De Antonio quoque Balbus ad me cum Oppio conscripsit, idque tibi placuisse, ne perturbarer. illis egi gratias. te tamen, ut iam ante ad te scripsi, scire uolo, me neque isto nuntio esse perturbatum, nec iam ullo perturbatum iri. Pansa si hodie, ut putabas, profectus est, posthac iam incipito scribere ad me, de Bruti aduentu quid expectes, id est, quos ad dies. id, si scies ubi iam sit, facile coniectura assequere. Quod ad Tironem de Terentia scribis, obsecro te, mi Attice, suscipe totum negotium. uides & officium agi meum quoddam, cui tu es conscius, & ut non nulli putant, Ciceronis rem. me quidem id multo magis mouet, quod mihi est & sanctius, & antiquius; praesertim cum hoc alterum neque sincerum, neque firmum putem fore. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

20

NON DVM uideris perspicere, quam me nec Antonius commouerit, nec quidquam iam eiusmo-

di possit commouere. De Terentia autem scripsi ad te ijs litteris, quas dederam pridie. Quod me hortaris, idq. a ceteris desiderari scribis, ut dissimulem me tam grauitere dolere: possum ne magis, quod totos dies consumo in litteris? quod etsi non dissimulationis, sed potius leniendi, & sanandi animi causa facio: tamen, si mihi minus proficio, simulationi certe facio satis. Minus multa ad te scripsi, quod expectabam tuas litteras ad eas, quas ad te pridie dederam. expectabam autem maxime de sano, non nihil etiam de Terentia. Velim me facias certiore proximis litteris, Cn. Caepio, Seruiliae Claudij pater, uiuo ne patre suo naufragio perierit, an mortuo; item Rutilia uiuo ne C. Cotta, filio suo, mortua sit, an mortuo. pertinet ad eum librum, quem de luctu minuendo scripsimus. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

21

LEGI Bruti epistolam, eamq. tibi remisi, sane non prudenter rescriptam ad ea, quae requisieras. sed ipse uiderit. quanquam illud turpiter ignorat. Catonem primum sententiam putat de animaduersione dixisse; quam omnes ante dixerant, praeter Caesarem. & cum ipsius Caesaris tam seuera fuerit, qui tum praetorio loco dixerit; consularium putat leniores fuisse, Catuli, Seruili, Lucullorum, Curiionis, Torquati, Lepidi, Gellij, Volcatij, Figuli, Cottae, L. Caesaris, C. Pisonis, etiam M. Acilij Glabrionis, Silani, Murenae, designatorum consilium.

lum . cur ergo in sententiam Catonis ? quia uerbis
luculentioribus , & pluribus rem eandem compre-
henderat . Me autem hic laudat , quod retulerim ,
non quod patefecerim , quod cohortatus sim , quod
denique ante , quam consulerem , ipse iudicauerim .
quae omnia quia Cato laudibus extulerat in caelū ,
perscribendaq. censuerat ; iccirco in eius sententiam
est facta discessio . hic autem se etiam tribuere mul-
tum mihi putat , quod scripserit , Optimum consu-
lem . quis enim ieiunius dixit inimicus ? Ad cetera
uero tibi quemadmodum rescripsit ? tantum rogat
de S. C. ut corrigas . hoc quidem fecisset , etiam si
Ranio admonitus esset . Sed haec iterū ipse uiderit .
De hortis , quoniam probas , effice aliquid . rationes
meas nosti . si uero etiam a Faberio recedit ; nihil
negotij est . sed etiam sine eo posse uideor contende-
re . uenales certe sunt Drusi , fortasse & Lamiani ,
& Cassiani . sed coram . De Terentia non possum
commodius scribere , quam tu scribis . officium sit
nobis antiquissimum . si quid nos fesellerit , illius ma-
lo me , quam mei paenitere . Oniae C. Lollij curan-
da sunt HS ̄ . negat Eros posse sine me ; credo ,
quod accipienda aliqua sit , & danda aestimatio .
uellem tibi dixisset . si enim res est , ut mihi scribit ,
parata ; nec in eo ipso mentitur : per te confici po-
tuit . cognoscas , & conficias , uelim . Quod me
in forum uocas ; eo uocas , unde , etiam bonis meis
rebus , fugiebam . quid enim mihi cum foro sine cu-
ria ? in oculos incurrentibus ijs , quos aequo animo
uide-

uidere non possum. Quod autem homines a me postulare scribis, ut Romiae sim, neque mihi, ut absim, concedere, aut quatenus eas mihi concedere: iam pridem scito esse, cum nunc te pluris, quam omnes illos, putem. ne me quidem contemno; meoque iudicio multo stare malo, quam omnium reliquorum. neque tamen progredior longius, quam mihi doctissimi homines concedunt: quorum scripta omnia, quaecunque sunt in eam sententiam, non legi solum, quod ipsum erat fortis aegroti, accipere medicinam, sed in mea etiam scripta transtuli, quod certe afflicti, & fracti animi non fuit. ab his me remedijs noli in istam turbam uocare, ne recidam.

De Terentia, quod mihi omne onus imponis; non cognosco tuam in me indulgentiam. ista enim sunt ipsa uulnera, quae non possum tractare sine maximo gemitu. moderare igitur, quaeso, ut potes. neque enim a te plus, quam potes, postulo. potes autem, quid ueri sit, perspicere tu unus. De Rutilia, quoniam uideris dubitare, scribes ad me, cum scies, sed quamprimum, num Clodia, D. Bruto consulari, filio suo, mortuo, uixerit. id de Marcello, aut certe de Postumia sciri potest, illud autem de M. Cotta, aut de Syro, aut de Satyro. De hortis, etiam atque etiam rogo. omnibus meis; eorumque, quos scio mihi non defuturos, facultatibus, sed potero meis, enitendum mihi est. sunt etiam, quae uendere facile possim: sed, ut non uendam, eiq. usuram pendam, a quo emero, non plus annum, possum asse-

assequi, quod uolo, si tu me adiunas. paratissimi sunt Drusi. cupit enim uendere. proximos puto Lamiae: sed abest. tu tamen, si quid potes, odorare. ne Silius quidem quidquam utitur, & ijs usuris facillime sustentabitur. habe tuum negotium; nec, quid res mea familiaris postulet, quam ego non curo, sed quid uelim, existima. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

22

PVTARAM te aliquid noui; quod eiusmodi fuerat initium litterarum; quamuis non curarem, quid in Hispania fieret, tamen te scripturum: sed uidelicet meis litteris respondisti, ut de foro, & de curia. sed domus est, ut ais, forum. quid ipsa domo mihi opus est, carenti foro? occidimus, occidimus, Attice, iam pridem nos quidem, sed nunc fate-mur, postea quam unum, quo tenebamur, amisi-mus. itaque solitudinem sequor. & tamen, si qua me res isto abduxerit, enitar, si quo modo potero, (potero autem) ut praeter me nemo dolorẽ meum sentiat; si ullo modo poterit, ne tu quidem. Atque etiam illa caussa est non ueniendi. meministi, quid ex te Atedius quaesierit. quin etiam nunc molesti sunt: quid existimas, si uenero? De Terentia ita cura, ut scribis; meq. hac ad maximas aegritudines accessione non maxima libera. Et, ut scias me ita dolere, ut non iaceam; quibus consulibus Carneades, & ea legatio Romam uenerit, scriptum est in tuo annali. haec nunc quaero, quae caussa fuerit.

de

de Oropo, opinor, sed certum nescio: & si ita est, quae controuersiae: praeterea, qui eo tempore nobilis Epicureus fuerit Athenis, qui praefuerit hortis: qui etiā Athenis πολιτικοὶ fuerint illustres. quae etiam ex Apollodori puto posse inueniri. De Attica, molestum: sed quoniam leuiter, recte esse confido. De Magala dubiū mihi non erat. unde enim tam felix Ligus pater? nā quid de me dicam? cui ut omnia contingant, quae uolo; leuari non possum. De Drusi hortis, quāti licuisse tu scribis, id ego quoque audieram, & ut opinor, heri ad te scripseram: sed quanti quanti, bene emitur, quod necesse est. mihi, quoquo modo tu existimas, (scio enim, ego ipse quid de me existimem) leuatio quaedam est, si minus doloris, at officij debiti. Ad Sicam scripsi, quod utitur L. Cotta, si nihil conficeretur de transiberinis, habet in Ostiensi Cotta celeberrimo loco, sed pusillum loci, ad hanc rem tamen plus etiam satis: id uelim cogites. nec tamen ista pretia hortorum pertimueris. nec mihi argento iam, nec ueste opus est, nec quibusdam amoenis locis: hoc opus est. uideo etiam, a quibus adiuuari possim. sed loquere cum Silio: nihil enim est melius. mandauī etiam Sicae. rescripsit, constitutum se cum eo habere. scribat igitur ad me, quid egerit, & tu uidebis.

CICERO. S. D. ATTICO

23

BENE fecit A. Silius, qui transfegerit. neque enim ei deesse uolebam, & quid possem, timebam.

De

De Ouia, confice, ut scribis. De Cicerone, tempus esse iam uidetur: sed quaero, quod illi opus erit Athenis, permutari ne possit, an ipsi ferendum sit: de totaq. re, quemadmodum, & quando placeat, uelim consideres. Publius iturus ne sit in Africam, & quando, ex Atedio scire poteris. quaeras, & ad me scribas, uelim. Et, ut ad meas ineptias redeam, uelim me certiorem facias, P. Crassus, Vinuliae filius, uiuo ne P. Crasso, consulari, patre suo, mortuus sit, ut ego meminisse uideor, an post. item quaero de Regillo, Lepidi filio, recte ne meminerim, patre uiuo mortuum. Cispiana explicabis, itemq. Praetiana. De Attica, optime: & ei salutem dices, & Piliae.

CICERO. S. D. ATTICO

24

SCRIPSIT ad me diligenter Sica de Silio, seq. ad te rem detulisse: quod tu idem scribis. mihi & res, & condicio placet, sed ita, ut numerato malim, quam aestimatione. uoluptarias enim possessiones nolet Silius: uectigalibus autem ut his possum esse contentus, quae habeo, sic uix minoribus. unde ergo numerato? HS DC exprimes ab Hermogene, cum praesertim necesse erit. & domi uideo esse HS DC. reliquae pecuniae uel usuram Silio pendemus, dum a Faberio, uel ab aliquo, qui Faberio debet, repraesentabimus. erit etiam aliquid alicunde. sed totam rem tu gubernabis. Drusianis uero hortis multo antepono: neque sunt unquam comparati,

mi-

mibi crede . una me caussa mouet , in qua scio me τε
 τυφῶσαι : sed , ut facis , obsequere huic errori meo .
 Nam quod scribis ἐγγράμα : actum iam de isto est ;
 alia magis quaero . Vale .

CICERO . S . D . ATTICO

25

SICA , ut scribit , etiam si nihil confecerit cum
 A . Silio , tamen se scribit x . kal . esse uenturum .
 cuius occupationibus ignosco : eaeq . mihi sūt notae .
 De uoluntate tua , ut simul simus , uel studio potius ,
 & cupiditate , non dubito . De Nicia quod scri-
 bis : si ita me haberem , ut eius humanitate frui pos-
 sem , in primis uellem illum mecum habere : sed mi-
 hi solitudo , & recessus prouincia est . quod quia faci-
 le ferebat Sica , eo magis illum desidero . praeterea
 nosti Niciae nostri imbecillitatem , mollitiem , con-
 suetudinem uictus . cur ego illi molestus uelim , cum
 mihi ille iucundus esse non possit ? uoluntas tamen
 eius mihi grata est . Vnam rem ad me scripsi tibi , de
 qua decreui nihil tibi rescribere . spero enim me a te
 impetrasse , ut priuares me ista molestia . Piliae , &
 Atticae salutem . Vale .

CICERO . S . D . ATTICO

26

DE SILIANO negotio , etsi mihi non est igno-
 ta condicio , tamen hodie me ex Sica arbitror om-
 nia cogniturum . Cottae quidem negas te nosse . sed
 ultra Silianam uillam est , quam puto tibi notam es-
 se , uillula sordida , & ualde pusilla : nihil agri : ad
 aliam

aliam rem loci satis, nihil ad eam, quam quaero. sequor celebritatem. sed, si perficitur de hortis Silij, hoc est, si perficis; (est enim totum positum in te) nihil est scilicet, quod de Cotta cogitemus. De Cicerone, ut scribis, ita faciam: ipsi permittam de tempore: nummorum quantum opus erit, ut permutetur, tu uidebis. Ex Atedio, quod scribis, si quid inueneris, scribes. Et ego ex tuis animaduerto litteris, & profecto tu ex meis, nihil habere nos, quod scribamus. eadem quotidie: quae iam, iamque ipsa contrita sunt: tamen facere non possum, quin quotidie ad te mittam, ut tuas accipiam. De Bruto tamen, si quid habebis. scire enim iam puto, ubi Pansam expectet. si, ut consuetudo est, in prima prouincia; circiter kalendas affuturus uidetur. uellem, tardius. ualde enim urbem fugio multas ob causas. itaque id ipsum dubito, an excusationem aliquam ad illum parem: quod quidem uideo facile esse. sed habemus satis temporis ad cogitandum. Piliae, Atticae salutem. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO 27

DE SILIO nihilo plura cognoui ex praesente Sica, quam ex litteris tuis. scripseras enim diligenter. si igitur tu illum conueneris, scribes ad me, si quid uidebitur. De quo putas ad me missum esse; sit missum, nec ne, nescio; dictum quidem mihi certe nihil est. tu igitur, ut coepisti: &, si quid ita conficies, (quod equidem non arbitror fieri posse) ut il-

li probetur; Ciceronem, si tibi placebit, adhibebis. eius aliquid interest, uideri illius causa uoluisse: mea quidem nihil, nisi id quod tu scis, quod ego aestimo. Quod me ad consuetudinem reuocas, fuit meum quidem iam pridem remp. regere, quod faciebam: sed interea erat, ubi acquiescerem. nunc plane nec ego uictum, nec uitam illam colere possum: nec in ea re, quid alijs uideatur, mihi puto curandum. mea mihi conscientia pluris est, quam omnium sermo. Quod me ipse per litteras consolatus sum; non paenitet me, quantum profecerim. maiorem minui: dolorem nec potui, nec, si possem, uellem. De Triario, bene interpretaris uoluntatem meam. tu uero nihil, nisi ut illi uolent. amo illum mortuum: tutor sum liberis: totam domum diligo. De Castriciano negotio, si Castricius pro mancipijs pecuniam accipere uolet, eamq. ei solui, ut nunc soluitur; certe nihil est commodius. sin autem ita actum est, ut ipsa mancipia abduceret; non mihi uidetur esse aequum. rogas enim me, ut tibi scribam, quid mihi uideatur. nolo enim negotij Quintum fratrem quidquam habere: quod, uideor mihi intellexisse, tibi uideri ideam. Publius, si aequino etiam expectat, ut scribis Atedium dicere, nauigaturus uidetur. mihi autem dixerat, per Siciliam. utrum, & quando, uelim scire. Et uelim aliquando, cum erit tuum commodum, Lentulum puerum uisas, eiq. de mancipijs, quae tibi uidebitur, attribuas. Piliae, Atticae salutem. Vale.

SILIVS , ut scribis , hodie. cras igitur , uel potius cum poteris , scribes , si quid erit , cum uideris . Nec ego Brutum uito , nec tamen ab eo leuationem ullam expecto : sed erant caussae , cur hoc tempore illic esse nollem : quae si manebunt , quaerenda erit excusatio ad Brutum : & , ut nunc est , mansurae uidentur . De hortis , quaeso explica . caput illud est , quod scis . sequitur , ut etiam mihi ipsi quiddam opus sit . nec enim esse in turba possum , nec a uobis abesse . huic meo consilio nihil reperio isto loco aptius . & de hac re quid tui consilij sit , mihi persuasum est , & eo magis , quod idem intellexi tibi uideri , me ab Oppio , & Balbo ualde diligere . cum ijs communices , quantopere , & quare uelim hortos ; sed ita posse , si expediatur illud Faberianum . sin igitur auctor es futuri , si qua etiam iactura facienda sit in repraesentando , (quod possum) adducito . tum enim illud desperatum denique intelliges , & quid inclinent ad hoc meum consilium adiuvandum . si quid erit , magnum est adiumentum : sin minus , quacunque ratione contendamus . uetus illud ἔγγημα , quemadmodum scripsisti , uel ἐν τράποιον putato . de illo Ostiensi nihil est cogitandum , si hoc non assequimur . a Lamia non puto posse . Damassippi experiendum est . Vale .

QV AERO, quid ad te scribam: sed nihil est: eadem quotidie. Quod Lentulum inuisis, ualde gratum. pueros attribue ei, quot, & quos uidebitur. De Silij uoluntate uendendi, & de eo, quanti; tu uereri uideris, primum ne nolit, deinde ne tanti. Sica aliter: sed tibi assentior. quare, ut ei placuit, scripsi ad Egnatium. Quod Silius te cum Clodio loqui uult; potes id mea uoluntate facere; commodiusq. id est, quam, quod ille a me petit, me ipsum scribere ad Clodium. De mancipijs Castricianis, commodissimum esse credo, transigere Egnatium: quod scribis te ita futurum putare. Cum Ouia, quaeso, quidem ut conficiatur. Quoniam, ut scribis, nox erat, in hodierna epistola plura expecto. Vale.

(SILIVM mutasse sententiam, Sica mirabatur. equidem magis miror, quod, cum in filium causam conferret, quae mihi non iniusta uidetur; (habet enim qualem uult) ais te putare, si addiderimus aliud, a quo refugiat, cum ab ipso id fuerit, destinatum uenditurum. Quaeris a me; quod summi pretium constituam; et quantum anteire istos hortos, Drusi: accessi nunquam: Coponianam uillam, & ueterem, & non magnam, noui; siluam nobilem, fructum autem neutrius: quod tamen puto nos scire oportere. sed mihi, utrius istorum, tempore

pore magis meo, quam ratione, aestimandi sunt. possim autem assequi, nec ne, tu uelim cogites. si enim Faberianum uiderem, explicare uel repraesentatione non dubitarem, de Silianis, si modo adduceretur, ut uenderet: si uenales non haberet, transferrem ad Drusum, uel tanti, quanti Egnatius illum uelle tibi dixit. magno etiam adiumento nobis Hermodenes potest esse in repraesentando. at concede mihi, quaeso, ut eo animo sim, quo is debeat esse, qui emere cupiat. & tamen seruius ita cupiditati, & dolori meo, ut a te regi uelim. Egnatius mihi scripsit. is si quid tecum locutus erit, (commodissime enim per eum agi potest) ad me scribes: & id agendum puto. nam cum Silio non uideo confici posse. Piliae, & Atticae salutem. Haec ad te mea manu. uide, quaeso, quid agendum sit. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

31

PUBLILIA ad me scripsit, matrem suam cum Publilio loqui, eam ad me cum illo uenturam, & se una, si ego paterer. orat multis, & supplicibus uerbis, ut liceat, & ut sibi rescribam. res quam molesta sit, uides. rescripsi, me etiam grauius esse affectum, quam tum, cum illi dixissem, me solum esse uelle; quare nolle me hoc tempore eam ad me uenire. putabam, si nihil rescripsissem, illam cum matre uenturam: nunc non puto. apparebat enim illas litteras non illius esse. illud autem, quod fore uideo, ipsum uolo uitare, ne illae ad me ueniant. &

una est uitatio: & ego nollem: sed necesse est. te hoc nunc rogo, ut explores, ad quam diem hic ita possim esse, ut ne opprimar. ages, ut scribis, temperate. Ciceroni uelim hoc proponas, (ita tamen, si tibi non iniquum uidebitur) ut sumptus huius peregrinationis (quibus, si Romae esset, domumque conduceret, quod facere cogitabat, facile contentus futurus erat) accommodet ad mercedes Argileti, & Auentini. & cum ei proposueris, ipse uelim reliqua moderere, quemadmodum ex his mercedibus suppeditemus ei quod opus sit. praestabo, nec Bibulum, nec Acidinum, nec Messallam, quos Athenis futuros audio, maiores sumptus facturos, quam quod ex eis mercedibus recipietur. itaque uelim uideas, primum, conductores qui sint, & quanti; deinde, ut sit, qui ad diem soluat; & quid uiatici, quid instrumenti satis sit. iumento certe Athenis nihil opus sit. quibus autem in uia utatur, domi sunt plura, quam opus erat: quod etiam tu animaduertis. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

32

EGO, ut heri ad te scripsi, si & Silius is fuerit, quem tu putas, nec Drusus facilem se praebuerit, Damasippum uelim aggrediare. is, opinor, ita partes fecit in ripa nescio quotenorum iugerum, ut certa pretia constitueret; quae mihi nota non sunt. scribes ad me igitur, quidquid egeris. Vehementer me sollicitat Atticae nostrae ualetudo; ut uerear
etiam,

etiam, ne qua culpa sit, sed & paedagogi probitas,
& medici assiduitas, & tota domus in omni genere
diligens mer rursus id suspicari uetat. cura igitur.
plura enim non possum. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

33

EGO hic uel sine Sica. (Tironi enim melius
est) facillime possem esse, ut in malis: sed, cum
scribas uidendum mihi esse, ne opprimar; ex quo
intelligam, te certum illius profectiois diem non
habere; putauī esse commodius, me istuc uenire;
quod idē uideo tibi placere. cras igitur in Sicae sub
urbano: inde, quemadmodum suades, puto me in
Ficulensi fore. quibus de rebus ad me scripsisti, quo
niam ipse uenio, coram uidebimus. tuam quidem
& in agendis nostris rebus, & in consilijs inēdis,
mihiq. dandis, in ipsis litteris, quas mittis, beneuo
lentiam, diligentiam, prudentiam mirifice diligo.

CICERO. S. D. ATTICO

34

TV tamen, si quid cum Silio, uel illo, ipso die,
quo ad Sicam uenturus ero, certio rem me uelim fa
cias, & maxime cuius loci detractiōnem fieri uelit.
quod enim scribis, extremi; uide, ne is ipse locus
sit, cuius caussa de tota re, ut scis, est a nobis cogi
tatum. Hirtiij epistolam tibi misi, & recentem, &
beneuole scriptam. Ante, quam proxime discessi,
nunquam mihi uenit in mentem, quo plus insum
ptum in monumentum esset, quam nescio quid,

fano, ut coepimus; uelim cohortere, & exacuas Cluatium. nam etiam si alio loco placebit; illius nobis opera, consilioq. utendum puto. Tu ad uillam fortasse cras. Vale.

C I C E R O. S. D. A T T I C O

36

A T E heri duas epistolas accepi, alteram pridie datam Hilario, alteram eodem die tabellario: accepiq. ab Aegypto litteras eodem die, Piliam, & Atticam plane belle se habere. tuae litterae mihi redditae sunt tertiodecimo die. Quod mihi Bruti litteras, gratum. ad me quoque misit. eam ipsam ad te epistolam misi, & ad eam exemplum meorum litterarum. De fano, si nihil mihi hortorum inuenis; qui quidem tibi inueniendi sunt, si me tanti facis, quanti certe facis; ualde probo. rationem tuam de Tusculano. quamuis prudens ad cogitandum sis, sicut es: tamen, nisi magnae curae tibi esset, ut ego consequerer id, quod magnopere uellem, nunquam ea res tibi tam belle in mentem uenire potuisset. sed nescio quo pacto celebritatem requiro: itaque hortos mihi conficias, necesse est. maxima est in Scapulae celebritas, propinquitas praeterea ubi sis, ne totum diem in uillam. quare, antequam discedit, Othonem, si Romae est, conuenias peruelim. si nihil erit, etsi tu meam stultitiam consue-ri ferre, eo tamen progrediar, ut mihi stomachere. Drusus enim certe uendere uult. si ergo aliud erit, non mea erit culpa, nisi emerо? qua in re ne labar,

quaeso provide. providendi autem una ratio est, si quid de Scapulanis possumus. Et uelim me certior facias, quam diu in suburbano sis futurus. Apud Terentiam gratia opus est nobis, tuaque auctoritate. sed facies, ut uidebitur. scio enim, si quid mea intersit, tibi maiori curae solere esse, quam mihi. Hirtius ad me scripsit, Sex. Pompeium Corduba exisse, & fugisse in Hispaniam citeriorem, Cnaeum fugisse nescio quo: neque enim curo: nihil praeterea noui. litteras Narbone dedit xiv. kal. Mai. Tu mihi de Caninij naufragio, quasi dubia re, misisti. scribas igitur, si quid erit certius. Quod me amaestitia auocas, multum proficies, si locum sano dederis. multa mihi eius ἀποδείκνυμι in mentem ueniunt: sed loco ualde opus est. quare etiam Othonem uide. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

37

Non dubito, quin occupatissimus fueris, qui ad me nihil litterarum. sed homo nequam, qui tuum commodum non expectarit, cum ob eam unam causam missus esset. nunc quidem, nisi quid te tenuit, iuspikor esse in suburbano. at ego hic, scribendo dies totos, nihil equidem leuor, sed tamen aberro. Asinius Pollio ad me scripsit de impuro nostro cognato. quod Balbus minor nuper satis plane, Dolabella obscure, hic apertissime. ferrem grauiter, si nouae aegrimoniae locus esset. sed tamen quid impurius? o hominem cauendum: quanquam mihi quidem.

dem. sed tenendus dolor est. Tu, quoniam necesse mihi est, sic scribes aliquid; si uacabis. Quod putas oportere prouideri iam animi mei firmitatem, grauiusque quosdam scribis de me loqui, quam aut te scribere, aut Brutum: si, qui me fractum animo, & debilitatum putant, sciant, quid litterarum, & cuius generis conficiam; credo, si modo homines sint, existiment me, siue ita leuatus sim, ut animum uacuum ad res difficiles scribendas asseram, reprehendendum non esse; siue hanc aberrationem a dolore delegerim, quae maxime liberalissima, doctoq. homine dignissima, laudari etiam oportere. sed, cum ego faciam omnia, quae facere possim ad me adiun- dum; tu effice id, quid uideo te non minus, quam me, laborare. hoc mihi debere uideor, neque leuari posse, nisi soluero, aut uidero me posse soluere, id est locum, qualem uolo, inuenero. Heredes Scapulae si istos hortos, ut scribis tibi Othonem dixisse, partibus quattuor factis, liceri cogitant: nihil est scilicet emptori loci. sin uenibunt: quid fieri possit, uidebimus: nam ille locus publicatus, qui est Trebonij, et Cusini, erat ad me allatus. sed scis aream esse. nullo pacto probo. Clodiae sane placent; sed non puto esse uenales. De Drusi hortis, quamuis ab ijs abhorreas, ut scribis; tamen eo confugiam, nisi quid inueneris. aedificatio me non mouet. nihil enim aliud aedificabo, nisi id, quod etiam si illos non habuero. *Κύπρος* mihi sic placuit, ut cetera *Antisthenis*, hominis acuti magis, quam eruditi. Vale.

TABELLARIUS cum ad me sine litteris tuis uenisset, existimavi, tibi eam causam non scribendi fuisse, quod pridie scripsisses ea ipsa, ad quae rescripsi hac epistola. expectaram tamen aliquid de litteris Asinij Pollionis. sed nimium ex meo otio tuum spectro. quanquam tibi remitto, nisi quid necesse erit, necesse ne habeas scribere, nisi eris ualde otiosus. De tabellarijs facerem, quod suades, si essent ullae necessariae litterae, ut erant olim, cum, breuioribus diebus, tamen quotidie respondebant tempori tabellarij. & erat aliquid, Silius, Drusus, alia quaedam. nunc, nisi Otho extitisset, quid scriberemus, non erat. id ipsum dilatum est: tamen alleuor, cum loquor tecum absens, multo etiam magis, cum tuas litteras lego. sed quoniā & abes; (sic enim arbitror) & scribendi necessitas nulla est; conquiescent litterae, nisi quid noui extiterit. Vale.

QUALIS futura sit Caesaris uituperatio contra laudationem meam, perspexi ex eo libro, quem Hirtius ad me misit, in quo colligit uitia Catonis, sed cum maximis laudibus meis. itaque misi librum ad Muscam, ut tuis librarijs daret. uolo enim cum diuulgari: quod quo facilius fiat, imperabis tuis. συμβουλατικὸν ἄρα saepe conor: nihil reperio: & quidem mecum habeo & Ἀριστοτέλους & Θεοπόμπου

Ἐὸς Ἀλέξανδρον : sed quid simile ? illi, quae & ipsi honesta essent, scribebant, & grata Alexandro. ecquid tu eiusmodi reperis ? mihi quidem nihil in mentem uenit. Quod scribis te uereri, ne & gratia, & auctoritas nostra hoc meo maerore minuat : ego, quid homines aut reprehendant, aut postulent, nescio. ne doleam ? qui potest ? ne iaceam ? quis unquam minus ? dum tua me domus leuabat, quis a me exclusus ? quis uenit, qui offenderetur ? Asturam sum a te profectus. legere isti laeti, qui me reprehendunt, tam multa non possunt, quam ego scripsi : quam bene, nihil ad rem : sed genus scribendi id fuit, quod nemo abiecto animo facere posset. Triginta dies in hortis fui. quis aut congressum meum, aut facilitatem sermonis desiderauit ? nunc ipsum, ea lego, ea scribo, ut ij, qui mecum sunt, difficilius otium ferant, quam ego laborem. Si quis requirit, cur Romae non sim : quia discessus est : cur nō sim in his meis praediolis, quae sunt huius temporis : quia frequentiam illam non facile ferrem. ibi sum igitur, ubi is, qui optimas Baias habebat, quotannis hoc tempus consumere solebat. cum Romam uenero, nec uultu, nec oratione reprehendar. hilaritatem illam, qua hanc tristitiam temporum condiebamus, in perpetuum amisi : constantia, & firmitas nec animi, nec orationis requiretur. De hortis Scapulanis hoc uidetur effici posse, aliud tua gratia, aliud nostra, ut praeconi subijciantur. id nisi sit, excludemur. sin ad tabulam uenimus, uincemus.

facul-

facultates Othonis nostra cupiditate. Nam quod ad me de Lentulo scribis, non est in eo. Faberiana modo res certa sit; tuq. enitare, quod facis: quod uolumus, consequemur. Quod quaeris, quam diu hic: paucos dies: sed certum non habeo: simul ac constituero, ad te scribam: & tu ad me, quam diu in suburbano sis futurus. quo die ego ad te haec misi, de Pilia, & Attica mihi quoque eadem, quae scribis, & scribuntur, & nuntiantur. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

40

NIHIL erat, quod scriberem: scire tamen uolebam, ubi esses. si abes, aut absfuturus es, quando rediturus esses, facias igitur me certiozem. Et quod tu scire uolebas, ego quando ex hoc loco: postridie iduum Lanuuij constitui manere, inde postridie in Tusculano, aut Romae. utrum sim factururus, eo ipso die scies. Scis, quam sit φιλαίτιον συμφορὰ, minime in te quidem: sed tamen auide sum affectus de fano: quod nisi, non dico, effectum erit, sed fieri uidero; audebo hoc dicere, & tu, ut soles, accipies; incurfabit in te dolor meus, non iure ille quidem, sed tamen feres hoc ipsum quod scribo, ut omnia mea fers, ac tulisti. omnes tuas consolationes unam hanc in rem uelim conferas. si quaeris, quid optem: primum Scapulae, deinde Clodiae, postea, si Silius nolet, Drusus aget iniuste, Cusini, & Trebonij. puto Terentium esse dominum, Rebilum fuisse certo scio. sin autem tibi Tusculanum placet, ut signifi-

ca. li

casti quibusdam litteris : tibi assentiar. hoc quidem utique perficies, si me leuari uis ; quem iam etiam grauius accusas, quam patitur tua consuetudo : sed facis summo amore, & uictus fortasse uitio meo : sed tamen, si me leuari uis, haec summa leuatio, uel, si uerum scire uis, una. Hirtiij epistolam si legeris, quae mihi quasi *εὐπλοία* uidetur eius uituperationis, quam Caesar scripsit de Catone ; facias me, quid tibi uisum sit, si tibi erit commodum, certiorum. Redeo ad sanum. nisi hac aetate absolutum erit, quam uides integram restare ; scelere me liberatum non putabo. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

41

NULLVM a te desiderauim diem litterarum. uidebam enim quae scribis : & tamen suspicabar, uel potius intelligebam, nihil fuisse, quod scriberes. ad VI. id. uero & abesse te putabam, & plane uidebam, nihil te habere. ego tamen ad te fere quotidie mittam. malo enim frustra, quam te non habere, cui des ; si quid forte sit, quod putes me scire oportere. itaque accepi VI. id. litteras tuas inanes. quid enim habebas, quod scriberes ? mihi tamen illud, quidquid erat, non molestum fuit, nihil aliud scire me, noui te nihil habere : scripsisti tamen nescio quid de Clodia. ubi ergo ea est, aut quando uentura ? placet mihi res sic, ut secundum Othonem nihil magis. sed neque hanc uendituram puto : delectatur enim, & copiosa est : & illud alterum quam sit

fit difficile, te non fugit. sed obsecro enitamur, ut aliquid ad id, quod cupio, excogitemus. Ego me hinc postridie exiturum puto, sed aut in Tusculanum, aut domum, inde fortasse Arpinum. cum certum sciero, scribam ad te. Venerat mihi in mentem mouere te, ut id ipsum, quod facis, faceres. putabam enim commodius te idem istud domi agere posse, interpellatione sublata. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

42

E. G. O. postridie iduum, ut scripsi ad te ante, Lannuij manere constitui, inde aut Romae, aut in Tusculano. scies ante utrunque. Quod scies recte illam rem fore leuamento; bene facis; cum id esset, mihi crede, perinde, ut existimare tu non posses. res indicat, quantopere id cupiam; cum tibi audeam confiteri, quem id non ita ualde probare arbitrer. sed ferendus tibi in hoc meus error: ferendus? immo uero etiam adiuuandus. De Othone, diffido, fortasse quia cupio: sed tamen maior etiam res est, quam facultates nostrae, praesertim aduersario & cupido, & locuplete, & herede. Proximum est, ut uelim Clodiae. si ista minus confici possunt, effice quiduis. ego me maiore religione, quam quisquam fuit ullius uoti, obstrictum puto. uidebis etiam Trebonianos: etsi absunt domini. sed, ut ad te heri scripsi, considerabis etiam de Tusculano; ne aestas effluat: quod certe non est committendum. Vale.

CICERO

ET Hirtium aliquid ad te *συμπράδως* de me scripsisse, facile patior; (fecit enim humane) & te eius epistolam ad me non misisse, multo facilius: tu enim etiam humanius. Illius librum, quem ad me misit de Catone, propterea uolo diuulgari ab tuis, ut ex istorum uituperatione sit illius maior laudatio. Quod per Muscelam agis; habes hominem ualde idoneum, meiq. sane studiosum iam inde a Pontiano. perfice igitur aliquid: quid autem aliud, nisi ut aditus sit emptori? quod per quemuis heredem potest effici. sed Muscelam id perfecturum, si rogaris, puto. Mihi uero & locum, quem opto, ad id, quod uolumus, dederis, & praeterea *ὑγίειαν*. Nam illa Siliij, & Drusi non satis *οικονομικὰ* mihi uidentur. quid enim sedere totos dies in uilla ista? igitur malim primum Othonis, deinde Clodiae. si nihil fiet; aut Druso ludus est suggerendus, aut utendum Tusculano. Quod domi te inclusisti, ratione fecisti: sed quaeso confice, & te uacuum redde nobis. Ego hinc, ut scripsi antea, postridie idus Laniuum, deinde postridie in Tusculano. contudi enim animum, & fortasse uici, si modo permansero. scies igitur fortasse eras, summum perendie. Sed quid est quaeso? Philotimus nec Cartini Pompeium teneris, * (qua de re litterarum ad Clodium Patauinum missarum exemplum mihi Oppius, & Balbus miserant, se id factum arbitrari) bellumq. narrat reliquum

quum satis magnum. solet omnino esse Fulvia fieri : sed tamen , si quid habes . uolo etiam scire de naufragio Caniniano ; quid sit . Vale .

CICERO . S . D . ATTICO

44

E G O hic duo *συντάγματα* absolui . nullo enim alio modo a miseria quasi aberrare possum . tu mihi , etiam si nihil erit , quod scribas , quod fore ita uideo ; tamen id ipsum scribas uelim , te nihil habuisse , quod scriberes , dum modo ne his uerbis . De Attica , optime . *Ἀκρόα* tua me mouet : etsi scribis nihil esse . In Tusculano eo commodius ero , quod & crebrius tuas litteras accipiam , & te ipsum non nunquam uidebo . nam ceteroqui *ἀνερτότερα* erant Asturæ : nec hæc , quæ refrigerant , hic me magis angunt . etsi tamen , ubicunque sum , illa sunt mecum . De Caesare uicino scripseram ad te , quia cognoram ex tuis litteris . cum *συνάρον* Quirini malo , quam Salutis . Tu uero peruulga Hirtium . id enim ipsum putaram , quod scribis ; ut , cum ingenium amici nostri probaretur , *ὑπόθεσις* uituperandi Catonis irrideretur . Vale .

CICERO . S . D . ATTICO

45

VINCAM , opinor , animum , & Laniuium pergam in Tusculanum . aut enim mihi in perpetuum fundo illo carendum est : (nam dolor idem manebit , tantum mediocrius) aut nescio quid intersit , utrum illuc nunc ueniam , an ad decem annos . neque enim

enim ista maior admonitio, quam quibus assidue conficior & dies, & noctes. quid ergo, inquires, nihil litterae? in hac quidem re, uereor, ne etiam contra. nam essem fortasse durior. exulto enim animo nihil agreste, nihil inhumanum est. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

46

Tu igitur, ut scripsisti, nec id incommodo tuo. uel binae enim poterunt litterae. occurram etiam, si necesse erit. ergo id quidem, ut poteris. De Mustela, ut scribis. etsi magnum opus est. eo magis de labor ad Clodiam. quanquam in utroque Faberianum nomen explorandum est. de quo, nihil nocuerit, si aliquid cum Balbo eris locutus, & quidem, ut res est, emere nos uelle, nec posse sine isto nomine, nec audere incerto. sed quando Clodia Romae futura est, & quia tanti rem aestimas; eo prorsus specto; non quin illud malim; sed & magna res est, & difficile certamen cum cupido, cum locuplete, cum herede. etsi de cupiditate nemini concedam: ceteris rebus infirmiores sumus. sed haec coram. Hirtiij librum, ut facis, diuulga. De Philotimo, idem & ego arbitrabar. Domum tuam pluris uideo futuram uicino Caesare. Tabellarium meum hodie expectamus. nos de Pilia, et Attica certiores faciet. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

47

Domum te libenter esse, facile credo: sed uelim scire, quid tibi restet, aut iam ne conseceris. ego te

GG

m

in Tusculano expecto, eoq. magis, quod Tironi statim te uenturum scripsisti, & addidisti, te putare opus esse. sentiebam omnino, quantum mihi praesens prodesse; sed multo magis post discessum tuum sentio. quamobrem, ut ante ad te scripsi, aut ego ad te totus, aut ad me, quot licebit. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO 48

HERI non multo post, quam tu a me discessisti, puto, quidam urbani, ut uidebantur, ad me mandata, & litteras attulerunt a C. Mario C. F. eum multis uerbis agere mecum per cognationem, quae mihi secum esset, per eum Marium, quem scripsissem, per eloquentiam L. Crassi, aui sui, ut se defenderem: causamq. suam mihi perscripsit. rescripsi, patrono illi nihil opus esse, quoniam Caesaris, propinqui eius, omnis potestas esset, uiri optimi, & hominis liberalissimi: me tamen ei fauturum. O tempora: fore, cum dubitet Curtius consulatum petere? Sed haec haecenus. De Tirone mihi curae est: sed iam sciam, quid agat. heri enim misi, qui uideret: cui etiam ad te litteras dedi. Epistolam ad Caesarem tibi misi. Horti quam in diem proscripti sint, uelim ad me scribas. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO 49

UT me leuaret tuus aduentus, sic discessus afflixit. quare, cum poteris, id est cum Sexti auctionem operam dederis, reuises nos. uel unus dies mihi erit utilis; quid dicam, gratus? ipse Romam uenirem

rem, ut una essemus, si satis consilium quadam de re haberem. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

50

TIRONEM habeo citius, quam uerebar. uenit etiam Nicias: & Valerium hodie audiebam esse uenturum. quamuis multi sint, magis tamen eris solus, quam si unus esses. sed expecto te a Peduceo utique. tu autem significas aliquid, etiam ante. uerum id quidem, ut poteris. De Virgilio, ut scribis, hoc tamen uelim scire, quando auctio. Epistolam ad Caesarem mitti, uideo tibi placere. quid quaeris? mihi quoque idem maxime placuit, & eo magis, quod nihil est in ea, nisi optimi ciuis, sed ita optimi, ut tempora, quibus parere omnes πολιτικοὶ praecipunt. sed scis nobis esse uisum, ut isti ante legerent tu igitur id curabis. sed, nisi plane is intelliges placere, mittenda non est. id autem utrum illi sentiant, an uero simulent, tu intelliges. sed mihi simulatio pro repudiatione fuerit. τοῦτο δὲ μὴ λέγει. De Caerellia quid tibi placeret, Tiro mihi narrauit: debere, non esse dignitatis meae: perscriptionem tibi placere: hoc metuere, alterum in metu non ponere. sed & haec, & multa alia coram. sustinenda. tamen, si tibi uidebitur, solutio est nominis Caerelliani, dum & de Metone, & de Faberio sciam. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

51

L. TULLIVM Montanum nosti, qui cum Ci-

cerone profectus est. ab eius sororis uiro litteras accepi, Montanum Planco debere, quod praes pro Flaminio sit, HS xx; de ea re nescio quid te a Montano rogatum. sane uelim, siue Plancus est rogandus, siue qua re potes illum iuuare, iuues. pertinet ad nostrum officium. si res tibi forte notior est, quam mihi; aut si Plancum rogandum putas; scribas ad me uelim; ut, quid rei sit, & quid rogandum, sciam. De epistola ad Caesarem quid egeris, expecto. De Silio, non ita sane laboro. tu mihi aut Scapulanos, aut Clodianos efficias, necesse est. sed nescio quid uideris dubitare de Clodia; utrum, quando ueniat, an, sint ne uenales? Sed quid est, quod audio, Spinttherem fecisse diuortium? De lingua latina securi es animi, dices, qui talia conscribis. ἀρόγῃαα sunt: minore labore fiunt: uerba tantum affero, quibus abundo. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

52

EGO, etsi nihil habeo, quod ad te scribam, scribo tamen, quia tecum loqui uideor. Hic nobiscum sunt Nicias, & Valerius. hodie tuas litteras expectabamus matutinas. erunt fortasse alterae pomeridianae, nisi te Epiroticae litterae impedient: quas ego non interpello. Misi ad te epistolas ad Marrianum, & ad Montanum. eas in eundem fasciculum uelim addas, nisi forte iam dedisti. Vale.

M. TVLLII. CICERONIS
EPISTOLARVM. AD
T. POMPONIVM. ATTICVM
LIBER. XIII

CICERO. S. D. ATTICO

AD CICERONEM ita scripsisti, ut neque seuerius, neque temperatius scribi potuerit, nec magis, quam quemadmodum ego maxime uellem. prudentissime etiam ad Tullios. quare aut ista proficient, aut aliud agamus. De pecunia uero, uideo a te omnem diligentiam adhiberi, uel potius iam adhibitam: et, si efficis, a te hortos habebo. nec uero ullum genus possessionis est, quod malim, maxime scilicet ob eam causam, quae suscepta est; cuius festinationem mihi tollis, quoniam de aestate polliceris, uel potius recipis: deinde etiam ad καταβίωσιν, maesitiamq. minuendam nihil mihi reperiri potest aptius. cuius rei cupiditas impellit me interdum, ut te hortari uelim. sed me ipse reuoco. non enim dubito, quin, quod me ualde uelle putes, in eo tu me ipsum cupiditate uincas. itaque istuc iam profecto habeo. Expecto, quid istis placeat de epistola ad Caesarem. Nicias te, ut debet, amat, uehementerq. tua sui memoria delectatur. Ergo uero Peduceum nostrum uehementer diligo. nam & quanti patrem feci, totum in hunc: ipsum per se aeque amo, atque illum amauit; te uero plurimum,

qui hoc ab utroque nostrum fieri uelis. Si hortos inspexeris, & si de epistola certiore me feceris, dederis mihi quod ad te scribam: sin minus, scribam tamen aliquid: nunquam enim deerit. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

2

GRATIOR mihi celeritas tua, quam ipsa res. quid enim indignius? sed iam ad ista obduruimus, & humanitatem omnes exuimus. Tuas litteras hodie expectabam, nihil equidem ut ex ijs noui: quid enim? ueruntamen. Oppio, & Balbo epistolas deferri iubebis: & tamen Pisonem sicubi de auro. Faberius si uenerit, uidebis, ut tantum attribuat, si modo attribuetur, quantum debetur. accipies ab Erote. Ariarathes Ariobarzanis filius Romam uenit. uult, opinor, regnū aliquod emere a Caesare. nam, quo modo nunc est, pedem ubi ponat in suo, non habet. omnino eum Sextius noster parochijs publicis occupauit: quod quidem facile patior. ueruntamen, quod mihi, summo beneficio meo, magna cum fratribus illius necessitudo est, inuito eum per litteras, ut apud me diuersetur. ad eam rem cum mitterem Alexādrum, has ei dedi litteras. Cras igitur auētio Peducei: cum poteris ergo: etsi impedit fortasse Faberius: sed tamen, cum licebit. Dionysius noster grauiter queritur, & tamen iure, a discipulis abesse tam diu. multis uerbis scripsit ad me, credo item ad te. mihi quidem uidetur etiam diutius absuturus. ac nollem: ualde enim hominem desidero. Vale.

CICERO

CICERO. S. D. ATTICO] 3

TE litteras expectabam, non dum scilicet :
 has mane rescribebam. Ego uero ista omnia sic
 o, ut nihil aliud me moueat, nisi quod tu uide-
 bitare. illud enim non accipio in bonam par-
 tem, quod ad me refert. quid ? ipse negotium meum
 gererem, nisi consilio tuo? sed tamen intelligo, ma-
 gs te id facere diligentia, qua semper uteris, quam
 quod dubites de nominibus istis. etenim Coelum nō
 probas : plura non uis. utrumque laudo : his igitur
 itendum est. praes aliquando factus esset, in his qui
 * em tabulis. a me igitur omnia, quod dies longio-
 rs : teneamus modo, quod uolumus. puto fore
 tam etiam a praecone diem, certe ab heredibus. De
 trispo, & Mustela uidebis : & uelim scire, quae sit
 pars duorum. De Bruti aduentu erā factus certior.
 atulerat enim ab eo Aegyptia libertus litteras. mi-
 siud te epistolam, quia commode scripta erat. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO 4

HABEO munus a te elaboratum decem lega-
 torum. & quidem puto. nam filius anno post quae-
 sto fuit, quam consul Mummius. sed quoniam sae-
 pius de nominibus quaeris quid placeat : ego quoque
 tibi saepius respondeo, placere. Si quid poteris cum
 Pisae, conficies. Aulus enim uidetur in officio fu-
 turus. Velim ante possis : si minus, utique simul,
 cum rutus ueniet in Tusculanum. magni interest

GG 4 mea,

mea una nos esse. scies autem, qui dies is futurus sit, si puero negotium dederis, ut quaerat. Spurium Mummium putaram in decem legatis fuisse: & uidelicet: etenim *Ελογον*, fratri fuisse. fuit enim ad Corinthum.

CICERO. S. D. ATTICO

5

MISI tibi Torquatum. Colloquere tu quidem cum Silio, ut scribis, & urge. illam diem negabat esse mense Maio, istā non negabat. sed tu, ut omni, istuc quoque ages diligenter. De Crispo, & Mustea scilicet, cum quid egeris. Quoniam ad Bruti aduentum fore te nobiscum polliceris, satis est, praesertim cū hi tibi dies in magno nostro negotio consumātur.

CICERO. S. D. ATTICO

(

DE aquae ductu probe fecisti. columnarium, id de, ne nullum debeamus. quanquam mihi uideri audisse a Camillo, commutatam esse legem. Pisor, quid est, quod honestius respondere possimus, quam solitudinem Catonis? nec coheredibus solum Hernianis, sed etiam, ut scis (tu enim mecum egisti) de puero Lucullo: quam pecuniam tutor (nam he quoque ad rem pertinet) in Achaia sumpserat. & agit liberaliter, quoniam negat se quidquam futurum contra nostram uoluntatem. coram igitur ut scribis, constituemus, quemadmodum rem expectamus. Quod reliquos coheredes conuenisti, plane bene. Quod epistolam meam ad Brutum poscis non habo

habeo eius exemplum, sed tamen saluum est, & ait Tiro te habere oportere, & ut recordor, una cum illius obiurgatoria tibi meam quoque, quam ad eum rescripseram, misi. Iudiciali molestia ut caream, uidebis. Tuditanium istum, proauum Hortensij, plane non noram; & filium, qui tum non potuerat esse legatus, fuisse putaram. Mummius fuisse ad Corinthum, pro certo habeo. saepe enim hic Spurius, qui nuper est * epistolas mihi pronuntiabat uersiculis facietis ad familiares missas a Corintho. sed non dubito, quin fratri fuerit legatus, non in decem. atque hoc etiam accepi, non solitos maiores nostros legare in decem, qui essent imperatorum necessarij, ut nos, ignari pulcherrimorum institutorum, aut negligentes potius, M. Lucillum, & L. Murenam, & ceteros ad L. Lucillum misimus. illudq. ἀλογώτατον, illum fratri in primis eius legatis fuisse. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

7

OPERAM tuam multam, qui & haec cures, & mea expedias, & sis in tuis multo minus diligens, quam in meis. Sextius apud me fuit, et Theopompus pridie: uenisse a Caesare narrabat litteras: hoc scribere, sibi certum esse Romae manere: causamq. eā adscribere, quae erat in epistola nostra, ne se absente leges suae negligerentur, sicut esset neglecta sumptuaria. est ἀλογον: idq. eram suspicatus. sed istis mos gerendus est; nisi placet hanc ipsam

sam sententiam nos persequi. et Lentulum cum Metella fecisse diuortium. haec omnia tu melius. rescribes igitur quidquid uoles, dum modo quid. iam enim non reperio, quid te rescripturum putem, nisi forte de Mustela, aut si Silium uideris. Brutus heri uenit in Tusculanum post horam decimam. hodie igitur me uidebit: ar uellem, cum tu adesses. nisi equidem ei nuntiari, te, quoad potuisses, expectasse eius aduentum, uenturumque, si audisses, meque, ut facio, continuo te certiolem esse facturam. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

8

PLANE nihil erat, quod ad te scriberem. modo enim discesseras, & paullo post triplices remiseras. uelim cures fasciculum ad Vestorium deferendum: & alicui des negotium, qui quaerat, Q. Faberij fundus num quis in Pompeiano, Nolano uenalis sit. Epitomen Bruti Coelianorum uelim mihi mittas, & a Philoxeno Παναγιώτου περί ὁρανοίας. Te idibus uidebo cum tuis. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

9

COMMODOVM discesseras heri, cum Trebatius uenit, paullo post Curtius, hic salutandi causa, sed mansit inuitatus. Trebatium nobiscum habemus. hodie mane Dolabella. multus sermo ad multum diem. nihil possum dicere ἐκτενέσπον, nihil φιλοσπρότερον. uentum est tamen ad Quintum. multa ἄφρατα, ἀδύνατα, sed unum eiusmodi, quod, nisi

nisi exercitus sciret, non modo Tironi dictare, sed ne ipse quidem auderem scribere. sed haëtenus. & ἄρως ad me uenit, cum haberem Dolabellam, Torquatus: humanissimeq. Dolabella, quibus uerbis secum egissem, exposuit. commodum enim egeram diligentissime. quae diligentia grata est uisa Torquato. A te expecto, si quid de Bruto. quanquam Nicias confectum putabat, sed diuortium non probari. quo etiam magis laboro idem, quod tu. si quid est enim offensionis, haec res mederi potest. mihi Arpinum eundum est. nam & opus est constitui a nobis illa praediola: & uereor, ne exeundi potestas non sit, cum Caesar uenerit: de cuius aduentu eam opinionem Dolabella habet, quam tu coniecturam faciebas ex litteris Messallae. cum illuc uenero, intellexeroq. quid negotij sit; tum, ad quos dies rediturus sim, scribam ad te. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO IO

MINIME miror, te & grauiter ferre de Marcello, & plura uereri periculi genera. quis enim hoc timeret, quod neque acciderat antea, nec uidebatur natura ferre; ut accidere posset? omnia igitur metuenda. sed illud παρὰ τὴν ἰσοπλῆν tu, praesertim me reliquum consularem. quid tibi Seruius, quid uidetur? quanquam hoc nullam ad partem ualet scilicet, mihi praesertim, qui non minus bene aetum cum illis putem. quid enim sumus? aut quid esse possumus? domi ne, an foris? quod nisi hoc mi-

hi

hi uenisset in mentem, scribere ista nescio quae; quouerteterem me, non haberem. ad Dolabellam, ut scribis, ita puto faciendum, κοινότερα quaedam, & πολιτικότερα. faciendum certe aliquid est. ualde enim desiderat. Brutus si quid, curabis ut sciam. cui quidem quamprimum agendum puto, praesertim si statuit. sermunculum enim omnem aut restinxerit, aut sedarit. sunt enim, qui loquantur etiam mecum. Sed haec ipse optime, praesertim si etiam tecum loquetur. Mihi est in animo proficisci xī. kal. hic enim nihil habeo quod agam, ne hercule illic quidem nec usquam, sed tamen illic. Hodie Spintherem expecto. misit enim Brutus ad me: per litteras purgat Caesarem de interitu Marcelli: in quem, ne si insidijs quidem ille interfectus esset, caderet ulla suspicio. nunc uero, cum de Magio constet, non ne furor eius omnem causam sustinet? plane, quid sit, non intelligo. explanabis igitur. quanquam nihil habeo, quod dubitem, nisi, ipsi Magio quae fuerit causa amentiae: pro quo quidem etiam sponsor factus est. nimirum id fuit: soluendo enim non erat. credo enim petuisse a Marcello aliquid, & illum, ut erat, constantius respondisse. οὐ γὰρ ὀρεσδος. Vale.

-491017

CICERO. S. D. ATTICO

II

CREDEBAM esse facile: totum est aliud, postea quam sum a te diiunctior. sed fuit faciendum, ut & constituerem mercedulas praediorum, & ne magnum onus obseruantiae Bruto nostro imponerem,

posthac enim poterimus commodius colere inter nos in Tusculano: hoc autem tempore, cum ille me quotidie uidere uellet, ego ad illum ire non possem, priuabatur omni delectatione Tusculani. tu igitur, si Seruilia uenerit, si Brutus quid egerit, etiam, si constituerit quando obuiam, quidquid denique erit, quod scire me oporteat, scribes. Pisonem, si poteris, conuenias. uides, quam maturum sit. sed tamen, quod commodo tuo fiat. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

12

VALDE me momorderunt epistolae tuae de Attica nostra: eadem tamen sanauerunt. quod enim te ipse consolabare eisdem litteris, id mihi erat satis firmum ad leniendum aegritudinem. Ligarianam praeclare uendidisti. posthac quidquid scripsero, tibi praeconium deferam. Quod ad me de Varrone scribis; scis, me antea orationes, aut aliquid id genus solitum scribere, ut Varronem nusquam possem intexere. postea autem quam haec coepi φιλολογώ-
τερα, iam Varro mihi denunciauerat magnam sane & grauem προσώνησιν. biennium praeterijt, cum ille Καλλιπιδης assiduo cursu cubitum nullum processerit. ego autem me parabam ad id, quod ille mihi misisset, ut αὐτῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λώϊον, si modo potuisssem. nam hoc etiam Hesiodus adscribit, αἴνε δύναι. nunc illam περὶ τελῶν σωτάξιν, sane mihi probatam, Bruto, ut tibi placuit, despondimus. idq. eum non nolle mihi scripsisti. ergo illam ἀκαδη-
μικὴν,

μικιν, in qua homines, nobiles illi quidem, sed nullo modo philologi, nimis acute loquuntur, ad Varonem transferamus. etenim sunt Ἀντιόχεια, quae iste ualde probat. Catulo, & Lucullo alibi reponemus, ita tamen, si tu hoc probas: deq. eo mihi rescribas, uelim. De Brinniana auetione accepi a Vestorio litteras. ait, sine ulla controuersia rem ad me esse collatam (Romae uidelicet, aut in Tusculano me fore putauerunt) ad viii. kal. Quint. dices igitur uel amico tuo, uel Othoni coheredi meo, uel Labeoni nostro, paulum proferant auetionem; me circiter nonas in Tusculano fore. cum Pisone Erotem habes. De Scapulanis hortis toto pectore cogitemus. dies adest.

CICERO. S. D. ATTICO

13

COMMOTVS tuis litteris, quod ad me de Varone scripseras, totam Academiam ab hominibus nobilissimis abstuli, transtuliq. ad nostrum sodalē, & ex duobus libris contuli in quattuor. grandiores sunt omnino, quam erant illi; sed tamen multa detracta. tu autem mihi peruelim scribas, qui intellexeris illum uelle. illud utique scire cupio, quem intellexeris ab eo ζηλοτυπίᾳ, nisi forte Brutum. id hercle restabat. sed tamen scire peruelim. libri quidem ita exierunt, (nisi forte me communis φιλαυτία decipit) ut in tali genere ne apud Graecos quidē simile quidquam. tu illam iacturam feres aequo animo, quod illa, quae habes de Academicis,

fru-

frustra descripta sunt. multo tamen haec erunt splen-
didiora, breuiora, meliora. nunc autem ἀποφῶ,
quo me uertam. nolo Dolabellae ualde desideranti.
non reperio, quid: & simul αἰδομαι Τρώας: ne-
que, si aliquid, potero μίμῃ effugere. aut cessandū
igitur, aut aliquid excogitandum. sed quid haec le-
uia curamus? Attica mea, obsecro te, quid agit?
quae me ualde angit. sed crebro regūsto tuas litte-
ras: in his acquiesco: tamen expecto nouas. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO 14

BRINNII libertus, coheres noster, scripsit
ad me, uelle, si mihi placet, coheredes, & Sabinum
Albium ad me uenire. id ego plane nolo. hereditas
tanti non est. et tamen obire auktionis diem facile
poterunt, (est enim 111. idus) si me in Tusculano
postridie nonas mane conuenerint. quod si laxius uo-
lent proferre diem, poterunt uel biduum, uel tri-
duum, uel ut uidebitur, nihil enim interest. qua-
re, nisi iam profecti sunt, retinebis homines. De Bru-
to, si quid erit, de Caesare, si quid scies praeterea,
scribes. Illud etiam atque etiam consideres uelim,
placeat ne tibi mitti ad Varronem, quod scripsimus:
etsi etiam ad te aliquid pertinet. nam scito, te ei dia-
logo adiunctum esse tertium. opinor igitur conside-
remus. etsi nomina iam facta sunt: sed uel induci,
uel mutari possunt. Vale.

QVID agit, obsecro te, Attica nostra? nam triduo abs te nullas acceperam: nec mirum: nemo enim uenerat: nec fortasse caussa fuerat. itaque, ipse quid scriberem, non habebam. quo autem die has Valerio dabam, expectabam aliquem meorum: qui si uenisset, & a te quid attulisset, uidebam non defuturum, quid scriberem. Vale.

Nos, cum flumina, & solitudinem sequeremur, quo facilius sustentare nos possemus, pellem e uilla adhuc egressi non sumus: ita magnos, & assiduos imbres habebamus. Illam Academicen συστάξιν totam ad Varronem traduximus: modo fuit Catuli, Luculli, Hortensii: deinde, quia παρὰ τὸ ἔργον uidebatur, quod erat hominibus non ignota, non illa quidem ἀπαιδεία, sed in ijs rebus ἀρετή; simul ac ueni ad uillam, eosdem illos sermones ad Catonem, Brutumque. transtuli. ecce tuas litteras de Varrone. nemini uisa est aptior Ἀντιόχεια ratio. sed tamen uelim scribas ad me, primum placeat ne tibi aliquid ad illum; deinde, si placebit, hoc ne potissimum. Quid Seruilia, iam ne uenit? Brutus ecquid agit, ecquando? De Caesare quid auditur? Ego ad nonas, quemadmodum dixi. Tu cum Pisonē, si quid poteris. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO 17

DE VI. expectabam Roma aliquid. non imperassem igitur aliquid tuis. nunc eadem illa, quid Brutus cogitet, aut si aliquid egit, & quid a Caesare. sed quid ista, quae minus curo? Attica nostra quid agat, scire cupio. etsi tuae litterae (sed iam nimis ueteres sunt) recte sperare iubent. tamen expecto recens aliquid. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO 18

VIDES, propinquitas quid habet. nos uero conficiamus hortos. colloqui uidebamus, in Tusculano cum essem: tanta erat crebritas litterarum. sed id quidem iam erit. ego interea admonitu tuo perfeci sane argutulos libros ad Varronem: sed tamen expecto, quid ad ea, quae scripsi ad te: primum, qui intellexeris eum desiderare à me, cum ipse homo πολυγραφώτατος nunquam me laceffisset: deinde, quem ζηλοτυπεῖν: multo Hortensium minus, aut eos, qui de rep. loquuntur. plane hoc mihi explices uelim: in primis, maneas ne in sententia, ut mittam ad eum, quae scripsi; an nihil necesse putes. sed haec coram. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO 19

COMMODYM discesserat Hilarus librarius IV. kal. cui dederam litteras ad te, cum uenit tabellarius cum tuis litteris pridie datis: in quibus

HH illud

illud mihi gratissimum fuit, quod Attica nostra rogat te, ne tristis sis, quodq. tu ἀκίνδυνα esse scribis. Ligariam, ut uideo, praeclare auctoritas tua commendauit. scripsit enim ad me Balbus, ac Oppius, mirifice se probare, ob eamq. causam ad Caesarem meam se oratiunculam misisse. hoc igitur idem tu mihi antea scripseras. In Varrone ista causa me non moueret, ne uiderer φιλένδοξος. sic enim constituebam, neminem includere in dialogos eorum, qui uiuerent: sed, quia scribis & desiderari a Varrone, & magni illum aestimare; eos confeci, & absolui; nescio quam bene, sed ita accurate, ut nihil posset supra, Academicam omnem quaestionem libris quatuor. in eis, quae erant contra ἀκταλινίαν, praeclare collecta a Antiocho, Varroni dedi: ad ea ipse respondebo: tu es tertius in sermone nostro. si Cottam, & Varronem fecissem inter se disputantes, ut a te proximis litteris admoneor; meum κωφὸν πρόσωπον esset. hoc in antiquis personis suauiter fit, ut & Heraclides in multis, & nos sex de rep. libris fecimus. sunt etiam de oratore nostri tres, mihi uehementer probati. in eis quoque eae personae sunt, ut mihi tacendum fuerit. Crassus enim loquitur, Antonius, Catulus senex, C. Iulius, frater Catuli, Cotta, Sulpicius. puer me hic sermo inducitur, ut nullae esse possent partes meae. quae autem his temporibus scripsi, Ἀριστοτέλειον morem habent; in quo sermo ita inducitur ceterorum, ut penes ipsum sit principatus. ita confeci

quin-

quinque libros περὶ τελῶν, ut Epicurea L. Torquate, Stoica M. Catoni, περιπατητικὰ M. Pisoni daremus. ἀζηλότυπον id fore putaram, quod omnes illi decesserant. haec Academica, ut scis, cum Catullo, Lucullo, Hortensio contuleram. sane in personas non cadebant. erant enim λογικώτερα, quam ut illi de ijs somniassent unquam uiderentur. itaque, ut legittuas de Varrone, tanquam ἑρμῆαον arripui. aptius esse nihil potuit ad id philosophiae genus, quo ille maxime mihi delectari uidetur, easq. partes, ut non sim consecutus, ut superior mea causa uideatur. sunt enim uehementer πιθανὰ Antiochia: quae diligenter a me expressa, acumen habent Antiochi, nitorem orationis nostrum: si modo is est aliquis in nobis. sed tu, dandos ne putes hos libros Varro, etiam atque etiam uidebis. mihi quaedam occurrunt: sed ea coram. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

20

A. CAESARE litteras accepi consolatorias, datas prid. kal. Mai. Hispali. De urbe augenda quid sit promulgatum, non intellexi. id sane scire uelim. Torquato nostra officia grata esse, facile patior: eaq. augere non desinam. De uxore Tiberonis, & priuigna, neque possum iam abdere, (est enim res peruulgata) neque Tiberonem uolo defendere: mirifice est enim φιλαίτιος. theatrum quidem sane bellum habuisti. ego, etsi hoc loco facillime sustentor, tamen te uidere cupio: itaque, ut con-

HH 2

stitui,

Attui, adero. Fratrem credo a te esse conuentum, scire igitur studeo, quid egeris. De fama nihil sane laboro. etsi scripseram ad te tunc stulte. nihil melius curandum enim non est: atque hoc: in omni uita sua quenque a recta conscientia transuersum unguem non oportet discedere. uiden', quam φιλοσόφος? an tu nos frustra existimas haec in manibus habere? δεδῶνχα te nollem, quod nihil erat. redeo enim rursus eodem. quidquam ne me putas curare in toto, nisi ut ei ne desim? id ago scilicet, ut iudicia uidear tenere. μὴ γὰρ αὖ τοῖς. uellem tam domestica ferre possem, quam ista contemnere. putas autem me uoluisse aliquid, quod perfectum non sit? non licet scilicet sententiam suam: sed tamen, quae tu acta sunt, non possum non probare: & tamen non curare pulchre possum, sicuti facio. sed nimium multa de nugis.

C

CICERO. S. D. ATTICO

12

AD Hirtium dederam epistolam sane grandem, quam scripseram proxime in Tusculano. huic, quam tu mihi misisti, rescribam alias: nunc alijs malo.

Quid possum de Torquato, nisi quid a Dolabella? quo simul ac, continuo scietis. expectabam hodie, aut summum cras ab eo tabellarios: qui simul ac uenerint, mittentur ad te. A Quinto expecto. profisciscens enim e Tusculano viii. kal. ut scis, misi ad eum tabellarios. Nunc, ad rem ut redeam, inhibere illud tuum, quod ualde mihi arriserat,

rat, uehementer displicet. est enim uerbum totum nauticum. quanquam id quidem sciebam: sed arbitrabar sustineri remos, cum inhiberi essent remiges iussi. id non esse eiusmodi didici heri, cum ad uillam nostram nauis appelleretur. non enim sustinent, sed alio modo remigant. id ab ἐποχῆς remotissimum est. quare facies, ut ita sit in libro, quemadmodum fuit. dices hoc idem Varroni, si forte mutauit. nec est melius quidquam, quam ut Lucullus

Sustineat currū, ut boni saepe agitator, equosque. semperq. Carneades προβολὴν pugilis, & retentionem aurigae similem facit ἐποχῇ. inhibitio autē remigum motum habet, & uehementiorem quidem, remigationis nauem conuertentis ad puppim. uides, quanto hoc diligentius curem, quam aut de rumore, aut de Pollione. De Pansa etiam, si quid certius. credo enim palam factum esse. De Critonio, si quid esset. Certe ne de Metello, & Balbino? dic mihi, placet ne tibi primum edere iniussu meo? hoc ne Hermodorus quidem faciebat, is, qui Platonis libros solitus est diuulgare; ex quo, λόγος εἰν Ἡर्मόδωρος. quid illud? rectum ne existimas cuiquam quidquam ante, quam Bruto? cui te auctore προσφωνῶ. scripsit enim Balbus ad me, se a te quintum de finibus librum descripsisse: in quo non sane multa mutauit, sed tamen quaedam. tu autem commodè feceris, si reliquos continueris; ne & διόρθωτα habeat Balbus, & ἑωλα Brutus. sed haec haec tenus; ne uidear περὶ μικρὰ ἀπαιδάζειν. et si nunc

quidem maxima mihi sunt haec: quid est enim aliud? Varroni quidem quae scripsi te auctore, ita prope-
ro mittere, ut iam Romam miserim describenda.
ea si uoles, statim habebis: scripsi enim ad librari-
os, ut fieret tuis, si uelles, describendi potestas. ea
uero continebis, quoad ipse te uideam, quod dili-
gentissime facere soles, cum a me tibi dictum sit. Quo
modo autem fugit me, tibi dicere? mirifice Caerellia,
studio uidelicet philosophiae flagrans, describit a
tuis. isti ipsos de finibus habet. ego autem tibi con-
firmo, (possum falli, ut humanus) a me non habe-
re. nunquam enim ab oculis meis absuerunt. tan-
tum porro aberat, ut binos scriberent: uix singulos
consecerunt. tuorum tamen eo nullum delictum ar-
bitror: idemque te uolo existimare. a me enim prae-
termissum est, ut dicerem eos exire non dum uelle.
Huiusquam diu de nugis. de re enim nihil habeo, quod
loquar. De Dolabella tibi assentior. coheredes, ut
scribis, in Tusculano. De Caesaris aduentu, scri-
psit ad me Balbus, non ante kal. Sext. De Attica
optime, quod lenius, ac lenius, & quod fert L'xó-
λως. Quod autem de illa nostra cogitatione scribis,
in qua nihil tibi credo ea, quae noui: ualde probo ho-
minem, domum, facultates: quod caput est, ipsum
non noui: sed audio laudabilia de Scrofa. etiam pro-
xime accedit, si quid hoc ad rem. & γένεσις pos est e-
tiam, quam pater. coram igitur, & quidem pro-
penso animo ad probandum. accedit enim, quod pa-
trem, ut scire te puto, plus etiam, quam non mo-

do tu, sed quam ipse scit, amo, idq. & merito,
& iam diu.

CICERO. S. D. ATTICO

22

DE VARRONE, non sine caussa, quid tibi
placeat, tam diligenter exquiro. occurrunt mihi
quaedam: sed ea coram. te autem ἀπομένεσθαι inte-
xui, faciamq. id crebrius. proximis enim tuis lit-
teris primum, te id non nolle, cognoui. De Mar-
cello, scripserat ad me Cassius antea, τὰ κατὰ μέρεος
Seruius. rem acerbam. ad prima redeo. Scripta
nostra nusquam malo esse, quam apud te, sed ea
tum foras dari, cum utrique nostrum uidebitur.
ego & librarios tuos culpa libero, neque te accuso,
& tamen aliud quiddam ad te scripseram, Caerel-
liam quaedam habere, quae nisi a te non potuerit.
Balbo quidem intelligebam satisfaciendum fuisse:
tantum nolebam, aut obsoletum Bruto, aut Balbo
inchoatum dari. Varroni, simul ac te uidero, si ti-
bi uidebitur, mittam. quid autem dubitarim, cum
uidero te, scies. Attributos quod appellas, ualde
probe. Te de praedio auiae exerceri, molestè fero.
De Bruto nostro, perodiosum: sed uita fert. mulie-
res autem uix satis humane, quae inimico animo fe-
rant, cum utraque officio pareat. Tullium scribam,
nihil fuit, quod appellares. nam tibi mandassem, si
fuiisset. nihil enim est apud eum positum nomine uo-
ti. sed est quiddam apud illum meum. id ego in hanc
rem statui conferre. itaque & ego rectè tibi dixi,

ubi esset : & tibi ille recte negavit . hoc quoque ipsum continuo adoriamur . locum hominibus non sane probo , quod est desertior : sed habet & λογίαν . uerum hoc quoque , ut censueris ; quippe qui omnia . Ego , ut constitui , adero : atque utinam tu quoque eodem die . sin quid ; multa enim ; utique postridie . etenim coheredes : a queis sine te opprimi , malitia est . Alteris iam litteris nihil ad me de Attica . sed id quidem mihi in optima spe pono . illud accuso , non te . sed illam , ne salutem quidem . at tu & illi , & Piliae plurimam : nec me tamen irasci indicaris . Epistolam Caesaris misi , si minus legisses . Vale .

CICERO . S . D . ATTICO

23

ANTE MERIDIANIS tuis litteris heri statim rescripsi : nunc respondebo uespertinis . Brutus , mallet , me arcesseret . nam & aequius erat , cum illi iter instaret & subitum , & longum : & mehercule nunc , cum ita sumus affecti , ut non possimus plane simul uiuere , (intelligis enim profecto , quo maxime posita sit συμπίπτεις) facile patiebar , nos potius Romae una esse , quam in Tusculano . libri ad Varrouem non morabantur . sunt enim defecti , ut uidisti : tantum librariorum menda tolluntur . de quibus libris scis me dubitasse : sed tu uideris . item , quos Bruto mittimus , in manibus habent librarij . Mea mandata , ut scribis , explica . quanquam ista retentione omnes ait uti Trebatius : quid tu istos putas ? nosti domum , quam confice & λέγεις . incredibile

bile est, quam ego ista non curem. omni tibi asse-
 ueratione affirmo; quod mihi credas uelim, mihi
 maiori offensionem esse, quam delectationi, possessionun-
 culas meas. magis enim doleo, me non habere, cui
 tradam, quam habere, qui utar. atque illud Tre-
 batius se tibi dixisse narrabat. tu autem ueritus es
 fortasse, ne ego inuitus audirem. fuit id quidem hu-
 manitatis: sed, mihi crede, iam ista non curo. qua-
 re da te in sermonem, & persequa, & confice, exci-
 ta, compella, loquere, ut te cum illo Scaeuola loqui
 putes. ne existimes eos, qui non debita consecrari
 soleant, quod debeatur remissuros. de die tantum
 uideto, & id ipsum bono modo. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

24

QVID est, quod Hermogenes mihi Clodius,
 Andromenem sibi dixisse, se Ciceronem uidisse Cor-
 cyrae? ego enim audita tibi putaram. nil igitur ne
 ei quidem litterarum? an non uidit? facies ergo ut
 sciam. Quid tibi ego de Varone rescribam? quat-
 tuor disceptationes sunt in tua potestate. quod egeris, id
 probabo. nec tamen ἀδικοῦμαι Τρώας: quid enim?
 sed, ipsi quam res illa probaretur, magis uerebar.
 sed quoniam tu suscipis, in alteram aurem. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

25

DE RETENTIONE; rescripsi ad tuas accu-
 rate litteras scriptas. conficies igitur, & quidem
 sine ulla dubitatione, aut retractatione. hoc fieri

&

Et oportet, Et opus est. De Andromene, ut scri-
 bis, ita putaram: scisses enim, mihiq. dixisses. Tu
 tamen ita mihi de Bruto scribis, ut de te nihil. quan-
 do autem illum putas? nam ego Romam pridie idus.
 ita uolui Bruto scribere: sed quoniam tu te legisse
 scribis, fui fortasse ad aures epos, me ex tuis litteris in-
 tellexisse, nolle eum me quasi prosequendi sui caus-
 sa Romam nunc uenire. sed quoniā iam adest meus
 aduentus; fac quaeso, ne quid eum idus impediant,
 quo minus suo commodo in Tusculano sit. nec enim
 ad tabulam eum desideraturus erā. in tali enim ne-
 gotio cur tu unus non satis es? sed ad testamentū uo-
 lebam: quod iam malo alio die; ne ob eam causam
 Romam uenisse uidear. scripsi igitur ad Brutum,
 iam illud, quod putassem, idibus; nihil opus esse.
 uelim ergo totum hoc ita gubernes, ut ne minima
 quidem re ulla Bruti commodum impediamus. Sed
 quid est tandem, quod perhorrescas, quia tuo peri-
 culo iubeam libros dare Varroni? etiam nunc, si
 dubitas, fac, ut sciamus: nihil est enim illis ele-
 gantius. uolo Varronem, praesertim cum ille de-
 sideret: sed est, ut scis,

δεινὸς ἀνὴρ: τὰ χαλεν καὶ ἀναίτιον αἰτιόωτο.

ita mihi saepe occurrit uultus eius, querentis fortas-
 se uel hoc, meas partes in ijs libris copiosius defen-
 sas esse, quam suas: quod mehercule intelliges non
 esse, si quando in Epirum ueneris. nam nunc Ale-
 xionis epistolis cedimus: sed tamen ego non despero
 probatum iri Varroni: Et id, quoniam impensam
 feci-

fecimus in macrocola, facile patior teneri. sed etiam
 atque etiam dico, tuo periculo fiet. quare, si addu-
 bitas, ad Brutum transeamus: est enim is quoque
 Antiochius. o Academiam uolaticam, & sui, mi-
 lem, modo huc, modo illuc. sed, quaeso, epistola
 mea ad Varronem ualde ne tibi placuit? male mihi
 sit, si unquam quidquam tam enitar. at ego ne Ti-
 roni quidem distanti, qui totas *πλεῖστας* persequi so-
 let, sed Spintheri syllabatim. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

26

DE VIGILII parte ualde probo. sic ages
 igitur. & quidem id erit primum, proximum Clo-
 diae. quod si neutrum; metuo, ne turbem, & ir-
 ruam in Drusum. intemperans sum in eius rei cu-
 piditate, quam nosti. itaque reuoluor identidem in
 Tusculanum. quiduis enim potius, quam ut non
 hac aestate absoluator. Ego, ut tempus est nostrum,
 locum habeo nullum, ubi facilius esse possim, quam
 Asturae. sed quia qui mecum sunt, credo, quod
 maestitiam meam non ferunt, domum properant:
 etsi poteram remanere, tamen, ut scripsi tibi, pro-
 ficiscar hinc, ne relictus uidear. quo autem Lanu-
 uio? conor equidem in Tusculanum: sed faciam te
 statim certiozem. tu litteras conficies. equidem,
 credibile non est, quantum scribam die: quin etiam
 noctibus: nihil est enim somni. heri etiam effeci epi-
 stolam ad Caesarem: tibi enim placebat. quam non
 fuit malum scribi, si forte opus esse putares. ut qui

dem

dem nunc est, nihil sane est necesse mittere. sed id quidem, ut tibi uidebitur. mittam tamen ad te exemplum fortasse Lanuuius, nisi forte Romam: sed cras scies.

CICERO. S. D. ATTICO

27

EPISTOLAM ad Caesarem, nobis uero semper rectissime placuit, ut isti ante legerent. aliter enim fuisset & in hos inofficiosi, & in nosmet ipsos, si illum offensuri fuimus, paene periculosi. isti autem ingenue. mihiq. gratum, quod, quid sentirent, non reticuerunt: illud uero uel optime, quod ita multa mutari uolunt, ut mihi de integro scribendi causa non sit. quanquam de Parthico bello quid spectare debui, nisi quod illum uelle arbitrabar? quod enim aliud argumentum epistolae nostrae, nisi *καταξία*, fuit? an, si ea, quae optima putaram, suadere uoluisset, oratio mihi defuisset? totis igitur litteris nihil opus est. ubi enim *ἐπίτρυμα* magnum nullum fieri possit, *ἀπότρυμα* uel non magnum molestum futurum sit; quid opus est *παρὰ τὸν νόμον*? praesertim cum illud occurrat, illum, cum antea nihil scripserim, existimaturum, me, nisi toto bello confecto, nihil scripturum fuisse. atque etiam uereor, ne putet, me hoc quasi Catonis *μείνυμα* esse uoluisse. quid quaeris? ualde me paenitebat: nec in hac quidem re quidquam magis ut uellem accidere potuit, quam quod *καὶ οὐδὲν* nostra non est probata. incidissemus etiam in illos, in eis in cognatum tuum.

sed

sed redeo ad hortos. Plane illuc te ire, nisi tuo magno commodo, nolo: nihil enim urget. quidquid erit, operam Faberio ponamus. de die tamen actionis, si quid scies. Eum, qui e Cumano uenerat, quod et plane ualere Atticam nuntiabat, & litteras se habere aiebat, statim ad te misi. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

28

HORTOS quoniam hodie eras inspecturus, quid uisum tibi sit, cras scilicet. De Faberio autem, cum uenerit. De epistola ad Caesarem: iurato mihi crede, non possum: nec me turpitudine deterret, etsi maxime debeat. quam enim turpis est assentatio, cum uiuere ipsum turpe sit nobis? sed ut coepi, non me hoc turpe deterret: (ac uellem quidem: essem enim, qui esse debebam) sed in mentem nihil uenit. nam, quae sunt ad Alexandrum hominum eloquentium, & doctorum suasiones, uides quibus in rebus uersentur. adolescentem incensum cupiditate uerissimae gloriae, cupientem sibi aliquid consilij dari, quod ad laudem sempiternam ualeret; cohortantur ad decus. non deest oratio. ego quid possum? tamen nescio quid se quercu exculpseram, quod uideretur simile simulacri. in eo quod non nulla erant paullo meliora, quam ea, quae fiunt, & facta sunt, reprehenduntur. quod me minime paenitet. si enim peruenissent istae litterae; mihi crede, nos paeniteret. quid? tu non uides, ipsum illum Aristotelis discipulum, summo ingenio, summa modestia, postea
quam

quam re appellatus sit, superbum, crudelem, immoderatum fuisse? quid, tu hunc de pompa, Quirini contubernalem, his nostris moderatis epistolis laetaturum putas? ille uero potius non scripta desideret, quam scripta non probet. postremo, ut uolet. abijt illud, quod tum me stimulabat, quod tibi dabant *πρόβλημα ἀρχιμείδειον*. multo mehercule magis nunc opto casum illum, quam tum timebam, uel quemlibet. Nisi quid te aliud impedit, mihi optato ueneris. Nicias a Dolabella magno opere arcessitus, (legi enim litteras) etsi inuito me, tamen eodem me auctore profectus est. Hoc manu mea. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

29

CUM quasi alias res quaererem de philologis et Nicia, incidimus in Talnam. ille de ingenio nihil nimis: modestum, et frugi. sed hoc mihi non placuit. se scire aiebat ab eo nuper petitam Cornificiam, Quincti filiam, uetulam sane, et multarum nuptiarum: non esse probatam mulieribus, quod ita reperirent, re non maiorem DCCC. hoc putavi te scire oportere. De hortis ex tuis litteris cognoui, et Chrysippo. in uilla, cuius insulsitatem bene noram, uideo nihil, aut pauca mutata. balnearia tamen laudat maiora. de minoribus ait hiberna effici posse. te etiam igitur ambulatiuncula addenda est: quam ut tantam faciamus, quantam in Tusculano fecimus, prope medio minoris constabit isto loco. ad id autem, quod
holum-

nolumus, ἀφίδρυμα, nihil aptius uidetur, quam lucus. quem ego noram: sed celebritatem nullam tum habebat: nunc audio maximam. nihil est, quod ego malim. in hoc τὸν τύπον μου πρὸς θεῶν προποφῶντον. Reliquum est. si Faberius nobis nomen illud explicat; noli quaerere, quanti: Othonem uincas uolo. nec tamen insanitulum illum puto: nosse enim mihi hominem uideor. ita male autem audio ipsum esse tractatum, ut mihi ille emptor non esse uideatur: quid enim pateretur? sed quid argumentor? si Faberianum explicas, emamus uel magno: sin minus, ne paruo quidem possumus. Clodiam igitur: a qua ipsa ob eam causam sperare uideor, quod & multo minoris sunt, & Dolabellae nomen iam expeditum uidetur, ut etiam repraesentatione concludam. De hortis satis. Cras aut te, aut causam: quam quidem futuram Faberianam: sed, si poteris. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

30

CICERONIS epistolam tibi remisi. o te ferreum, qui illius periculis non moueris. me quoque accusat. eam epistolam tibi misissem. nam illam alteram de rebus gestis eodem exemplo puto. In Cumanum hodie misi tabellarium. ei dedi tuas ad Vestorium, quas Pharnaci dederas. Commodum ad te miseram Demeam, cum Eros ad me uenit. sed in eius epistola nihil erat noui, nisi, auetione biduū. ab ea igitur, ut scribis: et uelim, confecto negotio Faberiano: quem quidem negat Eros hodie. cras ma-

ne

ne putat, a te colendus est, iste autem *κολακίαι* non longe absunt a scelere. te, ut spero, perendie. Si cunde potes, erues, qui decem legati Mummiō fuerunt. Polybius non nominat. ego memini, Albinum consularem, & Sp. Mummiū: uideor audisse ex Hortensio, Tuditanum: sed in Libonis annali, XIV. annis post praetor est factus Tuditanus, quam consul Mummius. non sane quadrat. uolo a quem Olympiae, aut ubi uisum *πολιτικὸν σύλλογον*, more Dicaearchi, familiaris tui. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

31

V. K. A. L. mane accepi a Demea litteras pridie datas, ex quibus aut hodie, aut eras te expectare deberem. sed, ut opinor, idem ego, qui expecto tuum aduentum, morabor te. non enim puto tam expeditum Faberianum negotium futurum, etiam si est futurum, ut non habeat aliquid morae. cum poteris igitur: quoniam etiam dum abes. Dicaearchi, quos scribis, libros sane uelim mihi mittas: addas etiam *καταστάσεις*. De epistola ad Caesarē, *καταστάσεις* atque id ipsum, quod isti aiunt illum scribere, se, nisi constitutis rebus, non iturum in Parthos: idem ego suadebam in illa epistola; utrum liberet, facere posse, auctore me. hoc enim ille expectat uidelicet, neque est facturum quidquam, nisi de meo consilio. obsecro, abijciamus ista, & semiliberi saltem simus: quod assequemur & tacendo, & latendo. Sed aggredere Othonem, ut scribis, confice, mi Attice,

tice, istam rem. nihil enim aliud reperio, ubi & in foro non sim, & tecum esse possim. quanti autem, hoc mihi uenit in mentem. C. Albanus proximus est uicinus. is ∞ iugerum de M. Pilio emit, ut mea memoria est, HS CXV. omnia scilicet nunc minoris: sed accedit cupiditas: in qua, praeter Othonem, non puto nos ullum aduersarium habituros. sed eum ipsum tu poteris mouere, facilius etiam, si Canium haberes. ogulam insulsam. pudet me patris. rescribes, si quid uoles.

CICERO. S. D. ATTICO

32

ALTERAM a te epistolam cum hodie accepissem, noluit una mea cunctum. Tu uero age, quod scribis, de Faberio. in eo enim totum est positum id, quod cogitamus. quae cogitatio si non incidisset, (mihi crede istuc, ut cetera) non laborarem. quamobrem, ut facis, (istuc enim addi nihil potest) urge, insta, perfice. Dicaearchi περὶ Ψυχῆς utroque uelim mittas, & καταβάσεως. πολιτικὸν non inuenio, & epistolam eius, quam ad Aristoxenum misit. tres eos libros maxime nunc uellem: apti essent ad id, quod cogito. Torquatus Romae est. iussi, ut tibi daretur. Catulum, & Lucillum, ut opinor, antea. his libris noua prooemia sunt addita, quibus eorum uterque laudatur. eas litteras uolo habeas. & sunt quaedam alia. Et quod ad te de decem legatis scripsi, parum intellexti, credo, quia διὰ συμμίαν scripseram. de C. Tuditano enim quae-

rebam, quem ex Hortensio audiveram fuisse in decem, eum uideo in Libonis praetorem L. Popillio P. Rupilio cos. annis XI v ante, quam praetor factus est, legatus esse potuisset: nisi admodum sero quaestor est factus: quod non arbitror. uideo enim curules magistratus eum legitimis annis perfacile cepisse. Postumium autem, cuius statuam in Isthmo meminisse te dicis, sciebam fuisse. is autem est, qui cum Lucullo fuit; quem tu mihi addidisti, sane ad illum σύλλογον personam idoneam. uidebis igitur, si poteris, ceteros; ut possimus πομπεύσαι καὶ τοῖς προσώποις.. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

33

NEGLENTIAM miram. semel ne putas mihi dixisse Balbum, & Faberium, professionem relatare? quin etiam eorum iussu miseram, qui profiteretur: ita enim oportere dicebant. professus est Philotimus libertus. nosti credo librarium: sed scribis, & quidem confectum. Ad Faberium, ut tibi placet, litteras misi. cum Balbo autem puto te aliquid fecisse H. in Capitolio. In Virgilio mihi nulla est δυσωπία. nec enim eius causa sane debeo: &, si emero, quid erit, quod postulet? sed uidebis, ne is cum sit in Africa, ut Coelius. De nomine tu uidebis, cum Cispio: sed, si Plancus destinat, tu m haberes difficultatem. Te ad me uenire uterque nostrum cupit: sed ista res nullo modo relinquenda est. Othonem quod speras posse uinci, sane bene narras.

de

de aestimatione, ut scribis, cū agere coeperimus: et si nihil scripsit, nisi de modo agri. Cum Pisone, si quid poteris. Dicaearchi librum accepi: καταβά-
στος expecto. negotium dederis. reperiex eo li-
bro, in quo sunt S. C. Cn. Cornelio, & L. cos. De
Tuditano autem, quod putas, & λόγος est, tum illum;
quoniam fuit ad Corinthum. non enim temere dixit
Hortensius, aut quaestorem, aut tribunum mil. idq.
potius fuisse credo. sed tu de Antiocho scire pote-
ris. uide etiam, quo anno quaestor, aut tribunus
mil. fuerit: si neutrum, eodem in praefectis, aut con-
tubernalibus fuerit, modo fuerit in eo bello. De
Varrone loquebamur: lupus in fabula. uenit enim
ad me, & quidem id temporis, ut retinendus esset:
sed ego ita egi, ut non scinderem penulam. memini
enim tui: & multi erant, nosq. imparati. quid re-
fert? paullo post C. Capito cum C. Carinate. ho-
rum ego uix attigi penulam; tamen remanserunt.
cecidit belle. sed casu sermo a Capitone de urbe au-
genda, a ponte Muluiō Tiberim duci secundum mō-
tes Vaticanos, campum Martium tum aedificari,
illum autem campum Vaticanum fieri quasi Mar-
tium campum. quid ais? inquam. at ego ad tabu-
lam, ut, si recte possem, Scapulanos hortos. caue
facias, inquit: nam ista lex perferetur: uult enim
Caesar. Audire me, facile passus sum: fieri autem,
molestē fero. sed tu quid ais? quanquam quid quae-
ro? nosti diligentiam Capitonis in rebus nouis per-
quirendis. non concedit Camillo. facies igitur me

certiorem de idibus . ista enim me res adducebat :
eo adiunxeram ceteras : quas consequi tamen bi-
duo , aut triduo post facile potero . te tamen in uia
confici minime uolo , quin etiam Dionysio ignosco .
De Bruto quod scribis , feci ut ei liberum esset , quod
ad me attineret . scripsi enim ad eum heri , idibus
Mai . eius opera mihi nihil opus esse . Vale .

CICERO . S . D . ATTICO 34

ASTVRAM ueni V I I I . kal . Iul . uitandi enim
caloris caussa , Lanuuij tres horas acquieueram . tu
uelim , si graue non erit . efficias , ne ante nonas mi-
hi illuc ueniendum sit . id potes per Egnatium Ma-
ximum . Illud in primis cum Pubilio me paene ab-
sente conficies : de quo quae fama sit , scribes . id po-
pulus curat scilicet . non mehercule arbitror : ete-
nim haec decantata erat fabula : sed complere pagi-
nam uolui . quid plura ? ipse enim adsum , nisi quid
tu prorogas : scripsi enim ad te de hortis . Vale .

CICERO . S . D . ATTICO 35

O REM indignam : gentilis tuus urbem auget ;
quam hoc biennium primum uidit : & ei parum ma-
gna uisa est , quae etiam ipsum capere potuerit . hac
de re igitur expecto litteras tuas . Varroni , scribis ,
te , simul ac uenerit . dati igitur iam sunt ; nec tibi
integrum est : (hui , si scias quanto periculo tuo)
aut fortasse litterae meae te retardarunt : sed eas nō
dum legeras , cum has proximas scripsisti . scire igi-
tur aueo , quo modo res se habeat . Vale .

CICERO

CICERO. S. D. ATTICO 36

DE Bruti amore, ueſtraq. ambulatione; etſi mihi nihil noui affers; ſed idem, quod ſaepe; tamen hoc audio libentius, quoſaepius: eoq. mihi iucundius eſt, quod tu eo laetaris; certiusq. eo eſt, quod a te dicitur. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO 37

HAS alteras hodie litteras. De Xenonis nomine, & de Epiroticis XL, nihil poteſt fieri nec commodius, nec aptius, quam ut ſcribis. id erat locutus mecum eodem modo Balbus minor. Noui nihil ſane, niſi Hirtium cum Quinto acerrime pro me litigaſſe: omnibus eum locis facere, maximeq. in conuiujs: cum multa de me, tum redire ad patrem: nihil autem ab eo tam ἀξιοπiςως dici, quam alieniſſimos nos eſſe a Caefare: fidem nobis habendam non eſſe, me uero etiam cauendum: (φοβερὸν ἦν, niſi uiderem ſcire regem, me animi nihil habere.) Ciceronem uero meum uexari, ſed id quidem arbitratus ſuo. Laudationem Porciae gaudeo me ante dediſſe Leptae tabellario, quam tuas acceperim litteras. eam tu igitur, ſi me amas, curabis, ſi modo mittetur, iſto modo mittendam Domitio, & Bruto. De gladiatoribus, de ceteris, quae ſcribis ἀνεμοφόρητα, facies me quotidie certiozem. Velim, ſi tibi uidetur, appelles Balbum, & Offilium de auſtione proſcribenda. equidem locutus ſum cum Balbo. place-

II 3 bat.

bat. puto conscripta habere Offilium omnia. habet
 & Balbus: sed Balbo placebat, propinquum diem,
 & Romae: sic Caesar moraretur, posse in diem dif-
 ferri. sed is quidem adesse uidetur. totum igitur
 considera. placet enim Vestorio. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

38

ANTE lucem cum scriberem contra Epicureos,
 de eodem oleo, & opera exaravi nescio quid ad
 te, & ante lucem dedi. deinde cum, somno repetito,
 simul cum Sole experrectus essem, datur mihi epi-
 stola a sororis tuae filio, quam ipsam tibi misi, cuius
 est principium non sine maxima contumelia: sed for-
 tasse οὐκ ἐπίγνωσεν. est autem sic. EGO enim non
 probo, quidquid nō belle in te dici potest. posse uult
 in me multa dici non belle, sed ea se negat approba-
 re. hoc quidquam potest esse impurius? iam cetera
 leges, (misi enim ad te) iudicabisque. Bruti no-
 stri quotidianis, assiduisque laudibus, quas ab eo de
 nobis haberi, permulti mihi renuntiauerunt, com-
 motum istum, aliquando scripsisti aliquid ad me;
 credo, & ad te; idque ut sciam, facies. nam, ad pa-
 trem de me quid scripserit, nescio: de matre quam-
 pie? VOLVERAM, inquit, ut quamplurimum te-
 cum essem, conduci mihi domum; & id ad te scri-
 pseram: neglexisti. ita minus multum una erimus.
 nam ego istam domum uidere non possum: qua de
 causa, scis. Hanc autem causam pater odium ma-
 tris esse dicebat. nunc me iuua, mi Attice, consi-
 lio,

lio, πότερον δίχας τείχος ὕψιον, id est utrum aperte hominem asperner, ac respuam, ἢ σκολιάς ἀπάτας: ut enim Pindaro, sic δίχα μοι νόος, ἀπείκειαν εἰπεῖν. omnino moribus meis illud aptius, sed hoc fortasse temporibus. tu autem, quod ipse tibi suaseris, idem mihi persuasum putato. equidem uereor maxime, ne in Tusculano opprimar. in turba haec essent faciliora: utrum igitur Asturæ? quid? Caesar subito. iuuamē, quæso, consilio: utar eo, quod tu decreueris. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

39

O INCREDBILEM uanitatē: ad patrem, domo sibi carendum propter matrem, plenam pietatis. hic autem iam laeuescit, & ait tibi illum iurare iratum: sed utar tuo consilio. σκολιάς enim tibi uideo placere. Romam, ut censes, ueniam, sed inuitus. ualde enim inscribendo haereo. Brutum, inquis, eadem. scilicet: sed nisi hoc esset, res me ista non cogeret. nec enim inde uenit, unde mallem: neque diu absui: neque ullam litteram ad me. sed tamē scire aueo, qualis ei totius itineris summa fuerit. Libros mihi, de quibus ad te antea scripsi, uelim mittas, & maxime φαῖδρος περὶ θεῶν & ΠΠΔΔΔΟΣ. * Ita ne nuntiat Brutus, illum ad bonos uiros δ'αγγέλια? sed ubi eos? nisi forte se suspendit. hic autem, ut fultum est? ubi igitur φιλοτέχνημα illud tuum, quod uidi in Parthenone? Ahalam, & Brutum. sed quid faciam? illud optime, quod ne is quidem,

qui omnium flagitiorum auctor, bene de nostro. at ego uerebar, ne etiam Brutus eum diligeret. ita enim significarat ijs litteris, quas ad meas. at uellem aliquid degustasse de fabulis. sed coram, ut scribis. etsi quid mihi auctores, ad uolo ne, an maneo? equidem & in libris haereo, & illum hic excipere nolo. ad quem, ut audio, pater hodie ad Saxa. Acrimonia. mirum, quam inimicus ibat, ut ego obiurgarem. sed ego ipse $\chi\epsilon\pi\omega\mu\alpha$. itaque posthac. tu tamen uide, quid de aduentu meo censeas; & $\tau\grave{\alpha}\ \delta\lambda\alpha$. . cras si perspicere potuerint, mane statim ut sciam. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

40

EGO uero Quinto epistolam ad sororem misi. cum ille quereretur filio cum matre bellum, & se ob eam caussam domo cessurum filio diceret; dixi, illum commodas ad matrem litteras, ad te nullas. ille alterum mirabatur: de te autem suam culpam, quod saepe grauitur ad filium scripsisset de tua in illum iniuria. quod autem relanguisse se dicit; ego ei, tuis litteris lectis, $\sigma\kappa\omicron\lambda\iota\alpha\iota\varsigma\ \alpha\pi\acute{\alpha}\tau\alpha\iota\varsigma$ significauim non fore. tum enim mentio Canai. omnino, si id consilium placeret, esset necesse. sed, ut scribis, ratio est habenda grauitatis, & utriusque nostrum idem consilium esse debet: etsi in me grauiore iniuria, & certe notiores. si uero etiam Brutus aliquid afferet, nulla dubitatio est. sed coram. magna enim res, & multae cautionis. cras igitur, nisi quid a te commotus. Vale.

CICERO

VENIT ille ad me, καὶ μάλα κατηφής. & ego, οὐ δέ τι σῶνους? rogas? inquit. quod iter instet, & iter ad bellum, idq. tum periculosum, tum etiam turpe. quae vis igitur? inquam. aes, inquit, alienum, & tamen ne uaticum quidem. hoc loco ego sumpsi quiddam de tua eloquentia: nam tacui. at ille: sed me maxime angit auunculus. quidnam? inquam. quod mihi, inquit, iratus est. cur pateris? inquam. malo enim ita dicere, quam, cur committis? non patiar, inquit: causam enim tollam. & ego, rectissime quidem: sed, si graue non est, uelim scire, quid sit causae. quia dum dubitabam, quam ducerem, non satisfaciebam matri, ita ne illi quidem. nunc nihil mi tanti est: faciam, quod uolunt. feliciter uelim, inquam; teq. laudo. sed quando? nihil ad me, inquit, de tempore, quoniam rem probo. at ego, inquam, censeo, prius, quam proficiscaris. ita patri quoque morem gesseris. faciam, inquit, ut censes. Hic dialogus sic conclusus est. Sed heus tu, diem meum scis esse IIII. non. Ian.? aderis igitur. scripseram iam: ecce tibi, orat Lepidus, ut ueniam (opinor augures nihil habere) ad templum effandum Saturni ἀπέχου. uidebimus te igitur. Vale.

EGO uero utar prorogatione dici: tuq. humanissime

nissime fecisti, qui me certiore feceris, atque ita, ut eo tempore acciperem litteras, quo non expectarem, tuque ut ab ludis scriberes. sunt omnino mihi quaedam agenda Romae: sed consequemur bi-duo post. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

43

SVAVES tuas litteras: etsi acerba pompa: ueruntamen scire omnia non acerbum est, uel de Cotta. populum uero praeclarum, quod propter malum uicinum ne Victoriae quidem plauditur. Brutus apud me fuit: cui quidem ualde placebat, me aliquid ad Caesarem: annueram: sed pompam uideret. Tu autem ausus es Varroni dare. expecto, quid iudicet. quando autem perleget? De Attica probo. est quiddam, etiam animum leuari tum spectatione, tum etiam religionis opinione, & fama. Cottam mihi uelim mittas. Libonem mecum habeo, & habueram ante Cascam. Brutus mihi T. Ligarij uerbis nuntiauit, quod appelletur L. Cursidius in oratione Ligariana, erratum esse meum, sed, ut aiunt, *μνημονικὸν ἀμάρτημα*. sciebam; Cursidium pernecessarium Ligariorum: sed eū uideo ante esse mortuum. da igitur, quaeso, negotium Pharnaci, Antaeo, Saluio, ut id nomen ex omnibus libris tollatur. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

44

FUIT apud me Lamia post discessum tuum,
episto-

epistolamq. ad me attulit missam sibi a Caesare : quae quanquam ante data erat, quam ille Diochari nae, tamen plane declarabat, illum ante ludos Romanos esse uenturum. in qua extrema scriptum erat, ut ad ludos omnia pararet, ne ue committeret, ut frustra ipse properasset. prorsus ex his litteris non uidebatur esse dubium, quin ante eam diem uenturus esset. idemq. Balbo, cum eam epistolam legisset, uideri Lamia dicebat. Dies feriarum mihi additos uideo; sed quam multos, fac, si me amas, sciam. de Babio poteris, & de altero uicino Egnatio. Quod me hortaris, ut eos dies consumam in philosophia explicanda: currentem tu quidem: sed cum Dolabella uiuendum esse istis diebus uides, quod nisi me Torquati caussa teneret: satis erat dierum, ut Puteolos excurrere possem, & ad tempus redire. Lamia quidem a Balbo, ut uidebatur, audierat, multos nummos domi esse numeratos, quos oporteret quamprimum diuidi: magnum pondus argenti: auktionem, praeter praedia, primo quoque tempore fieri oportere. scribas ad me uelim, quid tibi placeat. equidem, si ex omnibus esset eligendum, nec diligentio rem, nec officiosio rem facile delegissem Vestorio: ad quem accuratissimas litteras dedi: quod idem te fecisse arbitror. mihi quidem hoc satis uidetur. tu quid dicis? unum enim pungit, ne negligentiores esse uideamur. expectabo igitur tuas litteras. Vale.

POLLEX quidem, ut dixerat, ad idus Sext. ita mihi Lanuuij pridie iduum praesto fuit, sed plane pollex, non index. cognosces igitur ex ipso. Balbum conueni: (Lepta enim de sua ui in curatione laborans, me ad eum perduxerat) in eo autem Lanuui no, quod Lepido tradidit. ex eo hoc primum. Paulo ante acceperam eas litteras, in quibus magnopere confirmat, ante ludos Romanos. legi epistolam. multa de meo Catone: quem saepissime legendo, se dicit copiosorem factum; Bruti Catone lecto, se sibi uisum disertum. Ex eo cognoui cretionem Cluuij, (o Vestorium negligentem) liberam, testibus praesentibus sexaginta duobus. metuebam, ne ille arcessendus esset: nunc mittendum est, ut meo iussu cernat. idem igitur Pollex. Etiam de hortis Cluuianis egi cum Balbo. liberalius: se enim statim ad Caesarem scripturum. Cluuium autem a T. Hordeonio legare & Terentiae HS LXXX, & sepulcro, multisq. rebus, nihil a nobis. sua accusa quaeso Vestorium. quid minus probandum, quam Plotium unguentarium persuos pueros omnia tanto ante Balbo, illum mihi ne per meos quidem? De Cosinio doleo. dilexi hominem. Quinto delegabo, si quid aeris meo alieno superabit, & emptionibus; ex quibus mihi etiam aes alienum faciendum puto. De domo Arpini nihil scio. Vestorium, nil est, quod accuses. iam enim obsignata hac epistola, noctu tabellarius

bellarius noster uenit, & ab eo litteras diligenter scriptas attulit, & exemplum testamenti. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

46

POSTEA QVAM abs te Agamemno, non ut uenirem, (nam id quoque fecissem, nisi Torquatus esset) sed ut scriberem, tetigit; omisi ea, quae in manibus habebam, abieci; quod iusseras, edolauī. Tu uelim e Pollice cognoscas rationes nostras sumptuarias. turpe est enim nobis, illum, qualiscunque est, hoc primo anno egere: postmoderabimur diligentius. Idem Pollex remittendus est, ut ille cernat. Plane Puteolos non fuit eundum, cum ob ea, quae ad te scripsi, tum quod Caesar adest. Dolabella scribit, se ad me postridie iduum. o magistrum molestum. Lepidus ad me heri uesperī litteras misit Antio. nam ibi erat. habet enim domum, quam nos uendidimus. rogat magnopere, ut sim kalendis in senatu: me & sibi, & Caesari uehementer gratum esse facturum. puto equidem nihil esse. dixisset enim tibi fortasse aliquid Oppius: quoniam Balbus est aeger: sed tamen malim uenire frustra, quam desiderari, si opus esset: moleste ferrem postea: itaque hodie Antij, cras ante meridiem domi. tu uelim, nisi te impediuisti, apud nos pridie kal. cum Pilia. Te spero cum Publilio confecisse. equidem kalendis in Tusculanum recurram. me enim absente omnia cum illis transigi malo. Quincti fratris epistolam ad te misi,

non

192

non satis humane illam quidem respondentem meis litteris, sed tamen quod tibi satis sit, ut equidem existimo. tu uidebis. Heri nescio quid in strepitu uideor exaudisse, cum dicerēs te in Tusculanum uenturum: quod utinam, iterum utinam, tuo tamen commodo. Lepta me rogat, ut, si quid sibi opus sit, accurram. mortuus enim Babulius. Caesar opinor ex unica: et si nihil adhuc: sed Lepta ex triente. ueretur autem, ne non liceat tenere hereditatem, ἀλόγως omnino, sed ueretur tamen. is igitur si accierit, accurram: sin minus, haud ante, quam necesse erit. Tu Pollicem, cum poteris.

CICERO. S. D. ATTICO

47

LAUDATIONEM Porciae tibi misi correctam: ac eo properaui, ut, si forte aut Domitio filio, aut Bruto mitteretur, haec mitteretur. id, si tibi erit commodum, magnopere cures uelim. & uelim M. Varronis, & Lollij mittas laudationem, Lollij utique. nam illam legi: uolo tamen regustare. quaedam enim uix mihi credo legisse. Atticae primum salutem, quam quidem ruri esse arbitror. multam igitur salutem & Piliae. De Tigellio, si quid noui: qui quidem, ut mihi Gallus Fabius scripsit, μέμνηται ἀναφέρεται mihi quandam iniquissimam, me Phameae defuisse, cum eius causam recepissem: quam quidem receperam contra pueros Octauios Cn. F. non libenter: sed Phameae causa uolebam. erat enim, si me ministi, in consulatus petitione per te mihi pollicitus.

tus, si quid opus esset: quod ego perinde tuebar, ac si usus essem. is ad me uenit, dixitq. iudicem operam dare sibi cōstituisse eo die ipso, quo de Sextio nostro lege Pompeia in consilium iri necesse erat. scis enim dies illorum iudiciorum praestitutos fuisse. respondi, non ignorare eum, quid ego deberem Sextio: quem uellet alium diem si sumpsisset, me ei non defuturum. ita tum ille discessit iratus. puto me tibi narrasse. non laboraui scilicet, nec hominis alieni iniustissimam iracundiam mihi curandam putauī. Gallo autem narraui, cum proxime Romae fui, quid audissem, neque nominaui Balbum minorem. habuit suum negotium Gallus, ut scribit. ait illum, me animi conscientia, quod Phameam destituissem, de se suspicari. quare tibi hactenus mando: de illo nostro, si quid poteris, exquiras: de me ne quid labores. est bellum, aliquem libenter odisse, & quemadmodum non omnibus seruire. etsi mehercule, ut tu intelligis, magis mihi isti seruiunt: si obseruare seruire est.

CICERO. S. D. ATTICO

48

ADMONITVS quibusdam tuis litteris, ut ad Caesarem uberiores litteras mitterem, institueram. cum mihi Balbus nuper in Lanuino dixisset se, & Oppium scripsisse ad Caesarem, me legisse libros contra Catonem, & uehementer probasse: conscripsi de his ipsis libris epistolam Caesari, quae deferretur ad Dolabellam: sed eius exemplum misi ad Oppium,

pium, & Balbum; scripsiq. ad eos, ut tum deferri ad Dolabellam iuberent meas litteras, si ipsi exemplum probassent. ita mihi rescripserunt, nihil unquam se legisse melius: epistolamq. meam iusserunt dari Dolabellae. Vestorius ad me scripsit, ut iuberẽ mancipio dari seruo suo pro mea parte Petreio cuidam fundum Brinnianum, ut ipse ei Puteolis recte mancipio dare posset. eum seruum, si tibi uidebitur, ad me mittes. opinor enim ad te etiam scripsisse Vestorium. De aduentu Caesaris idem, quod a te, mihi scriptum est ab Oppio, & Balbo. Miror te nihil dum cum Tigellio, uelut hoc ipsum, quantum acceperit. prorsus aueo scire, nec tamen flocci facio. Quaeris, quid cogitem de obuiam itione: quid censes, nisi *Alsium*? & quidem ad Murenã de hospitio scripseram: sed opinor cum Matio profectum. Sallustius igitur urgebitur. Scripto iam superiore uersiculo, Eros mihi dixit, sibi Murenã liberalissimẽ respondisse. eo igitur utamur. nam Silius culcitra non habet. Dida autem, opinor, hospitibus totam uillam concessit.

CICERO. S. D. ATTICO

49

AD Caesarem quam misi epistolam, eius exemplum fugit me tum tibi mittere. nec id fuit, quod suspicaris, ut me puderet tui; ne ridicule Micillus. nec mehercule scripsi aliter, ac si *ὁπὸς ἴσον ὁμοιονq.* scriberem. bene enim existimo de illis libris, ut tibi corã. itaque scripsi et *ἀκολαυδῶτες*, & tamen sic, ut nihil

bil enim existimem lecturum libentus. De Attica
nunc demum mihi est exploratum. itaque ei deinte-
gro gratulare. Tigellium totum mihi, & quidem
quamprimum: nam pendeo animi. Narrabo tibi.
Quinctus cras; sed ad me, an ad te, nescio. mihi
scripsit. Romam v l l l. kal. sed misi, qui inuita-
ret. etsi hercle iam Romam ueniendum est; ne ille
ante aduolet. *SenKale.*

CICERO. S. D. ATTICO 50

HOSPITEM mihi tam grauem ἀμεταμέλητον.
fuit enim periucunde. sed cum secūdis Saturnalibus
ad Philippum uesperu uenisset, uilla ita completa
militibus est, ut uix triclinium, ubi cenaturus ipse
Caesar esset, uacaret: quippe hominum ∞ ∞. sa-
ne sum commotus, quid futurum esset postridie. ac
mihi Barba Cassius subuenit: custodes dedit: castra
in agro: uilla defensa est. ille tertijs Saturnalibus
apud Philippum ad horam v l l. nec quenquam ad-
misit. ratione, opinor, cum Balbo. inde ambulauit
in littore. post horam v l l l. in balneum. tū audiuit:
de Mamurra non mutauit. unctus est, accubuit:
ἐμετικὴν agebat: itaque et edit, & bibit ἀδεῶς, &
iucunde: opipare sane, & apparate: nec id solum,
sed bene, cocto, condito, sermone bono, si quaeris,
libenter. practerea tribus triclinijs accepti περὶ αὐ-
τὸν ualde copiose. libertis minus lautis, seruisq. nihil
defuit: nam lautiores eleganter accepti. quid mul-
ta? homines uisi sumus: hospes tamen non is, cui

K K

diceres

diceres : amabo te , eodem ad me , cum reuertere .
 semel satis est . *Σπουδαῖον οὐδὲν* in sermone , φιλόλογα
 multa . quid queris ? delectatus est , & libenter fuit .
 Puteolis se aiebat unum diem fore , alterum ad Ba-
 ias . Habes hospitium , siue ἐπιταβύριον : odiosam mi-
 hi duxi , non molestam . Ego paullisper hic , deinde in
 Tusculanum . Dolabellae uillam cum praeteriret ,
 omnis armatorum copia dextra sinistra ad equum ,
 nec usquam alibi . hoc ex Nicia . Vale .

M. TVLLII. CICERONIS
EPISTOLARVM. AD.

T. POMPONIVM. ATTICVM.

LIBER. XIX.

CICERO. S. D. ATTICO.

DIVERTI ad illum, de quo tecum ma-
ne. nihil perditius : explicari rem non
posse. etenim, si ille tali ingenio exitum
non reperiebat, quis nunc reperiet?
quid quaeris? perijisse omnia aiebat. quod haud scio
an ita sit. uerum ille gaudens; affirmatq. minus
diebus x x tumultum Gallicum : in sermonem se
post idus Mart. praeterquam Lepidi, uenisse nemi-
ni: ad summam, non posse istaec sic abire. o pruden-
tem Oppium, qui nihilo minus illum desiderat, sed
loquitur nihil, quod quēquam bonum offendat. Sed
haec haftenus. Tu, quaeso, quidquid noni, (mul-
ta autem expecto) scribere ne pigrere; in his, de
Sexto, satis ne certum, maxime autem de Bruto
nostro: de quo quidem ille, ad quem diuerti, Caesa-
rem solitum dicere: Magni refert, hic quid uelit:
sed, quidquid uult, ualde uult: idq. cum animaduer-
tisse, cum pro Deiotaro Niceae dixerit: ualde ue-
hementer eum uisum, & libere dicere. atque etiam
(ut enim quidque succurrit, libet scribere) proxi-
me, cum, Sextij rogatu, apud eum fuisset, expecta-
remq. sedens, quoad uocarer, dixisse eum: Ego du-

bitem, quin summo in odio sim, cum M. Cicero se-
deat, nec suo commodo me conuenire possit? atqui,
si quisquam est facilis, hic est: tamen non dubito,
quin me male oderit. Haec, & eiusmodi multa. sed
ad propositum. Quidquid erit, non modo magnum,
sed etiam paruum, scribes. equidem nihil inter-
mittam. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

2

Duas a te accepi epistolas heri, ex priore thea-
trum, Publiumq. cognoui, bona signa consentien-
tis multitudinis. plausus uero L. Cassio datus etiam
facetus mihi quidem uisus est. Altera epistola de
Madaro scripta, apud quem nullum *παράκλημα*, ut
putas, processi enim, sed minus diu: eius sermone
enim sum retentus. Quod autem ad te scripseram,
obscure fortasse, id eiusmodi est. aiebat, Caesarem
secum, quo tempore, Sextii rogatu, ueni ad eum,
cum expectarem sedens, dixisse: Ego nunc tam sim
stultus, ut hunc ipsum, facilem hominem, putem
mihi esse amicum, cum tam diu sedens meum com-
modum expectet? Habes igitur *παράκλημα*, inimi-
cissimum utiq. id est Bruti. In Tusculanum hodie,
Lanuuji cras, inde Asturae cogitabam. Piliae para-
tum est hospitium: sed uellem Atticam. uerum tibi
ignosco. quarum utrique salutem. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

3

TRANQVILLAE quidem tuae litteras: quod

uti-

utinam diutius : nam Matius posse nagabat . Ecce autem structores nostri ad frumentum profecti , cū inanes redissent , rumore affertunt magnum , Romae domum ad Antonium frumentum omne portari : πανικὸν certe : scripsisses enim . Corumbus Balbi nullus adhuc : & mihi notum nomen . bellus enim esse dicitur architectus . Ad obsignandum tu adhibitus non sine causa uideris . uolūt enim nos ita putare : nescio , cur non animo quoque sentiant . sed quid haec ad nos ? odorare tamen Antonij διαδέσιν : quem quidem ego epularum magis arbitror rationem habere , quam quidquam mali cogitare . tu , si quid παραπαικὸν habes , scribe : sin minus , populi ἐπιστηματίας , & minorum dicta perscribito . Piliae , & Atticae salutem . Vale .

CICERO. S. D. ATTICO

4

N VNC quid putas me Lanuuij ? at ego te istic quotidie aliquid noui suspicor . tument negotia . nam cum Matius , quid censes ceteros ? equidem doleo , quod nunquam in ulla ciuitate accidit , non una cum libertate temp. recuperatam . horribile est , quae loquantur , quae minitentur . ac uereor Gallica etiam bella , ipse Sextus quo euadat . sed omnia licet cōcurrant , idus Martiae consolantur . nostri autem ἥρωες , quod per se ipsos confici potuit , gloriosissime , & magnificentissime confecerunt . reliquae res opes , & copias desiderant ; quas nullas habemus . Haec ego ad te , ut , si quid noui , (nam quotidie aliquid expecto)

confestim ad me: & , si noui nihil, nostro more tamen ne patiamur intermitteri litterulas . equidem non committam. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

5

SPERO tibi iam esse, ut uolumus; quoniam quidem *ἰατῆρας*, quam leuiter commotus esses: sed tamen uelim scire, quid agas. Signa bella, quod Caluena moleste fert, se suspectum esse Bruto. illa signa non bona, si cum signis legiones ueniunt e Gallia. quid tu illas putas, quae fuerunt in Hispania? non ne idem postulaturas? quid eas, quas Annius transportauit? Caninium uolui, sed *μνημονικὸν ἀμάρτημα*, ab aleatore *φυρμὸς πολὺς*. nam ista quidem Caesaris libertorum coniuratio facile opprimeretur, si recta saperet Antonius. Meam stultam uerecundiam, qui legari noluerim ante res prolatas, ne deserere uiderer hunc rerum tumorem: cui certe si possem mederi, deesse non deberem: sed uides magistratus: si quidem illi magistratus: uides tamen tyranni satellites in imperijs: uides eiusdem exercitus: uides in latere ueteranos: quae sūt *ἀπὸ πῆρας* omnia: eos autem, qui orbis terrae custodijs non modo septi, uerum etiam magni esse debebant, tantummodo laudari, atque amari, sed parietibus contineri. atque illi quoquo modo beati, ciuitas misera. Sed uelim scire, quid aduentus Octauij, num qui concursus ad eum, num quae *νεωτερισμὸς* suspicio. non puto equidem: sed tamen, quidquid est, scire cupio. Haec scripsi ad te proficiscēs Astura, III. id. Vale.

PRID. id. Fundis accepi tuas litteras cenans. primum igitur, melius esse: deinde, meliora te nuntiare. Odiosa illa enim fuerant, legiones uenire. Nam de Octauio susq. deq. Exspecto, quid de Mario: quem quidem ego. sublatum rebar a Caesare. Antonij colloquij cum heroibus nostris pro re nata non incommodum: sed tamen adhuc me nihil delectat praeter idus Mart. nam quoniam Fundis sum cum Ligure nostro, discrucior, Sextilij fundum a Verberone Curtilio possideri. quod cum dico, de toto genere dico. quid enim miseri, quam ea nos tueri, propter quae illum oderamus? etiam ne consules, & tribunos pl. in biennium, quos ille uoluit? nullo modo reperio, quemadmodum possim πολιτῶν εἶδαι. nihil enim tam σόλοικον, quam τυραννικόνους in caelo esse, tyranni facta defendi. sed uides consules: uides reliquos magistratus; si isti magistratus: uides languorem bonorum. exultant laetitia in municipijs. dici enim non potest, quanto opere gaudeant, ut ad me concurrant, ut audire cupiant uerba mea de re: nec ulla interea decreta. sic enim πεπολιτῶμεθα, ut uictos metueremus. Haec ad te scripsi appositae secunda mensa. plura, & πολιτικώτερα posita: & tu, quid agas, quidq. agatur.

POSTRIDIE id. Paullum Caetiae uidi. is mi-

hi de Mario, & de rep. alia quaedam sane pessima. a te scilicet nihil: nemo enim meorum. sed Brutum nostrum audio uisum sub Lanunio. ubi tandem est futurus? nam cum reliqua, tum de hoc scire aueo omnia. Ego e Formiano exiens xvi. kal. ut inde altero die in Puteolanum, scripsi haec. A Cicero nemibi litterae sane περὶ ὧν ἐμαί, et bene longae. cetera autem uel fingi possunt: πῶς litterarum significat doctiorem. nunt magnopere a te peto, de quo sum nuper tecum locutus, ut uideas, ne quid ei desit. id cum ad officium nostrum pertinet, tum ad existimationem, & dignitatem: quod idem intellexi tibi uideri omnino. si ergo est, uolo mense Quintili in Graeciam. sunt omnia faciliora. sed cum sint ea tempora, ut certi nihil esse possit, quid honestum mihi sit, quid liceat, quid expediat: quaeso, da operam, ut illum quam honestissime, copiosissimeq. tueamur. haec, & cetera, quae ad nos pertinebunt, ut soles, cogitabis, ad meque, aut quod ad rem pertineat, aut, si nihil erit, quod in buccam uenerit, scribes. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

8

TV ME iam rebare, cum scribebas, in agris esse nostris: at ego accepi xvi. kal. in diuersorio-
lo Sinuessano tuas litteras. De Mario probe. et si doleo L. Crassi nepotem. Optime, tam etiam Bruto nostro probari Antonium. nam quod Iuniam scribis moderate, & amice scriptas litteras attulisse:

sc:

se: mihi Paullus dedit ad se a fratre missas, quibus in extremis erat, sibi insidias fieri, se id certis aucto-
ribus comperisse: hoc nec mihi placebat, & multo illi minus. Reginae fuga mihi non molesta: sed, Clo-
dia quid egerit, scribas ad me uelim. De Byzan-
tius curabis, ut cetera: & Pelopem ad te arcesse.
Ego, ut postulas, Baiana negotia, chorumq. illum,
de quo scire uis, cum perspexero, tum scribam, ne
quid ignores. Quid Galli, quid Hispani, quid Sex-
tus agat, uehementer expecto. ea scilicet tu decla-
rabis, qui cetera. Nauseolam tibi tum caussam otij
dedisse, facile patiebar. uidebar enim mihi, legenti
tuas, requiesse paullisper. De Bruto semper ad me
omnia perscribito, ubi sit, quid cogitet: quem qui-
dem ego spero iam tuto uel solum tota urbe uagari
posse. ueruntamen. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

9

DE rep. multa cognoui ex tuis litteris: quas qui-
dem multijuges accepi uno tempore a Vestorij li-
berto: ad ea autem, quae requiris, breui responde-
bo. Primum, uehementer me Cluuiana delectant.
Sed, quod quaeris, quid arcesserim Chrysippum: ta-
bernae mihi duae corruerunt, reliquae rimas agunt:
itaque non solum inquilini, sed mures etiam migræ-
uerunt. hanc ceteri calamitatem uocant, ego ne in-
commodum quidem. o Socrates, o Socratici uiri,
nunquam uobis gratiam referam. dii immortales,
quam mihi ista pro nihilo. sed tamen ea ratio aedifi-
candi

candi initur, consiliario quidem, & auctore Vestro-
rio, ut hoc damnum quaestuosum sit. Hic turba ma-
gna est, eritque, ut audio, maior: duo quidem
quasi designati consules. o dij boni, uiuit tyrannis,
tyrānus occidit? eius interfecti morte laetamur, cu-
ius facta defendimus? itaque. quam seuerē nos M.
Curtius accusat: ut pudeat uiuere: neque iniuria.
nam mori millies praestitit, quam haec pati, quae mi-
hi uidentur habitura etiam uetustatem. & Balbus
hic est, multumq. mecum: ad quem a Vetere lute-
rae, datae pridie kal. Ian. cū a se Caecilius circumsi-
deretur, & iam teneretur, uenisse cum maximis co-
pjis Pacorum Parthum: ita sibi esse eum ereptum,
multis suis amissis: in qua re accusat Volcatium.
ita mihi uidetur bellum illud instare. sed Dolabella,
& Nicias uiderint. idem Balbus meliora de Gal-
lia: XXI. die litteras habebat: Germanos, illasq.
nationes, re audita de Caesare, legatos misisse ad
Aurelium, qui est praepositus ab Hirtio, se, quod
imperatum esset, esse facturos. quid quaeris? om-
nia plena pacis, aliter ac mihi Caluēna dixerat.

CICERO. S. D. ATTICO

IO

ITA ne uero? hoc meus, & tuus Brutus egit, ut
Lanuuij esset? ut Trebonius itineribus deujs profici-
scretur in prouinciā? ut omnia facta, scripta, dicta,
promissa, cogitata Caesaris plus ualerent, quā si ip-
se uiueret? meministi ne clamare, illo ipso primo Ca-
pitolino die senatū in Capitolium a praetoribus uo-
cari?

cari? dii immortales, quae tū opera effici potuerunt,
 laetantibus omnibus bonis, etiā sat bonis, fractis la-
 tronibus. Liberalia tu accusas. quid fieri tū potuit?
 iam pridem perieramus. meministi ne te clamare,
 causam perisse, si funere elatus esset? at ille etiam
 in foro combustus, laudatusq. miserabiliter: ser-
 uique, & egentes in teſta noſtra cum facibus im-
 miſſi. quae deinde? ut audeant dicere, tu ne contra
 Caesaris nutum? haec, & alia ferre non possum.
 itaque γυν. ὅ γυν. cogito. Tua tamen ὑπὸ νέρωνος
 nausea iam ne plane abiit? mihi quidem ex tuis lit-
 teris cōiectanti ita uidebatur. Redeo ad Thebassos,
 Scaeuas, Frangones. hos tu existimas confidere, se
 illa habituros, stantibus nobis? in quibus plus uir-
 tutis putarunt, quam experti sunt. pacis isti scili-
 cet amatores, & non latrocinij auctores. at ego
 cum tibi de Curtilio scripsi, Sextilianoq. fundo, scri-
 psi de Censorino, de Messalla, de Planco, de Po-
 ſtumo, de genere toto. melius fuit perisse illo in-
 terfecto, quod nunquam accidisset, quam haec ui-
 dere. Octanius Neapolim uenit xlv. kal. ibi cum
 Balbus mane poſtridie: eodemq. die mecum in Cu-
 mano: illum hereditatem aditurum. sed, ut scribis,
 πρὸς θανάτῳ magnam cum Antonio. Buthrotia mihi
 tua res est, ut debet, eritq. curae. Quod quaeris, iam
 ne ad centena Cluuiantum: aduentare uidetur: sed
 primo anno lxxx. deterſimus. Quinctus pater
 ad me graua de filio, maxime quod matri nunc in-
 dulgeat, cui antea bene merenti fuerit inimicus. ar-
 dentes

dentes in eum litteras ad me misit. ille autem quid
 agat, si scis, neque dum Roma es profectus, scribas
 ad me uelim; & hercule si quid aliud. uehementer
 delector tuis litteris. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO. II

NVDIVS tertius dedi ad te epistolam longio-
 rem: nunc ad ea, quae proxime. Velim mehercule,
 Asturae Brutus. Ακολασιαν istorum scribis. an cen-
 sebas aliter? equidem etiam maiora expecto.
 cum equidem concionem lego, De tanto uiro, de
 clarissimo ciue, ferre non queo. etsi ista iam ad-
 risum. sed memento: sic alitur consuetudo perdi-
 tarum concionum: ut nostri illi, non heroes, sed
 dii, futuri quidem in gloria sempiterna sint, sed non
 sine periculo quidem. uerum illis magna consolatio,
 conscientia maximi, & clarissimi facti: nobis quae?
 qui, interfecto rege, liberi non sumus. sed haec for-
 tuna uiderit, quoniam ratio non gubernat. De Ci-
 cerone, quae scribis, iucunda mihi sunt: uelim, sint
 prospera. quod uero curae tibi est, ut ei suppedite-
 tur ad usum, & cultum copiose; per mihi gratum
 est; idq. ut facias, te etiam rogo. De Buthrotijs
 & tu recte cogitas, & ego non dimitto istam cu-
 ram: suscipiam omnem etiam actionem; quam ui-
 deo quotidie faciliorem. De Cluuiano, quoniam
 in re mea me ipsum diligentia uincis, res ad cente-
 na perducitur. ruina rem non fecit deteriore,
 haud scio an iam fructuosiore. Hic mecum Bal-
 bus.

bus, Hirtius, Pansa: modo uenit Octavius, & qui-
dem in proximam uillam Philippi, mihi totus de-
ditus. Lentulus Spinther hodie apud me: cras ma-
ne uadit. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

12

OMI Attice, uereor, ne nobis idus Martiae
nihil dederint praeter laetitiam, & odij poenam, ac
doloris: quae mihi istinc afferuntur? quae hic uideb?
ὁ παρ' ἐμοῦ καλῶς μὲν, ἀπὸ τοῦ δέ. Sic, quam diligam
Siculos, & quam illam clientelam honestam indi-
cem. multa illis Caesar, neque me inuito, etsi Lat-
nitas erat non ferenda: ueruntamen. ecce autem
Antonius, accepta grandi pecunia, fixit legem, a
dictatore comitijs latam, qua Siculi ciues Romani:
cuius rei, uiuo illo, mentio nulla. Quid? Deiotari
nostri caussa non similis? dignus ille quidem omni re-
gno, sed non per Fuluiam. sexcenta similia, uerum
illuc refero. tam claram, tamq. testatam rem,
tamq. iustam Buthrotiam non tenebimus aliqua ex
parte? & eo quidem magis, quo ista plura. No-
biscum hic perhonorifice, & amice Octavius: quem
quidem sui Caesarem salutabant, Philippus non:
itaque ne nos quidem: quem nego posse bonum ci-
uem: ita multi circumstant, qui quidem nostris mor-
tem minitantur. negat haec ferri posse, quid censes,
cum Romam puer uenerit, ubi nostri liberatores
tuto esse non possunt? qui quidem semper erunt cla-
ri, conscientia uero facti sui etiam beati: sed nos, ni-

si me fallit, iacebimus. itaque exire aueo, ubi nee Pelopidarum, inquit. haud amo uel hos designatos; qui etiam declamare me coegerunt; ut ne apud aquas quidem acquiescere liceret. sed hoc meae nimiae facilitatis. nam id erat quondam quasi necesse: nunc, quoquo modo se res habet, non est item, quam dudum. Nihil habeo, quod ad te scribam: scribo tamen, non ut deleeter meis litteris, sed ut eliciam tuas. tu, si quid erit de ceteris, de Bruto utique quidquid. Haec conscripsi x. kal. accubans apud Vestorium, hominem remotum a dialecticis, in arithmeticis satis exercitatum.

CICERO. S. D. ATTICO

13

SEPTIMO denique die litterae mihi redditae sunt, quae erant a te xiii. kal. datae: quibus quaevis, atque etiam me ipsum nescire arbitraris, utrum magis tumultis, prospectuque, an ambulatione delirare deleeter. est mehercule, ut dicis, utriusque loci tanta amoenitas, ut dubitem, utra anteponenda sit.

- ἀλλ' οὐδαμὸς ἐπιγράτου ἔργα μέμνην,

Ἀλλὰ λίνν μέγα πῆμα διοτρεφὲς εἰσοροῶντες
Δείδιμεν. ἐνδοίη δὲ σάωσμεν, ἢ ἀπολέσθαι.

quamuis enim tu magna, & mihi iucunda scripseris de D. Bruti aduentu ad suas legiones; in quo spem maximam uideo: tamen, si est bellum ciuile futurum, quod certe erit, si Sextus in arinis permanebit, quem permansurum esse certo scio; quid nobis faciendum est, ignoro. neque enim iam licebit, quod

Caesaris

Caesaris bello licuit, neque huc, neque illuc. quem-
cunque enim haec pars perditorum laetatum morte
Caesaris putabit, (laetitiam autem apertissime tuli-
mus omnes) hunc in hostium numero habebit. quae
res ad caedem maximam spectat. restat, ut in ca-
stra Sexti, aut, si forte, Bruti nos conferamus. res
odiosa, & aliena nostris aetatibus, & incerto exi-
tu belli: & nescio quo pacto tibi ego possim, mihi
tu dicere:

Τέκνον ἐμὸν ὅτοι δέδοται πολεμῖα ἔργα,

Ἀλλὰ σύ γ' ἱμερόεντα μετέρχαιο ἔργα λόγῳ.

sed haec fors uiderit, ea, quae talibus in rebus plus,
quam ratio, potest. nos autem id uideamus, quod
in nobis ipsis esse debet, ut, quidquid acciderit, for-
titer, & sapienter feramus, & accidisse hominibus
memnerimus; nosq. cum multum litterae, tum
non minimum idus quoque Martiae consolentur.
Suscipe nunc meam deliberationem, qua sollicitor.
ita multa ueniunt in mentem in utranque partem.
Proficiscor, ut constitueram, legatus in Graeciam:
cædis impendentis periculum non nihil uitare ui-
deor, sed cursus in aliquam uituperationem, quod
reip. defuerim tam graui tempore. sin autem man-
sero; equidem uideo in discrimine; sed accidere pos-
se suspicor, ut prodesse possim reip. Iam illa consilia
priuata sunt; quod sentio ualde esse utile ad confir-
mationem Ciceronis, me illuc uenire. nec alia caus-
sa profectionis mihi ulla fuit, cum consilium cepi le-
gari ab Caesare. tota igitur hac de re, ut soles, si
quid

quid ad me pertinere putas, cogitabis. Redeo nunc ad epistolam tuam. scribis enim esse rumores, me, ad lacum quod habeo, uenditurum, minusculam uero uillam utique Quinto traditurum, uel impenso praetio, quo introducatur, ut tibi Quintus F. dixerit, dotata Aquillia. ego uero de uenditione nihil cogito, nisi quid, quod magis me delectet, inueniero. Quintus autem de emendo nihil curat hoc tempore: satis enim torquetur debitione dotis: in qua mirificas Q. Egnatio gratias agit: a ducenda autem uxore sic abhorret, ut quidquam libero lectulo neget esse iucundius. Sed haec quoque haetenus. redeo enim ad miseram, seu nullam potius remp. M. Antonius ad me scripsit de restitutione Sex. Clodij: quam honorifice, quod ad me attinet, ex ipsius litteris cognosces: misi enim tibi exemplum: quam dissolute, quam turpiter, quamq. perniciose, ut non nunquam Caesar desiderandus esse uideatur, facile existimabis. quae enim Caesar nunquam neque fecisset, neque passus esset, ea nunc ex falsis eius commentarijs proferuntur: ego autem Antonio facillimum me praebui. etenim ille, quoniam semel induxit animum, sibi licere quod uellet, fecisset nihilo minus me inuito. itaque mearum quoque litterarum misi tibi exemplum. Antonius consul S. D. Ciceroni. Occupationibus est factum meis, & subita tua profectio, ne tecum coram de hac re agerem. quam ob causam uereor, ne absentia mea leuior sit apud te. quod si bonitas

nitas tua responderit iudicio meo, quod semper ha-
 bui de te; gaudebo. A Caesare petij, ut Sex. Clo-
 dium restitueret: impetraui. erat mihi in animo e-
 tiam tum sic uti beneficio eius, si tu concessisses. quo
 magis laboro, ut tua uoluntate id per me facere
 nunc liceat. quod si duriores te eius miserae, & af-
 flictae fortunae praebeas; non contendam ego aduer-
 sus te. quanquam uideor debere tueri commenta-
 rium Caesaris. sed mehercule, si humaniter, & sa-
 pienter, & amabiliter in me cogitare uis, facilem
 te profecto praebebis, & uoles P. Clodium, in opti-
 ma spe puerum repositum, existimare, non te inse-
 ctatum esse, cum potueris, amicos paternos. pate-
 re, obsecro te, pro rep. uideri gessisse simulatam
 cum patre eius: non contempseris hanc familiam.
 honestius enim, & libentius deponimus inimicitias
 reip. nomine susceptas, quam contumaciae. Me de-
 inde sine ad hanc opinionem iam nunc dirigere pue-
 rum, & tenero animo eius persuadere, non esse tra-
 dendas posteris inimicitias. quanquam, tuam for-
 tunam, Cicero, ab omni periculo abesse, certum
 habeo: tamen arbitror malle te quietam senectutem,
 & honorificam potius agere, quam sollicitam.
 Postremo, meo iure te hoc beneficium rogo. nihil
 enim non tua causa feci. Quod si non impetro, per
 me Clodio daturus non sum: ut intelligas, quanti
 apud me auctoritas tua sit, atque eo te placabilio-
 rem praebeas. Vale. Cicero Antonio cos. S.
 Quod mecum per litteras agis, unam ob caus-

ſam mallet coram egiffes : non enim ſolum ex oratione, ſed etiam ex uultu, & oculis, & fronte, ut aiunt, meum erga te amorem perſpicere potuiſſes. nam cum te ſemper amaui, primum tuo ſtudio, poſt etiam beneficio prouocatus : tum his temporibus reſp. te mihi ita commendauit, ut cariorem habeam neminem. litterae uero tuae, tum amantiſſime, tum honorificentiffime ſcriptae, ſic me affecerunt, ut non dare tibi beneficium uiderer, ſed accipere a te ita petente, ut inimicum meum, neceſſarium tuum, me inuito ſeruare nolles, cum id nullo negotio facere poſſes. Ego uero tibi iſtuc, mi Antoni, remitto, atque ita, ut me a te, cū his uerbis ſcripſeris, liberaliſſime, atque honorificentiffime tractatum exiſtimem. idq. cum totum, quoquo modo ſe res haberet, tibi dandum putarem, tum do etiam humanitati, & naturae meae. nihil enim unquam non modo acerbum in me fuit, ſed ne paullo quidem triſtius, aut ſeuerius, quam neceſſitas reip. poſtulauit. Accedit, ut ne in ipſum quidem Clodium meum inſigne odium fuerit unquam : ſemperq. ita ſtatui, non eſſe infeſtandos inimicorum amicos, praefertim humiliores, nec his praefidijs noſmet ipſos eſſe ſpoliandos. Nam de puero Clodio tuas partes eſſe arbitror, ut eius animum tenerum, quemadmodum ſcribis, his opinionibus imbuas, ut ne quas inimicitias reſidere in familijs noſtris arbitretur. Contendi cum P. Clodio, cum ego publicam cauſſam, ille ſuam defenderet. noſtras contentiones reſp. diiudicauit. ſi uiueret,

ret, mihi cum illo nulla contentio iã maneret. Quare, quoniam hoc a me sic petis, ut, quae tua potestas est, ea neges te me inuito usurum; puero quoque hoc a me dabis, si tibi uidebitur: non quo aetas nostra ab illius aetate quidquam debeat periculi suspicari, aut dignitas mea ullam contentionem extimescat: sed ut nosmet ipsi inter nos coniunctiores simus, quam adhuc fuimus. interpellantibus enim his inimicijs, animus tuus mihi magis patuit, quam domus. Sed haec haëtenus: illud extremum: ego, quae te uelle, quaeq. ad te pertinere arbitror, semper sine ulla dubitatione summo studio faciam. hoc uelim tibi penitus persuadeas.

CICERO. S. D. ATTICO

14

ITERA dum eadem ista mihi. coronatus Quinctus noster Parilibus? Parilibus solus ne? etsi adis Lamiam: quod demiror equidem: sed scire cupio, qui fuerint alij: quanquam satis scio, nisi improbum neminem. explanabis igitur hoc diligentius. ego autem casu cum dedissem ad te litteras vi. kal. satis multis uerbis, tribus fere horis post accipi tuas, & magni quidem pöderis. itaque ioca tua plena facetiarum, de haeresi Vestoriana, & de Pherionum more Puteolano, risisse me satis, nihil est necesse rescribere. πολιτικώτερα illa uideamus. Ita Brutos, Cassiumq. defendis, quasi eos ego reprehendam: quos satis laudare non possum. rerum ego uitia collegi, non hominum. sublato enim tyranno,

tyrannida manere uideo. nam quae ille facturus non fuit, ea fiunt, ut de Clodio: de quo mihi exploratum est, illum non modo non facturum, sed etiam ne passurum quidem fuisse. sequetur Rufio Vestorianus, Victor nunquam scriptus, ceteri, quis non? cui seruire ipsi non potuimus, eius libellis paremus. Nam Liberalibus quis potuit in senatum non uenire? fac id potuisse aliquo modo. num, etiam cum uenissimus, libere potuimus sententiam dicere? non ne omni ratione ueterani, qui armati aderant, cum praesidij nos nihil haberemus, defendendi fuerunt? illam sessionem Capitolinam mihi non placuisse, tu testis es. quid ergo? culpa ista Brutorum? minime illorum quidem, sed aliorum Brutorum, qui se cautos, ac sapientes putant: quibus satis fuit, laetari; non nullis, etiam gratulari; nullis, permanere. sed praeterita omittamus: istos omni cura, praesidioque tueamur; & quemadmodum tu praecipis, contenti idibus Mart. simus: quae quidem nostris amicis, diuinis uiris, aditum ad caelum dederunt, libertatem populo R. non dederunt. Recordare tua. non ne meministi clamare te, omnia perisse; si ille funere elatus esset? sapienter id quidem: itaque ex eo quae manarint, uides. Quae scribis kalendis Iunij Antonium de prouincijs relaturum, ut & ipse Gallias habeat, & utrisque dies prorogetur: licebit ne decerni libere? si licuerit; libertatem esse recuperatam laetabor. si non licuerit; quid mihi attulerit ista domini mutatio praeter laetitiam, quam oculis cepi

iusto

iusto interitu tyranni? Rapinas scribis ad Opis fieri: quas nos quoque tum uidebamus. nae nos & liberati ab egregijs uiris, nec liberi sumus. ita laus illorum est, culpa nostra. & hortaris me, ut historias scribam: ut colligam tanta eorum scelera, a quibus etiam nunc obsidemur? potero ne eos ipsos non laudare, qui te obsignatorem adhibuerunt? nec me hercule me raudusculum mouet: sed homines beneuolos, qualescunque sunt, graue est insequi contumelia. sed de omnibus meis consilijs, ut scribis, existimo exploratius nos ad kal. Iun. statuere posse: ad quas adero; & omni ope, atque opera enitar, adiuuante me scilicet auctoritate tua, & gratia, et summa aequitate caussae, ut de Buthrotijs S.C. quale scribis, fiat. Quod me cogitare iubes, cogitabo equidem. etsi tibi dederam superiore epistola cogitandum. tu autem, quasi iam recuperata rep. uicinis tuis Massiliensibus sua reddis. haec armis, quae quam firma habeamus, ignoro, restitui fortasse possunt, auctoritate non possunt. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

15

EPISTOLA breuis, quae postea a te scripta est, sane mihi fuit iucunda, de Bruti ad. Antonium, & de eiusdem ad te litteris. posse uidentur esse meliora, quae adhuc fuerint: sed nobis, ubi sumus, & quo iam nos conferamus, prouidendum est. o mirificum Dolabellam meum. iam enim dico meum: antea, crede mihi, subdubitabam. magnam dra-

θεώρησιν res habet: de saxo, in crucem, columnā tollerere, locum illum sternendum locare. quid quaeris? heroica. sustulisse mihi uidetur simulationem desiderij, adhuc quae serpebat in dies, & inueterata, uerebar, ne periculosa nostris tyrannoctonis esset. nunc prorsus assentior tuis litteris, speroq. meliora. quanquam istos ferre non possum: qui, dum se pacem uelle simulant, acta nefaria defendunt. sed non possunt omnia. incipit res melius ire, quam putaram. nec uero discedam, nisi cum tu id me honeste putabis facere posse. Bruto certe meo nullo loco de ero: idque, etiam si mihi cum illo nihil fuisset, facerem propter eius singularem, incredibilemque uirtutem. Piliae nostrae uillam totā, quaeq. in uilla sunt, trado, in Pompeianum ipse proficiscens kal. Mai. quā uelim Bruto persuadeas, ut Asturae sit. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO 16

V. NON. conscendens ab hortis Cluuianis in phasellum epicopum has dedi litteras, cū Piliae nostrae uillam ad Lucrinum, uillicosq. procuratores tradidissem. ipse autem eo die in Praeti nostri tyrotarichum imminebam, per paucis diebus in Pompeianum, post in haec Puteolana, & Cumana regna renauigare. o loca ceteroqui ualde expetenda, interpellantium autem multitudine paene fugienda. Sed ad rem ut ueniam, o Dolabellae nostri magnam ἀπισίαν. quanta est ἀναθεώρησις. equidem laudare eum, & hortari non desisto. recte tu omnibus epistolis

stolis significas, quid de re, quid de uiro sentias. mihi quidem uidetur Brutus noster iam uel coronam auream per forum ferre posse. quis enim audeat uiolare, proposita cruce, uel saxo? praesertim tantis plausibus, tanta approbatione infimorum? Nunc, mi Attice, me fac ut expedias. cupio, cum Bruto nostro affatim satisfecerim, excurrere in Graeciam. magni interest Ciceronis, uel mea potius, uel mehercule utriusque, me interuenire discenti. nam epistola Leonidae, quam ad me misisti, quid habet, quae so, in quo magnopere laetemur? nunquam ille mihi satis laudari uidebitur, cum ita laudabitur; QVO

MODO NVNCEST. non est fidentis hoc testimonium, sed potius timentis. Herodi autem mandaram, ut mihi κατὰ μέτρον scriberet: a quo adhuc nulla littera est. uereor, ne nihil habuerit, quod mihi, cum cognossem, iucundum putaret fore.

Quod ad Xenonem scripsisti, ualde mihi gratum est. nihil enim deesse Ciceroni, tum ad officium, tum ad exsultationem meam pertinet.

Flammam Flaminium audio Romae esse. ad eum scripsi, me tibi mandasse per litteras, ut de Montani negotio cum eo loquerere. & uelim cures epistolam, quam ad eum misi, reddendam, & ipse, quod commodum tuo fiat, cum eo colloquare. puto, si quid in homine pudoris est, praestaturum eum, ne pro se quodam modo dependatur. De Attica pergratum mihi fecisti, quod curasti, ante scirem recte esse, quam non belle fuisse. Vale.

IN Pompeianum ueni v. kal. Mai. cum pridie, ut antea ad te scripsi, Piliam in Cumano collocauissem. ibi mihi cenati litterae tuae sunt redditae, quas dederas Demetrio liberto prid. kal. in quibus multa sapienter, sed tamen talia, quemadmodum tute scribebas, ut omne consilium in fortuna positum uideretur. itaque his de rebus ex tempore, & coram. De Buthrotio negotio, utinam quidem Antonium conueniam: multum profecto proficimur. sed non arbitrantur eum a Capua declinaturum. quo quidem, metuo, ne magno reip. malo uenerit. quod idem L. Caesari uidebatur; quem pridie Neapoli affectum grauiter uideram. quamobrem ista nobis ad kal. Iun. tractanda, & perficienda sunt. Sed haecenus. Quinctus filius ad patrem acerbissimas litteras misit: quae sunt ei redditae, cum uenissemus in Pompeianum: quarum tamen erat caput, Aquilliam nouercam non esse laturum. sed hoc tolerabile fortasse, illud uero? se ab Caesare habuisse omnia, nihil a patre, reliqua sperare ab Antonio. o perditum hominem. sed μέλισει. Ad Brutum nostrum, & Cassium, & ad Dolabellam epistolas scripsi. earum exempla tibi misi, non ut deliberarem reddendae ne essent, (plane enim iudico esse reddendas) sed quod non dubito, quin tu idem existimaturus sis. Ciceroni meo, mi Attice, suppeditabis quantum uidebitur; meq. tibi hoc onus imponere patie-

re. quae adhuc fecisti, mihi sunt gratissima. Librum meum illum ἀνέκδοτον non dum, ut uolui, perpoliui. ista uero, quae tu contexi uis, aliud quidam separatum uolumen expectant. ego autem (credas mihi uelim) minore periculo existimo contra illas nefarias partes, uiuo tyranno, dici potuisse, quam mortuo. ille enim nescio quo pacto ferebat me quidem mirabiliter: nunc, quacunque nos commouimus, ad Caesaris non modo acta, uerum etiam cogitata reuocamur. De Montano, quoniam Flamma uenit, uidebis. puto rem meliore loco esse debere. Vale. Cicero S. D. Dolabellae cos. suo.

Et si contentus eram, mi Dolabella, tua gloria, satisq. ex ea magnam laetitiam, uoluptatemq. capiebam: tamen non possum non confiteri, cumulari me maximo gaudio, quod uulgo hominum opinio socium me adscribat tuis laudibus. neminem conueni, (conuenio autem quotidie plurimos: sunt enim permulti optimi uiri, qui, ualitudinis causa, in haec loca conueniant, praeterea ex municipijs frequētes necessarij mei) quin omnes, cum te summis laudibus ad caelum extulerunt, mihi continuo maximas gratias agāt. negant enim se dubitare, quin tu, meis praeceptis, & consilijs obtemperans, praestantissimum te ciuem, & singularem consulem praebeas. quibus ego quanquam uerissime possim respondere, te, quae facias, tuo iudicio, & tua sponte facere, nec cuiusquam egere consilio: tamen neque plane assentior, ne imminuam tuam laudem, si omnis a meis consilijs

consilijs profecta uideatur; neque ualde nego: sum enim audior etiam, quam satis est, gloriae. Et tamen non alienum est dignitate tua, quod ipsi Agamemnoni, regi regum, fuit honestum, habere aliquem in consilijs capiundis Nestorem. mihi uero gloriosum, te iuuenem consulem florere laudibus, quasi alumnum disciplinae meae. Lucius quidē Caesar, cū ad eum aegrotum Neapolim uenissem, quam quā erat oppressus totius corporis doloribus, tamē ante, quam me plane salutauit, o mi Cicero, inquit, gratulor tibi, cum tantum uales apud Dolabellam, quātū si ego apud sororis filium ualerem, iā salui esse possemus. Dolabellae uero tuo et gratulor, et gratias ago: quem quidem, post te consulem, solū possumus uere consulem dicere. deinde multa de facto, ac de re gesta: tum nihil magnificentius, nihil praeclarius actum unquā, nihil reip. salutaris. atque haec una uox omnium est. A te autem peto, ut me hanc quasi falsam hereditatē alienae gloriae sinas cerne re, meq. aliqua ex parte in societatem tuarum laudū uenire patiare. quanquam, mi Dolabella, (haec enim iocatus sum) libentius omnes meas, si modo sunt aliquae meae laudes, ad te transfuderim, quam aliquam partem exhauserim ex tuis. nam cum te semper tantum dilexerim, quantum tu intelligere potuisti; tum his tuis factis sic incensus sum, ut nihil unquam in amore fuerit ardentius. NIHIL est enim, mihi crede, uirtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius. semper amari, ut scis, M.
Brutum,

Brutum, propter eius summum ingenium, suauissimos mores, singularem probitatem, atque constantiam: tamen idibus Mart. tantum accessit ad amorem, ut mirarer locum fuisse augendi in eo, quod mihi iam pridem cumulatam etiam uidebatur. quis erat, qui putaret ad eum amorem, quem erga te habebam, posse aliquid accedere? tantum accessit, ut mihi nunc denique amare uidear, antea dilexisset. Quare quid est, quod ego te hortor, ut dignitati, et gloriae seruias? proponam tibi claros uiros, quod facere solent, qui hortantur? neminem habeo clariorem, quam te ipsum. te imitere oportet, tecum ipse certes. nec licet quidem tibi iam, tantis rebus gestis, non tui similem esse. quod cum ita sit; hortatio non est necessaria, gratulatione magis utendum est. contigit enim tibi, quod haud scio an nemini, ut summa seueritas animaduersionis non modo non inuidiosa, sed etiam popularis esset, & cum bonis omnibus, tum infimo cuique gratissima. Hoc si tibi fortuna quadam contigisset, gratularer felicitati tuae: sed contigit magnitudine tum animi, tum etiam ingenij, atque consilij. legi enim concionem tuam: nihil illa sapientius. ita pedetentim, & gradatim tum accessus a te ad causam facti, tum recessus, ut res ipsa maturitatem tibi animaduertendi omnium concessu daret. Liberasti igitur et urbem periculo, & ciuitatem metu: neque solum ad tempus maximam utilitatem attulisti, sed etiam ad exemplum. quo facto, intelligere debes, in te positam

tam esse remp. tibiq. non modo tuendos, sed etiam ornandos illos uiros, a quibus initium libertatis profectum est. Sed his de rebus coram plura prope diem, ut spero. Tu, quoniam remp. nosq. conseruas, fac, ut diligentissime te ipsum, mi Dolabella, custodias. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

18

SAEPIVS me iam agitas, quod rem gestam Dolabellae nimis in caelum uidear efferre. ego autem, quanquam sane probofactum, tamen, ut tantopere laudarem, adductus sum suis & unis, & alteris litteris. sed totum se a te abalienauit Dolabella, ea de caussa, qua me quoque sibi inimicissimum reddidit. o hominem prudentem. kal. Ian. debuit: adhuc non soluit, praesertim cum se maximo aere alieno Faberij manu liberarit, & Opem ab eo petierit. licet enim iocari; ne me ualde conturbatum putes. atque ego ad eum VII. id. litteras dederam bene mane. eodem autem die tuas litteras uespero acceperam in Pompeiano, sane celeriter, tertio abs te die. sed, ut ad te eo ipso die scripseram, satis aculeatas ad Dolabellam litteras dedi: quae si nihil profecerint, puto fore, ut me praesentem non sustineat. Albianum te confecisse arbitror. De Petulciano nomine, quod mihi suppeditatus es, gratissimum est, & simile tuorum omnium. sed ego Erotem ad ista expedienda factum mihi uidebar reliquisse: cuius non sine magna culpa uacillauit. sed cum ipso uidero.

uidero. De Montano, ut saepe ad te scripsi, erit tibi tota res curae. Seruius proficiscens quod desperanter tecum locutus est, minime miror, neque ei quidquam in desperatione concedo. Brutus noster, singularis uir, si insenatum non est. kal. Iun. uenturus; quid factururus sit in foro, nescio. sed hoc ipse melius. Ego ex his, quae parari uideo, non multum idibus Martijs profectum iudico: itaque de Graecia quotidie magis & magis cogito. nec enim Bruto meo, exilium, ut scribis ipse, meditati, uideo quid prodesse possim. Leonidae me litterae satis delectarunt. De Herode tibi assentior. Saufeium legisse uellem. Ego ex Pompeiano v. i. idus Mai. cogitabam. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

19

NONIS Mai. cum essem in Pompeiano, accipi binas a te litteras, alteras sexto die, alteras quarto. ad superiores igitur prius. Quam mihi incundum, oportune tibi Barnachum litteras reddidisse. Tu uero cum Cassio, ut cetera. quam commode autem, quod id ipsum, quod me mones, quadriduo ante ad eum scripseram, exemplumq. mearum litterarum ad te miseram. sed cum Dolabellae auaritia (sic enim tu ad me scripseras) magna desperatione affectus essem; ecce tibi & Bruti, & tuae litterae. ille exilium meditari. nos autem alium portum propiorem huic aetati uidebamus: in quem mallem equidem peruehi florente Bruto nostro, constitutaq.

rep.

.93.ep.

.66. .d2.66.

rep. sed nunc quidem, ut scribis, non utrum uis :
assentiris enim mihi, nostram aetatem praesertim a
castris ciuilibus abhorrere. M. Antonius ad me
tantum de Clodio rescripsit, meam lenitatem, &
clementiam & sibi esse gratam, & mihi uoluptati
magnae fore. sed Pansa furere uidetur de Clodio,
itemq. de Deiotaro; & loquitur seuerè, si uelis cre
dere. illud tamen non belle, ut mihi quidem uide
tur, quod factum Dolabellae uehementer improbat.
De coronatis, cum sororis tuae filius a patre accusa
tus esset, rescripsit, se coronā habuisse honoris Cae
saris caussa, posuisse luctus gratia: postremo, se li
benter uituperationem subire, quod amaret etiam
mortuum Caesarem. Ad Dolabellam, quemadmo
dum tibi dicis placere, scripsi diligenter: ego etiam
ad Sicam. tibi hoc oneris non impono. nolo te illum
iratum habere. Seruij orationem cognosco: in qua
plus timoris uideo, quam consilij: sed quoniam per
territi omnes sumus, assentior Seruio. Publius
tecum tricatus est. huc enim Caerellia missa ab istis
est legata ad me: cui facile persuasi, mihi id, quod
rogaret, ne licere quidem, non modo non libere.
Antonium si uidero, accurate agam de Buthroto.
Venio ad recentiores litteras. quanquam de Seruio
iam rescripsi, me facere magnam *opā* Dolabel
lae. mihi mehercule ita uidetur, non potuisse maior
talire, taliq. tempore. sed tamen, quidquid ei tri
buo, tribuo ex tuis litteris. tibi uero assentior, ma
iorem *opā* eius fore, si mihi, quod debuit, dissol
uerit.

uerit. Brutus, uelim, sit Asturae. Quod autem laudas me, quod nihil ante de profectione constituam, quam, ista quo euasura sint, uidero: muto sententiam, neque quidquam tamen ante, quam te uidero. Atticam meā gratias mihi agere de matre gaudeo: cui quidem ego totam uillā, cellamq. tradidi; eamq. cogitabam v. id. uidere. tu Atticae salutem dices: nos Piliam diligenter tuebimur. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

20

E POMPEIANO navi aduectus sum in Luculli nostri hospitium VI. id. hora fere tertia. egressus autem e navi, accepi tuas litteras, quas tuus tabellarius in Cumanum attulisse dicebatur, nonis Mai. datas, a Lucullo postridie eadem fere hora, qua ueni, VII. id. Lanuuiο datas. audi igitur ad omnes. Primum, quae de re mea gesta & in solutione, & in Albiano negotio, grata. de tuo autem, cum in Pompeiano essem, Misenum uenit Antonius: inde ante discessit, quam illum uenisse audissem: a quo in Samnium. uide, quid speres. Romae igitur de Buthroto. L. Antonij horribilis concio, Dolabellae praeclara. iam uel sibi habeat nummos, modo numeret idibus. Tertullae nollem abortum. tam enim Cassii sunt iam, quam Bruti serendi. De regina uelim, atque etiam de Caesare illo. Persolui primae epistolae: uenio ad secundam. De Quinctis, Buthroto, cum uenero, ut scribis. Quod Ciceroni suppeditas, gratum. Quod errare me putas, qui
remp.

remp. putem pendere a Bruto: sic se res habet: aut nulla erit, aut ab isto, istis ne seruabitur. Quod me hortaris, ut scriptam concionem mittam: accipe a me, mi Attice, καθολικὸν θεῶρημα earum rerum, in quibus satis exercitati sumus. nemo unquam neque poeta, neque orator fuit, qui quenquam meliorem, quam se, arbitraretur. hoc etiam malis contigit: quid tu Bruto putas, & ingenioso, & erudito? de quo etiam experti sumus nuper in edicto. scripseram rogatu tuo. meum mihi placebat, illi suum. quin etiam, cum, ipsius precibus paene adductus, scripsssem ad eum de optimo genere dicendi, non modo mihi, sed etiam tibi scripsit, sibi illud, quod mihi placeret, non probari. quare sine quaeso sibi quenque scribere: suam cuique sponsam, mihi meam; suum cuique amorem, mihi meum. non scite: hoc enim Atilius, poeta durissimus. atque utinam liceat isti concionari: cui si esse in urbe tuto licebit, uicinus. ducem enim noui belli ciuilis aut nemo sequetur, aut non sequentur, qui facile uincantur. Venio ad tertiam. Gratas fuisse meas litteras Bruto, & Cassio, gaudeo: itaque his rescripsi. Quod Hir-tium per me meliorem fieri uolunt: do equidem operam; & ille optime loquitur; sed uiuit, habitatque cum Balbo; qui item bene loquitur. quid credas, uideris. Dolabellam ualde placere tibi uideo. mihi quidem egregie. Cum Pansa uixi in Pompeiano. is plane mihi probabat se bene sentire, & cupere pacem. Caussam armorum quaeri plane uideo.

Edictum

Edictum Bruti, & Cassii probo. Quaeris, ut suscipiam cogitationem, quidnam istis agendum putem. consilia temporum sunt; quae in horas commutari uides. Dolabellae & prima illa actio, et haec contra Antonium concio mihi profecisse permultum uidetur. prorsus ibat res. nunc autem uidemur habituri ducem: quod unum municipia, bonique desiderant. Epicuri mentionem facis, & audes dicere, μή τοι τὰ δαίδια. nō te Bruti nostri uulticulus ab ista oratione deterret? Quintus filius, ut scribis, est dextella. per eum igitur, quod uolumus, facile aufereamus. expecto, si, ut putas, L. Antonius produxit Octavianum, qualis concio fuerit. Haec scripsi. statim enim Cassii tabellarius. eram continuo Piliam salutaturus: deinde ad epulas Vestorij, nauicula. Atticae plurimam salutem. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

21

CVM paullo ante dedissem ad te Cassii tabellario litteras, v. id. uenit noster tabellarius, & quidem portenti simile, sine tuis litteris. sed cito conieci, Lanuij te fuisse. Eros autem festinauit, ut ad me litterae Dolabellae perferrentur, non de re mea, (non dum enim meas acceperat) sed rescripsit adeas, quarum exemplum tibi miseram, sane luculente. Ad me autem, cum Cassii tabellarium dimissem, statim Balbus. o dij boni, quam facile perspiceres timere otium. & nostri uirum, quam

MM

tectus:

tectus: sed tamen Antonij consilia narrabat; illum
 circuire ueteranos, ut acta Caesaris sancirent. idq.
 se facturos esse iurarent: ut rata omnes haberent,
 eaq. duumviri omnibus mensibus inspicerent. que-
 stus est etiam de sua inuidia, eaq. omnis eius oratio
 fuit, ut amare uideretur Antonium. quid quaeris?
 nihil sinceri. mihi autem non est dubium, quin res
 spectet ad castra. acta enim illa res est animo uiri
 li, consilio puerili. quis enim hoc non uidit, regni
 heredem relictum? quid autem absurdius, hoc me-
 tuere, alterum in metu non ponere? quin etiam hoc
 ipso tempore multa ὑποσώλεια, Pontij Neapoli-
 tanum a matre tyrannoctoni possideri. legendus mi-
 hi saepius est Cato maior, ad te missus. amariorem
 enim me senectus facit: stomachor omnia. sed mihi
 quidem σεβίωται: uiderint iuuenes. tu mea curabis,
 ut curas. Haec scripsi, seu dictaui, apposita secun-
 da mensa, apud Vestoriū. postridie apud Hirtium
 cogitabam, & quidem πεντέλοιπον. sic hominem
 traducere ad optimates paro. λῆρ'ς πολύς. nemo est
 istorum, qui otium non timeat. quare talaria ui-
 deamus. quiduis enim potius, quam castra. Atti-
 cae salutem plurimam uelim dicas. Expecto Octa-
 uij concionem, & si quid aliud, maxime autem ec-
 quid Dolabella tinniat, an in meo nomine tabulas
 nouas fecerit. Vale.

CERTIOR a Pilia factus, mitti ad te idibus tabellarios, statim hoc nescio quid exaravi. Primum igitur scire te uolui, me hinc Arpinum XVI kal. Iun. eo igitur mittes, si quid erit posthac. (quanquam ipse iam iamq. adero) cupio enim ante, quam Romam uenio, odorari diligentius, quid futurum sit. quanquam uereor, ne nihil coniectura aberrem. minime enim obscurum est, quid isti moliantur: meus uero discipulus, qui hodie apud me cenat, ualde amat illum, quem Brutus noster sauciauit. & si quaeris, (perspexi enim plane) timet otium. ὑπόθεσις autem hanc habent, eamq. praesferunt, uirum clarissimum interfectum, totam remp. illius interitu perturbatam: irrita fore, quae ille egisset, simul ac desistemus timere: clementiam illi malo fuisse: qua si usus non fuisset, nihil ei tale accidere potuisset. Mibi autem uenit in mentem, si Pompeius cum exercitu firmo ueniat, quod est ἔλ-λογον, certe fore bellum. haec me species, cogitatioq. perturbat. neque enim iam, quod tibi tum licuit, nobis nunc licebit. nā aperte laetati sumus. deinde habent in ore, nos ingratos. nullo modo licebit, quod tum & tibi licuit, & multis. φαινομενῶς πικρόν ergo, & ἰτέον in castra? milles mori melius, huic praesertim aetati. itaque me idus Martiae non tam consolantur, quam antea. magnum enim men-

dum continent. et si illi iuuenes

ἄλλοις ἐν ἑαλοῖς τὸν δ' ἀπώθουται λόγον.

Sed, si tu melius quippiam speras; quod & plura audis, & interes consilijs; scribes ad me uelim; simulq. cogites, quid agendum nobis sit super legatione uotiua. equidem in his locis moneor a multis, ne in senatu kalendis. dicuntur enim occulte milites ad eam diem comparati, & equidem in istos; qui mihi uidentur ubiuis tutius, quam in senatu, fore. Vale.

M. TVLLII. CICERONIS
EPISTOLARVM. AD
T. POMPONIVM. ATTICVM
LIBER. XV

CICERO. S. D. ATTICO

FACTVM male de Alexione. incre-
dibile est, quanta me molestia affece-
rit; nec mehercule ex ea parte maxi-
me, quod plerique mecum; ad quem
igitur medicum te conferes? quid mihi iam medico?
aut, si opus est, tanta inopia est? amorem erga me,
humanitatem, suauitatemq. desidero. etiam illud:
quid est, quod non pertimescendum sit; cum homi-
nem temperantem, summum medicum, tantus im-
prouiso morbus oppresserit? sed ad haec omnia una
consolatio est, quod ea condicione nati sumus, ut ni-
hil, quod homini accidere possit, recusare debea-
mus. De Antonio, iam antea tibi scripsi, non es-
se eum a me conuentum. uenit enim Missenum, cum
ego essem in Pompeiano. inde ante profectus est,
quam ego eum uenisse cognoui. sed casu, cum lege-
rem tuas litteras, Hirtius erat apud me in Puteola-
no. ei legi, & egi primum, quod attinet. nihil mi-
hi concedebat. deinde ad summum, arbitrum me
statuebat non modo huius rei, sed totius consulatus
sui. Cum Antonio autem sic agemus, ut perspiciat,
si in eo negotio nobis satisfecerit, totum me futu-

rum suum. Dolabellam spero domi esse. Redeamus ad nostros: de quibus tu bonam spem te significas habere propter edictorum humanitatem. ego autem perspexi, cum a me xvi kal. de Puteolano Neapolim Pansae cōueniēdi caussa profiscisceretur Hirtius, omnem eius sensum: seduxi enim, & ad pacem sum cohortatus. non poterat scilicet negare, se uelle pacem, sed non minus se nostrorum arma timere, quam Antonij, & tamen utrosque non sine caussa praesidium habere, se autem utraque arma metuere. quid quaeris? οὐδὲν ὑγιές. De Quinto F. tibi assentior: patri quidem gratissimae, & bellae tuae litterae fuerunt. Caerelliae uero facile satisfeci. nec ualde laborare mihi uisa est: & si illa, ego certe non laborarem. istam uero, quam tibi molestam scribis esse, auditam a te esse omnino demiror. nam quod eam collaudauimus apud amicos, audientibus tribus filiis eius, & filia: τοῦτο εὐλογον. quid est hoc? quid est autem, cur ego personatus ambulem? parum ne foeda persona est ipsius senectutis? Quod Brutus rogat, ut ante kalendas: ad me quoque scripsit: & fortasse faciam: sed plane, quid uelit, nescio. quid enim illi afferre consilij possum, cum ipse egeam consilio? & cum ille suae immortalitati melius, quam nostro otio, consuluerit? De Regina, rumore extinguetur. De Flamma, obsecro te, si quid potes. Heri dederam ad te litteras exiēs e Puteolano, diuerteramq. in Cumanum. ibi paene ualentem uideram Piliam. quin etiam paullo clam ijs
eam

eam uidi: uenerat enim in funus: cui funeri ego quoque operam dedi. Cn. Lucullus, familiaris noster, matrem efferebat. mansi igitur eo die in Sinuessano: atque inde mane postridie Arpinum proficiscēs, hanc epistolam exaravi. erat autē nihil noui, quod aut scriberem, aut ex te quaererem: nisi forte hoc ad te putas pertinere. Brutus misit ad me orationē suam, habitam in concione Capitolina; petiuitque a me, ut eam ne ambitiose corrigerem ante quam ederet. est autem oratio scripta elegantissime sententijs, uerbis, ut nihil possit ultra. ego tamen, si illam caussam habuissem, scripisssem ardetius. ὑπὸ θεοῖς, uides, quae sit, persona dicentis. itaque eam corrigere non potui. quo enim in genere Brutus noster esse uult, & quod iudicium habet de optimo genere dicendi, ita consecutus est ea oratione, ut elegantius nihil esse possit. sed ego solus alius sum, siue hoc recte, siue non recte. tu tamen uelim orationem legas, nisi forte iam legisti, certioremque me facias, quid iudices ipse. quanquam uereor, ne cognomine tuo lapsus ὑπερατλιχός sis in iudicando. sed si recordabere Δημοφύους fulmina, tum intelliges posse & ἀτλιχώτατα, & grauissime dici. Sed haec icoram. nunc nec sine epistola, nec cum inani epistola uolui ad te Metrodorum uenire. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

2

xv. kal. e Sinuessano proficiscens, cum dedissem ad te litteras, diuertissemque a Cumis in Vestia-

MM 4 no,

no, accepi a tabellario tuas litteras: in quibus nimis multa de Buthroto. non enim tibi ea res maior curae aut est, aut erit, quam mihi. sic enim decet, te mea curare, tua me. quamobrem id quidem sic susceptum est mihi, ut nihil sim habiturus antiquius. L. Antonium concionatum esse, cognoui tuis litteris, & alijs, sordide: sed, id quale fuerit, nescio: nihil enim scripsisti. De Menedemo, probe. Quintus certe ea distitit, quae scribis. Consilium meum a te probari, quod ea non scribam, quae tu a me postularis, facile patior: multoq. magis id probabis, si orationem eam, de qua hodie ad te scripsi, legeris. Quae de legionibus scribis, ea uera sunt. sed non satis hoc mihi uideris tibi persuasisse, quid de Buthrotyis nostris per senatum speres confici posse. quod puto, (tantum enim uideo) non uidemur esse uicturi. sed, si etiam nos hoc fallat, de Buthroto te non fallat. De Octauij concione idem sentio, quod tu: ludorumq. eius apparatus, & Matius, ac Postumius mihi procuratores non placent. Saferna collega dignus. sed isti omnes, quemadmodum sentis, non minus otium timent, quam nos arma. Balbum leuari inuidia per nos uelim: sed ne ipse quidem id fieri posse confidit: itaque alia cogitat. Quod prima disputatio Tusculana te confirmat, sane gaudeo. neque enim ullum est per fugium aut melius, aut paratius. Flamma quod bene loquitur, non molesté fero. Tyndaritanorum caussa, de qua laboras, quae sit, ignoro. hos tamen πειρίλοιπον mouere ista uidentur,

tur, in primis erogatio pecuniae. De Alexione doleo; sed, quoniam inciderit in tam grauem morbum, bene actum cum illo arbitror. quos tamen secundos heredes, scire uellem, & diem testamenti. Vale.

CICERO, S. D. ATTICO

3

XI. kal. accepi duas epistolas tuas; quibus duabus meis respondiſti. una erat xv. kal. altera xii data, ad superiorem igitur. Prius accurreſ in Tuſculanum, ut ſcribis: quo me vi. kal. uenturum arbitrabar. Quod ſcribis parendum uictoribus: non mihi quidem, cui ſunt multa potiora. nam illa, quae recordaris Lentulo, & Marcello coſ. acta in aede Apollinis; nec cauſſa eadem eſt, nec ſimile tempus; praefertim cum Marcellum ſcribas, alioſq. diſcedere. erit igitur nobis coram odorandum, & conſtituendum, tuto ne Romae eſſe poſſimus. noui conuentus habitatores ſane mouent. in magnis enim uerſamur anguſtijs. ſed ſint iſta parui: quin & maiora contemnimus. Caluae teſtamentum cognoui, hominis turpis, ac ſordidi. Tabula Demonici quod tibi curae eſt, gratum. De Mario ſcripſi iam pridem ad Dolabellam accuratiſſime; modo litterae redditae ſint. eius cauſſa & cupio, & debeo. Venio ad propiorem. Cognoui de Alexione, quae deſiderabam. Hirtius eſt tuus. Antonio, quam eſt, uolo peius eſſe. De Quinto filio, ut ſcribis, A. M. cato de patre coram agemus. Brutum omni re, qua poſſum, cupio iuuare. cuius de oratiuncula idem te, quod me,

me, sentire uideo: sed parum intelligo, quid me uelis scribere, quasi a Bruto habita oratione, cum ille ediderit. qui tandem conuenit? an, sicut in tyrannū iure optimo caesum multa dicentur, multa scribentur a nobis? sed alio modo, & tempore. De sella Caesaris, bene tribuni. praeclaros etiam XIV. ordines. Brutum apud me fuisse gaudeo, modo & libenter fuerit, & sat diu.

CICERO. S. D. ATTICO

4

X. KAL. VIII. fere a Q. Fusio uenit tabellarius, nescio quid ab eo litterularum, ut me sibi restituerem. sane insulse; ut solet: nisi forte, quem non ames, omnia uidentur insulse fieri. scripsi ita, ut te probaturum existimem. mihi duas a te epistolas reddidit, unam XI. alteram X. kal. ad recentiore prius. & leuiorem laudo: si uero etiam Calfulenus, ἀνὰ ποταμῶν. Antonij consilia narrastur bulenta: atque utinam potius per populum agat, quam per senatum: quod quidem ita credo. sed mihi totum eius consilium ad bellum spectare uidetur, siquidē D. Bruto provincia eripitur. quo modo ego de illius neruis existimo, non uidetur fieri posse sine bello. sed non cupio; quoniam cauetur Buthrotijs. rides? ast condoleo, non mea potius assiduitate, diligentia, gratia perfici. Quod scribis te nescire, quid nostris faciundum sit: iam pridem me illa ἀποπτα sollicitat: itaque stulta iam iduum Martiarum est consolatio. animis enim usi sumus uirilibus, con-

silijs,

filijs , mihi crede , puerilibus . excisa enim est arbor ,
 non euulsa : itaque , quam fruticetur , uides . redea-
 mus igitur , quoniam saepe usurpas , ad Tusculanas
 disputationes . Sauscium pete . caelemus : ego nun-
 quam indicabo . Quod te a Bruto scribis , ut cer-
 tior fieret , quo die in Tusculanum essem futurus : ut
 ad te ante scripsi , VI. kal. et quidem ibite quam-
 primum peruidere uelim . puto enim nobis Lanui-
 um eundum , & quidem non sine multo sermone . sed
 μέλει . Redeo ad superiorem : ex qua praetereo
 illa prima de Buthrotijs : quae mihi sunt inclusa me-
 dullis : sit modo , ut scribis , locus agendi . De ora-
 tione Bruti , prorsus contendis committere : tam
 multis uerbis agis . ego ne ut eam caussam , quam is
 scripsit ? ego scribam non rogatus ab eo ? nulla πα-
 ρεργείησις fieri potest contumeliosior . at , inquis ,
 ἡρακλείδιον aliquod . non recusio id quidem ; sed &
 componendum argumentum est , & scribendi ex-
 pectandum tempus maturius . licet enim de me , ut
 libet , existimes : uelim quidem quamoptime . si
 haec ita manant , ut uidentur , (feres , quod dicam)
 me idus Martiae non delectant . ille enim nunquam
 reuertisset : nos timor confirmare eius aetia non coe-
 gisset : aut (ut in Sauscianam , reliquasq. Tuscula-
 nas disputationes , ad quas tu etiam Vestorium hor-
 taris) ita gratiosi eramus apud illum , quem dii mor-
 tuum perdant , ut nostrae aetati , quoniam interfecto
 domino liberi non sumus , non fuerit dominus ille fu-
 giendus . rubeo , mihi crede : sed iam scripseram ;
 dele -

delere nolui. De Menedemo, uellem uerum fuisset. De Regina, uelim uerum sit. Cetera coram, & maxime, quid nostris faciendum sit, quid etiam nobis, si Antonius militibus obsessurus est senatum. Hanc epistolam si illius tabellario dedissem, ueritus sum, ne solueret: itaque misi dedita opera: erat enim rescribendum tuis. Quam uellem, Bruto studium tuum nauare potuisses. ego igitur ad eum litteras. Ad Dolabellam Tironem misi cum mandatis, & litteris. eum ad te uocabis; & si quid habebis, quod placeat, scribes. Ecce autem de transuerso L. Caesar, ut ueniam ad se, rogat, in nemus; aut scribam, quo se uenire uelim: Bruto enim placeat, se a me conueniri. o rem odiosam, & inexplicabilem. puto me ergo iturum, & inde Romam, nisi quid mutaro. Summatim adhuc ad te: nihil enim a Balbo. tuas igitur expecto, nec actorum solum, sed etiam futurorum. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

5

A BRUTO tabellarius redijt: attulit & ab eo, & Cassio. consilium meum magnopere exquirunt, Brutus quidem, utrum de duobus. o rem miseram. plane non habeo, quid scribam: itaque silentio puto me usurum: nisi quid aliud tibi uidetur. sin tibi quid uenit in mentem, scribe quaeso. Cassius uero uehementer orat, ac petit, ut Hirtium quamoptimum faciam. sanam putas? ὁ θεὸς αὐτὸς ἀνθρώπους. epistolam tibi misi. Ut tu de prouincia Bruti, et Cassii per

S. C.

S. C. ita scribit & Balbus; & Hirtius quidem, se aetuum. etenim iam in Tusculano est: mihiq; ut absim, uehementer auctor est: ille quidem, periculi caussa; quod sibi etiam fuisse dicit: ego autem, etiam ut nullum periculum sit, tantum abest, ut Antoniij suspicionem fugere non curem, ne uidear eius secundis rebus non delectari, ut mihi caussa sit, cur Romam uenire nolim, ne illum uideam. Varro autem noster ad me epistolam misit, sibi a nescio quo missam, (nomen enim delebat) in qua scriptum erat; ueteranos eos, qui reijciuntur, (nam partem esse dimissam) improbissime loqui; ut magno periculo Romae sint futuri, qui ab eorum partibus dissentire uideantur. Quis porro noster itus, reditus, uultus, incessus inter istos? quod si, ut scribis, L. Antonius in Decimum, reliqui in nostros; ego quid faciam? aut quo me pacto geram? mihi uero deliberatum est, ut nunc quidem est, abesse ex ea urbe, in qua non modo florui cum summa, uerum etiam seruiui cum aliqua dignitate: nec tã statui ex Italia exire, de quo tecum deliberabo, quam istuc non uenire.

CICERO. S. D. ATTICO

6

C V M ad me Brutus noster scripsisset, & Cassius, ut Hirtium, quem adhuc bonum fuisse sciebant, neque confidebant fore, mea auctoritate meliorem facerem, (Antonio est enim fortasse iratior, caussae uero amicissimus) tamen ad eum scripsi, eiq; dignitatem Bruti, & Cassij commendauim. ille

ille quid mihi rescripsisset, scire te uolui, si forte idem tu, quod ego, existimares, istos etiam nunc uereri, ne forte ipsi nostri plus animi habeant, quam habent. Hirtius Ciceroni suo. S.

Rure an redierim, quaeris. an ego, cum omnes caleant, ignauiter aliquid faciam? etiam ex urbe sum profectus: utilius enim statui abesse. has tibi litteras exiens in Tusculanum scripsi. noli autem me tam strenuum putare, ut ad nonas recurram. nihil enim iam uideo opus esse nostra cura: quoniā praesidia sunt in tot annos prouisa. Brutus, & Cassius utinam, quam facile a te de me impetrare possunt, ita per te exorentur, ne quod callidius in-eant consilium. cedentes enim haec ais scripsisse: quo? aut quare? retine, obsecro te, Cicero illos: noli sinere haec omnia perire, quae funditus medius fidius rapinis, incendijs, caedibus peruertuntur. tantum, si quid timent, caueant, nihil praeterea moliantur. non mediusfidius acerrimis consilijs plus, quam etiam inertissimis, dum modo diligentibus, consequentur. haec enim, quae fluunt, per se diuturna non sunt, in contentione praesentes ad nocendū habent uires. quid speres de illis, ad me scribe. Habes Hirtij epistolam: cui rescripsi, nil illos callidius cogitare; idq. confirmaui. hoc quaecunque esset, te scire uolui. Vale.

OBSIGNATA iam epistola, Balbus ad me, Seruiliam rediisse, confirmare non discessuros. nunc expecto a te litteras.

CICERO. S. D. ATTICO

7

GRATVM, quod mihi epistolae : quae quidem me delectarunt, in primis Sexti nostri. dices, quia te laudat. puto mehercule id quoque esse causae : sed tamen etiam ante, quam ad eum locum ueni, ualde mihi placebat cum sensus eius de rep. tum scribendi cura. Seruius uero pacificator cum librariolo suo uidetur obÿsse legationem, & omnes captiunculas pertimescere. debuerat autem, Non ex iure manu confertum, sed quae sequuntur. Tu quoque scribes.

CICERO. S. D. ATTICO

8

POST tuum discessum binas a Balbo ; nihil noui : itemq. ab Hirtio, qui se scribit uehementer offensum esse ueteranis. expectat animus, quidnam agant de kal. Martijs. nisi igitur Tironem, & cum Tirone plures, quibus singulis, ut quid accidisset, dares litteras. atque etiam scripsi ad Antonium de legatione : ne, si ad Dolabellam solum scripisssem, iracundus homo commoueretur. quod autem aditus ad eum difficilior esse dicitur, scripsi ad Eutrapelum, ut is ei meas litteras redderet, legatione mihi opus esse. honestior est uotina : sed licet uti utraque. De te quaeso etiam atque etiã uide. uelim possis coram : si minus, litteris idem consequemur. Graecius ad me scripsit, C. Cassium sibi scripisse, homines comparari, qui armati in Tusculanum mit-

teren-

terentur . id quidem mihi non uidebatur : sed cauendum tamen, ut ille, quæ plures uident. debet aliquid crastinus dies ad cogitandum nobis dare . Vale.

CICERO . S . D . ATTICO

9

III . non . uespera Balbo redditae mihi litterae, fore nonis senatum, ut Brutus in Asia, Cassius in Sicilia frumentum emendum, & ad urbem mittendum curarent . o rem miseram : primum ullam ab istis, dein, si aliquam, hanc legatariam prouinciam : atque haud scio, an melius sit, quam ad Eurotam sedere . sed haec casus gubernabit . ait autem, eodem tempore decretum iri, ut & ijs, & reliquis praetorij prouinciae decernantur . hoc certe melius, quàm illa Persice porticus . nolo enim Lacedaemonem longinquam Lanuuium existimari . rides, inquires, in talibus rebus ? quid faciam ? plorando fessus sum .
Dij immortales, quam me conturbatum tenuit epistolae tuae prior pagina . quid autem iste in domo tua casus armorum ? sed hunc quidem nimbum cito transisse laetor . tu quid egeris tua cum tristi, tum etiam difficili ad consiliandum legatione, uehementer expecto . est enim inexplicabilis : ita circumfidemur copijs omnibus . me quidem Bruti litterae, quas ostendis a te lectas, ita perturbarunt, ut, quanquam ante egebam consilio, tamen animi dolore sim tardior . sed plura, cum ista cognoro . hoc autem tempore, quod scriberem, nihil erat, eoq. minus, quod dubitabam, tu has ipsas litteras esses ne accepturus .

rus. erat enim incertum, uisurus ne te esset tabel-
larius. ego tuas litteras uehementer expecto.

CICERO. S. D. ATTICO 10

O ERVTI amanter scriptas: o iniquum tuum
tempus, qui ad eum ire non possis. ego autem quid
scribam? ut beneficio istorum utantur? quid tur-
pius? ut moliantur aliquid? nec audient, nec iam
possunt. age, quiescant auctoribus nobis? quis in-
columitatem praestat? si uero aliquid de Decimo
gratius; quae nostris uita, etiam si nemo molestus
sit? ludos uero non facere, quid foedius? frumen-
tum imponere, quae est alia Dionis legatio? aut
quod munus in rep. sordidius? prorsus quidem con-
silia tali in re ne ijs quidem tuta sunt, qui dant: sed
possim id negligere proficiens: frustra uero quid
ingrediar? matris consilio cum utatur, uel etiam
precibus, quid me interponam? sed tamen cogi-
tabo, quo genere utar litterarum: nam silere
non possum. Statim igitur mittam uel Antium,
uel Circaeos. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO 11

ANTIVM ueni ante VI. kal. Bruto in-
cundus noster aduentus. deinde, multis audienti-
bus, Seruilia, Tertulla, Porcia, quaerere, quid
placeret. aderat etiam Fauonius. ego, quod eram
meditatus in uia, suadere, ut uteretur Asiatica cu-
ratione frumenti; nihil esse iam reliqui, quod agere

NN mus,

mus, nisi ut saluos esse; in eo etiam ipsi reip. esse praesidium. quam orationem cum ingressus essem, Cassius interuenit. ego eadem illa repetui. hoc loco, fortibus sane oculis, Cassius, (Martem spirare diceret) se in Siciliam non iturum. ego ne ut beneficium accepisse in contumelia? quid ergo agis? inquam. at ille, in Achaïam se iturum. quid tu, inquam, Brute? Romam, inquit, si tibi uidetur. mihi uero minime: tuto enim non eris. quid, si possem esse? placeret ne? atque ut omnino neque nunc, neque ex praetura in prouinciam ires: sed auctor non sum, ut te urbi committas. dicebam ea, quae tibi profecto in mentem ueniunt, cur non esset tuto futurus. multo inde sermone querebantur, atque id quidem Cassius maxime, amissas occasiones; Decimumq. grauiter accusabat. ea negabam oportere praeterita: assentiebar tamen. cumq. ingressus essem dicere, quid oportuisset, nec uero quidquam noui, sed ea, quae quotidie omnes; nec tamen illum locum attingere, quenquam praeterea oportuisse tangi, sed senatum uocari, populum ardentem studio uehementius incitari, totam suscipere remp. exclamat tua familiaris: Hoc uero neminem unquam audiui. ego repressi. sed & Cassius mihi uidebatur iturus; (etenim Seruilia pollicebatur se curaturam, ut illa frumenti curatio de s. c. tolleretur.) & noster cito deiectus est de illo inani sermone. uelle enim se dixerat. constituit igitur, ut ludi, absente se, fierent suo nomine. proficisci autem mi-

hi in *Asiam* uidebatur ab *Antio* uelle . ne multa ,
 nihil me in illo timere , praeter conscientiam , dele-
 Etauit . non enim fuit committendum , ut ille ex
Italia prius , quam a me conuentus esset , disce-
 deret . hoc dempto munere amoris , atque offi-
 cij , sequebatur , ut mecum ipse :

Ἡ δὲ πρὸς δὲ σοὶ τὴ δυνάται νῦν θεοπρόπε?

prorsus dissolutum offendi nauigium , uel potius
 dissipatum . nihil consilio , nihil ratione , nihil ordi-
 ne . itaque etsi ne antea quidē dubitavi , tamen nūc
 eo minus , euolare hinc , idq . quamprimum , ubi
 Nec *Pelopidarum* facta , neque famam audiam .

” Sed heus tu , ne forte sis nescius , *Dolabella* me sibi
 legauit ad *I. V. non. Apr.* id mihi heri uesperī nun-
 tiatum est . uotiua ne tibi quidem placebat . etenim
 erat absurdum , quae , si stetisset resp . nouissem , ea
 me , euersa illa , uota dissoluere . & habent , opi-
 nor , liberae legationes definitū tempus lege *Julia* ,
 nec facile addi potest : idq . adeo genus legationis ,
 ut , cum uelis , introire , exire liceat . quod nunc
 mihi additum est . bella est autem huius iuris quin-
 quennij licentia . quanquam quid de quinquennio
 cogitem ? contrahi mihi negotium uidetur . sed
 βλάβηmittamus . Vale .

CICERO. S. D. ATTICO

12

BENE mehercule de *Buthroto* . at ego *Tiro*-
 nem ad *Dolabellam* cum litteris , quia iusseras , mi-
 seram . quid nocet ? De nostris autem *Antiatibus*

NN 2

satis

1573

satis uidebar plane scripsisse, ut non dubitares, essent quin otiosi futuri, usuriq. beneficio Antonij cōtumelioso. Cassius frumentariam rem aspernabatur. eam Seruilia sublaturam ex s. c. se esse dicebat. noster uero, καὶ μάλα σικνωῶς, in Asiam; postea quam mihi est assensus, tuto se Romae esse non posse. ludos enim absens facere malebat. Statim autem se iturum, simul ac ludorum apparatus ijs, qui curaturi essent, tradidisset. nauigia colligebat: erat animus in cursu. interea in eisdem locis erant futuri. Brutus quidem se aiebat Asturae. L. quidem Antonius liberaliter litteris sine cura me esse iubet. habeo unum beneficium: alterum forte, si in Tusculanum uenerit. o negotia non ferenda, quae feruntur tamen. τὰν δ' αὖ τίαν τῶν ἐρούτων τίς εἴχεν? Octauiano, ut perspexi, satis ingenij, satis animi: uidebaturq. erga nostros ἡρώας ita fore, ut nos uellemus, animatus. sed quid aetati credendum sit, quid nomini, quid hereditati, quid κατηχίσει, magni consilij est: uitricus quidem nihil censebat; quem Asturae uidimus. sed tamen alendus est, & ut nihil aliud, ab Antonio seiungendus. Marcellus praeclare, si praecipit nostro nostri: cui quidem ille deditus mihi uidebatur: Pansae autem, & Hirtio non nimis credebat. bona indoles, εὖ δὲ διαμένῃ.

CICERO. S. D. ATTICO

13

V I I I. kal. duas a te accepi epistolas: respondebo igitur priori prius. Assentior tibi, ut nec duces

tes simus, nec agmen cogamus,, faueamus tamen.
Orationem tibi misi. eius custodiendae, & profe-
rendae arbitrium tuum. sed quando illum diem, cum
tu edendam putes? Inducias, quas scribis, non in-
telligo fieri posse. melior est ἀναντιφωνσία: qua
me usurum arbitror. Quod scribis, legiones duas
Brundisium uenisse: nos omnia prius: scribes igi-
tur, quidquid audieris. Varronis διάλογον expe-
cto. Iam probō ἡρακλείδιον: praesertim cum tu
tantopere delectere. sed, quale uis, uelim scire.
Quod ad te antea, atque adeo prius scripsi, (sic
enim manus ad scribendum tibi uere dicere) fe-
cisti me acriorem. ad tuum iudicium, quod mihi
erat notum, addidisti Peducaei auctoritatem, ma-
gnam quidem apud me, & in primis grauem.
enitar igitur, ne desideres aut industriam meam,
aut diligentiam. Vescenum, ut scribis, & Fa-
berium foueo. Clodium nihil arbitror malitiose.
quanquam, si quid egerit de libertate retinenda,
qua certe nihil est dulcius, tibi assentior. Ita ne
Gallo? o hominem nequam: quid enim dicam
aliud? cautum Marcellum, me sic, sed non ta-
men cautissimum. Longiori epistolae, superiori-
q. respondi. nunc breuiori, propiori- q. quid responde-
am, nisi eam fuisse dulcissimam? Res Hispanienses
ualde bonae. modo Balbiliū incolumem uideam,
subsidiū nostrae senectutis. De Anniano item,
quod me ualde obseruat Visellia. sed haec quidem
humana. De Bruto te nihil scire dicis: sed Selicia,

uenisse M. Scaptium, eumq. non qua pompa, ad se
tamen clam uenturum, sciturumq. me omnia. quae
ego statim. interea narrat eadem, Bassi seruum ue-
nisse, qui nuntiaret, legiones Alexandrinās in ar-
mis esse, Bassum arcessi, Cassium expectari. quid
quaeris? uidetur resp. ius suum recuperatura. sed
ne quid ante. nostri horum exercitationem in latro-
cinio, & amentiam. Dolabella, uir optimus, etsi
eum scribebam, secunda mensa apposita, uenisse
eum ad Baias audiebam, tamen ad me ex Formia-
no scripsit, quas litteras, cum e balneo exissem,
accepi, sese de attributione omnia summa fecisse.
Vetenum accusat. tricatur scilicet, ut homo talis.
sed ait totum negotium Sextium nostrum suscepisse,
optimum quidem illum uirum, nostriq. amantissi-
mum: quaero autem, quid tandem Sextius in hac re
facere possit, quod non quiuis nostrum? sed, si quid
praeter spem erit, facies ut sciam. sin est, ut arbi-
tror, negotium perditum; scribes tamen, neque ista
res commouebit. Nos hic φιλοσοφούμεθα, (quid e-
nim aliud?) & τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος magnifice
explicamus, προσφωνοῦμενq. Ciceroni. qua de re e-
nim potius pater filio? deinde alia. quid quaeris?
extabit opera peregrinationis huius. Varronem ho-
die, aut cras uenturum putabant. ego autem in
Pompeianum properabam; non quo hoc loco quid-
quam pulchrius; sed interpellatores illic minus mo-
lesti. sed perscribe quaeso, quae caussa sit Myrtillo:
(poenas quidem illum pepēdisse audiui) & satis ne
pa-

patet, unde corruptus. Haec cum scriberem, tantum quod existimabam ad te orationem esse perlata. hui, quam timeo, quid existimes. etsi quid ad me? quae non sit foras proditura, nisi rep. recuperata: de quo quid sperem, non audeo scribere. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

14

VI. KAL. accepi a Dolabella litteras, quarum exemplum tibi misi: in quibus erat, omnia se fecisse, quae tu uelles. Statim ei rescripsi, & multis uerbis gratias egi: sed tamen, ne miraretur, cur idem iterum facerem, hoc caussae sumpsi, quod ex te ipso coram antea nihil potuisssem cognoscere. sed quid multa? litteras hoc exemplo dedi. Cicero S. D.

Dolabellae cos. suo. Antea cum per litteras Attici nostri de tua summa liberalitate, summoq. erga se beneficio certior factus essem; cumq. tu ipse etiam ad me scripissesses, te fecisse ea, quae nos uoluissimus: egi tibi gratias per litteras ijs uerbis, ut intelligeres, nihil te mihi gratius facere potuisse. postea uero quam ipse Atticus ad me uenit in Tusculanum huius unius rei caussa, tibi ut apud me gratias ageret, cuius eximiam quandam, & admirabilem in caussa Buthrotia uoluntatem, & singularem erga se amorem perspexisset: teneri non potui, quin tibi apertius illud idem his litteris declararem. ex omnibus enim, mi Dolabella, studijs in me, & officijs, quae summa sunt, hoc scito mihi & amplissimum uideri, & grauissimum esse, quod perfeceris,

ut Atticus intelligeret, quantum ego te, quam tu me amares. quod reliquum est, Buthrotiam & causam, & ciuitatem, quanquam a te constituta est, (beneficia autem nostra tueri solemus) tamen uelim, receptam in fidem tuam, a meq. etiam tibi commendatam, auctoritate, & auxilio tuo teclam uelis esse. satis erit in perpetuum Buthrotijs praesidi; magna q. cura, & solitudine Atticum, & me liberaris; si hoc honoris mei causa susceperis, ut eos semper a te defensos uelis. quod ut facias, te uehementer etiam atque etiam rogo. His litteris scriptis, me ad σωτήρις dedi: quae quidem, uereor, ne miniata caerulea tua pluribus locis notandae sint: ita sum μετέωρος, & magnis cogitationibus impeditus.

CICERO. S. D. ATTICO

15

L. ANTONIO male, si quidem Buthrotijs molestus est. Ego testimonium composui: quod, cum uoles, obsignabo. Tu nummos Arpinatum, si L. Fadius aedilis petet, uel omnes reddito. ego ad te alia epistola scripsi de HS CX, quae Statio curaretur. si ergo petet Fadius, ei uolo reddi; praeter Fadium, nemini. apud me item puto depositum. id scripsi ad Erotem, ut redderet. Reginam odi. me iure facere scit. sponfor promissorum eius Hammonius: quae quidē erant φιλόλογα, & dignatis meae, ut uel in concione dicere auderem. Saram autem praeterquā quod nefarium hominem cognoui, praeterea

terea in me contumacem. semel eum omnino domi
meae uidi. cum φιλοφρόνως ex eo quaererem, quid
opus esset, Atticum se dixit quaerere. superbiam
autem ipsius reginae, cū esset trans Tiberim in hor-
tis, commemorare sine magno dolore non possum.)
nihil igitur cum istis: nec tam animum me, quam
stomachum, non habere arbitrantur. Profectionem
meam, ut uideo, Erotis dispensatio impedit. nam
cum ex reliquis, quae nonis Apr. fecit, abundare
debeā; cogor mutuari; quodq. ex istis fructuosis re-
bus receptum est, id ego ad illud sanum sepositum
putabam. sed haec Tironi mandauī, quem ob eam
causam Romam misi. te nolui impeditum impedi-
re. Cicero noster quo modestior est, eo me magis
commouet. ad me enim de hac re nihil scripsit, ad
quem nimirum potissimum debuit. scripsit hoc au-
tem ad Tironem, sibi post kal. Apr. (sic enim an-
nuum tempus confici) nihil datum esse; tibi pro tua
natura semper placuisse, teq. existimasse id etiam
ad dignitatem meam pertinere, eum non modo libe-
raliter a nobis, sed etiam ornate, cumulateq. tra-
ctari. quare uelim cures, (nec tibi essem molestus,
si per alium hoc agere possem) ut permutetur
Athenas, quod sit in annum sumptum. & sci-
licet Eros numerabit. eius rei causa Tironem misi.
curabis igitur, & ad me, si quid tibi de eo uidebi-
tur, scribes.

CICERO. S. D. ATTICO 16

TANDEM a Cicerone tabellarius: et mehercule litterae πετινωμένως scriptae: quod ipsum προκοπήν aliquam significaret. itēq. ceteri praeclara scribūt. Leonidas tamen retinet suum illud ADHVC. summis uero laudibus Herodes. quid quaeris? uel uerba mihi dari facile patior in hoc, meq. libenter praebeo credulum. Tu uelim, si quid tibi est a tuis scriptum, quod pertineat ad me, certiore me facias. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO 17

Narro tibi: haec loca uenusta sunt, abdita certe, & si quid scribere uelis, ab arbitris libera: sed nescio quo modo οἶκος φίλος: itaque me referunt pedes in Tusculanum: & tamen haec πωπορραφία ripulae uidetur habitura celerem satietatē. equidem etiam pluuias metuo, si prognostica nostra uera sunt: ranae enim ἐν τῷ τορδούσιν. Tu, quaeso, fac sciam, ubi Brutum nostrum, & quo die uidere possim. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO 18

DVAS accepi postridie idus, alteram eo die datam, alteram idibus. prius igitur superiori. De Bruto, cum scies. De consulum fictio timore cognoueram. Sica enim φιλοσόφως ille quidem, sed tumultuosius ad me etiam illam suspicionē pertulit. Quid tu autem, τὰ μὲν διδόμενα? nullum enim uerbum a Siregio. non placet. De Pletorio uicino tuo, permolestē tuli, quenquam prius audisse, quam me.

De

De Syro prudenter. L. Antonium per Marcum fratrem, ut arbitror, facillime deterrebis auctoritate, uel ui. sed non dum acceperas litteras. nec cuiquam, nisi L. Fadiao aedili. aliter enim nec ante, nec iure fieri potest. Quod scribis tibi deesse H S C, quae Ciceroni curata sint: uelim ab Erote quaeras, ubi merces insularum. Arabioni de Sitio nihil irascor. ego de itinere, nisi explicato Δ, nihil cogito. quod idem tibi uideri puto. Habes ad superiorem: nunc audi ad alteram. Tu uero facis, ut omnia, quod Seruiliae non dees, id est Bruto. De regina gaudeo te non laborare, certe etiam tibi probari. Erotis rationes & ex Tironē cognoui, & uocavi ipsum. Gratissimum, quod polliceris, Ciceroni nihil defuturum: de quo mirabilia Messalla; qui, Lanuuius rediens ab illis, uenit ad me. & mehercule ipsius litterae sic et φιλοσόφως, et πινῶς scriptae, ut eas uel in acroasi audeam legere. quo magis illi indulgendum puto. De Euciliano Sextium puto non moleste ferre. Ego, si Tiro ad me, cogito in Tusculanum. Tu uero, quidquid erit, quod me scire par sit, statim. Vale.

C I C E R O. S. D. A T T I C O 19

XVII kal. etsi satis uidebar scripsisse ad te, quid mihi opus sit, & quid te facere uellem, si tibi commodum esset: tamen, cum profectus essem, & in lacu nauigare, Tironem statui ad te esse mittendum, ut ijs negotijs, quae agerentur, interesset. atque etiam scripsi ad Dolabellam, me, si ei uideretur,

retur, uelle proficisci: petijq. ab eo de mulis ueſtu-
rae itineris. ut in eis, cum intelligo te diſtentiffimum
eſſe qua de Buthrotijs, qua de Bruto, cuius etiam
ludorum ſuorum curam, etiam adminiſtrationem
ſuſpicio ex magna parte ad te pertinere: ut ergo in
eiufmodi re, tribues nobis paulum operae: nec enim
multum opus eſt. mihi res ad caedem, & eam qui-
dem propinquam, ſpectare uidetur. uides homines:
uides arma. proſus non mihi uideor eſſe tutus. ſin tu
aliter ſentis, uelim ad me ſcribas. domi enim mane-
re ſi recte poſſum, multo malo. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

20

QVIDNAM eſt, quod audendum amplius
de Buthrotijs? ſletiſſe enim te fruſtra ſcribis. quid
autem ſe refert Brutus? doleo mehercule te tam
eſſe detentum. Quod decem hominibus referendum
eſt acceptum eſt illud quidem ἐπαῶδες ſed ἀνερ-
γόν, mihiq. gratiſſimum. De armis, nihil uidi aper-
tius. fugiamus igitur, & ut ais, coram. Theopha-
nes quid uelit, nescio. ſcripſerat enim ad me. cui
reſcripſi, ut potui. mihi autem ſcripſit, uenire ad
me ſe uelle, ut & de ſuis rebus, & quaedam, quae
ad me pertinerent. tuas litteras expecto. uide quae
ſo, ne quid temere fiat. Staius ſcripſit ad me, lo-
cutum ſecum eſſe Q. Ciceronem ualde aſſeueran-
ter, ſe haec ferre non poſſe, certum ſibi eſſe ad Bru-
tum, & Caſſium tranſire. hoc enim uero nunc di-
ſcere aueo. hoc ego, quid ſit, interpretari non poſ-
ſum.

sum. potest aliquid iratus Antonio : potest gloriam nouam quaerere : potest totum esse *ῥεδίασμα* : & nimirum ita est. sed tamen & ego uereor, & pa- ter conturbatus est : scit enim, quae ille de hoc. me- cum quidem *ἄφρατα*. nolim. plane, quid uelit, ne- scio. A Dolabella mandata habebo, quae mihi ui- debuntur, id est nihil. Dic mihi, C. Antonius uo- luit ne fieri septemuir? fuit certe dignus. De Mene- demo est, ut scribis. facies omnia mihi nota. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO 21

E GI gratias Vetteno. nihil enim potuit hu- manius. Dolabellae mandata sint quaelibet, modo aliquid, uel quod Niciae nuntiem. quis enim haec, ut scribis anteno? nunc dubitare quenquam pru- * denter, quin meus discessus desperationis sit, non legationis? Quod ais, extrema quaedam iam homi- nes de rep. loqui, & eos quidem uiros bonos: ego, quod die audiui illum tyrannum in concione clarissi- mum uirum appellari, subdiffidere coepi: postea uero quam tecum Lanuuij uidi nostros tantum spei habere ad uiuendum, quantum acceperant ab An- tonio, desperaui. itaque, mi Attice, fortiter hoc uelim accipias, ut ego scribo? genus illud interitus, quo casurus est, foedum duces, & quasi denuntia- * tum nobis ab Antonio. ex hac nassa exire constitui, non ad fugam, sed ad spem mortis melioris. haec omnis culpa Bruti. Pompeium Carthaeiae receptum scribis. iam igitur contra hunc exercitum. ultra ergo

castra? media enim tollit Antonius. illa infirma, haec nefaria. properemus igitur. sed iuua me consilio, Brundisio ne, an Puteolis. Brutus quidem subito: sed sapienter. πάχῳτι: quando enim illum? sed humana ferenda. tu ipse eum uidere non potes. dii illi mortuo, qui unquam Buthrotum. sed acta missa. uideamus, quae agenda sint. Rationes Erotis, etsi ipsum non dum uidi, tamen & ex litteris eius, & ex eo, quod Tiro cognouit, propemodum cognitae habeo. uersuram scribis esse faciendam mensium quinque, id est ad kal. Nou. HS CC: in eam diem cadere nummos, qui a Quinto debentur. uelim igitur, quoniam Tiro negat tibi placere, me eius rei causa Romam uenire; si te ea res nihil offendet, uideas, unde nummi sint, mihi feras expensum. hoc uideo in praesentia opus esse. reliqua diligentius ex hoc ipso exquiram, in his, de mercedibus dotalium praediorum: quae si fideliter Ciceroni curabuntur, quanquam uolo laxius, tamen ei propemodum nihil deerit. equidem uideo mihi quoque opus esse uaticum: sed id ex praedijs, ut cadet, ita soluetur. mihi autem opus est uniuerso quidem: etsi mihi uidetur isle, qui umbras timet, ad caedem spectare: tamen, nisi explicata solutione, non sum discessurus. sit ne autem excitata, nec ne, tecum cognoscam. Hanc putavi mea manu scribendam: itaque feci. De Fadio, ut scribis: utique alij nemini. rescribas uelim hodie. Vale.

NARRO tibi: Quinctus pater exultat laetitia: scripsit enim filius, se iccirco profugere ad Brutum uoluisse, quod, cum sibi negotium daret Antonius, ut eum dictatorem efficeret, praesidium occuparet, id recusasset: recusasse autem se, ne patris animum offenderet: ex eo sibi illum hostem. tum me, inquit, collegi, uerens, ne quid mihi ille iratus tibi noceret: itaque eum placavi. & quidem ccc certa, reliqua in spe. scribit autem Statius, illum cum patre habitare uelle. hoc uero mirum: & id gaudet. quem tu illo certiore nebulonem? Ε' ποχὴν uestram de re Canij deliberationis probo. nihil erā suspicatus de tabulis: ἀνεπαίως restitutam arbitrabar. Quae differs, ut mecum coram: expectabo. Tabellarios, quoad uoles, tenebis: es enim occupatus. Quod Xenonem, probe. Quod scribo, cum absoluero. Quincto scripsisti, te ad eum litteras: nemo attulerat. Tiro negat iam tibi placere Brundisium, & quidem dicere aliquid de militibus. at ego iam destinaram, Hydruntem quidem. mouebant me tuae quinque horae. hic autem quantus πλοῦς? sed uidebimus. Nullas a te xi. kal. quippe: quid enim iam noui? cum primum igitur poteris, uenies. ego propero, ne ante Sextus; quem aduentare aiunt. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO 23

GRATVLOR nobis *Quinctum* filium exiſſe: moleſtus non erit. *Panſam* bene loqui credo: ſemper enim coniunctum eſſe cum *Hirtio* ſcio: amicifſimum *Bruto*, & *Caffio* puto, ſi expediet: ſed quando illos uidebit? inimicum *Antonio*: quando, aut cur? quouſque ludemur? Ego autem ſcripſi *Sextum* aduentare, non quo iam adeſſet, ſed quia certe id ageret, ab armisq. nullus diſcederet. certe, ſi pergit, bellum paratum eſt. hic autem noſter *Cytherius*, niſi uictorem, neminem uicturum. quid ad haec *Panſa*? utro erit, ſi bellum erit; quod uidetur fore? ſed & haec, & alia coram, hodie quidem, ut ſcribis, aut cras. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO 24

MIRIFICE torqueor, ſine dolore tamen: ſed permulta mihi de noſtro itinere in utranque partem occurrunt. quouſque? inquires. quoad erit integrum: erit autem uſque dum ad nauem. *Panſa* ſi reſcripſerit, & meam tibi, & illius epiſtolam mittam. *Silium* expeſtabam: cui *ὑπόμνημα* compoſitum. Si quid noui. Ego litteras miſi ad *Brutum*: cuius de itinere etiam ex te uelim, ſi quid ſcies, cognoscere.

CICERO. S. D. ATTICO 25

TABELLARIVS, quem ad *Brutum* miſeram, ex itinere redijt VII. kal. ei *Seruilia* dixit,

eo die Brutum Puteoliꝯ profectum. sane dolui meas redditas non esse. Silius ad me non uenerat. causam composui. eum libellum tibi misi. te quo die expectem, uelim scire.

CICERO. S. D. ATTICO

25

DE meo itinere uariae sententiae: multi enim ad me. sed tu incumbe, quaeso, in eam curam. magna res est. an probas, si ad kal. Ian. cogitamus? meus animus est aequus, sic tamen, ut si nihil offensionis sit. & tu etiam scribe, quo die Olympia cum mysteria scilicet, ut tu scires. Casus consilium nostri itineris iudicabit. dubitemus igitur. hiberna enim nauigatio odiosa; eoq. ex te quaesieram mysteriorum diem. Brutum, ut scribis, uisum iri a me puto. Ego hinc uolo prid. kal. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

26

DE Quinti negotio uideo a te omnia facta. ille tamen dolet, dubitans, utrum morem gerat Lepthae, an fidem infirmet Silio Mandibili. L. Pisonem uellem exire legatum. Ἀδογάρῳ S. C. uelim scire, quid sit. Tabellarius ille, quem tibi dixeram a me ad Brutum esse missum in Anagninum, ad me uenit ea nocte, quae proxima ante kal. fuit, litterasq. ad me attulit: in quibus unum alienum summa sua prudentia, ut spectem ludos suos. rescripsi scilicet, primum me iam profectum, ut non integrum sit: dein, ἀποπύτατον esse, me, qui Romam omnino post

haec arma nō accefferim, neque id tam periculi mei
causa fecerim, quam dignitatis, subito ad ludos ue
nire. tali enim tempore ludos facere illi honestum
est, cui non necesse est spectare: mihi ut non est ne
cesse, sic nec honestum est. equidem illos celebrari,
& esse quamgratissimos mirabiliter cupio: idq. ita
futurum esse confido: & tecum ago, ut iam ab ipsa
commissione ad me, quemadmodum accipiantur;
deinde omnino reliquorum dies singulos persequa
re. sed de ludis haftenus. Reliqua pars epistolae: il
la nanque in utranque. sed tamen non nullos inter
dum iacit igniculos uiriles. quod quale uideretur,
ut posses interpretari, nisi ad te exemplum episto
lae. quanquam mihi tabellarius noster dixerat, ti
bi quoque se attulisse litteras a Bruto, easq. a Tu
sculano esse delatas. Ego itinera sic composueram,
ut nonis Quint. Puteolis essem. ualde enim festi
no, ita tamen, ut, quantum homo possit, quam cau
tissime nauigem. M. Aelium cura libera. ei sine
paucos specus in extremo fundo, & eos quidem sub
terraneos, seruitutis apud Thalnae quid habituros:
id me iam iam nolle, neque mihi quidquam esse tan
ti, sed, ut mihi dicebas, quam lenissime, potius ut
cura liberetur, quam ut me succensere aliquid su
spicetur. Item de illo Tulliano, cupide libero. cum
Caselio loquare. parua res est: sed tu bene attendi
sti. nimis callide agebatur. ego autem, si mihi impo
suisset aliquid, quod paene fecit, nisi tua malitia af
fuisset; animo iniquo tulissem. itaque, ut erit, rem
impe-

impediri malo. Oſta uam partem Tullij luminarium
in aedium ad ſtrane meminereſ. cui Caerellia uideriſ * *ueria*
mancipio dare ad eam ſummam, quae ſub praecone
fuit maxima. id opinor eſſe C C C L X X X. Noui ſi
quid erit, atque etiam ſi quid proſpicias, quod futu-
rum putes, ſcribas ad me quamſaepiſſime uelim.
Varroni, quemadmodum tibi mandauim, memine-
riſ excuſare tarditatem litterarum mearum. Mun-
duſ iſtum. M. Ennius quid egerit de teſtamento,
(curioſuſ enim) faciaſ me uelim certioreſ. Ex
Arpinati, v i. non. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO 28

G A V D E O id te mihi ſuadere, quod ego mea
ſponte pridie feceram. nam cum ad te v i. non. da-
rem, eidem tabellario dedi etiam ad Sextium, ſcri-
ptuſ πέντε φιλοσόφως. Ille autem, quod Puteoloſ
proſequitur, humane: quod queritur, iniuſte. non
enim ego tam illum expeſtare, cum de Coſſano re-
diret, debui, quam ille aut non ire ante, quam me
uidiſſet, aut citiuſ reuerti. ſciebat etiam me celeri-
ter uelle proficiſci, ſeſeq. ad me in Tuſculanuſ ſcri-
pſerat eſſe uenturuſ. Te, ut a me diſceſſeriſ, lacry-
maſſe, moleſte ſerebam. quod ſi me praefente ſeciſ-
ſeſ, conſiliuſ totiuſ itineriſ fortaiſſe mutaſſem. ſed
illud praeclare, quod te conſolata eſt ſpeſ breui tem-
pore congrediendi: quae quidem expeſtatio me ma-
xime ſuſtentat. mcae tibi litterae non deerunt. De
Bruto, ſcribam ad te omnia. Libruſ tibi celeri-

ter mittam de gloria . excudam aliquid ἱπικλαί-
 διογ, quod lateat in thesauris tuis : De Planco,
 memini . Attica iure queritur . Quod me de Bac-
 chi , de Statuarum coronis certiore fecisti , ual-
 de gratum : nec quidquam posthac non modo tan-
 tum , sed ne tantulum quidem praeterieris . Et de
 Herode , & Metio meminero , & de omnibus , quae
 te uelle suspicor . Modo turpem sororis tuae filium ,
 cum haec scriberem . aduentabat autem εὐλύσει
 cenantibus nobis . Vale .

CICERO . S . D . ATTICO

28

EGO , ut ad te pridie scripseram , nonis consti-
 tueram uenire in Tusculanum . ibi igitur , quotidie
 tuas litteras expectabo , & maxime de ludis ; de
 quibus etiam ad Brutum tibi scribendum est . cuius
 epistolae , quam interpretari ipse uix poteram , ex-
 emplum pridie tibi miseram . Atticae meae uelim
 me ita excuses , ut omnem culpam in te transferas ,
 & ei tamen confirmes , me minime totum amorem
 eo mecum abstulisse .

CICERO . S . D . ATTICO

29

BRUTI ad te epistolam misi . dii boni , quanta
 ἀμνηστία . cognosces , cum legeris . De celebratio-
 ne ludorum tibi assentior . Ad M . Aelium nullus
 tu quidem domum , sed sicubi inciderit . De Tulliano
 semisse , M . Axianum adhibebis , ut scribis . Quod
 cum Cosiano egisti , optime . Quod non solum mea ,
 uerum

uerum etiam tua expedis, gratum. Legationem probari meam, gaudeo. Quod promittis, dii faxint: quid enim mihi, meis, iucundius? sed istam, quam tu excipis, metuo: Brutum cum conuenero, perscribam omnia. De Planco, & Decimo, sane uelim Sextum scutum abijcere. De Mundo, si quid scies. Rescripsi ad omnia: nunc nostra accipe. Quintus filius usque Puteolos: mirus ciuis, ut tu Faonius, Asinium dicas: & quidem duas ob causas, & ut mecum, & πείσασθαι uult cum Bruto, & Cassio. Sed tu quid ais? scio enim te familiarem esse Othonum. ait hic sibi Iuliam ferre: constitutum enim esse diffidium. quaesuit ex me pater, qualis esset fama. dixi, nihil sane me audisse, (nesciebam enim cur quaereret) nisi de ore, & patre. sed cur tu, inquam? at ille, filium uelle. tum ego, et si ἐβδελυγόμεν, tamen negaui. putavi illa esse uera. σκοπὲς hoc est enim huic nostro, nihil praebere. illa autem οὐ παρὰ τοῦτο: ego tamen suspicor hunc, ut solet, alucinari. sed uelim quaeras, (facile autem potes) & me certiores. Obsecro te, quid est hoc? signata iam epistola, Formiani, qui apud me cenabant, Plancum se aiebant, hunc Butrhotium, pridie, quam hoc scribebam, id est III. nonarum, uidisse demissum, sine phaleris; seruulos autem dicere, eum, & agripetas eiektos a Buthrotijs. macte. sed amabo te, perscribe mihi totum negotium. Vale.

M. TVLLII. CICERONIS
EPISTOLARVM. AD
T. POMPONIVM. ATTICVM
LIBER. XVI

CICERO. S. D. ATTICO

into 1510
into 1572 N

ONIS Quinēt. ueni in Puteolanum,
iens ad Brutum. in Neside haec scripsi.
sed eo die, quo ueneram, cenanti Eros
tuas litteras. Ita ne? nonis Iulij? me-
hercule istis. sed stomachari totum diem licet. quid-
quam ne turpius, quam Bruto, Iulij? redeo ad
meum, igitur ελθωμεν. nihil uidi. Sed quid est quae-
so, quod agripetas Buthroti concisos audio? quid
autem Plancus tam cursim (ita enim audiebam)
diem, & noctem? sane cupio scire, quid sit. Meam
profectionem laudari gaudeo. Dymaeos agro pul-
sos, mare infestum habere, nil mirum. uidendum
est, ut mansio laudetur. εν ομοπλοία Bruti uidetur
aliquid praesidij esse: sed, opinor, minuta nauigia.
sed iam sciam, & ad te cras. De Ventidio, πανικὲν
puto. De Sexto, pro certo habebatur, ad arma.
quod si uerum est; sine bello civili uideo seruiend-
um. quid ergo? kal. Ian. in Pansa spes. λῆρος πο-
λὺς, in uino, & in somno istorum. DE C C X, opti-
* me. Ciceronis rationes explicentur. Obius enim re-
cessis multa, quae uellem: in his ne hoc quidem ma-
lum, in mandatis sat abunde: HS LXXI, satis es-
se,

se, affatim prorsus, sed Xenonem perexigue, & *χαλκῶς* praebere, id est minutatim. quo plus permutasti, quam ad fructum insularum, id ille annus habeat, in quem itineris sumptus accessit. hinc ex kal. Apr. ad HS L X X X accommodetur. nunc enim insulae tantum. uidendum enim est, quid, cum Romae erit, non enim puto socrum illam ferendam. Pindaro decumano negaram. Nunc, cuius rei causa tabellarium miserim, accipe. Quinctus filius mihi pollicetur se Catonem. egit autem & pater, & filius, ut tibi sponderem, sed ita, ut tum crederes, cum ipse cognosces. huic ego litteras ipsius arbitratus dabo: eae te ne mouerint. has scripsi in eam partem, ne me motum putares. dii faxint, ut faciat ea, quae promittit. commune enim gaudium: sed ego: nihil dico amplius. is hinc VI. idus. ait enim attributionem in idus, se autem urgeri acriter. tu ex meis litteris, quo modo respondeas, meditabere. Plura, cum & Brutum uidero, & Erotem remittam. Atticae meae excusationem accipio, eamque amo plurimum: cui, & Piliae salutem. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

2

VI. idus duas epistolas accepi, unam a meo tabellario, alteram Bruti. De Butbrotijs longe alia fama in his locis fuerat: sed cum alijs multis hoc ferendum. Erotem remisi citisu, quam constitueram, ut esset cum Hortensio, & quia equitibus quidem ait se idibus constituisse. Hortensius uero impuden-

ter. nihil enim debetur ei, nisi ex tertia pensione, quae est kal. Sex. ex qua pensione ipsa maior pars est ei soluta aliquāto ante diem. sed haec Eros uidebit idibus. De Publilio autem, quod perscribi oportet, moram non puto esse faciendam. sed cum uideas quantum de iure nostro decesserimus, qui de residuis c c c c HS, c c praesentia soluerimus, reliqua perscribamus; loqui cum eo, si tibi uidebitur, poteris, eum commodum nostrum expectare debere, cum tanta sit a nobis iactura facta iuris. Sed amabo te, mi Attice, (uides ne quam blande?) omnia nostra, quoad eris Romae, ita gerito, regito, gubernato, ut nihil a me expectes. quanquam enim reliqua satis apta sint ad soluendum; tamen fit saepe, ut ij, qui debent, non respondeant ad tempus. si quid eiusmodi acciderit, ne quid tibi sit fama mea potius. non modo uersura, uerum etiam uenditione, si ita res coget, nos uindicabis. Bruto tuae litterae gratae erant. sui enim apud illum multas horas in Neside, cum paullo ante tuas litteras accepissem, delectari mihi Tereo uidebatur, & habere maiorem Attio, quam Antonio, gratiam. mihi autem quo laetiora sunt, eo plus stomachi, & molestiae est, populum R. manus suas non in defendenda rep. sed in plaudendo consumere. mihi quidem uidentur istorum animi incendi etiam ad praesentandam improbitatem suam. sed tamen, dum modo doleant aliquid, doleant quidlibet. Consilium meum quod ais quotidie magis laudari;

non

non moleste fero; expectabamque, si quid de eo ad me scriberes. ego enim in uarios sermones incidebam: quin etiam iccirco trahebam, ut quamdiutissime integrum esset. sed quoniam Euro uilla extrudimur, Brundisium cogito. faciliior enim, & exploratior deuitatio legionum fore uidetur, quam piratarum, qui apparere dicuntur. Sextius vi. id. expectabatur, sed non uenerat, quod sciam. Cassius cum classicula sua uenerat. ego, cum eum uidissem v. kalendas, in Pompeianum cogitabam, inde Aculanum: nosli reliqua. De Tutia ita putaram. De C. Metio non credo, nec tamen curo plus, quam tu. Planco, & Oppio scripsi equidem, quoniam rogaras: sed, si tibi uidebitur, ne necesse habueris reddere. cum enim tua caussa fecerint omnia; ucreor, ne meas litteras supernuacaneas arbitrentur. Oppio quidem utique: quem tibi amicissimum cognoui. uerum, ut uoles tu. Quoniam scribis hiematurum te in Epiro, feceris mihi gratum, si ante eo ueneris, quam mihi in Italiam te auctore ueniendum est. litteras ad me quamsaepissime, sed de rebus minus necessarijs aliquem naetus: sin autem erit quid maius, domo mittito. Ηρακλείδιον, si Brundisium salui, adoriemur. de Gloria misi tibi. custodies igitur, ut soles: sed notentur eclogarij. quos Saluius, bonos auditores naetus, in conuiuio duntaxat legat. mihi ualde placent: malletm tibi. Etiam atque etiam uale.

TV VERO sapienter. nunc demum enim re-
 scribo ijs litteris, quas mihi misisti, conuento An-
 tonio Tiburi. sapienter igitur, quod manus dedisti,
 quodq. etiam ultro gratias egisti. certe enim, ut
 scribis, deferemur ocyus a rep. quam a re familia-
 ri. quod uero scribis te magis delectari, O TITE,
 SI QUID EGO: addis mihi scribendi alacrita-
 tem. Quod Erotem non sine munusculo expecta-
 re dicis; gaudeo non fefellisse eam rem opinionem
 tuam. sed tamen idem σῶταγμα misi ad te retra-
 ctatius, & quidem ἀρχέτιον ipsum, crebris locis
 inculcatum, & refectum. hunc tu translatum in ma-
 crocolum lege arcano conuiuiis tuis, sed, si me amas,
 hilaris, et bene acceptis; ne in me stomachum erum-
 pant, cum sint tibi irati. De Cicerone, uelim ita
 sit, ut audiuius. De Xenone, coram cognoscam:
 quanquam nihil ab eo arbitror neque indiligenter,
 neque illiberaliter. De Herode, faciam, ut man-
 das, & ea, quae scribis, ex Saufeio, & e Xenone co-
 gnoscam. De Quinto filio, gaudeo tibi meas lit-
 teras prius a tabellario meo, quam ab ipso, reddi-
 tas. quanquam te nihil fefellisset. ueruntamen. sed
 expecto, quid ille tecum, quid tu uicissim: nec du-
 bito, quin suo more uterque. sed eas litteras Cu-
 rium mihi spero redditurum: qui quidem etsi per se
 est amabilis, a meq. diligitur; tamen accedet ma-
 gnus cumulus commendationis tuae. Litteris tuis
 satis

satis responsum est. nunc audi, quod, etsi intelligo scribi necesse non esse, scribo tamen. Multa me mouent in discessu, in primis mehercule, quod disiungor a te. mouet etiam nauigationis labor, alienus non ab aetate solum nostra, uerum etiam a dignitate; tempusq. discessus subabsurdum. relinquimus enim pacem, ut ad bellum reuertamur; quodq. temporis in praediolis nostris, & belle aedificatis, & satis amoenis, consumi potuit, in peregrinatione consumimus. Consolantur haec. aut proderimus aliquid Ciceroni: aut, quantum profici possit, iudicabimus. deinde tu iam, ut spero, & ut promittis, aderis. quod quidem si acciderit, omnia nobis erunt meliora. Maxime autem me angit ratio reliquorum meorum. quae quanquam explicata sunt; tamen, quod & Dolabellae nomen in ijs est, & attributio est mihi nominum ignota, conturbor, nec ulla res magis angit ex omnibus. itaque non mihi uideor errasse, quod ad Balbum scripsi apertius, ut, si quid tale accidisset, ut non concurrerent nomina, subueniret; meq. tibi etiam mandasse, ut, si quid eiusmodi accidisset, cum eo communicares. quod facies, si tibi uidebitur, eoq. magis, si proficisceris in Epirum. Haec ego conscendens e Pompeiano tribus aetuariolis decemscalmis. Brutus erat in Neside etiam nunc, Neapoli Cassius. Ecquid amas Deiotarum, & non amas Eram? qui, ut Blesamius uenit ad me, cum ei praescriptum esset, ne quid sine Sextij nostri sententia ageret, neque

que ad illum, neque ad quenquam nostrum retulit. Atticam nostram cupio suauari: ita mihi dulcis salus uisa est, per te missa ab illa. referes igitur ei plurimam, itemq. Piliae dicas uelim. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

4

ITA ut heri tibi narraui, uel fortasse hodie, (Quinctus enim altero die se aiebat) in Nesida VII. idus. ibi Brutus. quam ille doluit de nonis Iulij. mirifice est conturbatus. itaque sese scripturum aiebat, ut uenationem etiam, quae postridie ludos Apollinares futura est, proscriberent, III. idus Quinct. Libo interuenit. is Philonem, Pompeij libertum, & Hilarum suum uenisse a Sexto cum litteris ad consules, siue quo alio nomine sunt. earum exemplum nobis legit, si quid uideretur. pauca παρα λέξι: ceteroqui & satis grauitè, & non contumaciter. tantum addi placuit, quod erat, COS. solum, ut esset, PRAET. TRIB. PL. SENATV; ne illi non proferrent eas, quae ad ipso missae essent. Sextum autem nunciauit cum una solum legione fuisse Carthagine, eiq. eo ipso die, quo oppidum Boream cepisset, nunciatum esse de Caesare: capto oppido, miram laetitiam, commutationemq. animorum, concursumq. undique; sed illum ad sex legiones, quas in ulteriore reliquisset, reuertisse. ad ipsum autem Libonem scripsit, nihil esse, nisi ad larem suum licere. summa postulatorum, ut omnes exercitus dimittantur, qui ubique sint. Haec fere de Sexto. De Buthrotijs undique quae-

rens

rens nihil reperiēbam . alij , concisos agripetas :
alij , Plancum , acceptis nummis , relictis illis , au-
fugisse . itaque non uideo sciturum me , quid eius
sit , ni statim aliquid litterarum . Iter illud Brun-
disium , de quo dubitabam , sublatum uidetur . le-
giones enim aduentare dicuntur : haec autem nau-
gatio habet quasdam suspiciones periculi : itaque
constituebam uti ὁμοπλοία . paratiorem offendi Bru-
tum , quam audiebam . nam & ipse Domitius bo-
na plane habet dicrola , suntq . nauigia praeterea lu-
culenta Sextij , Buciliani , ceterorum . nam Cas-
sij classē , quae plane bella est , non numero , ul-
tra Fretum . illud est mihi submolestum , quod pa-
rum Brutus properare uidetur . primum confecto-
rum ludorum nuntios expectat : deinde , quantum
intelligo , tarde est nauigaturus , consistens in locis
pluribus . tamen arbitror esse commodius tarde na-
uigare , quam omnino non nauigare . etsi , cum pro-
cesserimus , exploratiora uidebuntur , & testis ute-
mur . Tuas iam litteras Brutus expectabat : cui qui-
dem ego non nouum attuleram de Tereo Attij . ille
Brutum putabat . sed tamen rumoris nescio quid as-
flauerat , commissione Graecorum , frequentiam non
fuisse : quae quidem me minime fefellit : scis enim ,
quid ego de Graecis ludis existimē . nunc audi quod
pluris est , quam omnia . Quintus fuit mecum dies
complures , & , si ego cuperem , ille uel plures fuis-
set : sed , quantum fuit , incredibile est , quam me in
omni genere delectarit , in eoq . maxime , in quo mi-
nime

nime satisfaciebat. sic enim commutatus est totus
& scriptis meis quibusdam, quae in manibus habe-
bam, & assiduitate orationis, & praeceptis, ut tali
animo in remp. quali nos uolumus, futurus sit. hoc
cum mihi non modo confirmasset, sed etiam persua-
sisset; egit mecum accurate multis uerbis, tibi ut
sponderem, se dignum & te, & nobis futurum;
neque se postulare, ut statim crederes, sed, cum ip-
se perspexisset, tum ut se amares. quod nisi fidem mi-
hi fecisset, iudicassetmq. hoc, quod dico, firmum so-
re; non fecissem id, quod dicturus sum. duxi enim
mecum adolescentem ad Brutum. sic ei probatum
est, quod ad te scribo, ut ipse crediderit, me sponso-
rem accipere noluerit, eumq. laudans amicissime
mentionem tui fecerit, complexus, osculatusq.
dimiserit. quamobrem etsi magis est, quod gratu-
ler tibi, quam quod te rogem; tamen etiam rogo,
ut, si quae minus antea propter infirmitatem aeta-
tis constanter ab eo fieri uidebantur, ea iudices
illum abiecisse; mihiq. credas, multum allatu-
ram, uel plurimum potius, ad illius iudicium con-
firmandum, auctoritatem tuam. Bruto cum saepe
iniecissem de ὁμοπλοία, non perinde, atque
ego putaram, arripere uisus est. existimabam
μετεωρότερον esse: & hercule erat, & maxime de
ludis. at mihi, cum ad uillam redissem, Cn. Luc-
ceius, qui multum utitur Bruto, narrauit, illum
ualde morari, non tergiuersantem, sed expectan-
tem, si qui forte casus. itaque dubito, an Venu-
siam

fiam tendam, & ibi expectem de legionibus: si aberunt, ut quidam arbitrantur, Hydruntem: si neutrum erit ἀσφαλές, eodem reuertar. iocari me putas? moriar, si quisquam me tenet praeter te: etenim circumspice; sed ante erubescō. O dies in auspicijs Lepidi descriptos, & aptos ad consilium reditus nostri. magna ῥοπή ad proficiscendum tuis litteris. atque utinam te illic. sed ut conducere putabis. Nepotis epistolam expecto. cupidus ille meorum? qui ea, quibus maxime γαυριῶ, legenda non putet. & ais μετ' ἀμύμονα. tu uero ἀμύμων: ille quidem ἀμεινωτός. Mearum epistolarum nulla est σωαγωγή. sed habet Tiro instar septuaginta. & quidem sunt a te quaedam sumendae. eas ego, oportet, perspiciam, corrigam. tum denique edentur.

CICERO. S. D. ATTICO

5

Ego adhuc (perueni enim Vibonem ad Sicam) magis commode, quam strenue nauigari: remis enim magnam partem: prodromi nulli. illud satis oportune. duo sinus fuerunt, quos transmitti oportet, Paeſtanus, & Vibonensis: utrunque pedibus equis transmisimus. ueni igitur ad Sicam, octauo die e Pompeiano; cum unum diem Veliae constitissem: ubi quidem fui sane libenter apud Thalnam nostrum: nec potui accipi, illo absente praesertim, liberalius. 1 x. kal. igitur ad Sicam. ibi tanquam domi meae scilicet: itaque obduxi posterum diem. sed putabam, cum Rhegium uenissem, fore, ut illic,

lic, δολιχὸν πλὸν ὀρμαίνοντες, cogitaremus, corbi-
 ta ne Patras, an actuariolis ad Leucopetram Ta-
 rentinorum, ast inde Corcyram: & , si oneraria,
 statim ne Freto, an Syracusis. hac super re scribam
 ad te Rhegio. Mehercule, mi Attice, saepe tecum,
 ἢ δ' εὖ ὁ δὲός σοι τὶ δυνάται; cur ego tecum non sum?
 cur, ocellos Italiae, uillulas meas non uideo? sed id
 satis, superque, tecum me non esse, fugientem pe-
 riculum. nec id nunc quidem, nisi fallor, ullum est.
 ad ipsum enim reuocat me auctoritas tua. scribis
 enim, in caelum ferri profectiōem meam, sed ita,
 si ante kal. Ian. redeam: quod quidem certe eni-
 tar: malo enim uel cum timore domi esse, quam si-
 ne timore Athenis tuis. sed tamen prospice, quo
 ista uergant, mihiq. aut scribe, aut, quod multo
 malim, affer ipse. haec haec tenus. Illud uelim in bo-
 nam partem accipias, me agere tecum, quod tibi
 maiori curae sciam esse, quam ipsi mihi. nomina
 mea, per deos, expedi, exsolue: bella reliqui. sed
 opus est diligentia, coheredibus pro Cluuiano kal.
 Sext. persolutum ut sit. cum Publio quo modo a-
 gendum sit, uidebis. non debet urgere, quoniam
 iure non utimur: sed tamen ei quoque satisfieri pla-
 ne uolo. Terentiae uero quid ego dicam? etiam an-
 te diem, si potes. quin, si, ut spero, celeriter in Epi-
 rum; hoc, quod satis dato debeo, peto a te, ut ante
 prouideas, planeq. expedias, & solutum relinquas.
 sed de his satis; metuoque, ne tu nimium putes.
 nunc negligentiam meam cognosce. De gloria li-
 brum

brum ad te misi: & in eo prooemium idest, quod in Academico tertio. id euenit ob eam rem, quod habeo uolumen prooemiorum. ex eo eligere soleo, cum aliquid σύγγραμμα institui. itaque iam in Tusculano, qui non meminisseni me abusum isto prooemio, conieci id in eum librum, quem tibi misi. cum autem in naui legerem Academicos, agnoui erratum meum: itaque statim nouum prooemium exaravi, & tibi misi. tu illud desecabis, & hoc agglutina bis. Piliae salutem dices, & Atticae, delicijs, atque amoribus meis. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

6

V^I II. id. Sext. cum a Leucopetra profectus, (inde enim trans mittebam) stadia circiter CCC processissem, reiectus sum Austro uehementi ad eandem Leucopetram. ibi cum uentum expectarem, (erat enim uilla Valerij nostri, ut familiariter essem, & libenter) Rhegini quidam, illustres homines, eo uenerunt, Roma sane recentes, in ijs Brutii nostri hospes, qui Brutum Neapoli reliquisset. haec afferebant, edictum Bruti, & Cassii, & fore frequentem senatum kalendis: a Bruto, & Cassio litteras missas ad consulares, & praetorios; ut adessent, rogare. summam spem nunciabant, fore, ut Antonius cederet, res conueniret, nostri Romam redirent. Addebant etiam, me desiderari, subacufari. quae cum audissem, sine ulla dubitatione abieci consilium profectiois; quo mehercule ne an-

TP

tea

tea quidem delectabar. lectis uero tuis litteris, ad-
 miratus equidem sum, te tam uehementer senten-
 tiam commutasse; sed, non sine caussa, arbitrabar.
 etsi, quamuis non fueris suator, & impulsor pro-
 fectionis meae, approbator certe fuisti, dummodo
 kal. Ian. Romae essem. ita fiebat, ut, dum minus
 periculi uideretur, abessem, in flammam ipsam ue-
 nirem. sed haec, etiam si non prudenter, tamen
 ἀνεμείοντα sunt; primum, quod de mea sententia
 acta sunt; deinde, etiam si te auctore, quid debet,
 qui consilium dat, praestare praeter fidem? Illud
 admirari satis non potui, quod scripsisti his uerbis:
 Bene igitur tu, qui δὲ πατριάν, bene relin-
 quis patriam? An ego relinquebam? aut tibi tum
 relinquere uidebar, tu id nō modo non prohibebas,
 uerum etiam approbabas? grauiora, quae restant.
 Velim χέλιον aliquod elimes ad me, oportu-
 uisse te istuc facere. Ita ne, mi Attice, defen-
 sione eget meum factum, praesertim apud te, qui id
 mirabiliter approbasti? ego uero istum ἀπολογισμὸν
 οὐκ ἔχωμαι, sed ad eorum aliquem, quibus inuitis,
 & dissuadentibus profectus sum. etsi quid iam opus
 est χολίῳ? si perseuerassem, opus fuisset. At hoc ip-
 sum non constante. Nemo doctus unquam (multa
 autem de hoc genere scripta sunt) mutationem con-
 silij inconstantiam dixit esse. deinceps igitur haec.
 Nam si a Phaedro nostro, expedita excusatio ef-
 set. nunc quid respondemus? Ergo id erat meū fa-
 ctū, quod Catoni probare non possim, flagitij scilicet
 plenum,

plenum, & dedecoris. utinam a primo ita tibi esset uisum. tu mihi, sicut esse soles, fuisses Cato. Extremum illud uel molestissimum. Nam Brutus noster filet: hoc est, non audet hominem id aetatis monere. aliud nihil habeo, quod ex ijs a te uerbis significari putem. & hercule ita est. Nam xvi. kal. Sept. cum uenissem Veliam, Brutus audiuit, erat enim cum suis nauibus apud Heletem fluiuium citra Veliam millia passuum lxx. pedibus ad me statim. dii immortales, quam ualde ille reditu, uel potius reuersione mea laetatus, effudit illa omnia, quae tacuerat: ut recordarer illud tuum, Nam Brutus noster filet, maxime autem dolebat, me kal. Sext. in senatu non fuisse. Pisonem ferebat in caelum: se autem laetari, quod effugissem duas maximas uituperationes, unam, quam itinere faciendo me intelligebam suscipere, desperationis, ac relictionis reip. (flentes mecum uulgo querebantur, quibus de meo celeri reditu non probabam) alteram, de qua Brutus, & qui una erant, (multi autem erant) laetabantur, quod eam uituperationem effugissem, me existimari ad Olympia. hoc uero nihil turpius quouis reip. tempore: sed hoc, ἀναπολόγητον. ego uero Austro gratias miras, qui me a tanta infamia auerterit. Reuersionis has speciosas causas habes, iustas illas quidem, & magnas, sed nulla instior, quam quod tu idem alijs litteriss: Prouide, si cui quod debetur, ut sit unde par pari respondeatur. mirifica enim

Duxpnsia est propter metum armorum. In Fretomedio hanc epistolam legi, ut, quid possem providere, in mentem non ueniret mihi, nisi quod praesens me ipse defederem. Sed haec haftenus. reliqua coram: Antonij edictum legi a Bruto, & horum contra scriptum praeclare. sed quid ista edicta ualeant, aut quo spectent, plane non uideo. nec ego nunc, ut Brutus censebat, istuc ad remp. capeSSendam uenio. quid enim fieri potest? num quis Pisoni est assensus? num redijt ipse postridie? sed abesse hanc aetatem longe a sepulcro negant oportere. Sed obsecro te, quid est quod audiui de Bruto? Piliam περί τῆς δαῖ παρὰλύσει, te scripsisse aiebat. ualde sum commotus. etsi idem, te scribere, sperare melius. ita plane uelim. ei dicas plurimam salutem, & suauissimae Atticae. Haec scripsi nauigans, cum Pompeianum accederem, x i v. kal.

CICERO. S. D. ATTICO

7

Cum sciam, quo die uenturus sim, faciam, ut scias. impedimenta expectanda sunt, quae Anagnia ueniunt: & familia aegra est. kal. uesperii litterae mihi ab Octauiano redditae sunt. magna molitur. ueteranos, quique Casilini, & Calatiae sunt, perduxit ad suam sententiam: nec mirum: quingenos denarios dat: cogitat reliquas colonias obire. plane hoc spectat, ut se duce bellum geratur cum Antonio. itaque uideo paucis diebus nos in armis fore. quem autem sequamur? uide nomen: uide aetatem.

aetatem. atque a me postulat, primum ut clam colloquatur, uel Capuae. puerile hoc quidem, si id putat clam fieri posse. docui litteris, id nec opus esse, nec fieri posse. misit ad me Caecinam quendam Volaterranum, familiarem suum, qui hoc pertulit, Antonium cum legione Alaudarum ad urbem pergere, pecunias municipijs imperare, legionem sub signis ducere. consultabat, utrum Romam cum ∞ ∞ ∞ ueteranorum proficisceretur, an Capuam teneret, & Antonium uenientem excluderet, an iret ad tres legiones Macedonicas, quae iter secundum mare superum faciunt, quas sperat suas esse. haec cōgiarium ab Antonio accipere noluerūt, ut hic quidem narrat, & ei conuiciū grande fecerunt, concionantemq. reliquerunt. quid quaeris? ducem se profitetur, nec nos sibi putat deesse oportere. equidem suasi, ut Romam pergeret. uidetur enim mihi & plebeculam urbanam, & si fidem fecerit, etiam bonos secum habiturus. o Brute ubi es? quantam δὲ καρίαν amittis. non equidem hoc diuinaui, sed aliquid tale putavi fore. Nunc tuum consilium exquiro. Romam ne uenio, an hic maneo, an Arpinum? ἀσφαλείαν habet is locus. fugiam Romam, ne desideremur, si quid actū uidebitur. hoc igitur explica. nunquam in maiore ἀποπλῆ fui. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

8

BINAE mihi uno die litterae ab Octauio. nunc quidem, ut Romam statim ueniam: uelle

rem agere per senatum. cui ego, non posse senatum ante kal. Ian. quod quidem ita credo. ille autem addit, consilio tuo: quid multa? ille urget: ego autem exēptum non confido aetati: ignoro, quo animo: nil sine Pansa tuo uolo: uereor, ne ualeat Antonius: nec a mari discedere libet: & metuo, ne quae dīstētia me absente. Varroni quidem displicet consilium pueri, mihi non: firmas topias habet: Brutum habere potest: & rem gerit palam: centuriat Capuae; dinumerat. iam, iamq. uideo bellum. ad haec rescribe. Tabellarium meum kalendis Romae profectum sine tuis litteris, miror. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

9

V I. ueni, ad me, in Sinuessanum. eodem die, uulgo loquebantur, Antonium mansurum esse Cāsilini. itaque mutavi consilium. Statueram enim recta Appia Romam. facile me ille esset affecutus. aiunt enim eum Caesariana uti celeritate. uerti igitur me a Minturnis Arpinum uersus. constituerā, ut pridie idus aut Aquini manerem, aut in Arcano. nunc, mi Attice, tota mente incumbere in hanc curam. magna enim res est. tria sunt autem, maneam uel Arpini, an propius accedam, an ueniam Romam. quod cēnsueris, faciam: sed quamprimum. auide expecto tuas litteras. V I. idus mane, in Sinuessano. Vale.

NONIS accepi a te duas epistolas: quarum alteram kal. dederas, alteram pridie. igitur prius ad superiorem. Nostrum opus tibi probari laetor: ex quo ante ipse posuisti, quae mihi florētiora sunt iuxta tuo iudicio. caerulas enim tuas miniatulas illas extimescebam. De Sica ita est, ut scribis. aſt aegre me tenui. itaque perstringuam sine ulla contumelia Sicae, & Septimiae: tantum, ut ſciant παῖδες παῖδων sine uallo Luciliano, eum ex C. Fadij filia liberos habuisse. atque utinam eum diem uideam, eum ista oratio ita libere uagetur, ut etiam in Sicae domum introeat. sed illo tempore opus est, quod fuit illis triumuiris. moriar, nisi facete. tu uero leges Sexto, eiusq. iudicium mihi perscribes. εἰς ἐμοὶ ὑπὸι. Caleni interuentum, & Caluena cauebis. Quod uereriſ, ne ἀδύλαχος: mihi tu? quis minus? cui, ut Aristophani Archilochi iambus, sic epistola longissima quaeque optima uidetur. Quod me admones, tu uero etiam si reprehenderes, non modo facile paterer, sed etiam laetarer, quippe cum in reprehensione eſt prudentia cum ἀμερείᾳ. ita libenter ea corrigam, quae a te animaduērſa ſunt, eodem iure, quo Rubriana potius, quam quo Scipionis: & de laudibus Dolabellae deruam cumulam. attamen eſt iſto loco bella, ut mihi uidetur, ἐπὶ πονείᾳ, quod eum contra ciues in acie. illud etiam malo, indignius eſſe hunc uiuere, quam, quid in-

dignius. Πεπλογραφίαν Varronis tibi probari non moleste fero : quo ad huc ἡρακλείδιον illud non abstuli. Quod me hortaris ad scribendum, amice tu quidem, sed me scito agere nihil aliud. Grauedo tua mihi molestā est. quaesio adhibe, quam soles, diligentiam. ΟΤΙΤΕ, tibi prodesse laetor. Anagnini sunt, Μυστέλα ταξιάρχης, & Laco, qui plurimum bibit. Librum, quem rogas, perpoliam, & mittam. Haec ad posteriorem. Τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος, quatenus Panaetius, absolui duobus : illius tres sunt. sed cum initio diuissēt ita, tria genera exquirendi officij esse ; unum, cum deliberamus, honestum, an turpe sit ; alterum, utile, an inutile ; tertium, cum haec inter se pugnare uideantur, quo modo iudicandum sit : qualis causa Reguli ; redire honestum, manere utile : de duobus primis praeclare disseruit ; de tertio pollicetur se deinceps scripturum, sed nihil scripsit. eum locum Possidonius persecutus. ego autem & eius librum accersiui, & ad Athenodorum Caluum scripsi, ut ad me τὰ κεφάλαια mitteret : quem expecto : quem uelim cohortere, & roges, ut quamprimum : in eo est περὶ τῷ κατὰ περίεσιν καθήκοντος. Quod de inscriptione quaeris, non dubito, quin τὸ καθήκον officium sit, nisi quid tu aliud : sed inscriptio plenior, de officijs. προσφώνω autem Ciceroni filio. uisum est non ἀγρικέιον. De Myrtilo, dilucide. o qualis tu semper istos. ita ne in D. Brutum ? de istis. Ego me, ut scripseram, in Pompeianum non abdidi,

abdidi, primo tempeſtatibus, quibus nihil tetrius:
 deinde ab Octauio quotidie litterae, ut negotium ſu-
 ſciperem; Capuam uenirem, iterum remp. ſerua-
 rem, Romam utique ſtatim. αὐδεδὲν μὲν ἀνύαδας,
 δεῖσθαι δ' ὑποδέχθαι: is tamen egit ſane ſtrenue, &
 agit. Romam ueniet cum manu magna: ſed eſt
 plane puer. putat ſenatum ſtatim. quis ueniet? ſi
 uenerit, quis, incertis rebus, offendet Antonium?
 kal. Ian. erit fortasſe praefidio: aut quidem ante
 depugnabitur. puero municipia mire fauent. iter
 enim faciens in Samnium uenit. Cales, manſit Thea-
 ni. mirifica ἀπάντης & cohortatio. hoc tu pu-
 tares? ob hoc ego citius Romam, quam conſtitue-
 ram. ſimul ac conſtituero, ſcribam. etſi non dum
 ſtipulationes legeram: nec enim Eros uenerat. ta-
 men rem pridie idus uelim conficias. Epiſtolas Ca-
 tinam, Tauromenium, Syracuſas commodius mit-
 tere potero, ſi Valerius interpres ad me nomina
 gratioſorum ſcripſerit. alij enim ſunt alias, noſtriq.
 familiares fere demortui. publice tamen ſcripſi, ſi
 uti uellet eis Valerius, aut mihi nomina mitteret.
 De Lepidianis ſeris Balbus ad me. Vſque ad 111.
 kal. expeſtabo tuas litteras: deq. Torquati nego-
 tiolo ſciturum puto. Quinſti litteras ad te miſi, ut
 ſcires, quam ualde eum amaret, quem dolet a te
 minus amari. Atticae, quoniam, quod optimum
 in pueris eſt, hilarula eſt, meis uerbis ſuanium
 des. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO II

OPPII epistolae, quia perhumana erat, tibi mihi exemplum. De Ocella, dum tu muginaris, nec mihi quidquam rescribis, cepi consilium domesticum: itaque me pridie idus arbitror Romae futurum. commodius est visum, frustra me istic esse, cum id non necesse esset, quam, si opus esset, non adesse. & simul, ne intercluderer, metuebam. ille enim iam aduentare potest: etsi varij rumores, multique, quos cuperem ueros: nihil tamen certi. ego uero, quidquid est, tecum potius, quam animi pendeam, cum a te absim, & de te, & de me: sed quid dicam? bonum animum. De ἡρακλειδῶ Varro- nis, negotia falsa me quidem nihil unquam sic delectauit. sed haec, & alia maiora coram. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO 12

O C A S V M mirificum. v. idus cum ante lucem de Sinuessano surrexisssem, uenisssemq. diluculo ad Pontem Tivertium, qui est Minturnis, in quo flexus est ad iter Arpinas, obuiam mihi fit tabellarius, qui me offendit δοκίχον πλόον ὁρμαίνοντα. ego statim, cedo, inquam, si quid ab Attico. non dum legere poteramus. nam & lumina dimisseramus, nec satis lucebat: cum autem luceret, ante scripta epistola ex duabus tuis prior mihi legi coepta est. illa omnium quidem elegantissima. ne sim saluus, si aliter scribo, ac sentio. nihil legi humanius.

nus. itaque ueniam, quo uocas, modo adiutore te. sed nihil tam ἀποδοίον μιν mihi. primo uidebatur, quam ad eas litteras, quibus ego a te consilium petieram, te mihi ista rescribere. ecce tibi altera, qua hortaris παρ' ἡμετέωντα μίμναι, Νίκον ἐπὶ ψυγῆς, Appiam ἐν ἀπὺς ἐρ' ἐχόρτα. itaque eo die māsi Aquini. longulum sane iter, & uia inepta. inde postridie mane proficiscens, has litteras dedi. & quidem, ut a me dimitterem inuitissimus, fecerunt Erotis litterae. rem tibi Tiro narrabit. tu, quid faciendum sit, uidebis: praeterea, possim ne propius accedere, (malo enim esse in Tusculano, aut uspiam in suburbano) an etiam longius discedendum putas. crebro ad me uelim scribas. erit autem quotidie, cui des. Quod praeterea consulis, quid tibi censeam faciendum: difficile est, cum absim: ueruntamen, si pares aequae inter se, quiescendum: sin, latius manabit, & quidem ad nos, deinde communiter. auide tuum consilium expecto. timeo, ne absim, cum adeste me sit honestius: uenire non audeo. De Antonij itineribus nescio quid aliter audio, atque ut ad te scribebam. omnia igitur uelim explices, & ad me certa mittas. De reliquo quid ego tibi dicam? ardeo studio historiae. incredibiliter enim me commouet tua cohortatio. quae quidem nec institui, nec effici potest sine tua ope. coram igitur hoc quidem conferemus. In praesentia mihi uelim scribas, quibus cos. C. Fannius M. F. tribunus pl. fuerit: uideor mihi audisse, P. Africano, L. Mummiō: id

igitur quaero . tu mihi de ijs rebus , quae nouantur ,
omnia certa , clara . III . id . ex Arpinati . Vale .

- 39

CICERO . S . D . ATTICO 13

N I H I L erat plane , quod scriberem : nam ,
cum Puteolis essem , quotidie aliquid noui de Octa-
uiano , multa etiam falsa de Antonio . ad ea autem ,
quae scripsisti , (tres enim acceperam III . id . a te
epistolas) ualde tibi assentior ; si multum possit
Octavianus , multo firmitus aetia tyranni comproba-
tum iri , quam in Telluris , atque id contra Brutum
fore . sin autem uincitur , uides intolerabilem An-
tonium : ut , quem uelis , nescias . O Sextij tabel-
larium hominem nequam . postridie Puteolis Ro-
mae se dixit fore . Quod me mones , ut pedetentini
assentior , et sit aliter cogitabam . nec me Philippus ,
aut Marcellus mouet . alia enim eorum ratio : et si
non est , tamen uidetur . sed in isto iuuenē , quan-
quam animi satis , auctoritatis parum est . tamen
uide , si forte in Tusculano recte possim , ne id me-
lius sit : (ero libentius : nihil enim ignorabo) an
hoc , cum Antonius uenerit . Sed , ut aliud ex alio ,
mihi non est dubium , quin , quod Graeci καθήκον
nos officium : id autem , quid dubitas , quin etiam
in remp . praeclare caderet ? non ne dicimus , consu-
lum officium , senatus officium ? praeclare conuenit ;
aut da melius . Male narras de Nepotis filio . ual-
de mebercule moueor , & moleste sero . nescieram
omnino esse istum puerum . Caninium perdidit , ho-
minem ,

minem, quod ad me attinet, non ingratum. Athe-
nodorum, nihil est, quod hortere. misit enim satis
bellum ἡ πόλις. Grauedini, quaeso, omni ratione
subueni. Quintus, tui patris nepos, scribit ad pa-
tris mei nepotem, se ex nonis ijs, quibus nos ma-
gna gessimus, aedem Opis explicaturum, idq. ad
populum. uidebis igitur, & scribes. Sexti iudi-
cium expecto. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO

14

NOLI putare, pigritia facere me, quod non
mea manu scribam: sed mehercule pigritia: nihil
enim habeo aliud, quod dicam. & tamen in tuis
quoque epistolis Alexim uideor agnoscere. sed ad
rem uenio. Ego, si me non improbissime Dolabella
tractasset, dubitasset fortasse, utrum remissior es-
sem, an summo iure contenderem: nunc uero etiam
gaudeo mihi caussam oblatam, in qua & ipse sen-
tiat, & reliqui omnes me ab illo alienatum: idq.
praemeferam, & quidem me mea facere, & reip.
caussa, cur illum oderim, quod, cum eam me au-
ctore defendere coepisset, nō modo deseruit emptus
pecunia, sed etiam, quantum in ipso fuerit, euer-
terit. Quod autem quaeris, quo modo agi placeat,
cum dies uenerit: primum uelim eiusmodi sit, ut non
alienum sit, me Romae esse; de quo ut de ceteris
faciam, ut tu censueris: de summa autem agi pror-
sus uehementer, & seuerè uolo. etsi, sponsores
appellare, uidetur habere quandam δύσκολιαν. ta-
men,

men, hoc quale sit, consideres uelim. possumus enim, ut sponsores appellentur, procuratorem introducere. neque enim illi litem contestabuntur. quo facto, non sum nescius sponsores liberari. sed & illi turpe arbitror, eo nomine, quod satisdato debeat, procuratores eius non dissolvere: & nostrae grauitatis, ius nostrum sine summa illius ignominia persequi. de hoc quid placeat, rescribas uelim. non dubito, quin hoc totum lenius administraturus sis. Redeo ad remp. Multa mehercule a te saepe ἐν πολιτικῷ genere prudenter: sed his litteris nihil prudentius: Quanquam enim posset in praesentia belle iste puer retundere Antonium; tamen exitum expectare debemus. at, quae concio? nam est missa mihi. iurat, ita sibi parentis honores consequi liceat: & simul dextram intendit ad statuam. μὴ δὲ σὺ δέινῃς, εἴ ποτε τοιοῦτο. sed, ut scribis, certissimum esse uideo discrimen Cascae nostri tribunatum: de quo quidem ipso dixi Oppio, cum me hortaretur, ut adolescentem, totamq. causam, manumq. ueteranorum complecterer, me nullo modo facere posse, ni mihi exploratum esset, eum non modo non inimicum tyranno Etonis, uerum etiam amicum fore. cum ille diceret, ita futurum: quid igitur festinamus? inquam. illi enim mea opera ante kal. Ian. nihil opus est: nos autem eius uoluntatem ante idus Dec. perspiciemus in Casca. mihi ualde assensus est. Quamobrem haec quidem habetenus. Quod reliquum est, quotidie tabellarios habebis,

bebis, & ut ego arbitror, etiam, quid scribas, quotidie. Leptae litterarum exemplum tibi misi; ex quo mihi uidetur *σπαρταλῆς* ille deiectus de gradu. sed tu, cum legeris, existimabis.

OBSIGNATA iam epistola, litteras a te, & a Sexto accepi. nihil iucundius litteris Sexti, nihil amabilius. nam tuae breues: priores erant uberri-
mae. Tu quidem & prudenter, & amice suades, ut in his locis potissimum sim; quoad audiamus, haec, quae commota sunt, quorsum euadant. sed me, mi Attice, non sane hoc quidem tempore mouet ressp. non quo ea sit mihi quidquā carius, aut esse debeat; sed desperatis etiā Hippocrates uetat adhibere me dicinam. quare ista ualeant. Me res familiaris mouet: rem dico? immo uero existimatio. cum enim tāta reliqua sint; ne Terentiae quidem adhuc quod soluam expeditum est. Terentiam dico? scis nos pri-
dem iam constituisse Montani nomine HSXXII. dissoluere. pudenter hoc Cicero petierat, uti de suo. liberalissime, ut tibi quoque placuerat, promi-
seram; Erotiq. dixeram, ut sepositum haberet. non modo, sed iniquissimo foenore uersuram facere Au-
relius coactus est. nam de Terentiae nomine Tiro ad me scripsit, te dicere, nummos a Dolabella fore. ma-
le eum credo intellexisse, si quisquam male intelli-
git; potius, nihil intellexisse. tu enim ad me scripsi-
sti Cocceij responsum, & iisdem paene uerbis Eros. ueniē dum est igitur uel in ipsam flammam. turpius est enim priuatim cadere, quam publice. itaque ce-
teris

teris de rebus, quas ad me suauissime scripsisti, perturbato animo, non potui, ut consueueram, rescribere. consenti in hac cura, ubi sum, ut me expediā. quibus autem rebus, uenit quidem mihi in mentem; sed certo constituere nihil possum, prius quam te uidero. qui minus autem ego istic recte esse possim, quam est Marcellus? sed non id agitur: neque id maxime curo: quid curem, uides. adsum igitur. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO 15

IUCUNDISSIMAS tuas legi litteras. ad Plancum scripsi. habes exemplum. cum Tirone quid sit locutus, cognoscam ex ipso. Cum sorore ages attentius, si te occupatione ista relaxaris. Vale.

M. Cicero L. Planco praet. des. S. Attici nostri te ualde studiosum esse cognoui, mei uero ita cupidum, ut mehercule paucos aequae obseruantes, atque amantes me habere existimem. ad paternas enim magnas, & ueteres, & iustas necessitudines magnam attulit accessionem tua uoluntas erga me, meaq. erga te par, atque mutua. Buthrotia tibi causa ignota non est: egi enim saepe, tibiq. totam rem demonstraui: quae est acta hoc modo. Ut primum Buthrotium agrum proscriptum uidimus; commotus Atticus libellum composuit. eum mihi dedit, ut darem Caesari; eram enim cenaturus apud eum illo die. cum libellum Caesari dedi, probauit causam, rescripsit Attico, aequa cum postulare: admonuit tamen, ut pecuniam reliquam Buthrotij ad diem soluerent.

soluerent. Atticus, qui ciuitatem conseruatam cu-
peret, pecuniam numerauit de suo. quod cum esset
factum, adiunimus ad Caesarem, uerba fecimus pro
Buthrotijs, liberalissimum decretum abstulimus;
quod est obsignatum ab amplissimis uiris. quae cum
essent acta; mirari quidem solebam, pati Caesarem,
conuenire eos, qui agrum Buthrotiū concupissent,
neque solum pati, sed etiam ei negotio te praeficere.
itaque & ego cum illo locutus sum, & saepius qui-
dem; ut etiam accusarer ab eo, quod parum con-
stantiae suae confiderem: & M. Messallae, & ipsi
Attico dixit, ut sine cura essent: aperteque osten-
debat, se praesentium animos (erat enim popula-
ris, ut noras) offendere nolle: cum mare transis-
sent, curaturum se, ut in alium agrum deduceren-
tur. haec illo uiuo, post interitum uero Caesaris, ut
primum ex S. C. causas consules cognoscere insti-
tuerunt, haec, quae scripsi, ad eos delata sunt. pro-
bauerunt causas sine ulla dubitatione, seq. ad te
litteras datuos esse dixerunt. Ego autem, mi Plan-
ce, etsi non dubitabam, quin & S. C. & lex, &
consulum decretum, ac litterae apud te plurimum
auctoritatis haberent, teq. ipsius Attici causa uel
le intellexeram: tamen hoc pro coniunctione, &
beneuolentia nostra mihi sumpsi, ut id a te peterē,
quod tua singularis humanitas, suauissimiq. mores
a te essent impetraturi. id autem est, ut hoc, quod
te tua sponte facturum esse certo scio, honoris no-
stri causa libenter, prolixè, celeriter facias. mi-

hi nemo est amicior, nec incundior, nec carior Attico: cuius antea res solum familiaris agebatur, eaq. magna; nunc accessit etiam existimatio, ut, quod consecutus est magna & industria, & gratia, & uiuo Caesare, & mortuo, id te adiuvante obtineat. quod si a te erit impetratum, sic uelim existimes, me de tua liberalitate ita interpretaturum, ut tuo summo beneficio me affectum iudicem. ego, quae te uelle, quaeq. ad te pertinere arbitrabor, studiose, diligenterq. curabo. da operam, ut ualeas. Vale.

Cicero Planco praet. des. S. Iam antea petiui abste per litteras, ut, cum caussa Buthrotiorum probata a consulibus esset, quibus & lege, & S. C. permissum erat, ut de Caesaris actis cognoscerent, statuerent, iudicarent, eam rem tu adiuares, Atticumq. nostrum, cuius te studiosum cognoui, & me, qui non minus laboro, molestia liberares. omnibus enim rebus magna cura, multa opera, & labore confectis, in te positum est, ut nostrae solitudinis finem quamprimum facere possimus. quamquam intelligimus, ea te esse prudentia, ut uideas, si ea decreta consulum, quae de Caesaris actis interposita sunt, non seruentur, magnam perturbationem rerum fore. equidem, cum multa, quod necesse erat in tanta occupatione, non probentur, quae Caesar statuerit; tamen otij, pacisq. caussa acerrime illa soleo defendere: quod tibi idem magnopere faciendum censeo. quamquam haec epistola non suavis est, sed rogatoris. Igitur mi Plance rogo te, & etiam

etiam oro, sic mediusfidius, ut maiore studio, magisq. ex animo agere non possim, ut totum hoc negotium ita agas, ita tractes, ita conficias; ut, quod sine ulla dubitatione apud consules obtinuimus propter summam bonitatem, & aequitatem caussae, id tu nos obtinuisse non modo facile patiare, sed etiam gaudeas. qua quidem uoluntate esse erga Atticum, saepe praesens & illi ostendisti, & uero etiam mihi. quod si feceris, me, quem uoluntate, & paterna necessitudine coniunctum semper habuisti, maximo beneficio deinctum habebis. idq. ut facias, te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale. Cicero Capitori suo S. Nunquam putauissem, ut supplex ad te uenirem: sed hercule facile patior datum tempus, in quo amorem experirer tuum. Atticum quanti faciam, scis. amabo te, da mihi & hoc: obliuiscere mea caussa, illum aliquando suo familiari, aduersario tuo, uoluisse consultum, cum illius existimatio ageretur. hoc primum ignoscere, est humanitatis tuae: suos enim quisque debet tueri: deinde, si me amas, omitte Atticum Ciceroni tuo: quē quanti facias, prae te soles ferre. totum hoc, ut, quod semper existimaui, nunc plane intelligam, me a te multum amari. Buthrotios cum Caesar decreto suo, quod ego obsignaui cum multis amplissimis uiris, liberauisset, ostendissetq. nobis, se, cum agrarij mare transissent, litteras missurum, quem in agrum deducerentur: accidit, ut subito ille interiret. deinde, quemadmodum tu scis, (interfuissti

enim, cum consules oporteret ex S. C. de actis Caesaris cognoscere) res ab ijs in kal. Iun. dilata. accessit ad S. C. lex, quae lata est ad v. non. Iun. quae lex earum rerum, quas Caesar statuisse, decrevisset, egisset, consulibus cognitionem dedit. causa Buthrotiorum delata est ad consules. decretum Caesaris recitatum est, & multi praeterea libelli Caesaris prolati. consules de consilij sententia decreverunt secundum Buthrotios; Plancum dederunt. Nunc mi Capito (scio enim quantum semper apud eos, quibuscum sis, posse soleas, eo plus apud hominem facillimum, atque humanissimum Plancum) enitere, elabora, uel potius eblandire, effice, ut Plancus, quem spero optimum esse, sit etiam melior opera tua. omnino res huiusmodi uidetur esse, ut sine cuiusquam gratia Plancus ipse pro ingenio, & prudentia sua non sit dubitaturus, quin decretum consulum, quorum & lege, & S. C. cognitio, & iudicium fuit, conseruet, praesertim cum, hoc genere cognitionum labefactato, acta Caesaris in dubium uentura uideantur: quae non modo ij, quorum interest, sed etiam ij, qui illa non probant, otij causa confirmare uelint. quod cum ita sit; tamen inter est nostra, Plancum hoc animo libenti, prolixoque facere. quod certe faciet, si tu neruulos tuos, mihi saepe cognitos, suauitatemque, qua nemo tibi par est, adhibueris. quod ut facias, te uehementer rogo. Vale. Cicero Cupiennio S. Patrem tuum plurimi feci; meq. ille mirifice & coluit, & amauit.

uit. nec mehercule unquam mihi dubium fuit, quin
a te diligerer. ego quidem id facere non destiti. quā
obrem peto a te in maiorem modum, ut ciuitatem
Buthrotiam subleues, decretumq. consulum, quod
ij secundum Buthrotios fecerunt, cum & lege, &
S. C. statuendi potestatem haberent, des operam,
ut Plancus noster quamprimum confirmet, & pro
bet. hoc te uehementer, mi Cupienni, etiam atque
etiam rogo. Vale. Cicero Planco praet. des. S.
Ignosce mihi, quod, cum antea accuratissime de
Buthrotijs ad te scripserim, eadem de re saepius scri
bam. non mehercule mi Plance facio, quod parum
confidā aut liberalitati tuae, aut nostrae amicitiae;
sed cum tanta res agatur Attici nostri, nunc uero
etiam existimatio, ut id, quod probauit Caesar,
nobis testibus, & obsignatoribus, qui & decretis,
& responsis Caesaris interfueramus, uideatur obti
nere potuisse, praesertim cum tota potestas eius rei
tua sit; ut ea, quae consules decreuerunt secundum
Caesaris decreta, & responsa, non dicam compro
bes, sed studiose, libenterq. comprobes. id mihi sic
erit gratum, ut nulla res gratior esse possit. etsi iam
sperabam, cum has litteras accepisses, fore, ut ea,
quae superioribus litteris a te petissemus, impetra
ta essent: tamen non faciam finem rogandi, quo ad
nobis nuntiātū erit, te id fecisse, quod magna cum
spe expectamus. deinde enim, confido fore, ut alio
genere litterarum utamur, tibiq. pro tuo summo
beneficio gratias agamus. quod si acciderit, uelim

sic existimes, non tibi tam Atticum, cuius permagna res agitur, quam me, qui non minus laboro, quam ille, obligatum fore. Vale. Cicero Capiti

toni S. Non dubito, quin mirere, atque etiam stomachare, quod tecum de eadem re agam saepius. Hominis familiarissimi, & mihi omnibus rebus coniunctissimi, permagna res agitur Attici. cognoui ego tua studia in amicos, etiam in te amicorum. multum potes nos apud Plancum iuuare. noui humanitatem tuam: scio, quam sis amicis incundus. nemo nos in hac causa plus iuuare potest, quam tu. & res ista est firma, ut debet esse, quam consules de consilij sententia decreuerunt, cum & lege, & S. C. cognoscerent. tamen omnia posita putamus in Planci tui liberalitate: quem quidem arbitramur cum officij tui, & reip. causa decretum consulum comprobaturum, tum libenter nostra causa esse facturum. adiuuabis igitur, mi Capito: quod ut facias, uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

T. POMPONII. ATTICI
VITA. PER. CORNELIVM

NEPOTEM

POMPONIVS Atticus , ab origine ultima stirpis Romanae generatus, perpetuo a maioribus acceptam equestrem obtinuit dignitatem . patre usus est diligente, indulgente, & , ut tum erant tempora , diti , in primisq. studioso litterarum . hic , prout ipse amabat litteras, omnibus doctrinis , quibus puerilis aetas impertiri debet , filium erudiuit . erat autem in puero, praeter docilitatem ingenij, summa suauitas oris, & uocis , ut non solum celeriter acciperet , quae tradebantur , sed etiam excellenter pronunciaret . quae ex re a pueritia nobilis inter aequales ferebatur, clariusq. exsplendescibat , quam generosi condiscipuli animo aequo ferre possent . itaque incitabat omnes studio suo . quo in numero fuerunt L. Torquatus , C. Martij filius , M. Cicero : quos consuetudine sua sic sibi deuinxit , ut nemo ijs perpetuo fuerit carior . pater mature decessit . ipse adolescentulus propter affinitatem P. Sulpicij , qui tribunus pl. interfectus est , non expers fuit illius periculi . nanque Anicia, Pomponij consobrina, nupsit Servio fratri Sulpicij . itaque , interfecto Sulpicio, postea quam uidit Cinnano tumultu ciuitatem esse perturbatam , neque sibi dari facultatem

pro dignitate uiuendi, quin alterutram partem offenderet, diffociatis animis ciuium, cum alij Sullanis, alij Cinnanis fauerent partibus, idoneum tempus ratus studijs obsequendi suis, Athenas se contulit: neque eo secius adolescentem Marium hostem iudicatum, inuit opibus suis: cuius fugam pecunia subleuauit. ac, ne illa peregrinatio detrimentum aliquod afferret rei familiari, eodem magnam partem fortunarum traiecit suarum. hic ita uixit, ut uniuersis Atheniensibus merito esset carissimus. nam praeter gratiam, quae iam in adolescentulo magna erat, saepe suis opibus inopiam publicam leuauit. cum enim uersuram facere publice necesse esset; neque eius condicionem aequam haberent; semper se interposuit, atque ita, ut neque usuram unquam ab ijs acceperit, neque longius, quam dictum esset, debere passus sit. quod utrumque erat ijs salutare. nam neque indulgendo inueterascere eorum aes alienum patiebatur, neque multiplicandis usuris crescere. Auxit hoc officium alia quoque liberalitate: nam uniuersos frumento donauit, ita ut singulis v l. modij tritici darentur; qui modus mensurae medimnus Athenis appellatur. hic autem sic se gerebat, ut communis infimis, par principibus uideretur. quo factum est, ut huic omnes honores, quos possent, publice haberent, ciuemque facere studerent. quo beneficio ille uti noluit. quod non nulli ita interpretantur, amitti ciuitatem Romanam alia adscita. Quā dum affuit, ne qua sibi
statua

statua poneretur, restitit; absens prohibere non potuit. itaque aliquot ipsi, & Phidiae locis sanctissimis posuerunt. hunc enim in omni procuratione reip. actorem, auctoremq. habebant. Igitur primum illud munus fortunae, quod in ea potissimum urbe natus est, in qua domicilium orbis terrarum esset imperij, ut eandem & patriam haberet, & domum: hoc specimen prudentiae, quod, cum in eam se civitatem contulisset, quae antiquitate, humanitate, doctrinaq. praestaret omnes, ei unus ante alios fuerit carissimus. Huc ex Asia Sulla decedens cum venisset; quam diu ibi fuit, secum habuit Pomponium, captus adolescentis & humanitate, & doctrina. sic enim Graece loquebatur, ut Athenis natus uideretur. tanta autem erat suauitas sermonis Latini, ut appareret in eo natium quendam leporem esse, non adscitum. idem poemata pronuntiabat & Graece, & Latine sic, ut supra nihil posset. quibus rebus factum est, ut Sulla nunquam a se dimitteret, tuperetq. secum deducere. qui cum persuadere tentaret, 'Noli, oro te, inquit Pomponius, aduersum eos me uelle ducere, cum quibus ne contra te arma ferrem, Italiam reliqui. at Sulla, adolescentis officio collaudato, omnia munera ei, quae Athenis acceperat, proficiscens iussit deferri. Hic complures annos moratus, cum & rei familiari tantum operae daret, quantum non indiligens deberet paterfamilias; & omnia reliqua tempora aut litteras, aut Atheniensium reip. tribueret; nihilo minus amicis urbana of-

ficia

ficia praeſtitit . nam & ad comitia eorum uentita-
uit : & , ſi qua res maior acta eſt , non deſuit : ſicut
Ciceroni omnibus eius periculis ſingularem fidem
praeſbuit : cui ex patria fugienti HS CC & quin-
quaginta millia donauit . Tranquillatis autem rebus
Romanis , remigrauit Romam , ut opinor , L. Cotta ,
& L. Torquato cos. quem diem ſic uniuersa ciuitas
Atbenienſium proſecuta eſt , ut lacrymis deſiderij
futuri dolorem indicaret . Habebat auunculum Q.
Caecilium , equitem Romanum , familiarem L.
Luculli , diuitem , difficillima natura : cuius ſic aſpe-
ritatem ueritus eſt , ut , quem nemo ferre poſſet ,
huius ſine offeſſione ad ſummam ſeneſtutem re-
tinuerit beneuolentiam . quo facto , tulit pietatis
fructum : Caecilius enim moriens teſtamento ad-
optauit eum , heredemq. fecit ex dodrante . ex qua
hereditate accepit circiter centies HS . Erat nupta
ſoror Attici Q. Tullio Ciceroni : easq. nuptias M.
Cicero conciliarat , cum quo a condiscipulatu uiue-
bat coniunctiſſime , multo etiam familiarius , quam
cum Quinto : ut iudicari poſſit , plus in amicitia
ualere ſimilitudinem morum , quam affinitatem .
Vtebatur autem intime Q. Hortenſio , qui iſt tem-
poribus principatum eloquentiae tenebat : ut intelli-
gi non poſſet , uter eum plus diligeret , Cicero , an
Hortenſius : & id , quod erat difficillimum , efficie-
bat , ut , inter quos tantae laudis eſſet aemulatio , nul-
la intercederet obtreſtatio , eſetq. talium uiro-
rum
rum

rum partium & esset, & existimaretur, neque tamen se civilibus fluctibus committeret; quod non magis eos in sua potestate existimabat esse, qui se ijs dedissent, quam qui maritimis iactarentur.

Honores nō petijt, cum ei paterent propter uel gratiam, uel dignitatem; quod neque peti more maiorum, neque capi possent conseruatis legibus, in tam effusis ambitus largitionibus, neque geri sine periculo, corruptis ciuitatis moribus. Ad hastam publicam nunquam accessit. nullius rei neque praes, neque manceps factus est. neminem suo nomine, neque subscribens accusauit. in ius de sua re nunquam ijt. iudicium nullum habuit. multorum consulum, praetorumq. praefecturas delatas sic accepit, ut neminem in prouinciam sit secutus, honore fuerit contentus, rei familiaris despexerit fructum, qui ne cum Q. quidem Cicerone uoluerit ire in Asiam, cum apud eum legati locum obtinere posset. non enim decere se arbitrabatur, cum praeturam gerere noluisset, asseclam esse praetoris. qua in re non solum dignitati seruiebat, sed etiam tranquillitati, cum suspiciones quoque uitaret criminum. quo fiebat, ut eius obseruantia omnibus esset carior, cum eam officio, non timori, neque spei, tribui uiderent. Incidit Caesarianum ciuile bellum, cum haberet annos circiter sexaginta. usus est aetatis uacatione, neque quoquam se mouit ex urbe. quae amicis suis opus fuerant ad Pompeium proficiscentibus, omnia ex sua re familiari dedit. ipsum Pompeium coniun-

inuentum non offendit . nullum ab eo habebat ornamentum , ut ceteri , qui per eum aut honores , aut diuitias ceperant : quorum partim inuitissimi castra sunt secuti , partim , summa cum eius offensione , domi remanserunt . Attici autem quies tantopere Caesari fuit grata , ut uictor , cum priuatis pecunias per epistolas imperaret , huic non solum molestus non fuerit , sed etiam sororis filium Q. Ciceronem ex Pompeij castris concesserit . sic uetere instituto uitae effugit noua pericula . Secutum est illud , occiso Caesare , cum resp. penes Brutos uideretur esse , & Cassium , ac tota ciuitas se ad eum conuertisse uideretur . sic M. Bruto usus est , ut nullo ille adolescens aequali familiaris , quam hoc sene , neque solum eum principem consilij haberet , sed etiam in conuictu . Excogitatum est a quibusdam , ut priuatum aerarium Caesaris intersectoribus ab equitibus Romanis constitueretur . id facile effici posse arbitrati sunt , si & principes illius ordinis pecunias contulissent . itaque appellatus est a C. Flauio , Bruti familiaris , Atticus , ut eius rei princeps esse uellet . at ille , qui officia amicis praestanda sine factione existimaret , semperq. a talibus se consilijs remouisset ; respondit , si quid Brutus de suis facultatibus uti uoluisset , usurum , quantum eae paterentur ; sed neque cum quoquam de ea re collocuturum , neque coiturum . sic ille consensionis globus huius unius dissensione disiectus est . Neque multo post superior esse coepit Antonius , ita , ut Brutus , & Cassius pro-

uin-

ciarum, quae ijs dicis causa datae erant a consuli-
bus, desperatis rebus, in exilium proficiscerentur.
Atticus, qui pecuniam simul cum ceteris conferre
noluerat florenti illi parti, abiecto Bruto, Italiaq.
cedenti HS C M muneri misit: eidem in Epiro ab-
sens CCC iussit dari: neque eo magis potenti adu-
latus est Antonio, neque desperatos reliquit. Secu-
tum est bellum gestum apud Mutinam. in quo si
tantum eum prudentem dicam; minus, quam de-
beam, praedicem; cum ille potius diuinus fuerit: si
diuination appellanda est perpetua naturalis boni-
tas, quae nullis casibus augetur, neque minuitur.
Hostis Antonius indicatus, Italia cesserat. spes re-
stituendi nulla erat. non solum inimici, qui tamen
erant potentissimi, & plurimi, sed etiam qui ad-
uersarijs eius se dabant, & in eo laedendo aliquam
consecuturos sperabant commoditatem, Antonij
familiares sequebantur, uxorem Fuluiam omnibus
rebus spoliare cupiebant, liberos etiam extinguere
parabant. Atticus, cum Ciceronis intima familia-
ritate uteretur, amicissimus esset Bruto, non mo-
do nihil ijs indulsit ad Antonium uiolandum, sed
e contrario familiares eius, ex urbe profugientes,
quantum potuit, texit; quibus rebus indiguerunt,
adiuuit: P. uero Volumnio ea tribuit, ut plura a
parente proficisci non potuerint. ipsi autem Fulviae,
cum litibus distineretur, magnisq. terroribus ue-
xaretur, tanta diligentia officium suum praestitit,
ut nullum illa praestiterit uadimonium sine
Atti-

Attico, sponsor omnium rerum fuerit. quin etiam cum illa fundum secunda fortuna emisset in diem, neque post calamitatem uersuram facere potuisset, ille se interposuit, pecuniamq. sine fenore, sineq. ulla stipulatione credidit, maximum existimans quaestum, memorem, gratumq. cognosci, simulq. aperire, se non fortunae, sed hominibus, solere esse amicum. quae cum faciebat, nemo eum temporis caussa facere poterat existimare. nemini enim in opinionem ueniebat, Antonium rerum potiturum. sed sensus eius a non nullis optimatibus reprehendebatur, quod parum odisse malos ciues uideretur. ille autem sui iudicij, potius, quid se facere par esset, intuebatur, quam quid alij laudaturi forent. Conuersa fortuna est. ut Antonius redijt in Italiam, nemo non magno in periculo Atticum putarat, propter intimam familiaritatem Ciceronis, & Bruti. itaque ad aduentum imperatorum de foro decesserat, timens proscriptionem; latebatq. apud P. Volumnium, cui, ut ostendimus paullo ante, opem tulerat. tanta uarietas his temporibus fuit fortunae, ut modo hi, modo illi in summo essent aut fastigio, aut periculo. Habebat secum Gellium Caninium, aequalem, simillimumq. sui. hoc quoque sit Attici bonitatis exemplum, quod cum eo, quem puerum in ludo cognorat, adeo coniuncte uixit, ut ad extremam aetatem amicitia eorum creuerit. Antonius autem, etsi tanto odio ferebatur in Ciceronem, ut non solum ei, sed etiam omnibus suis
ami-

amicis esset inimicus, eosq. uellet proscribere, multis hortantibus: tamen Attici memor fuit officij, & ei, cum requisisset, ubinam esset, sua manu scripsit, ne timeret, statimq. ad se ueniret: se eum, & Gellium Canium de proscriptorum numero exemisse. ac, ne quod periculum incideret, quod noctu fiebat, praesidium ei misit. sic Atticus, in summo timore, non solum sibi, sed etiam ei, quem carissimum habebat, praesidio fuit. neque enim suae solum a quouam auxilium petiit salutis, sed coniunctim, ut appareret nullam seiunctam sibi ab eo uelle fortunam. quod si gubernator praecipua laude fertur, qui nauem ex hieme, mariq. scopuloso seruat: cur non singularis eius existimetur prudentia, qui ex tot, tamq. grauib. procellis ciuilibus ad incolumitatem peruenit? Quibus ex malis ut se emergerat, nihil aliud egit, quam ut plurimis, quibus rebus posset, esset auxilio. Cum proscriptos praemijs imperatorum uulgus conquireret, nemo in Epirum uenit, cui res ulla defuerit: nemini non ibi perpetuo manendi potestas facta est: qui etiam, post proelium Philippense, interitumq. C. Cassij, & M. Bruti, L. Iulium Mocillam, praetorium, & filium eius, Aulumq. Torquatium, ceterosq. pari fortuna percussos instituit tueri, atque ex Epiro ijs omnia Samothraciam supportari iusserit. difficile enim est omnia persequi, & non necessaria. illud unum intelligi uolumus, illius liberalitatem neque temporariam, neque callidam fuisse. id ex ipsis rebus, ac temporibus

ribus iudicari potest, quod non florentibus se uenditavit, sed afflictis semper succurrit, qui quidem Seruiliam, Bruti matrem, non minus post mortem eius, quam florentem, coluerit. Sic liberalitate utens, nullas inimicitias gessit: quod neque laedebat quenquam; neque, si quam iniuriam acceperat, non malebat obliuisci, quam ulcisci. Idem immortali memoria percepta retinebat beneficia: quae autem ipse tribuerat, tam diu meminerat, quoad ille gratus erat, qui acceperat. itaque hic fecit, ut uere dictum uideatur: sui cuique mores fingunt fortunam. neque tamen prius ille fortunam, quam se ipse, finxit, qui cauit, ne qua in re plecteretur. His igitur rebus effecit, ut M. Vipsanius Agrippa, intima familiaritate coniunctus adolescenti Caesari, cum propter suam gratiam, & Caesaris potentiam nullius condicionis non haberet potestatem, potissimum eius deligeret affinitatem, praeoptaretq. equitis Romani filiam generosarum nuptijs. atque harum nuptiarum conciliator fuit (non enim est celandum) M. Antonius, triumuir reip. cuius gratia cum augere possessiones posset suas, tantum absuit a cupiditate pecuniae, ut nulla in re usus sit ea, nisi in deprecandis amicorum aut periculis, aut incommodis. quod quidem sub ipsa proscriptione perillustre fuit. nam cum L. Sauscij, equitis Romani, aequalis sui, qui cum eo complures annos, studio ductus philosophiae, habitabat, habebatq. in Italia pretiosas possessiones, triumuiro bona uendidissent, consuetudine

dine ea, qua tum res gerebantur; Attici labore, atque industria factum est, ut eodem nuncio Saufeius fieret certior, se patrimonium amisisse, & recuperasse. Idem L. Iulium Calidum, quem post Lucretij, Catulliq. mortem multo elegantissimum poetam nostram tulisse aetatem, uere uideor posse contendere, neque minus uirum bonum, optimisq. artibus eruditum, post proscriptionem equitum, propter magnas eius Africanas possessiones, in proscrip-
torum numerum a P. Volumnio, praefecto fabrii Antonij, absentem relatum, expediuit. quod in praesenti utrum ei laboriosius, an gloriosius fuerit, difficile fuit iudicare; quod in eorum periculis non secus absentes, quam praesentes amicos Attico esse curae cognitum est. Neque uero minus ille uir bonus paterfamilias habitus est, quam ciuis. nam cum esset pecuniosus, nemo illo minus fuit emax, minus aedificator: neque tamen non in primis bene habitauit, omnibusq. optimis rebus usus est. nam domum habuit in colle Quirinali Caecilianam, ab auunculo hereditate relictam, cuius amoenitas non aedificio, sed silua constabat. ipsum enim tectum, antiquitus constitutum, plus satis, quam sumptus, habebat: in quo nihil commutauit, nisi si quid uetustate coactus est. Vsus est familia, si utilitate iudicandum est, optima; si forma, uix mediocri. namque in ea erant pueri litteratissimi, anagnostae optimi, & plurimi librarij; ut ne pedisequus quidem quisquam esset, qui non utrunque horum pulchre

facere posset. Pari modo artifices ceteri, quos cultus domesticus desiderat, apprime boni: neque tamen horum quenquam, nisi domi natum, domique factum, habuit: quod est signum non solum continentiae, sed etiam diligentiae. nam & non intemperanter concupiscere, quod a pluribus uideas, continentis debet duci; & potius diligentia, quam pretio, parare, non mediocris est industriae. Elegans, non magnificus; splendidus, non sumptuosus; omni diligentia munditiam non affluentem affectabat. Supellex modica, non multa, ut in neutram partem conspici posset. Nec praeteribo; quanquam non nullis leue usum iri putē. Cum in primis lautus esset eques Romanus, & non parum liberaliter in domum suam omnium ordinum homines inuitaret; scimus, non amplius, quam terna millia aeris peraeque in singulos menses ex Ephemeride cum expensum sumptui ferre solitum. atque hoc non auditum, sed cognitum praedicamus. saepe enim, propter familiaritatem, domesticis rebus interfuimus. nemo in conuiuio eius aliud ἀρπαγήν audiuit, quam ἀγνώστην: quod nos quidem iucundissimum arbitramur. neque unquam sine aliqua lectione apud eum cenatum est: ut non minus animo, quam uentre, conuiuae delectarentur. nanque eos uocabat, quorum mores a suis non abhorrerent. Cum tanta pecuniae facta esset accessio, nihil de quotidiano cultu mutauit, nihil de uitae consuetudine; tantaque usus est moderatione, ut neque in ἡδοναῖς, quod a

patre

patre acceperat, parum se splendide gesserit, neque in HS centies affluentius uixerit, quam instituerat, pariq. fastigio steterit in utraque fortuna; nullos habuerit hortos, nullam suburbanam, aut maritimam sumptuosam uillam, neque in Italia, praeter Ardeatinum, & Nomentanum, rusticum praedium. omnisq. eius pecuniae reditus constabat in Epiroticis, & urbanis possessionibus. ex quo cognosci potest, eum usum pecuniae non magnitudine, sed ratione metiri solitum. Mendacium neque dicebat, neque pati poterat. itaque eius comitas non sine seueritate erat, neque grauitas sine facilitate: ut difficile esset intellectu, utrum eum amici magis uererentur, an amarent. Quidquid rogabatur, religiose promittebat; quod non liberalis, sed leuis arbitrabatur, polliceri quod praestare non posset. Idem in nitendo quod semel admisisset, tanta erat cura, ut non mandatam, sed suam rem uideretur agere. Nusquam suscepti negotij eum pertaesus est: suam enim existimationem in ea re agi putabat: qua nihil habebat carius. quo fiebat, ut omnium Ciceronum, Catonis, Marij, Q. Hortensij, A. Torquati, multorum praeterea equitum Romanorum negotia procuraret. ex quo iudicari poterat, non inertia, sed iudicio fugisse reip. procurationem. Humanitatis uero nullū asferre maius testimoniū possum, quam quod adolescens idem seni Sullae fuerit incundissimus, senex adolescenti M. Bruto; cum aequalibus autem suis Q. Hortensio, & M. Cicerone sic uixe-

rit, ut iudicare difficile sit, cui aetati fuerit aptissimus. quanquam cum praecipue dilexit Cicero, ut ne frater quidem ei Quinctus carior fuerit, aut familiarior. ei rei sunt indicio, praeter eos libros, in quibus de eo facit mentionem, qui in uulgus sunt editi, sexdecim uolumina epistolarum, ab consulatu eius usque ad extremum tempus ad Atticum missarum: quae qui legat, non multum desideret historiam contextam eorum temporum. sic enim omnia de studijs principum, uitijs ducum, aemulationibus reip. perscripta sunt, ut nihil in his non appareat; & facile existimari possit, prudentiam quodam modo esse diuinationem. non enim Cicero ea solum, quae uiuo se acciderunt, futura praedixit, sed etiam, quae nunc usu ueniunt, cecinit, ut uates. De pietate autem Attici quid plura commemorem? cum hoc ipsum uere gloriantem audierim in funere matris suae, quam extulit annorum nonaginta, cum esset septem, & sexaginta, se nunquam cum matre in gratiam rediisse, nunquam cum sorore fuisse in similitate, quam prope aetate aequalem habebat. quod est signum, aut nullam unquam inter eos querimoniam intercessisse, aut hunc ea fuisse in suos indulgentia, ut, quos amare deberet, irasci eis, nefas duceret. neque id fecit natura solum, (quam omnes ei paremus) sed etiam doctrina. nam & principum philosophorum ita percepta habuerat praecepta, ut his ad uitam agendam, non ad ostentationem, uteretur. Moris etiam maiorum sum-

mus

mus imitator fuit, antiquitatisq. amator : quam adeo diligenter habuit cognitam, ut eam totam in eo uolumine exposuerit, quo magistratus ornauit. nulla enim lex, neque pax, neque bellum, neque res illustris est populo R. quae non in eo suo tempore sit notata. & , quod difficillimum fuit, sic familiarum originem subtexuit, ut ex eo clarorum uirorum propages possimus cognoscere. fecit hoc idem separatim in alijs libris, ut, M. Bruti rogatu, Iuniam familiam a stirpe ad hanc aetatem ordine enumeraret, notans, qui a quoque ortus, quos honores, quibusq. temporibus cepisset : pari modo, Marcelli Claudij, de Marcellorum; Scipionis Cornelij, & Fabij Maximi, de Fabiorum, & Aemiliorum : quibus libris nihil potest esse dulcius ijs, qui aliquam cupiditatem habent notitiae clarorum uirorum. Attingit quoque poeticen; credimus, ne eius expers esset suauitatis. nanque uersibus, qui honore, rerum gestarum amplitudine ceteros Romani populi praestiterunt, exposuit, ita, ut sub singulorum imaginibus facta, magistratusq. eorum non amplius quaternis, quinisq. uersibus descripserit : quod uix credendum sit, tantas res tam breuiter potuisse declarari. Est etiam unus liber graece confectus de consulatu Ciceronis. Haetenus, Attico uiuo, edita a nobis sunt. nunc, quoniam fortuna nos superstites ei esse uoluit, reliqua persequemur, & , quantum potuerimus, rerum exemplis lectores docebimus, sicut supra significauimus, suos cuique mores ple-

namque conciliare fortunam. namque hic, contentus ordine equestri, quo erat ortus, in affinitatem peruenit imperatoris, diui Iulij filij, cum iam ante familiaritatem eius esset consecutus nulla alia re, quam elegantia uitae, qua ceteros ceperat principes ciuitatis, dignitate pari, fortuna humiliores. tanta enim prosperitas Caesarem est consecuta, ut nihil ei non tribueret fortuna, quod cuiquam ante detulerit, & conciliarit, quod ciuis Romanus quiuit consequi. Nata autem est Attico neptis ex Agrippa, cui uirginem filiam collocauit. hanc Caesar uix anniculam Ti. Claudio Neroni, Drusilla nato, priuigno suo, despondit. quae coniunctio necessitudinem eorum sanxit, familiaritatem reddidit frequentiore. quamuis ante haec sponsalia, non solum cum ab urbe abesset, nunquam ad suorum quam litteras misit, quin Attico mitteret, quid ageret in primis, quid legeret, quibusq. in locis, & quam diu esset moraturus: sed & cum esset in urbe, & propter suas infinitas occupationes minus saepe, quam uellet, Attico frueretur, nullus dies temere intercessit, quo non ad eum scriberet, quo aliquid de antiquitate ab eo requireret; modo aliquam quaestionem poeticam ei proponeret; interdum iocans eius uerbosiores eliceret epistolas. ex quo accidit, cum aedes Ioui Feretrii in Capitolio, ab Romulo constituta, uetustate, atque incuria detecta prolaberetur, ut Attici admonitu Caesar eam reficiendam curaret. Neque uero a M. Antonio minus ab-

sens

sens litteris colebatur, adeo ut accurate ille ex ultimis terris, quid ageret, quid curae sibi haberet, certiore faceret Atticum. hoc quale sit, facilius existimabit is, qui iudicare poterit, quantae sit sapientiae, eorum retinere usum, benevolentiamque, inter quos maximarum rerum non solum aemulatio, sed obtestatio tanta intercedebat, quantam fuit intercedere necesse inter Caesarem, atque Antonium; cum se uterque principem non solum urbis Romae, sed orbis terrarum esse cuperet. Tali modo cum septem, & septuaginta annos compleset, atque ad extremam senectutem non minus dignitate, quam gratia, fortunaque, creuisset, (multas enim hereditates nulla alia re, quam bonitate, cōsecutus) tantaq. prosperitate usus esset ualitudinis, ut annis xxx medicina non indignisset: nactus est morbum, quem initio & ipse, & medici contempserunt: nam putarunt esse τεταρπύον: cui remedia celeria, faciliaq. proponebantur. in hoc cum tres menses sine ullis doloribus, praeterquam quos ex curatione capiebat, consumpsisset, subito tanta vis morbi in unum intestinum prorupit, ut extremo tempore per lumbos fistula putris eruperit. atque antea quidem morbi diuturnitatem mo' esse ferebat, prius quam hoc ei accideret: postquam uero in dies dolores accrescere, febresq. accessisse sensit; Agrippam generum ad se accersiri iussit, & cum eo L. Corneliū Balbum, Sextumq. Peducaenum. hos ut uenisse uidit, in cubitum nixus, Quantam, inquit, curam

diligentiamq. in uale tudine mea tuenda hoc tempo-
 re adhibucri m , cum uos te ſtes habeam , nihil opus
 eſt pluribus uerbis commemorare . quibus quo-
 niam , ut ſpero , ſatiſfeci , me nihil . reliqui feciſſe ,
 quod ad ſanandum me pertineret : reliquum eſt , ut
 egomet mihi conſulam . id uos ignorare nolui . nam
 mihi ſtat , alere morbum deſinere . nanque his die-
 bus quidquid cibi ſumpſi , ita produxi uitam , ut au-
 xerim dolores ſine ſpe ſalutis . quare a uobis peto ,
 primum ut conſilium probetis meum ; deinde ne fru-
 ſtra dehortando conemini . Hac oratione habita , tan-
 ta conſtantia uocis , atque uultus , ut non ex uita ,
 ſed ex domo in domum uideretur migrare ; cum
 quidem Agrippa eum flens , atque oſculans oraret ,
 atque obſecraret , ne ad id , quod natura cogeret , ip-
 ſe quoque ſibi acceleraret , & , quoniam tum quo-
 que poſſet temporibus ſuper-eſſe , ſe ſibi , ſuiſq. re-
 ſeruaret ; preces eius taciturna ſua obſtinatione de-
 preſſit . ſic cum biduum cibo ſe abſtinuiſſet , ſubito
 febris deceſſit , leuiorq. morbus eſſe coepit : tamen
 propoſitum nihilo ſecius peregit . itaque die quinto
 poſtquam id conſilium inierat , prid . kal . Apr . Cn .
 Domitio , C . Soſio cos . deceſſit . elatus eſt in leſticu-
 la , ut ipſe praeciſerat , ſine ulla pompa funeris , co-
 mitantibus omnibus bonis , maxima uulgi frequen-
 tia . ſepultus eſt iuxta uiam Appiam , ad quintum
 lapidem , in monumento Q . Caecilij , auunculi ſui .

M. TVLLII. CICERONIS
EPISTOLARVM. AD

M. IVNIVM. BRVTVM

LIBER. I

CICERO. S. D. BRVTO

CLODIVS, tribunus pl. designatus,
ualde me diligit; uel, ut ἡμετέρως τε πορ
dicam, ualde me amat. quod cum mihi
ita persuasum sit; non dubito, (bene
enim me nosti) quin illum quoque iudices a me ama-
ri. nihil enim mihi minus hominis uidetur, quam
non respondere in amore ijs, a quibus prouocare.
is mihi uisus est suspicari, nec sine magno quidem
dolore, aliquid a suis, uel per suos potius inimicos
ad te esse delatum, quo tuus animus a se esset alie-
nior. non soleo, mi Brute, quod tibi notum esse ar-
bitror, temere affirmare de altero. est enim peri-
culosum, propter occultas hominum uoluntates,
multiplicesq. naturas. Clodij animum perspectum
habeo, cognitum, iudicatum. multa eius indicia,
sed ad scribendum non necessaria. uolo enim hoc te-
stimonium tibi uideri potius, quam epistolam. au-
ctus Antonij beneficio est: eius ipsius beneficij ma-
gna pars a te est. itaque eum, saluis nobis, uellet sal-
uum. in eum autem locum rem adductam intelli-
git, (est enim, ut scis, minime stultus) ut utrique
salui esse non possint: itaque nos mauult. de te uero
ami-

amicissime & loquitur, & sentit. quare, si quis secus ad te de eo scripsit, aut si coram locutus est; pe-
to a te etiam atque etiam, mihi ut potius credas,
qui & facilius iudicare possum, quam iste nescio
quis, & te plus diligo. Clodium tibi amicissimum
existima, ciuemq. talem, qualis & prudentissimus,
& fortuna optima esse debet. Vale.

CICERO. S. D. BRUTO

2

CUM haec scribebam, res existimabatur in ex-
tremum adducta discrimen: tristes enim de Bruto
nostro litterae, nuntijq. afferebantur. me quidem,
non maxime conturbabant. his enim exercitibus,
ducibusque, quos habemus, nullo modo poterā dis-
fidere. neque assentiebar maiori parti hominum.
fidem enim consulum non condemnabam, quae su-
specta uehementer erat: desiderabam non nullis in
rebus prudentiam, & celeritatem: quae si essent usi,
iam pridem remp. recuperassemus. non enim igno-
ras, quanta momenta sint in rep. temporum; &
quid intersit, idem illud utrum ante, an post de-
cernatur, suscipiatur, agatur. Omnia, quae seue-
re decreta sunt hoc tumultu, si, aut quo die dixi sen-
tentiam, perfecta essent, & non in diem ex die di-
lata, aut quo ex tempore suscepta sunt ut ageren-
tur, non tardata, & procrastinata, bellum iam nul-
lum haberemus. Omnia, Brute, praestituri reip. quae
praestare debuit is, qui esset eo, quo ego sum, gra-
du senatus populiq. iudicio collocatus: nec illa mo-
do,

do, quae nimirum sola ab homine sunt postulanda, fidem, uigilantiam, patriae caritatem. ea sunt enim, quae, nemo est, qui non praestare debeat. ego autem ei, qui sententiam dicat in principibus de rep. puto etiam prudentiam esse praestandam. nec me, cum mihi tantum sumpserim, ut gubernacula reip. prenderem, minus putarim reprehendendum, si inutiliter aliquid senatui suaserim, quam si infideliter.

Acta quae sint, quaeq. agantur, scio perscribi ad te diligenter. Ex me autem illud est quod te uelim habere cognitum, meum quidem animum in aciem esse, neque respectum ullum quaerere, nisi me utilitas ciuitatis forte conuerterit: maiores autem partes animi te, Cassiumq. respiciunt. Quamobrem ita te para, Brute, ut intelligas, aut, si hoc tempore bene res gesta sit, tibi meliorem remp. esse faciendam, aut, si quid offensum sit, per te esse eandem recuperandam.

C I C E R O . S . D . B R V T O

3

PLANCI animum in remp. egregium, legiones, auxilia, copias ex litteris eius, quarum exemplum tibi missum arbitror, perspicere potuisti. Lepidi, tui necessarij, (qui, secundum fratrem, affines habet, quos oderit, proximos) leuitatem, & inconstantiam, animumq. semper inimicum reip. iam credo tibi ex tuorum litteris esse perspectum. Nos expectatio sollicitat, quae est omnis iam in extremum adducta discrimen. est enim spes omnis in Bru-

to expediendo, de quo uehementer timebamus. Ego hic cum homine furioso satis habeo negotij Seruilio: quem tuli diutius, quam dignitas mea patiebatur; sed tuli reip. caussa, ne darem perditis ciuibus hominem parum sanum illum quidem, sed tamen nobilem, quo concurrerent: quod faciunt nihilo minus: sed eum alienandum a rep. non putabam. finem feci eius ferendi. coeperat enim esse tanta insolentia, ut neminem liberum duceret. In Planci uero caussa exarsit incredibili dolore, mecumq. per biduum ita contendit, & a me ita fractus est, ut eum in perpetuum modestiorem sperem fore. Atque in hac contentione ipsa, cum maxime res ageretur ad v. id. April. litterae mihi in senatu redditae sunt a Lentulo nostro, de Cassio, de legionibus, de Syria: quas statim cum recitauissem, cecidit Seruilius, complures praeterea. sunt enim insignes aliquot, qui improbissime sentiunt. sed acerbissime tulit Seruilius, assensum esse mihi de Planco. Magnum illud monstrum in rep. est, sed quo *

BRVIVS. S. D. CICERONI

4

LITTERAS tuas ualde expecto, quas scripsisti post nuncios nostrarum rerum, & de morte Trebonij. non enim dubito, quin mihi consilium tuum explices. Indigno scelere & ciuem optimum animus, & prouinciae possessione pulsi sumus: quam recuperari facile est; neque minus turpe, aut flagitiosum erit, post recuperari. Antonius adhuc est.

nobiscum : sed medijsfidius & moueor hominis precibus ; & timeo , ne illum aliquorum furor excipiat . plane aestuo . quod si scirem , quid tibi placeret ; si ne solitudine essem . id enim optimum esse , persuasum esset mihi . quare quamprimum fac me certio-rem , quid tibi placeat . Cassius nosler Syriam , legiones Syriacas habet , ultro quidem a Murco , & a Marcio , & ab exercitu ipso accersitus . Ego scripsi ad Tertiam sororem , & ad matrem , ne prius ederent hoc , quod optime ac felicissime gessit Cassius , quam tuum consilium cognouissent , tibi-que ui-sum esset . Legi orationes duas tuas , quarum altera kalendis Ian. usus es , altera de litteris meis , quae habita est abs te contra Calenum . nunc scilicet hoc expectas , dum eas laudem . Nescio , animi , an ingenij tui maior in his libellis laus contineatur . Iam concedo , ut uel Philippici uocentur : quod tu quadam epistola iocans scripsisti . Duabus rebus egemus Cicero , pecunia , & supplemento : quarum altera potest abs te expediri , ut aliqua pars militum istinc mittatur nobis , uel secreto consilio aduersus Pansam , uel actione in senatu : altera , quae magis est necessaria , neque meo exercitui magis , quam reliquorum . Hoc magis doleo , Asiam nos * amisisse : quam sic uexari a Dolabella audio , ut iam non uideatur crudelissimum eius facinus interfectio Trebonij . Vetus Antistius me tamen pecunia subleuauit . Cicero filius tuus sic mihi se probat industria , patientia , labore , animi magnitudine , omni-
demique

denique officio, ut prorsus nunquam dimittere uideatur cogitationem, cuius sit filius. Quare, quoniam efficere non possum, ut pluris facias eum, qui tibi est carissimus; illud tribue iudicio meo, ut tibi persuadeas, non fore illi abutendum gloria tua, ut adipiscatur honores paternos. kalendis Apr. Dyrrhachio.

CICERO. S. D. BRUTO

5

DATIS mane ad III. id. Apr. Scaptio litteris, eodem die tuas accepi kalendis Apr. Dyrrhachio datas, uesperis. itaque mane prid. id. Apr. cum a Scaptio certior factus essem, non esse eos profectos, quibus pridie dederam, & statim ire, hoc paullulū exaravi ipsa in turba matutinae salutatio nis. De Cassio laetor, & reip. gratulor, mihi etiam, qui, repugnante, & irascente Pansa, sententiam dixerim, ut Dolabellam bello Cassius persequeretur. & quidem audacter dicebam, sine nostro S. C. iam illud eum bellum gerere. De te etiam dixi tum, quae dicenda putavi. Haec ad te oratio perferetur: quoniam te uideo delectari Philippicis nostris. Quod me de Antonio consulis: quoad Bruti exitum cognorimus, custodiendum puto. Ex his litteris, quas mihi misisti, Dolabella Asiam uexare uidetur, & in ea se gerere teterrime. compluribus autem scripsisti, Dolabellam a Rhodijs esse exclusum. qui si ad Rhodum accessit, uidetur mihi Asiam reliquisse. id si ita est, istuc tibi censeo commorandum:

randum : sin eam semel cepit ; mihi crede , non erit ,
at in Asiam censeo persequendum . nihil mihi ui-
deris hoc tempore melius acturus . Quod egere te
duabus necessarijs rebus scribis , supplemento , &
pecunia : difficile consilium est . non enim mihi oc-
currunt facultates , quibus uti te posse uideam , prae-
ter illas , quas senatus decreuit , ut pecunias a ciui-
tatibus mutuas sumeres . De supplemento autem
non uideo quid fieri possit . tantum enim abest , ut
Pansa de exercitu suo , aut delectu tibi aliquid tri-
buat , ut etiam moleste ferat , tam multos ad te ire
uoluntarios : quo modo equidem credo , quod his re-
bus , quae in Italia decernuntur , nullas copias nimis
magnas esse arbitretur : quo modo autem multi su-
spicantur , ne te quidem nimis firmum esse uelit :
quod ego non suspicor . Quod scribis te ad Tertiam
sororem scripsisse , ut ne prius ederent ea , quae ge-
sta a Cassio essent , quam mihi uisum esset : uideo te
ueritum esse id , quod uerendum fuit , ne animi par-
tium Caesaris , quo modo etiam nunc partes appel-
lantur , uehementer commouerentur . sed ante quam
tuas litteras accepimus , audita res erat , & peruul-
gata . tui etiam tabellarij ad multos familiares tuos
litteras attulerant . quare neque supprimenda res
erat , praesertim cum id fieri non posset : neque , si
posset , non diuulgandum potius , quam occultan-
dum , putaremus . De Cicerone meo , & , si tantum
est in eo , quantum scribis , tantum scilicet , quan-
tum debeo , gaudeo : & , si , quod amas eum , eo

maiora facis; id ipsum incredibiliter gaudeo, a te eum diligi.

CICERO. S. D. BRUTO

6

Quae litterae tuo nomine recitatae sunt idibus Apr. in senatu, eodemq. tempore Antonij, credo ad te scripsisse tuos: quorum ego nemini concedo: sed nihil necesse erat eadem omnes. illud necesse, me ad te scribere, quid sentirem de tota constitutione huius belli, & quo iudicio essem, quaq. sententia. Voluntas mea, Brute, de summa rep. semper eadem fuit, quae tua; ratio quibusdam in rebus, non omnibus, paullo fortasse uehementior. Scis mihi semper placuisse, non rege solum, sed regno liberari remp. tu lenius, immortalis omnino cum tua laude: sed, quid melius fuerit, magno dolore sensimus, magno periculo sentimus. Recenti illo tempore, tu omnia ad pacem, quae oratione confici non poterant: ego omnia ad libertatem, quae sine pace nulla est: pacem ipsam bello, atque armis effici posse arbitrabar. studia non deerant arma postentium: quorum repressimus impetum, ardoremq. restinximus. itaque res in eum locum uenerat, ut, nisi Caesari Octauiano deus quidam illam mentem dedisset, in potestatem perditissimi hominis, & turpissimi M. Antonij ueniendum fuerit; quo cum, uides, hoc tempore ipso quod sit, quantumq. certamen. id profecto nullum esset, nisi tum conseruatus esset Antonius. Sed haec omitto. res enim a te gesta

*ſta memorabilis, & paene celeſtis, repellit omnes
 reprehentiones; quippe, quae ne laude quidem
 ſatis idonea affici poſſit. Extitiſti nuper uultu ſeu-
 ero; exercitum, copias, legiones idoneas per te bre-
 ui tempore comparati. Dij immortales, qui ille
 nuntius, quae illae litterae, quae laetitia ſenatus,
 quae alacritas ciuitatis erat? nihil unquã uidi tam
 omniũ conſenſione laudatum. Erat expectatio reli-
 quiarum Antonij, quem equitatu, legionibusq.
 magna ex parte ſpoliaras. ea quoque habuit exitũ
 optabilem. nam tuae litterae, quae recitatae in ſe-
 natu ſunt, & imperatoris, & militum uirtutem,
 & induſtriam tuorum, in quibus Ciceronis mei,
 declarant. Quod ſi tuis placuiſſet de his litteris re-
 ferri; & niſi in tempus turbulentiffimum poſt di-
 ſceſſum Panſae conſulis incidiffent: honos quoque
 iuſtus, & debitus dijs immortalibus, decretus eſſet.
 Ecce tibi idibus Apr. aduolat mane celer Pilus, qui
 uir, dũ boni, quam grauis, quam conſtans, quam bo-
 narum in rep. partium? hic episto-las affert duas, u-
 nam tuo nomine, alteram Antonij. dat Seruilio tri-
 buno pl. ille Cornuto: recitatur in ſenatu. ANTO-
 NIVS PRO COS. magna admiratio, ut ſi eſſet re-
 citatum, Dolabella Imperator: a quo quidem uene-
 rant tabellarij; ſed nemo Pili ſimilis, qui proferre lit-
 teras auderet, aut magiſtratibus reddere. Tuae reci-
 tantur, breues illae quidem, ſed in Antonium admo-
 dum lenes. uehementer admiratus ſenatus. mihi
 autem non erat explicatum, quid agerem. falſas
 S S dicerem?*

dicerem? quid, si tu eas approbasses? confirmarem? non erat dignitatis tuae. itaque ille dies silentio. Postridie autem, cum sermo increbuisse, Pilusq. oculos uehementius hominum offendisset; natum omnino est principium a me. de proconsule Antonio multa. Sextius caussae non defuit post me, cum, quanto suum filium, quanto meum in periculo futurum, diceret, si contra proconsulē arma tulissent nostri hominem: caussae non defuit. dixerunt etiam alij. Labeo uero noster, nec signum tuum in epistola, nec diem appositum, nec te scripsisse ad tuos, ut soles. hoc cogere uolebat, falsas litteras esse; & si quaeris, probabat. Nunc tuum est consilium, Brute, de toto genere belli. uideo te lenitate delectari, et eum putare fructum esse maximum. praeclare quidem, sed alijs rebus, alijs temporibus locus esse solet, debetq. clementiae. nunc quid agitur Brute? templis deorum immortalium imminet hominum egentium & perditorum spes, nec quidquam aliud decernitur hoc bello, nisi utrum simus, nec ne. cui parcimus? aut quid agimus? his ergo consulimus, quibus uictoribus uestigium nostrum nullum relinquetur? nam quid interest inter Dolabellam, & quemuis Antoniorum trium? quorum si cui parciamus, durī fuimus in Dolabella. Haec ut ita sentiret senatus, populusq. R. & si res ipsa cogebat, tamen maxima ex parte nostro consilio, atque auctoritate perfectum est. Tu si hanc rationem non probas, tuam sententiam defendam, non relinquā meam.

meam. neque dissolutum a te quidquam homines expectant, nec crudele. huius rei moderatio facilis est, ut in duces uehemens sis, in milites liberalis.

Ciceronem meum, mi Brute, uelim quamplurimum tecum habeas. uirtutis disciplinam meliorem reperiet nullam, quam contemplationem, atque imitationem tui. X V I. kal. Mai.

SCRIPTA, & ob signata iam epistola, litterae mihi redditae sunt a te, plenae rerum nouarum, maximeq. mirabiles: Dolabellam quinque cohortes misisse in Cherrhonesum. adeo ne copiis abundat, ut is, qui ex Asia fugere dicebatur, Europam appetere conetur? quinque autem cohortibus quidnam se facturum arbitratus est, cum tu eo quinque legiones, optimum equitatum, maxima auxilia haberes? quas quidem cohortes spero iam tuas esse; quoniam latro ille tam fuit demens. & tuum consilium uehementer laudo, quod non prius exercitum Apollonia, Dyrrhachioq. mouisti, quam de Antonij fuga audisti, Bruti eruptione, populi R. uictoria. itaque quod scribis, postea statuisse te, ducere exercitum in Cherrhonesum, nec pati sceleratissimo hosti ludibrio esse imperium populi R. facis ex tua dignitate, & e rep. Quod scribis de seditione, quae facta est in legione quarta de Antoniis: quod dicā, in bonam partem accipias: magis mihi probatur militum seueritas, quam tua. Te beneuolentiam exercitus, equitumq. expertum esse, uehementer gaudeo. De Dolabella, ut scribis, si quid habes

noui, facies me certiozem. in quo ualde delector,
 me ante prouidisse, ut tuum iudicium liberum esset
 cum Dolabella belligerendi: & id ualde pertinuit,
 ut ego tum intelligebam, ad remp. ut nunc iudico,
 ad dignitatem tuam. Quod scribis, me maximo
 otio egisse, ut insectarer Antonios; idq. laudas:
 credo ita uideri tibi: sed illam distinctionem tuam
 nullo pacto probo. scribis enim, acrius prohiben-
 da bella ciuilia esse, quam in superatos iracundiam
 exercendam. uehementer a te Brute dissentio: ne-
 que clementiae tuae cōcedo: sed salutaris seueritas
 uincit inanem speciem clementiae. quod si clementes
 esse uoluerimus, nunquam deerunt bella ciuilia. sed
 de hoc tu uideris. de me possum idem, quod Plauti-
 nus pater in Trinummo: Mihi quidem aetas acta
 ferme est; tua istuc refert maxime. opprimemini,
 mihi crede, Brute, nisi prouideritis. neque enim
 populum semper eundem habebitis, neque senatū,
 neque senatus ducem. haec ex oraculo Apollinis
 Pythij edita tibi puta. nihil potest esse uerius.
 XIV. Kal. Mai.

CICERO. S. D. BRUTO

7

NOSTRAE res meliori loco uidebantur. scri-
 pta enim ad te certo scio, quae gesta sunt. Quales
 tibi saepe scripsi, consules tales extiterunt. Caesa-
 ris uero pueri mirifica indoles uirtutis. utinam tam
 facile eum florentem & honoribus, & gratia rege-
 re, ac tenere possimus, quam facile adhuc tenui-
 mus.

mus. est omnino illud difficilius : sed tamen non dis-
fidimus . persuasum est enim adolescenti , & maxi-
me per me , eius opera nos esse saluos . & certe , nisi
is Antonium ab urbe auertisset , periissent omnia .
triduo uero , aut quadriduo ante hanc rem pulcher-
rimam , timore quodam perculsa ciuitas , tota ad te
se cum coniugibus , & liberis effundebat : eadem
recreata ad v i i . Kal. Mai. te huc uenire , quam se
ad te ire , malebat . quo quidem die magnorum meo-
rum laborum , multarumq. uigiliarum fructum ce-
pi maximum ; si modo est aliquis fructus ex solida ,
ueraq. gloria . nam tantae multitudinis , quantam
capit urbs nostra , concursus est ad me factus . ea
cum usque in Capitolium deductus , maximo clamo-
re , atque plausu in Rostris collocatus sum . nihil est
in me inane ; neque enim debet : sed tamen omnium
ordinum consensus , gratiarum actio , gratulatioq.
me commouet : propterea quod , popularem me
esse in populi salute , praeclarum est . Sed haec te ma-
lo ab alijs audire . Me uelim de tuis rebus , consi-
lijsq. facias diligentissime certior : illudq. consi-
deres , ne tua liberalitas dissolutior uideatur . sic sen-
tit senatus , sic populus R. nullos unquam hostes di-
gniores omni supplicio fuisse , quam ciues , qui hoc
bello contra patriam arma ceperunt . quos quidem
ego omnibus sententijs ulciscor , & persequor , om-
nibus bonis approbantibus . tu quid de hac re sen-
tias , tui iudicij est . ego sic sentio , trium fratrum
unam , & eandem esse causam . Consules duos , bo-

nós quidem, sed duntaxat bonos, amisimus. Hirtius quidem ipsa uictoria occidit, cum paucis diebus magno praelio ante uicisset. nam Pansa fugerat, uulneribus acceptis, quae ferre non potuit. reliquias hostium Brutus persequitur, & Caesar. hostes autem omnes iudicati, qui M. Antonij sectam secuti sunt. itaque id S. C. plerique interpretantur etiam ad tuos siue captiuos, siue dediticios pertinere. equidem nihil differui durius, cum nominatim de C. Antonio decernerem; quod ita statueram, a te cognoscere causam eius senatuam oportere. x. kal. Mai.

ERVTVS. S. D. C I C E R O N I 8

QVANTA sim laetitia affectus, cognitis rebus Bruti nostri, & consulum, facilius est tibi existimare, quam mihi scribere. cum alia laudo, & gaudeo accidisse, tum quod Bruti eruptio non solū ipsi salutaris fuit, sed etiam maximo ad uictoriam adiumento. Quod scribis, trium Antoniorum unam atque eandem causam esse; quid ego sentiam, mei iudicij esse: statuo nihil, nisi hoc; senatus aut populi R. iudicium esse de ijs ciuibus, qui pugnantes non interierunt. At hoc ipsum; inquires, inique facis, qui hostilis animi in remp. homines ciues appelles. Immo iustissime. quod enim non dum senatus censuit, nec populus R. iussit, id arroganter nō praeiudico, neque reuoco ad arbitrium meum. illud quidem non muto, quod ei, quem me occidere

res

res non coegit, neque crudeliter quidquam eripui,
neque disolute quidquam remisi; habuiq. in mea
potestate, quoad bellum fuit. multo quidem hone-
stius iudico, magisq. quod concedere possit resp. mi-
serorum fortunam non insectari, quam infinita tri-
buere potentibus, quae cupiditatem, & arrogan-
tiam incendere possint. qua in re, Cicero, uir opti-
me, ac fortissime, mihiq. merito & meo nomine,
& reip. carissime, nimis credere uideris spei tuae,
statimque, ut quisque aliquid recte fecerit, omnia
dare, ac permittere: quasi non liceat traduci ad ma-
la cōsilia corruptum largitionibus animū, quae tua
est humanitas, aequo animo te moneri patieris, prae-
sertim de cōmuni salute: facies tamen, quod tibi ui-
sum fuerit: etiam ego, cum me docueris. nūc Cicero,
nunc agendū est, ne frustra oppressum esse Antoniū
gausi simus; neu semper primi cuiusque mali exci-
dendi causa sit, ut aliud renascatur illo peius. nihil
iam neque opinantibus, aut patientibus nobis ad-
uersi euenire potest, in quo non cum omnium cul-
pa, tum praecipue tua futura sit, cuius tantā aucto-
ritatem senatus ac populus R. non solum esse pati-
tur, sed etiam cupit, quanta maxima in libera ciui-
tate unius esse potest: quam tu non solum bene sen-
tiendo, sed etiam prudenter tueri debes. pruden-
tiae porro, quae tibi superest, nulla abs te desidera-
tur, nisi modus in tribuendis honoribus. alia omnia
sic adsunt, ut cum quolibet antiquorum comparari
possint tuae uirtutes. unum hoc grato animo, libe-

raliq. profectum, cautiorem, ac moderationem liberalitatem desiderat. nihil enim senatus cuiquā dare debet, quod male cogitantibus exemplo, aut praesidio sit. itaque timeo, de consulatu, ne Caesar tuus altius se ascendisse putet decretis tuis, quam inde, si consul factus sit, descensurum. quod si Antonius ab alio relictum regni instrumentum occasionem regnandi habuit: quonam animo fore putas, si quis, auctore non tyranno interfecto, sed ipso senatu, putat se imperia quaelibet concupiscere posse? quare tum & facilitatem, & providentiam laudabo tuam, cum exploratum habere coepero, Caesarem honoribus, quos acceperit, extraordinarijs fore contentum. Alienae igitur, inquires, culpaereum facies? prorsus alienae; si provideri potuit, ne existeret. quod utinam inspektare possis timorem de illo meum. His litteris scriptis, te consulem factum audiui. tum uero incipiam proponere mihi remp. iustam, & iam suis nitentem uiribus, si istuc uidero. Filius ualet, & in Macedoniam cum equitatu praemissus est. Idibus Mai. ex castris.

CICERO. S. D. BRUTO

9

AD V. kal. Mai. cum de ijs, qui hostes iudicati sunt, bello persequendis sententiae dicerentur, dixit Seruilius etiam de Ventidio, & ut Cassius persequeretur Dolabellam. cui cum essem assensus, decreui hoc amplius, ut tu, si arbitrarere utile, exq. rep. esse, persequerere Dolabellam bello: si minus

minus id commodoreip. facere posses, siue non existimares e rep. esse, ut in iisdem locis exercitum contineres. nihil honorificentius potuit facere senatus, quam ut tuum esset iudicium, quid tibi maxime conducere reip. uideretur. equidem sic sentio: si manum habet, si castra, si ubi consistat uspiam Dolabella; ad fidem, & ad dignitatem tuam pertinere, eum persequi. De Cassii nostri copijs nihil sciebamus. neque enim ab ipso ullae litterae: neque nuntiabatur quidquam, quod pro certo haberemus. quantopere autem intersit, opprimi Dolabellam, profecto intelligis; tū ut sceleris poenas persoluat; tum ne sit, quo se latronum duces ex Mutinēsi fuga conferant. atque hoc mihi iam ante placuisse, potes ex superioribus meis litteris recordari. quanquam tum et fugae portus erat in tuis castris, et subsidium salutis in tuo exercitu. quo magis nunc liberati, ut spero, periculis, in Dolabella opprimendo occupati esse debemus. sed haec cogitabis diligentius, statues sapienter: facies nos, quid constitueris, & quid agas, si tibi uidebitur, certiores. Ciceronem nostrum in uestrum collegium cooptari uolo. existimo omnino absentium rationem sacerdotum comitijs posse haberi. nam etiam factum est antea. Caius enim Marius, cum in Cappadocia esset, lege Domitia factus est augur: nec, quo minus id postea liceret, ulla lex sanxit. est etiam in lege Iulia, quae lex est de sacerdotijs proxima, his uerbis: Qui petit, cuius ue ratio habebitur. aperte indi-

cat,

cat, posse rationem haberi etiam nō præsens. hac de re scripsi ad eum, ut tuo iudicio uteretur, sicut in rebus omnibus. tibi autem statuendum est de Domino, & de Catone nostro. sed quamuis liceat absens rationem haberi, tamen omnia sunt præsens faciliora. quod si statueris in Asiam tibi eundem, nulla erit ad comitia nostros accersendi facultas. omnino, Pansa uiuo, celeriora omnia putabamus. statim enim collegam sibi surrogasset: deinde ante praetoria, sacerdotum comitia fuissent. nunc per auspicia longam moram uide. dum enim unus erit patricius magistratus, auspicia ad patres redire non possunt. magna sane perturbatio. tu tota de re quid sentias, uelim me facias certiore. III. non. Mai.

BRVTVS. S. D. CICERONI

10

N O L I expectare, dum tibi gratias agam. iam pridē hoc ex nostra necessitudine, quae ad summam beneuolentiam peruenit, sublatum esse debet. Filius tuus a me abest. in Macedonia congregamur. iussus est enim Ambraciam ducere equites per Thessaliam: & scripsi ad eum, ut mihi Heraclēam occurreret. cum eum uidero, (quoniam nobis permittis) communiter constituemus de reditu eius ad petitionem, aut ad commendationem honoris. Tibi Glycona, medicum Pansae, qui sororem Achilleos nostri in matrimonio habet, diligentissime commendo. audimus, eum uenisse in suspicionem Torquato de morte Pansae, custodiriq. ut paricidam.

vicidam , nihil minus credendum est. quis enim maiorem calamitatem morte Pansae accepit ? praeterea est modestus homo , & frugi , quem ne utilitas quidem uideatur impulsura fuisse ad facinus . Rogo te , & quidem ualde rogo , (nam Achilles noster non minus , quam aequum est , laborat) eripias eum ex custodia , conseruesque . hoc ego ad meum officium priuatarum rerum aequae , atque ullam aliam rem , pertinere arbitror . Cum has ad te scriberem litteras , ab Satrio , legato C. Trebonij , reddita est mihi epistola , a Tullio , & Deiotaro Dolabellam caesum , fugatumq. esse . graecam epistolam tibi missi Cycherei cuiusdam ad Satrium missam . Flavius noster de controuersia , quam habet cum Dyrrhachinis hereditariam , sumpsit te iudicem . rogo te , Cicero , & Flavius rogat , rem conficias . quin ei , qui Flanium fecit heredem , pecuniam debuerit ciuitas , non est dubium : neque Dyrrachachini instiantur : sed sibi donatum aes alienum a Caesare dicunt . noli pati , a necessarijs tuis necessario meo iniuriam fieri . xvii . kal . lun . ex castris , ad imam Candaniam .

B R V T V S . S . D . C I C E R O N I

II

L . B I B V L V S quam carus mihi esse debeat , nemo melius iudicare potest , quam tu , cuius tantae pro rep . contentiones , sollicitudinesq. sunt , fuerunt . itaque uel ipsius uirtus , uel nostra necessitudo debet conciliare te illi . quo minus multa mihi scribenda esse arbitror . uoluntas enim te mouere debet

debet nostra ; si modo iusta est, aut pro officio necessario suscipitur. in Pansae locum petere constituit. eam nominationem a te petimus. neque coniunctiori dare beneficium, quam nos tibi sumus, neque digniorem nominare potes, quam Bibulum. De Domitio, & Appuleio quid attinet me scribere, cum ipsi per se tibi commendatissimi sint? Appuleium uero tu tua auctoritate suslinere debes. sed Appuleius in sua epistola celebrabitur. Bibulum noli dimittere ex sinu, tantum iam uirum, ex quanto, crede mihi, potest euadere, qui uestris paucorum respondeat laudibus.

CICERO. S. D. BRUTO

12

MULTOS tibi commendo, & commendem necesse est. optimus enim quisque uir, & ciuis sequitur iudicium tuum: tibiq. omnes sortes uiri nanciare operam, & studium uolunt: nec quisquam est, quin ita existimet, meam apud te & gratiam, & auctoritatem ualere plurimum: sed C. Nasennium, municipem Sueffanum, tibi ita commendo, ut neminem diligentius. Cretensi bello, Metello imperatore, octauum principem duxit: postea in re familiarum occupatus fuit. hoc tempore, cum reip. partibus, tu tua excellenti dignitate comotus, uellet per te aliquid auctoritatis assumere. forte uirum, Brute, tibi comendo, frugi hominem, & si quid ad rem pertinet, etiam locupletem. pergratum mihi erit, si eum ita tractaris, ut merito tuo mihi gratias agere possit.

CICERO

F V N G E R E R officio , quo tu functus es in meo luctu , teq. per litteras consolarer , nisi scirem , ijs remedijs , quibus meum dolorem tu leuasses , te in tuo egere . ac uelim , facilius , quam tunc mihi , nunc tibi tute medeare . est enim alienum tanto uiro , ut es tu , quod alteri praeceperit , id ipsum facere non posse . me quidem cum rationes , quas collegeras , tum auctoritas tua a nimio maerore deterruit . cum enim mollius tibi ferre uiderer , quam deceret uirum , praesertim eum , qui alios consolari solet , accusasti me per litteras grauioribus uerbis , quam tua consuetudo ferebat . itaque iudicium tuum magni aestimans , idq. ueritus , me ipse collegi , & ea , quae didiceram , legeram , acceperam , grauiora duxi tua auctoritate addita . Ac mihi tum Brute officio solum erat , & naturae , tibi nunc populo , & scenae , ut dicitur , seruiendum est . nam cum in te non solum exercitus tui , sed omnium ciuium , ac paene gentium coniecti oculi sint ; minime decet , propter quem fortiores ceteri sumus , eum ipsum animo debilitatum uideri . quamobrem accepisti tu quidem dolorem , (id enim amisisti , cui simile in terris nihil fuit) & est dolendum in tam graui uulnere : ne id ipsum , carere omni sensu doloris , sit miserius , quam dolere : sed , ut modice , ceteris utile est , tibi necesse est . Scriberem plura , nisi ad te haec ipsa nimis multa essent . Nos te , tuumq. exercitum
expectamus

exspectamus : sine quo , ut reliqua ex sententia succedant , uix satis liberi uidemur fore . De tota rep. plura scribam , & fortasse iam certiora ijs litteris , quas Veteri nostro cogitabam dare .

CICERO . S . D . BRUTO

14

NULLAS adhuc a te litteras habebamus , ne famam quidem , quae declararet , te , cognita senatus auctoritate , in Italiam adducere exercitum : quod ut faceres , idq. maturares , magnopere desiderabat resp. ingrauescit enim in dies intestinum malum , nec externis hostibus magis , quam domesticis , laboramus : qui erant omnino ab initio belli , sed facilius frangebantur . erectior senatus erat , non sententijs solum nostris , sed etiam cohortationibus excitatus . erat in senatu satis uehemens , & acer Pansa , cum in ceteros huius generis , tum maxime in socerum : cui consuli non animus ab initio , non fides ad extremum defuit . bellum ad Mutinam gerebatur , nihil ut in Caesare reprehenderes , non nulla in Hirtio . huius belli fortuna , ut in secundis , fluxa ; ut in aduersis , bona . erat uictrix resp. caesis Antonij copijs , ipso expulso . Bruti deinde ita multa peccata , ut quodam modo uictoria excideret e manibus . perterritos , inermos , saucios non sunt nostri duces persecuti : datumq. Lepido tempus est , in quo leuitatem eius , saepe perspectam , maioribus in malis experiremur . sunt exercitus boni , sed rudes , Bruti , & Planci . sunt fidelissima , & maxima

ma auxilia Gallorum . sed Caesarem , meis consilijs
adhuc gubernatum , praeclara ipsum indole , admi-
rabiliq. constantia , improbissimis litteris quidam ,
fallacibus interpretibus , ac nuntijs impulerunt in
spem certissimam consulatus . quod simul atque sen-
si ; neque ego illum absentem litteris monere desti-
ti , nec accusare praesentes eius necessarios , qui eius
cupiditati suffragari uidebantur ; nec in senatu scele-
ratissimorum consiliorum fontes aperire dubitavi .
nec uero ulla in re memini aut senatum meliorem ,
aut magistratus : nunquam enim in honore extra-
ordinario potentis hominis , uel potentissimi potius
(quando quidem potentia iam in ui posita est , &
armis) accidit ut nemo tribunus pl. nemo alio ma-
gistratu , nemo priuatus auctor existieret . sed in
hac constantia , atque uirtute , erat tamen sollicita ci-
uitas . illudimur enim , Brute , cum militum delicijs ,
tum imperatoris insolentia . tantum quisque in rep.
posse postulat , quantum habet uirium . non ratio ,
non modus , non lex , non mos , non officium ualet ,
non iudicium , non existimatio ciuium , non poster-
tatis uerecundia . Haec ego multo ante prospiciens ,
fugiebam ex Italia , tum , cum me uestrorum edicto-
rum fama reuocauit . incitasti uero tu me , Brute ,
Veliae . quanquam enim dolebam in eam me urbem
ire , quam tu fugeres , qui eam liberauisses , quod
mihi quoque quondam acciderat , periculo simili ,
casu tristiore : perrexi tamen , Romamq. perueni ;
nulloq. praesidio quateseci Antonium ; contraq.
eius

eius arma nefanda, praesidia, quae oblata sunt, Caesaris consilio, & auctoritate firmavi. qui si steterit idem, mihiq. paruerit; satis uidemur habituri praesidij. sin autem impiorum consilia plus ualuerint, quam nostra; aut imbecillitas aetatis non potuerit grauitatem rerum sustinere: spes omnis in te. quam obrem aduola obsecro, atque eam remp. quam uirtute, atque animi magnitudine magis, quam euentis rerum, liberasti, exitu libera. omnis omnium concursus ad te futurus est. hortare idem per litteras Cassium. spes libertatis nusquam, nisi in uestrorum castrorum praesidijs, est. firmos omnino & duces habemus ab occidente, & exercitus. hoc adolescentis praesidium equidem adhuc firmum esse confido; sed ita multi labefactant, ut, ne moueatur, interdum extimescam. Habes totum reip. statum, qui quidem tum erat, cum has litteras dabam. uelim deinceps meliora: sin aliter fuerit, quod dii omen auertant, reip. uicem dolebo, quae immortalis esse debeat: mihi quidem quantulum reliqui est?

BRVTVS. S. D. CICERONI

15

VETERIS Antistij talis animus est in remp. ut non dubitem, quin & in Caesare, & Antonio se praestiturus fuerit acerrimum propugnato rem communis libertatis, si occasione potuisset occurrere. nam qui in Achaia congressus, P. Dola-bella milites, atque equites habente, quoduis adire periculum ex insidijs paratissimi ad omnia latronis maluerit

maluerit, quam uideri aut coactus esse pecuniam dare, aut libenter dedisse homini nequissimo, atque improbissimo, is nobis ultro et pollicitus est, et dedit x x HS ex sua pecunia, & quod multo carius est, se ipsum obtulit, & coniunxit. huic persuadere coepimus, ut imperator in castris remaneret, remque publicam defenderet. Statuit eundem sibi, quoniam exercitum dimisisset: statim uero rediturum ad nos confirmauit, legatione suscepta, nisi praetorum comitia habituri essent consules. nam illi ita sentienti de rep. magnopere auctor fui, ne differret tempus petitionis suae. cuius factum omnibus gratum esse debet, qui modo iudicarint hunc exercitum esse reip. tibi tanto gratius, quanto maiore animo, gloriaque libertatem nostram defendis, & dignitatem, si contigerit nostris consilijs exitus, quem optamus, perfunditurus es. ego etiam, mi Cicero, proprie, familiariterque te rogo, ut Veterem ames, uelisque esse quam amplissimum. qui, & si nulla re deterreri a proposito potest, tamen excitari tuis laudibus, indulgentiaque poterit, quo magis amplexetur, ac tueatur iudicium suum: & mihi gratissimum erit.

CICERO. S. D. BRVTO

16

ETSI daturus eram Messallae Coruino continuo litteras, tamen Veterem nostrum ad te sine litteris meis uenire nolui. Maximo in discrimine respublicae. Brute, uersatur; uictoresque rursus decertare cogimur. id accidit M. Lepidi scelere, & amentia. quo tempore

TT

cum

cum multa propter eam curam, quam pro rep. suscepisti, grauius ferirem, tum nihil tui grauius, quam me non posse matris tuae precibus cedere, non sororis. nam tibi, quod mihi plurimi est, facile me satisfacturum arbitrabar. nullo enim modo poterat caussa Lepidi distingui ab Antonio, omniumque iudicio etiam durior erat, quod, cum honoribus amplissimis a senatu esset Lepidus ornatus, tum etiam paucis ante diebus praeclaras litteras ad senatum misisset, repente non solum recepit reliquias hostium, sed bellum acerrimum terra, marique gerit: cuius exitus qui futurus sit, incertum est. ita, cum rogamur, ut misericordiam liberis eius impertiamus, nihil affertur, quo minus summa supplicia, si, quod Iupiter omen auertat, pater puerorum uicerit, subeunda nobis sint. Nec uero me fugit, quam sit acerbum, parentum scelera filiorum poenis lui: sed hoc praeclare legibus comparatum est, ut caritas liberorum amiciores parentes reip. redderet. itaque Lepidus crudelis in liberos, non is, qui Lepidum hostem iudicat. atque ille, si, armis positus, de ui damnatus esset; quo in iudicio certe defensionem non haberet: eandem calamitatem subirent liberi, bonis publicatis. quanquam, quod tua mater, & soror deprecatur pro pueris, id ipsum, & multa alia crudeliora nobis omnibus Lepidus, Antonius, & reliqui hostes denuntiant. itaque maximam spem hoc tempore habemus in te, atque exercitu tuo. cum ad reip. summam, tum ad gloriam, & dignitatem

tatem tuam uehementer pertinet, te in Italiam, ut ante scripsi, uenire quamprimum: eget enim uehementer tum uiribus tuis, tum etiam consilio resp. Veterem pro eius erga te beneuolentia, singulari. officio libenter ex tuis litteris cōplexus sum; eumq. cum tui, tum reip. studiosissimum, amantissimumq. cognoui. Ciceronem meum propediem, ut spero, uidebo. tecum enim illum, & te in Italiam celeriter esse uenturum confido.

B R V T V S . S . D . C I C E R O N I 17

D E M. Lepido uereri me cogit reliquorum timor. qui si eripuerit se nobis; quod, uelim, temere, atque iniuriose de illo suspicati sint homines: oro, atque obsecro te Cicero, necessitudinem nostram, tuamq. in me beneuolentiam obtestans, sororis meae liberos obliuiscaris esse Lepidi filios, meq. his in patris locum successisse existimes. hoc si a te impetro, nihil profecto dubitabis pro his suscipere. aliter alij cum suis uiuunt: nihil ego possum in sororis meae liberis facere, quo possit expleri uoluntas mea, aut officium. quid uero aut mihi tribuere boni possunt; si modo digni sumus, quibus aliquid tribuatur; aut ego matri, ac sorori, puerisq. illis praeſtaturus sum, si nihil ualuerit apud te, reliquumq. senatum contra patrem Lepidum Brutus auunculus? scribere multa ad te neque possum praeſolitudine, ac stomacho, neque debeo. nam si in tanta re, tamq. necessaria uerbis mihi opus est ad

te excitandum, & confirmandum; nulla spes est, facturum te, quod uolo, & quod oportet. quare noli expectare longas preces: intueri me ipsum, qui hoc a te uel a Cicerone, coniunctissimo homine, priuatim, uel a consulari, tali uiro, remota necessitudine priuata, debeo impetrare. quid sis factururus, uelim mihi quamprimum rescribas. kal. Quint. ex castris.

CICERO. S. D. BRUTO . 18

BREUES tuae litterae: breues, dico? immo nullae. tribus ne uersiculis his temporibus Brutus ad me? nihil scripsissem potius. & requiris meas. quis unquam ad te tuorum sine meis uenit? quae autem epistola non pondus habuit? quae si ad te perlatae non sunt, ne domesticas quidem tuas perlatas arbitror. Ciceroni scribis te longiorem daturum epistolam. recte id quidem: sed haec quoque debuit esse plenior. ego autem, cum ad me de Ciceronis abs te discessu scripsisses, statim extrusi tabellarios, litterasq. ad Ciceronem, ut, etiam si in Italiam uenisset, ad te rediret. nihil enim mihi iucundius, nihil illi honestius. quanquam aliquoties ei scripseram, sacerdotum comitia mea summa contentione in alterum annum esse reiecta; quod ego cum Ciceronis causa elaborari, tum Domitij, Catonis, Lentuli, Bibulorum: quod ad te etiam scripseram. sed uide licet, cum illam pusillam epistolam tuam ad me dabas, non dum erat tibi id notum. quare omni studio
ate,

ate, mi Brute, contendo, ut Ciceronem meum ne dimittas, tecumq. adducas. quod ipsum, si temp. cui susceptus es, respicis, tibi iam iamq. faciendum est. renatum enim bellum est, idq. non paruo scelere Lepidi. exercitus autem Caesaris, qui erat optimus, non modo nihil prodest, sed etiam cogit exercitum tuum flagitari: qui si Italiam attigerit; erit ciuis nemo, quem quidem ciuem appellari fas sit, qui se non in tua castra conferat. etsi Brutum praeclare cum Planco coniunctum habemus. sed non ignoras, quam sint incerti animi hominum, & infecti partibus, & exitus proeliorum. quin etiam, si, ut spero, uicerimus, tamen magnam gubernationem tui consilij, tuaeq. auctoritatis res desiderabit. subueni igitur per deos, idq. quamprimum: tibiq. persuade, non te idibus Martijs, quibus seruitutem a tuis ciuibus repulisti, plus profuisse patriae, quam, si mature ueneris, profuturum. I I. id. Quint.

M^ESSALLAM habes: quibus igitur litteris tam accurate scriptis assequi possum, subtilius ut explicem, quae gerantur, quaeq. sint in rep. quā tibi is exponet, qui & optime omnia nouit, & elegantissime expedire, & deferre ad te potest? caue enim existimes, Brute, (quanquam non necesse est ea me ad te, quae tibi nota sunt, scribere; sed tamen tantam omnium laudum excellentiam non queo si-

lento praeterire) caue putes, probitate, constantia, cura, studio reip. quidquam illi esse simile: ut eloquentia, qua mirabiliter excellit, uix in eo locum ad laudandum habere uideatur: quanquam in hac ipsa sapientia plus apparet: ita graui iudicio, multa arte se exercuit in uerissimo genere dicendi. tãta autem industria est, tantumq. euigilat in studio, ut non maxima ingenio, quod in eo summum est, gratia habenda uideatur. Sed prouehor amore. non enim id propositum est huic epistolae, Messallam ut laudem, praesertim ad Brutum; cui & uirtus illius non minus; quam mihi, nota est, & haec ipsa studia, quae laudo, notiora. quem cum a me dimittens grauititer ferrem, hoc leuabar uno, quod ad te, tanquam ad alterum me, proficiscens, & officioungebatur, & laudem maximam sequebatur. Sed haec haëtenuis. Venio nunc, longo sane interuallo, ad quandam epistolam, qua, mihi multa tribuens, unum reprehendebas, quod in honoribus decernendis essem nimius, & tanquam prodigus. tu hoc: a'ius fortasse, quod in animaduersione, poenaq. durior: nisi fortasse utrunque tu. quod si ita est, utriusque rei meum iudicium tibi cupio esse notissimum: neque solum ut Solonis dictum usurpem, qui & sapientissimus fuit ex septem, & legum scriptor solus ex septem. is remp. contineri duabus rebus dixit, praemio, & poena. est scilicet utriusque rei modus, sicut reliquarum, & quaedam in utroque genere mediocritas. sed non tanta de re propositum est

est hoc loco disputare. quid ego autē secutus in bello
sim in sententijs dicendis, aperire non alienum pu
to. Post interitum Caesaris, & uestras memorabi
les idus Martias, Brute, quid ego praetermissum a
uobis, quantamq. impendere reip. tempestatem
dixerim, non es oblitus. magna pestis erat depulsa
per uos, magna populi R. macula deleta, uobis
uero parta diuina gloria: sed instrumentum regni
delatum ad Lepidum, & Antonium: quorum al
ter inconstantior, alter impurior, uterque pacem
metuens, inimicus otio. his ardentibus perturban
dae reip. cupiditate quod opponi posset praesidium,
non habebamus. erexerat enim se ciuitas in retinen
da libertate consentiens. nos tum nimis acres. uos,
fortasse sapientius, excessistis urbe ea, quam libera
ratis: Italiae, sua uobis studia profiteati, remisistis.
itaque cum teneri urbem a paricidis uiderem, nec
te in ea, nec Cassium tuto esse posse, eamq. armis
oppressam ab Antonio: mihi quoque ipsi esse exce
dendum putauimus. tetrum enim spectaculum, oppres
sa ab impijs ciuitas, opitulandi potestate praecisa.
sed animus idem, qui semper, infixus in patriae ca
ritate, discessum ab eius periculis ferre non potuit.
itaque in medio Achaico cursu, cum Etesiarum
diebus Auster me in Italiam, quasi dissuasor mei
consilij, retulisset, te uidi Veliae, doluiq. uehemen
ter. cedebas enim Brute, cedebas: quoniam Stoi
ci uestri negant fugere sapienti. Romam ut ueni,
statim me obtuli Antonij sceleri, atque dementiae,

quem cum in me incitauissem, consilia inire coepi, Brutina plane, (uestri enim haec sunt propria sanguinis) reip. liberandae. longa sunt, quae restant, praetereunda : sunt enim de me. tantum dico, Caesarem hunc adolescentem, per quem adhuc sumus, si uerum fateri uolumus, fluxisse ex fonte consiliorum meorum. huic habiti a me honores, nulli quidem, Brute, nisi debiti, nulli, nisi necessarij. ut enim primum libertatem reuocare coepimus, cum se non dum ne Decimi quidem Bruti diuina uirtus, ita commouisset, ut iam id scire possemus ; atque omne presidium esset in puero, qui a ceruicibus nostris auertisset Antonium ; quis honos ei nõ fuit discernendus ? quanquam ego illi tum uerborum laudem tribui, eamq. modicam : decreui etiam imperium : quod quanquam uidebatur illi aetati honorificum, tamen erat exercitum habenti necessarium. quid enim est sine imperio exercitus ? statuam Philippus decreuit ; celeritatem petitionis primo Seruius, post maiorem etiam Seruilius. nihil tum nimium uidebatur. sed nescio quo modo facilius in timore benigni, quam in uictoria grati reperimur. ego enim, D. Bruto liberato, cum laetissimus ille ciuitati dies illuxisset, idemq. casu Bruti natalis esset, decreui, ut in fastis ad eum diem Bruti nomen adscriberetur. in eoq. sum maiorum exemplum secutus, qui hunc honorem mulieri Larentiae tribuerunt, cui uos pontifices ad aram in Velabro facere soletis. quod ego cum dabam Bruto, notam esse in

fastis

fastis gratissimae uictoriae sempiternam uolebam.
atque illo die cognoui, haud paullo plures in sena-
tu maleuolos esse, quam gratos. Eos per ipsos dies
effudi, si ita uis, honores in mortuos Hirtium, &
Pansam, Aquilam etiam: quod quis reprehendit,
nisi qui, deposito metu, praeteriti periculi fuerit
oblitus? accedebat ad beneficij memoriam gratam
ratio illa, quae etiam posteris posset esse salutaris.
extare enim uolebam in crudelissimos hostes monu-
menta odij publici sempiterna. Suspisor illud minus
tibi probari, quod a tuis familiaribus, optimis illis
quidem uiris, sed in rep. rudibus, non probabatur,
quod, ut ouāti introire Caesari liceret, decreuerim.
ego autem (sed erro fortasse: nec tamen is sum, ut
mea me maxime delectent) nihil mihi uideor hoc
bello sensisse prudentius. cur autem ita sit, aperien-
dum non est; ne magis uidear prouidus fuisse, quam
gratus. hoc ipsum nimium: quare alia uideamus.
D. Bruto decreui honores, decreui L. Planco. prae-
clara illa quidem ingenia, quae gloria inuitantur:
sed senatus etiam sapiens, qui, quae quenque re pu-
tat, modo honesta, ad remp. inuandum posse addu-
ci, hac utitur. At in Lepido reprehenditur: cui cum
statuam in Rostris statuissemus, iidem illam euer-
timus. Nos illum honore studuimus a furore reuo-
care: uicit amentia leuissimi hominis nostram pru-
dentiam. nec tamen tantum in statuenda Lepidi sta-
tua factum est mali, quantum in euertenda boni.
Satis multa de honoribus. nūc de poena pauca sunt
dicenda.

dicenda. Intellexi enim ex tuis saepe litteris, te in ijs, quos bello deuicisti, clementiam tuam uelle laudari. exstimo equidem, nil a te nisi sapienter: sed, sceleris poenam praetermittere, (id enim est, quod uocatur ignoscere) etiam si in ceteris rebus tolerabile est, in hoc bello perniciosum puto. nulum enim bellum ciuile fuit in nostra rep. omnium, quae memoria mea fuerunt, in quo bello non, utra-
cunque pars uicisset, tamen aliqua forma esset futura reip. hoc bello uictores quam remp. simus habituri, non facile affirmarim: uictis certe nulla unquam erit. Dixi igitur sententias in Antonium, dixi in Lepidum seueras, neque tam ulciscendi causa, quam ut & in praesens sceleratos ciues timore ab impugnanda patria deterrerem; & in posterum documentum statuerem, ne quis talem amentiam uellet imitari. quanquam haec quidem sententia non magis mea fuit, quam omnium. in qua uidetur esse illud crudele, quod ad liberos, qui nihil meruerunt, poena peruenit. sed id & antiquum est, & omnium ciuitatum: siquidem etiam Themistoclis liberi egruerunt. & si iudicio damnatos eadem poena sequitur ciues; qui potuimus leniores esse in hostes? Quid autem queri quisquam potest de me; qui, si uicisset, acerbior me in me futurum fuisse confiteatur, necesse est? Habes rationem mearum sententiarum, de hoc genere duntaxat honoris, & poenae. nam de ceteris rebus quid senserim, quidq. censuerim, audisse te arbitror. Sed haec quidem non

ita necessaria: illud ualde necessariū Brute, te in Italiam cum exercitu uenire quamprimum. summa est expectatio tui: qui si Italiam attigeris, ad te concursus fiet omnium. siue enim uicerimus; qui quidem pulcherrime uiceramus, nisi Lepidus perdere omnia, & perire ipse cum suis concupiuisset: tua nobis auctoritate opus est ad collocandum aliquem ciuitatis statum. siue etiam nunc certamen reliquum est: maxima spes est cum in auctoritate tua, tum in exercitus tui uiribus. Sed propera per deos. scis, quantum sit in temporibus, quantum in celeritate. Sororis tuae filiis quam diligenter consulam, spero te ex matris, & sororis litteris cogniturum. qua in caussa maiorem habeo rationem tuae uoluntatis, quae mihi carissima est, quam, ut quibusdam uideor, constantiae meae. sed ego nulla in re malo, quam te amando, constans & esse, & uideri. Vale.

BRVTVS. S. D. CICERONI

20

PARTICVLAM litterarum tuarum, quas misisti Octauiō, legi, missam ab Attico mihi. Studium tuum, cura q. de salute mea nulla me noua uoluptate affecit. non solum enim usitatum, sed etiam quotidianum est, aliquid audire de te, quod pro nostra dignitate fideliter, atque honorifice dixeris, aut feceris. at dolore, quantum maximum capere animo possum, eadem illa pars epistolae scriptae ad Octauium de nobis afficit. sic enim illi gratias agis de rep. tam suppliciter,

suppliciter, ac demisse. quid scribam? pudet conditionis, ac fortunae: sed tamen scribendum est. commendas nostram salutem illi; quae morte qua non perniciosior? ut prorsus praeteferas, non sublatam dominationem, sed dominum commutatum esse. uerba tua recognosce; & aude negare, seruientis aduersus regem istas esse preces. unum ais esse, quod ab eo postuletur, & expectetur, ut eos ciues, de quibus uiri boni, populusq. R. bene existimet, saluos uelit. quid, si nolit? non erimus? atqui non esse, quam esse per illum, praestat. ego mediusfidius non existimo, tam omnes deos auersos esse a salute populi R. ut Octavius ornandus sit pro salute cuiusquam ciuis, non dicam pro liberatoribus orbis terrarum. inuat enim magnifice loqui, & certe decet aduersus ignorantes, quid pro quoque timendum, aut a quoque petendum sit. hoc tu Cicero posse fateris Octaviū, & illi amicus es; aut, si mecarum habes, uis Romae uideri; cum, ut ibi esse possem, commendandus puero illi fuerim? cui quid agis gratias, si, ut nos saluos esse uelit, & patiatur, rogandum putas? an hoc pro beneficio est habendum, quod se, quam Antonium, esse maluerit, a quo ista petenda essent? uindicti quidem alienae dominationis, non uicario, ecquis supplicat, ut optime meritis de rep. liceat esse saluis? ista uero imbecillitas, & desperatio, cuius culpa non magis in te residet, quam in omnibus alijs, & Caesarem in cupiditatem regni impulit; & Antonio post inter-

tum illius persuasit , ut interfecti locum occupare conaretur ; & nunc puerum istum extulit , ut tu iudicares , precibus esse impetrandam salutem talibus uiris , misericordiaq. unius uix etiam nunc uirtutos fore nos , haud ulla alia re . quod si Romanos nos esse meminissemus ; non audacius dominari cuperent postremi homines , quam id nos prohiberemus ; neque magis irritatus esset Antonius regno Caesaris , quam ob eiusdem mortem deterritus . Tu quidem consularis , & tantorum scelerum uindex , quibus oppressis , uereor , ne in breue tempus dilata sit abs te perniciēs , qui potes intueri , quae gesseris , simul & ista uel probare , uel ita demisse , ac facile pati , ut probantis speciem habeas ? quod autem tibi cum Antonio priuatum odium ? nempe , quia postulabat haec ; salutem ab se peti ; precariam nos incolumitatem habere , a quibus ipse libertatem accepisset ; esse arbitrium suum de rep. quaerenda , esse arma putasti , quibus dominari prohiberetur ; scilicet , ut , illo prohibito , rogaremus alterum , qui se in eius locum reponi pateretur , an ut esset sui iuris , ac mancipij resp. ? nisi forte non de seruitute , sed de condicione seruiendi recusatum est a nobis . atqui non solum bono domino potuimus Antonio tolerare nostram fortunam , sed etiam beneficijs , atque honoribus , ut participes , frui , quantis uellemus . quid enim neget ijs , quorum patientiam uideret maximum suae dominationis praesidium esse ? sed nihil tanti fuit , quo uenderemus fidem nostram ; &

liber-

libertatem . hic ipse puer, quem Caesaris nomen incitare uidetur in Caesaris interfectores, quanti aestimet, si sit commercio locus, posse nobis auctoribus tantum, quantum profecto poterit; quoniam uiuere, & pecunias habere, & dici consulares uolumus? ceterum nequidquam perierit ille: cuius interitu quid gauisi sumus, si, mortuo, nihilo minus seruituri eramus? nulla cura adhibetur. sed mihi prius omnia di, deaeq. eripuerint, quam illud iudicium, quo non modo heredi eius, quem occidi, non concesserim, quod in illo non tuli, sed ne patri quidem meo, si reuiuiscat, ut, patiente me, plus legibus, ac senatu possit. An hoc tibi persuasum est, fore ceteros ab eo liberos, quo inuito nobis in ista ciuitate locus non sit? qui porro id, quod petis, fieri potest, ut impetres? rogas enim, uelit nos saluos esse. uidemur ergo tibi salutem accepturi, cum uitam acceperimus? quam, si prius dimittimus dignitatem, & libertatem, qui possumus accipere? An tu, Romae habitare, id putas incolumem esse? res, non locus, oportet, praestet istuc mihi. neque incolumis Caesare uiuo fui, nisi postquam illud conscini facinus: neque usquam exul esse possum, dum, seruire, & pati contumelias, peius odero malis omnibus alijs. non ne hoc est in easdem tenebras recidisse? ab eo, qui tyranni nomen adsciuit sibi, (cum in Graecis ciuitatibus liberi tyrannorum, oppressis illis, eodem supplicio afficiantur) petitur, ut uindices, atque oppressores dominationis salui sint?
banc

hanc ego ciuitatem uidere uelim, aut putem ullam, quae ne traditam quidem, atque inculcatam libertatem recipere possit, plusq. timeat in puero nomen sublatis regis, quam confidat sibi; cum illum ipsum, qui maximas opes habuerit, paucorum uirtute sublatum uideat? Me uero posthac ne commendaueris Caesari tuo, ne te quidem ipsum, si me audies. ualde care aestimas tot annos, quot ista aetas recipit, si propter eam causam puero isti supplicaturus es. Deinde, quod pulcherrime fecisti, ac facis in Antonio, uide, ne conuertatur a laude maximi animi ad opinionem formidinis. nam si Octauius tibi placet, a quo de nostra salute petendum sit; non dominum fugisse, sed amiciores dominum quaesisse uideberis. quem quod laudas ob ea, quae adhuc fecit; plane probo: sunt enim laudanda; si modo contra alienam potentiam, non pro sua suscepit eas actiones. cum uero iudicas tantum illi nō modo licere, sed etiam a te ipso tribuendum esse, ut rogandus sit, ne nolit esse nos saluos: nimium magnam mercedem statuis. id enim ipsum illi largiris, quod per illum habere uidebatur resp. neque hoc tibi in mentem uenit, si Octauius ullis dignus sit honoribus, quia cum Antonio bellum gerat; ijs, qui illud malum exciderint, cuius istae reliquiae sunt, nihil, quo expleri possit eorum meritum, tributurum unquam populum R. si omnia simul congefferit. Ac uide, quanto diligentius homines metuant, quam meminerint, quia Antonius uiuat, atque

atque in armis sit. de Caesare uero quod fieri potuit,
ac debuit, transactum est, neque iam reuocari in
integrum potest. Octavius is est, qui quid de nobis
iudicaturus sit, expectet populus R. nos ij sumus,
de quorum salute unus homo rogandus uideatur?
ego (ut istuc reuertar) is sum, qui non modo non
supplicem, sed etiam coerceam postulantes, ut sibi
supplicetur. aut longe a seruitutibus abero; mihiq.
esse iudicabo Romam, ubicunque liberum esse lice-
bit; ac uestri miserebor, quibus nec aetas, neque
honores, neque uirtus aliena dulcedinem uiuendi
minuere potuerit. mihi quidem ita beatus esse uide-
bor, si modo constanter, ac perpetuo placebit hoc
consilium, ut relatum putem gratiam pietati meae.
quid enim est melius, quam, memoria recte facto-
rum, & libertate contentum, negligere humana?
sed certe non succumbam succumbentibus; nec uin-
car ab ijs, qui se uinci uolunt; experiarque, & ten-
tabo omnia, neque desistam abstrahere a seruitio
ciuitatem nostram. si secuta fuerit, quae debet, for-
tuna; gaudebimus omnes: sin minus; ego tamen
gaudebo. quibus enim prius haec uita factis, aut co-
gitationibus traducatur, quā ijs, quae pertinuerint
ad liberandos ciues meos? te, Cicero, rogo, atque
hortor, ne defatigare, neu diffidas; semper in praesentibus malis prohibendis, futura quoque, nisi an-
te sit occursum, explores, ne se insinuent. fortem,
& liberum animum, quo & consul & nunc con-
sularis remp. uindicasti, sine constantia, & aequa-
bilitate

bilitate nullum esse putaris. fateor enim, duriorē esse condicionē spectatae uirtutis, quam incognitae. bene facta pro debitis exigimus: quae si aliter eueniunt; ut decepti ab his, infesto animo reprehendimus. itaque, resistere Antonio Ciceronem, & si magna laude dignum est; tamen, quia ille consul hunc cōsularem merito praestare uidetur, nemo admiratur. idem Cicero, si flexerit aduersus alios iudicium suum, quod tanta firmitate, ac magnitudine animi dixerit in exturbando Antonio, non modo reliqui temporis gloriam eripuerit sibi, sed etiam praeteriti euanescere coget: (nihil enim per se amplum est, nisi in quo iudicij ratio extat) quia neminem magis decet, remp. amare, libertatisq. defensorem esse, uel ingenio, uel rebus gestis, uel studio, atque efflagitatione omnium. quare non Octavius est rogandus, ut uelit nos saluos esse: magis tu te ex suscita, ut eā ciuitatem, in qua maxima gessisti, liberam, atque honestam fore putes, si modo sint populo duces ad resistendum improborum consilijs.

BRVTVS. S. D. CICERONI 25

SCRIBIS mihi, mirari Ciceronem, quod nihil significem unquam de suis actis. quoniam efflagitas, coactu tuo scribam, quae sentio. Omnia fecisse Ciceronem optimo animo, scio. quid enim mihi exploratius esse potest, quam illius animus in remp. ? sed quaedam mihi uidetur, quid dicam, imperite uir omnium prudētissimus, an ambitiose se cisis

se, qui ualentissimum Antonium suscipere pro rep. non dubitauit inimicum? nescio quid scribam tibi, nisi unum, pueri & cupiditatem, & licentiam potius esse irritatam, quam repressam a Cicerone; tantumq. eum tribuere huic indulgentiae, ut se maledictis non abstineat: ijs quidem, quae in ipsum dupliciter recidunt: quod & plures occidit uno, seq. prius oportet fateatur sicarium, quam obijciat Cascae; quod obijcit; & imitatur in Casca Bestiam. an, quia non omnibus horis iactamus idus Martias, similiter atque ille nonas Decembres suas in ore habet, eo meliore condicione Cicero pulcherrimum factum uituperabit, quam Bestia, & Clodius reprehendere illius consulatum soliti sunt? Sustinuisse mihi gloriatur bellum Antonij togatus Cicero noster. quid hoc mihi prodest, si merces Antonij oppressi poscitur in Antonij locum successio? & si uindex illius mali auctor extitit alterius, fundamentum, & radices habituri altiores, si patiamur? ut iam ista, quae facit, non dominationem, non, sed dominum Antonium timentis sint. ego autem gratiam non habeo, si quis, dum ne irato seruiat, rem ipsam non deprecatur. Immo triumphus, & stipendium decernitur, et omnibus decretis ornatur. pudeat cōspicere fortunam, cuius nomen suscepit. consularis hoc, an Ciceronis est? quoniam tacere non licuit, leges, quae tibi necesse est molesta esse. etenim ipse sentio, quanto cum dolore haec ad te scripserim. nec ignoro, quid sentias in rep. & quam desperatam quoque sanari

putes posse. nec mehercule te. Attice reprehendo. aetas enim, mores, liberi segnem efficiunt: quod quidem etiam ex Flauio nostro perspexi. sed redeo ad Ciceronem. Quid inter Saluidenum, & cum inter-est? quid autem amplius ille decerneret? Timet, in- quies, etiam nunc reliquias belli ciuilis. quisquam ergo ita timet profligatum, ut neque potētiam eius, qui exercitum uictorem habeat, neque temeritatem pueri putet extimescendam esse? an hoc ipsum ea re facit, quod illi propter amplitudinem omnia iam, ultroq. deferenda putat? o magnam stultitiam timoris, id ipsum, quod uerearis, ita cauere, ut, cum uitare fortasse potueris, ultro accersas, et attrahas. nimium timemus mortem, et exilium, & paupertatem. haec mihi uidentur Ciceroni ultima esse in malis: & dum habeat, a quibus impetret, quae uelit, et a quibus colatur, ac laudetur, seruitutem, honorificam modo, non aspernatur; si quidquam in extrema, ac miserrima contumelia potest honorificum esse. Licet ergo patrem appellet Octavius Ciceronem, referat omnia, laudet, gratias agat: tamen illud apparebit, uerba rebus esse contraria. quid enim tam alienum ab humanis sensibus est, quam eum patris habere loco, qui ne liberi quidem hominis numero sit? atqui eo tendit, id agit, ad eum exitum prope- rat uir optimus, ut sit illi Octavius propitijs. Ego uero iam ijs artibus nihil tribuo, quibus scio Cicero- nem instructissimū esse. quid enim illi profunt, quae

pro libertate patriae de dignitate , quae de morte ,
exilio , paupertate scripsit copiosissime? quanto au-
tē magis illa callere uidetur Philippus , qui priuigno
minus tribuerit ; quam Cicero , qui alieno tribuat?
Desinat igitur gloriando etiam insectari dolores no-
stros . quid enim nostra , uictum esse Antonium , si
uictus est , ut alij uacaret , quod ille obtinuit ? ta-
met si tuae litterae dubia etiam nunc significant . Vi-
uat hercule Cicero , qui potest , supplex , & obno-
xius ; si neque aetatis , neque honorum , neque rerū
gestarum pudet . ego certe , qui cum ipsa re bellum
geram , hoc est cum regno , & imperijs extraordina-
rijs , & dominatione , & potentia , quae supra leges
se esse uelit , nulla erit tam bona condicio seruiendi ,
qua non deterrear ; quamuis sit uir bonus , ut scri-
bis , Antonius : quod ego nunquam existimaui . sed
dominum ne parentem quidem maiores nostri uo-
luerunt esse . Te nisi tantum amarem , quantum Ci-
ceroni persuasum est diligere ab Octauio , haec ad te
non scripsissem . dolet mihi , quod tu non stomacha-
ris , amantissimus tum tuorum omnium , tum etiam
Ciceronis . sed persuade tibi , de uoluntate propria
mea nihil esse remissum , de iudicio largiter . neque
enim impetrari potest , quin , quale quidque uidea-
tur ei , talem quisque de illo opinionem habeat . Vel-
lem mihi scripsisses , quae cōdicionēs essent Atticae
nostrae . potuissē tibi aliquid de meo sēsu perscribere .
Valetudinem Porciae meae tibi curae esse nō mi-
ror .

rdy. Denique, quod petis, faciam libenter: nam etiam sorores me rogant: & hominem noro, & quid sibi uoluerit.

M. CICERO. S. D. M. BRVTO 22

CVM saepe te litteris hortatus essem, ut quam primum reip. subuenires, in Italiamq. exercitum adduceres; neque id arbitrarer dubitare tuos necessarios; rogatus sum a prudentissima, & diligentissima femina, matre tua, cuius omnes curae ad te referuntur, & in te consumuntur, ut uenirem ad se ad *V I I I . kal. Sext.* quod ego, ut debui, sine mora feci. cum autem uenissem, Casca aderat, & Labeo, & Scaptius. at illa retulit, quaesivitque, quidnam mihi uideretur, arcesceremus ne te, atque tibi id conducere putaremus; antardare, & commorari te, melius esset. Respondi id, quod sentiebam, & dignitati, & existimationi tuae maxime conducere; te primo quoque tempore ferre praesidium labenti, & inclinatae reip. quid enim abesse censes mali in eo bello, in quo uictores exercitus fugientem hostem persequi noluerunt? & in quo incolumis imperator, honoribus amplissimis, fortunisque maximis, coniuge, liberis, uobis affinibus ornatus, bellum reip. iudixerit? quid dicam, in tanto senatus populiq. consensu; cum tantum resideat intra muros mali? Maximo autem, cum haec scribebam, afficiebar dolore, quod, cum me pro adolescentulo, ac paene puero resp. accepisset uadem,

uidebar, quod promiseram, praestare posse. est autem grauior, & difficilior animi, & sententiae, maximis praesertim in rebus, pro altero, quam pecuniae, obligatio. haec enim solui potest; & est rei familiaris iactura tolerabilis: reip. quod spononderis, quemadmodum soluas, nisi is dependi facile patitur, pro quo spononderis? quanquam & hunc, ut spero, tenebo, multis repugnantibus. uidetur enim esse indoles, sed flexibilis aetas, multiq. ad deprauandum parati; qui, splendore falsi honoris obiecto, aciem boni ingenij perstringi posse confidunt. itaque ad reliquos hic quoque labor mihi accessit, ut omnes adhibeam machinas ad tenendum adolescentem, ne famam subeam temeritatis. quāquam quae temeritas est? magis enim illum, pro quo sponondi, quam me, obligavi. nec uero paenitere potest remp. me pro eo sponondisse, qui fuit in rebus gerendis tum suo ingenio, tum mea promissione constantior. Maximus autem, nisi me forte fallit, in rep. nodus est inopia rei pecuniariae. obdurescunt enim magis quotidie boni uiri ad uocem tributi; quod ex centesima collatum, impudenti censu locupletum, in duarum legionum praemius omne consumitur. impendent autem infiniti sumptus tum in hos exercitus, quibus nunc defendimur, tum uero in tuum. nam Cassius noster uidetur posse satis ornatus uenire. Sed et haec, et multa alia coram cupio, idq. quamprimum. De sororis tuae filijs, non expectavi, Brute, dum scriberes. omnino ipsa tempora (bellum enim ducetur)

ducetur) integram tibi causam reſeruant. ſed ego
a principio, cum diuinare de belli diuturnitate non
poſſem, ita cauſam egi puerorum in ſenatu, ut te
arbitror e maioris litteris potuiſſe cognoscere. nec
uero ulla res erit unquam, in qua ego non, uel uitae
periculo, ea dicam, eaq. faciam, quae te uelle, quaeq.
ad te pertinere arbitror. Vale. vi. kal. Sext.

M. TVLLII. CICERONIS
EPISTOLARVM. AD

Q. FRATREM
LIBER. I

MARCVS. S. D. QVINCTO FRATRI.

E T SI non dubitabam, quin hanc episto-
lam multi nuntij, fama denique esset
ipsa sua celeritate superatura; tuq. an-
te ab alijs auditurus esses, annum ter-
tium accessisse desiderio nostro, & labori tuo: ta-
men existimaui a me quoque tibi huius molestiae
nuntium perferri oportere. nam superioribus litte-
ris, non unis, sed pluribus, cum iam ab alijs despe-
rata res esset, tamen tibi ego spem maturae decessio-
nis afferebam; non solum, ut quamdiutissime te iu-
cunda opinione oblectarem; sed etiam, quia tanta
adhibebatur & a nobis, & a praetoribus contetio,
ut rem posse confici non diffiderem. nunc, quoniam
ita accidit, ut neque praetores suis opibus, neque
nos nostro studio quidquā proficere possemus: est om-
nino difficile non grauiter id ferre; sed tamen no-
stros animos, maximis in rebus & gerendis, & su-
stinendis exercitatos, frangi, & debilitari mole-
stia non oportet. Et quoniam ea molestissime ferre
homines debent, quae ipsorum culpa cōtracta sunt:
est quiddā in hac re mihi molestius ferendū, quam
tibi. factum est enim mea culpa, contra quam tu
mecum

mecum & proficiscens, & per litteras egeras, ut
priori anno non succederetur. quod ego, dum salu-
ti sociorum consulo, dum impudentiae non nullorum
negotiatorum resisto, dum nostram gloriam tua
uirtute augeri exspecto, feci non sapienter, praefer-
tim cum id commiserim, ut ille alter annus etiam
tertium posset adducere. quod quoniam peccatum
meum esse confiteor; est sapientiae, atque humani-
tatis tuae, curare, & perficere, ut hoc, minus sa-
pienter a me prouisum, diligentia tua corrigatur.
Ac si te ipse uehementius ad omnes partes bene au-
diendi excitaris, non ut cum aliis, sed ut tecum iam
ipse certes; omnem tuam mentem, curam, cogita-
tionem, ad excellentem in omnibus rebus laudis cu-
piditatem incitaris: mihi crede, unus annus additus
labori tuo, multorum annorum laetitiam nobis, glo-
riam uero etiam posteris nostris afferet. Quapro-
pter hoc te primum rogo, ne contrahas, aut demit-
tas animum, ue ue te obrui, tanquam fluctu, sic
magnitudine negotij sinas, contraq. erigas, ac re-
sisistas, siue etiam ultro occurras negotijs. neque e-
nim cuiusmodi partem reip. geris, in qua fortuna do-
minetur; sed in qua plurimum ratio possit, & dili-
gentia. quod si tibi, bellum aliquod magnum, & pe-
riculosum administranti, prorogatum imperium ui-
derem; tremere animo; quod eodem tempore es-
se intelligerem etiam fortunae potestatem in nos pro-
rogatam. nunc uero ea pars tibi reip. commissa est,
in qua aut nullam, aut perexiguam partem fortu-

na tenet. & quae mihi tota in tua uirtute, ac moderatione animi posita esse uidetur, nullas, ut opinor, insidias hostium, nullam proelii dimicationem, nullam defectionem sociorum, nullam inopiam stipendij, aut rei frumentariae, nullam seditionem exercitus pertimescimus: quae persaepe sapientissimis uiris acciderunt; ut, quemadmodum gubernatores optimi uim tempestatis, sic illi fortunae impetum superare non possent. tibi data est summa pax, summa tranquillitas, ita tamen, ut ea dormientem gubernatorem uel obruere, uigilantem etiam delectare possit. Constat enim ea prouincia primum ex eo genere sociorum, quod est ex hominum omni genere humanissimum; deinde ex eo genere ciuium, qui aut, quod publicani sunt, nos summa necessitudine attingunt; aut, quod ita negotiantur, ut locupletes sint, nostri consulatus beneficio incolumes se fortunas habere arbitrantur. At enim inter hos ipsos existunt graues controuersiae, multae nascuntur iniuriae, magnae contentiones consequuntur. Quasi uero ego id putem, non te aliquantum negotij sustinere. intelligo permagnum esse negotium, & maximi consilij: sed memento, consilij me hoc esse negotium: magis aliquanto, quam fortunae, putare. quid est enim negotij, continere eos, quibus praesidis, si te ipse contineas? id autem sit magnum, & difficile ceteris, sicut est difficillimum: tibi & fuit hoc semper facillimum, & uero esse debuit; cuius natura talis est, ut etiam sine doctrina uideatur mode-

rata esse potuisse; ea autem adhibita doctrina est, quae uel uitiosissimam naturam excolere possit. tu cum pecuniae, cum uoluptati, cum omnium rerum cupiditati resistes, ut facis; erit, credo, periculum, ne improbum negotiatorem, paullo cupidiores publicanum comprimere non possis. nam Graeci quidē sic te, ita uiuentem, intuebuntur, ut quendam ex annalium memoria, aut etiam e caelo diuinum hominem esse in prouinciam delapsum putent. Atque haec nunc, non ut facias, sed ut te facere, & fecisse gaudeas, scribo. praeclarum est enim, summo cum imperio fuisse in Asiatriennium, sic, ut nullum te signum, nulla pictura, nullum uas, nulla uestis, nullum mancipium, nulla forma cuiusquam, nulla condicio pecuniae, quibus rebus abundat ista prouincia, ab summa integritate, continentiaque deduxerit. quid autem reperiri tam eximium, aut tam expetendum potest, quam istam uirtutem, moderationem animi, temperantiam non latere in tenebris, neque esse abditam, sed in luce Asiae, in oculis clarissimae prouinciae, atque in auribus omnium gentium, ac nationum esse positam? non itineribus tuis perterreri homines, non sumptu exhauriri, non aduentu commoueri; esse, quocunque ueneris, & publice, & priuatim maximam laetitiam; cum urbs custodem, non tyrannum, domus hospitem, non expilatorem recepisse uideatur. His autem in rebus iam te usus ipse profecto erudiuit, nequaquam satis esse, ipsum hasce habere uirtutes, sed esse circumspiciendum

ſpiciendum diligenter, ut in hac custodia prouinciæ non te unum, ſed omnes miniſtros imperij tui ſocijs, ciuibus, & reip. præſtare uideare. quanquam legatos habes eos, qui ipſi per ſe habituri ſint rationem dignitatis ſuæ: de quibus honore, & dignitate, & ætate præſtat Tubero: quem ego arbitror, præſertim cum ſcribat hiftoriam, multos ex ſuis annalibus poſſe deligere, quos uelit, & poſſit imitari. Allienus autem, noſter cum animo, & beneuolentia, tum uero etiam imitatione uiuendi. Nam quid ego de Gratio dicam? quem certo ſcio ita laborare de exiſtimatione ſua, ut, propter amorem in nos fraternum, etiam de noſtra labore. Quæſtorum habes non tuo iudicio delectum, ſed eum, quem fors dedit. hunc oportet & ſua ſponte eſſe moderatum, & tuis inſtitutis, ac præceptis obtemperare. Quorum ſi quis forte eſſet ſordidior, ſerres eatenus, quoad per ſe negligeret eas leges, quibus eſt adſtrictus; non ut ea poteſtate, quam tu ad dignitatem permiſiſſes, ad quæſtum uteretur. neque enim mihi ſane placet, præſertim cum hi mores tantum iam ad nimiam leuitatem, & ambitionem incubuerint, ſcrutari te omnes ſordes, excutere unumquenque eorum; ſed, quanta ſit in quoque fides, tantum cuique committere. Atque inter hos, eos, quos tibi comites, & adiutores negotiorum publicorum dedit ipſa reſp. duntaxat finibus ijs præſtabis, quos ante præſcripſi. quos uero aut ex domeſticis conuiſſionibus, aut ex neceſſarijs apparitionibus tecum eſſe

uoluisti, qui quasi ex cohorte praetoris appellari solent, horum non modo facta, sed etiam dicta omnia praestanda nobis sunt. sed habes eos tecum, quos possis recte facientes facile diligere, minus confulentes existimationi tuae facillime coercere. a quibus, rudis cum esses, uidetur potuisse tua liberalitas decipi. nam ut quisque est uir optimus, ita difficillime esse alios improbos suspicatur. nunc uero tertius hic annus habeat integritatem eandem, quam superiores, cautiolem etiam, ac diligentio-rem. Sint aures tuae, quae id, quod audiunt, existi-mentur audire, non in quas fictæ, & simulate quae-ritus caussa insusurretur. Sit annulus tuus, non ut uas aliquod, sed tanquam ipse tu; non minister alienae uoluntatis, sed testis tuae. Accensus sit eo etiam numero, quo cum maiores nostri esse uoluerunt, qui hoc non in beneficij loco, sed in laboris, ac muneris non temere, nisi libertis suis, deferebant; quibus illi quidem non multo secus, ac seruis, imperabāt. Sit licetor non suae, sed tuae lenitatis apparitor; maioraq. praeferant fasces illi, ac secures dignitatis insignia, quam potestatis. Toti denique sit prouinciae cognitum, tibi omnium, quibus praefis, salutem, liberos, famam, fortunas esse carissimas. Denique haec opinio sit, nō modo ijs, qui aliquid acceperint, sed ijs etiam, qui dederint, te inimicum, si id cognoueris, futurum. neque uero quisquam dabit, cum erit hoc perspectum, nihil per eos, qui simulant se apud te multum posse, abs te solere im-
petrari.

petrari. nec tamen haec oratio mea est eiusmodi, ut te in tuos aut durum esse nimium, aut suspiciosum uelim. nam si quis est eorum, qui tibi biennij spatium nunquam in suspensionem auaritiae uenerit, ut ego Caesium, & Chaerippum, & Labeonem & audio, & quia cognoui, existimo: nihil est, quod non & ijs, & si quis est alius eiusmodi, & committi, & credi rectissime putem. sed si quis est, in quo iam offenderis, de quo aliquid senseris: huic nihil credideris, nullam partem existimationis tuae commiseris. In provincia uero ipsa si quem es nactus, qui in tuam familiaritatem penitus intrarit, qui nobis ante fuerit ignotus: huic quantum credendum sit, uide: non quin possint multi esse provinciales uiri boni: sed hoc sperare licet, iudicare periculosum est. multis enim simulationum inuolucris tegitur, & quasi uelis quibusdam obtenditur uniuscuiusque natura: frons, oculi, uultus persaepe mentiuntur, oratio uero saepissime. quamobrem qui potes reperire ex eo genere hominum, qui pecuniae cupiditate adducti careant ijs rebus omnibus, a quibus nos diuulsi esse non possumus; te autem, alienum hominem, ament ex animo, ac non sui commodi causa simulent? mihi quidem permagnum uidetur, praesertim si iidem homines priuatum non fere quenquam, praetores semper omnes amant. Quo ex genere si quem forte tui cognosti amantio rem, (fieri enim potuit) quam temporis: hunc uero ad tuum numerum libenter adscribito. sin autem id non perspicies:

spicies : nullum erit genus in familiaritate cauendum magis : propterea quod & omnes uias pecuniae norunt ; & omnia pecuniae caussa faciunt ; & quicum uicturi non sunt , eius existimationi conuulere non curant . Atque etiam e Graecis ipsis diligenter cauendae sunt quaedam familiaritates , praeter hominum perpaucorum , si qui sunt uetere Graecia digni . sic uero fallaces sunt permulti , & leues , & diuturna seruitute ad nimiam assentationem eruditi . quos ego uniuersos adhiberi liberaliter , optimum quenque hospitio , amicitiaq. coniungi dico oportere . nimiae familiaritates eorum neque tam fideles sunt ; (non enim audent aduersari nostris uoluntatibus) & uero inuident non nostris solum , uerum etiam suis . Iam qui in eiusmodi rebus , in quibus uereor etiam ne durior sim , cautus esse uelim , ac diligens ; quo me animo in seruis esse censes ? quos quidem cum omnibus in locis , tum praecipue in prouincijs regere debemus . quo de genere multa praecipui possunt : sed hoc & breuissimum est , & facillime teneri potest : ut ita se gerant in istis Asiaticis itineribus , ut si iter Appia uia faceres ; ne ue interesse quidquam putent , utrum Tralles , an Formias uenerint . At , si quis est ex seruis egregie fidelis , sit in domesticis rebus , & priuatis : quae res ad officium imperij tui , atque ad aliquam partem reip. pertinebunt , de ijs rebus ne quid attingat . multa enim , quae recte committi seruis fidelibus possunt , tamen , sermonis , & uituperationis uitandae

dae caussa, committenda non sunt. Sed nescio quo pacto ad praecipiendi rationem delapsa est oratio mea, cum id mihi propositum initio non fuisset. quid enim ei praecipiam, quem ego, in hoc praesertim genere, intelligam prudentia non esse inferiorem, quam me, usu uero etiam superiorem? sed tamen, si ad ea, quae faceres, auctoritas accederet mea, tibi ipsi illa putavi fore iucundiora. Quare sint haec fundamenta dignitatis tuae, tua primum integritas, & continentia; deinde omnium, qui tecum sunt, pudor; delectus in familiaritatibus & prouincialium hominum, & Graecorum percantus, & diligens; familiae grauis, & constans disciplina. quae cum honesta sint in his priuatis nostris, quotidianisq. rationibus; in tanto imperio, tam deprauatis moribus, tam corruptrice prouincia, diuina uideantur, necesse est. Haec institutio, atque haec disciplina potest sustinere in rebus statuendis, & de cernendis eam seueritatem, qua tu in ijs rebus usus es, ex quibus non nullas simultates cum magna mea laetitia susceptas habemus. nisi forte me Paconij nescio cuius, hominis ne Graeci quidem, ac Mysi, aut Phrygis potius, querelis moueri putas, aut Tuscanij, hominis furiosi, ac sordidi uocibus; cuius tu ex impurissimis faucibus inhonefissimam cupiditatem eripuisti summa cum aequitate. Haec, & cetera plena seueritatis, quae statuisti in ista prouincia, non facile sine summa integritate sustineremus. quare sit summa in iure dicendo seueritas, dum mo-
do ea

do ea ne uarietur gratia , sed conseruetur aequabilis. sed tamen parui refert, abs te ipso ius dici aequaliter, & diligenter , nisi idem ab ijs fiet , quibus tu eius muneris aliquam partem concesseris. Ac mihi quidem uidetur non sane magna uarietas esse negotiorum in administranda Asia , sed ea tota iuris di-
Etione maxime sustineri. in qua scientiae , praesertim prouincialis , ratio ipsa expedita est: constantia est adhibenda, & grauitas, quae resistat non solum gratiae , uerum etiam suspicioni. Adiungenda etiam est facilitas in audiendo , lenitas in discernendo, in satisfaciendo, ac disputando diligentia. his rebus nuper Cn. Octauius iucundissimus fuit : apud quem primus licitor quieuit , tacuit accensus ; quoties quisque uoluit, dixit, et quam uoluit diu. quibus ille rebus fortasse nimis lenis uideretur, nisi haec lenitas illam seueritatem tueretur. cogebantur Syllani homines, quae per uim, & metum abstulerant, reddere. qui in magistratibus iniuriose decreuerant, eodem ipsis priuatis erat iure parendum. haec illius seueritas acerba uideretur, nisi multis condimentis humanitatis mitigaretur. quod si haec lenitas grata Romae est, ubi tanta arrogantia est , tam immoderata libertas , tam infinita hominum licentia , denique tot magistratus, tot auxilia, tanta uis, tanta senatus auctoritas: quam iucunda tandem praetoris comitas in Asia potest esse? in qua tanta multitudo ciuium, tanta sociorum , tot urbes, tot ciuitates unius hominis nutum intuentur : ubi nullam

auxilium est, nulla conquestio, nullus senatus, nulla concio. quare permagni hominis est; & cum ipsa natura moderati, tum uero etiam doctrina, atque optimarum artium studijs cruditi, sic se adhibere in tanta potestate, ut nulla alia potestas ab ijs, qui bus is praesit, desideretur. Cyrus ille à Xenophonte nō ad historiae fidem scriptus, sed ad effigiem iusti imperij: cuius summa grauitas ab illo philosopho cum singulari comitate coniungitur: quos quidem libros non sine caussa noster ille Africanus de manibus ponere non solebat. nullum est enim praetermissum in ijs officium diligentis, & moderati imperij. eaq. si sic coluit ille, qui priuatus futurus nunquam fuit: quonam modo retinenda sunt ijs, quibus imperium ita datum est, ut redderent, & ab ijs legibus datum est, ad quas reuertendum est? Ac mihi quidem uidentur huc omnia esse referenda ijs, qui praesunt alijs, ut ij, qui eorum in imperio erunt, sint quambeatissimi: quod tibi & esse antiquissimum, & ab initio fuisse, ut primum Asiam attigisti, constante fama, atque omnium sermone celebratum est. Est autem non modo eius, qui socijs, & ciuibus, sed etiam eius, qui seruis, qui mutis pecudibus praesit, eorum, quibus praesit, commodis, utilitatiq. seruire. cuius quidem generis, constare inter omnes uideo, abs te summam adhiberi diligentiam, nullum aes alienum nouum contrahi ciuitatibus, uetere autem magno, & graui multas abs te esse liberatas: urbes complures dirutas, ac
paene

paene desertas, in quibus unam Ioniae nobilissimā, alteram Cariae, Gamum, & Halycarnassum, per te esse recreatas: nullas esse in oppidis seditiones, nullas discordias: provideri abs te, ut ciuitates optimatum consilijs administrentur: sublata Mysiae latrocinia, caedes multis locis repressas, pacem tota prouincia constitutam, neque solum illa iterum, atque agrorum, sed multo etiam plura, & maiora oppidorum & furta, & latrocinia esse depulsa: remotam a fama, & a fortunis, & ab otio locupletum illam acerbissimam, ministram praetorum auaritiae, calumniam: sumptus, & tributa ciuitatum ab omnibus, qui earum ciuitatum fines incolant, tolerari aequabiliter: facillimos esse aditus ad te: patere aures tuas querelis omnium: nullis inopiam, ac solitudinem non modo illo populari accessu, ac tribunali, sed ne domo quidem, & cubiculo esse exclusam tuo: toto denique imperio nihil acerbum esse, nihil crudele, atque omnia plena clementiae, mansuetudinis, humanitatis. quantum uero illud est beneficium tuum, quod iniquo, & graui uelligali aediliciorum, magnis nostris simultatibus, Asiam liberaasti? Enimuero, si unus homo nobilis queritur palam, te, quod edixeris, ne ad ludos pecuniae decernerentur, H S C C sibi eripuisse: quanta tandem pecunia penderetur, si omnium nomine, quicunque Romae ludos facerent, quod erat iam institutum, erogaretur? Quanquam has querelas hominum nostrorum illo consilio oppressimus, quod in

Asia nescio quonam modo, *Romae* quidem non mediocri cum admiratione laudatur; quod, cum ad templum monumentumq. nostrum ciuitates pecunias decreuissent; cumq. id & pro magnis meis meritis, & pro tuis maximis beneficijs summa sua uoluntate fecissent; nominatimq. lex exciperet, ut ad templum, monumentumq. capere liceret; cumq. id, quod dabatur, non esset interiturum, sed in ornamentis templi futurum; ut non mihi potius, quam populo *R.* ac dijs immortalibus datum uideretur; tamen id, in quo erat dignitas, erat lex, erat eorum, qui faciebant, uoluntas, accipiendum non putauī, cum alijs de causis, tum etiam ut animo aequiore ferrent ijs, quibus nec deberetur, nec liceret. Quapropter incumbe toto animo, & studio omni in eam rationem, qua adhuc usus es, ut eos, quos tuae fidei, potestatiq. senatus, populusq. *R.* commisit, & credidit, diligas, & omni ratione tueare, ut esse quambeatissimos uelis. quod si te fors *Afris*, aut *Hispanis*, aut *Gallis* praefecisset, immanibus, ac barbaris nationibus: tamen esset humanitatis tuae consulere eorum commodis, & utilitati, salutiq. seruire. cum uero ei generi hominum praesimus, non modo in quo ipsa sit, sed etiam a quo ad alios peruenisse putetur humanitas: certe ijs eam potissimum tribuere debemus, a quibus accepimus. non enim me hoc iam dicere pudebit, praesertim in ea uita, atque in ijs rebus gestis, in quibus non potest residere ineriae, aut leuitatis ulla suspicio, nos

ea,

ea, quae consecuti sumus, ijs studijs, & artibus esse adeptos, quae sint nobis Graeciae monumentis, disciplinisque traditae. Quare, praeter communem fidem, quae omnibus debetur, praeterea nos isti hominum generi praecipue debere uidemur; ut, quorum praeceptis simus eruditi, apud eos ipsos, quod ab ijs didicerimus, uelimus expromere. Atque ille quidem princeps ingenij, et doctrinae Plato tum denique fore beatas res. putauit, si aut docti, & sapientes homines eas regere coepissent, aut, qui regerent, omne suum studium in doctrina, ac sapientia collocassent. hanc coniunctionem uidelicet potestatis, & sapientiae saluti censuit ciuitatibus esse posse. quod fortasse aliquando uniuersae reip. nostrae, nunc quidem profecto isti provinciae contigit, ut is in ea summam potestatem haberet, cui in doctrina, cui in uirtute, atque humanitate percipienda plurimum a pueritia studij fuisset, et temporis. Quare cura, ut hic annus, qui ad laborem tuum accessit, idem ad salutem Asiae prorogatus esse uideatur. quoniam in te retinendo fuit Asia felicior, quam nos in deducendo; perfice, ut laetitia prouinciae desiderium nostrum leniatur. etenim, si in promerendo ut tibi tanti honores haberentur, quanti haud scio an nemini, fuisti omnium diligentissimus; multo maiorem in his honoribus tuendis adhibere diligentiam debes. Equidem, de isto genere honorum quid sentirem, scripsi ad te ante. semper eos putauimus, si uulgares essent, uiles; si temporis causa

constituerentur, leues: si uero, id quod ita factum est, meritis tuis tribuerentur, existimabam multam tibi in ijs tuendis operam esse ponendam. Quare, quoniam in istis urbibus cum summo imperio, & potestate uersaris, in quibus tuas uirtutes consecratas, & in deorum numero collocatas uides; in omnibus rebus, quas statues, quas decernes, quas ages, quid tantis hominum opinionibus, tantis de te iudicijs, tantis honoribus debeas, cogitabis. id autem erit eiusmodi, ut consulas omnibus, ut medeare incommotis hominum, prouideas saluti, ut te parentem Asiae & dici, et haberi uelis. Atque huic tuae uoluntati, ac diligentiae difficultatem magnam afferunt publicani: quibus si aduersamur; ordinem de nobis optime meritum, & per nos cum rep. coniunctum, & a nobis, et a rep. disiungemus. si autem omnibus in rebus obsequimur; funditus eos perire patiemur, quorum non modo saluti, sed etiam commodis consulere debemus. Haec est una, si uere cogitare uolumus, in toto imperio tuo difficultas. nam, esse abstinentem, continere omnes cupiditates, suos coercere, & iuris aequabilem tenere rationem, facilem te in rebus cognoscendis, in hominibus audiendis, admittendisq. praebere, praeclarum magis est, quam difficile. non est enim positum in labore aliquo, sed in quadam inductione animi, atque uoluntate. Illa causa publicanorum quantam acerbicatem afferat socijs, intelleximus ex ciuibus, qui nuper in portorijs Italiae tollendis

non

non tam de portorio, quam de non nullis iniurijs portitorum querebantur. quare non ignoro, quid socijs accadat in ultimis terris, cum audiuerim in Italia querelas ciuium. Hic te ita uersari, ut & publicanis satisfacias, praesertim publicis male redemptis, & socios perire nō sinas, diuinae cuiusdam uirtutis esse uidetur, id est tuae. Ac primum Graecis id, quod acerbissimum est, quod sunt uectigales, non ita acerbum uideri debet: propterea quod sine imperio populi R. suis institutis per se ipsi ita fuerunt: nomen autem publicani aspernari non possunt, qui pendere ipsi uectigal sine publicano non potuerunt, quod ijs aequaliter Sylla descripserat. non esse autem leniores in exigendis uectigalibus Graecos, quam nostros publicanos, hinc intelligi potest, quod Caunū nuper omnes ex insulis, quae erant ab Sylla Rhodijs attributae, confugerunt ad senatum, nobis ut potius uectigal, quam Rhodijs, penderent. quare nomen publicani neque ij debent horere, qui semper uectigales fuerunt; neque ij aspernari, qui per se pendere uectigal non potuerunt; neque ij recusare, qui postulauerunt. simul & illud Asia cogitet, nullam a se neque belli externi, neque discordiarum domesticarum calamitatē abfuturam fuisse, si hoc imperio non teneretur. id autem imperium cum retineri sine uectigalibus nullo modo possit, aequo animo parte aliqua suorum fructuum pacem sibi sempiternam redimat, atque otium. Quod si genus ipsum, & nomen publicani non

iniquo animo sustinebunt ; poterunt ijs consilio, & prudentia tua reliqua uideri mitiora. possunt in paetionibus faciendis non legem spectare censoriam, sed potius commoditatem conficiendi negotij, & liberationem molestiae. potes etiam tu id facere, quod & fecisti egregie, & facis, ut commemores, quanta sit in publicanis dignitas, quantum nos illi ordini debeamus ; ut, remoto imperio, ac ui potestatis, & fascium, publicanos cum Graecis gratia, atque auctoritate coniungas. sed & ab ijs, de quibus optime tu meritus es, & qui tibi omnia debent, hoc petas, ut facilitate sua nos eam necessitudinē, quae est nobis cum publicanis, obtinere, & conseruare patiantur. Sed quid ego te haec hortor, quae tu non modo facere potes tua sponte sine cuiusquam praeceptis, sed etiam magna iam ex parte perfecisti? non enim desistunt nobis agere quotidie gratias honestissimae, & maximae societates. quod quidem mihi iccirco iucundius est, quod idem faciunt Graeci. difficile est autem, ea, quae commodis, utilitate, & prope natura diuersa sunt, uoluntate coniungere. At ea quidem, quae supra scripta sunt, non, ut te instituerem, scripsi : (neque enim prudentia tua cuiusquam praecepta desiderat) sed me inscribendo commemoratio tuae uirtutis delectauit. quanquam in his litteris longior fui, quam aut uellem, aut quam me putau fore. Vnum est, quod tibi ego praecipere non desinam ; neque te patiar, quantum in me erit, cum exceptione laudari. omnes enim,

enim, qui istinc ueniunt, ita de tua uirtute, integritate, humanitate commemorant, ut in tuis summis laudibus excipiant unam iracundiam. quod uitiū cum in hac priuata, quotidianaq. uita leuis esse animi, atque infirmi uidetur: tum uero nihil est tam deformē, quam ad summum imperium etiam acerbiter naturae adiungere. quare illud non suscipiam, ut, quae de iracundia dici solent a doctissimis hominibus, ea tibi nunc exponam; cum & nimis longus esse nolim, & ex multorum scriptis ea facile possis cognoscere. illud, quod est epistolae proprium, ut is, ad quem scribitur, de ijs rebus, quas ignorat, certior fiat, praetermittendum esse non puto. Sic ad nos omnes fere deferunt, nihil, cum absit iracundia, te fieri posse iucundius; sed, cum te alicuius improbitas, peruersitasq. commouerit, sic te animo incitari, ut ab omnibus tua desideretur humanitas. quare, quoniam in eam rationem uitae nos nō tam cupiditas quaedā gloriae, quam res ipsa, ac fortuna deduxit, ut sempiternus sermo hominum de nobis futurus sit: caueamus, quantum efficere, & consequi possumus, ut ne quod in nobis insigne uitiū fuisse dicatur. Neque ego hoc nunc contendo, quod fortasse cum in omni natura, tum iam in nostra aetate difficile est, mutare animū, & si quid est penitus insitum moribus, id subito euellere: sed te illud admoneo, ut, si hoc plene uitare non potes, quod ante occupatur animus ab iracundia, quam providere ratio potuit, ne

occuparetur ; ut te ante compares , quotidieq. meditare , resistendum esse iracundiae ; cumq. ea maxime animum moueat , tum tibi esse diligentissime linguam continendam ; quae quidem mihi uirtus non interdum minor uidetur , quam omnino non irasci . nam illud est non solum grauitatis , sed non nunquam etiam lentitudinis : moderari uero & animo , & orationi , cum sis iratus , aut etiam tacere , & tenere in sua potestate motum animi , & dolorem , etsi non est perfectae sapientiae , tamen est non mediocris ingenij . atque in hoc genere multo te esse iam commodiorem , mitioremq. nuntiant . nullae tuae uehementiores animi concitationes , nulla maledicta ad nos , nullae cõtumeliae perferuntur : quae cum abhorrēt & litteris , ab humanitate , tum uero contraria sunt imperio , ac dignitati . nam si implacabiles sunt iracundiae , summa est acerbitas : sin autem exorabiles , summa lenitas : quae tamen , ut in malis , acerbitati anteponenda est . Sed quoniam primus annus habuit de hac reprehensione plurimum sermonis ; credo propterea , quod tibi hominum iniuriae , quod auaritia , quod insolentia praeter opinionem accidebat , & intolerabilis uidebatur ; secundus autem multa lenior ; quod & consuetudo , & ratio , & , ut ego arbitror , meae quoque litterae te patientiore , lenioremq. fecerunt : tertius annus ita esse debet emendatus , ut ne minimam quidem rem quisquam possit ullam reprehendere . Ac iam hoc loco non hortatione , neque praeceptis , sed precibus tecum fraternis

fraternis ago, totum ut animum, curam, cogitationemq. tuam ponas in omnium laude undique colligenda: quod si in mediocri statu sermonis, ac praedicationis nostrae res essent; nihil abs te eximium, nihil praeter aliorum consuetudinem postularetur, nunc uero, propter earum rerum, in quibus uersati sumus, splendorem, & magnitudinem, nisi summam laudem ex ista provincia assequimur; nix uidemur summam uituperationem posse uitare. ea nostra ratio est, ut omnes boni cum faueant, tum etiam a nobis omnem diligentiam, uirtutemq. & postulent, & expectent; omnes autem improbi, quod cum ijs bellum suscepimus sempiternum, uel minima re ad reprehendum contenti esse uideantur. Quare; quoniam eiusmodi theatrum est totius Asiae, celebritate refertissimum, magnitudine amplissimum, iudicio eruditissimum, natura autem ita resonans, ut usque Romam significationes, uocesq. referantur: contende, quaeso, atque elabora, non modo ut his rebus dignus fuisse; sed etiam ut illa omnia tuis artibus superasse uideare. Et quoniam mihi casus urbanam in magistratibus administrationem reip. tibi prouincialem dedit; & si mea pars nemini cedit; fac, ut tua ceteros uincat. Simul et illud cogita, nos non de reliqua, & sperata gloria iam laborare, sed de parte dimicare: quae quidem non tam expetenda fuit, quam tuenda nobis est. Ac si mihi quidquam esset abs te separatum; nihil amplius desiderarem

rarem hoc statu, qui mihi iam partus est: nunc uero res sic sese habet, ut, nisi omnia tua facta, atque dicta nostris rebus istinc respondeant, ego me tantis meis laboribus, tantisq. periculis, quorum tu omnium particeps fuisti, nihil consecutum putē. quod si, ut amplissimum nomen consequeremur, unus praeter ceteros adiunxisti: certe idem, ut id retineamus, praeter ceteros elaborabis. non est tibi his solis utendum existimationibus, ac iudicijs, qui nunc sunt, hominum, sed ijs etiam, qui futuri sunt. quanquam illorum erit uerius iudicium, obtreffatione, & maleuolentia liberatum. Denique illud etiam debes cogitare, non te tibi soli gloriam quaerere: quod si esset, tamen non negligeres, praesertim eum amplissimis monumentis consecrare uoluisses memoriam nominis tui: sed ea tibi est communicanda mecum, prodenda liberis nostris: in qua cauendum est; ne, si negligentior fueris, non solum tibi parum consuluisse, sed tuis etiam inuidisse uidearis. Atque haec non eo dicuntur, ut te oratio mea dormientem excitasse, sed potius ut currentem incitasse uideatur. facies enim perpetuo, quae fecisti, ut omnes aequitatem tuam, temperantiam, seueritatem, integritatemq. laudent. sed me quaedam tenet, propter singularem amorem, infinita in te auiditas gloriae. quanquam illud existimo, cum iam tibi Asia, sicut unicuique sua domus, nota esse debeat; cum ad tuam summam prudentiam tantus usus accesserit; nihil esse, quod ad laudem attineat, quod

quod non tu optime perspicias, & tibi non, sine cuiusquam hortatione, in mentem ueniat quotidie. Sed ego, qui, cum tua lego, te audire, & qui, cum ad te scribo, tecum loqui uideor, iccirco & tua longissima quaque epistola maxime delector, & ipse in scribendo saepe sum longior. Illud te ad extremum & oro, & hortor, ut, tanquam poetae boni, & auctores industrii solent, sic tu in extrema parte & conclusione muneris, ac negotij tui diligentissimus sis; ut hic tertius annus imperij tui, tanquam tertius aetuis, perfectissimus, atque ornatissimus fuisse uideatur. id facillime facies, si me, cui semper uni magis, quam uniuersis, placere uoluisti, tecum semper esse putabis, & omnibus ijs rebus, quas dices, ac facies, interesse. Reliquum est, ut te orem, ut ualeitudini tuae, si me, & omnes tuos ualere uis, diligentissime seruias.

MARCUS. S. D. QVINCTO. FRATRI. 2

STATIVS ad me uenit ad viii, kal. Nou. eius aduentus, quod ita scripsisti, direptum iri te a tuis, dum is abesset, molestus mihi fuit. Quod autem expectationem tui, concursumq. cum, qui erat futurus, si una tecum decederet, neque antea uisus esset, sustulit, id mihi non incommode uisum est accidisse. exhaustus est enim sermo hominum: & multae emissae iam eiusmodi uoces, ἀλλ' αἰὲν τινα φῶλα μέγαν. quae te absente cōfecta esse laetor. Quod autem iccirco a te missus est, mihi ut se purgaret; id
neceffe

necesse minime fuit. primum enim nunquam ille mihi fuit suspectus : neque ego , quae ad te de illo scripsi , scripsi meo iudicio : sed cum ratio , salusque omnium nostrum , qui ad remp. accedimus , non ueritate solum , sed etiam fama niteretur ; sermones ad te aliorum semper , non mea iudicia , perscripsi . qui quidem quam frequentes essent , & quam graues , aduentu suo Statius ipse cognouit . etenim interuenit non nullorum querelis , quae apud me de illo ipso habebantur ; & sentire potuit , sermones iniquorum in suum potissimum nomen erumpere . Quod autem me maxime mouere solebat , cum audiebam illum plus apud te posse , quam grauitas illius aetatis , & imperij prudentia postularet : quam multos enim mecum egisse putas , ut se Statio commendarem ? quam multa autem ipsum ἀπελῶς mecum in sermone ita protulisse ? id mihi non placuit ; monui , suasi , deterrui . quibus in rebus etiam si fidelitas summa est ; quod prorsus credo , quoniam tu ita iudicas : tamen species ipsa tam gratiosi liberti , aut serui dignitatem habere nullam potest . Atque hoc sic habeto , (nihil enim nec temere dicere , nec astute reticere debeo) materiam omnem sermonum eorum , qui de te detrahere uelint , Statium dedisse : & antea tantum intelligi potuisse , iratos tuae seueritati esse non nullos ; hoc manumisso , iratis , quod loquerentur , non defuisse . Nunc respondebo ad eas epistolas , quas mihi reddidit L. Caesius : cui , quoniam ita te uelle intelligo , nullo loco deero . qua-

rum altera est de Blandenio Zeuxide : quem scribis certissimum matricidam tibi a me intime commendari . qua de re , & de hoc genere toto , ne forte me in Graecos tam ambitiosum factum esse mirere , pauca cognosce . Ego , cum Graecorum querelas nimium ualere sentirem , propter omnium ingenia ad fallendum parata ; quoscunque de te queri audiui , quacunque potui ratione placavi . primum Dionysipolitas , qui erant inimicissimi mei , leniui ; quorum principem Hermippum non solum sermone meo , sed etiam familiaritate deuinxī . Ego Apamensem Hephaestum , ego leuissimum hominem Megaristum Antandrium , ego Niciam Smyrnaeum , ego nugas maximas omni mea comitate cōplexus sum , Nymphontem etiam Colophonium . quae feci omnia , non quo me aut ij homines , aut tota natio delectaret . pertaesum est enim leuitatis , assentationis , animorum non officijs , sed temporibus seruientium . sed , ut ad Zeuxim reuertar , cum is de M. Casellij sermone secum habito , quae tu scribis , ea ipsa loqueretur , obstiti eius sermoni , & hominem in familiaritatem recepi . Tua autem quae fuerit cupiditas tanta , nescio , quod scribis , cupisse te , quoniam Smyrnae duos Mysos insuisses in culeum , simile in superiore parte prouinciae edere exēplū seueritatis tuae , & iccirco Zeuxim elicere omni ratione uoluisse : quem , adductum in iudicium , fortasse dimitti non oportuerit ; conquiri uero , & elici blandicijs , ut tu scribis , ad iudicium necesse non fuit , cum praesertim hominem ,

hominem, quem ego & ex suis ciuibus, et ex multis alijs quotidie magis cognosco nobiliorem prope esse, quam ciuitatem suam. At enim Graecis solis indulgeo. quid L. Caecilium? non ne omni ratione placui? quem hominem? qua ira? quo spiritu? quem denique, praeter Tuscenium, cuius caussa sanari non potest, non mitigavi? ecce supra caput homo leuis, ac sordidus, sed tamen equestri censu, Catienus. etiam is lenietur. cuius tu in patrem quod fuisti asperior, non reprehendo. certo enim scio, te fecisse cum caussa. sed quid opus fuit eiusmodi litteris, quas ad ipsum misisti? illum crucem sibi ipsi constituere, ex qua tu eum ante detraxisses: te curaturum, summo ut combureretur, tota plaudente prouincia. Quid uero ad C. Fabium nescio quem? (nam eam quoque epistolam T. Catienus circumgestat) renuntiari tibi, Licinium plagiarium cum suo pullo Miluino tributa exigere. deinde rogas Fabium, ut & patrem, & filium uiuos comburat, si possit: si minus, ad te mittat, uti iudicio comburantur. hae litterae abs te per iocum missae ad C. Fabium, si modo sunt tuae, cum leguntur, inuidiosam atrocitatem uerborum habent. ac si omnium mearum litterarum praecepta repetes; intelliges esse nihil a me, nisi orationis acerbiter, & iracundiam, & si forte, raro litterarum missarum indiligentiam reprehensam. quibus quidem in rebus si apud te plus auctoritas mea, quam tua siue natura paullo acrior, siue quaedam dulcedo iracundiae, siue dicendi sal, facetiaeque.

cetiaeque ualuisse: nihil sane esset, quod nos paeniret. & mediocri me dolore putas affici, cum audiā, qua sit existimatione Virgilius, qua tuus uicinus C. Octavius? nam si te interioribus uicinis tuis, Ciliensi, & Syriaco anteponis; ualde magnum facis. atque is dolor est, quod, cum ij, quos nominavi, te innocentia non uincant, uincunt tamen artificio beneuolentiae colligendae; qui neque Cyrum Xenophontis, neque Agesilaum nouerint; quorum regum summo in imperio nemo unquam uerbum ullum assperius audiuit. sed haec a principio tibi praecipies, quantum profecerim, non ignoro. nunc tamen decedens, id quod mihi iam facere uideris, relinque, quaeso, quam in cunctissimam memoriam tui. successorem habes perblandum. cetera ualde illius aduentu tua requirentur. In litteris mittendis, ut saepe ad te scripsi, nimium te inexorabilem praebuisti. tolle omnes, si potes, iniquas, tolle inuitatas, tolle contrarias. Stenius mihi narrauit, scriptas ad te solere afferri, ab se legi, & si iniquae sint, fieri te certiores: ante quam uero ipse ad te uenisset, nullum delectum litterarum fuisse; ex eo esse uolumina selectarum epistolarum, quae reprehendi solerent. hoc de genere nihil te nunc quidem moneo: sero est enim: ac scire potes, multa me uarie, diligenterque monuisse: illud tamen, quod Theopompo mandavi, cum essem admonitus ab ipso, uide per homines amantes tui, quod est facile, ut haec genera tollantur epistolarum, primum iniquarum, deinde con-

trariarum, tum absurde, & inusitate scriptarum, postremo in aliquem cōtumeliosarum. Atque haec tam esse, quam audio, non puto: & si sunt, occupationibus tuis minus animaduersa; nunc perspice, & purga. Legi epistolam, quam ipse scripsisse Syl-la nomenclator dictus est, non probandam. legi non nullas iracundas. Sed tempore ipso de epistolis: nā, cum hanc paginam tenerem, L. Flavius, praetor designatus, ad me uenit, homo mihi ualde familiaris: is, mihi te ad procuratores suos litteras misisse, quae mihi uisae sunt iniquissimae, ne quid de bonis, quae L. Oetiaui Nasonis fuissent, cui L. Flavius heres est, deminuerent ante, quam C. Fundanio pecuniam soluissent; itemq. misisse ad Apollonien-ses, ne de bonis, quae Oetiaui fuissent, deminui paterentur prius, quam Fundanio debitum solutum esset. haec mihi uerisimilia non uidentur: sunt enim a prudentia tua remotissima. ne deminuat heres? quid, si inficiatur? quid, si omnino non debet? quid? praetor solet indicare, deberi? quid? ego Fundanio non cupio? non amicus sum? non misericordia moueor? nemo magis: sed uia iuris eiusmodi est quibusdam in rebus, ut nihil sit loci gratiae. atque ita, mihi dicebat Flavius, scriptum in ea epistola, quam tuam esse dicebat; te aut, quasi amicis tuis, gratias acturum, aut, quasi inimicis, incommoda laturum. quid multa? ferebat grauiter: id uehementer mecum querebatur: orabatque, ut ad te quamdiligentissime scriberem: quod facio; & te prorsus uehementer

menter etiam atque etiam rogo, ut & procuratori
 bus Flauij remittas de diminuendo, & Apollonien
 sibus ne quid praescribas, quod contra Flauium sit;
 amplius, & Flauij caussa, & scilicet Pompeij fa
 cias omnia. nolo mediusfidius ex tua iniuria in il
 lum tibi liberalem me uideri. sed & te oro, ut tu
 ipse auctoritatem, & monumentum aliquod decre
 ti, aut litterarum tuarum relinquo, quod sit ad
 Flauij rem, & ad caussam accommodatum. fert enim
 grauitur homo & mei obseruatissimus, & sui iuris
 dignitatisq. retinens, se apud te neque amicitia, ne
 que iure ualuisse. &, ut opinor, Flauij aliquando
 rem & Pompeius, & Caesar tibi commendarunt; &
 ipse ad te scripserat Flauius, & ego certe. quare, si
 ulla res est, quam tibi me faciendam petente putes,
 haec ea sit. si me amas, cura, elabora, perface, ut
 Flauius & tibi, & mihi quammaximas gratias
 agat. hoc te ita rogo, ut maiore studio rogare non
 possim. Quod ad me de Hermia scribis, mihi meher
 cule ualde molestum fuit. Litteras ad te parum
 fraterne scripseram; quas, oratione Diodoti, Lu
 culli liberti, commotus, de pactione statim quod
 audieram, iracundius scripseram; & renocare cu
 piebam. huic tu epistolae, non fraterne scriptae, fra
 terne debes ignoscere. De Censorino, Antonio, Cas
 sio, Scaeuola, te ab ijs diligi, ut scribis, uehemen
 ter gaudeo. cetera fuerunt in eadem epistola gra
 uiora, quam uellen. ὁρδὰν τὴν ναῦν, & ἀπαξ θανεῖν.
 maiora ista erunt. Meae obiurgationes fuerunt amo

ris plenissimae, quae sunt nō nulla, sed tamen medio-
cria, & parua potius. ego te nunquam ulla in re
dignum minima reprehensione putassem, cum te
sanctissime gereres, nisi inimicos multos habere-
mus. quae ad te aliqua admonitione, aut obiurga-
tione scripsi, scripsi propter diligentiam cautionis
meae; in qua & maneo, & manebo; &, idem ut
tu facias, non desistam rogare. Attalus Hyphe-
menus mecum egit, ut se ne impedires, quo minus,
quod ad Q. Publiceni statuum decretum est, roga-
retur. quod ego te rogo, & admoneo, ne talis uiri,
tamq. nostri necessarij honorem minui per te, aut
impediri uelis. Praeterea Aesopi tragoedi, nostri
familiaris, Licinius seruus, tibi notus, aufugit. is
Athenis apud Patronem Epicureū pro libero fuit:
inde in Asiam uenit: postea Plato quidam Sardia-
nus, Epicureus, qui Athenis solet esse multum, &
qui tum Athenis fuerat, cum Licinius eo uenisset;
cum eum fugitiuum postea esse ex Aesopi litteris co-
gnosset, hominem comprehendit, & in custodiā E-
phesi tradidit, sed in publicam, uel in pistrinum, nō
satis ex litteris eius intelligere potuimus. tu, quo-
quo modo, quoniam Ephesi est, hominem inuesti-
ges uelim, summaq. diligentia uel tecum deducas.
noli spectare, quanti homo sit: parui enim pretij est,
qui iam nihil sit: sed tanto dolore Aesopus est affe-
ctus propter serui scelus, & audaciam, ut nihil ei
gratius facere possis, quam si illum per te recupera-
rit. Nunc ea cognosce, quae maxime exoptas.

Remp.

Remp. funditus amissimus, adeo, ut Cato adolescens, nullius consilij, sed tamen ciuis Romanus, & Cato, uix uiuus effugeret, quod, cum Gabinium de ambitu uellet postulare, neque praetores diebus aliquot adiri possent, uel potestatem sui facerent, in concionem ascendit, & Pompeium priuatus dictatorem appellauit. propius nihil est factum, quam ut occideretur. ex hoc, qui sit status totius reip. uidere potes. nostrae tamen caussae non uidentur homines defuturi: mirandum in modum profitentur, offerunt se, pollicentur. & quidem cum spe sum maxima, tum maiore etiam animo. spero superiores fore nos: confido animo, ut in hac rep. ne casum quidem ullum pertimescam. sed tamen se res sic habet, si diem nobis Clodius dixerit, tota Italia concurret, ut multiplicata gloria discedamus: sin autem ui agere conabitur, spero fore studijs non solum amicorum, sed etiam alienorum, ut ui resistamus. omnes & se, & suos liberos, amicos, clientes, libertos, seruos, pecunias denique suas pollicentur. nostra antiqua manus bonorum ardet studio nostri, atque amore. si qui antea aut alieniores fuerant, aut languidiores, nunc, horum regum odio, se cum bonis coniungunt. Pompeius omnia pollicetur, & Caesar: quibus ego ita credo, ut nihil de mea comparatione deminuum. tribuni pl. des. sunt nobis amici. consules se optime ostendunt. praetores habemus amicissimos, & acerrimos ciues. Demit um, Nigidium, Memmium, Lentulum. bonos etiam alios,

sed hos singulares. quare magnum fac animum habear, & spem bonam. de singulis tamen rebus, quae quotidie gerantur, faciam te crebro certiorē. Vale.

MARCVS. S. D. QVINCTO. FRATRI 3

MI FRATER, mi frater, mi frater, tu ne id ueritus es, ne ego iracundia aliqua adductus pueros ad te sine litteris miserim? aut etiam, ne te uidere noluerim? ego tibi irascerer? tibi ego possem irasci? scilicet. tu enim me afflixisti, tu me inimici, tua me inuidia; ac non ego te misere perdidici. meus ille laudatus consulatus mihi te, liberos, patriam, fortunas, tibi uelim ne quid eripuerit praeter unum me. sed certe a te mihi omnia semper honesta, & iucunda ceciderūt; a me tibi luctus meae calamitatis, metus tuae, desiderium, maeror, solitudo. ego te uidere noluerim? immo uero me a te uideri nolui. non enim uidisses fratrem tuum; non eum, quem reliqueras; non eum, quem noras; non eum, quem flens flentem, prosequentem proficiens dimiseras, ne uestigium quidē eius, nec simulacrum, sed quandam effigiem spirantis mortui. atque utinam me mortuum prius uidisses, aut audisses. utinam te non solum uitae, sed etiam dignitatis meae superstitem reliquissem. sed testor omnes deos, me hac una uoce a morte esse reuocatum, quod omnes in mea uita partem aliquam tuae uitae repositam esse dicebant. quare peccaui, scelerateq. feci. nam, si cecidissem, mors ipsa meam pietatem, amoremq. in te facile de-

defenderet. nunc commisi, ut uiuo me careres, uiuo me alijs indigeres, mea uox in domesticis periculis potissimū occideret, quae saepe alienissimis praesidio fuisset. Nam, quod ad te pueri sine litteris uenerunt, quoniam uides non fuisse iracundiae causa, certe pigritia fuit, & quaedam infinita uis lacrymarum, & dolorum, haec ipsa me quo fletu putas scripsisse? eodem, quo te legere certo scio. an ego possum aut non cogitare aliquando de te, aut unquam sine lacrymis cogitare? cum enim te desidero, fratrem solum desidero. ego uero suauitate prope fratrem, prope aequalem, obsequio filium, consilio parentem. quid mihi sine te unquam, aut tibi sine me iucundum fuit? quid, quod eodem tempore desidero filiam? qua pietate, qua modestia, quo ingenio? effigiem oris, sermonis, animi mei. quid filium uenustissimum, mihiq. dulcissimum? quem ego ferus, ac ferreus e complexu dimisi meo, sapientiores puerum, quam uellem: sentiebat enim miser iam, quid ageretur. quid uero tuum filium? quid? imaginem meam; quem meus Cicero & amabat ut fratrem, et iam, ut maiorem fratrem, uerebatur. Quid, quod mulierem miserrimam, fidelissimam coniugem me prosequi non sum passus; ut esset, quae, reliquias communis calamitatis, communes liberos tueretur? Sed tamen, quoquo modo potui, scripsi, & dedi litteras ad te Philogono, liberto tuo, quas credo tibi postea redditas esse: in quibus idem te hortor, & rogo, quod pueri tibi uerbis meis nuntiarunt, ut Ro

nam potius pergas, & propere. primum enim te praesidio esse uolui, si qui essent inimici, quorum crudelitas non dum esset nostra calamitate satiata: deinde congressus nostri lamentatione pertimui, digressum uero non tulissem: atque etiam id ipsum, quod tu scribis, metuebam, ne a me distrahi non posses. his de causis hoc maximum malum, quod te non uidi, quo nihil amantissimis, & coniunctissimis fratribus acerbius, ac miserius uidetur accidere potuisse, minus acerbum, minus miserum fuit, quam fuisset cum congressio, tum uero digressio nostra. Nunc, si potes, id quod ego, qui fortis tibi semper uidebar, non possum, erige te, & confirma, si qua subeunda dimicatio erit. spero, si quid mea spes habet auctoritatis, tibi & integritatem tuam, & amorem in te ciuitatis, & aliquid etiam misericordiam nostri, praesidium laturum. si eris ab isto periculo uacuus, ages scilicet, si quid agi posse de nobis putabis. de quo scribunt ad me quidem multi multa, & se sperare demonstrant: sed ego, quid sperem, non dispicio; cum inimici plurimum ualeant, amici partim deseruerint me, partim etiam prodiderint; qui in meo reditu sortassis reprehensionem sui sceleris per timebant. sed, ista qualia sint, tu uelim perspicias, mihiq. declares. ego tamen, quam tibi opus erit, si quid periculi subeundum uidebis, uiuam. diutius in hac uita esse non possum. neque enim tantum uirum habet ulla aut prudentia, aut doctrina, ut tantum dolorem possit sustinere. scio fuisse & honestius

flius moriendi tempus, & utilius: sed nō hoc solum,
multa alia praetermisi: quae si queri uelim praeteri-
ta, nihil agam, nisi ut augeam dolorem tuum, in-
dicem stultitiam meam. illud quidem nec faciendum
est, nec fieri potest, me diutius, quam aut tuum
tempus, aut firma spes postulabit, in tam misera,
tamq. turpi uita commorari; ut, qui modo fratre
fuerim, liberis, coniuge, copijs, genere ipso pecu-
niae beatissimus; dignitate, auctoritate, existima-
tione, gratia non inferior, quam qui unquam fue-
runt amplissimi; is nunc in hac tam afflicta, per-
ditaq. fortuna neque me, neque meos lugere diu-
tius possim. Quare quid ad me scripsisti de permu-
tatione? quasi uero nunc me non tuae facultates su-
stineant: qua in re ipse uideo miser, & sentio, quid
sceleris admiserim, cum de uisceribus tuis, & filij
tui satisfacturus sis, quibus debes, ego acceptam
ex aulario pecuniam tuo nomine frustra dissiparim.
sed tamen & M. Antonio, quantum tu scripseras,
Caepioni tātundē solutum est. mihi ad id, quod cogi-
to, hoc, quod habeo, satis est. siue enim restitui-
mur, siue desperamus; nihil amplius opus est. tu, si forte
quid erit molestiae, te ad Crasum, & ad Calidiū con-
feras, censeo. quantum Hortensio credendū sit, ne-
scio: me summa simulatione amoris, sum. maq. ossi-
dinitate quotidiana sceleratissime, insidiosissimeq.
tractauit, adiuncto quoque Arrio: quorū ego consi-
lijs, promissis, praeceptis desuutus in hāc calamita-
tē incidi. sed haec occultabis, ne quid obsint. illud ca-
ueto;

ueto; & eo puto per Pomponium fouendum tibi esse ipsum Hortensium; ne ille uersus, qui in te erat collatus, cum aedilitatem petebas, de lege Aurelia, falso testimonio confirmetur. nihil enim tam timeo, quam ne, cum intelligant homines, quantum misericordiae nobis tuae preces, et tua salus allatura sit, oppugnent te uehementius. Messallam tui studiosum esse arbitror: Pompeium etiam simulatorem puto. sed haec utinam non experiare. quod precarer deos, nisi meas preces audire desissent: ueruntamen precor, ut his infinitis nostris malis contenti sint: in quibus non modo tamen nullius inest peccati infamia, sed omnis dolor est, quod optime factis poena est maxima constituta. Filiam meam, & tuam, Ciceronemque nostrum quid ego, mi frater, tibi commendem? quin illud maereo, quod tibi non minorem dolorem illorum orbitas afferet, quam mihi. sed, te incolumi, orbi non erunt. reliqua, ita mihi salus aliqua detur, potestasque in patria moriendi, ut me lacrymae non sinunt scribere. Etiam Terentiam uelim tueare, mihiq. de omnibus rebus rescribas. Sis fortis, quoad rei natura patietur. Idibus Iun. Thessalonicae. Vale.

MARCVS. S. D. QVINCTO. FRATRI. 4

AMABO te, mi frater, ne, si uno meo facto & tu, & omnes mei corruistis, improbatati, & sceleris meo potius, quam imprudentiae, misericordiaeque, assignes. nullum est meum peccatum, nisi quod

quod ijs credidi, a quibus nefas putaram esse me decipi, aut etiam quibus ne id expedire quidem arbitrabar. intimus, proximus, familiarissimus quisque aut sibi pertinuit, aut mihi inuidit. ita mihi nihil misero, praeter fidem amicorum. cautum meum consilium fuit. quod si te satis innocentia tua, & misericordia hominum uindicat hoc tempore a molestia; perspicis profecto, ecquaenam nobis salutis spes relinquatur. nam me Pomponius, & Sextius, & Piso noster adhuc Thessalonicae retinuerunt, cum longius discedere propter nescio quos motus uetarent. uerum ego magis exitum illorum litteris, quam spe certa, expectabam. nam quid sperem, potentissimo inimico, dominatione obtrectatorum, infidelibus amicis, pluribus inuidis? De nouis autem tribunis pl. est ille quidem in me officiosissimus Sextius, & spero, Curtius, Milo, Fadius, Gratidius, sed ualde aduersante Clodio: qui etiam priuatus eadem manu poteris conciones concitare: deinde etiam intercessor parabitur. haec mihi proficiscenti non proponebantur; sed saepe triduo summa cum gloria dicebar esse. rediturus. quid tu igitur, inquires? quid? multa conuenerunt, quae mentem exturbarent meam, subita defectio Pompeij, alienatio consulum, etiam praetorum timor, publicanorum arma. lacrymae meorum me ad mortem ire prohibuerunt: quod certe & ad honestatē, & ad effugiendos intolerabiles dolores fuit aptissimum. sed de hoc scripsi ad te in ea epistola, quam

Phaetonti

Phaetonti dedi. Nunc tu, quoniam in tantum luctum, laboremq. detrusus es, quantum nemo unquam; si leuare potes communem casum misericordia hominum, scilicet incredibile quiddam assequeris. sin plane occidimus; me miserum, ego omnibus meis exitio fuero; quibus ante dedecori non eram. sed tu, ut ante ad te scripsi, perspice rem, & pertenta, & ad me, ut tempora nostra, non ut amor tuus fert, uere perscribe. ego uitam, quoad putabo tua interesse, aut ad spem seruandam esse, retinebo. tu nobis amicissimum Sextium cognosces, credo tua caussa uel Lentulum, qui erit cōsul. quam sunt facta uerbis difficiliora. tu, & quid opus sit, & quid sit, uidebis omnino. si tuam sollicitudinem, communemq. calamitatem nemo despexerit: aut per te confici aliquid, aut nullo modo poterit. sin te quoque inimici uexare coeperint: ne cessaris. non enim gladius mecum, sed litibus agetur. uerum haec absint uelim. Te oro, ut ad me de omnibus rebus scribas, & in me animi potius, aut consilij putes minus esse, quam antea, amoris uero, & officij non minus. . . Vale.

M. TVLLII. CICERONIS
EPISTOLARVM. AD

Q. FRATREM
LIBER. II

MARCVS. S. D. QVINTO. FRATRI

EPISTOLAM, quam legisti, mane
dederam. sed fecit humaniter Licinius,
quod ad me, misso senatu, uesperu uenit, ut, si quid esset actum, ad te, si
mihi uideretur, perscriberem. Senatus fuit frequentior, quam putabamus esse posse mense Decembri, sub dies festos. consulares nos fuimus, & duo consules designati, P. Seruilius, M. Lucullus, Lepidus, Volcatius, Glabrio, praetores. sane frequentes fuimus, omnino ad ducentos. commorat expectationem Lupus. egit causam agri Campani sane accurate: auditus est magno silentio. materiam rei non ignoras. nihil ex nostris actionibus praetermisit. fuerunt nonnulli aculei in C. Caesarē, contumeliae in Gellium, expostulationes cum absente Pompeio. causa sero perorata, sententias se rogaturum negauit, ne quod onus simultatis nobis imponeret: ex superiorum temporum conuicijs, & ex praesenti silentio, quid senatus sentiret, se intelligere dixit. Milo coepit dimittere. tum Marcellinus, Noli, inquit, ex taciturnitate nostra Lupe, quid aut probemus hoc tempore, aut improbemus, iudicare.

care. ego, quod ad me attinet, itemq. arbitror ceteros, iccirco taceo, quod non existimo, cum Pompeius absit, causam agri Campani agi convenire. tum ille se senatum negavit tenere. Racilius surrexit, & de iudicijs referre coepit: Marcellinum quidem primum rogavit. is cum graviter de Clodianis incendijs, trucidationibus, lapidationibus questus esset, sententiam dixit, ut ipse iudices per praetorem urbanum sortiretur: iudicium sortitione facta, comitia haberentur: qui iudicia impediisset, eum contra remp. esse facturum. approbata valde sententia, C. Cato contra dixit, & Cassius, maxima acclamatione senatus, cum comitia iudicijs anteferreret. Philippus assensit Lentulo. postea Racilius de priuatis me primum sententiam rogavit. multa feci verba de toto furore, latrocinioq. P. Clodij: eum tanquam reum accusavi, multis, & secundis admurmurationibus cuncti senatus. orationem meam collaudavit satis multis verbis, non mehercule indifferente, Seuerus Antistius; isq. iudiciorum causam suscepit, antiquissimamq. se habiturum dixit. ibatur in eam sententiam. tum Clodius rogatus, diem dicendo eximere coepit. furebat, a Racilio se contumaciter, urbaneq. vexatum. deinde eius operae repente a Graecostasi, et Gradibus clamorem satis magnum sustulerunt, opinor in Q. Sextilium, & amicos Milonis incitatae. eo metu iniecto, repente, magna querimonia omnium, discessimus. Habes acta unius diei. reliqua, ut arbitror, in mensem Ianuarii

rium reſcientur. De tribunis pl. longe optimum
*Racili*um habemus. uidetur etiam *Antiſtius* ami-
 cus nobis fore. nam *Plancius* noſter totus eſt. Fac,
 ſi me amas, ut conſiderate, diligenterq. nauiges de
 menſe Decembri. Vale.

MARCVS. S. D. QVINCTO. FRATRI 2

NON occupatione, qua eram ſane impeditus,
 ſed paruula lippitudine adductus ſum, ut dictarem
 hanc epiſtolam, & non, ut ſoleo, ad te ipſe ſcribe-
 rem. Et primum me tibi excuſo in eo ipſo, in quo te
 accuſo. me enim adhuc nemo rogauit, num quid in
Sardiniam uellem: te puto ſaepe habere, qui, num
 quid *Romã* uelis, quaerant. Quod ad me de *Lentuli*,
 et *Sexti* nomine ſcripſiſti; locutus ſum cum *Cincio*.
 quo modo res ſe habet, non eſt facillima. ſed habet
 proſecto quiddam *Sardinia* appoſitum ad recorda-
 tionem praeteritae memoriae. nam, ut ille *Gracchus*
 augur, poſtea quam in iſtam prouinciam uenit, re-
 cordatus eſt, quid ſibi in campo *Martio*, comitia con-
 ſulum habenti, contra auſpicia accidisset: ſic tu mi-
 bi uideris in *Sardinia* de forma *Minuciana*, & de
 nominibus *Pomponianis* in otio recogitaſſe. ſed ego
 adhuc emi nihil. *Culeonis* auſtio facta eſt. *Tuſcula*-
 no emptor nemo fuit. ſi condicio ualde bona fuerit,
 fortasse non omitam. De aedificatione tua, *Cyrum*
 urgere non ceſſo: ſpero eum in officio fore: ſed o-
 mnia ſunt tardiora propter ſurioſae aedilitatis expe-
 ctationem. nam comitia ſine mora futura uiden-
 tur:

tur: edita sunt ad XI. kal. Febr. te tamen sollicitum esse nolo. omne genus a nobis cautionis adhibetur. De rege Alexandrino, factum est S. C. cum multitudine reduci, periculosum reip. uideri. reliqua cum esset in senatu contentio, Lentulus ne, an Pompeius reduceret; obtinere causam Lentulus uidebatur. in ea re nos & officio erga Lentulum mirifice, & uoluntati Pompeij praeclare satisfecimus. sed per obreptatores Lentuli res calumnia extracta est. consecuti sunt dies comitiales, per quos senatus haberi non poterat. quid futurum sit latrocinio tribunorum, non diuino: sed tamen suspicor per uim rogationem Caninium perlaturum. in ea re Pompeius quid uelit, non dispicio: familiares eius quid cupiant, omnes uident. creditores uero regis aperte pecunias suppeditant contra Lentulum. sine dubio res a Lentulo remota uidetur esse, cum magno meo dolore: quanquam multa fecit, quare, si fas esset, iure ei succensere possemus. Tu, si ita expedit, uelim, quamprimum bona, & certa tempestate conscendas, ad meq. uenias. innumerabiles enim res sunt, in quibus te quotidie in omni genere desiderem. Tui, nostriq. ualent. Vale. XIV. kal. Febr.

MARCVS. S. D. QVINCTO. FRATRI 3

SCRIPSI ad te antea superiora: nunc cognosce, postea quae sint acta. A kal. Febr. legationes in idus reijciebantur. eo die res confecta non est. ad

IV. non.

IV. non. Milo affuit . ei Pompeius aduocatus uenit . dixit Marcellus , a me rogatus . honeste discessimus . producta dies est in VI I I . id . Interim , reiectis legationibus in idus , referebatur de prouincijs quaestorum , & de ornandis praetoribus . sed res , multis querelis de rep . interponendis , nulla transacta est . Cato legem promulgauit de imperio Lentulo abrogando . uestitum filius mutauit . Ad VI I I . id . Milo affuit : dixit Pompeius , siue uoluit . nam , ut surrexit , operae Clodianae clamorem sustulerunt : idq . ei perpetua oratione contigit , non modo ut acclamatione , sed ut conuicio , & maledictis impediretur . qui ut perorauit , (nam in eo sane fortis fuit ; non est deterritus ; dixit omnia , atque interdum etiam silentio , cum auctoritate peregerat) sed ut perorauit , surrexit Clodius . ei tantus clamor a nostris , (placuerat enim referre gratiam) ut neque mente , neque lingua , neque ore consisteret . ea res acta est , cum hora sexta uix Pompeius perorasset , usque ad horam octauam ; cum omnia maledicta , uersus etiam obscenissimi in Clodium , & Clodiam dicerentur . ille furens , & exsanguis interrogabat suos in clamore ipso , quis esset , qui plebem fame necaret ? respondebant operae , Pompeius : qui Alexandriam ire cuperet ? respondebant , Pompeius : quem ire uellent ? respondebant , Crassum . is aderat tum , Miloni animo non amico . hora fere nona , quasi signo dato , Clodiani nostros consputare coeperunt . exarsit dolor .

urgere illi, ut loco nos mouerent. factus est a. nostris impetus; fuga operarum; eiectus de Rostris Clodius. a. nos quoque tum fugimus, ne quid in turba. senatus uocatus in curiam. Pompeius domum. neque ego tamen in senatum; ne aut de tantis rebus tacerem, aut in Pompeio defendendo (nam is carpebatur a Bibulo, Curione, Faunio, Seruilio filio) animos bonorum offenderem. res in posterum dilata est. Clodius in Quirinalia produxit diem. ad VII. id. senatus ad Apollinis fuit, ut Pompeius adesset. acta res est grauius a Pompeio. eo die nihil perfectum est. ad VI. id. ad Apollinis S. C. factum est, ea, quae facta essent ad VII. idus, contra remp. esse facta. eo die Cato est uehementer in Pompeium inuectus, & eum oratione perpetua, tanquam reum, accusauit: de me multa, me inuito, cum mea summa laude dixit, cum illius in me perfidiam increparet. auditus est magno silentio maleuolorum. respondit ei uehementer Pompeius, Crassumq. descripsit; dixitq. aperte, se munitiorem ad custodiendam uitam suam fore, quam Africanus fuisset, quem C. Carbo interemisset. itaque magnae mihi res iam moueri uidebantur. nam Pompeius haec intelligit, nobiscumq. communicat, insidias uitae suae fieri, Catonē a Crasso sustentari, Clodio pecuniam suppeditari; utrumque & ab eo, & a Curione, Bibulo, ceterisq. suis obtrectatoribus confirmari; uehementer esse prouidendum, ne opprimatur, concionario illo populo a se prope alie
nato

nato, nobilitate inimica, non aequo senatu, iuuentute improba. itaque se comparat: homines ex agris accersit. operas autem suas Clodius confirmat. manus ad Quirinalia paratur. in eo multo sumus superiores ipsius copiis. sed magna manus ex Piceno, & Gallia expectatur; ut etiam Catonis rogationibus de Milone, & Lentulo resistamus. Ad IV. id. Sextius ab indice Cn. Nerio Pupinia de ambitu est postulatus, & eodem die a quodam M. Tullio de ui. is erat aeger. domum, ut debuimus, ad eum statim uenimus, eiq. nos totos tradidimus: idq. fecimus praeter hominum opinionem, qui nos ei iure succensere putabant: ut humanissimi, gratissimiq. & ipsi, & omnibus uideremur: itaq. faciemus. sed idem Nerus index edidit ad allegatos Cn. Lentulum Vatiā, & C. Cornelium. Eodem die S. C. factum est, ut sodalitates, decuriatq. discederent, lexq. de ijs ferretur, ut, qui non discessissent, ea poena, quae est de ui, tenerentur. Ad III. id. dixi pro Bestia de ambitu, apud praetorem Cn. Domitium, in foro medio, maximo conuentu: incidiq. in eum locum in dicendo, cum Sextius, multis in templo Castoris uulneribus acceptis, subsidio Bestiae seruatus esset. hic ~~τοπονομαστικῶν~~ quiddam ~~ἀκαίριος~~ de ijs, quae in Sextium apparabantur crimina; & cum ornaui ueris laudibus, magno assensu omnium. res homini fuit uehemēter grata. Quae tibi eo scribo, quod me de retinenda Sextij gratia litteris monuisti. Pridie id. haec scripsi ante lucem.

eo die apud Pomponium in eius nuptijs etiam cenaturus. cetera sunt in rebus nostris, cuiusmodi tu mihi fere diffidenti praedicabas, plena dignitatis, & gratiae: quae quidem tua, mi frater, prudentia, patientia, uirtute, pietate, suauitate etiam, tibi, mihiq. sunt restituta. Domus tibi ad lucum Pisonis Liciniana conducta est. sed, ut spero, paucis mensibus post kal. Quint. in tuam commigrabis. tuam in Carinis mundi habitatores Camiae conduxerunt. A te post illam Olbiensem epistolam nullas litteras accepi. quid agas, & ut te oblectes, scire cupio, maximeq. te ipsum uidere quamprimum. Cura, mi frater, ut ualeas: & quanquam est hiems, tamen Sardiniam istam esse cogites. xv. kal. Mart.

MARCVS. S. D. QVINTO. FRATRI 4

SEXTIVS noster absolutus est ad 11. id. Mart. &, quod uehementer interfuit reip. nullam uideri in eiusmodi causa dissensionem esse, omnibus sententijs absolutus est. illud, quod tibi saepe curae esse intellexeram, ne cui iniquo relinqueremus nituperandi locum, qui nos ingratos esse diceret, nisi illius peruersitatem quibusdam in rebus quamhumannissime ferremus, scito hoc nos in eo iudicio secutos esse, ut omnium gratissimi iudicaremur. nam in defendendo moroso homine cumulatissime satisfacimus, &, id quod ille maxime cupiebat, Vatinium, a quo palam oppugnabatur, arbitrato nostro concidimus, dijs hominibusq. plaudentibus.

quin

quin etiam Paullus noster, cum testis productus
esset in Sextium, confirmavit, se nomen Vatini
delaturum, si Macer Licinius cunctaretur: & Ma-
cer a Sextij subsellijs surrexit, ac se illi non defutu-
rum affirmavit. quid quaeris? homo petulans, & au-
dax, Vatinius ualde perturbatus, debilitatusq. di-
scessit. Quintus tuus, puer optimus, eruditur e-
gregie. hoc nunc magis animaduerto, quod Tyran-
nio docet apud me. Domus utriusque nostrum aedi-
ficatur strenue. redemptori tuo dimidium pecuniae
curaui. spero nos ante hiemem contubernales fore.
De nostra Tullia, tui mehercule amantissima, spero
cum Crassipede nos consecisse. dies erant duo, qui
post Latinas habentur religiosi. ceteroqui conse-
ctum erat. Latiar erat exiturus.

MARCUS. S. D. QVINCTO. FRATRI. 5

DEDERAM ad te litteras antea, quibus erat
scriptum, Tulliam nostram Crassipedi pridie non.
Apr. esse desponsatam: ceteraq. de re publica, &
priuata perscripseram. postea sunt haec acta. Nonis
Apr. S. C. Pompeio pecunia decreta in rem fru-
mentariam ad HS M CCCC. sed eodem die ue-
hementer actum de agro Campano, clamore sena-
tus prope concionali. acriorem causam inopia pe-
cuniae faciebat, & annonae caritas. Non praeter-
mittā ne illud quidem. M. Furium Flaccum, equi-
tem Romanum, hominem nequam, Capitolini, &
Mercuriales de collegio eiecerunt, praesentem, ad

pedes uniuscuiusque iacentem . *Ad VIIII. id.*
Aprilis sponsalia Crassipedi prae bui. huic conuiuio
puer optimus Quintus tuus, meusq. quod perleni-
ter commotus fuerat, defuit. Ad VI. id. Apr. ue-
ni ad Quintum, eumq. uidi plane integrum: mul-
tumq. is mecum sermonem habuit, & perhumanū
de discordijs mulierum nostrarum. quid quaeris?
nihil festiuius. Pomponia autem etiam de te que-
sta est. sed haec coram agemus. A puero ut discessi,
in aream tuam ueni. res agebatur multis structori-
bus. Longilium redemptorem cohortatus sum. fi-
dem mihi faciebat, se uelle nobis placere. domus e-
rit egregia. magis enim cerni iam poterat, quam
quantum ex forma iudicabamus. itemq. nostra ce-
lester aedificabantur. eo die cenavi apud Crassipe-
dem. cenatus, in hortos ad Pompeium lectica latus
sum. Lucceium conuenire non potueram, quod ab-
fuerat. uidere autem uolebam, quod eram postridie
Roma exiturus, & quod ille in Sardiniam iter habe-
bat. hominem conueni; & ab eo petiui, ut quam pri-
imum te nobis redderet. Statim, dixit. erat autem
iturus, ut aiebat, ad III. id. Apr. ut aut Labrone,
aut Pisis conscenderet. tu, mi frater, simul ac ille
uenerit, primam nauigationem, dummodo idonea
tempestas sit, ne omiseris. ἀμφιὰ πλὴν autem illam,
quam tu soles dicere, bono modo desidero, sic pror-
sus, ut aduenientem excipiam libenter, latentem e-
tiam nunc non excitem. Tribus locis aedifico: reli-
qua reconcinno: uiuo paullo liberalius, quam sole-
bam.

bam. opus erat si te haberem, paulisper fabris locum dare. sed & haec, ut spero, breui inter nos communicabimus. Res autem Romanae sic se habent. Consul est egregius Lentulus, non impediēte collega, sic inquam bonus, ut meliorem non uiderim. dies comitiales exemit omnes. nam etiā Latinae instaurantur: nec tamen deerant supplicationes. sic legibus perniciosissimis obsistitur, maxime Catonis. cui tamen egregie imposuit Milo noster. nam ille uindex gladiatorum, & bestiariorum emerat de Cosconio, & Pomponio bestiarios; nec sine his armatis unquam in publico fuerat: hos alere non poterat, itaque uix tenebat. sensit Milo: dedit cui dam non familiari negotium, qui sine suspitione emeret eam familiam a Catone. quae simul atque abducta est; Racilius, qui unus est hoc tempore tribunus pl. rem patefecit, eosq. homines sibi emptos esse dixit, (sic enim placuerat) & tabulam proscripsit, se familiam Catonianam uenditurum. in eam tabulam magni risus consequebantur. hunc igitur Catonem Lentulus a legibus remouit, et eos, qui de Caesare monstra promulgarunt, quibus intercederet nemo. Nam quod de Pompeio Caninius agit, sanequam refrixit. neque enim res probatur; & Pompeius noster in amicitia P. Lentuli uitupratur. & hercule non est idem. nam apud illam perditissimam, atque infimam faecem populi propter Milonem suboffendit: & boni multa ab eo desiderant, multa reprehendunt. Marcellinus autem

hoc uno mihi quidem non satisfacit, quod eum nimis aspere tractat. quanquam id senatu non inuito facit. quo ego me libentius a curia, & ab omni parte reip. subtraho. In iudicijs ū sumus, qui fuimus. domus celebratur, ita, ut cum maxime. unum accidit imprudentia Milonis incommode, de Sex. Coelio: quem neque hoc tempore, neque ab imbecillis accusatoribus mihi placuit accusari. ei tres sententiae teterrimae in consilio defuerunt. itaque hominem populus reuocat: & retrahatur, necesse est. non enim ferunt homines; & quia, cum apud suos diceret, paene damnatus est, uident damnatum. ea ipsa in re Pompeij offensio nobis obstitit. senatorum enim urna copiose absoluit, equitum adaequauit, tribuni aerarij cōdemnarunt. sed hoc incommo- dum consolantur quotidianae damnationes inimicorum; in quibus me perlubente Seruius allisus est, ceteri conciduntur. Cato concionatus est, comitia haberi non siturum, si sibi cum populo dies agendi essent exempti. & Appius a Caesare non dum redierat. Tuas mirifice litteras expecto. atque adhuc clausum mare scio fuisse: sed quosdam uenisse tamen Olbia dicebant, qui te unice laudarent, plurimiq. in provincia fieri dicerent. ūdem aiebant, nuntiare, te prima nauigatione transmissurum. id cupio: & quanquam te ipsum scilicet maxime, tamen etiam litteras tuas expecto. Mi frater uale.

MARCUS. S. D. QVINCTO. FRATRI 6

AD 11. id. Apr. ante lucem hanc epistolam dictaueram, scripseramq. in itinere, ut eo die apud T. Titium in Anagnino manerem. postridie autem in Laterio cogitabam; inde, cum in Arpinati quinque dies fuisset, ire in Pompeianum, rediens aspicere Cumanum; ut, quoniam in nonas Mai. Miloni dies prodita est, prid. non. Romae essem, teq. mi carissime, & suauissime frater ad eam diem, ut sperabam, uiderem. Aedificationem Arcani ad tuum aduentum sustentari placebat. Fac mi frater ut ualeas, quamprimumq. uenias. Vale.

MARCUS. S. D. QVINCTO. FRATRI 7

O LITTERAS mihi tuas iucundissimas, expectatas, ac primo quidem cum desiderio, nunc uero etiam cum timore. atque has scito litteras me solas accepisse post illas, quas tuus nauta attulit, Olbia datas. sed cetera, ut scribis, praesenti sermoni reseruentur. hoc tamen non queo differre. Idibus Mai. senatus frequens diuinus fuit in supplicatione Gabinio deneganda. adiurat Procilius hoc nemini accidisse. foris ualde plauditur. mihi cum sua sponte iucundum, tum iucundius, quod me absente, (est enim εὐκρινὲς iudicium) sine oppugnatione, sine gratia nostra. eram Antij. Quod, idibus, & postridie, fuerat dictum, de agro Campano actum iri, non est actum, in hac causa mihi aqua haeret.

sed

sed plura, quam constitueram. coram enim. Vale mi optime, ac optatissime frater, & aduola. idem te nostri rogant pueri. illud scilicet: cenabis, cum ueneris. Vale.

MARCVS. S. D. QVINCTO. FRATRI 8

PLACITVRVM tibi esse librum meum suspicabar: tam ualde placuisse, quam scribis, ualde gaudeo. Quod me admones de non curantia; suadesque, ut meminerim Iouis orationem, quae est in extremo illo libro: ego uero memini, & illa omnia mihi magis scripsi, quam ceteris. sed tamen postridie, quam tu es profectus, multa nocte cum Vibullio ueni ad Pompeium: cumq. ego egissem de istis operibus, atque inscriptionibus; perbenigne mihi respondit; magnam spem attulit; cum Crasso se dixit loqui uelle; mihiq. ut idem facerem, suasisit. Crassum consulem ex senatu domum reduxi. suscepit rem; dixitq. esse, quod Clodius hoc tempore cuperet per se, et per Pompeium consequi: putare se, si ego eum non impedirem, posse me adipisci sine contentione, quod uellem. totum ei negotium permisi, meq. in eius potestate dixi fore. intersuit huic sermoni P. Crassus, adolescens nostri, ut scis, studiosissimus. illud autem, quod cupit Clodius, est legatio aliqua, si minus per senatum, per populum, libera, aut Byzantium, aut Erogitarum, aut utrunque. plena res nummorum. quod ego non nimium laboro, etiam si minus assequor quod uolo.

Pom-

Pompeius tamen cum Crasso locutus est. videntur negotium suscepisse. si perficiunt, optime: sin minus, ad nostrum Iouem reuertamur. Ad III. id. Mai. S. C. factum est de ambitu in Afranij sententiam; quam ego dixeram, cum tu adesses, sed, magno cum gemitu senatus, consules non sunt persecuti eorum sententias, qui Afranio cum essent assensi, addiderunt, ut praetores ita crearentur, ut dies LX. priuati essent. eo die. Catonem plane repudiarunt: quid multa? tenet omnia, idq. ita omnes intelligere uolunt. Vale.

MARCVS. S. D. QVINCTO. FRATRI 9

T. METVIS, ne me interpelles? primum, si in isto essem, tu scis quid sit interpellare. an te Ateius? mehercule mihi docere uidebaris istius generis humanitatem: qua quidem nihil utor abs te. tu uero ut me & appelles, & interpelles, & obloquare, & colloquare, uelim: quid enim mihi suauius? non mehercule quisquam μουσοπάτακτος libentius sua recentia poemata legit, quam ego te audio quacunque de re, publica, priuata, rustica, urbana. sed mea factum est inuisa uerecundia, ut te proficiscens non tollerem. opposuisti semel ἀντί-εχτον causam, Ciceronis nostri ualetudinem: conticui. iterum Cicerones: quicui. nunc mihi iucunditatis plena epistola hoc aspersit molestiae, quod uideris, ne mihi molestus esses, ueritus esse, atque etiam nunc uereri. litigare tecum, si fas esset.

sed

sed mehercule istuc si unquam suspicatus ero, nihil dicam aliud, nisi uerebor, ne quando ego tibi, cum sum una, molestus sim. uideo te ingemuisse. sic fit. *ἴδ' αὖ, αἰατ' ἔχουσ*: nunquam enim dicam, *ἔα πᾶ-
σας*. Marium autem nostrum in lecticam mehercule conticissem, non illam regis Ptolemaei Anicianam. memini enim, cum hominem portarem ad Baias Neapoli octophoro Aniciano, machaerophoris centum sequentibus, miros risus nos edere, cum ille, ignarus sui comitatus, repente aperuit lecticam, & paene ille timore, ego risu corruui. tunc, ut dico, cer te sustulissem, ut aliquando subtilitatem ueteris urbanitatis, & humanissimi sermonis attingerem. sed hominem infirmum in uillam apertam, ac ne rudem quidem etiam nunc, inuitare nolui. hoc uero mihi peculiare fuerit, hic etiam isto frui. nam illorum praediorum scito mihi uicinum Marium lumen esse. Apud Anicium, uidebimus, ut paratum sit, nos enim ita philologi sumus, ut uel cum fabris habitare possimus. habemus hanc philosophiam, non ab Hymetto, sed ab area Syra. Marius & ualetudine est, & natura imbecillior. De interpellatione, tantum sumam a uobis temporis ad scribendum, quantum dabitis. utinam nihil detis; ut potius uestra iniuria, quam ignauia mea cessem. De rep. nimum te laborare doleo, & meliorem ciuem esse, quam Philocteten; qui, accepta iniuria, illa spectacula quaerebat, quae tibi acerba esse uideo. ama bo te, aduola. consolabor te, & omnem absterge-

bo dolorem. & adduc, si me amas; Marium: sed appropriate. hortus domi est. Vale.

MARCVS. S. D. QVINCTO. FRATRI IO

EPISTOLAM hanc conuicio efflagitarunt codicilli tui. nam res quidem ipsa, & is dies, quo tu es profectus, nihil mihi ad scribendum argumenti sane dabat. sed quemadmodum, coram cum sumus, sermo nobis deesse non solet: sic epistolae nostrae debent interdum alucinari. Tenediorum igitur libertas securi Tenedia praecisa est; cum eos, praeter me, & Bibulum, & Calidium, & Fauonium, nemo defenderet. De te a Magnetibus ab Sipylo mentio est honorifica facta; cum te unum dicerent postulationi L. Sextij Pansae restitisse. reliquis diebus, si quid erit quod te scire opus sit, aut etiā si nihil erit, tamen scribam quotidie aliquid. Prid. id. neque tibi, neque Pomponio deero. Lucretij poemata, ut scribis, ita sunt; multis luminibus ingenij, multae tamen artis. sed, cum ueneris, uirum te putabo: si Sallustij Empedoclea legeris, hominem non putabo. Vale.

MARCVS. S. D. QVINCTO. FRATRI II

G A U D E O tibi iucundas esse meas litteras. nectamen habuisssem scribendi nunc. quidem ullum argumentum, nisi tuas accepissem. nam prid. id. cum Appius senatum infrequentem coegisset, tantum fuit frigus, ut populi conuicio coactus sit nos dimittere.

dimittere. De Commageno rege, quod rem discusse-
rā, mirifice mihi et per se, et per Pomponium blan-
ditur Appius. uidet enim, hoc genere dicendi si
utar in ceteris, Februarium sterile futurum. eumq.
lustriacose satis: neque solum illud extorsi oppidu-
lum, quod erat positum in Euphrate, & Zeugma-
te; sed praeterea togam sum eius praetextam, quam
erat adeptus Caesare consule, magno hominum risu
cauillatus. Quod nolit, inquam, renouare honores
eosdem, quo minus togam praetextam quotannis
interpollet. decernendum nihil censeo. uos autem
homines nobiles, qui Busfrenum praetextatum non
ferebatis, Commagenam feretis? Genus uides, &
locum iocandi. multa dixi in ignobilem regem;
quibus totus est explosus. quo genere commotus, ut
dixi, Appius, totum me amplexatur. nihil est
enim facilius, quam reliqua discutere. sed non fa-
ciam, ut illum offendam; ne imploret fidem Iouis
hospitalis, Graios omnes conuocet, per quos mecum
in gratiam redijt. Theopompo satisfaciemus. De
Caesare, fugerat me ad te scribere. uideo enim, quas
tu litteras expectaris. sed ille scripsit ad Balbum,
fasciculum illum epistolarum, in quo fuerat et mea,
& Balbi, totum sibi aqua madidum redditum esse;
ut ne illud quidem sciat, meam fuisse aliquam epi-
stolam. sed ex Blbi epistola pauca uerba intellexe-
rat, ad quae rescripsit his uerbis: De Cicerone ui-
deo te quiddam scripsisse, quod ego non intellexi:
quantum autem coniectura conseqnebar, id erat
huius-

huiusmodi, ut magis optandum, quam sperandum
putarem. Itaque postea misi eodem illo exemplo
litteras. Iocum autem illius de sua egestate ne sis
aspernatus. ad quem ego rescripsi, nihil esse, quod
posthac arcae nostrae fiducia conturbaret: lusiq. in
eo genere & familiariter, & cum dignitate. amor
autem eius erga nos perfertur omnium nuntijs sin-
gularis. Et litterae quidem ad id, quod expectas, se-
re cum tuo reditu iungentur: reliqua singulorum
dierum scribemus ad te, si modo tabellarios tu
praebebis. quanquam eiusmodi frigus impende-
bat, ut summum periculum esset, ne Appio suae
aedes urerentur. Vale.

MARCVS. S. D. QVINCTO. FRATRI 12

RISI niuem atram: teq. hilari animo esse,
et prompto ad iocandum, ualde me iuuat. De Pom-
peio, assentior tibi, uel tu potius mihi. nam, ut scis,
iam pridem istum canto Caesarem: mihi crede, in
sinu est; neque ego discingor. Cognosce nunc idus.
Decimus erat Coelio dies. Domitius ad numerum
iudices non habuit. uereor, ne, homo teter, et ferus,
Polla Seruius ad accusationem ueniat: nam noster
Coelius ualde oppugnatur a gēte Clodia: certi nihil
est adhuc: sed ueremur. Eodem igitur die Tyrijs est
senatus datus frequens. frequentes contra Syriaci
publicani. uehementer uexatus Gabinius: exagita-
ti tamen a Domitio publicani, quod eum essent cum
equis profecuti. nosler Lamia paullo ferocius, cum

Domitius

Domitius dixisset, Vestra culpa haec acciderunt, equites Romani; dissolute enim iudicatis; Nos iudicamus, uos laudatis, inquit. actum est eo die nihil: nox diremit. Comitialibus diebus, qui Quirinalia sequuntur, Appius interpretatur, non impediri se lege Pupia; quominus habeat senatum; & quod Gabinia sanctum sit, etiam cogi, ex kal. Febr. usque ad kal. Mart. legatis senatum quotidie dari. ita putantur detrudi comitia in mensem Martium. sed tamen his comitialibus tribuni pl. de Gabinio se acturos esse dicunt. Omnia colligo, ut noui scribam aliquid ad te: sed, ut uides, res me ipsa deficit. itaque ad Callisthenem, & Philistum redeo: in quibus te uideo uolutatum. Callisthenis quidem uulgare, & notum negotium, quemadmodum Graeci aliquot locuti sunt. Siculus ille capitalis, creber, acutus, breuis, paene pusillus Thucydides: sed, utros eius habueris libros, (duo enim sunt corpora) an utrosque, nescio. me magis de Dionysio delectat. ipse est enim ueterator magnus, & pers familiaris Philisto. Sed quod adscribis, aggrediaris ne ad historiā: me auctore potes. Et quoniam tabellarios sumministras, hodierni dici res gestas Luper calibus habebis. Oblecta te cum Cicerone nostro quam bellissime.

MARCUS. S. D. QVINCTIO. FRATRI

13

DVAS adhuc a te accepi epistolas, quarum alteram in ipso discessu nostro, alteram Arimino datam. plures, quas scribis te dedisse, non acceperam.

Ego

Ego me in Cumano, & Pompeiano, praeter quam quod sine te, ceterum satis commode oblectabam: & eram in eisdem locis usque ad kal. Iun. futurus. scribebam illa, quae dixeram, πολιτικά, spissum sane opus, & operosum: sed, si ex sententia successerit, bene erit opera posita: sin minus, in illud ipsum mare deiiciemus, quod scribentes spectabamus: aggrediemur alia; quoniam quiescere non possumus. Tua mandata persequar diligenter, & adiungendis hominibus, & quibusdam non alienandis. maxime vero mihi curae erit, ut Ciceronem tuum, nostrumque uideam scilicet quotidie, sed inspiciam, quid discat, quam saepissime: & nisi ille contemnat, etiam magistrum me ei profitebor. cuius rei non nullam consuetudinem nactus sum in hoc horum dierum otio, Cicerone nostro minore perdocendo. Tu, quemadmodum scribis, quod, etiam si non scriberes, facere te diligentissime tamen sciebam, facies scilicet, ut mea mandata digeras, persequare, conficias.

Ego, cum Romam uenero, nullum praetermittam Caesaris tabellarium, cui litteras ad te non dem. his diebus, (ignoscas) cuidarem, fuit nemo ante hunc M. Orsium, equitem Romanum, nostrum, & pernecessarium, & quod est ex municipio Atellano, quod scis esse in fide nostra. itaque eum tibi commendo in maiorem modum, hominem domi splendidum, gratiosum etiam extra domum: quem, fac, ut tua liberalitate tibi obliges. est tribunus mil. in exercitu uestro. gratum hominem, obseruantemque co-

gnosces. Trebatium ut ualde ames, uehementer te rogo. Vale.

MARCVS. S. D. QVINCTO. FRATRI 14

AD IV. non. Iun. quo die Romam ueni, accepi tuas litteras, datas Placentiae, deinde alteras, postridie datas Blandenonae, cum Caesaris litteris, refertis ~~omni~~ officio, diligentia, suauitate. Sunt ista quidem magna, uel potius maxima: habent enim uim magnam ad gloriam, & ad summam dignitatem: sed mihi crede, quem nosti, quod in istis rebus ego plurimi aestimo, id iam habeo, te scilicet primum tam inseruientem communi dignitati, deinde Caesaris tantum in me amorem: quem omnibus ijs honoribus, quos me a se expectare uult, antepono. litterae uero eius, una datae cum tuis, quarum initium est, quam suauis ei tuus aduentus fuerit, & recordatio ueteris amoris; deinde se effecturum, ut ego in medio dolore, ac desiderio tui, te, cum a me abesses, potissimum secum esse laetarer; incredibiliter delectarunt. quare facis tu quidem fraterne, quod me hortaris, sed mehercule currentem nunc quidem, ut omnia mea studia in istum unum conferam. ego uero ardenti quidem studio, ac fortasse efficiam, quod saepe uiatoribus, cum properant, euenit, ut, si serius, quam uoluerunt, forte surrexerint, properando etiam citius, quam si de multa nocte uigilassent, perueniant, quo uelint. sic ego, quoniam in isto homine colendo tam indormiui diu, te mehercule

le saepe excitante, cursu corrigam tarditatem, tum
 equis, tum uero, quoniam scribis poema ab eo no-
 strum probari, quadrigis poeticis. modo mihi date
 Britannia, quam pingam coloribus tuis, penicillo
 meo. sed quid ago? quod mihi tempus, Romae prae-
 sertim, ut iste me rogat, manenti, uacuum ostendi-
 tur? sed uidero: fortasse enim, ut sit, uincet tuus
 amor omnes difficultates. Trebatium quod ad se mi-
 serim, persalse, & humaniter etiam gratias mihi
 agit: negat enim, in tanta multitudine eorum, qui
 una esset, quenquam fuisse, qui uadimonium conci-
 pere posset. M. Curtio tribunatum ab eo petui;
 (nam Domitius se derideri putasset, si esset a me
 rogatus. hoc enim est eius quotidianum, se ne tribu-
 num mil. quidem facere. etiam in senatu lusit, Ap-
 pium collegam propterea isse ad Caesarem, ut ali-
 quem tribunatum auferret) sed in alterum annum.
 id & Curtius ita uolebat. Tu, quemadmodum me
 censes oportere esse in rep. & in nostris inimicijs,
 ita & esse, & fore auricula infima scito molliorem.
 Res Romanae sic se habebant. erat non nulla spes
 comitiorum, sed incerta. erat aliqua suspicio dicta-
 turae, ne ea quidem certa: summum otium foren-
 se, sed senescentis magis ciuitatis, quam acquiescen-
 tis: sententia autem nostra in senatu eiusmodi, ma-
 gis ut alij nobis assentiantur, quam nosmetipsi.

τοιαῦτ' ὁ τλήμων πόλεμος ἐξεργάζεται.

Calamo & atramento temperato, charta etiam
 dentata res agetur. scribis enim, te meas litteras

superiore uix legere potuisse . in quo nihil eorum ,
mi frater , fuit , quae putas . neque enim occupatus
eram , neque perturbatus , neque iratus alicui . sed
hoc facio semper , ut , quicumque calamus in manus
meas uenerit , eo sic utar , tanquam bono . Verum
attende nunc , mi optime , & suauissime frater , ad
ea dum rescribo , quae tu in hac eadem breui episto-
la ~~παρηγορητικῶς~~ ualde scripsisti : de quo petis , ut ad
te nihil occultans , nihil dissimulans , nihil tibi in-
dulgens , genuine , fraterneq. rescribam , idest u-
* trum uoles , ut dixerimus , ad expediendum te ; si
caussa sit , commorere . Si , mi Quinte , parua aliqua
res esset , in qua sciscitarere , quid uellem : tamen ,
cum tibi permissurus essem , ut faceres , quod uel-
les , ego , ipse quid uellem , ostenderem . in hac ue-
ro re hoc profecto quaeris , cuiusmodi illum annum ,
qui sequitur , expectem . plane aut tranquillum no-
bis , aut certe munitissimum : quod quotidie domus ,
quod forum , quod theatri significationes declarant
neque laborant , quod mea conscientia copiarum no-
* strarum , quod Caesaris , quod Pompeij gratiam te-
nemus . haec me , ut confidam , faciunt . sin aliquis
erumpet amentis hominis furor ; omnia sunt ad
eum frangendum expedita . haec ita sentio , iudico ,
ad te explorate scribo : dubitare te , non assentato-
rie , sed fraterne ueto . quare suauitatis equidem no-
strae fruendae causa cuperem te ad id tempus ueni-
re , quod dixeras : sed illud malo tamen , quod pu-
tas , magis etiam illa , (etenim magni aestimo me)

ἀμφιλαφίαν illam tuam, & expectationem debitorum tuorum. Illud quidem sic habeto, nihil nobis expeditis, si ualebimus, fore fortunatius. parua sunt, quae desunt, (quo, nostris quidem moribus) & ea sunt ad explicandum expeditissima. modo ualeamus. Ambitus reddit immanis: nunquam fuit par. Idibus Quint. senus fuit ZZ ex Z, coitione Memmij est quo cum Domitio hanc Scaurus unum uincere. Messalla flaccet. non dico ὑπερβολὰς. uel HS centies constituunt in praerogatiua pronuntiare. res ardet inuidia. Tribunicij candidati compromiserunt, HS quingenis in singulos apud M. Catonem depositis, petere eius arbitrati, ut, qui contra fecisset, ab eo condemnaretur. quae quidem comitia grauita si fuerint, ut putatur; plus unus Cato fuerit, quam omnes leges, omnesq. iudices.

CICERO. S. D. QVINCTO. FRATRI 15

CUM a me litteras librarij manu acceperis, ne paullum otij me habuisse iudicato; cum autem mea, nullum. sic enim habeto, nunquam me a causis, & iudicijs districtiorem fuisse, atque id mihi tempore grauissimo, et caloribus maximis. sed haec, quoniam tu ita praescribis, ferenda sunt: neque committendum, ut aut spei, aut cogitationi uestrae ego uidear defuisse; praesertim cum, tamen si id difficilius fuerit, tamen ex hoc labore magnam gratiam, magnamq. dignitatem sim collecturus. itaque, ut tibi placet, damus operam, ne cuius ani-

mum offendamus, atque ut etiam ab ijs ipsis, qui
 nos cum Caesare tam coniunctos dolent, diligamur,
 ab aequis uero, aut etiam a propensis in hanc par-
 tem uehementer excolamur, & amemur. De am-
 bitu cum atrocissime ageretur in senatu multos
 dies, quod ita erant progressi candidati consula-
 res, ut non esset ferendum; in senatu non fui. Sta-
 tui ad nullam medicinam reip. sine magno praesi-
 dio accedere. Quo die haec scripsi, Drusus erat
 de praenariatione a tribunis aerarijs absolutus, in
 summa quattuor sententijs, cum senatores, & e-
 quites damnassent. Ego eodem die post meridiem
 Vatinius aderam defensurus. ea res facilis est.
 comitia in mensem Septembrem reiecta sunt. Scau-
 ri iudicium statim exercebitur: cui nos non deerim-
 mus. σωδείπνου σοφοκλέους, quanquam a te a-
 ctam fabellam uideo esse festiue, nullo modo pro-
 bavi. Venio nunc ad id, quod nescio an primum
 esse debuerit. O iucundas mihi tuas de Britannia
 litteras. timebam Oceanum: timebam litus insu-
 lae. reliqua non equidem contemno, sed plus ha-
 bent tamen spei, quam timoris; magisq. sum so-
 licitus expectatione ea, quam metu. te uero ὑπό-
 δεσιν scribendi egregiam habere uideo. quos tu
 situs, quas naturas rerum, & locorum, quos
 mores, quas gentes, quas pugnas, quem uero
 ipsum imperatorem habes? ego te libenter, ut ro-
 gas, quibus rebus uis, adiunabo, & tibi uer-
 sus, quos rogas, γλαῦκαίς Ἀθήνας, mittam. Sed
 heus

heus tu, caelari uideor a te. quo modo nam, mi
frater, de nostris uersibus Caesar? primum librum
se legisse, scripsit ad me ante, & prima sic, ut
neget, se ne graeca quidem meliora legisse: reli-
qua ad quedam locum ῥαδυνώτερα: hoc enim uti-
tur uerbo. dic mihi uerum, num aut res, aut χα-
ρακτὴρ non delectat? nihil est, quod uereare: ego
enim ne pilo quidem minus me amabo. hac de re
φιλαλήδως, & ut soles, scribe fraterne. Vale.

M. TVLLII. CICERONIS
EPISTOLARVM. AD

Q. FRATREM
LIBER. III

MARCVS. S. D. QVINCTO. FRATRI

E
GO ex magnis caloribus (non enim
meminimus maiores) in Arpinati sum
ma cum amoenitate fluminis me refeci
ludorum diebus, Philotimo tribulibus
commendatis. In Arcano ad IV. id. Sept. fui.
ibi Messidium cum Philoxeno, aquamq., quam ij
ducebant non longe a uilla, belle sane fluentem uidi,
praesertim maxima siccitate: uberiolemq. aliquan
to sese collecturos esse dicebāt. Apud Herum recte
erat. In Manliano offendi Diphilum Diphilo tardio
rem: sed tamen nihil ei restabat praeter balnearia,
& ambulationem, & auiarium. uilla mihi ualde
placuit: propterea quod summam dignitatem pau
mentata porticus habebat: quod mihi denique ap
paruit, postea quam & ipsa tota patet, et columnae
politae sunt. totum in eo est, quod mihi erit curae,
tectorium ut continuum sit. pauimenta recte fieri
uidebantur. cameras quasdam non probaui, muta
riq. iussi. Quo loco in porticu, te scribere aiunt, ut
atriolum fiat; mihi, ut est, magis placebat. neque
enim satis loci esse uidebatur atrio; neque fere so
let nisi in ijs aedificijs fieri, in quibus est atrium ma
ius;

ius; nec habere poterat adiuncta cubacula, & eius-
 modi membra. nunc hoc uel honestate testudinis, *
 uel ualde boni aestiuum locum obtinebit. tu tamen,
 si aliter sentis, rescribe quamprimum. In balnearijs
 assa in alterum apodyterij angulum promoui: pro-
 pterea quod ita erāt posita, ut eorum uaporarium,
 ex quo ignis erumpit, esset sub testum cubiculi. sub-
 grande cubiculum autem, & hibernum altum ual-
 de probaui; quod ampla erant, & loco posita, am-
 bulationis uno latere, eo quod est proximum bal-
 nearijs. Columnas neque rectas, neque e regione
 Diphilus collocarat. eas scilicet demolietur; aliquā
 do perpendiculo, & linea discet uti. omnino spero
 paucis mensibus opus Diphili perfectum fore: curat
 enim diligentissime Caesius, qui tum mecum fuit.
 Ex eo loco recta, Vitularia uia, profecti sumus in
 Fufidianum fundum, quem tibi proximis nūtijs Ar-
 pini de Fufidio HS CCCC LXXXIII ∞ emeramus.
 ego locum aestate umbrosiorem uidi nunquam, per-
 multis locis aquam profluentem, & eam uberem.
 quid quaeris? iugera L prati Caesius irrigaturū fa-
 cile te arbitrabatur. equidem hoc, quod melius in-
 telligo, affirmo, mirifica suauitate te uillam habi-
 turum, piscina, & salientibus additis, palaestra,
 & silua uiridicata. Fundum audio te hunc Bonillia-
 num uelle retinere. de eo quid uideatur, ipse consti-
 tues. Caesius aiebat, aqua dempta, & eius aquae
 iure constituto, & seruitute fundo illi imposita, ta-
 men nos pretium seruare posse, si uendere uellemus.

scrissipie

Messidum mecum habui. is se ternis nummis in pedem tecum transsegisse dicebat: sese autem mensum pedibus aiebat passuum cccc ∞. mihi plus visum est. sed praeclabo, sumptum nusquam melius posse poni. Chilonem arcesseram Venafro. sed eo ipso die quattuor eius conseruos, & discipulos Venafri cuniculus oppresserat. Idibus Sept. in Laterio fui: uiam perspexi: quae mihi ita placuit, ut opus publicum uideretur esse, praeter c. l. passus. sum enim ipse mensus ab eo ponticulo, qui est ad Furinae Satricum uersus. eo loco puluis, non glarea iniecta est. & mutabitur: & ea uiae pars ualde accliuus est. sed intellexi aliter duci non potuisse, praesertim cum tu neque per Locustae, neque Varronis uelles ducere. Vcluinus ante suum fundum prope munierat: Locusta non attigerat: quem ego Romae aggrediar, & ut arbitror, commouebo: & simul M. Taurum, quem tibi audio promississe, qui nunc Romae erat, de aqua per fundum eius ducenda rogabo. Nicephorum uillicum tuum sane probaui: quaesiuq. ex eo, ecquid ei de illa aedificatiuncula Laterij, de qua mecum locutus es, mandauisses. tum is mihi respondit, se ipsum eius operis HS x ∞ conductorem fuisse; sed te postea multa addidisse ad opus, nihil ad praetium, itaque id se omisisse. mihi hercule ualde placet, te illa, ut constituebas, addere. quanquam ea uilla, quae nunc est, tanquam philosophia uidetur esse, quae obiurget ceterarum uillarum insaniam. ueruntamen illud addi-

tum delectabit . topiarium laudauit ; ita omnia con-
uestit edera , qua basimuillae , qua intercolumnia am-
bulationis ; ut denique illi palliati topiariam facere
uideantur , & hederam uendere . iam ἀποδύτης
nihil alsius , nihil muscosius . Habes fere de rebus ru-
sticis . Urbanam expolitionem urget ille quidem &
Philotimus , & Cincius , sed etiam ipse crebro in-
teruiso ; quod est facile factu . quamobrem eate cu-
ra liberatum uolo . De Cicerone , quod me sem-
per rogas , ignosco equidem tibi ; sed tu quoque
mihi uelim ignoscas . non enim concedo tibi , plus
ut illum ames , quam ipse amo . atque utinam his
diebus in Arpinati , quod & ipse cupierat , &
ego non minus , mecum fuisset . quod ad Pompo-
niam , si tibi uidetur , scribas uelim ; cum aliquo exi-
bimus , eat nobiscum , puerumq. ducat . clamores
efficiam , si eum mecum habuero otiosum : nam Ro-
mae respirandi non est locus . id me scis antea gratis
tibi esse pollicitum : quid nunc putas , tanta abs te
mihi mercede proposita ? Venio nunc ad tuas lit-
teras : quas pluribus epistolis accepi , dum sum in
Arpinati : nam mihi uno die tres sunt redditae , &
quidem , ut uidebantur , eodem abs te datae tempo-
re : una pluribus uerbis , in qua primum erat , quod
antiquior dies in tuis fuisset adscripta litteris , quā
in Cesaris . id facit Oppius non nunquam necessario ,
ut , cum tabellarios constituerit mittere , litterasq.
a nobis acceperit , aliqua re noua impediatur , & ne-
cessario serius , quam constituerat , mittat ; neque

nos, datis iam epistolis, diem commutari curemus, scribis de Caesaris summo in nos amore. hunc & tu fouebis, & nos, quibuscunque poterimus rebus, augebimus. De Pompeio, & facio diligenter, & faciam, quod mones. Quod tibi mea permissio mansionis tuae grata est; id ego, summo meo dolore, & desiderio, tamen ex parte gaudeo. In hippodamis, et non nullis alijs arcessendis quid cogites, non intelligo. nemo istorum est, quin abs te munus, fundi suburbani instar, expectet. Trebatium uero meum quod isto admisceas, nihil est. ego illum ad Caesarem misi; qui mihi iam satisfecit: si ipsi minus, praestare nihil debeo; teq. item ab eo uindico, & libero. Quod scribis te a Caesare quotidie plus diligi, immortaliter gaudeo. Balbum uero, qui est istius rei, quemadmodum scribis, adiutor, in oculis fero. Trebonium meum a te amari, teq. ab illo, pergaudeo. De tribunatu quod scribis, ego uero nominatim petiui Curtio, & mihi ipse Caesar nominatim Curtio paratum esse rescripsit, meamq. in rogando uerecundiam obiurgauit. si cui praeterea petiero, id quod etiam Oppio dixi, ut ad illum scriberet; facile patiar mihi negari: quoniam illi, qui molesti sunt, sibi negari a me non facile patiuntur. ego Curtium, id quod ipsi dixi, non modo rogatione, sed etiam testimonio tuo diligo, quod litteris tuis studium illius in salutem nostram facile perspexi. De Britannicis rebus, cognoui ex tuis litteris nihil esse, nec quod metuamus, nec quod gaudeamus.

deamus. De publicis negotijs, quae uis ad te Tironem scribere, negligentius ad te ante scribebam, quod omnia minima maxima ad Caesarē mitti sciebam. Rescripsi epistolae maximae: audi nunc de minuscula. in qua primum est de Clodij ad Caesarem litteris: in quo Caesaris consilium probo, quod tibi, amantiissime petenti, ueniam non dedit, uti ullum ad illum furiam uerbum rescriberet. Alterum est de Caluanti Marj oratione. quod scribis, miror, tibi placere me ad eum rescribere, praesertim cum illam nemo lecturus sit, si ego nihil rescripsero; meam in illum pueri omnes, tanquam dictata, perdiscant. Libros meos, quos expēctas, inchoaui, sed conficere nō possum his diebus. Orationes efflagitatas pro Scauro, pro Plancio absolui. Poema ad Caesarem, quod composueram, incidi. Tibi quod rogas, quoniam ipsi fontes iam sitiunt, si quid habebo spatij, scribam. Venio ad tertiam. Balbum quod ais mature Romam bene comitatum esse uenturum, mecumq. assidue usque ad id. Mai. futurum, id mihi pergratum, perq. iucundum erit. Quod me in eadem epistola, sicut saepe antea, cohortaris ad ambitionem, & ad laborem: faciam equidem, sed quando uiuemus? Quarta epistola mihi reddita est idibus Sept. quam ad .v. idus Sext. ex Britannia dederas. in ea nihil sane erat noui, praeter Erigonam: quam si ab Oppio accepero, scribam ad te quid sentiam: nec dubito, quin mihi placitura sit. Et, quod praeterij de eo, quem scripsisti de Milonis plausu
scri-

scripsisse ad Caesarem; ego uero facile patior, ita
Caesarem existimare, illum quammaximum fuisse
plausum. & prorsus ita fuit: & tamen ille plausus,
qui illi datur, quodam modo nobis uidetur dari.
Reddita est etiam mihi. peruetus epistola, sed sero
allata, in qua de aede Telluris, & de porticu Catu-
li me admones. fit utrunque diligenter. ad Telluris
quidem etiam tuam statuam locavi. Item de hortis,
quod me admones; nec fui unquam ualde cupidus,
& nunc domus suppeditat mihi hortorum amoeni-
tatem. Romam cum uenissem ad x i i i. kal. Oct.
absolutum offendi in aedibus tuis teetum; quod su-
per conclauia non placuerat tibi esse multorum fa-
stigiorum; id nunc honeste uergit in teetum, infe-
rioris porticus. Cicero noster, dum ego absum, non
cessauit apud rhetorem. de eius eruditione quod la-
bores, nihil est: quoniam ingenium eius nosti; stu-
dium ego uideo; cetera eius, suscipio, ut me putem
praestare debere. Gabinium tres adhuc factiones
postulant, L. Lentulus, flaminis filius, qui iam de
maiestate postulauit; Ti. Nero, cum bonis subscri-
ptoribus; C. Memmius trib. pl. cum L. Capitone.
ad urbem accessit ad x i i. kal. Oct. nihil turpius, nec
desertius. sed his iudicijs nihil audeo confidere. quod
Cato non ualebat, adhuc de pecunijs repetundis
non erat postulatus. Pompeius a me ualde conten-
dit de reditu in gratiam; sed adhuc nihil profecit,
nec, si ullam partem libertatis tenebo, proficiet.
Tuas litteras uehementer expecto. Quod scri-
bis,

bis, te audisse, in candidatorum consularium coitione me interfuisse; id falsum est. eiusmodi enim participationes in ea coitione factae, quas postea Memmius patefecit, ut nemo bonus interesse debuerit: & simul mihi committendum non fuit, ut ijs coitionibus interesssem, quibus Messalla excluderetur: cui quidem uehementer satisfacio rebus omnibus; ut arbitror, etiam Memmio. Domitio ipsi multa iam feci, quae uoluit, quaeq. a me petiuit. Scaurum beneficio defensionis ualde obligauit. adhuc erat ualde incertum, & quando comitia, & qui consules futuri essent. Cum hanc iam epistolam complicarem, tabellarij a uobis uenerunt ad xi. kal. Sept. uicesimo die. O me sollicitum: quantum ego dolui in Caesaris suauissimis litteris: sed, quo erant suauiores, eo maiorem dolorem illius ille casus afferebat.

Sed ad tuas uenio litteras. primum tuam remanentionem etiam atque etiam probo, praesertim cum, ut scribis, cum Caesare communicaris. Oppium miror quidquam cum Publilio: mihi enim non placuerat. Quod interiore epistola scribis, me idibus Sept. Pompeio legatum iri; id ego non audiui; scripsi q. ad Caesarem, Vibullium Caesaris mandata de mea mansione ad Pompeium pertulisse, nec ad Oppium. quo consilio? quanquam Oppium ego tenui: quod priores partes Bibuli ierant. cum eo enim coram Caesar egerat, ad Oppium scripserat. Ego uero nullas *ἀντίκας* oportidas habere possum in Caesaris rebus. ille mihi secundum te, & liberos

ros nostros ita est, ut sit paene par. uideor id iudicio facere: iam enim debeo: sed tamen amore sum incensus. Cum scripsissem haec infima, quae sunt mea manu, uenit ad nos Cicero tuus ad cenam, cum Pomponia foras cenaret, deditq. mihi epistolam legendam tuam, quam paullo ante acceperat ab Aristophane modo, ualde mehercule & suauem, & grauem; quam sum admodum delectatus. dedit etiam alteram illam mihi, qua iubes eum mihi esse affixum, tanquam magistro. quam illum epistolae illae delectarunt? quam me? nihil puero illo suauius, nihil nostri amantius. Haec inter cenam Tironi dictaui: ne mirere alia manu esse. Annali litterae tuae pergratae fuerunt, quod & curares de se diligenter, & tamen consilio se uerissimo iuuares. P. Seruilius pater ex litteris, quas sibi a Caesare missas esse dicebat, significat, ualde te sibi gratum fecisse, quod de sua uoluntate erga Caesarem humanissime, diligentissimeq. locutus esses. Cum Romam ex Arpinati reuertissem, dictum mihi est hippodamum ad te profectum esse. non possum scribere, me miratum esse, illum tam inhumaniter fecisse, ut sine meis litteris ad te proficisceretur: illud scribo, mihi molestum fuisse. iam enim diu cogitaueram, ex eo, quod tu ad me scripseras, ut, si quid esset, quod ad te diligentius perferri uellem, illi darem, quod mehercule hisce litteris, quas uulgo ad te mitto, nihil fere scribo, quod si in alcuius manus inciderit, moleste ferendum sit. Minucio me, & Saluio, &

uio, & Labeoni reseruabam. Labeo autem tarde profisciscetur, aut hic manebit. Hippodamus nenum quidem quid uellem rogauit. T. Pinarius amabiles ad me de te litteras mittit, se maxime litteris, sermonibus, cenis denique tuis delectari. is homo semper me delectauit: fraterque eius mecum est multum. quare, ut instituisti, complectere adolescentem. Quod multos dies epistolam in manibus habui propter commorationem tabellariorum; ideo multa coniecta sunt, aliud alio tempore, uelut hoc. T. Anicius mihi saepe iam dixit, sese tibi suburbanium, si quod inuenisset, non dubitaturum esse emere. in eius sermone ego utrunque soleo admirari; et te de suburbano emendo, cum ad illum scribas, non modo ad me non scribere, sed etiam aliam in sententiam scribere; & cum ad illum scribas, nihil te recordari de se, de epistolis illis, quas in Tusculano eius mihi ostendisti, nihil de praeceptis Epicharmi, γῶδι, πῶς ἄλλω κέχρηται. totum denique uultum, animum, sermonem eius, quemadmodum coniicio, quasi. sed haec tu uideris. de suburbano, cura, ut sciam, quid uelis: & simul, ne quid ille turbet, uide. Quid praeterea? quid? etiam. Gabinius ad I V. Kal. Oct. noctu in urbem introiuit: & hodie hora octaua, cum edicto C. Alsij de maiestate eum adesse oporteret, concursu magno, & odio uniuersi populi paene afflictus est. nihil illo turpius. proximus est tamen Piso. itaque mirificum ἐμῶλιον cogito in secundum meorum librorum inducere, di

centem Apollinem in consilio deorum, qualis reditus duorum imperatorum futurus esset, quorum alter exercitum perdidisset, alter uendidisset. Ex Britānia Cæsar ad me kal. Sept. dedit litteras, quas ego accepi ad I v. kal. Oct. satis commodas de Britannicis rebus: quibus, ne admirer, quod a te nullas acceperim, scribit; se sine te fuisse, cum ad mare accesserit. ad eas ego litteras nihil scripsi, ne gratulandi quidem causa, propter eius luctum. Te oro etiam atque etiam, mi frater, ut ualeas.

MARCVS. S. D. QVINCTO. FRATRI. 2

AD VI. id. Oct. Saluius Ostiam uesperinaue profectus erat cum ijs rebus, quas tibi domo mitti uolueras: eodem die Gabinium ad populum luculente calefecerat Memmius, sic ut Calidio uerbum facere pro eo non licuerit. postridie autem eius diei, qui erat tum futurus, cum haec scribebam ante lucem, apud Catonem erat diuination in Gabinium futura inter Memmium, & Ti. Neronem, & C. & L. Antonios M. F. putabamus fore, ut Memmio daretur: etsi erat Neronis mira contentio. quid quacris? prope premitur, nisi noster Pompeius, dijs, hominibusq. inuitis, negotium inuertit. cognosce nunc hominis audaciam, & aliquid in rep. perditam delectare. Cum Gabinius, quacunque ueniebat, triumphum se postulare dixisset, subitoq. bonus imperator noctu urbem hostium plane inuasisset, in senatu se non committebat. interim ipso
decimo

decimo die, quo ipsum oportebat hostium numerum, & militum renuntiare, in re haesit, summa infrequentia: cum uellet exire, a consulibus retentus est: introducti publicani. homo undique actus, cum a me maxime uulneraretur, non tulit, & me trementi uoce exsulem appellauit. hic, o di, nihil unquam honorificentius nobis accidit: consurrexit senatus cum clamore ad unum, sic, ut ad corpus eius accederet; pari clamore, atque impetu publicani. quid quaeris? omnes, tanquam si tu esses, ita fuerunt. nihil hominum sermone foecius clarius. ego tamen teneo ab accusando, uix mehercule, sed tamen teneo; uel quod nolo cum Pompeio pugnare; (satis est, quod instat de Milone) uel quod iudices nullos habemus. ἀποτάγμα formido. addo etiam maleuolentiam hominum; & timeo, ne illi me accusante aliquid accidat: nec despero rem & sine me, & nō nihil per me confici posse. De ambitu postulati sunt omnes, qui consulatum petunt, a Memmio Domitius; a Q. Curtio, bono & erudito adolescente, Memmius; a Q. Pompeio Messalla; a Triario Scaurus. magna res in motu est: propterea quod aut hominum, aut legum interitus ostenditur. opera datur, ut iudicia ne fiant. res uidetur spectare ad interregnum. Consules comitia habere cupiunt, rei nolunt, & maxime Memmius, quod Caesaris aduentu sperat se futurum consulem: sed mirum in modum iacet. Domitius cum Messalla certus esse uidebatur; Scaurus refrixerat. Appius sine lege

viata confirmat se Lentulo nostro successurum : qui quidem mirificus illo die, quod paene praeterij, fuit in Gabinium : accusauit maiestatis : nomina data, cum ille uerbum nullum. Habes forensia. Domi recte ; & ipsa domus a redemptoribus tractatur non indiligenter. Vale.

MARCVS. S. D. QVINCTO. FRATRI 3

OCCUPATIONVM mearum signum tibi sit librarij manus. diem scito esse nullum, quo die non dicam pro reo. ita, quidquid conficio, aut cogito, in ambulationis fere tempus confero. negotia nostra sic se habent : domestica uero, ut uolumus. ualent pueri, studiose discunt, diligenter docentur, & nos, & inter se amant. Expolitiones utriusque nostrum sunt in manibus, sed tua ad perfectum. iam, res rustica Arcani, & Laterij. praeterea de aqua, de uia nihil praetermisi quadam epistola, quin enucleate ad te perscriberem. sed me illa cura sollicitat, angitq. uehementer, quod, dierum iam amplius L. interuallo, nihila te, nihil a Caesare, nihil ex istis locis non modo litterarum, sed ne rumoris quidem affluxit. me autem iam & mare istuc, & terra sollicitat : neque desino, ut fit in amore, ea, quae minime nolo, cogitare. quare non equidem iam te rogo, ut ad me de te, de rebus istis scribas : (nuncquam enim, cum potes, praetermittis) sed hoc te scire uolo, nihil fere me unquam ita expectasse, ut cum haec scribebam, litteras tuas. Nunc cognosce ea, quae

quae sunt in rep. Comitiorum quotidie singuli dies tolluntur obnuntiationibus, magna uoluntate bonorum omnium: tanta inuidia sunt consules, propter suspicionem pactorum a candidatis praemiorum. candidati cōsulares quattuor omnes rei. caussae sunt difficiles: sed enitemur, ut Messalla noster saluus sit: quod est etiam cum reliquorum salute coniunctum. Gabinium de ambitu reum fecit P. Sylla, subscribente priuigno Memmio, fratre Caccilio, Syl-la filio. contra dixit L. Torquatus, omnibusq. libentibus non obtinuit. quaeris, quid fiet. sciemus de maiestate triduo: quo quidem in iudicio odio praemi-tur omnium generum: maxime testibus caeditur: ac-cusatoribus frigidissimis utitur. consilium uarium, quaesitor grauis, & firmus Albius, Pompeius ue-hemens in iudicibus rogandis. quid futurum sit, nescio: locum tamen illi in ciuitate non uideo. ani-mum praebeo ad illius perniciem moderatum, ad re-rum euentum lenissimum. Habes fere de omnibus rebus. unum illud addam. Cicero tuus, nosterq. summo studio est Paeonij sui rhetoris, hominis, opi-nor, ualde exercitati, & boni: sed nostrum insti-tuendi genus esse paullo eruditius, & δεξιότερον, non ignoras. quare neque ego impediri Ciceronis iter, atque illam disciplinam uolo: & ipse puer ma-gis illo declamatorio genere duci, & delectari ui-detur: in quo quoniam ipsi quoque fuimus, patia-mur illum ire nostris itineribus. eodem enim peruen-turum esse confidimus. sed tamen, si nobiscum eum

rus aliquo eduxerimus, in hanc nostram rationem, consuetudinemq. inducemus. magna enim nobis a te proposita merces est: quam certe nostra culpa nunquam minus assequemur. Quibus in locis, & qua spe hiematurus sis, ad me quamdiligentissime scribas, uelim. Vale.

MARCUS. S. D. QVINCTO. FRATRI 4

GABINIUS absolutus est. omnino nihil accusatore Lentulo, subscriptoribusq. eius infantius: nihil illo consilio sordidius. sed tamen, nisi incredibilis contentio, preces Pompeij, dictaturae etiam rumor plenus timoris fuisset, ipsi Lentulo non respondisset; qui cum illo accusatore, illoq. consilio sententijis condemnatus sit xxxi cum lxx tulissent. est omnino tam grauis fama hoc iudicium, ut uideatur reliquis iudicijs periturus, & maxime de pecunijs repetundis. sed uides nullam esse remp. nullum senatum, nulla iudicia, nullam in ullo nostrum dignitatem. quid plura de iudicibus? duo praetorij sederunt, Domitius Calvinus: is aperte absoluit, ut omnes uiderent: & Cato: is, diruptis tabellis, de circulo se subduxit, & Pompeio primus nuntiauit. Aiunt non nulli, item Sallustius, me oportuisse accusare. his ego iudicibus committerem? quid essem, si me agente esset elapsus? sed me alia mouerunt. non putasset sibi Pompeius de illius salute, sed de sua dignitate mecum esse certamen: in urbem introisset: ad inimicitias res uenisset. cum Aesernino Samnite

Pacideianus comparatus uiderer: auriculam fortasse mordicus abstulisset: cum Clodio quidem certe redisset in gratiam. ego uero meum consilium, si praesertim tu non improbas, uehementer approbo. ille, cum a me singularibus meis studijs ornatus esset; cumq. ego illi nihil deberem, ille mihi omnia; tamen in rep. me a se dissentientem non tulit; (nihil dicam grauius) & minus potens eo tempore, quid in me florentem posset, ostendit. nunc, cum ego ne curam quidem multum posse, res quidem publica certe nihil possit, unus ille omnia; cum illo ipso contenderem? sic enim faciendum fuisset. non existimo te putare id mihi suscipiendum fuisse. Alterutrum, inquit idem Sallustius: defendisses, idq. Pompeio contendenti dedisses. etenim uehementer orabat. lepidum amicum Sallustium, qui mihi aut inimicitias putet periculosas subeundas fuisse, aut infamiam sempiternam. ego uero hac mediocritate delector. Ac mihi illud incundum est, quod, cum testimonium secundum fidem, & religionem grauissime dixissem, reus dixit, si in ciuitate licuisset sibi esse, mihi se satisfacturum; neque me quidquam interrogauit. De uersibus, quos tibi a me scribi uis, deest mihi quidem opera, quae non modo tempus, sed etiam animum uacuum ab omni cura desiderat: sed abest etiam ἐνδυσιασμός. non enim sumus omnino sine cura uenientis anni, etsi sumus sine timore. simul & illud, (sine ulla mehercule ironia loquor) tibi istius generis inscribendo

priores partes tribuo, quam mihi. De bibliotheca tua Graeca supplenda, libris commutandis, Latinis comparandis, ualde uelim ista confici, praesertim cum ad meum quoque usum spectent. sed ego, mihi ipsi ista per quem agam, non habeo. neque enim uenalia sunt, quae quidem placeant, & confici nisi per hominem & peritum, & diligentem non possunt. Chrysippo tamen imperabo, & cum Tyrannione loquar. De fisco quid egerit Scipio, quaeram. quod uidebitur rectum esse, curabo. De Ascanione, tu uero, quod uoles, facies: me nihil interpono. De suburbano, quod non prope-
ras, laudo: ut habeas, hortor. Haec scripsi ad VIII. kal. Nou. quo die ludi mittebantur, in Tusculanum proficiscens, ducensq. mecum Ciceronem meum in ludum discendi, non lusionis, ea re non longius, quam uellem, quod Pontinio ad triumphum ad III. non. Nou. uolebam adesse. etenim erit nescio quid negotioli. nam Cato, & Seruilius praetores prohibitu-
ros se minantur: nec, quid possint, scio. ille enim & Appium consulem secum habebit, & praetores, & tribunos pl. sed minantur tamen, in primisq. Ἀφ' ἡρώων. Q. Scaeuola. Cura, mi suauissime, & carissime frater, ut ualeas.

MARCVS. S. D. QVINCTO. FRATRI

5

QVOD quaeris, quid de illis libris egerim, quos, cum essem in Cumano, scribere institui: non cessavi, neque cesso: sed saepe iam scribendi totum consilium,

consilium ; rationemq. mutavi . nam , iam duobus
factis libris , in quibus nouendialibus ijs ferijs , quae
fuerunt Tuditano , & Aquillio cos . sermo est a me
institutus Africani , paullo ante mortem , & Lae-
lij , Phili , Manilij , Q. Tiberonis , & Laelij gene-
ratorum , Fannij , & Scaeuolae ; sermo autem in no-
uem & dies , & libros distributus de optimo statu
ciuitatis , & de optimo ciue ; (sane texebatur opus
luculenter ; hominumq. dignitas aliquantum ora-
tioni ponderis afferebat) hi libri cum in Tusculano
mihi legerentur , audiente Sallustio , admonitus
sum ab illo , multo maiore auctoritate illis de rebus
dici posse , si ipse loquerer , de rep. praesertim , cum
essem non Heraclides Ponticus , sed consularis , &
is , qui in maximis uersatus in rep. rebus essem :
quae tã antiquis hominibus attribuerem , ea uisum
iri ficta esse : oratorum sermonem in illis nostris li-
bris , quod esset de ratione dicendi , belle a me remo-
uisse , ad eos tamen retulisse , quos ipse uidissem :
Aristotelem denique , quae de rep. et praestante ui-
ro scribat , ipsum loqui . commouit me , & eo magis ,
quod maximos motus nostrae ciuitatis attingere nō
poteram ; quod erant inferiores , quam illorum ae-
tas , qui loquebantur . ego autem id ipsum tum eram
secutus , ne , in nostra tempora incurrens , offende-
rem quempiam . nunc & id uitabo ; & loquar ipse
tecum ; & tamen illa , quae institueram , ad te , si
Romam uenero , mittam . puto enim te existima-
turum , a me libros illos non sine aliquo meo stoma-
cho

cho esse relictos. Caesaris amore, quem ad me per scribis, unice delector: promissis ijs, quae ostendit, non ualde pendeo; nec honores sitio; nec desidero gloriam: magisq. eius uoluntatis perpetuitatem, quam promissorum exitum, expecto: uiuo tamen in ea ambitione, & labore, tanquam id, quod non postulo, expectem. Quod me de faciendis uersibus rogas: incredibile est, mi frater, quam egeam tempore: nec sane satis commoueor animo ad ea, quae uis, canenda. ὑπόθεσις uero, & ea, quae ipse ego ne cogitando quidem consequor, tu, qui omnes isto eloquendi, & exprimendi genere superasti, a me petis? facerem tamen, ut possem: sed, quod te minime fugit, opus est ad poema quadam animi alacritate, quam plane mihi tempora eripiunt. abduco equidem me ab omni reip. cura, dedoq. litteris: sed tamen indicabo tibi, quod mehercule in primis te caelatum uolebam. angor, mi suauissime frater, angor, nullam esse remp. nulla iudicia, nostrumq. hoc tempus aetatis, quod in illa auctoritate senatoria florere debebat, aut forensi labore iactari, aut domesticis litteris sustentari. illud uero, quod a puero adamaram,

Αἰὲν ἀριστέην, καὶ ὑπεύροχον ἔμμεναι ἄλλων,
totum occidisse: inimicos a me partim non oppugnatos, partim etiam esse defensos: meum non modo animum, sed ne odium quidem esse liberum: unumq. ex omnibus Caesarem esse inuentum, qui me tantum, quantum ego uellem, amaret; aut etiam, si-

cut alij putant, hunc unum esse, qui uellet. quorum tamen nihil est eiusmodi, ut ego me non multa consolatione quotidie leniam. sed illa erit consolatio maxima, si una erimus. nunc ad illa uel grauissimum accedit tui desiderium. Gabinium si, ut Pansa putat oportuisse, defendissem, concidissem. qui illum oderunt, (ij sunt toti ordines) propter quem oderunt, me ipsum odisse coepissent. tenui me, ut puto, egregie: tantum ut facerem, quantum omnes uiderent. & in omni summa, ut mones, ualde me ad otium, pacemq. conuerto. De libris, Tyrannio est cessator: Chrysippo dicam: sed res operosa est, & hominis per diligentis: sentio ipse, qui in summo studio nihil assequor. de latinis uero quo me uertam, nescio: ita mendose & scribuntur, & ueneunt: sed tamen, quod fieri poterit, non negligam. Cerbrius, ut ante ad te scripsi, Romae est: & qui omnia adiurant, debere tibi ualde renunciant. Ab aerario puto confectum esse, dum absum.

MARCVS. S. D. QVINCTO. FRATRI 6

QUATTUOR tragoedias XVI. diebus absoluisse cum scribas, tu quidquam ab alio mutuaris? & κλέος quaeris, cum Electram, & Troadem scripseris? cessator esse noli, & illud, γνῶθι σεαυτὸν, noli putare ad arrogantiam minuendam solum esse dictum, uerum etiam ut bona nostra norimus. sed & istas, & Erigonam mihi uelim mittas. Habes duas epistolas proximas. Vale.

MARCVS

MARCUS. S. D. QVINCTO. FRATRI 7

ROMAE, & maxime Appia, ad Martis, mira prolunies: Crassipedis ambulatio ablata, hor-
ti, tabernae plurimae: magna uis aquae usque ad pi-
scinam publicam. uiget illud Homeri,
ἤματ' ὁπωρινῶ, ὅτε λαβρότατον χέει ὕδωρ
Ζεὺς. cadit enim in absolutionem Gabinij,
ὅτε δὴ γ' ἀνδρεσι κατεσάμενος χαλεπήνη:
Οἱ βίη εἰν ἀγορῇ σχολίας κρίνωσι θέμιστας,
Εκ δὲ δίκην ἐλάσωσι, θεῶν ὅπιν ἐκ ἀλέγοντες.
sed haec non curare decreui. Romam cum uenero,
quae perspexero, scribam ad te, et maxime de dicta-
tura; & ad Labicnum, & ad Ligurium litteras
dabo. Hanc scripsi ante lucem, ad lychnuchum li-
gneolum; qui mihi erat periucundus, quod eum te
aiebant, cum esses Sami, curasse faciendum.
Vale, mi suauissime, & optime frater.

MARCUS. S. D. QVINCTO. FRATRI 8

SUPERIORI epistolae quod respondeam,
nihil est: quae plena stomachi, & querelarum est:
quo in genere alterā quoque te scribis pridie Labie
no dedisse, qui adhuc non uenerat. deleuit enim mi-
hi omnem molestiam recentior epistola. tantum te
& moneo, & rogo, ut in istis molestijs, & labori-
bus, & desiderijs recordere, consilium nostrum
quod fuerit profectionis tuae. non enim commoda
quaedam sequebamur parua, ac mediocria. quid
enim

enim erat, quod discessu nostro emendū putaremus? praesidium firmissimum petebamus ex optimi, & potentissimi uiri beneuolentia ad omnem statum nostrae dignitatis. plura ponuntur in spe, quam in pecunijs: reliqua ad iacturam struuntur. quare si crebro referes animum tuum ad rationē & ueteris consilij nostri, & spei; facilius istos militiae labores, ceteraque, quae te offendunt, feres, & tamen, cum uoles, depones. sed eius rei maturitas neque dum uenit, & tamen iam appropinquat. Etiam illud te admoneo, ne quid ullis litteris committas, quod si prolatum sit, moleste feramus. multa sunt, quae ego nescire malo, quam cū aliquo periculo fieri certior. plura ad te uacuo animo scribam, cum, ut spero, se Cicero meus belle habebit. tu uelim cures, ut sciam, quibus nos dare oporteat eas, quas ad te deinde literas mittemus, Caesaris ne tabellarijs, ut is ad te protinus mittat, an Labieno. ubi enim isti sint Neruij, & quam longe absint, nescio. De uirtute, & grauitate Caesaris, quam in summo dolore adhibuisset, magnam ex epistola tua accepi uoluptatem. Quod me institutum ad illum poema iubes perficere: etsi distentus cum opera, tum animo sum multo magis, quoniam tamen ex epistola, quam ad te miseram, cognouit Caesar me aliquid esse exorsum, reuertar ad institutum, idque perficiam his supplicationum otiosis diebus: quibus Messallam iam nostrum, reliquosq. molestia leuatos uehementer gaudeo: cumq. quod certum consulem tum Domitio

nume-

DE Gabinio nihil fuit faciendum istorum, quae
 amantissime cogitata sunt. τότε μοι χάρις. feci sum
 ma cum grauitate, ut omnes sentiunt, & summa
 cum lenitate, quae feci. illum neque urfi, neque le-
 uauit. testis uehemens fui, praeterea quicquid exitum
 iudicij foedum, & perniciosum leuissime tuli. quod
 quidem bonum mihi nunc denique redundat, ut his
 malis reip. licentiaq. audacium, qua ante rumpe-
 bar, nunc ne mouear quidem. nihil est enim perdi-
 tius his hominibus, his temporibus. itaque ex rep.
 quoniam uoluptatis nihil iam capi potest; cur stoma-
 cher, nescio. litterae me, & studia nostra, et otium,
 uillaeq. delectant; maximeq. pueri nostri. angit
 unus Milo: sed uelim finem afferat consulatus. in
 quo enitar non minus, quam sum enisus in nostro:
 tuq. istinc, quod facis, adiunabis. de quo cetera,
 nisi plane uis eripuerit, recte sunt. de re familiari
 timeo. ὁ δὲ μαίνεται ἐκ ἑτ' ἀνεκτῶς, qui ludos H-S
 CCC comparet: cuius in hoc uno considerantiam et
 ego sustinebo, ut potero, & tu ut possis, est tuo-
 rum neruorum. De motu temporum uenientis an-
 ni, nihil te intelligere uolueram domestici timoris,
 sed de communi reip. statu. in quo, etiam si nihil pro-
 curo, tamen nihil curare uix possum. quam autem
 te uelim cautum esse inscribendo, ex hoc conijcito,
 quod ego ad te ne haec quidem scribo, quae palā in
 rep. turbātur; ne cuiusquam animum meae litterae
 inter-

interceptae offendant. quare domestica cura te leua-
 tum uolo. In rep. scio quam sollicitus esse soleas.
 uideo Messallam nostrum consulem; si per inter-
 regem, sine iudicio; si per dictatorem, tamen sine
 periculo. odij nihil habes. Hortensii calor multum
 ualebit. Gabinij absolutio lex impunitatis putatur.
 ἐν παρρησίᾳ. De dictatore tamen actum adhuc nihil
 est. Pompeius abest: Appius miscet: Hirrus pa-
 rat: multi intercessores numerantur: populus non
 curat: principes uolunt: ego quiesco. De mancipijs,
 quod mihi polliceris, ualde te amo: & sum equidem,
 uti scribis, & Romae, & in praecijs infrequens. sed
 caue, amabo, quidquam, quod ad meum commo-
 dum attineat, nisi maximo tuo commodo, & maxi-
 ma tua facultate, mi frater, cogitaris. De epistola
 Vatinij risi. sed me ab eo ita obseruari scio, ut eius
 ista odia non sorbeam solum, sed etiam concoquam.
 Quod me hortaris, ut absoluam; habeo absolutum
 suauē, mihi quidem ut uidetur, ἵππος ad Caesarem.
 sed quaero locupletem tabellarium; ne accidet quod
 Erigonae tuae, cui soli, Caesare imperatore, iter ex
 Gallia tutum non fuit. * quid, si caementum bo-
 num non haberem, deturbem aedificium? quod qui-
 dem quotidie mihi magis placet; in primisq. inferior
 porticus, & eius conclauia fiunt recte. De Arcano,
 Caesaris opus est, uel mehercule etiam elegantioris
 alicuius. imagines enim istae, & palaestra, & pisci-
 na, & nilus multorum Philotimorum est, non
 Diphilorum. sed & ipsi ea adibimus, & mittemus,
 &

Et mandabimus. De Felicis testamento, tum magis querere, si scias, quas enim tabulas se putauit obfigmare, in quibus in uncijs firmissimum tenuerat, (lapsus est per errorem et suum, et Sicuræ serui) non obfignavit: quas noluit, eas obfignavit. ἀλλ' ἔτι μοι γέ-
τω: nos modo ualeamus. Ciceronem, Et ut rogas, amo, Et ut meretur, Et ut debeo: dimitto autem a me, Et ut a magistris ne abducam, Et quod mater Pomponia discedit, sine qua edacitatem pueri per timeo. sed sumus una tamen ualde multū. Rescripsi ad omnia. Mi suauissime, et optime frater uale.

AD . OCTAVIVM . EPISTOLA
quam Ciceronis esse, uix credimus

SI per tuas legiones mihi licitum fuisset, quæ nomini meo, populoq. R. sunt inimicissimæ, uenire in senatum, coramq. de rep. disputare, fecissem, neque tam libenter, quam necessario. nulla enim remedia, quæ uulneribus adhibentur, tam faciunt dolorem, quam quæ sunt salutaria. sed quoniam cohortibus armatis circūseptus senatus nihil aliud uere potest decernere, nisi timere; in Capitolio signa sunt; in urbe milites uagantur; in campo castra ponuntur; Et Italia tota legionibus, ad libertatem nostram conscriptis, ad seruitutem adductis, equitatuq. exterarum nationum distinetur: cedam tibi in præsentia foro, curia, Et sanctissimis deorum immortalium templis: in quibus, reuiuiscente iam libertate; deinde rursus oppressa, senatus nihil con-

sulitur, timet multa, assentitur omnia. post etiam paullo, temporibus ita posulantibus, cedam urbe: quam per me cōservatam, ut esset libera, in servitu te uidere non potero: cedam uita; quae quamquam sollicita est, tamen, si profutura est reip. bona spe posteritatis me consolatur; qua sublata nō dubitan ter occidam: atque ita cedam, ut fortuna iudicio meo, non animus mihi defuisse uideatur. illud uero, quod et praesētis doloris est indicium, et praeteritae iniuriae testimonium, et absentium sensus significatio, non praetermittam, quin, quoniam coram id facere prohibeor, absens prosum, siquidem mea salus aut utilis reip. est, aut coniuncta certe publicae salutis nam per deū immortalium fidem (nisi forte frustra eos appello, quorum aures, atque animus a nobis abhorret) perq. fortunam populi R. quae quamquam nobis infesta est, fuit aliquando propitia, & ut spero, futura est, quis tam expers humanitatis, quis huius urbis nomini, ac sedibus usque adeo est inimicus, ut ista aut dissimulare possit, aut non dolere? aut, si nulla ratione publicis incommodis mederi queat, non morte proprium periculum uitet? nam, ut ordiar ab initio, & perducam ad extremum, & nouissima conseram primis, quae non posterior dies acerbior priore, & quae non insequens hora antecedente calamitosior populo R. illuxit? M. Antonius, uir animi maximi, (utinam etiam sapientis consilij fuisset) C. Caesare fortissime, sed parum feliciter a recip. dominatione semoto,

to, concupierat magis regium, quam libera ciuitas pati poterat, principatum: publicam dilapidabat pecuniam: aerarium exhauriebat: minuebat uectigalia: donabat ciuitates ex commentario: ditaturam gerebat: leges imponebat: prohibebat ditatorem creari legibus: S. C. ipse repugnabat in senatu: provincias unus omnes concupiebat, cui sordebat Macedonia provincia, quam uictor sibi sumpsit Caesar. quid de hoc sperare, aut expectare non oportebat? exstitisti tu uindex nostrae libertatis, ut tunc quidem, optimus; (quod utinam neque nostra nos opinio, neque tua fides fefellisset) et ueteranis in unum conductis, & duabus legionibus a pernicië patriae ad salutem auocatis, subito prope iam affectam, ac prostratam remp. tuis opibus extulisti. quae tibi non, ante quam postulares, maiora quam uelles, plura quam sperares, detulit senatus? dedit fasces, ut cum auctoritate defensorem haberet, non ut imperio se aduersum armaret. appellauit imperatorem: hostium exercitu pulso tribuens honorem, non ut sua caede caesus ille fugiens exercitus te nominaret imperatorem: decreuit in foro statuam, locum in senatu, summum honorem ante tempus: si quid aliud est, quod dari possit, addat. quid aliud est maius, quod uelis sumere? sin autem supra aetatem, supra consuetudinem, supra etiam mortalitatem tuam tibi sunt omnia tributa: cur aut ingratus crudeliter, aut immemor beneficii scelerate circumscribis senatum?

quo te misimus? a quibus reuenteris? contra quos ar-
mauimus? quibus arma cogitas inferre? a quibus
exercitum abducis? aduersus quos aciem struis? cur
hostis relinquitur, cuius hostis loco ponitur? cur ca-
stra medio itinere longius aduersariorum castris,
& propius urbem mouentur? o me numquam sa-
pientem, & aliquando id, quod non erat, frustra
existimatum. quantum te popule R. de me fefellit
opinio. o meam calamitosam, ac praecipitem sene-
ctutem. o turpem exacta, dementiq. aetate cani-
tiem. ego patres conscriptos ad paricidium indu-
xi: ego remp. fefelli: ego ipse senatum sibi manus
afferre cogi, cum te Iunonium puerum, & ma-
tris tuae partem aureum esse dixi. at te fata patriae
• Paridem futurum praedicabant, qui uastares ur-
bem incendio, Italiam bello, qui castra in templis
deorum immortalium, senatum in castris habitu-
rus esses. o miseram, & in breui tam celerem, &
tam uariam reip. commutationem. quisnam tali
futurus ingenio est, qui possit haec ita mandare li-
teris, ut facta, non ficta, uideantur esse? quis erit
tanta animi facilitate, qui, quae uerissime memo-
ria propagata fuerint, non fabulae similia sit existi-
maturus? cogita enim Antonium hostem iudica-
tum, ab eo circumfessum consulem designatum,
cundemq. reip. parentem: te profectum ad consu-
lem liberandum, et hostem opprimendum, hostemq.
a te fugatum, et consulem obsidione liberatum: de-
inde paullo post, fugatum illum hostem, accersit-

tum tãquam coheredem mortua rep. ad bona populi R. capiẽda: consulem designatum rursum inclum eo, ubi se non moenibus, sed fluminibus, et montibus tueretur. haec quis conabitur exponere? quis credere audebit? liceat semel impune peccare. sit erranti medicina confessio. uerum enim dicam. utinam te potius Antoni dominum non expulsemus, quam hunc reciperemus: non quod ulla sit optanda seruitus, sed quia dignitate domini minus turpis est fortuna serui. in duobus autem malis cum fugiendum maius sit, leuius est eligendum. ille ea tamen exorabat, quae uolebat auferre: tu extorques. ille consul prouinciam petebat: tu priuatus cõcupisti. ille ad malorum salutem iudicia constituebat, et leges ferebat: tu ad perniciem optimorum. ille a sanguine, & incendio seruorum Capitolium tuebatur: tu cruore, & flamma cuncta delere uis. si, qui dabat prouincias Cassio, & Brutis, & illis custodibus nominis nostri, regnabat: quid faciet, qui uitam adimit? si, qui ex urbe eiiciebat, tyrannus erat: quem hunc uocemus, qui ne locum quidem reliquit exsilio? itaque, si quid illae maiorum nostrorum sepultae reliquiae sapiunt, si non una cũ corpore sensus omnis uno atque eodem consumptus est igni; quid illis interrogantibus, quid agat nunc populus R. respondebit aliquis nostrum, qui proximus in illam aeternam domum discesserit? aut quem accipient de suis posteris nũcium illi ueteres Africani, Maximi, Paulli, Scipiones? quid de sua patria au-

dient, quam spolijs, triumphisq. decorarunt? an
 esse quendam annos xx natum, cuius avus fuerit
 argentarius, ad stipulator pater, uterque vero pre
 carium fecerit quaestum, sed alter usque ad sene
 ctutem, ut non negaret; alter a pueritia, ut non
 posset non confiteri: eum agere, rapere remp. cui
 nulla uirtus, nullae bello subactae, et ad imperium
 adiunctae provinciae, nulla dignitas maiorum con
 ciliasset opem potentium, sed forma per dedecus
 pecuniam, et nomen nobile consceleratum impudi
 citiae dedisset: ueteres uulneribus, et aetate conse
 ctos Iulianos gladiatores, egentes, reliquias Caesa
 ris ludi, ad rudem cōpulisset, quibus ille saeptus o
 mnia misceret, nulli parceret, sibi uiueret? qui, tam
 quam in dotali matrimonio remp. testamento lega
 tam sibi, obtineret? audient duo Decij, seruire eos
 ciues, qui ut hostibus imperarent, uictoriae se deuo
 uerunt. audiet C. Marius, impudico domino parere
 nos, qui ne militem quidem habere uoluit, nisi pu
 dicum. audiet Brutus, cum populum, quem ipse pri
 mo, post progenies eius a regibus liberauit, pro tur
 pi stupro datum in seruitutem, quae quidem si nul
 lo alio, me tamen internuncio ad illos celeriter de
 ferentur: nam, si uiuus ista subterfugere non pote
 ro, una cum istis uitam simul fugere decreui.

VERBA . GRAECA

LATINIS . EXPRESSA

EX . LIBRO . I

- ep.1. ἀδύνατον: quod fieri non potest.
 eadem. ἐπεὶ ἡ χιερήϊον οὐδὲ βοείην: quoniam non
 agitur de iustitia, neque de bubulo ter
 gore. Ex Homero enim uerbum ἀρ-
 γυῖον subaudiendum est.
 eadem. ἑρμαθῆνα: Hermathena, Mineruae, Mer
 curijq. statua.
 ep.5. χρησιμαθῆ: utilia discentem, hoc est, de-
 ditum litteris non uulgaribus.
 eadem. γυμνασιώδη: apta gymnasio.
 ep.7. Εὐμολπιδῶν πάτρια: Eumolpidarum ri-
 tus patrios.
 ep.8. οἰκεῖον: proprium.
 ep.10. σκέψεις, καὶ ἀναβολαί: considerationes,
 & dilationes.
 eadem. ταυτόματον ἡμῶν: casus noster.
 ep.11. ἐν τοῖς πολιτικοῖς: in civilibus.
 eadem. τοποθεσίαν: loci descriptionem.
 eadem. Ἀθηκώτερα: magis Attica.
 eadem. φιλορήτορα: rhetoricae studiosum.
 ep.22. πανήγυρις: conuentus.
 eadem. μάλ' ἀριστοκρατικῶς: ualde pro statu opti-
 matum.
 eadem. γενικῶς: generaliter.

- eadem. λιγυθους: pigmentorum ampullas.
eadem. ἀνεπερπελάμην: uenditavi me.
eadem. ἐπιχειρήματα: argumenta.
eadem. ὑπόθεσις materia.
eadem. Ἀρειος πάγος: Arcopagus.
eadem. ἀφρακλότατος: rebus agendis ineptus,
ignauissimus.
eadem. καχέκτης: habitu uitiorum deprauatus.
ep.13. φιλέλληνες: Graecorū studiosi, et amatores.
eadem. παντοῖνς ἀρετῇς μιμνήσκεο: omnis uirtu-
tis reminiscere.
ep.14. ὕσερον ὀρώτερον, Ομηρικῶς: ordine conuer-
so, Homericè.
eadem. πρὸς τὸ ὀρώτερον: ad prius.
eadem. ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι: dicite nunc mihi
Mūsae. hemistichium Homericum.
eadem. παρρησίαν: loquendi licentiam.
eadem. ἀγῶνα: certamen.
eadem. ἐπιστημασίας: significationes.
eadem. ἀποθέωσιν: consecrationem.
eadem. φιλοσοφητέον philosophandum.
eadem. ἀμαλθεῖον: Amaltheū, bibliotheca s. tua.
eadem. Ἀμαλθεία: Amalthea.
ep.15. τοποθεσία: loci descriptione.
ep.16. ἀφελέστατος: simplicissimus.
eadem. πολιτικός ἀνὴρ οὐδ' ὄναρ: civilis uir ne in
somnia quidem.
ep.17. τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον: in lente unguentum.
proverbiū.
eadem.

- eadem. ἐπιφωνήματα : acclamationes .
 eadem. νῆψε , καὶ μέμνησ' ἀπιστῶν . ἄρθρα ταῦτα ἡδ' ὀρενῶν : uigila , & memineris non credere . hi sunt nerui sapientiae .
 eadem. τίς πατέρ' αἰνήσει : quis patrem laudabit ?
 eadem. ἐγκωμιασικὰ laudatiua .
 eadem. ἱστορικά : historica .
 ep. 18. οἱ μὲν παρ' , ἔδ' ἐν εἰσιν , οἷς δ' ἔδ' ἐν μέλει .
 hi , qui adsunt , nihili sunt , illis uero ,
 ni il curae est .
 eadem. ὑπώπιον : liuor .

EX . LIBRO . II

- ep. 1. μυροθήκιον : unguenti , & pigmentorum
 arculam .
 eadem. ὑπόμνημα , commentarium .
 eadem. σεμνότερός , τις , καὶ πολιτικώτερος : graui-
 or , & ciuiliior aliquis .
 eadem. ἀποσπάσματα : partes quaedam auulsae .
 eadem. φιλόπατρις : studiosus patriae .
 eadem. πολιτεία : republica
 eadem. ἄλῃς συνεδῆς : satis studij est .
 ep. 2. θεῖοι : patruī .
 eadem. Περιναιῶν : Pelinacorum . (sunt autem
 populi .)
 eadem. Κορινθίων , καὶ Ἀθηναίων : Corinthiorum &
 Atheniensium .
 eadem. Ἡρώδης : Herodes .
 ep. 3. Δαγγέλια : boni nunciij praemia .
 eadem. Κύρις παιδείαν : Cyri institutionem .
 eadem.

eadem. τὰς διαφάσεις: lucidas radiorū egressiones.

eadem. ἔσω ὅλῃς μὲν η, α, τὸ δὲ ὁρώμενον, β, γ, ἀκτῖ
νις δὲ δ καὶ ε: sit aspectus η. α: quod au
tem videtur β γ: radij uero, δ & ε.

eadem. κατ' εἰδῶλων ἐμπλάσεις: per simulacrorum
incurfiones.

eadem. εἰδῶλα: species, imagines.

eadem. ἔγχυσις: effusio.

eadem. ὑπόστατιν: statum.

eadem. πολιτείαν: remp.

eadem. σωκρατικῶς εἰς ἐκάτερον: more Socratico-
rum in utramque partem.

eadem. τὴν ἀρεσκυσαν: sententiam quae placeat.

eadem. κατὰκρισις: sanctio.

eadem. Ἀριστοκρατικῶς: pro statu optimatum.

eadem. εἰς οἰωνὸς ἄριστος ἀμυνέειν καὶ πατρίδος: unū
augurium optimum defendere patriā.
Homeri uersus ιλ. μ.

eadem. Θεοφράστῃ καὶ φιλοτιμίας: Theophrasti de
honorum studio.

cp. 5. αἰδέομαι πρῶτας, καὶ πρῶτας ἐλκισιπέπλους:
uereor Troianos, & Troianas longis
indutas uestibus. Homeri uersus
ιλ. ζ.

eadem. πολυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχεῖν ἀναθήσει:
Polydamas mihi primus uitio dabit.
Homeri uersus ιλ. χ.

eadem. Θεοφάνης: Theophanes.

eadem. φιλοσοφῆν: philosophari.

eadem.

eadem. ἐπὶ χαλῆς: *in otio.*

ep. 6. γεωγραφικὰ: *de terrae descriptione commentarios.*

eadem. ὁμοειδεῖς: *uniformes,*

eadem. ἀνθηρογραφῆσαι: *floride scribi.*

eadem. πολιτῶν: *nauanda opera reip.*

eadem. ἀνέκδοτα: *non edita.*

eadem. πολιτῶμαι: *publice curo.*

ep. 7. κατὰ τὸ πρακτικόν: *ad agendi rationem quod spectet.*

eadem. καὶ ὑπὸ σέγῃ Πυκνᾶς ἀκοῦσαι ψεκᾶδος δ' δέ σῃ φρενὶ: & *sub tecto frequentem audire guttam dormienti animo. est autem finis uersus, & uersus integer.*

ep. 9. βοῶπις: *bouis oculos habens.*

eadem. παλινωδίαν: *mutationem cantus.*

eadem. διδάσκει: *bis tincta purpura.*

eadem. σοφισδέειν: *sapientiae studium exercere.*

eadem. ἐπαγγέλλομαι ἄνδρ' ἀπαμύεσθαι ὃς τις πρότερος χαλεπήνῃ: *profiteor me ulturum, quicumque prior laeserit.*

eadem. Κικέρων ὁ μικρὸς ἀσπάζεται Τίτον Αθηναῖον: *Cicero paruulus salutat Titum Atheniensem.*

ep. 10. ὑποσόλοικον: *subabsurdum.*

eadem. ἀναφαίνεσθαι: *apparere.*

ep. 11. τρηχεῖ ἀλλ' ἀγαθὴ κερσφόρος. εὖτις ἔρωγε
Ἡς γαῖης δώματα γλυκερώτερον ἄλλο ἰδῆ
σαι: *Aspera, sed bona puerorum nutritrix:*

trix: nequaquam ego ea terra possum
dulcius quidquam aspicere.

ep. 12. Ἀγγέλια: boni nunciij.

eadem. συγκύρημα: casum.

eadem. ζώσης φωνῆς uiuæ uocis.

eadem. βοώπιδος: bouis oculos habentis.

eadem. ἀτελγῆς: impetrantis.

eadem. ὀξύπενος: famelicus, auidissimus.

eadem. συμπόσιον: conuiuium.

eadem. κατ'ὀπώραν τραχύτης: autumnno ipso aspe-
ritas.

eadem. ἀδικίαρχοι: iniusti magistratus.

eadem. καὶ Κικέρων ὁ φιλόσοφος τὸν πολιτικὸν Τίτον
ἀπαύξειται: Et Cicero philosophus Ti-
tum salutat reip. deditum.

ep. 13. αὐθωρε: eadem hora.

eadem. Τηλέπυλον Λαισρυγονίην: Telepylum ur-
bem Laestrygoniam.

eadem. φιλοσοφῶμεν: philosophemur.

ep. 14. Ἀνατρεπῆς: quae facile possint immutari.

eadem. ἐτυραννεῖσθαι: sub tyranno esse.

eadem. Κικέρων ἀριστοκρατικώτατος παῖς: Cicero sta-
tus optimatum studiosissimus puer.

ep. 16. φυσὰ γὰρ οὐ μικροῖσιν αὐλίσκοις ἔτι, ἀλλ' ἀ-
γρίαις φύταισι φορβείας ἄτερ: intumesceat
enim non paruis tibiolis amplius, sed
effertis foliibus sine lingula.

eadem. ἐσοφίετο: cauillabatur, malitiose cogi-
tabat.

eadem.

eadem. τὸν πρακτικὸν εἶον: *uitam in agēdo positā.*

eadem. τὸν θεωρητικὸν: *quae in rerum contemplatione collocatur.*

eadem. πρότε λέων, ὅπιθεν δέ: *ante leo, post uero.*

eadem. εἰ δὲ μὴ: *si uero non.*

ep. 17. ὁμολογούμενος τυραννίδα συσκαίρεται:
sin: dubio tyrannidem struit.

eadem. δελτισία: *bona spes.*

eadem. ἀδιαφορία: *aequanimitas.*

eadem. ἀφιλόδοξον: *ambitione uicans.*

eadem. κατὰ τὸ κρινομονικόν: *curiose.*

eadem. ὑποθήκας: *documenta.*

eadem. περὶ τῶν ὅλων: *de summa rerum.*

ep. 18. σκοπός: *scopus.*

eadem. κατὰ λεπτὴν: *minutatim.*

ep. 19. ἅλις δρυός: *satis est quercus. i. glandium.*

eadem. τυφλώπῳ: *caecutio.*

eadem. τῷ καλῷ ἀποσέπονδα: *erga honestum sum affectus.*

eadem. ἀσφάλειαν: *securitatem, cautionem, praesidium ad furorem Clodij.*

eadem. ἀκκιζόμεθα: *dissimulamus.*

eadem. ἐν ἀνίγματι: *obscure dictis.*

ep. 20. ἀλληγορίαις: *allegorijs.*

ep. 25. ἐλικτα, καὶ οὐδὲν: *inuoluta, & nihil.*

eadem. τὰς τῶν κρατουμένων: *est autem initium senarioli, qui est huiusmodi apud Euripidem in Phoenissis. τὰς τῶν κρατουμένων ἀμαθίας φέρειν ῥεῖων: potentium stulti-*

Stultitias ferre oportet.

EX. LIBRO. I V

- ep. 3. μυσικώτερα: *secretiora*.
ep. 4. συλλάβες: *indices ex membranula*.
ep. 5. παλινφθία: *mutatio cantus*.
eadem. ὑποθέσει: *argumento*.
ep. 6. πολιτικὸς: *reip. deditus*.
eadem. ὁ παδοὶ: *assēctatores aliorum in militia*.
eadem. ταγοὶ: *duces*.
eadem. πᾶρταν ἑλαχίσταύταν, κόσμη: *Spartam fortitus es hanc, orna.*
eadem. βαθύτης: *profunditas*.
eadem. ἀκαιρότερον: *opp. riuinus*.
ep. 7. οὐχ ἰσὶν φθιμένοισι: *impium mortuis. uide commentarium*.
eadem. ὁ δὲ οὐκ ἐμπάζετο μύθων: *hic uero non curabat sermones*.
ep. 8. μύπω μέγ' εἴπης πρὶ τέλει τέσαντ' ἴδης: *nil magnum dixeris prius, quam mortuum uideris. senarius.*
eadem. σύκω, μὰ τὴν δῆμητρα, σῦκον, οὐδὲ ἐν Οὐ-
τως ὁμοιον γέγονεν: *fico, per Cererem, ficus nulla umquam tam similis fuit.*
eadem. εἰς αἰσῖς: *status*.
eadem. πολιτικῶς: *ciuilititer*.
eadem. γραμμὴν: *lineam*.
ep. 10. καὶ τὸ δὲ φωκυλίδε: & hoc Phocylidis.
ep. 11. οὐδὲν γλυκύτερον, ἢ πόνηται δέναι: *nil dul-*

dulcius, quam omnia scire.

ep. 13. σκυλμὸν: *uexationem, perturbationem.*

eadem. ὀξύπινος: *ita curiosus, ut omnia scire cupiam: avidissimus, ut fame percitus.*

eadem. τὴν παροῦσαν καλᾶσαιν τυπωδῶς: *praesentem statum reip. quoquo modo informatum.*

ep. 15. συμπάθειαν: *parcem animi affectionem.*

eadem. ἡμερόλεγον: *ut quacque singulis diebus acciderunt.*

eadem. ἀρεοπαγίτας: *areopagitas.*

eadem. τέμπη: *locumotocna.*

eadem. σῆμα δέ τοι ἱρέω: *signum autem tibi dicam. Homerus il. ↓.*

eadem. ἐξοχή: *excellentia.*

ep. 16. ἐξωτερικῆς: *exteriores.*

eadem. πολιτεία: *in libris de republica.*

eadem. τεχνολογίαν: *de arte ratiocinationem.*

eadem. ἐμφιλοσοφῆσαι: *philosophari.*

ep. 17. ἀπικισμὸς: *Attica locutio.*

eadem. συμπάθεια: *similis affectio.*

EX. LIBRO. V

ep. 3. σπευδαιότερον: *gravius.*

ep. 4. δυσδιάγνωσον: *difficile cognitu.*

ep. 5. διαλόγους: *sermones.*

ep. 9. φιλοπροσηνέστατα: *studio benignissimo.*

ep. 10. ἔρδοι τίς: *faciat quisque. (subaudi, quam nouit artem.)*

eadem. δυσἀκοίμητα: *difficilia mitigatu.*

eadem.

- eadem. βαθύτητα: profunditatem.
 eadem. μελέτη: meditatio, exercitatio.
 eadem. ἄνω καὶ κάτω: sursum, & deorsum.
 ep. 11. ἄφρακτα: sunt naues non tectae, nec munitae ad pugnandum.
 eadem. ἐπὶ κωπόν: genus nauigij.
 eadem. οἷα τ' ὅν δέσποινα: qualis hera fuerit.
 eadem. ἀνεξίαν: tolerantiam.
 eadem. μετέωρος: suspensus.
 eadem. ὑπομνηματισμὸν: decretum, monumentū.
 eadem. συμπαθῶς: cū affecti animi significatione.
 eadem. νομανδρίαν: uide commentarios.
 ep. 12. σωτηγωνίων: cum illo mæcebam.
 eadem. πολιτικώτερον: ciuilius.
 ep. 14. παράγγελα ἐνιαύσιον: quod mandauit de annua administratione.
 eadem. ἐνδόμυχον: occultum.
 ep. 16. ἐπικεφάλια: tributa per capita.
 ep. 17. συμειλοδοξῶσιν: simul gloriae seruiunt.
 ep. 18. κεφάλαιον: caput.
 eadem. συμπαθείαν: parem affectionem.
 ep. 19. τὸ νεμεσᾶν: indignari.
 eadem. τῷ φθονεῖν: ab inuidendo.
 ep. 20. ἐν ἐπιτομῇ: summatim.
 eadem. πανικὰ: subita quaedam, tamquam αὐτὸ
 re Panē deo, terricula.
 eadem. κενὰ τῷ πολέμῳ: inania quaedam in bello.
 Aristoteles lib. III. ἠθικῶν.
 eadem. μῶμψ: qui omnia carpit.
 eadem.

eadem. φιλαλήθως: ingenue.

EX. LIBRO II

ep. 1. ἀποδυτηρίῳ: loco, ubi lustrantur et
xuebant.

eadem. δευτέρας φροντίδας: secundas curas.

eadem. γνῶθι πῶς ἄλλω κέχρηται: nosce, quemad-
modum alio usus fuerit.

eadem. ἐμβόλιον: interpositionem.

ep. 2. ἀπότρυγμα: repulsam.

ep. 3. δετηκώτερον: philosophicis quaestionibus
aptius.

ep. 4. ἐνθουσιασμός: diuinus furor.

eadem. ἄρη πνέων: Martem spirans.

ep. 5. ὑποθέσεις: argumenta.

eadem. αἰὲν ἀρις εἶναι, καὶ ὑπέροχον ἔμμεναι ἄλλων:
semper strenue, fortiterq. agere et ius
praestare.

ep. 6. κλέος: laudem.

eadem. γνῶθι σεαυτὸν: nosce te ipsum.

ep. 7. ἡματ' ὁπωρινῶ, ὅτε λαβρότατον χέει ὕδωρ
Ζεὺς ὅτε δ' ἄνδρες κοτεσάμενος χαλεπὴν
Οἰβὴν εἰν ἀγορῇ σχολίας κρίνωσι θέμιστας,
Εκ δὲ δίκην ἐλάσσωσι, θεῶν ὅπιν ἐκ ἀλέγοντες
E autumni cum b. : dentissimam plu-
it aquam Iupiter, cum in hominibus ira
is succenset, qui per vim in foro aliquas
sententias ferant, iustitiam autem expel-
lant, decorum uocem non curantes.

ep. 9. τότε μοι χάνοι: tunc mihi dehiscat.

eadem.

eadem. ὁ δὲ μένεται ἐκ τῶ ἀνεκτῶς: hic autem non
an̄li. tolerabiliter.
eadem. ἐν τῇ περιγῶ: obiter.
eadem. ἔπος. amen.
eadem. ἀλλ' ὁμιοῦται: sed ploret.

R E G I S T R U M.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X
Y Z. A A B B C C D D E E F F G G H H I I K K
L L M M N N O O P P Q Q R R S S T T V V
X X Y Y Z Z. Aa Bb Cc Dd Ee.

Omnes sunt quaterniones.

